

JO. ALBERTI FABRICII

SS. Theol. D. & Prof. Publ.

BIBLIOGRAPHIA
ANTIQUARIA,

SIVE

INTRODUCTIO IN NOTITIAM
SCRIPTORVM, QUI ANTIQVITATES HEBRAE-
CAS, GRAECAS, ROMANAS ET CHRISTIANAS
SCRIPTIS ILLUSTRAVERT.

Accedit MAVRICII SENONENSIS de S. Misseritibus
Carmen, nunc primum editum.

HAMBVRGI ET LIPSIAE,
Impensis CHRISTIANI LIEBEZEIT,
ANNO M DCC XIII.

1941

1941

1941

ILLVSTRISSIMO VIRO
JOANNI GEORGIO
de HOLSTEN,
POTENTISSIMO DANIAE ET
NORWEGIAE REGI AB INTIMIS CONSILIIS,
ATQVE ORDINIS REGII DANEBROGÆ
EQVITI,

S. P. D.

JO. ALBERTVS FABRICIVS.

 *Admiratione ingentis Tuæ in tanta
dignitate Virtutis & humanitatis,
atque impatientia deuoti gratique
animi mei erga Te testandi, hanc audaci-
onem mihi indui, EXCELLENTISSIMÆ
DO-*

Tua sollicitudo ac cogitatio in hoc maxime incubuit, ut constanti virtute, amoreque Numinis, ac generoso incoctum honesto haberet pectus, & in illa indole humanitas, modestia, æquitas morumque sanctitas eniteret. Nec sane posita est hæc à Te cura infeliciter aut incassum, quin capis fructum singularem sapientis ejusce consilii quotidie, ut cum magna voluptate videas eum strenue & auspicato incedentem per vestigia Tua, ententemque ad summos honores, quos magni Regis gratia jam dignata ipsum respicere, & exemplum Tuum & sua ipsi virtus promittunt, Vota Parentis utriusque prolixissime vel implenti vel etiam superanti. Quod ut Tibi proprium sit ac perenne, nec minore felicitate etiam in cætera nobilissima stirpe Tua utaris, proculque omni privata calamitate, procul publica, diu quemadmodum felicibus consiliis, sic vegeta senectute integrisque animi & corporis viribus vigeas, salutis publicæ causa roveo. Hamburgi X. Cal. April. Anni Christiani 1710. 1711.

AD LE-

Ad Lectorem.

Bibliographia hæc privatârum more prælectionum, primum à me tradita, totaqve consecrata fuit progressibus & captui studiosorum Juvenum, frequentantium Gymnasium hujus Urbis, quod hoc ipso anno bonis ut voveo speroque auspiciis celebrabit primum suum Jubilæum, sive memoriam sæcularem Musei hujus publicæque Virtutum, Pietatis & bonarum literarum Officinæ Optimorum Patrum cura ante hos centum annos conditæ atque dedicatæ. Primus hic est atque unicus è privatârum mearum scholarum commentariis, quem emittere in vulgus ausus sum, ne describentium fatigaret manus, nec inemendatior forte ab aliquo inconsulto in publicum præcipitaretur. Argumentum atque conatum propositi haud improbaturos confido eruditos homines, quibus constat quantum usum præbeat, quantoque ad omne scriptorum sacrorum, externorum genus intelligendum sit subsidio dilucida & accuratior cognitio Antiquitatis. Ad hujus caliginem quæ eam undiqve obsedit dispellendam, & illuminandas remotissimarum ab ætate nostra rerum tenebras innumerorum virorum doctorum ingenium atque industria à renatis usque literis magna cum laude elaboravit, quorum in notitiam ut sensim tirones introducerentur, & ad studium ipsum amplectendum, quod eruditissimo cuique semper fuit in deliciis, inflammarentur, hanc telam, soloce filo texui. Quanta illi desint ad perfectionem, vel quæ in ea possint ab acerbo aliquo censore carpi ac reprehendi, ipse bonam partem pulchre video, sed video etiam quotidiè multa & multos reprehendi strenue ab iis, qui nihil melius præ-

PRÆFATIO.

præstant. Jucundum tamen est mihi, quaecumque studium quod hætenus rei literariæ pro exigua mea parte impendere conatus sum, non paucis doctis, æquis & candidis hominibus minime displicuisse, & ab humanitate ipsorum relictum mihi fuisse locum emendandi me meaque. Itaque & huic libro non adeo metuo ab illorum similibus, dissimiles nemo sanus curet, quorum inhumana iniquitas non modo auribus caret, quod de ventre ajunt, sed quod magis mirum in homine literis contrito & miserandum est, sensu sui. Unum de quo apud eruditos excusatum me volo, non præterierim, ut ne scilicet vertant mihi vitio, quod Disputationes Academicas nostratum Germanorum hinc inde, rarius tamen retuli in censum, quarum aliquas judicabunt illi fortassis debuisse me habere *ἴδ' ἐν λόγῳ, ἴδ' ἐν δριθμῶν*. Ac scio quam justissima æstimatione ex illis multæ contemnantur ac prætereantur, sed alias vicissim expertus sum lectu esse dignissimas, & multa complecti paucis foliis, quæ magna aliquando volumina patiuntur à nobis desiderari. Ut igitur tironum præcipue nostrorum consulerem captui & studiis, qui Disputationes ejusmodi facilius possunt parare, extra glebam licet in qua natæ sunt rarius conspici solitas, earum quæ in curiosiore aliquo Antiquitatis argumento versantur, licet non plane elaboratissimarum, mentionem subinde omittere nolui. Prætermissa adjungere, emendareque quæ perperam posita sunt, posterius temporis studium erit: nunc ut brevis conspectus totius Voluminis oculis pateat tuis, en Tibi argumenta capitum quibus illud dispertivi:

ELEN-

ELENCHUS CAPITUM.

I. De Scriptoribus Generalibus Antiquitatum Hebraicarum.

Notitia Antiquitatum Hebraicarum haurienda e sacris litteris, earumque interpretibus Judais & Christianis verum Hebraicarum peritis. 1. Ex Philone & Josepho ibid. Ex Talmude utroque, ejus Mishna & Gemara, interpretibus Judais & Christianis. 2. De Mosis Maimonidis, Jacobi ben Ascher aliorumque Epitomis Talmudicis. 3. Quanta fide digni scriptores Talmudici & Judai recentioris aetatis. 4. De Corporibus Antiquitatum Hebraicarum, qua Christiani scriptores moliti sunt. 5. De Christianis qui sparsim in commentariis & Lexicis, vel aliis scriptis suis Antiquitates Hebraicas illustrarunt. 6. Opera inedita vel promissa Balthasaris Scheidii & maxime B. D. Josua Arndii & Rev. Theodori Dassevi. 7. Compendia Antiquitatum Hebraicarum. 8. Scriptores qui unum aliquod argumentum professi, plura Antiquitatum capita attigerunt. 9. Scriptores de ritibus recentium Judaeorum pro varia natione & secta diversis, nec minus generis. 10. Delinatio thesauri Antiquitatum Hebraicarum. II. pag. 1.

II. De Aegyptiorum, Persarum, Carthaginensium aliarumque Gentium, tum de Graecarum Antiquitatum Generalibus Scriptoribus.

Scriptores de Antiquitatibus Aegyptiorum. 1. Persarum. 2. De Antiquitatibus Punicis sive Carthaginensium. 3. De Germanicarum Antiquitatum studio non negligendo. 4. De Scriptoribus Antiquitatum Graecarum. 5. 6. singillatim Laconicarum. 7. Atticarum. 8. De Antiquitatibus aliarum Civitatum vel Insularum. 9. Index thesauri Antiquitatum Graecarum Gronoviani. 10. pag. 28.

III. De Romanarum Antiquitatum Scriptoribus generalibus sive universalibus.

De Scriptoribus qui ante Rosinum Antiquitates Romanas condere instituerunt. 1. De Jo. Rosino. 2. Tho. Dempstero & Andrea Schotto. 3. De variis compendiis Antiquitatum Romanarum. 4. De aliis Antiquitarum Romanarum Scriptoribus. 5. De Georgii Hieron. Welschii & Flaminii Vacca affectis vel ineditis

ELENCHUS

ditis operibus, 6. De scriptoribus Miscellaneis Antiquitates Romanas illustrantibus. 7. 8. 9. Thesaurus Antiquitatum Romanarum Gravianus. 10. Index Alphabeticus scriptorum qui in utroque thesauro Graviano & Gronoviano continentur. 11. pag. 54.

IV. De Scriptoribus Generalibus Antiquitatum Christianarum.

Lexica Antiquitatum Ecclesiasticarum. 1. Syntagma & Compendia de Antiquitatibus Ecclesiasticis. 2. De Romana & Ecclesiarum Occidentium ritibus scriptores. 3. De ritibus Ecclesia Græca aliarumque Orientalium. 4. Scriptores de vita & moribus Veterum Christianorum. 5. De convenientia rituum Christianorum cum Judaicis atque Ethnicis. 6. Scriptores Miscellanei Antiquitatum Ecclesiasticarum. 7. Ritus Ecclesiastici descripti ordine temporis quo obtinere ceperunt. 8. Per rituum diversitatem Communionis Ecclesiastica vinculum haud solvi. 9. Ritus externos omnes neuisquam esse improbandos vel negligendos. 10. Delineatio thesauri Antiquitatum Ecclesiasticarum. 11. pag. 103.

V. De Scriptoribus veterem Geographiam ac Chorographiam illustrantibus.

Studii Antiquitatum divisio & partes. 1. Archaographia à Jac. Sponio descripta, divisaque octo capitibus. 2. Ut in Historia sic in Antiquitatum studio Geographia vetus & Chronologia neuisquam omittenda. 3. Geographia sacra & de terra sancta ac Hierosolyma scriptores veteres ac recentes. 4. 5. Geographia Nubiensis, Abulfeda, &c. 6. Antiqui Geographi Græci. 7. Latini. 8. De Tabulis Geographicis. 9. Geographia vetus civilis per compendium à recentioribus tradita. 10. Eadem plenius & uberius exposita. 11. Parallela veteris & nova Geographia. 12. Lexica Geographica. 13. Scriptores qui certas regiones speciatim persecuti sunt, & de Geographia medii ac sequioris ævi, quæ magnam partem adhuc illustranda desideratur. Difficiliter id fieri posse nisi recens Geographia plenius & accuratius tradatur. ibid. 14. 15. Geographia veteris Ecclesiastica scriptores, & Notitia Episcopatum. 16. pag. 121.

VI. De iis, qui descriptionem veteris Urbis Romæ ediderunt.

Est ampla & splendida, veteris tamen vix umbram refert Roma hodierna. Jos. Scaligeri, Petri Scriverii & Jani Vitalis in hanc rem Epigrammata. 1. De veteris Roma nomine. 2. Originibus 3. pomerio, portis, incrementis & amplitudine Scriptores. 4. Obiter de aliis urbibus amplissimis. Ibid. De XIV. regionibus Urbis Romæ & de Viis publicis. 5. De septem Collibus & de Capi-

Capitulum. 6. De urbis aedificiis publicis ac privatis, multitudine incolarum, &c. 7. Scriptores complures qui Veterem Romam ejusque ornamenta, rudera ac reliquias descripserunt. 8. 9. 10. 11. 12. Incrementa & magnitudo Romani Imperii. 13. Nova Roma CPolis. 14. pag. 146.

VII. De Scriptoribus qui Chronologiam Technicam & Historicam tradiderunt.

Chronologia duplex, Technica & Historica. 1. Historica scriptores veteres ante Eusebium. 2. De Eusebii Chronico. 3. Chronologi post Eusebium. Græci. 4. Latini. 5. Arabes id. Recentiores præcipui. 6. Scriptores Chronologia Technica. 7. Parum utilis quorundam in minutis & incertis ægypticis. 8. Chronologorum dissidia circa annum nasalem CHRISTI. 9. Idea Chronologica rerum præcipuarum, digesta per sex annorum millenarios. 10. Subsidia Chronologica quadam enumerata, ex quibus in gratiam studiosorum duo b. l. subjuncta exhibentur, Index Archontum Aethiopicorum & Pontificum Romanorum Alphabeticus. 11. pag. 163.

VIII. Scriptores de Diis, Geniis, Sanctis &c.

Antiquitatum divisio in sacras, politicas, militares, literarias & privatas usus atque domesticas. 1. In sacris iterum varia consideranda, ac primo dicendum de religiosi cultus objecto, sive Diis quibus sacra facta. 2. Gentes nulla Aethæa. 3. DEI cognitio usque quaque testata. Theologia Naturalis atque Ethnica scriptores. 4. De origine Idololatriæ: & quomodo tot Gentibus placuerit multos colere Deos, cum rationum esse DEUM suadeat? 5. Pro Numine culta quæcunque vel prodesse vel nocere possent, ut astra atque alia res naturales, vel homines earumque affectiones, vel geniis ac demones. 6. Dii & Dea, boni & mali. Solitarii & cum aliis culti Dii, οὐρανῶνος & Cabiri. 7. Varia nomina & cognomina iisdem tributa Diis, ex varia occasione. 8. Unius summi DEI cultus. Veri DEI nomina & attributa. Caballistarum Sephiroth & Kelifoth. Scriptores Theologia Judaica: 9. SS. Trinitatis agnita vestigia apud Judæos & Ethnicos. 10. Scriptores de Deastris Syrorum & aliarum Gentium Orientalium. 11. De Persarum & aliarum gentium Heliolatria. 12. De Selenolatria, cultu stellarum, elementorum &c. apud varios populos. 13. De Idololatria Aegyptiorum ac Græcorum, & utra absurdior? 14. De Diis Romanorum. 15. Gallorum & Germanorum veterum, aliorumque populorum. 16. Numinum in imaginibus præsentia atque ex iis emigratio & evocatio. 17. Idolorum ornamenta, vestes, nimbi, circumgestatio, ablucio, projectio, verberatio, execratio. 18. Deorum varia classes ac veluti gradus. 19. Dii tutelares certarum regionum, urbiumque. Vestis, Fortuna &c. 20. Dii artium, rerumque variarum præsides. 21. Antonii Macedo

Dii tutelares Orbis Christiani. 22. Patronatus & Praefectura super certa vite genera & beneficia, vel malis cercis averruncandis in Ecclesia Romana Sanctis assignata. 23. Apotheosis & Consecratio. 24. Canonizatio, sive hominum post mortem inter sanctos relatio. 25. Scriptores selecti de Angelis eorumque ordinibus. 26. De Geniis, Laribus, Lemuribus. 27. De cultu Angelorum, Sanctorum, Eucharistia, Crucis, imaginum & reliquiarum apud Christianos. 28. pag. 227.

IX. De Templis, Altaribus, locisque sacris & Asyis Judæorum, Ethnicorum & Christianorum.

De Templis ante exitum Israëlitarum ex Aegypto. 1. De Tabernaculo Mosaico. 2. De templo Hierosolymitano Salomonis & secundo Zorobabelis (quod instauravit & munivit, ornavitque Herodes.) Scriptores Judæi 3. & Christiani 4. 5. 6. Quo nomine dedicatum Salomonis templum, & templa duo ad Hierosolymitanum exemplum condita à Samaritanis & Onia Pontifice. 7. De ara, arca fœderis, columnis & aliis ad templum pertinentibus. 8. De synagogis & prosceuchis Judæorum. 9. Gentes qua religiosum putarunt nullis templis, aris & simulacris nullis Numen colere. 10. Loci sacri 11. montes sive excelsa. 12. De templis gentilium. 13. 14. 15. 16. Templorum ornamenta. 17. Urbes neocora. 18. Nœidia ad exemplum majorum templorum consecrata & venum exposita. 19. De aris Gentilium. 20. De templis veterum Christianorum eorumque altaribus, ambonibus, vasis & ornamentis 21. 22. 23. Templorum dedicatio & consecratio. 24. Religiosa templorum veneratio & immunitas ut pro asyis essent. 25. pag. 281.

X. Scriptores de Festis Judæorum, Ethnicorum & Christianorum.

De festis & anno Judæorum. 1. 2. De cultu septima diei, Via Sabbati &c. 3. De Sabbato Deuteroproto. 4. De neomeniis. 5. De festo Pascharum. 6. Mos captivum & supplicio destinatum in illo dimittendi. Ibid. De festo Pentecostes, Tabernaculorum, aliisque. 7. De anno Jubileo Judæorum, Romanorum & Christianorum. 8. De festis & anno Græcorum. 9. 10. 11. Romanorum 12. 13. De Christianorum Sabbato & die Dominica. 14. De eorum diebus festis aliis. 15. 16. Festa Muhamedanorum. 17. Dies nefasti, Aegyptiaci. 18. pag. 308.

XI. De Sacrificiis, precibus, Concionibus aliisque sacris, disciplinis, & cerimoniais, Judæorum, Ethnicorum & Christianorum.

Scriptores de Sacrificiis Judæorum 1. 2. ἀνθρωποδωκία Judæis prohibita, aliis frequentata Gentibus. 3. De objecta Judæis recentibus effusione sanguinis infantum Christianorum. 4. Mos victimam sancienti fœdus. 5. Sacrificia Ethnicorum. 6. 7. Diversis Diis diversa sacra, diversa animalia, diversa planta consecrata. 8. De animalibus, plantis, gemmis &c. Bibliis, & detypis scriptores. 9. De sacrificiis Christianorum sive precibus. 10. De precibus Judæorum & Mu-

CAPITUM.

bamedanorum, 11. *Ethnicorum*. 12. *De benedictionibus & diris Judaeorum Ethnicorum & Christianorum*. 13. *De hymnis Judaeorum, Ethnicorum & Christianorum*. 14. *De Musica & Musicis instrumentis*. 15. *De Concionibus Judaeorum & Christianorum* 21. *De ceteris sacris, tempore & more convocandi, campanis &c.* 22. *De acclamationibus & plausu*. 23. *De Sacramentis V. T. circumcissione & Paschate* 24. *De Sacramentis Novi Test. Baptismo* 25. *& Eucharistia*. 26. *De penitentia publica* 27. *& quatuor reliquis quas Ecclesia quadam Sacramentis adscribit* 28. *De processionibus sacris, 29. peregrinationibus religiosis*. 30. *Jejuniis* 31. *flagellationibus & aliis disciplinis voluntariis*. 32. *Sacrorum rituum ac caeremoniarum miscella quadam*. 33. pag. 346.

XII. *De divinationibus, Vatiibus, miraculis, Magia, juramentis & votis, scriptores.*

De divinatione universe. 1. *De centum circiter divinationum generibus quae ordine Alphabeti recensentur*. 2. *Propheta veni falsique*. 3. *Miracula vera & falsa*. 4. *Phaenaxia, amuleta, fascinationes & alia Magica*. 5. *De jurandis religione* 6. *de juramentis Hebraeorum*. 7. *Graecorum*. 8. *Romanorum*. 9. *Christianorum, ubi etiam de iis qui ab omni juramento ducere sibi abstinentium esse*. 10. *De juramentis Mubamedanorum & aliarum gentium*. 11. *De votis Hebraeorum & Gentium, ubi etiam de vere sacro Romanorum*. 12. *De votis Christianorum*. 13. pag. 408.

XIII. *Scriptores de Sacerdotibus, Ordinibusque sacris, Monachis, & Beneficiis Ecclesiasticis.*

Distinctio inter Clericos & Laicos. 1. *Sacerdotes iidem & Reges, & de Pontificatu maximo Christianorum Imperatorum*. 2. *Episcopatus Principum circa externa Ecclesia, & Pontificum arrogatum jus in Principes*. 3. *De Sacerdotibus Veterum Hebraeorum*. 4. 5. *De Sacerdotibus Aegyptiorum, Graecorum, aliarumque gentium*. 6. *Sacerdotes femina*. 7. *De Sacerdotibus Romanorum*. 8. 9. *De sacris Ordinibus Ecclesia Christiana nascenti propriis*. 10. 11. *De ordinibus communibus cum succedente aetate*. 12. 13. 14. *De Ordinibus sacris deinceps demum superinductis*. 15. 16. 17. 18. 19. 20. *De vocatione Ministrorum Ecclesia*. 21. *Ordinatione sive Consecratione*. 22. *De beneficiis Ecclesiasticis*. 23. *De Monachis eorumque Ordinibus & institutis* 24. 25. pag. 431.

XIV. *Scriptores de Republica ac Magistratibus Hebraeorum, Graecorum, & Romanorum.*

De Republica Hebraeorum. 1. *Synedrion magno*. 2. *Jure Regio*. 3. *Echmalotarchis &c.* 4. *De Politia Aegyptiorum*. 5. *Graecorum Republica*. 6. *Arbeniensium & Lacedaemoniorum*. 7. *De Corpore Achaico & Aetolico*. 8. *De Rep. & Magistratibus Romanorum*. 9. 10. 11. 12. *Inauguratio, Insignia, sigilli* 13. *Ordines*

dines in Rep. Nobilitas, jus Civitatis &c. 14. *Nocitia Dignitatum utriusque Imperii.* 15. *De Rebus publicis commentitiis.* 16. pag. 466.

XV. **Scriptores de Legibus, Comitibus, Judiciis, Poenis, Servisque Hebræorum, Græcorum, Romanorumque: Et de Sanctionibus & Judiciis Christianorum Canonicis atque Synodicis.**

De Septem Præceptis Noachi. 1. *Legibus Mosaicis.* 2. 3. 4. 5. *Legumlatores Gentium.* 6. *Leges Attica & Laconica.* *ibid.* *Aegyptiorum,* 7. *Romanorum.* 8. *Conventus & Comitibus.* 9. *Judicia Hebræorum.* 10. *Græcorum.* 11. *Romanorum.* 12. *Christianorum Concilia & Canones Ecclesiastici.* 13. *Pæna Hebræorum.* 14. *Græcorum, Romanorum & aliarum Gentium.* 15. *De Servis & eorum manumissione.* 16. pag. 492.

XVI. **Scriptores de rebus, censu, decimis, primitiis, vectigalibus, ærario, salariis, immunitate, testamentis, nundinis, auctio-nibus, numis, usura, abaco, mensuris, ac ponderibus.**

De ærario & redditibus Regum Israël. 1. *De Decimis ac Primitiis apud Judæos & alias Gentes.* 2. *De redditibus & vectigalibus Græcorum, Persarum &c.* 3. *De Romanorum vectigalibus, ærario, censu, & rationariis Imperatorum.* 4. *De immunitate, largitionibus, salariis.* 5. *De testamentis.* 6. *De nundinis, auctio-nibus, tabulis novis &c.* 7. *De numis veterum.* 8. *Hebræorum & aliorum Orientalium.* 9. *Græcorum.* 10. *Romanorum.* 11. *Germanorum, Gallorum &c.* 12. *Historia numismatica.* 13. *Sigla in numis & antiquis Inscriptionibus.* 14. *De Abaco.* 15. *Usuris.* 16. *Mensuris & ponderibus.* 17. pag. 508.

XVII. **Scriptores de re militari veterum & nautica.**

Gabr. Naudæ Bibliographia Militaris. 1. *Scriptores de re militari Hebræorum.* 2. *Persarum, Græcorum, Gothorum, Germanorum.* 3. *Præcepta militaria.* *ibid.* *De re militari Romanorum.* 4. *Belli indictio, signum pugna, cæssa militaris, victoria traditio, fœdera &c.* *ibid.* *De militia equestri.* 5. *Navali.* 6. *Pedestri.* 7. *Usus Elephantorum, curruum & aliarum rerum in bello. Castra, acies, ductores, exercitia &c.* 8. *Vexilla, aquila.* 9. *Triumphus.* 10. *Stipendia, dona militaria, vacatio, missio, pæna.* 11. *Bellum an illicitum duxerint primi Christiani?* 12. pag. 532.

XVIII. **De Scriptoribus qui rem vestiarum veterum illustraverunt.**

Scriptores de re vestiarum Hebræorum. 1. *Græcorum & Romanorum.* 2. *Germanorum, Danorum &c.* 3. *Clericorum & Monachorum in Ecclesia Christiana.* 4. *De tegminibus & ornamentis capitis.* 5. *De coma.* 6. *De fuso & cosmetico, Jarcoribus &c.* 7. *De annulis.* 8. *De variis generibus vestium.* 9. *De braccis, calceis &c.* 10. *Habitus lugentium.* 11. *De armis & vestitu militari.* 12. *De insignibus & arte Heraldica.* 13. pag. 544

XIX. De conviviiis & re cibaria veterum.

Scriptores generales de hoc argumento 1. De modo accumbendi ad mensam vel assidendi. 2. De cœnaculis, mensis, lectis, poculis, patinis &c. 3. De tempore cibi capiendi. 4. De variis potus generibus. 5. De cibis omnis generis. 6. De abstinentia, frugalitate & luxu. 7. De variis ad mensam ritibus & de diribitoribus aliisque qui ad mensam operam suam conferebant. 8. sacra mensa & hospitii. 9. pag. 563.

XX. De Nuptiis, Puerperio, Natalitiis, Familiis & Nominibus.

Qui de nuptiarum ritibus univèrse scripserunt. 1. De dote. 2. Sponsaliis, benedictione, proclamatione. 3. Num potestati Ecclesiastica apud Christianos subiectum sit matrimonium. 4. De variis ritibus nuptialibus. 5. de gradibus prohibitis. 6. divortiiis. 7. Abstinentia conjugum. 8. Calibatu. 9. Secundis nuptiis. 10. Polygamia. 11. Natalitiis, Puerperio, nutricibus &c. 12. De cura virginum & adolescentium. 13. De Genealogiis & familiis. 14. Genera cognationis & adoptio, 15. Nomina Hebraorum, 16. Græcorum, 17. Romanorum &c. 18. p. 573.

XXI. De institutione, Scholis, & de re literaria.

De Scholis & Doctoribus Hebraorum. 1. De aliarum Gentium Antiquitatibus Academicis & Scholasticis. 2. De Academia, Lyceo, Museo Alexandrino &c. 3. De aliis societatibus literariis. 4. De Professoribus & discipulis, ratione docendi, lucubrationibus. 5. De recitationibus, auditoriis, Anagnosis. 6. De Scribis, librariis, antiquariis, libris, voluminibus, bibliopolis, & Bibliothecis. 7. De studiis veterum. 8. De charta, & qua ejus loco, de stylo, calamo, atramento &c. 9. De literis notisque hieroglyphicis, numeris, signis planetarum. 10. De typographia origine & incrementis variis. 11. De aliis inventis novantiquis. 12. pag. 600.

XXII. De Veterum Ludis, Luxu, Ædificiis, Supellestile, statuis ac monumentis.

De ludis Hebraorum. 1. Aliorum populorum Orientalium. 2. Græcorum, Romanorum &c. 3. Alea legibus vetita. 4. de ludo talorum, cottabo aliisque ludis convivalibus. 5. De ludis & exercitiis Gymnasticis & de Ampirbeatro. 6. De ludis Circensibus. 7. Ludo Troja, & aliis ludis equestribus, Venatione &c. 8. De funambulis, & omni genere θαυματοποιων. 9. De ludis theatralibus & thymelicis. De mimis, pantomimis & γελωτοποιois. 10. De luxu veterum. 11. De adificiis & partibus adium. 12. 13. balneis. 14. statuis. 15. de vario genere supellestilis. 16. de vita privata & ordinibus hominum privatorum, collegiis, opificum &c. 17. pag. 622.

ELENCHUS CAPITUM.

XXIII. De luctu, funeribus, exsequiis, conservandorum cadaverum ratione & monumentis sepulchralibus.

De funerum & sepultura ritibus generales scriptores, 1. De funeribus & luctu Hebraorum, 2. Græcorum, Persarum, 3. Romanorum, 4. Ægyptiorum, Germanorum & populorum septentrionalium, 5. De funeribus Christianorum, 6. De medicato funere & mumiis, 7. De linteis & vestibus sepulchralibus & de rebus qua defuncto velati secum assortanda permittebantur. De urnis feralibus, 8. De pompa funebri, epulis, ludis, feriis sacrisque, coronis, lectis feralibus, loculis & laudationibus funebribus, 9. De lucernis sepulchralibus, sepulchris, cryptis, casacumbis & monumentis sepulchralibus, 10. pag. 639.

BIBLI-

BIBLIOGRAPHIÆ ANTIQUARIÆ

CAPUT. I.

De Scriptoribus Generalibus Antiquitatum Hebraicarum.

Noticia Antiquitatum Hebraicarum haurienda è sacris litteris, eorumque interpretibus Judæis & Christianis rerum Hebraicarum peritis. 1. Ex Philono & Josepho. *ibid.* Ex Talmude utroque, ejus Mishna & Gemara, interpretibus Judæis & Christianis. 2. De Moysi Maimonidis Jacobi ben Ascher aliorumq; Epitomis Talmudicis. 3. Quanta fide digni scriptores Talmudici & Judæi recentioris ætatis. 4. De Corporibus Antiquitatum Hebraicarum que Christiani scriptores moliti sunt. 5. De Christianis qui sæpissimè in commentariis & Lexicis, vel aliis scriptis suis Antiquitates Hebraicas illustrarunt. 6. Opera inedita vel promissa Balhasarii Scheidii רב מנחם נאָפֿט, D. Josue Arndii & Rev. Theodori Dassovii. 7. Compendia Antiquitatum Hebraicarum. 8. Scriptores qui unum aliquod argumentum professi plura Antiquitatum capita attigerunt. 9. Scriptores de ritibus recentium Judæorum pro varia natione & sæc. diversis, nec unius generis IO. Delineatio thesauri Antiquitatum Hebraicarum. 11.

I.

Et utissima & certissima memoria Antiquitatum Hebraicarum ex sacris litteris haud dubie petitur, cujus interpre-

A

terpre-

ELENCHUS CAPITUM.

XXIII. De luctu, funeribus, exsequiis, conservandorum cadaverum ratione & monumentis sepulchralibus.

De funerum & sepultura ritibus generales scriptores. 1. De funeribus & luctu Hebraeorum, 2. Græcorum, Persarum. 3. Romanorum. 4. Egyptiorum, Germanorum & popularum septentrionalium. 5. De funeribus Christianorum. 6. De medicato funere & mumiis. 7. De linteis & vestibus sepulchralibus & de rebus quæ defuncto velati secum assortanda permittebantur. De urnis feraleibus. 8. De pompa funebri, epulis, ludis, feriis sacrisque, coronis, lectis feraleibus, loculis & laudationibus funebribus. 9. De lucernis sepulchralibus, sepulchris, cryptis, catacumbis & monumentis sepulchralibus. 10. pag. 639.

BIBLI-

BIBLIOGRAPHIÆ ANTIQUARIÆ

CAPUT. I.

De Scriptoribus Generalibus Antiquitatum Hebraicarum.

Noticia Antiquitatum Hebraicarum haurienda è sacris litteris, earumque interpretibus Judæis & Christianis rerum Hebraicarum peritis. 1. Ex Philone & Josepho. ibid. Ex Talmude utroque, ejus Mishna & Gemara, interpretibus Judæis & Christianis. 2. De Moysi Maimonidis Jacobi ben Ascher aliorumq; Epitomis Talmudicis. 3. Quanta fide digni scriptores Talmudici & Judæi recentioris ætatis. 4. De Corporibus Antiquitatum Hebraicarum que Christiani scriptores moliti sunt. 5. De Christianis qui sparsim in commentariis & Lexicis, vel aliis scriptis suis Antiquitates Hebraicas illustrarunt. 6. Opera inedita vel promissa Balchazaris Scheidii תבא-נאקוט, D. Josua Arndii & Rev. Theodori Dassovii. 7. Compendia Antiquitatum Hebraicarum. 8. Scriptores qui unum aliquod argumentum professi plura Antiquitatum capita attigerunt. 9. Scriptores de ritibus recentium Judæorum pro varia natione & secta diversi, nec unius generis. 10. Delineatio thesauri Antiquitatum Hebraicarum. 11.

I.

Etustissima & certissima memoria Antiquitatum Hebraicarum ex sacris litteris haud dubie petitur, cujus interpre-

A

terpre-

terpretes sive Judæi sive Christiani rerum harum periti & curiosi merito inter scriptores præsentis argumenti familiam ducunt.

Ex illis præcipua fide digni sunt, qui græce temporibus Apostolorum CHRISTI scripsere *Pbilo*, cujus novam editionem ab Erico Benzelio præfecto doctiff. Bibl. Upsaliensis expectamus: & *Fl. Josephus* eruditissimo *Ed. Bernhards*, (1697. 12. Jan. æt. 59. denati) sed quod dolendum imperfecto * commentario illustratus. Cui insigni scriptori recensendo porro & expoliendo certatim jam operam addixere suam præstantissimi Viri Jac. Gronovius Lugduni apud Batavos, Parisiis Jo. Boivinius, Oxoniæ Jo. Hudsonus, & Godfridus Olcarius Lipsiæ.

Philoni & Josepho succenturiantur qui Hebraice libros Veteris Testamenti illustrarunt ut *Isaacus Abarbanel*, *Moses Alshech*, & ne de aliis in præsentem dicam qui in Bibliis Buxtorfianis Berolini nuper octava forma recudi cœptis extant *Aben Ezra*, *R. Salomo*, *R. Levi ben Gerson*, *David Camius* sive *Kimbi* & *R. Isaac* qui etiam *Jarchius* vulgo appellatur. Horum notitiam & vitas ex Bartoloccio excerptas non ita pridem in *Analectis Rabbinitis*, utilissimo tironibus harum litterarum libro, dedit Vir Clariss. Hadrianus Relandus.

Ex Christianis S. Scripturæ interpretibus hoc loco nominandi sunt *Seb. Munsterus*, *Pauhus Fagius*, *Johannes Drusius* tum *Henricus Ainsworthus* Anglus, cujus præclari in Pentateuchum commentarii extant, *Johannes item Lightfootus* in horis Talmudicis & reliquis commentariis, atque *Christophorus Cartwrightus*, *Jac. Altingius*, *Jac. & Ludov. Capelli*, *Joannes Cocceus*, *Eduardus Pocockius*, *Sebastianus Schmidius*, & pauci quidam alii; & qui Leviticum librum illustrarunt *Augustus Varenius*, *Wolfgangus Franzius*, *Friedericus Spanhemius* T. 3. Opp. quibus utinam liceret integrum Rev. D. Theodori Dassovii Commentarium adjungere, cujus specimen tantum sub titulo *(scholia Criticorum in Leviticum castigata* evolvere me memini.

II. Alter vetusti fundus atque fons ex quo antiquitatum Hebraicarum notitia petenda venit, *Talmud* est, sive Corpus juris atque doctrinæ Judaicæ duplex, *Hierosolymitanum* & *Babylonicum*. Utrumque

* Tantum libros priores IV. antiquitatum sed cum his pleraque Pentateuchi Mosaiici ad leges ritusque Hebræorum facientia explicant. Oxon. 1700. fol. De Philone & Josepho nihil attinet repetere quæ dixi lib. IV. Bibl. Græcæ.

que constat *Misnah*, & *Gemarah*. *Misnah*, quasi *δευτέρωσι* atque alteram legem, oralem nempe dixeris, textus & *καμίνε* instar est, cui *Gemarah* tanquam in Commentarii uberioris vicem adjungitur. *Misna* longe elegantiore purioreque stylo Hebræo Rabbिनico, licet conciso & abrupto scripta est, faciliusque intelligitur, & majoris est auctoritatis fideique & antiquitatis quam *Gemarah*, atque si Maimonidem * audimus, circa Hadriani Imp. tempora in litteras relata, *Gemarah* tum ob varias rationes tum propter obscuriorem Chaldaicum stylum admittit; varia barbara vocabula longe difficilior & paucis intellecta, sedensque in tenebris & pluribus referta fabulis gerrisque & sententiis Rabbिनicis, adversa fronte inter se concurrentibus, neque ante sextum à CHRISTO nato sæculum composita, quinimo recentiorum etiam temporum vestigia haud obscure præ se ferens, ut à Jo. Morino aliisque demonstratum fuit.

Talmud duplex est, *Hierosolymitanum* in quo quatuor tantum Ordines, 1. *Zeraim* de seminibus, *Massictæ* sive tractatus septem, 2. *Moëd* de festis tractatus unicus, 3. *Naschim*, de mulieribus tractatus septem, & 4. *Jeschoub* de pœnis, tractatus novem. Vide indicem Talmudis Hierosolymitani in Jo. Lightfooti Operibus postumis p. 30. seq. Talmud alterum *Babylonicum* in sex Ordines distinguitur, qui sunt 1. *Zeraim* de seminibus, 2. *Moëd* de festis, 3. *Naschim* de mulieribus, 4. *Nezibim* de pœnis, 5. *Kodaschim* de sanctificationibus & 6. *Tabarorb* de purificationibus. Quilibet Ordo iterum pluribus constat *Massictis* sive tractatibus, qui singuli in capita sua distinguuntur. Vide Indicem Codicum capitumque Talmudis Babylonici in Bartolœccii Bibl. Rabbिनica T. 3. p. 85. 237. seq. Galatinum lib. 1. de arcanis Catholicæ Veritatis cap. 5. Sixtum Senensem lib. 2. Bibl. Sanctæ, Buxtorfium in Bibl. Rabbिनica, Voisinium ad Raymundi Martini pugionem fidei p. 31. seq. D. Jo. Mulleri nostri τῆ μακαρίτη Judaïsmum p. 33. sq. & Rev. D. Zachariæ Grapii Historiam literariam Talmudis Babylonici, Rostoch. 1696.

Edita est *Misna* sæpius seorsim tum sine punctis vocalibus ut Amst. 1631. 8. tum illis animata ut ibid. 1641. 8. Etiam cum glossa *חנה כה* Venet. 1609. Amst. 1643. & cum commentariis Maimonidis atque Bartenoræ Venet. 1606. f. Sabionettæ 1559. 4. atque

A 2

Amst.

* Vide ad Codicem *Ayoda Sarah* T. 4. edit. Surenhulii p. 369. ubi argillæ Hadriani mentio.

Amst. 1688. 4. & Prag. 1615. 4. cum commentariis ejusdem Jac. Bartemora & Jom Tobh Lipmanni, & novissime cum brevibus scholiis R. Elifæ ben Abraham A. 1697. 8. Integram *Hispanicè* non optima tamen fide nec diligenti satis cura translata[m] ab Abendanâ sunt qui testantur: & Rich. Simôn in Epistolis selectis T. I. p. 175. auctor est partem ejus *Italicè* versam à Judæis. Integram *Germanicè* transtulisse se testatus est Vir in his litteris versatissimus Jo. Christoph. Wagenfeilius, libri de spe Israël p. 40. sed nihil ejus hæc lucem vidit præter Germanicam interpretationem Codicis D. quo de lepra agitur. *Arabica* versionis meminit Jo. Morinus p. 527. Exercitatt. Bibl. Multam quoq; operam in partibus ejus variis *Latinè* transfere[n]dis & commentario illustrandis posuere homines doctissimi Christiani Gvil. Gvisius, Jo. Coccejus, idem Wagenfeilius, Seb. Schmidius, aliiq;: sed nemo repertus est ante V. C. *Gvil. Surenhusium* qui totam Misnam explicandam sibi sumeret. Hic enim laudatissimo studio universos Misnæ sex ordines Hebraice (at sine punctis vocalibus quod dolendum) cum versione latina partim aliorum partim sua, quæ ultimam manum * adhuc in quibusdam desiderat, & commentariis Maimonidis & Bartenoræ latine adjunctis, & variorum virorum doctorum animadversionibus atq; elegantibus iconibus ad Judæorum mentem in æs incisus edidit Amstelodami 1703. in fol. sex voluminibus, quæ in terna commode possunt compingi.

In *Gemara* illustranda paucissimi hætenus sunt versati, nam præter caput ultimum libri Sanhedrim Germanice versum à Christiano Gersone, & excerpta ex libro *En Jacob* ad Codices Sanhedrin & Maccoth, Sota, Succa, Sota & Chagiga, à Coccejo, Wagenfeilio, Jo. Jac. Cramero & Jo. Henrico Hottingero nepote edita, aliæq; per pauca sparsim ab aliis latine versa & allegata nihil in hoc genere vidisse lucem memini ante eruditos labores honoratissimi Collegæ mei atq; in his litteris hodie, præfiscini dixerim, principis *Georgii Elieseris Edzardi*, qui magni illius Hebraicarum litterarum per Germaniam statoris propagatorisq; Esdræ Edzardi *vā manapirs* major natu filius Gemaram Codicis Talmudici Avoda Sara versione perspicua & doctis commentariis illustravit, ejusq; jam duo Volumina quemadmodum & caput primum Codicis Berachot edidit atq;ve

* Vide P. E. Souceti S. I Specimen structurarum in Surenhusii opus, quod legitur in Ephemeridibus litterariis Parisiensibus A. 1710. mensè Novembri.

atque cum studiosis communicavit , & plura hujus generis prælo porro instituit committere. Gemaram Codicis Berachot integram versam à B. Balthasare Scheidio evolvere me memini auctoris exarata manu , in Bibliotheca instructissima Viri cujus nunquam animo meo excidet memoria , D. Jo. Frid. Mayeri, *vũ è ùyicis.*

Talmudis editiones variz existant. Hierosolymitanum excusum curante Davide Bombergio Venet. 1520. fol. Cracov. 1609. fol.

Babylonicum Venetiis apud Bombergium 1522. sq. & 1546. apud M. Antonium Justinianum. Confer Bartoloccium T. 3. pag. 269.

Basilicæ 1579. seq. apud Ambrosium Froberum, quæ editio loca S. Scripturæ in ora libri notata habet , sed in qua vicissim exsecta sunt Marci Marini Brixiani studio quæ in CHRISTUM & Christianos dicta erant , una cum integro Codice Avoda Sara.

Cracoviæ 1602. seq. in qua editione restituta sunt quæ Basilienses expunxerant.

Hanoviz 1618. seq. Vide Andream Chevillierium de Origine Typographiz p. 269.

Lublina 1617. seq. quæ editio luculenta existat in Bibliotheca Johannea hujus Urbis,

Amstelodami 1646. sq.

Francofurti &c.

III. Talmudis egregium compendium, non tantum brevius sed & luculentius & facilius universam doctrinam Talmudicam, complexum scripsit judicio & doctrina inter Judæos longe præstans *Moses Maimonides* , Cordubensis, medio sæculo XII. clarus , id quoniam in libros XIV. distinxerat , vocavit *¶* sive manum, addiditque ex Exod. XIII. 9. aliisque Scripturæ locis encomium *Jad Hasaka* *¶* *¶* Manum fortem. Hoc opus eximium & rarissimum hactenus , ex Venerâ editione utraqve A. 1550. & 1574. & CPolitana 1509. commentariis illustrata una cum iconibus in æs incisus luculenter recutum est Amstelooami A. 1702. curante Josepho Athia Judæo 2. Vol. fol. Latine quædam vertit ex hoc libro Lud. Compiègne de Veiel ex Judæis , quæ in fasciculis suis recudenda dedit Tho. Cre-

nus. R. Jacobi bar Ascher circa A. C. 1340. clari *Arba Turim* sive quatuor Volumina, sanctionum Talmudicarum breviarium complexa novissime prodierunt Berolini 1703. fol. Mosis Tarnensis Kirriath Sepher brevissimum & distinctissimum Talmudis compendium laudat Morinus p. 26. Exerc. Bibl. Liber En Jacob sive fons Jacobi è Deut. XXXIII. 28. petito titulo, loca selecta Gemaræ exhibet. Titulum libri Buxtorfius in Bibl. Rabbinica vertit *עין יעקב*, minus bene, ut jam pridem observavit Wagenfeilius in *Epist. de infundibulo suo* pag. 87.

IV. Quæsitum est inter eruditos ac multum disceptatum, rutone possimus Talmudicis Doctoribus & Rabbinis eorum legentibus vestigia habere fidem, ut ex illis tanto temporum intervallo disjunctis veram de antiquis Hebræorum stante utroq; templo ritibus sacris & juribus moribusq; notitiam certo haurire nobis liceat, ad sacra Vêteris Noviq; Testamenti litteras illustrandas. Ubi duo utrinque extrema fugienda esse duxerim, ad quæ pleriq; prolabentes dum ultrocitrove modum excedunt, verum rectumq; consistere staud partuntur. Ex una certe parte videas viros doctos, qui in lectione Rabbinicorum ac Talmudicorum scriptorum atatem contriverunt, tantum illis tribuere ut ex eorum levissimo assensu vel indicio statim libenter pendeant, eos velut oracula loquentes ex tripode, & omni exceptione majores auctores audiant etiam contra clarissima Hieronymi, Epiphani, quinimo Judæorum vetustissimorum Philonis & Josephi testimonia, quod mihi non modo magnum illud tot sæculorum spatium quibus Rabbinii post vixerunt, sed & ignorantiam, vanitatem ineptias & contradictiones in eorundem scriptis obvias & à Morino atque aliis viris doctis notatas cogitanti videtur minime committendum esse, qui unum Philonis vel Josephi testimonium libenter prætulerim decem Rabbinis, à quorum lectione ardua res est *אורא*, Ed. Bernardo p. 210, ad Josephum judice, non delirare. Viceissim alii omnia illa quæcunq; ex Talmude vel Rabbinis proferuntur statim simul semelq; abjiciunt atque velut indigna & absurda nã dicam blasphema explodenda existimant, veluti meræ sint incitiæ & nihil plane auri ex stercore Rabbinico colligi possit, atque sanctuario illud inferre profus sit nefas, quam in sententiam multa disputat Is. Vossius vir eruditissimus in responsione ad *Objecta Criticæ sacræ* Voss. Observ.

Observ. p. 327. seq. 331. seq. quo in loco accerrime in præclarum Virum Joannem Lightfootum invehitur, qui Rabbinicis conspurcare nugis nebulisque obducere sacros Novi fœderis libros non dubitaverit. Equidem non negaverim aliqua interdum afferri ex Talmude & Rabbinis ad illustranda Novi fœderis loca, quæ longius petita sunt, & nec cœlum nec terram tangunt, neque hilum faciunt ad lucem illi afferendam: largior etiam haud absurde viros doctos suspicari quod Rabbinis ex libris Novi Testamenti quandoque hauserunt, quæ deinde Christiani existimarunt sacros scriptores à Judæis petiisse, quam in rem Vossius p. 327. *Quod vero ritus attinet, scimus & nos Rabbinos non minus forsitan diligenter legere Evangelia quam Christianos, & quamvis CHRISTUM non admittant, ritus tamen veterum Hebræorum, ex Evangelio & Actibus Apostolicis & in suos transferre commentarios. Istos vero ritus cum legunt Christiani, velut gemmulas colligunt, existimantes ex perenni traditione conservatas à Rabbinis eorum fuisse memoriam.* Confer Mericium, Casaubonum de quatuor lingvis p. 110. Knatchbultum ad N. T. haud uno loco, Jo. Ovveni Theologumena pag. 439. Henr. Teelmanum commentario ad cap. XVI. Lucæ p. 2. seq. Augustum Pfeiferum τὸν μακαρίτην in Matæologia Judaica & Muhumedana Exerc. I. §. 40. & in confutatione Anonymi Chiliastæ (Abfertigung eines verurtheilten Chyliasten) p. 80. Lightfootus ipse in Miscellaneis Christianis & Judaicis cap. 19. & 20. T. I. Opp. Jo. Clericus ad Hammondum in Matth. XX. 15. & T. I. Bibl. universalis p. 386. & Jo. Georg. Wachterus in Spinosisimo Judaico (Spinosisimus im Judenthum) p. 45. seq. Nihilominus tamen haud assentior Vossio, paulo post subjungenti: *Si itaque exceperis ea quæ ex Evangelio, Aristæo, Philone, Josepho & gentium hæufere annalibus, nihil omnino de toto hoc tempore (ab Artaxerxe ad Justinianum) in Judæorum supererit scriptis, quod non sit commentitium. Si quid veri de Rabbi Akiba, Hillelo & aliis in illorum occurat libris, omnia id habent ab Origene & præcipue Hieronymo, cujus, sæpe in Talmude fit mentio, absque illis istorum ne quidem nassent nomina.* Hieronymi in Gemara (sed neutiquam frequentem) mentionem fieri notavit Morinus, propterea vero omnia alia quæ in Talmude præterea leguntur commentitia statuere temerarium est. Porro Gemara licet nugis fabulisque sit refertissima, ideo non statim similiter explodenda. Misna, rituum morumque Hebræicarum, factim, quatenus post eversum templum de illis per traditionem constitit vel adhuc reliquæ eorundem

rundem inter Judæos superfuerunt, certissimus thesaurus. Adeoque ubi illa præeunte, de ritu quodam & more apud Hebræos usitato Rabbīnorum consensus adducitur, is ne utiqvam contemnendus venit, sed donec certissimis rationibus aut melioribus testimoniis confutari possit, amplectendus, & utiliter adhibendus ad lucem sacris Scriptoribus afferendam, quod præter Drusium, Scheidium, Lightfootum aliosque supra §. I. laudatos ostenderunt Hottingerus in primitiis Heidelbergensibus diss. 3. de usu scriptorum Hebraicorum ad N. T. Joannes Braunius libro V. select. sacrorum Exerc. 2. de sapientia Hebræorum. Wagenfeliū in telis igneis Satanae p. 66. seq. Laurentius Oldhelius in Synagoga bifronte, Francof. 1691. 4. Cateroqvi in laudandis Rabbīnorum testimoniis magno iudicio magna circumspectione opus. *Nunquam sine risu* inquit Jo. Morinus p. 225. Exerc. Bibl. *legere potui virorum quorundam Hebraice doctissimorum opuscula, qui putant se ex unius aut alterius Rabbīni neoterici scriptis de antiquis politicis Judæorum moribus iudicium ferre posse.*

V. Ex Christianis hominibus nemo forte extitit hætenus qui plenum & omnibus numeris absolutum Systema Antiquitatum Hebraicarum dare nobis instituisse. Plura tamen eorundem capita egregie illustrat Benedictus Arias, à patria dictus Montanus. * in Antiquitatum Judaicarum libris IX. Tomo octavo Criticorum sacrorum Anglorum insertis, & Guil. Goeree in continuatione Cunæi de Rep. Hebræorum, Belgice primum vulgata dein Gallicè una cum Cunæo Amst. 1705. tribus Vol. atq; in Opere duplici, Belgica lingua edito de Mosaicis Antiquitatibus 4. Volum. fol. & de Judaicis Antiquitatibus, 2. Volum. fol. Amst. 1690. & 1702. cujus elaboratissimi & variis elegantibus (utinam ad veterum Judæorum mentem semper expressis) tabulis in æs incisis ornati operis non mediocris est apud multos auctoritas. Hisce accedit Johannes Lundius in den alten Jüdischen Heiligthumern Hamb. 1701, 1712. fol. quæ editiones meliores & locupletiores sunt prima, tribus in 8vo. distincta Voluminibus. Denique Petrus Jurieu in Historia Critica dogmatum rituumque bonorum & malorum qui in Ecclesia DEI obrinuerunt ab Adamo ad Christum usque, & de origine Idololatriæ ex collatione Judaismi illustratae Amst. 1704. 4. Gallicè, una cum appendice, & Anglice Lond. 1705. 8. duobus Voluminibus.

VL Spar-

* Vide Colomesium p. 75. Opusc.

Quae quoque multa attingunt *Job. Buxtorfius* in Lectionibus, & in suis dissertationibus: *Job. Heinrich Otto* in Lectionibus, & in suis dissertationibus, *Johannes præcipue Lightfootus*, & ex quoque in his indisplicite *Henricus Ainsworthus*, tum *Job. Seldenus*, *Job. Coccejus*, *Philippus Heinsius*, *Jacobus Altingius*, *Constantinus L'Empereur*, sive *Empereur*, *Job. Christophorus Wagenfibius* in suis scriptis, *Herm. Wisflus* in suis, *Mathæus* & *Celeberrimus Dofovius* in suis dissertationibus, & in suis sive *Prælectionibus* quæ calamo exceptæ in studioforum. Videntur & hoc loco commemorandæ *Johannes Conradus Fabricius*, & *Job. Andrea Quenstadii* *Antiquitates Judaicæ*; *Johannes* item *Miltbrandi* post auctoris mortem vulgatæ à *Johanne Schenke*.

Quæ præcipue magnam studium in hoc genere posuit inde-
bitum *Stenobius* Professoris quondam Argentoraterfis A.
quæ præcipue industriæ, licet opera ejus edita non sunt, at
quæ in quatuor voluminibus in quarto descripta & ad prelum pa-
peratum sunt, in Bibliotheca B. D. Mayeri ad quem *αὐτοβραβου*
quæ in hac urbe Hamburgensi inter MSta viri supra
quæ in *Waldmanni*, quæ filia ejus asservat. In illis Schei-
derus occupat Nucleus Talmudicus, sive; com-
mentarius in *Septuaginta* & *Rabbinicus* in omnes Veteris Testamenti
libros, & in *Septuaginta* Testamentum, qui quoniam Drusio ommissa
est, præcipue præcipue præcipue præcipue præcipue præcipue præcipue
quæ quatuor volumina Gemaræ & vocabulis peregrinis Talmu-
dicis interpretandis absolvuntur.

ut spero, evadet B. D. *Josua Arndii* Præsu-
p. 7. April. extincti *Antiquitatum Judaicæ*
quæ *Antiquitatum Ecclesiasticarum* ab
Loci Communes dogmatum & rituum vete-
rorum Rabinorum Commentatorum, cui
Hebraicas litteras docet in Academia Rosto-
chensi Bibliothecam *Antiquitatis Judaicæ* selectam,
Arndii commentationem de vita & scriptis Pa-
ppingii *Memoriis Theologor.* p. 178. &
Rostoch. 1711, editam p. 15. 16.

Inprimis vero harum litterarum studiosi mecum optant, ne premantur tenebris sed in lucem quamprimum edantur quæ de Antiquitatibus Hebraicis ad sacrarum litterarum lucem observata præclare sunt à Rev. *Theodoro Daffevio*, qui Witebergensem pridem ac deinde Kiloniensem Academiam eruditione sua ac meritis ornavit, atque inde Superintendentis Regii Generalis partibus in Holsatia cum maxime fungitur. Ut vero pateat quam multa & egregia ab eo polliceri nobis debeamus, apponam hoc loco titulos quos ipse Novis litterariis Maris Baltici inferi jussit A. 1705, p. 86.

Prodibit primum *Historia Hebræa in fol.* eo modo & ordine tractata, ut caput quodlibet in sex dividatur sectiones, v.g. caput de victimis in gente Judæa cæsis; in has dividetur sectiones: *Prima contribuet nobis victimarum* historiam, quales illæ fuerint, quomodo consecratæ, quomodo interdum amissæ, quomodo cum aliis bestiis commixtæ, quomodo oblatæ, quomodo comestæ fuerint, *qua holocaustorum atates*, qualia fuerint holocausta, si de animalibus vel si de avibus caperentur, quomodo holocausta vel cum aliis holocaustis vel bestiis aliis commutarentur, quomodo imponerentur iis manus, an etiam in excelsis: quæ bestia ad holocausta ineptæ fuerint, quomodo expiationes holocaustorum intelligendæ sint, quomodo & ubi mactarentur holocausta, quomodo aspergeretur sanguis, & in quo altaris loco, quomodo detraherentur pelles, quomodo dividerentur holocausta & non dividerentur, quomodo membra in altari disponerentur, quomodo lavarentur intestina; *quomodo se habuerint victima si pro peccato populi, vel pro peccato senatus summi, vel pro peccatis aliorum caderentur*, quomodo victimæ pro peccato cædendæ cum aliis victimis commutarentur, quomodo lavarentur victimarum, pro peccato sanguines, quomodo tactus victimarum pro peccato alias res tactas afficeret, quomodo sanguis victimæ pro peccato sanguines aliarum victimarum antecelleret; *qua ratio fuerit animalium pro reatu nobiliorum*, quis fuerit reatus dubius, quis reatus certus, quis reatus senatus summi, si in doctrina errasset, quis reatus principis, an etiam ad illum pertineret reatus dubius, quomodo reatus homini deberet innotescere: quem reatum contraheret, qui audiverat execrationem: quem contraheret, qui noverat depositas esse opes, nec Synedrio indicarat: quem ille, qui tetigerat rem immundam, & deinde sanctuarium ingressus res sacras immundarat, quem contraheret

heret ille qui jurarat; an victimâ unâ multi reatus diversi expiarentur? an iidem reatus multoties repetiti unâ victimâ placarentur? quot fuerint reatus species, quod harum victimarum pretium, quæ victimæ pro reatu cum aliis victimis commutatio, quomodo hujusmodi victima non caderet sub votum &c.; *Qua ratio fuerit sacrificiorum salutarium*, cur ita vocarentur, quanam illorum essent species, quomodo differret salutare Nasiræi ab aliis salutaribus, quomodo se habuerint salutaria gratiarum actoria, quales fuerint illorum panes, quæ cum aliis commutatio, qualis comestio, quale residuum. Cur ecclesia non offerret sacrificium salutare voluntarium, licet offerret debitum, cur etiam fœtus sacrificii salutaris offerretur, quomodo imponerentur manus excepto paschate, quid esset adeps operiens intestinum, & quomodo differret ab adipe diaphragmatis, quid esset adeps super intestina, quomodo reticulum cum parte jecoris auferretur, quod sacrificia salutaria publica tantum requirerent libamina, quanam animalia inepta ad sacrificium salutare essent, de adipe caudæ, de adipe laterum &c. *Secunda sectio continebit casus conscientia*, quæ circa victimas has movebantur, quales casus moti sint circa animalia cæsa, quales circa personas offerentes, quales circa edentes, quales circa victimarum sanguines, quales circa adipem, quales circa deportationem extra templum, quales circa victimarum delegationem, quales circa victimas divitum & pauperum, quales circa victimarum fœtus, quales circa victimas votivas & voluntarias, quales circa sacerdotum cogitationes & sermones in immolandis victimis &c. *Tertia sectio continebit sententias Sacri Codicis, utriusque fœderis*, ex illa historia, quæ in hoc capite excutitur, altiori indagine explicatas, quæ magnâ copiâ adducuntur, ut quantum historiae Hebrææ usus sit in explicandis divinis literis jucundè constet. *Quarta sectio continebit emendationes auctorum*, tam Theologorum, quam Philologorum, variarum nationum, & dignitatum, sive sint literatores Viniarienses, sive Palatini, sive Saxones, sive Tigurini, sive Hassiaci, sive Pomerani, sive Cimbri, sive Angli, sive Belgæ, sive Galli, Romani, aliique quorum sententiæ vel ex toto, vel ex parte, ex veteri historia sine acerbitate corrigentur, & quomodo juvari interdum possint indicabitur. *Quinta sectio continebit emendationem versionum præcipuarum* tam veterum quam recentiorum, illas sententias sacri codicis non ad mentem historiae veteris explicantium. *Sexta denique*

que sectio continebit conciliationes difforum sacrorum , ad speciem sibi contradicentium , quæ conciliationes non ex conjecturis , sed veteri historia instituentur. Petentur autem ista omnia ex optimæ notæ autoribus Hebræis , qui veterem historiam incredibili solertia parique ingenio indagaruut v. g. *Mischna* , *Salomone Jarchio* , *Mose Maimonide* , *Obadia de Bartenora* , *Jam Tobb* , *Siphra* , *Mose Kaszense* , *Jacobso Kapheho* , *Josepho Bar Isachar* , *Eliã Orientali* , *Isaaco Abarbancele in legem* , *Mosche Alfischo* , *Levi Ben Gersone* , aliisque. Pari ratione omnia capita expedientur. Possent quoque adjici vestigia Hebraarum rerum , quæ in autoribus Græcis & Latinis reperiuntur , ut evidenter pateat , ita in usu fuisse Hebræis istas ceremonias , quas recensentur , quia aliæ gentes Hebræorum consuetudinem imitabantur. *Imagines* denique adjici *facie numerosa* possent , quæ res veterum Hebræorum oculis objicerent ad Hebræorum mentem , ex ipsorum libris petita , si quis esset qui sumptus liberali manû impenderet , & rem juvandi literariam inusitato aliquo desiderio teneretur.

Prohibet 2. Versio codicis Talmudici Menachoth , sive de muneribus frugum Deo oblatæ , cum tota Gemara Babylonica in fol. ubi (1) inqvolibet capite præmittetur textus Mischnicus Latine enuntiatus , & in certas classes divisus , (2) subjungetur versio totius Gemaræ , ut omnes Styli difficultates insertis parenthesisibus tollantur , (3) ordo rerum , de quibus Hebræi disputant , in margine indicabitur , ut quot moveantur dubia , & quomodo expediantur singula , uno intuitu objiciatur oculis , & sic Gemaræ prolixitas non sit fastidio. Continet autem Gemara disputationes in thesas Mischnicas , sive in decreta autoritate Hebræorum publica promulgata , ubi simul perspicue intelligitur , quale sit Talmud Babylonicum , quod non tot fabulis multo minus blasphemis scateat , sicut arbitrati sunt , qui illud non legerunt , sed quod innumeras contineat quæstiones ingeniosè & subtiliter evolutas , quæ veterum historiam Hebræam non mediocriter illustrant v. g. cum disputatur de pugillo de munere capiendo , moventur quæstiones Gemaricæ , an pugillus capi ex vase terræ imposito posset , an pugillus uno in vase consecraretur , vel in duobus simul , an pugillus , ex omni vase atrii sacerdotalis caperetur , an pugillus capi etiam sinistra posset , an pugillus , si aliquid de eo deficeret , offerretur , quomodo pugillus caperetur , ne aliquid de manu decideret , &c. Opus in Academia Oxoniensi olim elaboratum , & cum do-
ctis-

ctissimo Judæo, Isaaco Abendana Medicinæ Doctore, qui Anglis erat in amoribus, studiose collatum, dehinc revisum, & secundis curis auctum, quod clavis totius Talmudis vocari posset. Quantus labor fuerit, vel ex eo patet, quod duodecim ferè seculis à tempore collectæ Gemaræ nemo inter tot Academiarum Professores suscipere laborem hunc voluerit, sed aliqui tantum excerpta attigerint, nemo vero Gemaram totam.

Prodibit 3. Lexicon Hebræum Emphaticum in fol. ubi Hebræarum vocum emphases ordine alphabethico ex historia explicantur magnâ copia; deinde loca biblica, in quibus illæ emphases occurrunt, enucleantur, ut quomodo ignorantia antiquorum rituum impedimento fuerit, quo minus innumera Scripturæ commata intelligerentur, luce clarius meridiana pateat. Collectæ sunt istæ emphases ex *Maimonidus Jad Chasaca, Maimonidus & Bartenora Perusch Hammischnajoth, Lexico Aruch, Libro Siphra, Pische Tosephoth Talmudis Babylonici &c.*

Prodibit 4 Versio Commentarii Salomonis Jarchii, doctissimi literarioris Hebrai, in Exodum & Leviticum in fol.* collato ejus interprete *Elia Orientali*, ubi interjectis parenthesisibus stylus facili & plana methodo explicatur. Quo in libro tota tabernaculi Mosaici structura & totus templi Hierosolymitani cultus discendi avido lectori exhibentur, simulque leges sacræ, & politicæ Hebræorum, hæctenus non satis intellectæ, enodantur.

Prodibunt 5. Codices nonnulli Mischnici in 4. Latine versi, sua luci restituti, & à tenebris quibus ab aliis involuebantur liberati, v. g. Codex Babba Metzia, qui agit de rebus inventis, de deposito, usuris, conductionibus, locationibus, commodato & mutuo: Codex Babba Barbra, qui agit de societate in commerciis, de hereditatibus & successioneibus, de emptionibus & venditionibus, itidem in Academia Oxoniensi ductu Doctoris Isaaci Abendanæ elaborati. Accedit codex Mischnicus de sacrificiis, Latine expressus, facili & perspicua loquendi ratione. In quibus codicibus, quæ in commentariis Hebræorum reperiebantur, textui per interjectas parentheses adjunguntur, ut textus eo melius intelligatur, ubi simul vera methodus, quomodo verti ejusmodi libri debeant, ostenditur.

B 3

Prodi-

* Commentarius R. Salomonis Jarchi in totum Pentateuchum Latine ex versione sua edidit notasque addidit Vir nobiliss. Jo. Frid. Breithaupt, Gothæ 1710. 4.

Prodibunt 6. in lucem *Mosis Maimonidis tituli duo*, nempe *titulus de oblationibus* tam victimarum quam panum, ut & *titulus de fide* Latine enuntiati, cum versione scholiorum *Josephi Karoni*, & *Abrahami Ben David*, ubi simul *Ludovici de Compiegne de Veil* versio tituli prioris involuta & textu ipso interdum obscurior emendatur.

Prodibunt 7. *Jom Tobb accurata commentationes* in titulum de *Juge sacrificio*, & *titulum de Festo expiatorio* in 4. ubi multa hactenus incognita, & ab aliis Hebræis præterita, una cum aliorum Hebræorum correctione magna copia & ubertate recensentur, ut iste Scholiastes merito primus habeatur inter illos, qui in *Mischnam* commentati sunt.

Prodibunt 8. in IV. *Holocausta*, victimæ pro peccato & pro reatu cæse, ut & victimæ salutares, ex libro antiquissimo *Siphra*, quem Judæi ferunt in oculis, recensitæ, ubi casus conscientiæ circa has res oborti eleganter deciduntur, & quod præcipuum est, singula ex textu Scripturæ probantur. Opus prolixum, & ex scholiis *Aharon Aben Chajim* ita in ordinem redactum, ut omnia sint plana & perspicua.

Prodibunt 9. *Tituli duo Talmudis Hierosolymitani cum tota Gemara Hierosolymitana* in 4. nempe *titulus de solenni comparatione in festis*, & *titulus de primitiis*, ubi partim ex adjectis editioni Cracoviensi scholiis, partim ex *Jespe Mare* phrasæ & res difficiliore explicantur, ut & historia & stylus facile intelligantur.

Ne autem fastidium Lectori creetur, reliquæ versiones omituntur, quæ minoris momenti sunt, v. g. versiones *Geneseos*, *Esaia*, *Ezechielis* & Prophetarum minorum ferè omnium libri *Michahopbi*, versio *Davidis Kimchii* in *Esaia*, *Aben Esra* in *Genesin*, *Abarbanelis* in *Malachiam* &c. potius illarum loco feretur *Judicium de novis versionibus Mischnicis*, quomodo vel clavi rerum, vel vocum illustrari possint, ut ab omnibus intelligantur, etiam iis, qui Hebræam phrasin non assequuntur; vel quomodo augeri possint versionibus aliis, quarum non est injecta mentio v. g. *Versione Pauli Riccii*, *Samuelis Clerici*, *Johannis Ulmanni*, *J. F. Fausti* &c. vel *formabitur judicium de imaginibus Hebraarum rerum*, quæ passim circumferuntur magno numero, & Judæis ipsis suspectæ sunt, ceu ex libris Hebræorum, res illas aliter delineantium, luculenter patet. *Hactenus egregia promissa Venerandi Dassovii.*

VIII. Succinctius in Tironum usum complexi pleraque sunt Germanica quidem lingua *M. Christophorus Semler* in Antiquitatibus S. Scripturae Hall. 1708. 12, & Anglica *Thomas Goodwin* in Mose & Aaron sive libro de ritibus & Antiquitatibus Hebraicis, qui ex vernaculâ sæpius editus, hinc Belgice quoque recusus apud Batavos, & latine Bremæ 1694. 8. cum notis brevibus Joh. Henrici Reizii, ac novissime hoc ipso Anno 1712. 8. clarissimi Hottingeri nepotis animadversionibus locupletatus. His addendi qui latine scripsere *Job. Leusdenius* in Philologo Hebræo mixto, *Augustus Pfeifferus* ὁ μακαρίτης in Specimine antiquitatum sacrarum & Antiquitatibus Hebraicis selectis Lips. 1685. 12, & inter opera Philologica Ultraj. 1704. 4. quibus addas licet ejus *συναγραφαίαν* Antiquitatum Hebraicarum, quam dedit in Critica sacra p. 141. seq. & locupletatam à se exhibet *Job. Jacobus Schudt* in Deliciis Hebræo Philologicis Historiæ ipsius Judaicæ subjectis p. 147. seq. qui & ipse p. 166-177. aliquam scriptorum de Antiquitatibus Hebraicis notitiam tradere instituit. Novissime *Hadrianus Relandus* Professor eruditissimus lingvarum Orientalium in Academia Ultrajectina Compendium elegans Antiquitatum Hebraicarum edidit Ultraj. 1708. 8. & longe locupletius castigatiusque 1712. 8. divisa universa tractatione in quatuor partes de locis sacris, de personis, de rebus & temporibus sacris.

IX. Non defuere præterea, qui speciale quoddam argumentum promittentes in omnifaria tamen antiquitatum Hebraicarum genera sunt evagati, quales sunt *Job. Stephanus Menochius*, *Carolus Sigonius* & *Melchior Leydeckerus* in scriptis de Rep. Hebræorum, præsertim si in Sigonium notæ conferantur *Johannis Nicolai*, longè auctius recusæ 1701. Amstel. 4. His etiam accenseri poterit *Fortunatus Scacebus* in sacrorum Eleochrysmatum Myrotheciis tribus, quæ ex editione Rom. 1625. 1627. 1637. 4. rarissimè antea inveniebantur, nunc verò obvia sunt ex edit. Amstelodamensi A. 1701. fol.

X. Recentiorum Iudæorum ritus & consuetudines in quibusdam saltem cum antiquis conveniunt, etsi in multis probè novitum ab illis tum inter se differre, quam in rem præclare laudatus *Dallovius* errare observat eos, qui si in Buxtorfii *Synagoga Judaica* (Germanice primum A. 1604. à Joh. Buxtorfio patre, deinde latine & subinde auctius à filio ac nepote edita) aliisque ejusmodi recentioribus libellis multa

multa ridicula absurdaqve legunt, statim illa Judæis omnibus impingunt, quamvis Buxtorfius non vivendi rationes Judæorum omnium describere intenderit, sed præcipue Germanorum hodiernorum, qui ad faciem gentis Judaicæ referri debent, à quibus ad florentem DEi populum concludere velle esset absurdissimum. Nam Judæi Hispani Lusitanique in plerisque dissentiunt ab istis Germanorum deliriis in Synagoga Buxtorfiana recensitis, veluti aberrantè demonstrat Monasseh ben Ishaël in libro *Thesaurè des Divins* qui in quatuor partes distinctus & Amst. 1645. Lusitanice excusus est: Imo Judæi hodierni in Barbaria Germanorum fere ineptias ignorant & longè alia ratione vivunt, teste *Lanceleto Addisono* Doctore Anglo in libello qui inscribitur: *the present state of the Jews in Barbaria* Londini 1676. 12. typis exscripto. De Judæis in Italia consulendus *Leo Maccinensis* in *historia rituum Hebræorum præsentis temporis* sive libro de ceremoniis & consuetudinibus Judæorum, qui cum Jac. Gaffarelli latina præfatione, quædam Leoni omissa supplente primùm editus Italicè Paris. 1637. 12. deinde anno interjecto emendatius autore ipso curante Venetiis, in quâ editione jussu superiorum loca Scripturæ (observante Rich. Simone) ex vulgata translata, & quædam auctoris omissa, ut docet Jo. Seldenus c. 14. de success. in bona defuncti & Uxor. Hebr. p. 51. Hunc Leonis libellum Gallicè vertit & insigni præfatione binisque dissertationibus de Caraitis & Samaritanis auxit Rich. Simon Paris. 1674. 12. Iterumque altera editione sub nomine de *Simonville*, cui adjecta est ejusdem collatio rituum Judaicorum & Christianorum. Hanc denique latine translata habemus à *Job. Valencino Grosgebauer* Francof. 1693. 12. Prætereo R. *Simonis Luzzati* libellum editum itidem Italice de statu & conditione Hebræorum *discorso circa il stato degli Ebrei*. Venet. 1638. 4. Neque prolixè commemorabo Judæorum recentium *Minbagim* sive rituales libellos, quibus utuntur in Synagogis. *Christiani Pauli Mayeri* ex Judæi tractatum Germanica lingua editum *von der heutigen Juden Ceremonien und Gebräuchen insgemein und durchs ganze Jahr* Witeb. 1679. 4.

Non injucunda etiam sunt quæ de convenientia rituum Judaicorum & Indorum collecta leguntur in libro Gallico qui inscribitur *conformité des Coutumes des Indiens Onitiaux avec celles des Juifs, & des autres peuples de l'Antiquité* par Mr. de la C^{lle} Bruxellis 1704. 12. Nonnulla itidem de morum rituumque Americanorum congruentia cum

cum Judaicis annotavit *Menasseh ben Israel* in *spe Israelis* sive libello quo reliquias decem tribuum in Americam translatas esse disputat pag. 28. seq. *Cui leges, ac consuetudines, Indorum, Hebraeorumque, conferre libet, in multis convenire eas videbit; unde facillè colligere est, Indos illas debere Hebrais cum ipsis habitantibus, ante vel postquam occultos montes quærerent. Jucatanenses, & Acuzainilenses Indi se circumcidebant. Totones Nova Hispania, ac Mexicani, prout Jo. Roman, & Franciscus Lopes de Gomara, in generali Indorum historia testantur, vestes lacerant, si vel repentinum aliquod infortunium, vel mors alicujus supervenerit. Gregorius Garcias in Monarchia Ingaſonum insula Peru narrat Guainacapacum, intellectâ filii Atagualpa ob inimici exercitum fugâ, rupisse vestimenta. Mexicani, & Totones, sive Totonacazenses, in aru semper ignem alebant, ut jubet DEus in Levitico; Peruenſibus idem in templis Soli dedicati facientibus. Nicaraguazenses vetabant feminas, qua partum nuperè edidissent, templa ingredi, priusquam menstruo forent purgata. Insula Hispaniola incola peccare eos ajunt, quibus res est cum femina recens emixa; & Indi nova Hispania gravissimè puniebant Sodomia reos. Sepeliebant etiam plurimi Indorum suos mortuos in montanis, qui mos etiam est Judaorum; & nomen Chana istis in locis inventum, referente Gregorio Garcia. Id mireris, quod ab iisdem jubileum quinquaginta annorum in urbe Mexico, ut totius provincie metropoli, magna cum pompa celebraretur. Quid quod die Sabbathi omnes ceremoniis, ac sacrificiis, in templo faciendis, interesse tenebantur. Idem divortium faciebant a feminis, qua quid minus honestum patrassent. Fratrum defunctorum viduas ducebant Indi insularum Peru, Nova Hispania, & Guatimala. An non ex hisce judices, habitasse illic locorum Judæos, à quibus Gentes ista talia acceperint? Supradictis adde & illud, quod notitiam creati mundi, ac diluvii universalis, quam habebant Indi, Israëlitis acceptam ferre debeant.*

Illum Menassæ Israëlidis librum Amstelodami A. 1650. 8. editum in Anglicam linguam convertit *Moses Wall*, atq; circa idem temporis *Thomas Thorowgood* libellum edidit cui titulus: *Jewes in America, or probabilities that the Americans are of that race.* Lond. 1650. 4. In eandem sententiam nuper *Ludovicus Hennepinus* in suo Itinere ex eadem exigua rituum & morum quorundam conformitate Americanorum originem à Judæis repetit. *Ils font leur cabanes en forme de pavillon comme les Juifs; Comme eux ils s'oignent d'huile, & s'attachent superstitieusement aux songes: ils pleurent leurs morts avec beaucoup de lamentations. Leurs femmes portent le deuil de leurs proches un an entier, pen-*

dans lequel elles s'abstiennent de toutes sortes de danses & de festins, & portent une maniere de chapeçon sur leur tête. D'ordinaire le pere & le frere du defunt ont soin de la veuve. Du reste il semble que la malediction de Dieu repose sur ces Sauvages de l' Amerique , comme sur les Juifs. Ils sont brutes & opiniatres au dernier point. Ils n'ont nulle demeure fixe & arrêtée. Ils sont fort impudiques. Quand on leur dit, que leurs ames sont immortelles, ils demandent ce qu'elles mangeront dans l' autre monde. D'ailleurs on voit quelques traces de la créance des Juifs sur l' origine du Monde. William sive Wilhelmus Penn in litteris ad commissarios societatis Mercatorum Londinensium datis Philadelphia VIII. August. 1683. editisq; tum alibi tum in Pensylvaniæ descriptione Germanice vulgata Francof. 1700. 8. pag. 131. originem incolarum illius regionis in America septentrionali, similiter à Judæis deducit: Ihren Ursprung achte ich/ daß er herkomme von den 10. Stämmen der Juden. 1) Weiln sie in einen Lande müssen herum ziehen / und mögen wohl aus dem äußersten Theil Asia in das allerwestlichste Theil (America) gekommen seyn. 2) Weiln sie und ihre Kinder von Angesicht den Juden ganz gleich sehen wie die Zigeuner * (adde ibid. p. 28. & 126.) 3) Mit den Juden in Ceremonien ganz übereinkommen. Sie opffern ihre Früchte / rechnen nach den Mond / legen ihren Altar auf zwölf Steine &c. Brasilianos similiter in America Meridionali à Judæis habere originem, alii suspicantur. Il y a des conjectures assez fortes pour dire que les habitans du Brasil viennent de quelques Juifs jettés sur les côtes de l' Amerique. On y voit encore quelques traces des ceremonies Judaïques, telles que sont celles de la circoncision, & celles d' appeller Parasce une de leur plus grandes festes. Hæc Memoria litterariæ Dombenses A. 1702. p. 355. ex Jo. Josephi de S. Theresia Historia belli Brasiliensis. Vide sis etiam Josephum Acostram de natura novi Orbis lib. 1. c. 23. Ottonis Dapperi Americam p. 26. & Hugonem Grotium de origine gentium Americanarum p. 9. Theophilum Spizelium in elevatione relationis Montezinianæ, Basil. 1661. 8. & Rich. Kidderum in demonstratione adversus Judæos parte III. p. 434. seq. Hermannus Witsius in δωδεκαφύλλῳ sive libello de decem tribubus qui Ægyptiacis ejus subjicitur cap. VIII. p. 371. postquam Menassæ Israëlidis sententiam rejecisset, quod præter Spizelium aliosque jam laudatos facit etiam Wagenseilius Tomo II. peræ librorum juvenilium parte 2. pag. 123. non paullo doctius, inquit, viri præstantissimi Cadusios

Media

* Cingaros origine esse Judæos variis argumentis probat Clariss. Wagenseilius in peræ libror. juvenilium loculamento 2. sub extrem.

Media aquilonaria & montana incolae Colchos, Tartaros, Turcas aliasque gentes ex Israeliticis paulatim in gentilismum degenerantibus ortos haviolantur: sed quam tenuibus conjecturis & eruditis erroribus, ostendit amicus noster Wilhelmus Wilbelmius. Pro illa sententia etiam Stephanus Morinus in diff. de cognatione Lacedæmoniorum & Hebræorum (inter dissertaticnes VIII. Dordraci 1700. 8. junctim editas p. 87.) Adde in Mengrelia Colchidis regione adhuc hodie festum religiose observari, quod cum Judæorum Paschate & agno à singulis familiis edendo magnam habet affinitatem, testis Jo. Baptista Tavernerius lib. III. c. 12. iterum Persia, qui addit vicinos Tartaros è propriis tribubus solis uxores ducere, quod etiam secundum Legem Israelita observabant. c. 13. Sane inter ipsos Tartaros Colchis vicinos etiam Ilorda sive turma Nephtalitarum inveniuntur, teste Agathia lib. IV. Imo Danitarum, à quibus volunt Danos nomen accepisse, & celeberrimus Thuanus lib. 67. observat circumcisos fuisse antequam Mahometes ipsis innotesceret, quod non est leve argumentum reliquias esse Israelitarum, qui è Colchide in vastas Tartaria solitudines diffusi sunt, & ob quandam Mahometismi cum suis veteribus ceremoniis similitudinem ad ipsum amplectendum proni fuerunt. Nota historia illius qui se jactabat Regem Tibur, in medicallio Tartaria, nempe טבור umbilicus est, & à Francisco I. Rege humaniter exceptus, & initio etiam à Carolo V. sed tandem combustus ejus mandato, quod anticos ad Judæismum sollicitaret. Mitto testimonia Judæorum afferentium maximam Israelitarum multitudinem Septentrionalem plagam occupasse, & eos qui volunt plurimos eorum in India degere, quamvis à nostris mercatoribus non inveniuntur, qui forsitan aliquid audiverunt de professione in Colchidem & Colchos, eamque versus Indiam tetendisse existimaverunt, quia Colchos & Colchicum sinum in India reppererunt. Confer Epistolam de Judæis in ora Malabarica degentibus quæ inserta legitur Bibliothecæ novorum librorum Anno MDCXCVIII. p. 868 seq. Et quæ de Judæorum Synagoga apud Chineses in provincia Honam ante CHRISTUM natum, ut ajunt fundata, Gozanus S. I. commemoravit in Epistola de qua Ephemerides Paris. Anni MDCCVII. mense Majo p. 227. narrans Judæos de Messia in Lege promisso rogatos, atque de JESU monitos, nomen ejus penitus ignorasse, Jesum Sirachi filium cognitum habuisse. Cui addendum quod Semedi & Bernierii fide narrat Clariss. Jablonskius prolegom. ad Biblia Hebræa §. 38. Judæorum Synagogas quasdam repertas in China fuisse, & penes eos fuisse librum Legis Hebraicum ante annos sexcentos & amplius, sine punctis vocalibus descriptum, Judæos vero istos de CHRISTO nihil unquam audivisse, unde liquet ante ejus adventum

illuc appulisse : immo nomen ignorasse Judæorum , sed vero Israelitas se professos esse. Unde verisimile esse ajunt reliquias eos habendos decem tribuum quæ abductæ in captivitate erant , nam post illud tempus nonhen Israelitarum in usu vulgari minus fuit quam Judæorum. Denique constat *Olaum Rudbeckium*, celeberrimi Atlanticæ scriptoris non minus ingeniosum filium , nec minus paradoxa eruditus amantem propinare, in Lapponia sua illustrata probatum ivisse, reliquias decem tribuum quærendas esse neque in Asia neque in Africa, nedum in America , sed vero in regione septentrionali Europæ Lapponia , quod itidem tum aliis quibusdam conjecturis reddere probabile , tum ex congruentia rituum quorundem & morum evincere studet. Cæterum ex qualibuscunque ejusmodi vestigiis morum eorundem atque institutorum , (ne dicam & illa haud tam expressa quidem esse , ut interdum à scriptoribus venditantur) neutiquam firmiter colligi posse populi alicujus originem , recte observavit Henricus Witsius diss. 2. de Evangelio in America non prædicato, ubi respondet ad jactatas apud novi orbis incolas reliquias Christianorum rituum, p. 92. *In omni, inquit, religione quantumvis Idololatrica, ac Diabolica plane aliquid animadverti potest, quod ad divina instituta accedere quodammodo videatur. Ludit mirabiliter ingenii humani varietas, & in tam immensa cultuum diversitate vix est ut non aliqua etiam deprehendatur convenientia. Qua si vel minima sit, ab iis quorum interest ut major habeatur, augeri solet & exornari; eo quandoque tractis qua aliorum spectant.* Jacobus Basnage V. C. in Historia Judæorum lib. VI. cap. 3. T. 4. p. 964. *il ne suffit pas qu'on trouve chez ces peuples barbares quelque trace de Judaïsme; car il y a beaucoup de Rites qui ont été communs aux Religions idolâtres & aux Juifs. Ceux qui donnent trop au Diable, se plaignent il y a long tems qu'il a imité Dieu, & tâchent de rendre ses mysteres & son culte parfaitement semblable à celui de l'Être souverain. Mais sans tirer le Demon des Enfers, l'esprit humain étant d'une même trempe, a souvent les mêmes sentimens sur la matiere du culte. Il n'est pas besoin que l'Idolâtre aille puiser toutes ses ceremonies dans la véritable Eglise. Combien d'Idolâtres, qui ne se sont jamais connus, ont eu les mêmes idées des Dieux, & leur ont rendu à-peu près les mêmes hommages? Sans quitter la matiere que nous traïsons, les Americains n'ont pas plus labouré avec les Manichéens qu'avec les anciens Egyptiens sur les deux Principes. Cependant ils disent au Perou qu'un homme puissant, nommé Con, avoit formé les hommes; mais qu'un autre Principe plus puissant, fils du Soleil & de la Lune, nommé Pachaca-*

Ehacama, les transforma en singes, en perroquets & en ours ; * & fit les Indiens, Ils * adorent ces deux Principes, & le dernier a plus d'adorateurs, parce qu'on craint qu'il ne fasse du mal, & qu'il ne transforme les hommes en bêtes. On a pu de même imiter les Juifs en Amérique sans avoir commerce avec eux. L'autel élevé sur douze pierres, l'oblation des prémices, & le calcul par les Lunes peuvent avoir été imaginées dans tous les pays. La Circoncision forme un caractère plus parlant ; mais le fait est très-incertain. Pierre Martyr † l'assûre : Ils immolent leurs enfans à l'honneur des Idoles, & sont circoncis. Gomara dit que quelques-uns coupent leur prepuce ; mais qu'ils ne le font pas tous. Retaiense a junque no todos. Mais Acosta, qui avoit fort étudié ce pays-la, remarque que les Américains ne peuvent être Juifs ; parce qu'ils n'ont jamais circoncis leurs enfans, & qu'ils ne le font pas ; & quand ils seroient circoncis, combien d'autres peuples ont ôté leur prepuce ? Il ne faut donc pas s'arrêter à quelque ombre de conformité, ni précipiter ses conclusions sur quelque ressemblance de Religion, comme si les uns devoient nécessairement descendre des autres.

XI. Juvat hoc caput concludere Indice Thesauri δωδεκατῶν Antiquitatum Hebraicarum, quem B. Gothofr. Voigtii Thyssiasteriologiae pridem à me præmissum, aliquot monumentis hic adauxi.

Theauri Antiquitatum Hebraicarum.

Tomus I.

1. Maimonides de studio Legis, cum versione & notis Roberti Clavering.
2. Jo. Benedicti Carpzovii Introductio in Theologiam Judaicam.
3. Joannis à Lent Theologia Judaica recentior.
4. Ej. de Pseudo Messii Judæorum.
5. Josephi de Voisin Theologia Judæorum.
6. Antonii Vandale de Origine ac progressu Idololatriæ & superstitionum, de vera ac falsa Prophetia & de divinationibus Idololatricis Judæorum.
7. Petri Jurieu Historia Critica dogmatum rituumque, ex Gallico latine.
8. Jo. Seldenus de Diis Syris, cum observationibus Andreae Baieri.

C 3

9. Atha-

* Zarate I, 2, c. 11. p. 49.

† Petrus Martyr Decad. c. 4.

9. Athanasius Kircherus de Ægyptiorum, Syrorum, Hebræorum-
que Diis, ex Tomo I. Oedipi Ægyptiaci.
10. Christiani Wormii de corruptis Antiquitatum Hebræarum apud
Tacitum & Martialem vestigiis.
11. De vita & morte Mosis libri tres, cum notis Gilberti Gaulmini,
quibus variæ antiquitates illustrantur.

Tomus II.

12. Bernardi Lamy apparatus Biblicus, methodicam Antiquitatum
Hebraicarum dispositionem exhibens.
13. Thomæ Godvini Moses & Aaron cum notis Joh. Henrici Reizii
& Jo. Henr. Hottingeri, Nepotis.
14. Claudii Fleury liber de moribus Judæorum, ex Gallico latine.
15. Hadriani Relandi Compendium Antiquitatum Hebraicarum.
16. Augusti Pfeiferi delineatio Antiquitatum Hebraicarum cum ob-
servationibus Johannis Jacobi Schudt.
17. Ej. de ritibus quibusdam Hebraicis.
18. *Theſauro dos Dinim* ex Lusitanico Menassæ ben Israël, Latine.
19. Leonis Mutinensis Historia rituum Hebræorum præsentis tem-
poris ex versione Jo. Valentini Grosgebaueri, cum Jacobi Gaf-
farelli præfatione quæ Italicæ editioni Paris. 637. præmittitur,
& Rich. Simonis collatione rituum Judaicorum cum Christianis.
20. Jo. Buxtorfii Synagoga Judaica.
21. Lancehoti Addisonii de præsentis statu Judæorum in Barbaria, ex
Anglico latine.
23. Hermanni van der Hardt Antiquarium Judaicum.
24. Jo. Wulferi theriaca Judaica.
25. Henrici Hahnii *Ἀγρίματα* de rebus Judaicis, ex jure Cæsareo
& Pontificio concinnata.
26. Sam. Bocharti notæ in Ecclesiæ Gallicanæ decreta quædam in Ju-
dæos sancita, Ex T. I. Opp. p. 499. seq.
27. Formula Græca renunciandi Judaismo, è Cotelerii notis ad Pa-
tres Apostolicos, T. 1. p. 499. seq.

Tomus III.

28. Balthasaris Scheidii scripta ad Antiquitates Hebraicas facientia,
quæ MSS. Gryphisvaldiæ nuper servavit D. Jo. Fridericus
Mayerus ὁ μακαρίτης.

Tomus

Tomus IV.

29. Theodori Dassovii, Theologi Holsati Antiquitates Hebraicæ hæctenus *avēdoroī.*

Tomus V.

30. Eusebii liber de locis Hebraicis cum vers. Hieronymi & Bonfrerii, notisque integris ejusdem Bonfrerii, Jo. Marcianæi, Jo. Clerici & observationibus Jacobi Rhenferdi.
31. Nic. Sanfonii Geographia sacra ex editione Jo. Clerici.
32. Augustini Calmet tabula Geographica terræ promissæ cum observationibus. Ejusdem diss. de habitationibus, urbibus & opidis veterum Hebræorum, ex Gallico latine.
33. Eucherius & Beda de situ Hierosolymæ & locorum sanctorum. Jo. Phocas, Epiphanius Hagiopolita, & Perdiccas de locis Palæstinæ, ex edit. Leonis Allatii.
34. Itinerarium à Burdegala Hierosolymam usque.
35. Marini Sanuti Torselli descriptio Hierosolymæ ex T. 2. Collectionis Bongarsianæ cui titulus *Gesta DEI per Francos.*
36. Benjaminii Tudelensis Itinerarium ex edit. Ariæ Montani, cum notis Constantini l'Empereur, & ineditis Matthiæ Friderici Beckii.
37. Itinerarium R. Petachix, cum versione Wagenseilii, & Itinera mundi per Abrahamum Peritfol, cum Thomæ Hyde versione & notis.
38. Hermannii Witsii Historia Hierosolymæ, ex T. 2. Miscell. Sacra.
39. Hadr. Relandi Geographia Sacra.

Tomus VI.

40. Maimonides de templo, ex versione Lud. Compiegne de Veil.
41. Jacobus Juda Leo de tabernaculo, ex Hispanico latine.
42. Ej. libri IV. de templo, ex edit. Jo. Sauberti.
43. Jo. Henr. Cocceji & Campegii Vitringæ libri de templo Ezechielis, è Belgico latine.
44. Leonhardi Christophori Sturmii Sciagraphia templi Hierosolymitani, & D. Casp. Hermannii Sandhagenii Oratio de templo.

45. Samuel Lee de templo & sacerdotio, ex Anglico latine.
46. Jo. Jacobus Cramerus de templi secundi ara exteriori.
47. Theod. Dassovii altare exterius ad mentem Hebræorum veterum delineatum.
48. Ej. de imaginibus rerum Hebræarum quæ nostra ætate circumferuntur.
49. Lud. Compiègne de Veiel de cultu divino apud Hebræos.
50. Salomo van Till de Musica veterum Hebræorum, ex Belgico latine.
51. Christiani Zoëga de buccina Hebræorum.

Tomus VII.

52. Jo. Seldenus de anno civili Judæorum.
53. Augustus Varenius de annis Sabbaticis & Jubileis Judæorum.
54. Nic. Mulleri Judæorum annus lunæ-solaris & Turcarabum annus mere lunaris.
55. Maimonidis descriptio initiationis novilunii cum Henningi Bernhardi Witteri versione & præf. Jo. Andreae Danzii.
56. Jo. Jonstonus & Aug. Pfeiferus de festis Hebræorum.
57. Theodorus Thummius de festis Judæorum & Christianorum.
58. Adriani Coqvii observationes de rebus naturalibus in V. T. memoratis, Diisque Syris & Hebræorum festis.
59. Jo. Mayerus de origine & causis festorum Judaicorum.
60. Josephi de Voisin de Jubileo secundum Hebræorum & Christianorum doctrinam.
61. Christoph. Wagenfeilii diss. de Jubileo Hebræorum.
62. Grossii Bozei libellus ejusdem argumenti, è Gallico Latine.
63. Frischmuthi & Mich. Waltheri Dissertationes de via Sabbati.
64. Jo. Andreae Danzii de curatione CHRISTI sabbatica.
65. Joh. Buxtorffii diss. de cænæ Dominicæ primæ ritibus & forma, ejusque adversus Lud. Capellum Vindicæ.
66. Theod. Dassovii de accubitu ad agnum Paschalem.
67. Liber rituum Paschalium cum versione Jo. Stephani Rittangelii.
68. Gabr. Groddeckii dissertationes de cerimonia palmarum.
69. Jo. Jacobi Schudt de Voto Jephthæ.
70. Hermanni Witsii diss. de Rechabitis.
71. Theod. Dassovii Vota Monastica & Hebræorum collata.

72. Maimonides de jure pauperis & peregrini apud Judæos, cum notis Humfredi Prideaux.
 73. Pauli Slevogti diff. de profelytis Hebræorum.
 74. Jo. Andreae Danzii de profelytorum baptifimo.
 75. Herm. von der Hardt Juris Judæorum Canonici prodromus, de circumcifione.

Tomus VIII.

76. Maimonides de facrificiis ex versione Lud. Compiegne de Veiel.
 77. Gvil. Outrami de facrificiis Judæorum libri II.
 78. Jo. Frifchmuthi de facrificiis, cum primis iis quæ sancti Viri haud longe ab initio rerum leguntur obtuliffe.
 79. Jo. Saubertus de Hebræorum facrificiis.
 80. De facerdotibus Hebræorum.
 81. Pauli Slevogti diff. de XXIV. Ephemeris facerdotum apud Hebræos.
 82. Andreae Adami Hochsteteri de fefto expiationis.
 83. Jo. Rhenferdi collatio expiationis Pontificis Maximi & JESU CHRISTI.
 84. Theod. Daffovii diffidium Pontificis Romani & Hebræi.
 85. Ej. de Lustratione Hebræorum.
 86. Jo. Frifchmuthi de hirco emiffario.
 87. Jo. Benedictus Carpzovius de vacca rufa.
 88. H. Dodvvelli de uno facerdotio & uno altari. Ex Anglico latine.
 89. Jo. Braunii de veftitu Sacerdotum Hebræorum.
 90. Jo. Prideaux de veftitu Aaronis.
 91. Jac. Altingii diff. de mitra, ftola, Ephod &c. Heptade VIII. differtationum T. 5. Opp.
 92. Ben. David Carpzovius de Pontificum Hebræorum veftitu facro.
 93. Theod. Daffovii diff. de Coma Hebræorum licita & interdicta.
 94. Antonius Bynæus de calceis Hebræorum.

Tomus IX.

95. Herm. Witfii Oratio de Theocratia Israelitarum.
 96. Hadr. Houtyni de Monarchia Hebræorum ante Saulem, una cum fcriptis contrariis Sam. Pufendorffii & Adami Rechenbergii.

97. Gustavi Georgii Zeltneri liber de adolescentia Reip. Israelitarum sub temporibus Judicum. (vii.)
98. Gvil. Schickardus de jure Regio, cum notis Jo. Benedicti Carpzovii.
99. Jo. Frischmuthi diss. de rege apud Hebræos eligendo & depouendo.
100. Ej. & Jo. Vorstii de Synedriis Hebræorum.
101. Jo. Clerici de magno Synedrio Hebræorum.
102. Præcepta DCXIII. Hebraice & latine ex edit. Jo. Leusdenii, subje&is observationibus Sim. Episcopi.
103. Gvilelmi Welvud collatio juris divini cum jure civili Romano.
104. Paganini Gaudentii de differentia legum Mosaicarum & Romanarum.
105. Ex Jo Seldeno de decimis excerpta, Jo. Clerico interprete.
106. Ex H. Dodvelli & Humfredi Hodii scriptis contrariis excerpta de Pontifice Max. à Rege Salomone deposito, Ex Anglico latine.
107. Maimonides de juramentis Hebræorum cum versione Miegii & Justi Christoph. Dithmari notis & Jacobi Perizonii præfat.
108. Jac. Lydii syntagma de re militari & de jure jurando Hebræorum cum notis Salomonis van Till.
109. Theod. Dassovii diss. de suspensio hominis lapidibus obruti.
110. Claudii Salmasii liber de Cruce.
111. Henr. Kippingii de Cruce dissertationes.
112. Jac. Altingii de servis Hebræorum, ex Heptade VII. dissertationum.
113. Jo. Georgii Abicht Professoris Lips. de servorum Hebræorum acquisitione & servitiis.

Tomus X.

114. Julii Bartolocci Bibliotheca Rabbinica * contracta, emendata & suppleta ex Strimero, Plantavio, Buxtorffio, Hottingero &c.
115. Petri Stevartii Catalogus scriptorum Græcorum & Latinorum Anti Judaicorum, auctus & in hæc tempora continuatus.

Tomus XI.

116. Jac. Altingii Historia Academiæ & promotionum Academiæcarum.

* Hanc spero propediem nos in acceptis relaturos Clariss. Viro Jo Christophoro Wolfio, Lingvar. Orientalium in Gymnasio Hamb. Professore, Amico & Collegæ meo conjunctissimo.

117. Ej. Studiosus & Doctor Hebræus.
 118. Henr. Ottonis Historia CXXX Doctorum Mischnicorum.
 119. Georgii Ursini antiquitates Hebraicæ Scholastico Academicæ.
 120. Jo. Held de Synagogis Judæorum.
 121. David Clodii de Synagogis Judæorum.
 122. Campegii Vitringæ ArchiSynagogus & de decem Otiosis Synagogæ.
 123. Jac. Rhenferdi de decem otiosis Synagogæ, Synagogus *αυτοκατακατατος*, & specimen animadversionum &c.
 124. Jac. Altingii de Concionibus Judæorum post reditum è Babylonia.
 125. Jo. Christoph. Wagenfeilii de Concionibus Judæorum, nostræ ætatis. (Tel. ignea Satanæ p. 245. seq.)
 126. Rich. Simonis Dissertatio de Caraitis & Samaritanis, ex Gallico latine.
 127. Hadr. Relandus de Samaritanis.
 128. Samaritanorum Epistolæ ad Scaligerum, Ludolfum & fratres in Angliam.
 129. Chronologia Samaritarum auctore Ed. Bernhardo (in Actis Erud. A. 1691.)
 130. Zemach David, sive Chronologia R. David Ganz cum notis Gvil. Henrici Vorstii.
 131. Jac. Triglandii de Caraitis. Scaligeri, Drusii, Serarii de tribus sectis Hebræorum.
 132. Jac. Rhenferdi dissertationes de fictis Judæorum hæresibus.

Tomus XII.

133. Eduardus Bernhardus de mensuris & ponderibus antiquis, & de mari Salomonis.
 134. Henr. Guntheri Thulemarii de variis siclis & talentis Hebræorum.
 135. Andreae Beyeris siclus sacer & Regius appensus.
 136. Julii Bartolocci Diss. de numis Hebr. ex T. IV. Bibl. Rabbin. p. 518. seq.
 137. Raphaëlis Avellini Declaratio numismatis Hebraici Davidis & Abrahami, ex Italico latine.

138. Wagenfeilii de numis quibusdam Hebraicis ex Commentario ad Soram p. 275, seq.
139. Athanas. Kircheri de eodem argumento ex T. 2. Oedipi.
140. Herm. Conringii paradoxa de numis Hebræorum.
141. Hadr. Relandi, Jo. Harduini & Jo. Gagnerii de Numis Samaritanorum.
142. Wagenfeilii de Judæorum in non Judæos usuris.
143. Martini Mauritiu liber de Hebræorum fortitionibus.
144. Wagenfeilii diff. de lusibus Hebræorum, ex libro ejus de Norimberga cap. XXII.
145. Thomæ Hyde de ludis Orientalium.
146. Jo. Buxtorfius de sponsalibus & divortiis Hebræorum.
147. Tho. Pius de divortiis Hebræorum.
148. Jo. Buxtorfii de lotione Judaica ante & post cibum.
149. Martini Geieri de luctu Hebræorum.
150. Frid. Mulleri libri III. de sepulchris veterum Hebræorum.
151. Jo. Nicolai de sepulchris Hebræorum.
152. Jo. Henr. Hottingeri cippi Hebraici.
153. Monumenta antiqua Judaica Augustæ Vindel, reperta cum notis Matthiæ Frid. Beckii.
154. Menassæ Ben Israel de resurrectione.
155. Theodori Dassovii de mortuorum resurrectione ex mente Vet. Hebræorum.

CAPUT. II.

De Ægyptiorum, Persarum, Carthaginensium aliarumque Gentium, tum de Græcarum Antiquitatum Generalibus Scriptoribus.

Scriptores de Antiquitatibus Ægyptiorum. 1. Persarum. 2. De antiquitatibus Punice sive Carthaginensium. 3. De Germanicarum Antiquitatum studio non negligendo. 4. De scriptoribus antiquitatum Græcarum. 5. 6. singillatim Laconicarum, 7. Atticarum. 8. De antiquitatibus aliarum Civitatum vel Insularum, 9. Index thesauri Antiquitatum Græcarum Gronoviani. 10.

I.

AEGYPTIORUM Antiquitates & ritus plurimos persecutus est *Athanasius Kircherus* Jesuita in *Oedipô Ægyptiacô*, Romæ 1652. fol. IV. Volum. quanquam tum in hoc opere tum in *Obelisco Pamphilio* ibid. 1650. fol. vulgato, expositurus antiquas figuras Hieroglyphicas illius gentis, plurimum indulget conjecturis nullâ autoritate nixis, sapissimè etiam nulla verisimilitudine se lectori commendantibus. Brevior sed & accuratior & eruditior est in veteribus ritibus ac consuetudinibus Ægyptiis exponendis *Johannes Marshamus* Anglus Eqves auratus, in cujus canone chronico Londini primum A. 1698. 4. excuso multa Ægyptiarum antiquitatum nec minus Hebraicarum Græcarumque capita doctè illustrantur. Visus tamen est in eo peccare, quod longe junioribus testibus pro re tam antiqua depugnans, rationesque institutorum Leviticorum typicas fere negligens, Hebræos ritus plerosque omnes ex Ægyptiorum institutis derivat, aut per nudam συγκατάθεσιν quandam, ut gens Judaica ab Ægyptiis abduceretur, à DEO vel ostensos vel toleratos fuisse contendit, licet *Johannis Spencers* ea quoque est sententia, magno molimine defensitata in *diff. de Urim & Thummim*. Cantabrig. 1699. 8. & in *Opere de legibus Hebræorum* ibid. 1686. fol. Hagæ Comit. 1686. 4. & Lipsiæ 1705. 4. Contra hanc Marshami & Spencers opinionem multis disputat *Hermannus Wisius* in *Ægyptiacis* Amst. 1683. 1693. 4. editis, quem vide imprimis p. 60. 262. 281. 292. Consuli etiam possunt *Hugo Ferrandus* T. 2. cogitationum de religione Christianâ Gallicè editarum, *Clarissimus Otto Menkenius* ὁ μακαρίτης in præfatione ad Lipsiensem Marshami editionem à se curatam, *Natalis Alexander* in selectis capitibus *Hist. Eccles. V. T.* *Johannes VanderWeyen* & alii.

Nescio tamen an ex altera parte vicissim excedant modum Viri doctissimi, qui si quancunque vel minimam vel etiam nullam vident in Hebræorum & Ægyptiorum, Græcorum item Romanorumque & aliarum gentium institutis similitudinem, longe maximam tamen videre se existimantes, nihil non, etiam plerasque quas habent fabulas, nedum ritus & sacra à Judæis repetisse Ethnicos contendunt. Ita illustris *Huetius* in demonstratione Evangelica & opere de Concordia rationis & fidei (libris alioqui eruditissimis & lectu dignissimis)

mis) Bochartus in Phaleg, Vossius de idololatria, Jo. Mich. Dilherus in diff. de *κακοζηλια* Diaboli, Edmundus Dickinson in Delphi Phœnicizantibus, aliique quam plurimi.

Excerpta de Ægyptiacis institutis & ritibus è Nymphodoro, Strabone, Plutarcho & aliis suæ Herodoti editioni p. 598. sqq. Græcè & Latinè subjecit Godofredus Jungermannus, atque ejus inde exemplo Tho. Galeus. Extat etiam *Johannis Baptiste Casali*, Romani liber de Ægyptiorum profanis ritibus, cum ejusdem libris de ritibus Romanorum & Christianorum Rom. 1644. 4. & Hanover. 1681. 4. sed non adeò multa sunt quæ de Ægyptiis attingit Vir alioqui non contemnendus. His addendi *Caspar Barthius* p. 129-144 ad Claudian. *Job. Henr. Boeclerus* in *νομίσμοις* Ægyptiorum T. 2. diff. p. 665. sq. & *Johannes Nicolai* qui eruditas antiquitates publice cum laude apud Tubingenses docuit (A. 1708. 9. August. defunctus) libro de Ægyptiorum Synedrio & legibus insignioribus Lugd. Bat. 1705. 8.

II. Antiquitates PERSICAS varias hinc inde haurire licet ex Herodoto, Xenophonte, Procopii Persicis, Plutarcho, Arriano, Curtio, hujusque illustratoribus Fremshemio, Radero, Pitiscotum exiis, quæ ad calcem Herodoti & Ctesia aliisque scriptoribus græcè ac latinè subjecit H. Stephanus & Jungermannus, repetita etiam in novissima Londinensi Herodoti editione. Sed singulari ac justo opere illas complexus est digessitque vir doctissimus *Barnabas Briffonius* libris tribus de regno Persarum, quorum primus sacra, secundus politiam, tertius rem militarem exponit. Paris. 1580. 8. & postea sapius, ut Paris. 1606. 4. & Heidelbergæ apud Commelin. 1595. 8. cum notis Frid. Sylburgii, ad libri calcem, atque Argentorat. 1710. 8. cum Sylburgii & Jo. Henr. Lederlini V. C. notis in calcis cujusque paginæ statim subjunctis. Confer quæ in laudem hujus operis Briffoniani adversus Jos. Scaligeri acerbiorum censuram vir præclarus *Cornelius Adami* Ecclesiastes & Rector scholæ Damonensis in Observatt. Theologico Philologicis Groning. 1710. 4. c. 2. p. 23. qui plures etiam ritus Persicos illustrandis sacris litteris (Estheris præcipue & Danielis libro) persequitur. Nonnulla etiam Briffonio præterita supplevit *Julius Casar Bulengerus* in Eclogis ad Arnobium, editis Tolosæ A. 1612. 8. Videndus itidem *Nic. Garckerus* lib. 1. de Originibus Mundi c. 10. Ex scriptis Orientalibus plures Persicæ Antiquitates deprom-

prope *Bibliotheca* in Bibliotheca sive Lexico Orientali edito Anno 1607. fol. Integros XL. annos legendis Persarum & Arabum monumentis impendit, ex quibus Lexicon hoc sum-
 mangit, unde cum in loco suo prodiret extinctus Paris. 8. Dec.
 1697. atq. 1701. Sed nimis concisè passim recenset ea quæ legit, ni-
 miaque libertate, nec ipsa scriptorum verba usquam adducit. Quo
 in genere diligentius versatus est *Thomas Hydeus* Bibliothecarius nu-
 merabilissimus in Historiâ Religionis veterum Persarum & Partho-
 rum & Sacerdotum eorumque Magorum, ad cujus calcem liber *Sadder*,
 præcipue præcepta continens latine est subjunctus Oxon. 1700. 4. Et
Henricus Lort in Historia religionis Banianum, quæ ex An-
 glicâ prædicitur Paris. 1667. 12. Verèor tamen ne Æthiopem la-
 tere non solum *Hydeus* & *Orlando* Persas ab Idololatria absolvere &
 ad Christianitatem commendare instituit. Recentium Per-
 sarum monumenta præcipue cum ex *Sanfonii*, *Herberti*, *Adami Olearii*,
Herberti, *Herberti*, *Herberti* & aliorum, novissime etiam *Jo. Char-*
les, & *Herberti* Itinerariis abunde etiam vulgo innötuerint,

... sive **CARTHAGINIENSES** Antiquitates
 Hispanis in Antiquitatibus Hispaniæ & Afri-
 cæ Antverpiæ 1614. 4. libro præcipue quarto
Henrich in libro de Rep. Carthaginen-
 sis (Cui veteri editioni A. 1705. à typogra-
 pho est titulus). & Viri Clarissimus *Cour. Samuel*
 in dissertationibus Historico Politic. p. 116. sq.
 præteream in Hist. Julia, & *Ubbonem Em-*
 p. 157. seq. Sed profecto merebantur di-
 citur in illultram res nobilissimæ hujus & poten-
 tissimæ Reip. quæ Tyrorum sive Phœnicum ve-
 titatis institutis (adi Grothum ad Deut. XVIII. 10.)
 quibus affinis. Vide *Reinesii* 1598. 1604. lin-
 gen Altenburgensem A. 1637. 4. nuper in
 Grævianorecua Ultrajecti A. 1701. 4. im-
 Sam. Bochartum in Geographia sacra, cui
 observat *John Clericus* T. 1. Bibl. selectæ
 in nuper facti doctissimi viri *Gilberti*
 ejus libros III. de Rep. Carthaginensium, cum
 libro

libro singulari de infanticidiis Afrorum, quos promisit in præf. ad Eustathium de Ismenii & Ismenes amoribus, quemadmodum etiam lucem nunquam vidit Hendreichi supra laudati Opus de rebus Carthaginensium, sive Carthaginensium Historia cujus edendæ spem fecit p. 8. & 14. nec edita sunt ejusdem Analecta sive additamenta quæ pollicetur p. 287. 135. & alibi.

IV. Indorum, Arabum, Syrorum (quæ tria nomina latissimè patent) Tschinarum item, tum qui in Europa Scytharum, Celtarumque sive Gallorum, Francorum & Germanorum, Hispanorum ac Britannorum, Anglosaxonum populorumque septentrionalium veterum res atque antiquitates in alium locum conjicere animus est, ne nimium evagandum nobis sit, & dum omnia persequi instituimus perficiamus nihil. Tantum monemus studiosos, juris præcipuè atque Historiarum, ne in aliarum gentium, Romanarum v. g. atque Græcarum antiquitatibus ita se abdant, ut interim in patriis rebus sint hospites, quod æquè esset ridiculum ac si quis in Germaniâ vivens Græcè loqui disceret, Germanicam linguam ignoraret & aspernaretur. Systema quoddam Antiquitatum Germanicarum, duodecim dissertationibus sub *Germania media* titulo Heidelbergæ primum 1678. deinde Jenæ 1686. 4. editis ac nuper cum Gvil. Turckii diss. de Geographia Germaniæ mediæ ævi Halæ Sax. 1709. 4. recensis delineavit *Paulus Hachenbergius* in quarum primâ de regimine, 2. de generibus sive ordinibus (nobilibus, ingenuis, servis, libertis) 3. de legibus 4. de re militari, 5. de nuptiis 6. de studiis 7. de lingvâ 8. de religione gentili & Christiana 9. de re feziali 10. nummaria 11. vestiaria & 12. de re funebri veterum Germanorum differit. Breve compendium Germanico idiomate sub titulo Germaniæ antiqve novissime vulgavit *Paulus Christianus Hapfnerus*. Halæ Sax. 1711. 12. Monumenta vetera Taciti, Cæsaris, Strabonis aliorumque de rebus ac moribus priscorum Germanorum collegit & conjunctim edidit *Hermannus Conringius*: Idem in aliis scriptis egregiam lucem attulit antiquitatibus Germanicis, quod fecere etiam *Phil. Cluverus* in Germania antiqva, (cujus epitomen dedit Jo. Buno) *H. Speelmannus* in glossario Saxonico, *Cangius* in glossario mediæ & infimæ latinitatis, *Marquardus Freberus*, *Melch. Goldastus*, *Reimerus Reineccius*, *Erid.* & *Erpoldus Landebrogii*, *Maisomii*, atq; ne alios in præ-

senti

senti memorem, qui id saxum nostra ætate magnâ cum laude volverunt volvuntque *Godfridus Guilelmus Leibnizius*, *Christianus Franciscus Paulini*, *Wilhelmus Ernestus Tenzelius*, *Jo. Nicolaus Hertius*, *Jo. Mich. Heinzeus*, *Jo. Georgius Eccartus*, *Christianus Junckerus*, & *Jo. Hermannus Smincke*, Argentoratensisque Academia nuper decus *Johannes Schilkerus* A. 1705. 14. Maj. denatus.

V. Inter GRÆCARUM antiquitatum scriptores primo loco commemorandus è veteribus quidem *Pausanias* est in descriptione Græciæ s. Atticis, Corinthiacis, Laconicis, Messenicis, Eliacis, Achaicis, Arcadicis, Bœoticis, Phocicisque, cujus operis præstantissimi editio optima Græco-latina cum notis Xylandri, Sylburgii & Jochimi Kuhnii lucem vidit Lipsiæ A. 1696. fol. E recentioribus *Eberhardus Feithius* in libris quatuor Antiquitatum Homericarum, quæ post autoris obitum lucem adspexere Lugd. Bat. 1677. 12. & recusi sunt Tomo sexto Antiquitatum Græcarum, quas mox referam vulgatas à Viro doctiss. Jacobo Gronovio. In hoc brevi & jucundo libello, Heroicorum temporum consuetudines ex Homero describuntur & ex aliis subindè scriptoribus illustrantur: quod licet accuratius & clarius exponi potuisse notat Jo. Clericus Artis Criticæ parte I. p. 98. tamen utiliter eum à tironibus evolvi nec ipse diffitetur. Atticæ Antiquitates similiter prelo parasse Feithium ex Nic. Heinsii ad Daumium litteris didici, sed illæ lucem haud viderunt. *Wolfgangi Lazii* Medici & Historici Cæsarei commemorationes Historicæ & Antiquitates quædam Græciæ veteris & Peloponnesi, Variis numismatibus illustratæ Hanov. 1605. fol. editæ & T. 6. thesauri Gronoviani recusæ sunt.

VI. Jam deinceps non est prætereundum opus *Johannis Philippi Pfeifferi* Professoris Regiomontani, Regiomont. 1689. 4. qui paullo ante obitum ad Romanam Ecclesiam se contulit, distributum in quatuor libros, quibus Antiquitates sacras, Politicas, militares, & Oeconomicas Veterum Græcorum gentilium succincte complexus est, methodo non contemnenda, etsi propter haud præmissa singulorum capitum argumenta lectoribus obscuriore. Magis tamen placent juvenumque studiis aecommodatiores sunt *Johannis Potteri*, ejusdem cui eximias Lycophronis editiones debemus, Archæologiæ Græcæ, quæcum iconibus in æs incisus Anglica lingua prædiere Oxon. 1699. 8.

tera monumenta Virorumq; celebrium effigies * ex nummis, annulis, gemmis, marmoribus ab editore doctissimo collectas, & nitidissimè ac luculenter à scalptore in æs incisas, additis singulorum ab editoris ingenio elogiis & descriptionibus, in quibus nonnulla obelo digna notavit Vir magno rei Antiquariæ detrimento A. 1705, 20. Febr. extinctus *Laurentius Begerus* latens sub nomine *Dulodori*. *Colloquium quorundam de tribus primis thesauri Antiquitatum Græcarum Voluminibus ad Eorum Auctorem relatio**, amico Dulodori calamo eum in finem scripta & publicata, ut iusta defensionis locus detur, & antique operis dignitas discussis utrinque dubiorum nebulis eo clarius pateat. Berolin. 1702. fol.

Theauri Antiquitatum Græcarum

Tomus I.

A. Prometheus	S. Atys
B. Lachesis & Atropos	T. Midas
C. Musæ	U. Ganymedes
D. Damascus	X. Marfyas
E. Athos	Y. Tityus
F. Rhodope	Z. Pergamus
G. Nymphæum Apolloniatarum.	Aa. Ino cum Melicerta
H. Cyclops	Bb. Tmolus
I. Cecrops	Cc. Agave
K. Hellen	Dd. Zethus, Amphion & Dirce
L. Europa	Ee. Ff. Gg. Personæ Bacchicæ
M. Cadmus	Hh. Niobe
N. Semiramis	Ii. Bellerophon
O. Endymion	Kk. Prætis
P. Lacedæmon	Ll. Perseus & Andromeda
Q. Beroë	Mm. Minos
R. Danaus	Nn. Cydon

Oo. Na-

* Harum plerasq; ante Gronovium vulgaverant illustraverantq; *Fulvius Ursinus* Rom. 1570 fol. *Joh. Faber* Antwerp. 1606. 4. *Jo. Petrus Bellorinus* Rom. 1696. fol. *Mich. Angelus Causeus* in Museo Romano, ibid. 1691 fol. *Jac. Sponius* in Miscellaneis eruditæ Antiquitatis, Lugd. 1695. fol. *Abraham Gortæus* in Dactylothecca, & *Leonhardus Augustinus* in gemmis & sculpturis antiquis, quæ utraq; scripta cum explicationibus suis vulgaverat idem *Gronovius* Lugd. Bat. 1695. 1694. 4.

- Oo. Naxus
 Pp. Tenus
 Qq. Scylla
 Rr. Dædalus
 Ss. Ariadne
 Tt. Minotaurus
 Uu. Corcyra
 Xx. Taras
 Yy. Leda
 Zz. Hyacinthus
 Aaa. Cephalus & Procris.
 Bbb. Oeneus
 Ccc. Callirrhoe
 Ddd. Aetas
 Eee. Jason
 Fff. Orpheus
 Ggg. Euphemus
 Hhh. Hylas & Hercules
 Hhh. 2. — Ab Nymphis raptus
 Iii. Calais
 Kkk. Cyzicus
 Lll. Medea
 Mmm. { Meleager
 { Meleagri mors
 Nnn. Meleager cum capite Apri
 Calydonii
 Ooo. Atalanta
 Ppp. Alceftis & Admetus
 Qqq. Abdera
 Rrr. Achelous
 Sss Omphale
 Sss 2. Iole
 Ttt. Theseus
 Uuu. Phædra
 Xxx. Oedipus
 Yyy. Tomus
 Zzz. Regina Amazonum
 Aaaa. Hesperides
 Bbbb. Smyrna
 Cccc. Myrlea
 Cccc. 2. Sipylus
 Dddd. Hercules pugna cum Amazone
 Eeee. Stymphalis
 Ffff. Admeta
 Gggg. Hyllus
 Hhhh. Aventinus
 Iiii. Eurypylus
 Kkkk. Eubœa
 Llll. Sardus
 Mmmm. Alabandus
 Nnnn. Atreus
 Oooo. Paris
 Pppp. Hector
 Qqqq. Andromache
 Rrrr. Laocoon
 Ssss. Iphigenia
 Tttt. Achilles
 Uuuu. Diomedes
 Xxxx. Ajax Locrensis
 Yyyy. Chiron
 Zzzz. Machaon
 Aaaaa. Aeneas cum Anchise & Julo.

Tomus II.

- 1 *Fama*
 2 *Menfis*
 3 *Ulyffes*

- 4 *Nauplius*
 5 *Nausicaa*
 6 *Circæ*

7 Sirenes	44 — Mantia
8 Leander	45 — Phrygia
9 Hero	46 Malchus Imperator Carthag.
10 Codrus	47 Charondas
11 Maro	48 Zaleucus
12 Pergamus Junior	49 Archytas
13 Arcthusa	50 Milo
14 Alpheus	51 Columna Rbergia
15 Crysa	52 L. Junius Brueus
16 Acragas	53 Mutius Scavola
17 Patreus	54 Miltiades
18 Homerus	55 Cynagirus
19 Idem	56 Heraclitus
20 Idem	57 Democritus
21 Idem	58 Hippocrates
22 Hesiodus	59 Themistocles
23 Dido	60 Pindarus
24 Caranus	61 Cimon
25 Faustulus	62 Sophocles
26 Romulus	63 Euripides
27 Amphinomus & Anapias	64 Zeno Eleates
28 Egeria	65 Athenarum & Heraclea concordia
29 Byzas	66 Socrates
30 Thales	67 Alcibiades
31 Solon	68 Aristophanes
32 Pittacus	69 Lysias
33 Alcaeus	70 Cratevas
34 Sappho	71 Herodotus
35 Anacharsis	72 Thucydides
36 Battus	73 Moschion
37 Pherecydes	74 Leodamas
38 Stesichorus	75 Aristomachus
39 Aeneas Navius	76 G. Marcius Coriolanus
40 Pythagoras	77 L. Domitius Ahenobarbus
41 Anacreon	78 L. Quintius Cincinnatus
42 Sibylla	79 G. Servilius Ahala
43 — Cumana	80 Idem

81 <i>Isoocrates</i>	91 <i>Xenocrates</i>
82 <i>Euclides</i>	92 <i>Theophrastus</i>
83 <i>Plato</i>	93 <i>Demosthenes</i>
84 <i>Aristippus</i>	94 <i>Aeschines</i>
85 <i>Aspasia</i>	95 <i>Phocion</i>
86 <i>M. Manlius</i>	96 <i>Epicurus</i>
87 <i>Antisthenes</i>	97 <i>Monimus</i>
88 <i>Diogenes Cynicus</i>	98 <i>Menander</i>
89 <i>M. Curtius</i>	99 <i>Philemon</i>
90 <i>Aristoteles</i>	100 <i>Posidippus</i>

Tomus III.

- 1 *Phibia*, Æacidæ Regis filia, Pyrrhi mater.
- 2 *Docimus*, Heros, Urbis cognominis conditor.
- 3 *Nemanus*, Urbis cognominis conditor.
- 4 *Aratus*, *Astrologia Poëta*, in Numismate æreo apud Fulv. Ursinum.
- 5 *Theocritus*, apud Fulv. Ursinum in marmore.
- 6 *M. Asilius Regulus*
- 7 *Aratus Sicyonius*, apud Ducem Ferrariæ in æreo nomismate.
- 8 *Hamilcar*, apud Fulv. Ursinum in nomismate argenteo.
- 9 — *Et Hannibal*
- 10 *Hannibal*
- 11 *M. Claudius Marcellus*
- 12 *Archimedes*
- 13 *P. Cornelius*
- 14 *Aluccius Hispamus*, sponsa ab Scipione donatus.
- 15 *P. Cornelius Scipio Africanus*
- 16 *Q. Claudia Vestalis*
- 17 *P. Cornelius Scipio Nasica*.
- 18 *Chrysippus*, apud Fulv. Ursinum in nomismate æreo.
- 19 *T. Quinctius Flaminius*, Græciæ ab Philippi jugo liberator.
- 20 *Carneades Cyrenæus*, apud Cardinalem Farnesium in marmore.
- 21 *M. Porcius Cato*, Censorius, ex Dactylitheca Fulvii Ursini in gemma.
- 22 *Eucharis*, in scenæ Græcæ arte apud Romanos prima excellens.
- 23 *P. Terentius Afer*, ex vetustissimo Codice Vaticano.
- 24 *L. Cornelius Lentulus*, Prætor Romanus.

- 25 *Metrodorus Ephesus*
 26 *Pythodorus*, Stephanophorus sacri certaminis,
 27 *Xenocrates Medicus*
 28 *Mantias*, pharmacis componendis laudatus.
 29 *Heracides Tarentinus*, Medicus Empiricus,
 30 *Andreas*, Medicus celebris.
 31 *Nicander Colophonius*, Theriacorum scriptor.
 32 *Sextius Niger*, Medicus & reherbaria clarus.
 33 *Pamphilus Alexandrinus*, Grammaticus & herbarum interpret.
 34 *Apollonius*, Medicus & herbarius insignis,
 35 *A. Postumius*, Consul Romanus.
 36 *C. Cælius Calvus*, Consul.
 37 *C. Marius*, VII. Consul.
 38 *L. Cornelius Sulla*
 39 *Q. Pompejus Rufus*.
 40 *Mago & Dionysius Uticenses*, apud Fulv. Ursinum in gemma.
 41 *Posidonius Stoicus*, Ciceronis Præceptor, apud Card. Farnes. in
 marmore.
 42 *M. Tullius Cicero*
 43 *Cn. Pompejus Magnus*
 44 *M. Atilius Balbus*
 45 *M. Arrius secundus*
 46 *Saserna Fratres*, Milites Cæsar's in Africa.
 47 *Cn. Pompejus*, Filius.
 48 *M. Junius Brutus*
 49 *C. Sallustius Crispus*, in Thesauro Christinae Reginae.
 50 *Atilius Cimber*
 51 *M. Antonius*
 52 *L. Livineus Regulus*
 53 *L. Servius Rufus*
 54 *C. Antonius Restio*
 55 *Memoria belli Philippensis*
 56 *Q. Atilius Labienus*
 57 *L. Antonius*
 58 *Sex. Pompejus*
 59 *M. Vipsanius Agrippa*
 60 *Dioscorides*, Medicus celebris;

- 61 *C. Nannonius Vaala*
 62 *P. Virgilius Maro*, apud Fulv. Ursinum in nomismate æreo.
 63 *Idem*, apud Petrum Stephanonium in gemma.
 64 *Q. Horatius Flaccus*, ex nomismate in Thesauro Christianæ Reginae Aug.
 65 *Ovidius Naso*, apud Feliciam Rondanini, Clariss. Matronam Romanam.
 66 *T. Livius Patavinus*, Patavii in T. Livii Mausoleo.
 67 *Cacina Patrus & Arria*.
 68 *L. Annæus Seneca*, apud Excell. D. Gasparum de Haro & Gufman, Catholicæ Majestatis apud Innocent. XI. Oratorem, inde Neapolitani regni Proregem.
 69 *C. Postumius*
 70 *A. Persius Flaccus*, olim in Bibliotheca Jacobi Cardinalis Sadoleti, postea Fulvii Ursini.
 71 *M. Mettius Epaphroditus*
 72 *Apollonius Tyaneus*, Pythagoricus & præstigiator, ex nomismate æreo in Thesauro Reginae Christianæ.
 73 *Sex. Julius Frontinus*
 74 *Rufus Ephesus*
 75 *Theon Smyrnaus*
 76 *Junius Rusticus*, M. Aurelii Præceptor, ex Fulvii Ursini Bibliotheca.
 77 *Sextus Charonensis*, Plutarchi Nepos, M. Aurelii Præceptor, ex nomismate æreo Sponii.
 78 *Ælius Aristides*, in Bibliotheca Vaticana.
 79 *C. Galenus*
 80 *Compeplus* prior sedentium Medicorum VII. & Codice antiquissimo MS. Dioscoridis, qui exstat in Bibl. Cæsarea.
 81 — Posterior eorundem.
 82 *L. Apulejus* ex nomismate æreo in thesauro Reginae Christianæ.
 83 *Lucius*
 84 *Papinianus & Plantia*
 85 *Julia Procla*
 86 *Anicius Probus & Proba*
 87 *Sacerdos Germanus*, portans navigium Isis,
 88 *Facies Batava*
 89 *Agamemnon*

- 90 *Eryx*, in Sicilia luctator insignis.
 91 *Numa Pompilius*
 92 *Sindus armatus*, ad flagellum Domini pavescens.
 93 *Abaris Hyperboreus*
 94 *Empedocles*, Philosophus Agrigentinus.
 95 *Charondas*, Legislator Catanensium creditus.
 96 *Pythens*, Poëta Colophonius, ex Fulvii Ursini Bibliotheca.

Tomus IV.

Nicolai Gerbellii in Græciæ Mich. Sophiani descriptionem explicatio, in qua docetur, quem fructum, quamque voluptatem allatura sit hæc pictura Studiosis, si diligenter eam cum Historicorum, Poëtarum, Geographorumque scriptis contulerint. Eiusdem de situ, nominibus & Regionibus Græciæ, Celebrum Urbium descriptio &c. figuris æneis elegantissimo artificio à Johanne Goeree delineata.

Johannis Laurenbergii enarratio Græciæ antiqva, tabulis Geographicis & notis emendata ac exornata.

Ubbonis Emmii *Vetus Græcia*, opus distinctum in tomos tres: quorum I. Descriptionem habet Regionum à Græcis habitatarum, cum adjunctis Insulis: II. Complectitur res gestas Græcorum: III. Repræsentat statum ac formam præcipuarum ejus gentis rerum publicarum, cum additamento Auctoris antehac ineditis & locis insertis, ac subjectis notis, cum fig.

- Athenarum veterum Descriptio, cum appendice & emendat.
 ———— Lacedæmonia antiqva, cum appendice.
 ———— de Republica Carthaginiensium.
 ———— de Republica & legibus Cretensium.
 ———— de Republica Argivorum.
 ———— de Republica Thebanorum.
 ———— de Republica Corinthiorum.
 ———— de Republica Syracusana.
 ———— de Republica & statu Corcyæorum.
 ———— de Samo & ejus Republica.
 ———— de Chio & ejus statu ac fortuna.
 ———— de Republica & statu Rhodiorum.
 ———— de Republica & fortuna Achæorum.

- de Republica & fortuna Aetolorum.
 — de Statu Acarnanum.
 — de Statu Epiri.
 — de Concilio Amphictyónico.
 — de Statu & Republica Massiliensium.
 — de Republica Locrensi in Italia.
 — de Lyciorum Republica in Asia.
 — de inclinatione & interitu Reipublicæ Atticæ, Spartanæ, & Carthaginienſis.
 — de ſitu, amplitudine, & magnificentia Portus Carthaginis.
Johannis Meurfii de Populis & Pagis Atticæ, liber ſingularis, in quo antiquitates Atticæ plurimæ, cum ſupplementis Auctoris, & Jacobi Sponii.
 — Athenæ Atticæ, ſive de præcipuis Athenarum antiquitatibus libri III. *nunc ex ipſius Auctoris chirographo auſti.*
 — Cecropia, ſive de Athenarum arce, & ejusdem antiquitatibus, liber ſingularis, *nunc ex ipſius Auctoris chirographo auſtus.*
 — Ceramicus geminus, ſive de Ceramicis Athenienſium utriusque antiquitatibus, liber ſingularis.
 — Archontes Athenienſes, ſive de iis, qui Athenis ſummum iſtum Magiſtratum obierunt, libri quatuor, *nunc ex ipſius Auctoris chirographo auſti.*

Tomus V.

- G**uilielmi Poſſelli tractatus de Republica, ſeu Magiſtratibus Athenienſium.
Antonii Thyſii de Republica Athenienſium diſcurſus politicus.
 — Collatio Legum Athenienſium & Romanarum.
Johannis Meurfii Piſiſtratus, ſive de ejus Vita, & Tyrannide, liber ſingularis, *nunc ex ipſius Auctoris chirographo auſtus.*
Caroli Sigonii de Republica Athenienſium libri IV.
 — de Athenienſium temporibus liber.
 — Lacedæmoniarum tempora.
Johannis Meurfii Fortuna Attica, ſive de Athenarum origine incremento, magnitudine, potentia, gloria, vario ſtatu, decremento, & occaſu, liber ſingularis, *nunc ex ipſius Auctoris chirographo auſtus.*

Jo. Meursii Atticarum Lectionum libri IV. in quibus antiquitates plurimæ proferuntur, nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti.

———— *Piræus, sive de Piræeo, Atheniensium portu celeberrimo & ejusdem antiquitatibus liber singularis.*

———— *Themis Attica, sive de Legibus Atticis, libri I.*

———— *Solon, sive de ejus Vita, Legibus, Dictis, atque Scriptis, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.*

———— *Arcopagus, sive de Senatu Arcopagitico liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus.*

Marguardi Freheri Decisionum Arcopagiticarum Sylva.

Martini Schoockii Achaja Vetus, ejus situs, antiquitas, respublica, reges, tyranni, leges, bellum &c.

Johannis Meursii de Regno Laconico, liber singularis.

———— *Miscellanea Laconica, sive Variarum Antiquitatum Laconicarum libri IV.*

Nicolaus Cragius de Republica Lacedæmoniorum, auctior & emendatior.

TOMUS VI.

Joaquimi Stephani de Jurisdictione veterum Græcorum Liber.

Joaquimi Perizonii de Magistratibus Græcorum & Romanorum, libri tres.

Horacii Pontici de Politis Græcorum libellus, cum interpretatione Latina Nicolai Cragii.

Johannis Adami Vossii de Asylis Gentilium dissertatio.

Johannis Baptista Crophi Antiquitates Macedonicae, sive de Regio Macedonia principatu, moribus, atque militia dissertatio cum figuris.

Jovis Andreæ Massilia, ejus situs, administratio, respublica, leges, instituta, religio, studia, militia, &c.

Burchardi Niderstedt Melita vetus & nova, Hephæstia Insula, Melita subterranea, &c.

Petri Gyllii de Bosphoro Thracio, libri III.

———— *de Topographia Constantinopolitana & de illius Antiquitatibus libri IV.*

Georgii Doufa de Itinere suo Constantinopolitano Epistola. Accesserunt Veteres inscriptiones Byzantio & ex reliqua Græcia allatae cum quibusdam Doctorum Virorum Epistolis.

De Graecorum antiquitate, et de Graecorum
 varis nominibus illustrata li-
 bri II.
 De Graecorum antiquitate, et de Graecorum
 Accusationibus, Torturis &c. Veterum.
 De Graecorum antiquitate, et de Graecorum
 antiquorum temporum Graeciam ritus, Cerimoniarum ac
 in Profanis, exponuntur & illu-
 strantur.
 De Graecorum antiquitate, et de Graecorum
 aliarumque Gentium libe-
 rum interpretatione Latina *Nicolaus Crugii*.

Tomus VII.

De Gentium, seu demonstratio qua pro-
 Genitum, Theologiam (ceu tenebras) Deos, Sacrificia
 (ceu luce) originem traxisse, in tres
 sacra Gentium, in quibus de eorum Reli-
 gionis, Sacrificiis, Festis, Myths, &c. agitur.
 De Gentium Dearumque capita, ex antiquis numismati-
 ca narracione illustrata a Francisco Syveer-
 De Gentium & Vastibus liber.
 De Gentium
 Mytheria Cereris & Bacchi, in Vastulo ex
 De Gentium, sive de Minervae illo gemino festo, li-
 De Gentium, sive de Cereris Eleusina sacro, ac festo, li-
 De Gentium & hodierno Bacchanaliorum, com-
 mentatio.
 De Gentium de DEO Ignoto Atheniensium.
 De Gentium & obscurorum quorundam Deorum Ara-
 cum quorundam Eruitorum Epistolis ad
 De Gentium de Dodone fragoratum, quo tota vete-
 rum

rum doctrina & fabulatio de perantiquo oraculo isto contingitur, cum Exercitationibus recognitis *Jacobi Gronovii*, cum figuris.

Jacobi Triglandii I. F. I. N. Conjectanea ad quædam obscura fragmenti de Dodone loca.

Johanni Antonii Venerii de Oraculis & Divinationibus Antiquorum, tractatus succinctus & exquisitus.

Symbolica Dianæ Ephesiae Statue à *Claudio Metreje* exposita, multis novis additionibus, nummis & monumentis antiquis illustrata.

Luce Holstæni Epistola ad Franciscum Cardinalem Barberinum de Fulcris, seu Veribus Dianæ Ephesiae simulacro appositis, cum figuris.

Johannis Petri Bellorii notæ in Numismata tum Ephesia, tum aliarum urbium, Apibus insignita, cum figuris.

Expositio symbolici Deæ Syriae simulacri, cum figuris.

Marmorea Basilis colossi Tiberio Cæsari erecti ob civitates Asiae restituta post horrendos terræ tremores. Cujus colossi fides à *Johanne Meursio* oppugnata defenditur, tantum non oculis exhibetur & venusta proponitur. Tempus, numerus & nomina civitatum restitutarum ubique falsus & varius ab recentibus Commentatoribus traditur; verus & certus ex marmorea Basili publico instrumento feliciter probatur. Ad Serenissimum ac Reverendissimum Principem Franciscum Mariam Medicum, &c. Primus trans Alpes vulgavit, revocavit, notis & observationibus illustravit *Laurentius Theodorus Gronovius*, cum figuris.

Laurentii Rignerii Magnæ Deum Matris Idææ & Artidis initia, ex vetustis monumentis eruta, cum figuris.

Johannis Fazoldi Græcorum Veterum ἹΕΡΟΔΟΤΙΑ, hoc est de plurimis Græcorum Gentilium antiquitatibus, ritibusque Sacris: imprimis de festis diebus, Sacerdotibus, Templis & Aris: de Ludis item ac certaminibus, dissertatio.

Petri Castellani ΕΡΟΤΟΛΟΓΙΟΝ, sive de festis Græcorum Syntagma, in quo plurimi Antiquitatis ritus illustrantur.

Johannis Meursii Græcia Feriata, sive de Festis Græcorum, libri VI. cum notis & marmore τῶν ἱερῶν θεῶν, cum figuris.

Johannis Jonssoni de Festis Græcorum schediasma.

Julii Casaris Balengeri de Ludis Veterum liber unicus.

Johannis Meursii de Ludis Græcorum liber singularis, cum supplementis *Claudii Salmastii*, *Danielis*.

De tabula Doria, & de virtutibus
liber singularis.
De Calculorum laudibus, et
in gratia Joh. Gregorii Gyraldi.

TITULUS VIII.

De Sacerdotibus veterum, liber
Nuptiarum, ac de Jure Connubiali
De Sponsalibus & Nuptiis Antiquorum libellus.
De Adulteriis liber singularis.
De Mercatoribus tractatio.
De Syntagma
De Conviviis, Conviviisque, quae in insidenragitaban
De Entharcedis, Fistulis, ac Tintinnab
De Comedia, ejusque apparatu omni & parti
De Tragedia, & Tragedia, ejusque apparatu omni
De Tragicis tractatus.
De Veribus diatriba.
De Tragedia & Comedia iucubatio.
De Spectatoribus Fabularum non notan
De Tragedia & Comedia commentationcula.
De Theatrorum, Scenarum, ac Scenico
De Ludis Scenicis, ΔΙΑΒΕΤΙΣ casuistica quin
De Ludis Veterum Gymnicis, Musicis,
De Tragicorum tractatus, tribus libris com
De Tragedia, cum ejusdem Paralipomenis
De Tragedia, & notis illustrata

- Officij Falconerie*, quibus accesserunt alia ex Africanis marmoribus recens descripta. *cum figuris.*
- Barnaba Briffonii* Commentarius ad *II. Dominico*, de Spectaculis, in *C. Theod. de Le. quibus dieb. cond. de Feris.*
- Josephi Laurentii* de *Agyptis*, *Histrionibus*, *Acclamationibus*, & *Osculis* Investigatio.
- Joannis Meursii* P. *Collectanea* de *Tibbia*.
- Mofanii Philosophi* opus de *Luxu Græcorum*, in quo de *Hellonibus*, *Debacibus*, *Generibus Poculorum*, *Vino*, *Coronis* quibus in convivii veteres utebantur, *Unguentis*, *Musicis Instrumentis*, *Bellariis*, *Salcationibus*, *Parasitis*, *Generibus Placentarum*, ac *Meretricibus* insignibus, ab *Stephano Nigro* congestum.
- Petri Bellonii* de *Admirabili Operum Antiquorum & rerum suspiciendarum præstantia*, libri tres.
- Philo Byzantius* de septem orbis spectaculis, Græcè, cum notis & interpretatione Latina Leonis Allatii.
- Phlegontis Tralliani* de rebus mirabilibus liber, Græcè, cum interpretatione Latina Gvilielmi Xylandri, ac recensione notisque Joannis Meursii.
- *ejusdem* de *Longævis* libellus, cum interpretatione Latina Gvilielmi Xylandri, ac recensione notisque Joannis Meursii.
- Joannis Friderici Gronovii* de *Museo Alexandrino* exercitationes Academicæ, habitæ anno *MDCLXVII.* post caniculares ferias, ab filio ejus exceptæ: *Et nunc primum edita.*
- Ludolphi Næcori* de *Museo Alexandrino* diatribe: *nunc primum edita.*

Tomus IX.

- Jani Cornarii* de *Conviviis Veterum Græcorum*, libellus.
- Andrea Baccii* de *Conviviis antiquorum*, deque *solemni in eis Vinorum usu*, atque *ritu Cœnarum sumptuosissimo*, libri quinque.
- Jobannis Baptista Casali* de *Tricliniis*, *Conviviis*, *Hospitalitate*, & *Tesseris Veterum*, *Exercitatio*, *cum figuris.*
- Josephi Laurentii* *Opuscula*, de *Conviviis*, *Hospitalitate*, *Tesseris* & *Strenis.*
- Jacobi Spanii* de *Origine Strenarum* *Dissertatio epistolica*, *Historico-moralis.*

de Hospitalitate, liber singularis, in
 quo jus hospitii veterum, apud veteres potissimum, expen-
 ditur. Auctorem videtur esse Antonio Augustino & Johanne
 Chiriacum, quorum illustrationem hinc inde inserta, cum

de Prandio & Cœna Veterum, ac de aliis ad eadem
 spectantibus Miscellaneum.

de Carnium, sive de usu Carnium, libri IV.

de Pactionibus ac Educiis antiquorum Mantissa.

de Vinis ac ejus usu & abusu libellus.

de Cerevisiis Veterum, potibusque & ebria-
 tionibus extra vinum aliis Commentarius.

de Thermis & Balneis Veterum tractatio,

Differentia Philologica.

de Anagnini, libellus, sive animadversiones in tracta-
 tu de argento legato, cum figuris.

de Statuariis, sive Statuaria, liber.

de Sculptura, Cœlatura Gemma-

rum & Pictura antiquorum, libri duo.

de Cœlatura & Pictura Veterum.

de Iconum initio.

de Plastica, Statuaria libri duo.

de Insignibus, Anulis, Fibulis &c. Syn-

taxiaria Syntagma.

de Diatribis Veterum Diatribe.

de Atticis liber ex interpretatione Johannis

de Lunæ epactarum, & mensis intercalarii

de mensibus trilingue, seu de mensibus Hebræorum,

Romanorum, dialogus, ex optimis quibus-

dam collectus.

de Tempore & ejus parti-

bus Macedonum, seu Græcorum, III. De anno

et mensura rerum scilicet dignissimarum cognitio-

ne auctorum explicatione refertæ.

Petri Castellani de Mensibus Atticis, nec non de mensibus & anno Græcorum, Atheniensiumque diatriba.

Samuelis Pettii de anno Attico, Eclogæ Chronologica.

Stephani Pighii Themis Dea, seu de lege divina: ubi præter alia reconditæ antiquitatis, multa de Horis.

———— *Mythologia* ΕΙΣ ΤΑΣ ΩΡΑΣ, vel in anni partes, ex Symbolis antiqui cujusdam toreumatis argentei, quod extat apud Rever. Dominum Antonium Perrenotum, Episcopum Atrebatensem. *cum figuris.*

Jacobi Usserii de Macedonum & Asianorum anno solari dissertatio, cum Græcorum Astronomorum parapegmate, ad Macedonici & Juliani anni rationes accommodato.

Josephi Laurentii de Annis, Mensibus, Diebus, Horis &c. tractatio.

Phlegontis Tralliani de Olympiis Fragmentum, cum Latina interpretatione & notis Johannis Meursii.

Erycii Puteani Olympiades, sola manu, ut vere annis mundi respondent, computatæ.

Joannis Meursii Denarius Pythagoricus, sive de numerorum, usque ad Denarium, qualitate, ac nominibus, secundum Pythagoricos, liber singularis.

Joaquimi Camerarii Historia rei nummaria, sive de Numismatis Græcis & Latinis.

Leonhardii Porcii de re Pecuniaria antiquorum, ac de eorundem Ponderibus, Mensuris, stipendiis militaribus, &c. libri duo.

Josephi Scaligeri Julii Casaris de re Nummaria antiquorum dissertatio. Liber postumus. *Ex Bibliotheca Academiae Lugduno Batava.*

Willebrordi Snellii R. F. de re Nummaria, liber singularis.

Caroli Patini de Numismate antiquo Augusti & Platonis, Epistola. *cum figuris.*

Sebastiani Faeschii de nummo Pylæmenis Evergetæ, Regis Paphlagoniæ, Epistola. *cum figuris.*

Tomus X.

L *Ludovicæ Crescællii* Theatrum Veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, quos in Græciâ nominabant ΣΟΦΙΣΤΑΙΣ, expositum libris V. in quibus omnis eorum disciplina, & dicendi ac docen-

...vicia damnantur, & magni utuntur litere illustrantur & emaculantur scriptores. *quod ex Bibliotheca Medicea, ex Antiquitate Jacobus Gronovius, Græcè & Latine.*

Guilielmi de Veterum Philosophorum origine, successione, & doctrina, tabula compendiosa, cum Hieronymi Wolfii notis.

Thales Philosophia, sive series Philosophorum, & doctrinæ præcipuæ à Thalete & Socrate imprimis, usque ad Aristoteliem deducta.

Philosophorum doctrina, libellus.

Æschylus, Sophocles, Euripides, sive de Tragicorum doctrina, libellus; nunc ex ipsius Auctoris chirographo editi.

Philosophia Græca, ex Bibliotheca Medicea, cum Hieronymi Wolfii notis, Jacobo Gronovii, nondum antea edita.

Sive de ejus vita, rebusque præclarissimis, libellus singularis.

Epistola de Charonda effigia in Catanensi

Guilelmo Auctoribus istius nominis, eorumque doctrina, libellus singularis, & nunc primum ex chirographo Auctoris editi.

Philosophia, aliisque ejus nominis, & eorum operibus, libellus singularis, nunc primum ex chirographo Auctoris editi.

Philosophia, sive de illius libris, qui injuriâ temporis perierunt, liber singularis.

Theophrastæ, in quibus eorum librorum, qui perierunt, aliquot emendantur.

Epistola de obitu V. C. Joannis Meursii ad filium, & eorum præstantissimum, ut & Epitaphia in Meursium, à A. Buchellium & Nicolaum Heinsium.

Votum referentis dilucidatio, Auctore Jacobo Gronovio, cum figuris.

Deucalionis diluvii typum, & eorum præstantissimum, ut & Epitaphia in Meursium, à A. Buchellium & Nicolaum Heinsium, cum figuris.

Georgii Schubarti Enarratio parergica metamorphoseos Ovidianæ de Diluvio Deucalionis.

Tanaquilli Fabri Vitzæ Poëtarum Græcorum : ubi de eorundem Patriæ, Moribus, Scriptis, &c. perspicue ac compendiose disseritur: Ex Gallico idiomate in Latinum translata.

Josephi Barberii de miseria Poëtarum Græcorum liber.

Petri Casbellani Vitzæ veterum & illustrium Medicorum, qui toto orbe usque ad sæculum XIII. floruerunt.

Johannis Henrici Bæcleri de Scriptotibus Græcis & Latinis, ab Homero ad initium sæculi post Christum Natum decimi sexti commentatio.

Helladi Esancinoi Chrestomathia: Græcè, cum interpretatione Latina & notis Joannes Meursii.

Johannis à Power de Polymathia tractatio: Integri operis de studiis veterum ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ, cum Præfatione Jacobi Thomæ, Accesserunt præterea Auctoris Vita & Elogia in Polymathiam, item tabellæ synopticæ.

Josephi Laurentii de Professoribus, Oratoribus, Nomenclatoribus & litteris collectio.

Johannis Menesii Bibliothecæ Græcæ libri tres: ex *chirographo Auctoris nunc primum editi.*

————— Bibliotheca Attica, sive de antiquis Atticis scriptoribus, eorumque item operibus, libri IX. ex *chirographo Auctoris nunc primum editi.*

Leonis Alatii de Patria Homeri liber, cum figuris.

————— Homeri Natales, Græcè, cum interpretatione Latina. Andrea Bajani.

TOMUS XI.

D*icæarchi* Geographica quædam, sive de vita Græciæ. Ejusdem descriptio Græciæ, versibus jambicis, ad Theophrastum, Henrico Stephano Interprete, cum ipsius & Isaaci Casauboni Annotationibus. Accedit Henrici Stephani ad Dicæarchum & suam in illum lucubrationem Appendicula.

Henrici Stephani Dialogus, Dicæarchi Sympractor: vel de Græcorum moribus, præsertimque Athenensium, supplementum.

Erasmi Vindingii Pauli F. Hellen, in quo singulorum antiquæ Græciæ populi-

de migrationibus, migrationes, coloniarum deductio-
 nes, & de locis, urbiumque & regnorum origi-
 nes, & Principum in iis successiones,
 de Gallicis, & Romanis, Historicis, Poetis, Geogra-
 phis, Quatuoribus & Geometricis exponuntur. *Ex MS. An-*
thonii Gregorii anno 1714.

De annotationes in L. 2. De Ca-
 pite & Pontificis, *in figuris.*

De Lazaro Baysum.

De re Natica commentatio, ad *Lilium Gregorium.*

De varietate Navium Differtatio.

De varietate Navium schiedama.

De triumphis, & de turandis Equis: item de no-
 tis, & de Graecis & Latinis, collectio.

De triumphis, Spoliis bellicis, Tropæis, Ar-
 & Pompa Triumphi, liber unicus.

De ludis, & Spectaculis veterum, libri

liber singularis, in quo Graeci & Romani

Antiquorum Tractatus: in quo ritus

in Rogo, & post Rogum explicantur

de Sepultura Veterum tractatus: sive de

sepolcralibus Graecorum, Romanorum, Ju-

lianorum.

De Repenthes seu de Abolendo Luctu liber.

TOMUS XII.

De Romanorum & Etruscorum, in-

allisque locis celebribus; in quibus multa

monumenta continentur, collecta & delineata

Joannis Petri Bellori, & Joannis Dekerus.

De Cavernis & Spectibus subter-

raneisurbis Romæ, figuris æneis expressæ: in quibus multa ad eruditionem monumenta continentur, delineatæ secundum formas suas à *Petro Sanctiæ Bartolito*. Divisæ in tres partes, cum observationibus *Joannis Poteri Bethorii*. Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*. Editio Auctior.

Joannis Poteri Archæologiæ Græcæ libri IV. sive Antiquitatum Græcæ Corpus absolutissimum, ex Anglico in Latinum versum: nunc iterum ab Auctore ipso recognitum, emendatum, ac fere dimidia parte auctum, cum proprio Indice & figuris æneis.

Index locupletissimus in univeros XII. Tomos.

CAPUT III.

De Romanarum Antiquitatum Scriptoribus generalibus sive universalibus.

De Scriptoribus qui ante Rosinum Antiquitates Romanas condere instituerunt.

1. De *Jo. Rosino*. 2. *Tho. Dempstero* & *Andrea Schotso*. 3. De variis compendiis Antiquitatum Romanarum. 4. De aliis Antiquitatum Romanarum Scriptoribus. 5. De *Georgii Hieron. Welschii* & *Flamini Vacca* affectis vel ineditis operibus. 6. De Scriptoribus Miscellaneis Antiquitates Romanas illustrantibus. 7. 8. 9. *Thesaurus Antiquitatum Romanarum* *Gravianus*. 10. *Index Alphabeticus Scriptorum qui in utroque thesauro Gravianus & Gronoviano continentur*. 11.

Antiquitatum Romanarum corpus moliri perquam multum sunt, vix quisquam perfecit, nemo certe edidit ante *Joh. Rosinum*. Nam *Franciscus Robortellus* Utinensis, qui populi Romani sub Imperatoribus Cæsaribus Augustis vitæ & victu quatuor tomos paraverat, opus ingens, in quo de Romanorum magistratibus, rebus forensibus, lacris, militaribus, coloniis, legibus, consuetudinibus, vestitu, victu, studiis, structuris,

... legationibus, & familiis agere consti-
 ... ab antiquis in 12. libris distributi argumenta protulit in lucem,
 ... de Romanorum provinciis, judiciis,
 ... causas agendi; legionibus, magistratibus,
 ... familiis, Imperatorum cognominibus, militum præmiis & pœnis,
 ... gradibus. Bononiae 1559. fol. Novem illa disputa-
 ... A. 1557. fol. adjuncto ejus-
 ... de convenientia supputa-
 ... Capitolinis ab urbe condi-
 ... deinde in Tomo primo Miscellaneo-
 ... singulis quasdam ex illis in thesaurum suum
 ... illustri Grevio T. 3. & 10. Ne-
 ... scripsit de hoc ge-
 ... plerumq. Systema rerum Romanarum ab-
 ... qui auctoribus Petro Bembo &
 ... corpus Antiquitatum Romanarum absolutum,
 ... sed quorum soli quatuor in lucem
 ... senatu, legibus & comitiis,
 ... Neque *Julius Barbaronus* cujus
 ... in re Romana. Vo-
 ... Neque *Franciscus Hottonianus*, cu-
 ... Romanarum, qui Tomo tertio ejus
 ... vix paucissi-
 ... legibus ac pœnis de re numa-
 ... Antiquitatum Romanarum
 ... cuius triginta cir-
 ... labore ex numis maxime congesta Taurini
 ... Sabaudi Ducis ac Pedemontani princi-
 ... Philippus Labbeus, adjuvens ejus-
 ... in Bibliotheca Farnesiorum
 ... Reginae Christianæ. Neque *Fabius*
 ... rerum urbanarum, manu exaratos in Bibl.
 ... Rycqvius lib. de Capito. Rom. pag.
 ... cuius libri XII. de Rep. Romana in ex-
 ... & auctiores
 ... Fran-

Francof. A. 1598. fol. editi varias quidem & plurimas res Romanas magno studio illustrant & de limitibus, prætoriiis, magistratibus, muniis civilibus & militaribus, exercitiis, legionibus, classibus, colonis, municipiis, ritibus, ludis, sacrisq; variis agunt sed & ordine destituuntur, mole sua laborantes & pro iusto atqve accurato corpore ac systemate Antiquit. Rom. haberi vix possunt. Neqve *Pantus Merula*, in cujus Operibus posthumis Lugd. Bat. 1684. 4. editis Antiquitates Romanorum h. e. commentarii de sacrificiis, sacerdotibus, de legibus comitiisq; & præmiis militaribus continentur. Neq; *Flavius Blondus* de cujus Roma triumphante infra dicturus sum, neqve *Iustus Lipsius* deniqve, ejus *Lexicon rituale Romanum*, quod per annos 30. molitus fuerat vir doctissimus, lucem nunquam adspexit, quamvis editis ejus scriptis tum aliis infra suo loco commemorandis, tum in electis maximè & ad Tacitum commentariis lux planè insignis affertur Antiquitatibus Romanis & benè multis & maximè reconditis: unde natum facis historice sive Antiquarice compendium ex Operibus Lipsii excerptum, quod plus simplici vice prodiit sub titulo Romæ illustratæ ab Antonio Thyfio, sive *Joh. Thabio* potius collectum & novissimè recusum in Anglia, forma minore, cum Georgii Fabricii (malè Patricii legitur in Novellis Reip. literariæ Anni 1699. mense Octobr. p. 469) collatione veteris Romæ cum novâ sed (prioris ac minus perfectæ editionis) aliisq; libellis ex Lipsio excerptis.

II. Primus itaq; *Jo. Rosinus* Hesenacensis, Pastor Numburgensis qui A. 1619. obiit Antiquitatum Romanarum corpus libris decem complexus vulgavit Basileæ A. 1585. fol. recusum Lugd. 1609. 4. de quo rectè Barthius ad Rutilium pag. 188. sentit, quod nemo ferè minore ambitione utilius & planius res prisca juventutem doceat. Neq; contemnendus est ordo, quem servat vir diligentissimus & non tantum veteribus monumentis sed & recentiorum observationibus assidue usus: Onufrii, Manutii, Sigonii, Ciaccronii, Petri Pithæi, Brodæi, Polleti, Cujacii, Briffonii, Hottomanni, Ravardi, Marliani, Rhodigini, Gyraldi, Grucchii, Rivallii, Gruteri, Turnebi, Lipsii & Scaligeri. Quamquam non ignoro acerrimo Reinesii judicio p. 58. Var. lection. in quodvis opus condemnandum potius Rosinum quam ad Romanas antiquitates digerendas admittendum fuisse, quod nihil sani ubiqve fere doceat, nisi cum authores integros describit, atqve ut ait p. 54. quæ minimum intelligit, docere

cere alios præsumat. Sed non minus iniquissimum censeo hoc iudicium esse quam acerrimum, licet illud sequuntur & probant Kippingius præf. ad Antiqu. Rom. Thomas Crenius I. animadv. philolog. p. 39. itemque alii. Age enim fac, uno alterove loco lapsus fuisse, qui primus omnia uno libro complecti & in usum studiosorum ex antiquis recentibusque ordine colligere ac perspicue digerere conatus est, num propterea tam inhumanè accipiendus erat, quod rem omnium confessione utilissimam quantum potuit diligentissimè perfecit? Quis unquam ab litterariis illis Heroibus qui eruditione sua attingunt nubes, expectavit vel vidit Systema ullum perspicuum ac juventuti utile artis vel scientiæ cujuscunque? Permittant itaque ab aliis componi, quod ipsi vel quoniam infra dignitatem suam esse putant haud volunt, vel quia nimis affluit innumerabilium rerum copia, præ reconditâ magnâque eruditione suâ efficere non possunt. Cæterum de Rosino præter Martinum Hankium libro utroque de Romanorum rerum scriptoribus, Kœnigium in Bibl. & Christ. Frid. Paulini in Annalibus Isenacensibus p. 234. videbis, ubi lubebit clarissimi Ekkardti excerpta librorum novorum, mense Junio Anni 1701. p. 62. 63. ubi mentionem facit vitæ Rosini ineditæ, scriptæ ab Esaia Leichfeldero. Varia etiam de Rosino collegit personatus Alphonfus Clarmundus sive Rudigerus parte quinta vitarum Germanice editarum p. 165. sqq.

III. Ad Rosinum Paralipomena sive farraginem variarum doctarum observationum Antiquitates Romanas Rosino vel præteritas vel minus explicatas illustrantium adjecit *Thomas Dempsterus* à Muresk, J. C. Scotus, Professor Pisanus primum, dein Bononiensis, vir immensæ ut ferunt memoriæ, ita, ut quid esset oblivio diceret se ignorare: infinitæ lectionis, qui 14. horas diei legendis libris continuare solet, cæterum ad rixas & contentiones pronus & iudicii non adeo magni, ne cum Jacobo Usserio libro de Antiquitatibus Britannicarum Ecclesiarum, dicam planè nullius. Vide de eo præter Hankium parte 2. de Roman. rerum scriptoribus & Thomam Pope Blount in *Censurâ* celebrium scriptorum, Miræum de scriptoribus seculi XVI. p. 161. Andr. Saussæum in Bellarmino continuato p. 82. Erythræi sive Julii Victorii Rossi Pinacothecam 1. p. 24. seq. Hieron. Ghilini theatrum virorum doctorum part. 2 p. 235. Prima editio paralipomenon Dempsteri ad Rosinum in lucem prodiit Parisiis

A. 1613, fol. Sæpius deinde recusa sunt cum Rosino tum in Germania Colon. Agripp. 1619. 1645. 1662. Genev. 1620. 4. additis etiam *Andrea Schoetti* Jesuitæ, viri optimi & doctissimi electis de gentibus, familiis, tribubus rusticis urbanisque, & ludis ac festis Romanorum. Tum apud Batavos Cornelio Schrevelio curante, adjunctis figuris æneis ex Lipsio fere & Onufrio de promptis Lugd. Bat. 1662. 4. atque ab eo tempore plus simplici vice etiam Amstelodami.

IV. Breve compendium tironibus exhibent præter *Jac. Masenium* superiore capite à me laudatum Antiquitates Romanæ, Sacræ, Civiles, Militares, Oeconomicae *Philippi Caroli* Neoburgo Palatini & in Acad. Altdorfina Professoris (qui inde A. 1629. desertis uxore & liberis ad Pontificiorum cœtus transit, A. 1639. in Austria defunctus. Vide Omeisium in gloria Academiae Altdorfinae pag. 94. 172.) Prodiit hujus Caroli libellus minori formâ Francof. 1643. & 1670. cum Andr. Dominici Flocci, Pomponii Latii, Raph. Volaterrani & Valerii Probi libellis passim obviis & Altenb. 1663. 8. eum notis Mich. Christiani Ludovici. Paulo plenius Antiquitatum Romanarum compendium Anglica lingua dedit *Thomas Goodwin* Lond. 1648. 4. sæpius deinde recusum, Belgice etiam editum à Dan. Peen Amst. 1694. 8. Quemadmodum latinâ linguâ habemus *Thoma Belli* itidem Angli Romam restitutam sive Antiquitatum Romanarum compendium insigne, vulgatum Londini 1677. 8. & nuper Clarissimo Almelooveenio curante recusum Amst. 1700. 12. His jungenda *Basilii Kennet* Romæ Antiquæ notitia sive Antiquitatum Romanarum descriptio, edita Anglice Lond. 1696. 8. & Belgice ex *Wilhelmi Sewel* versione cum Francisci Deseine descriptione Romæ novæ è Gallico versa, additis figuris in æs. incisus ex thesauro Græviano Amst. 1704. fol. Hinc novissime prodiit Rituum qui olim apud Romanos obtinuerunt succincta & perspicua explicatio auctore *G. H. Nieupoort*, eo vel in primis laudanda nomine quod veteres semper scriptores testes laudat. Trajecti 1712. 8. *Pauli* quoque *Christ. Hæpfneri* Roma antiqua commemoranda Halæ Sax. 1709. 12. in qua per quæstiones & responsiones summa capita Antiquitatum Rom. Germanica lingua in tironum usum breviter exponuntur. Neq; omitendus *Fridericus Hildebrandus* Rector scholæ Martisburg. in Antiquitatibus Romanis Alphabetico ordine digestis, brevi libello in 8vo. Jenæ 1657. cujus secunda editio auctior & correctior, Geræ 1671. 8. lucem

lucem vidit. Octavum nuper prodiit Franeqveræ A. 1701. 12. cum *Ottonis Aiberii* libris tribus de comitiis Romanorum. Alphabetico ordine Romanas Antiquitates plerasque etiam digessit *Josephus Laurentius* Lucensis in Polymathia: suæ libro quinto & sexto, qui in quatuor prioribus etiam varia capita Græcarum pariter Romanarumque Antiquitatum fufius illustrat, ac persequitur. Prodiit opus non contemnendum Vicentiæ A. 1631. 4. & auctius Lugd. 1666. fol. licet in hac posteriore editione Epistolæ quibus singulas diatribas viris doctis inscripserat Laurentius, sunt omiffæ. Ex hoc Laurentii opere depromtæ sunt variæ diatribæ quas thesauro suo Græcarum Antiquitatum Clariff. Gronovius inseruit. De *Daneti* Dictionario Antiquitatum Græcarum & Romanarum pridem edito, quemadmodum & de altero quod propediem studiosorum manibus versandum speramus eximio *Samuelis Pfeiffi*, jam dictum est capite superiore. Memorandi etiam hoc loco libri quatuor antiquitatum Romanarum ab *Heinrico Kippingio* Rostochiensi, Conrectore Bremensi A. 1678. æt. 44. defuncto editarum Bremæ A. 1664. & 1679. & Franeqv. 1684. 8. Vix dimidia autem pars operis Kippingiani lucem adspexit, parte altera quidem ad editionem paratâ, sed post auctoris obitum perditâ ut notavit Jo. Georgius Eckardus in excerptis Reipubl. literariæ supra laudatis p. 63. sq. mensè Junio A. 1701. *Petri Josephi Cantabrigiæ* Jesuitæ de Romanâ Republicâ sive de re militari & civili Romanorum elegans compendium ad explicandos scriptores antiquos comparatum prodiit primum Paris. 1684. 12. deinde Ultrajecti 1688. additis è Lipsio Onustrius; tabulis quibusdam æneis, deniq; ibid. A. 1698. 1696. 1707. 12. *Franciscus Pomey* S. I. in Epitome Antiquitatum Romanarum omne punctum tulisset si absolvere illi datum fuisset opus cujus prima pars tantum de Diis exstat sæpius edita, ceteræ novem fato auctoris sunt interceptæ. 2. de sacerdotiis, 3. de Comitiis & Magistratibus, 4. de Nuptiarum ritibus, 5. de re bellica. 6. de ludis & spectaculis. 7. de re vestiaria, 8. de mensis & epulis, 9. de variis urbanæ vitæ officiis, 10. de funeribus & sepulchris. Nunquam visus mihi *Lucii Fauni* liber de antiquitatibus urbis Romæ, quas ut ait in Bibl. Simlerus, ab antiquis novisque autoribus excerptas summâ brevitate ordineque disposuit Venet. 1549. 1553. 1559. 8. *Georgii Portii* Specchio ò vero compendio dell' Antichita di Roma sacre e profane Rom. 1625. 12. *Job. Cunradi Dieterici* Antiquitatum Romanarum-

compendium, cum excerptis ex *Petri Sainsfleuui* Mospeliensis libello de rebus illustribus memorabilibus. Francof. 1643. 12. *Ludouici Contareni* Antichità de Roma, sito, Imperadori, famiglie, statue, chiese Venet, 1575. &c. 8. 2. Vol. &c.

V. A *Job. Baptista Casalio* duplex opus habemus præfenti loco laudandum & paulo pleniùs ex veteribus monumentis varia Antiquitatum Romanarum capita persequens, quorum prius est de urbis ac Romani Imperii splendore Rom. 1650. fol. alterum de veteribus Ægyptiorum Romanorum & Christianorum ritibus Rom. 1644. 4. Francof. 1681. 4. *Guilbelmus Choul* sive *Gaulius* (latine Brassicanus à quibusdam dictus) Nobilis Gallus jam ante centum quinquaginta amplius annos lingua patria integrum Systema Antiquitatum Romanarum complecti constituerat libris XII. ut ipse memorat p. 17. edit. Vesaliensis Gallicæ libri de Religione Romana: sed nihil ab ejus manu in hoc genere ad nos pervenit præter librum eximium jam laudatum de religione veterum Romanorum, alterum de Romanorum castrametatione & disciplina militari, & tertium de balneis exercitiisque antiquorum Græcorum pariter ac Romanorum, qui tres libri variis figuris ex monumentis & numis antiquis illustrati extant Lugduni A. 1556. 1569. fol. primum Gallicè, hinc Italice editi, & Hispanicè A. 1579. & junctim iterum Gallicè Vesaliæ A. 1682. 4. Belgicè deinceps, & deniq; latine Amst. A. 1685. 4. Quod Patinus in historia numismatum ait se audivisse, in Germanicam linguam etiam translata esse hæc Choulii scripta, forte de Belgica versione accipiendum. Extat præterea Thesaurus Antiquitatum Romanarum itidem Gallica lingua vulgatus autore *Cæsare Egoffeo du Boulay* Paris. 1651. fol. *Julii Mimusoli Cassinorum* Abbatis Romana Antiquitas dissertationibus Historico Criticis illustrata Romæ A. 1689. 8. quo de libro videas licet Acta Erud. Tom. 2. supplem. p. 565. *Cyriaci Lentuli* apex gloriæ Romanæ, sive de statu Rei Romanæ summa in potestate, Magistratibus, jurisdictione, militia, civium prærogativa, sacris & sacerdotibus, ab Urbe condita per varios mutationum gyros ad nostra Rerum Germanicarum tempora perducta. Francof. 1689. 4. Denique Vir Clariss. *Burchardus Gotbelf Struvius* Professor Jenensis tot scriptis editis de re litteraria ac studiosa juventute meritissimus Antiquitatum Romanarum Syntagma absolutius meditari cœpit, cujus part

pars prima de ritibus sacris Anno 1701. lucem adspexit Jenæ 4. præmissa Bibliotheca Antiquitatum generali & speciali, qualem etiam pridem delineavit sed alio ordine methodoque alia *Philippus Labbeus* in Mantissa antiquariæ supellectilis. Quarum utraqve nos ita utemur & jam usi sumus, ut nec negligentia in addendo, digere, emendandoque, neq; in supine de scribendo plagii rei possimus videri.

VI. *Georgius Hieronymus Welschius* Medicus & Polyhistor Augustanus eruditissimus, qui ex Bibl. Cassiani à Puteo Equitis Romani usus voluminibus pluribus, in quibus præstantissimorum pictorum operâ depicta erant plurima prisca monumenta, vestes, utensilia, arma, aliaque genera antiquitatum, pleraque eâ quæ erant magnitudine, cætera ad leges Geometricas suis pedibus dimensa. Hic non quidem Systema Antiquitatum Romanarum plenum & Rosiniano absolutius elaborare voluit, ut videretur innuere Morhofius *ὁ μακροπύγος* p. 247. lib. 1. polyhist. vel quod apud Clariss. Struvium p. 8. legas, omnibus numeris perficere ipsisq; veterum monumentis quam optimè illustrare, nedum ut in Ephemeridibus Parisiensibus A. 1702. T. 2. p. 43. fuerit inter eos, quorum collectiones de Antiquitatibus editæ jam sunt, referendus: sed ut Lucas Schrœckius in memoriâ Welschiana p. 72. seq. testatur, tantum instituit dare *Ideam Antiquitatis*, expolienda singula capita & systema ipsum perficiendum aliis relicurus. Welschii ipsius verba sunt in Epist. de scriptis suis, quam post curatorem editionis Epistolarum Gerh. Joh. Vossii in Germania recusarum clarissimus Almeloventius subjecit Bibliothecæ suæ promissæ ac latenti p. 123. *Ideam igitur tantum dabo, ut alii perficiant, quibus similia, aut plura etiam in promptu esse solent.* Cæterum nec ideam illam dedit unquam vir doctissimus. *Flaminii Vacca* opus de Antiquitatibus Romanis Prospero Mandosio in Bibl. Romana memoratum neque editum est neq; huc spectat, quia auctor statuarum artifex sculptorq; in illo monumenta antiqua Romæ obvia delineaverat, non vero Antiquitates ritus & consuetudines Romanorum veterum explicaverat. Ex schedis ejus multa dedit vir doctissimus Bernhardus de Montfaucon in Diario Italico qui p. 105. etiam refert hoc ejus Epitaphium quod visitur Romæ in templo S. Mariæ Rotundæ in hanc sententiam:

D. O. M.

Flaminio Vacca sculptori Romano, qui in operibus quæ fecit, nunquam sibi satis fecit.

H 3

Cæte-

Cæterum de monumentis antiquis statuisque, marmoribus, ædificiis, ruderibus, infra erit singularis nobis dicendi locus.

VII. Restant adhuc Miscellanei scriptores qui varias antiquitatis Romanæ Græcæque partes vel explicarunt vel illustrarunt, vel scripta diversa & in his plura etiam ad nostrum institutum facientia conjunctim curarunt recudi. Ex hoc posteriori genere duo mihi veniunt in primis commemorandi Janus Gruterus & Gaudentius Robertus. Ex priorè itidem duo Cœlius Rhodiginus & Alexander Alexandrius. *Janus Gruterus* Antvverpiensis, Bibliothecæ Palatinæ præfectus & omnis liberalioris eruditionis promus-condus, quinque voluminibus in majore forma octava quam vulgò vocamus, sub titulo lampadis sive facis artium liberalium atque thesauri Critici junctim. Francof. A. 1602 — 1612. edidit scripta philologica Miscellanea, Observationes varias & antiquas lectiones virorum doctorum complectentia, quorum en tibi indicem :

Tomus I.

Angell Politiani Centuria Miscellaneorum, & quod ira in pueris optimæ sæpe indolis est argumentum.

M. Antonii Sabellici in Plinium, Livium aliosque scriptores variæ observationes.

Philippi Beroaldi annotationes in varios Auctores p. 188.

Ex *Domitii Calderini* libro tertio Observationum nonnulla.

Baptista Egnatii Veneti racemationes.

Jb. Baptista Pii Annotationes priores & posteriores in varios scriptores.

Pii Antonii Bartolini auctarium emendationum.

Jani Parrhasii de rebus per Epistolam quæstis sylloge. Ejusd. prolegomena in Plauti Amphitruonem, & Ciceronis Epist. Notæ in Orat. pro Milone. Et ex notis ad Claudianum varia scriptorum Vett. latinorum loca illustrata.

Laur. Abstemii Maceratensis Annotationes Variæ.

L. Joannis Scoppa, Parthenopæi Collectaneorum libri II.

Francisci Floridi Sabini lectionum subcisivarum libri III.

Petri Nannii Alcmariani Miscellaneorum libri X. & adversus Jacobum Curtium Apologia.

Francisci Robertelli de Historica facultate p. 1386. Descriptio Laconici sive sudationis quæ visitur in ruina balnearum Pisanz Urbis

bis p. 1397. De nominibus Romanorum p. 1403. præfatio ad libros Ciceronis de inventione pag. 1412. Notæ in Catulli Epithalamium p. 1428. & Ode Pindarica Βιοχηρισμωδία p. 1430. Explanations in primum Æneidos librum à Jo. Baptista Busdrago Lucensi collectæ, p. 1435.

Tomus II.

Francisci Robertelli de convenientia supputationis Livianæ cum marmoribus Capitolinis & Dionysio Halicarnassæo.

Ejusdem liber de arte sive ratione corrigendi antiquorum libros.

Ejusdem annotationum sive emendationum libri II.

Caroli Sigonii emendationum libri II.

Antonii Bendinelli loci controversi XXVI.

Bernardini Realini in varia scriptorum loca annotationes.

Lilii Gyraldi dialogismi XXX.

Joannis Brodai Miscellaneorum libri VI, plurimis locis ex ejus chirographo aucti.

Christophori Ruffi antexegemata.

Johannis Hartungi locorum memorabilium decuriæ IV.

Petri Pisbaei Adversariorum subcesivorum libri II.

Luca Fruterii verisimilium libri III.

Achillis Stati Lusitani Observationes difficilium aliquot locorum, Græcolatinorum, antea non excusæ.

M. Antonii Mureti Variarum Lectionum libri XIX.

Ejusd. Observationum Juris liber singularis.

Hieron. Magii Miscellaneorum seu Variarum Lectionum libri IV.

Tomus III.

Pauli Leopardi Isenbergensis emendationum & miscellaneorum libri XX.

Bartholomæi Barrienti Illiberitani annotationum silva.

Francisci Luifini Utinensis parergon libri III.

Gvil. Canteri Novarum Lectionum libri IX.

Theodori Canteri Variarum Lectionum libri II.

Ludovici Carrionis Antiquarum Lectionum Commentarii III.

Ejusd. Emendationum & Observationum libri II.

Jani Durantii Casellii Variarum libri II.

Jani

Jani Gvilelmij Verisimilium libri III.

Ejusdem in Plautum Quæstiones.

*Marsilii Gagnati Veronensis Variarum Observatorum * libri IV.*

Tomus IV.

Joannis Brodai Miscellaneorum libri quatuor posteriores VII. VIII. IX. & X. è Bibl. Pauli Petavii V. C. (antea non excusi.)

Joachimi Camerarii problemata Græce & latine.

Aldi Manusii Pauli F. Quæstia per Epistolam.

Hadriani Junii Animadversorum libri quinque.

Ejusd. de Coma Commentarius.

Josephi Castellionis J. C. Variæ Lectiones.

Jani Mellarii Palmerii spicilegia.

Jacobi (Jac. Nepotis) Sreptkii Observationum & emendationum præmissa.

Tomus V.

Francisci Modii Novantiqva Lectiones Epistolis CXXXIII.

Luca Fruterii collectaneorum verisimilium liber tertius antea non excusus.

Ejusd. Epistolæ Philologicæ.

Henr. Scephani schediafmatum libri VI.

Jacobi Nicolai Loënsis Miscellaneorum Epiphyllides , antea non publicatæ , libris X.

Sextum volumen complectitur Valentis Acidalii in Plautum divinationes & Marcelli Donati notas in Livium, Tacitum, Sveton. Ammianum & scriptores historiarum Augustarum. Volumen *septimum* non à Grutero sed à Jo. Phil. Pæreo ingrato Gruteri discipulo ** additum est, neque aliud quicquam præter Criticas observationes in Plautum & in Gruterum inæctivas continet. Obiit Gruterus Heidelbergæ A. 1627. qui Wittebergæ primum Professor fuerat, sed pulsus inde, quod Formulæ Concordiæ subscribere nolle. De eo plura dixi in *plagiariis* num. 73. ubi memoravi quoque vitam Gruteri scriptam à Frid. Hermanno Flaydero & panegricum Balth. Venatoris, qui cum elencho scriptorum Gruteri legitur etiam in vitis à Gvil. Batesio collectis p. 526. & in Wittii Philosophis p. 212-278. nec minus ante
Inscri-

* Librum quintum MS. habuit Naudæus, teste Labbeo p. 333. Bibl. novæ MSS.

** Vide Marqv. Gudii Epistolas p. 204.

Tomo tertio continentur *Petri Leonis Casella* de primis Italiae Colonis; Eiusdem de Tuscorum Origine, Colonatu & Republica Florentina; *Pauli Manutii Veneti* Antiquitatum Romanarum liber de Legibus; *Lilii Gregorii Giraldis, Ferrariensis* de Sepulchris & vario sepeliendi Ritu; *Aldi Manutii Veneti* de Laudibus vitæ rusticæ, Ode Horatii Epodon. II. explicata; *Caroli Sigonii Mutinensis* Judicium de Historicis, qui res Romanas scripserunt, ab urbe condita ad Caroli M. Imperatoris tempora; *Balthasaris Bonifacii* de Romanæ Historiæ scriptoribus Excerpta; *Adriani Politi* ordo Romanæ Historiæ legendæ; *Jo. Antonii Venerii* de Oraculis & Divinationibus antiquorum; *Petri Servii* Dissertatio Philologica de odoribus.

In quarto denique exhibentur: *Pauli Manutii, Veneti* Antiquitatum Romanarum Liber de Comitibus; *Gaudentii Merula, Novariensis* de Gallorum Cisalpinorum antiquitate ac origine; *Jo. Marii Mastii Brixiani* Opinionum Libri III, in quibus plurima loca Auctorum Latinorum & Græcorum explicantur, aut corrupta emendantur; *Josephi Nerii Perusini* Analecra, in quibus præter ea, quæ ad Jus pertinent, varia tam in sacra quam in profana Historia, & quædam in Tacito explicantur, illustrantur, emendantur. Prodiertant pridem Perusii A. 1619. & uti Matti Opiniones Alexandria Statiellorum in Liguria A. 1598.

VIII. *Ludovicus Calius Richerius, patria Rhodiginus*, qui humaniores litteras Vicentiæ primum, deinde Ferrariæ tum Mediolani ac denique Patavii docuit, A. 1520. defunctus, in libris triginta Antiquarum lectionum quos ad Vindicis Cefellii Gellio laudati exemplum scripsit, non modo vocabula multa utriusque lingvæ abstrusæ explicavit & innumeris Græcorum latinorumque scriptorum locis egregiam lucem effudit, sed & quam plurimas antiquitates feliciter illustravit. Adeo ut illius opus auro contra carum & variis in locis atque apud Wechellos emendatius recusum, non frequentius juvenum manibus teri miretur & indignetur Vossius lib. 3. de Hist. lat. p. 814. sq. Solet in Rhodigino reprehendi quod passim dissimulat fontes unde Veteres narrationes repetiit, vel laudat Scriptorum, deperditorum monumenta, auctoribus in quibus illa nominari reperit haud nominatis, quæ de re videndus Jac. Thomasius in *maxaginis* lib. de plagio §. 532. Erasmus * in Adagio *Cbanici ne infideas*, & Junger-

* Rhodigini Epistola apologetica ad Erasimum legitur post Epistolam Gudianas p. 117.

Jungermannus ad Pollucem p. 1347. Optandum etiam erat ut inter tot lectiones antiquas nullos novos errores profeminaret Cœlii incuria, ut ait Josua Barnes in vita Eurididis p. 33. Valet tamen hic illud Varronis, *eum qui tam multa dixerit commode, potius laudandum, quam si quedam ignoraverit peccaveritq; acriter reprehendum & exagitandum.* Sive ut Horatius: *ubi plura nitent in carmine, non ego paucis*

Offendar maculis, quas aut incuria fudit,

Aut humana parum cavit natura. — —

De Rhodigino videndi Jovius & Thomafinus in elogiis, Balthasar Bonifacius XV. 4. Hist. Judicæ (qui plura etiam dixisse se testatur in elogiis illustrium Rhodiginorum, dubito an editis:) Clarmundus sive Rudigerus in vitis Doctorum Viror. T. VII. p. 61. Freherus in theatro, Kœnigius in Bibl. Thomas Popeblount in censura doctorum, Bailletus in judicii Gallice editis, & ad Magiri Eponymologium illustri Eybenius.

Alexander Alexandrius sive de Alexandro, Neapolitanus, Romæ & in Patria causas primum agere professus, deinde ubi in judiciis gratia & corruptionibus omnia transigi videret, relicto foro humanioribus litteris unice deditus, ut ipse narrat lib. 6. cap. 7. genialium dierum. Quod ipsum opus Miscellaneum in sex libros distributum hoc loco tanquam promptuarium aliquod universæ, Romanæ præsertim Antiquitatis commendandum nobis venit. Prodiit sæpissime seorsim, tum illustratum semestribus sive commentariis eruditissimis Andrea Tiraquelli, notisque Dionysii Gotbofredi & Christoph. Coleri, & in librum quintum animadversionibus Nicolai Merceri Rothomagensis, Lugd. Bat. 1673. 8. 2. Vol. quæ præstantissima est ejus operis edito. Etiam Gallice versum Alexandri opus à Bernardo de la Roche, didici ex Francisci Crucimani Bibl. Gallica p. 476. De hoc Alexandro, qui sub extremum seculi decimi quinti floruit, videndi Gadius de scriptoribus non Ecclesiasticis T. I. p. 25. Leonhardus Nicodemi in additionibus ad Nic. Toppii Bibl. Neopolitanam p. 5. ut omittam Pancirollum in vitis Jctorum lib. 2. c. 122. Paulum Freherum in Theatro, Hendreichii Pandectas Brandenburg. aliosque. Solet & hic Alexander plerumque autores, ex quibus profecit, dissimulare, vel jactare scriptores pridem deperditos & libros mirandæ vetustatis, ubi ipse forte librum pandectarum vel alios scriptores obvios præ manibus

bus habuit, uti passim notant Tiraquellus & Gothofredus, quorum tanto magis utiles & necessaria sunt notæ, quod ubique indicant fontes, ex quibus Alexander sua collegit ac derivavit.

IX. Extant & alii ejusmodi scriptores Miscellanei in quibus varia capita Antiquitatum Romanarum illustrata videre licet, ut *Petri Gregorii Tholosani* Syntagma artis mirabilis, & aliud opus eximium quod Syntagma juris universi inscripsit. *Adr. Turnebi & Casp. Barthelemi* Adversaria, *Petri Viſtorii*, *Hieron. Mercurialis*, *Guid. Pancirolli*, *Sam. Petiti* & *Tbo. Reinestii* Variæ Lect. *Isaacus Casaubonus* in *Sveton.* & *Hist. Augustam* *Claudius Salmafius* in eandem Historiam, tum aliis in scriptis, præcipue commentariis in *Solinum*, ex quibus Alphabetico ordine multa digesta reperias in *Job. Jacobi Hofmanni* Lexico universalis, ut & illud forte præfenti loco nobis sit commemorandum. Sic *Petrus Faber* in semestrium libris, *Philippus Rubenius* & *Caspar Gevartius* in *Electis*, *Balthasar Bonifacius* in historia ludicra subinde antiquos ritus Romanos & consuetudines jucunde explicant.

X. Nunc denique dicendum est de opere luculento ac præstantissimo, quod illustris doctrinæ vir *Johannes Georgius Gravina* A. 1703. 9. Januar. elegantioribus litteris ereptus, duodecim in folio voluminibus edidit sub titulo thesauri Antiquitatum Romanarum, Trajecti fol. A. 1694. — 1699. ex officina *Petri van-der Aa* & *Francisci Halmæ*. Scripta selecta & rarè hætenus obvia, quædam itidem nunquam ante edita vel ex aliis lingvis latinè reddita aut nova luce ornata exhibet, quæ à viris doctissimis ad illustrandas Antiquitates Romanas variis temporibus edita fuerunt. Multæ etiam & accuratæ tabulæ æneæ passim additæ, & singulis tomis præmissa præfatio in qua celeberrimus editor subindè varia emendat & addit à scriptoribus, quos recensuit vel omissa vel perperam posita. Tomo quinto habentur inter alia *Plutarchi Ρωμαϊκὰ* sive κεφάλαια ρωμαϊκά, ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν. Quæstiones Romanæ cum quæstionibus Romanis *M. Zuerii Boxhornii* quibus varii sacri & profani ritus eorumque causæ & nonnulla Antiquitatis monumenta eruuntur & explicantur. Hunc librum vulgaverat *Boxhornius* admodum juvenis *Lugd. Bat.* 1637. 4. Singula thesauri scripta sub suis quæq; titulis infra commemorabuntur. Interim studiosis non in gratum fore existimo si quemadmodum in the-

thesauro Gronoviano feci, sic Græviani etiam conspectum singulorum tomorum hoc loco subjungam, ac deinde Indicem Alphabeticum adjiciam scriptorum omnium in utroque thesauro obviatorum.

Tomus I.

- Ottaviani Ferrarii* de Origine Romanorum liber.
Paulus Manutius de Civitate Romana.
Caroli Sigonii de antiquo jure Civium Romanorum libri II. p. 39. & addenda ac mutanda in illo opere è meliore edit. Parisiensis A. 1572. p. 1022.
Onofrius Panvinius de Civitate Romana.
 ——— de Imperio Romano.
Paulus Manutius de Comitibus Romanorum.
Nic. Gruchii de Comitibus Romanorum libri III.
Ejusd. responsio ad binas Caroli Sigonii responsiones.
Caroli Sigonii posterior cum Nic. Gruchio disputatio de binis Comitibus & Lege curiata.
Nicolaus Gruchii ad posteriorem Caroli Sigonii disputationem refutatio.
Car. Sigonius de Lege curiata Magistratuum & Imperatorum & eorum jure.
Paulus Manutius de Senatu Romano.
Joannes Sarius Zamoscius de Senatu Romano libri II.

Tomus II.

- Paulus Manutius* de Legibus Romanis.
Antonius Augustinus de Legibus Rom. cum notis Pulvii Ursini.
Caroli Sigonii de antiquo jure Italiae libri III.
Ejusd. de antiquo jure Provinciarum libri III.
Ejusd. de judiciis libri III.
Sibrandus Tetrardus Sicama de judicio Centumviri.
Franciscus Hostomannus J. C. de Magistratibus Romanorum eorumque institutione.
Ejusd. de Senatu & Senatusconsulto.
Ejusd. de formulis antiquis.
Nicolai Rigaltii, Ismaëlis Bullialdi & Henrici Valesii observationes de populis fundis.
Carolus Sigonius de Nominibus Romanorum.

Onuphrius Pavvinius de antiquis Romanorum nominibus.

Josephi Castalionis J. C. adversus foeminarum Praenomina assertores
disputatio.

Ejusd. de antiquis puerorum nominibus.

Petri Servii Medici Romani Miscellaneorum cap. V. VI. VII. & VIII.
quibus sententia Castalionis de nominibus foeminarum refelli-
tur. *In praefat.*

Tomus III.

Francisci Roborcelli de Provinciis Romanorum & earum distributione
atque administratione.

Ejusd. de judiciis, & omni consuetudine causas agendi apud Ro-
manos.

Janus Rabirius de Harum & Auctionum origine.

Francisci Roborcelli de Magistratibus Imp.

Ejusd. de gradibus Honorum & Magistratum Rom.

Guido Pancirollus de Magistratibus municipalibus.

Ejusd. de Corporibus Artificum.

Sextus Rufus de regionibus Urbis.

P. Vislor de Regionibus Romae.

Bartholomaei Marliani Urbis Romae Topographia, cum notis antea in-
editis *Fulvii Ursini*.

Onuphrii Pavvini antiquae Urbis imago.

Guidonis Pancirolli, Urbis Romae descriptio. *Ejusdem* de quatuorde-
cim Urbis regionibus commentarius.

Georgii Fabricii descriptio Urbis Romae.

Alexandri Donati S. I. Roma vetus ac recens, utriusque aedificiis ad
eruditam cognitionem expositis.

Tomus IV.

Famiani Nardini Roma vetus, libri VIII. ex Italica in Latinam lin-
gvam translata à *Jacobo Tollio*. *Eliae Boberelli* observationes ad
quaedam Nardini loca, praefationi Gravii ad hunc tomum in-
serta sunt.

Osavii Falconerii de Pyramide C. Cestii Epulonis dissertatio.

Ejusd. ad Carolum Datum V. C. Epistola de latere ex aedificii veteris
rueribus eruto, quum paries ad instaurandam Panthei porti-
cum A. cl. l. CLXI. dirueretur.

Isaacii

- Isaaci Vossii* de antiqua Urbis Romæ magnitudine.
- Olai Borrichii* de antiqua Urbis Romæ facie dissertatio compendiaria.
- Sexti Julii Frontini* de Aquæductibus Urbis Romæ libri II. cum notis *Roberti Keuchneri*.
- Raphaëlis Fabretti* de aquis & aquæductibus Veteris Romæ dissertationes III.
- Joanni Chiffonii* Aqua Virgo, fons Romæ celeberrimus, & prisca religione sacer. Opus *Ædilitatis M. Agrippæ* in vetere anulari gemma.
- Luca Holstenii* Commentariolus in veterem picturam, Nymphæum referentem.
- Petri Giacomii* in Columnæ rostratæ inscriptionem à se conjectura suppletam explicatio.
- Jacobi Sironi* explanatio antiquæ inscriptionis quæ L. Scipionis Barbati-F. expressum est elogium.
- Josephus Castallo* de templo Pacis, atque ex occasione de Jani Gemini Templo, bellique portis.
- Ejusd.* explicatio ad inscriptionem Augusti quæ in basi est Obelisci statuti per Sixtum V, Pontificem Max. ante portam Flaminiam, alias Populi.
- Petri Angeli Bargai* de privatorum publicorumque ædificiorum Urbis Romæ everforibus, Epistola.
- Ejusd.* commentarius de Obelisco, ad Sixtum V, Pont. Max.
- Josephi Castalonii* de Columna Triumphali Imp. Antonini Commentarius.
- Fragmenta vestigii Veteris Romæ, ex lapidibus Farnesianis primus in lucem edita cum notis *Jo. Petri Bellorii*.
- Livii Crayli* Presbyteri Gandavenfis descriptio faciei variorum locorum, quam prospectum vocant, Urbis Romæ, tam antiquæ quam novæ, in XV. Tabulis æri incisa.

Tomus V.

- Jacobi Gutberii* de veteri jure Pontificio Urbis Romæ libri IV.
- Jo. Andrea Bossi* de Pontifice Max. Romæ Veteris Exercitatio Historica.
- Ejusd.* de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum Exercitatio altera.
- Mich. Angelus Causeus de la Chausse* de insignibus Pontificis Maximi, Flaminis Dialis, Anguris, & instrumento sacrificantium.

Augustini Niphi libri II. de Auguriis.

Jul. Casar Balneus de sortibus.

Epurd. de Auguriis & Auspiciis.

— de Ominibus

— de Prodigijs

— de terræ motu & fulminibus.

Jo. Baptista Belli diatriba de partibus templi auguralis.

Jo. Piarus Valerianus de fulminum significationibus.

Justi Lipsii de Vesta & Vestalibus syntagma.

Erachielus Spachernii de numo Strymoniorum, seu de Vesta & Prytanibus Græcorum diatriba, multum ab auctore locupletata.

Antiquæ tabula marmoræ solis effigie, symbolisque exculptæ explicatio, quæ præter quædam mythologiæ, ac nonnulla præterea vetera monumenta marmorum, gemmarum, nomismatum illustrantur, auctore *Hieronymo Alexandro* juniore. Accessus non ab similibus argumenti expositio sigillorum Zone veterem statuum marmoræam cingentis.

Michaelis Angelii Cassei de la Chausse Deorum simulacra, Idola aliæque imagines æræ.

Jo. Baptista Hansenii de jurejurando veterum liber.

Stephanus Trehierius de jurejurando.

Erycii Puteani de jurejurando antiquorum schediasma, in quo de Puteali Libonis.

Plutarchi & Marci Zuerii Barhornii quæstiones Romanæ, quibus sacri & profani ritus eorumque causæ & origines, plurima etiam Antiquitatis monumenta eruantur & explicantur.

Tomus VI.

Francisci Bernardi Ferrarii de Veterum acclamationibus & plausu libri VII.

Patrus Berthaldus de Ara liber singularis.

Benedictus Bacchinus & Jacobus Tollins de sistris, eorumque figuris ac differentiis.

Cypar Sagittarius de januis Veterum, una cum Auctoris Analectis.

Lazarus Bayfius de re Vestiarum.

Osavii Ferrarii de re Vestiarum libri VII.

Albertus Rubenius de re Vestiarum Veterum, præcipue de lato clavo.

Olivii Ferrarii Analecta de re Vestiaria.

Jo. Baptista Domini de utraque Pænula.

Aldus Manutius, Pauli F. de toga Romanorum.

Ejusd. de tunica Romanorum.

— de tibiis veterum.

Theophilus Reynaudus de pileo cæterisque Capitis tegminibus tam facris quàm profanis.

Tomus VII.

Rub. Strabonius de Gentibus & Familiis Romanorum.

Antonius Augustinus de Familiis Romanorum.

Familiaz Romanæ nobiliores è *Fulvii Ursini* Commentariis.

Notitia Dignitatum utriusque Imperii, Orientis scilicet & Occidentis ultra Arcadii Honoriique tempora, & in eam *Gvidonis Parisioli* J. U. D. celeberrimi ac in Patavina Academia Interpretis Legum primarii, Commentarii.

Marmor Pisianum de honore bisellii. Parergon inseritur de Veterum sellis, curâ *Valerii Cbimientielli* J. C. in Pisano Lyceo Eloqv. & Politices Professoris. Accedit *Myiodia*, sive de Muscis odoris Pisanis Epistola.

Tomus VIII.

Vetus Kalendarium Romanum, è marmore descriptum in *Ædibus Massarum* ad *Agrippinam*, in tabula marmorea, superne fracta.

Petri Ciaconii Toletani nota in *Vetus Romanorum Kalendarium*.

Fulvii Ursini nota ad *Kalendarium Rusticum Farnesianum*.

Kalendarii fragmentum, quod visitur in *Ædibus Capranicorum*.

Sibrandi Siccamae Commentarius in *Fastos Kalendaros Romanorum*.

Aliud Vetus Kalendarium, quod in libris antiquis præfigitur *Fastis Ovidii*.

Kalendarium Romanum sub Constantio, Magni filio, circa annum Christi CCCLIV, compositum, & *Valentino* cuidam dedicatum.

Lambecii nota in *Kalendarium vetus*.

Thomæ Demsteri *Kalendarium Romanum*.

Dionysii Petavii *Kalendarium vetus Romanum*, cum ortu occasuque stellarum.

Petri Gassendi *Kalendarium Romanum compendioso expositum*.

Petri Violæ, Vicetini de *Veterum novaque Romanorum temporum ratione libellus*.

Hadrianus Junius *de Annis & Mensibus.*

Hadriani Junii *Fastorum Liber.*

Joannes Lalamantius *de Anno Romano.*

M. Jacobus Christmanus *de Calendario Romano.*

Franciscus Robortellus *Utinensis de Mensium appellatione ex nominibus Imp.*

Josephus Scaliger *de Veteri anno Romanorum.*

Samuelis Petiti *Eclaga Chronologica de Anno & Periodo veterum Romanorum.*

Wilhelmus Langius *de veteri anno Romanorum.*

Erycii Puteani *de Bissextio liber, nova temporis Facula, qua intercalandi arcana, hactenus obscura, illustrantur.*

Petrus Taffinus *de veterum Romanorum Anno seculari, ejusque potissimum per ludos Seculares celebritate, eorumque Chronologia.*

Erycii Puteani *de Nundinis Romanis liber, nova Fastorum velut Facula.*

E Georgii Tholosani *Syntagmate Juris, de Nundinis & Mercatibus.*

Joannis Baptistæ Belli *Diatriba de Pharsalici conflictus Mense & Die.*

Petri Morestelli *Philomusus, sive de triplici anno Romanorum, Mensibus eorumque partibus, deq; Die civili & diversitate dierum libri quinque.*

————— *Alpini, sive de Prætorum Romanorum Feriis liber.*

Julius Cæsar Bulengerus *de Tributis ac Vestigialibus Populi Romani.*

Vincentii Contareni *de Frumentaria Romanorum Largitione liber.*

Joannis Schefferi *Agrippa liberator, sive Dissertatio de novis Tabulis.*

Barnabas Brissonius *de Ritu Nuptiarum & jure Connubiorum.*

Antonii Hotomanni, J. C. *de Veteri Ritu Nuptiarum observatio.*

————— *de Sponsalibus, de Veteri Ritu Nuptiarum, & jure Matrimoniorum, item de Spuriis & Legitimatione.*

Joannes Meursius *de Luxu Romanorum.*

Stanislai Kobierzykii *de Luxu Romanorum commentarius.*

Joachimi Joannis Maderi *de Coronis, Nuptiarum præsertim, sacris & profanis libellus.*

Tomus IX.

Onuphrius Panvinius, Veronensis *de Ludis Circensibus, cum notis Joannis Argotti, J. U. D. & additamento Nicolai Pinelli, J. C.*

Julius Cæsar Bulengerus, Juliodunensis, Doctor Theologus *de Circo Romano ludisque Circensibus, de venatione Circi & Amphitheatro, ac de theatro.*

Onuphrii Panvini Veronensis *de Ludis secularibus liber.*

Agestlai Mariscotti de personis & larvis, earumque apud Veteres usu & origine syntagmation.

Marquardi Frebri Cecropistromachia, antiqva Duelli gladiatorii sculptura in sardoniche exposita, cum notis *Henrici Gunteri Thulemaril* J. U. D. & Antiquissimæ Heidelberg. Universitat. Professoris Ordin.

Justi Lipsii Saturnalium sermonum libri duo, qui de Gladiatoribus. *Ejusdem* de Amphitheatro liber, in quo forma ipsa loci expressa, & ratio spectandi, ut & de Amphitheatris quæ extra Romam libellus, in quo formæ eorum aliquot & typi.

Onuphrii Panvinii de triumpho commentarius notis & figuris illustratus à *Joachimo Johanne Madro.*

Tomus X.

Nicolai Bergierii, de publicis & militaribus Imperii Romani viis libri V. ex gallica in latinam linguam translati ab *Henrico Christiano Henninio.*

Henr. Chr. Henninii notæ ad Bergierium.

Francisci Patricii Res militaris Romana, ex Italica in latinam linguam versa à *Ludolpho Neocoro.*

Hygini Gromatici, & *Polybii* Megalopolitani de Castris Romanis, quæ extant cum notis & animadversionibus *Ratbodi Hermanni Schelii.*

Ratbodi Hermanni Schelii dissertatio de Sacramentis.

———— de custodia Castrorum.

———— de stipendio militari.

———— de stipendio Equestri

———— de die stipendii.

———— de frumento & veste,

———— de Tributo & ærario.

———— de præda.

———— de victu militum.

———— de Itinere.

———— de Agmine Polybiano.

———— de Agmine Vespasiani.

———— de Cohortibus Legionis antiqva.

Claudii Salmasii de re militari Romanorum liber, opus postumum.

- Johannis Henrici Boecleri* dissertatio de legione Romana.
Franciscus Roborellus Utinensis I. de legionibus Romanorum ex Dionis libro LIV. II. de commodis, præmiis & donis militaribus. III. de pœnis militum & ignominiiis.
Erycii Puteani de stipendio militari apud Romanos syntagma, quo modus ejus hætenus ignoratus constituitur.
Vincenzii Contareni de militari Romanorum. Stipendio commentarius.
Michael Angelus Casseus de la Chausse, Parisiensis, de signis militaribus.
Petri Rami summi Philosophi & Oratoris liber de militia Caji Julii Cæsaris.

Tomus XI.

- Ezechielis Spanhemii* Orbis Romanus, seu ad Constitutionem Imperatoris Antonini, de qua *Ulpianus* leg. XVII. dig. de statu hominum, Exercitationes duæ.
 Fasti magistratuum Romanorum ab Urbe condita ad tempora divi Vespasiani Augusti, à *Stephano Vinando Pigbio*, suppletis Capitolinis fragmentis.
 Descriptio Consulum, ex quo primi ordinati sunt, sive integri Fasti Consulares, quos *Idasianos* docti Viri hætenus appellarunt, opera & studio *Philippi Labbei*.
Tironis Prosperi Aquitani Chronicon integrum, ab Adamo ad Romam captam à Genferico Wandalorum Rege.
 Fasti Consulares Anonymi, quos è codice Manuscripto Bibliothecæ Cæsareæ depromsit, & dissertatione illustravit *F. Henricus Noris*.
Anonymus de Præfectis Urbi ex temporibus Gallieni. Ut & Fragmentum Fastorum ab anno Christi 205. ad 353. ex editione *Egidii Bucherii*.
 Epistola Consularis, in qua Collegia LXX. Consulum ab anno Christianæ Epochæ XXIX. Imperii Tiberii Augusti decimo quinto usque ad annum CCXXIX. Imperii Alexandri Severi octavum, in vulgatis Fastis hætenus perperam descripta, corriguntur, suppleuntur, & illustrantur, auctore *F. Henrico Noris*, Veronensi Augustiniano.
Sertorii Ursi Eq. de Noris Romanorum Commentarius.
 Dissertationes de Nummis Antiquis, divisæ in quatuor Partes, Auctore *Ludovico Savoto*. Ex Gallica in Latinam Linguam transtulit *Ludolphus Neocorus*.
 Aber-

- Alberti Rubenii* Dissertatio de Gemma Tiberiana, & Augustea.
Ejusdem de Urbibus Neocoris Diatriba.
Marquardi Freberi, Consiliarii Palatini, de re Monetaria veterum Romanorum, & hodierni apud Germanos Imperii, Libri duo.
Robertus Cenalius de vera Mensurarum Ponderumque ratione.
Luca Pati, Juriscōsulti, de Mensuris & Ponderibus Romanis & Græcis, cum his, quæ hodie Romæ sunt, collatis, Libri quinque.
Prisciani Casariensis, *Rhemnii Fannii*, *Beda Angli*, *Volusii Metiani*, *Balbi ad Celsum*, Libri de Nummis, Ponderibus, Mensuris, Numeris, eorumque Notis, & de vetere computandi per digitos ratione, ab *Elia Vineto Santone* emendati, ut & à *Jo. Friderico Gronovio*.
Alexandri Sardi Ferrariensis de Nummis Liber, in quo prisca Græcorum & Romanorum pecunia ad nostri æris rationem redigitur.

Tomus XII.

- Vincencius Butius* de calido, frigido, & temperato Antiquorum potu, & quo modo in deliciis uterentur.
Julius Casar Bolognerus de Conviviis libri quatuor.
Erycii Puteani reliquæ Convivii Prisci; tum ritus alii, & censura.
Andrea Baccii de Thermis veterum liber singularis.
Francisci Robertelli Laconici seu Sudationis, quæ adhuc visitur in ruina Balnearum Pisanae Urbis, explicatio.
Franc. Maria Turrigii Notæ ad vetustissimam Urbi Togati, Ludi Pilæ vitreae inventoris inscriptionem.
Martini Lipenii Strenarum historia, à prima origine, per diversas Regum, Consulum, & Imperatorum Romanorum, nec non Episcoporum ætates, ad nostra usque tempora.
Marci Meibomii de Fabrica Triremium liber.
Constantini Opelli de Fabrica Triremium Meibomiana Epistola perbrevis ad Amicum.
Huacii Vossii de Triremium & Liburnicarum constructione, dissertatio.
Jacobi Philippi Thomastii de Donariis ac Tabellis Votivis liber singularis.
Vincencii Alfariti de Invidia & Fascino veterum, libellus.
Joannis Schefferi de Antiquorum Torquibus syntagma.

Michaelis Angeli Cassei de la Chaussé dissertationes tres :

I. De Vasis, Bullis, Armillis, Fibulis, Annulis, Clavibus, Tesseriis, Styliis, Strigilibus, Guttis, Phialis, Lacrymatoriis, & de Manibus æneis vota referentibus.

II. De Mutini Simulacris.

III. De Æneis Antiquorum Lucernis.

Obavii Ferrarii Dissertatio de veterum Lucernis sepulchralibus.

Picturæ antiquæ sepulcri Nasoniorum in via Flaminia : delineatæ & æri incisæ à *Petro Sancto Bartolo* : explicatæ vero & illustratæ à *Johanne Petro Bellorio* : ex Italica lingua in Latinam vertit *Ludolphus Neocorus*.

Jacobi Gutherii de Jure Manium, seu de ritu, more, & legibus prisce Funeris, Libri tres.

— Choartius Major, vel de Orbitate toleranda, ad Annam Robertum J. C. Præfatio.

Petri Morebelli Pompa feralis, sive Justa fûnebria Veterum, libri decem.

XI. INDEX ALPHABETICUS.

Scriptorum qui in utroq; Thesauro Græcarum & Romanarum Antiquitatum continentur.

Littera G. thesaurum Antiqu. Græcarum, R. Romanarum: Major numerus Tomum, minor paginam significat.

A *Leandri (Hier.)* Antiquæ Tabulæ Marmoreæ Solis effigie, Symbolisque exculptæ accurata explicatio: qua prisce quædam Mythologiæ, ac nonnulla præterea vetera Monumenta Marmorum, Gemmarum, Nomismatum, illustrantur. Accessit non absimilis argumenti expositio Sigillorum Zonæ, veterem Statuam Marmoream cingentis, cum figuris. R. V. 701.

Allatii (Leonis) de Patria Homeri liber, cum figuris. G. X. 1553.

— Homeri Natales, Græce, cum interpretatione Latina *Andrea Bajani*. G. X. 1853. Alfa.

- Alfari (Vincentii)* de Invidia & Fascino Veterum libellus. *R. XII. 885.*
- Anonymus* de Præfectis Urbis ex temporibus Gallieni. Ut & fragmentum Fastorum ab anno Christi 204 ad 354. Paschalis Laterculus ex editione *Egidii Bucherii*. *R. XI. 383.*
- Antiqua Inscriptionis* qua L. Scipionis Barbati F. expressum est Elogium, explanatio, *cum figuris*. *R. IV. 1832.*
- Aretini (Leonardi)* Commentaria rerum Græcarum. *G. VI. 3387.*
- Augustini (Antonii)* de Legibus & Senatusconsultis Liber, cum notis *Fulvii Ursini*. *R. II. 1142.*
- Bacchini (Benedicti)* de Sistris, eorumque Figuris, ac differentia, dissertatio. *Jacobus Tollius* Dissertatiunculam & notulas adjecit, & perillustri *Velbusio* consecravit, *cum figuris*. *R. VI. 409.*
- Baccii (Andreae)* de Conviviis antiquorum, deque solemnibus in eis Vinorum usu, atque ritu Cœnarum sumptuosissimo, libri quinque. *G. IX. 21.*
- de Thermis Veterum Liber singularis. *R. XII. 281.*
- Barberii (Josephi)* de miseria Poëtarum Græcorum liber. *G. X. 797.*
- Bargai (Petri Angelii)* de Privatorum Publicorumque Ædificiorum Urbis Romæ Everforibus, Epistola. *R. IV. 1867.*
- Commentarius de Obelisco, *cum figuris*. *R. IV. 1893.*
- Bartholini (Bartolii)* Commentarius de Pænula, *cum figuris*. *R. VI. 1157.*
- Bassii (Lazari)* de Re Navali liber, seu annotationes in I. 2. De Captivis, & Postliminio reversis, *cum figuris*. *G. XI. 564.*
- de Vasculis libellus, five animadversiones in tractatum de Auro & Argento legato, *cum figuris*. *G. IX. 677.*
- de Re Vestiaria, *cum figuris*. *R. VI. 553.*
- Belli (Joannis Baptista)* de Partibus templi Auguralis. *R. V. 543.*
- Diatriba de Pharsalici conflictus Mense & Die. *R. VIII. 705.*
- Bellonii (Petri)* de Admirabili Operum Antiquorum & rerum suscipiendarum præstantia, liber tres. *G. VIII. 2530.*
- Bellerii (Johannis Petri)* notæ in Nomismata tum Ephesia, tum aliarum urbium, Apibus insignita. *cum figuris*. *G. VII. 401.*
- Expositio symbolici Dæ Syriæ simulacri. *G. VII. 425.*
- *Veterum Lucerna Sepulcrales*, collectæ ex cavernis & specubus subterraneis urbis Romæ, figuris aeneis expressæ: in quibus multa ad eruditionem monumenta continentur, delineatæ secundum formas suas à *Petro Sanctio Bartolio*. Divisæ in tres partes, cum observa-

servationibus *Joannis Petri Bellorii*, Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*, Auctior. *G. XII. 1.*

— Picturæ Antiquæ Sepulcri Nasoniorum in Via Flaminia, delineatæ & æri incisæ à *Petro Sanctio Bartolio* : explicatæ vero & illustratæ à *Jobanne Petro Bellorio* : ex Italica Lingva in Latinam, vertit *Ludolphus Neocorus*, cum figuris. *R. XII. 1021.*

— *Veterum Sepulera*, seu Mausolea Romanorum & Etruscorum, inventa in urbe Roma, aliisque locis celebribus; in quibus multa ad eruditionem monumenta continentur, collecta & delineata à *Petro Sanctio Bartolio*, cum explicationibus *Joannis Petri Bellorii*. Ex Italico in Latinum sermonem transtulit *Alexander Dukerus*, cum figuris. *G. XII.*

— Fragmenta Vestigii veteris Romæ, ex Lapidibus Farnesianis, nunc primum in lucem edita, cum notis Petri Bellorii & figuris æneis. *R. IV. 1955.*

Bergieri (Nic.) de Publicis & Militaribus Imperii Romani Viis Libri V. auctiores & emendatiores, ex Gallica in Latinam Linguam translati ab *Henr. Christ. Henninio*. Accedunt ejusdem Animadversiones cum Tabulis & Numismatibus. *R. X. 1.*

Berthaldi (Petri) Liber Singularis de Ara. *R. XI. 233.*

Bæcleri (Job. Henr.) Dissertatio de Legione Romana. *R. X. 1454.*

— de Scriptoribus Græcis & Latinis, ab Homero ad initium sæculi post Chr. Nat. decimi sexti commentatio. *G. X. 905.*

Borrichii (Olai) de antiqua Urbis Romæ facie, Dissertatio compendiaris. *R. IV. 1517.*

Bosii (Jo. Andrea) de Pontifice maximo Romæ Veteris, Exercitatio Historica. *R. V. 225.*

Ejusd. de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum præcipue Christianorum. *R. V. 262.*

Boxhornii (Marcii Zuerii) Quæstiones Romanæ, quibus sacri & profani ritus, eorumque causæ & origines, plurima etiam Antiquitatis Monumenta eruuntur & explicantur. *R. V. 901.*

Briffonii (Barnaba) ad Legem Juliam de Adulteriis liber singularis. *G. VIII. 1346.*

— de Veteri ritu Nuptiarum & Jure Connubiorum. *R. VIII. 1007.*

— Commentarius ad L. Dominico, de Spectaculis, in C. Theod. & L. omnes dies cod. de Feriis. *G. VIII. 2358.*

- Balengerus* (*Julius Casar*) de Auguriis & Auspiciis. R. V. 405.
 — de Circo Romano & Ludisqve Circensibus Liber. R. IX. 577.
 — de Conviviis Libri quatuor. R. XII. 45.
 — de Elephantis. R. IX. 321.
 — Tractatus de Eqvis. R. IX. 727.
 — de Ludis Veterum liber unicus. G. VII. 901.
 — de Ominibus. R. V. 441.
 — de Oraculis & Vatibus liber. G. VII. 1.
 — de Pictura, Plastica, Statuaria libri duo. G. IX. 809.
 — de Prodigis. R. V. 457.
 — de Sortibus. R. V. 361.
 — de Templis Ethnicorum. G. VII. 50.
 — de Terræ motu & Fulminibus. R. V. 515.
 — de Theatro, cum figuris. R. IX. 825.
 — de Tributis ac Vectigalibus Populi Romani. R. VIII. 219.
 — de Triumphis, Spoliis Bellicis, Tropæis, Arcubus Triumphalibus, & Pompa Triumphi, liber unicus. G. XI. 857.
 — de Venatione Circi, & Amphitheatri, Liber unicus. R. IX. 749.
- Bucius* (*Vincentius*) de calido, frigido, ac temperato Antiquorum potu, & quomodo in deliciis uterentur. R. XII. 10.
- Calagnini* (*Calii*) de re Nautica commentatio, ad *Lilium Gregorium Gyraldum*. G. XI. 741.
- de Talorum, ac Tesserarum, & Calculorum Ludis, ex more Veterum, in gratiam *Lilii Gregorii Gyraldi*. G. VII. 123.
- Camperarii* (*Joachimi*) de Comicis Versibus diatriba. G. VIII. 1578.
- Hippocomicus, seu de curandis Eqvis: item de nominibus Equestribus Græcis & Latinis, collectio. G. XI. 793.
- Historia rei nummarie, sive de Nomismatis Græcis & Latinis. G. IX. 1401.
- Casalii* (*Johannis Baptistæ*) de Insignibus, Annulis, Fibulis, &c. Syntagma, cum figuris. G. IX. 893.
- de Ritu Nuptiarum, ac de Jure Connubiali Veterum dissertatio. G. VIII. 1302.
- de Thermis & Balneis Veterum tractatio, cum figuris. G. IX. 833.
- de Tragœdia & Comœdia lucubratio. G. VIII. 1598.

- Jo. Baptista Casali* de Tricliniis, Conviviis, Hospitalitate, & Tesseris Veterum, Exercitatio, *cum figuris. G. IX. 121.*
- Castalionis (Josephi)* de Columna Triumphali Imp. Antonini Commentarius. *cum figuris. R. IV. 1937.*
- Ejusdem Explicatio ad Inscriptionem Augusti, quæ in basi est Obelisci statuti per Sixtum V. Pontif. ante Portam Flaminiam, alias Populi, *cum figuris. R. IV. 1858.*
- Adversus Feminarum prænominum assertores disputatio. *R. II. 2050.*
- Opusculum de Pacis Templo, unde columna exempta in Exquilinum est translata, *cum numismat. R. IV. 1843.*
- Commentarius de Antiquis Puerorum Prænominiis. *R. II. 2062.*
- Castellani (Petri)* ΚΡΕΩΦΑΓΙΑ, sive de Esu Carnium, libri IV. *G. IX. 353.*
- ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ, sive de Festis Græcorum Syntagma, in quo plurimi Antiquitatis ritus illustrantur. *G. VII. 597.*
- de Mensibus Atticis, nec non de mensibus & anno Græcorum, Atheniensiumque diatriba. *G. IX. 1081.*
- Vitæ Veterum & illustrium Medicorum, qui toto orbe usque ad sæculum XIII. floruerunt. *G. X. 853.*
- Genalis (Robertus)* de vera Mensurarum, Ponderumque Ratione Liber, jam tertio auctus & recognitus ab Auctore. Accedunt & paralipomena quædam. *R. XI. 1436.*
- Chausse (Michaelis Angeli Causei de la)* Deorum Simulacra, Idola, aliæque Imagines æreæ, *cum figuris nitidissimis. R. V. 765.*
- de Insignibus Pontificis Maximi, Flaminis Dialis, Auguris, & Instrumentis Sacrificantium *cum figuris æneis nitidissimis. R. V. 313.*
- de Signis Militaribus. *R. X. 1526.*
- Dissertationes tres I. De Vasis, Bullis, Armillis, Fibulis, Annulis, Clavibus, Tesseris, Styliis, Strigilibus, Guttis, Phialis Lacrymatoriis, & de Manibus æneis vota referentibus. II. De Mutini Simulacris. III. De Æneis Antiquorum Lucernis, *cum figuris. R. XII. 949.*
- Chiffetii (Joannis)* Aqva Virgo, Fons Romæ celeberrimus, & prisca Religione sacer, opus Ædilitatis M. Agrippæ in vetere annulari Gemma, *cum figuris. R. IV. 1779.*

- Chimencellii (Val.)** Marmor Pisanum de honore bifellii. Parergon inferitur de veterum Sellis, Synopsis appenditur de re Donatica Antiquorum, accedit Myioda, sive de Muscis Odoris Pisanis Epistola, cum figuris. *R. VII. 2025.*
- Christmannus (M. Jacobus)** de Calendario Romano. *R. VIII. 285.*
- Chytrai (Davidis)** Tabula Philosophica, sive series Philosophorum, & sectæ eorum præcipuæ; à Thalete & Socrate imprimis, usque ad Ciceronem deducta. *G. X. 346.*
- Ciacconii (Petri)** in Columnæ Rosstratæ Inscriptionem à se conjectura suppletam explicatio, cum Sirmondi & alior. notis. *R. IV. 1807.*
 ——— notæ in vetus Rom. Calendarium. *R. VIII. 19.*
 ——— Calendarium Rusticum in Bibliotheca Farnesiana. *R. VIII. 19.*
- Claudianus (Danielis)** Theologia Gentilis, seu demonstratio qua probatur Gentilium Theologiam (ceu tenebras) Deos, Sacrificia & alia ex fonte Scripturæ, (ceu luce) originem traxisse, in tres partes divisa. *G. VII. (1.)*
- Costareni (Vincenzii)** de Frumentaria Romanorum largitione Liber. *R. VIII. 923.*
 ——— de Militari Romanorum Stipendio Commentarius. *R. X. 1513.*
- Cornarii (Jani)** de Conviviis Veterum Græcorum libellus. *G. IX. 1.*
- Cragius (Nicolaus)** de Republica Lacedæmoniorum, *antior & emendatior.* *G. V. 2497.*
- Cresollis (Ludovici)** Theatrum Veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, quos in Græcia nominabant ΣΟΦΙΣΤΑΣ, expositum libris V. in quibus omnis eorum disciplina, & dicendi ac docendi ratio, moresque produntur, vitia damnantur, & magni utriusque lingvæ illustrantur & emaculantur scriptores, *G. X. 1.*
- Crophi (Johannis Baptiste)** Antiquitates Macedonicæ, sive de Regio Macedonum principatu, moribus, atque militia dissertatio, cum figuris. *G. VI. 2855.*
- Damasceus (Nicolaus)** de moribus Græcorum aliarumque Gentium libellus, cum interpretatione Latina Nicolai Cragii. *G. VI. 3843.*
- Demonstiosii (Ludovici)** Commentarius de Sculptura, Cælatura gemmarum, Scalptura & Pictura antiquorum, libri duo. *G. IX. 777.*
- Dempsteri (Thomæ)** Calendarium Romanum. *R. VIII. 115.*
- Dicaarchi** Geographica quædam, sive de vita Græciæ. Ejusdem descri-

scriptio Græciæ, versibus Jambicis, ad Theophrastum, *Henricus Stephano* Interprete, cum ipsius & *Isaaci Casauboni* Annotationibus. Accedit *Henrici Stephani* ad *Dicæarchum* & suam in illum lucubrationem Appendicula. G. XI. (1.)

Dolci (*Stephani*) de Re Navali liber, ad *Lazarum Bayssum*. G. XI. 619.

Donati (*Alexandri*) Roma vetus ac recens, utriusque ædificiis ad eruditam cognitionem expositis, cum figuris elegantissimis, artificiosè delin. à *Job. Goeres* ex vestigijs Ædificior. ruinis; Monumentis æneis, &c. collect. R. III. 469.

Donis (*Job. Baps.*) Dissertatio de utraque Pæntula. R. VI. 1149.

Douja (*Georgii*) de itinere suo Constantinopolitano Epistola. Accesserunt Veteres inscriptiones Byzantio & ex reliqua Græcia allata, cum quibusdam Doctorum Virorum Epistolis. G. VI. 3343.

Eggelingii (*Johannis Henrici*) Mytheria Cereris & Bacchi, in Vasculo ex uno onyche, cum figuris. G. VII. 57.

Ennii (*Ubbonis*) Verus Græcia, opus distinctum in tomos tres: quorum I. Descriptionem habet Regionum à Græcis habitatarum; cum adjunctis Insulis: II. Complectitur res gestas Græcorum: III. Repræsentat statum ac formam præcipuarum ejus gentis rerum publicarum, cum additamentis Auctoris antehac ineditis & suis locis insertis, ac subjectis voculis, cum fig. G. IV. 85.

———— de Statu Acarnanum. G. IV. 585.

———— de Republica & fortuna Achæorum. G. IV. 557.

———— de Republica & fortuna Ætolorum. G. IV. 575.

———— de Concilio Amphictyónico. G. IV. 587.

———— de Republica Argivorum. G. IV. 519.

———— Athenarum veterum Descriptio, cum Appendice & emendas. G. IV. 433.

———— de inclinatione & interitu Republicæ Atticæ, Spartanz, & Carthaginensis. G. IV. 597.

———— de Republica Carthaginensium. G. IV. 503.

———— de situ, amplitudine, & magnificentia Portus Carthaginis. G. IV. 661.

———— de Chio, & ejus statu ac fortuna. G. IV. 547.

———— de Republica & statu Coreyarum. G. IV. 541.

———— de Republica Corinthiorum. G. IV. 527.

———— de Republica & legibus Cretensium. G. IV. 513.

———— de

- Emmii (Ubbonis)** de Statu Epiri. *G. IV.* 587.
- Lacedæmon antiqua, cum appendice. *G. IV.* 465. & 633.
- de Republica Locrensi in Italia. *G. IV.* 593.
- de Lyciorum Republica in Asia. *G. IV.* 597.
- de statu & Republica Massiliensium. *G. IV.* 589.
- de Republica & statu Rhodiorum. *G. IV.* 549.
- de Samo & ejus Republica. *G. IV.* 545.
- de Republica Syracusana. *G. IV.* 531.
- de Republica Thebanorum. *G. IV.* 523.
- Ernstii (Herr.)** Epistola de Pænula. *R. VI.* 1179.
- Evanshii & Donati** de Tragœdia & Comœdia commentiuunculae. *G. VIII.* 1682.
- Fabretti (Raphaelis)** de Aquis & Aquæductibus veteris Romæ Dissertationes tres, cum Charta Geographica & figuris aeneis nitidissimis. *R. IV.* 1677.
- Fabri (Petri)** de Re Athletica, Ludisque Veterum Gymnicis, Musicis, atque Circensibus Spicilegiorum tractatus, tribus libris comprehensus, opus tessellatum. Cum ejusdem Paralipomenis. *G. VIII.* 1758.
- Fabri (Tanequilli)** vitæ Poëtarum Græcorum: ubi de eorundem Patria, Moribus, Scriptis, &c. perspicue ac compendiose differuntur: Ex Gallico idiomate in Latinum translatae. *G. X.* 740.
- Fabricii (Johannis Ludovici)** de Ludis Scenicis Liber. *G. VIII.* 1714.
- Fabricii (Georgii)** Roma, ejus situs, ambitus, gloria, magnificentia; Theatra, Circi, Balnea, &c. *R. III.* 393.
- De Fabularum, Ludorum, Theatrorum, Scenarum ac Scenicorum antiquæ consuetudine, libellus. *G. VIII.* 1694.
- Festii (Sebastiani)** de nummo Pylæmenis Evergetæ, Regis Paphlagoniæ, Epistola, cum figuris. *G. IX.* 601.
- Falconerii (Ottavii)** Inscriptiones Athleticæ nuper repertæ, editæ & notis illustratæ, quibus accesserunt aliæ ex Africanis marmoribus recens descriptæ, cum figuris. *G. VIII.* 2290.
- de nummo Apamensi, Deucalionis diluvii typum exhibente, dissertatio, cum figuris. *G. X.* 672.
- de Pyramide C. Cestii Epulonis Dissertatio, cum figuris. *R. IV.* 1461.
- ad Carolum Datum Epistola de Latere ex ædificiis veteris rudi-

- deribus eruto , quum paries ad instaurandam Panthei porticum
A. 1661. dirueretur , cum figur. R. IV. 1483.
- Falda** (*Job. Bapt.*) novissima & accuratissima Romæ Veteris & Novæ
tabula Topographica , cum descriptione. R. IV. *ibid.*
- Fazoldi** (*Johannis*) Græcorum Veterum Ἱστορία hoc est de pluri-
mis Græcorum Gentilium antiquitatibus , ritibusque sacris : in-
primis de festis diebus , Sacerdotibus , Templis & Aris : de Ludiis
item ac certaminibus , dissertatio. G. VII. 521.
- Festii** (*Eberardi*) Antiquitatum Homericarum libri IV. in quibus
ferme omnes eorum temporum per Græciam ritus , ceremoniæ
ac mores , tam in Sacris quam in Profanis , exponuntur & illu-
strantur. G. VI. 3711.
- Ferrarius** (*Franciscus Bernardinus*) de Veterum Acclamationibus , &
Plausu , Libri septem. R. VI. 1.
- Ferrarii** (*Obaviani*) de Origine Romanorum Liber. R. I. 1.
- Ferrarii** (*Obavii*) de Re Vestiaria Libri VII. auctiores & emendatiore,
adjectis Iconibus , quibus res tota oculis subjicitur. R. VI. 605.
- Analecta de Re Vestiaria , sive exercitationes ad Alb. Rubo-
nii Commentarium de Re Vestiaria , & Lato Clavo , cum figuris.
R. VI. 1033.
- Dissertatio de Veterum Lucernis Sepulchralibus. R. XII. 993.
- Freheri** (*Marquardt*) Decisionum Arcopagiticarum Sylvula. G. V.
2133.
- Cecropistromachia Antiqua duelli Gladiatorii Sculptura in
Sardonyche exposita , cum notis. *Henrici Guntheri Thulemarii*,
R. IX. 1145.
- de Re Monetaria Veterum Romanorum , & hodierni apud
Germanos Imperii , Libri duo , cum numismatibus. R. XI. 1396.
- Freinsheimii** (*Johannis*) Dissertatiuncula de Calidæ Potu. G. IX. 493.
- Frosæ** (*Raphæelis Tricheti du*) Epistola de Charondæ effigie in Cata-
nensi nummo expressa , apud Petrum Seguinum in nummo ar-
genteo. G. X. 569.
- Frontini** (*Sexii Julii*) de Aquæductibus Urbis Romæ Commentarius,
cum notis & emendationibus Rob. Keuchenii R. IV. 1625.
- Gassendi** (*Petri*) Kalendarium Romanum compendiosè expositum.
R. VIII. 139.
- Gaurici** (*Pomponii*) de Sculptura , sive Statuaria liber. G. IX. 725.

Gaza (*Theodori*) de mensibus Atticis liber ex interpretatione *Johannis Perrelli*. G. IX. 977.

Gentilis (*Alberici*) de Auctoribus & Spectatoribus Fabularum non notandis disputatio. G. VIII. 1626.

Gerbelii (*Nicolai*) in Græciæ Mich. Sophiani descriptionem explicatio, in qua docetur, quæ fructum, quamque voluptatem allatura sit hæc pictura Studiosis, si diligenter eam cum Historicorum, Poëtarum, Geographorumque scriptis contulerint. Ejusdem de situ, nominibus & Regionibus Græciæ, celebrium Urbium descriptio, &c. figuris æneis elegantissimo artificio à Johanne Goeree delineata. G. IV. (1.)

Gronovii (*Johannis Friderici*) de Museo Alexandrino exercitationes Academicæ, habitæ anno MDCLXVII. post caniculares ferias, ab filio ejus exceptæ: *Et nunc primum editæ*. G. VIII. 2738.

Gronovii (*Jac.*) Effigies Virorum ac Fœminarum Illustrium, quibus in Græcis aut Latinis monumentis aliqua memoriæ pars datur, & in quocumque Orbis Terrarum spatio ob historiam, vel res gestas, vel inventa, vel locis nomina data, ac Doctrinam meruerunt cognosci; *Item variarum regionum miranda, quæ celebrata apud antiquos, saxisque Et are expressa occurrunt, omnia ex variis fideis documentis petita, Et pro serie temporum disposita*; Adjecta brevi descriptione singulorum, quæ aut in eorum vita, aut in horum proprietate spectabilia percipi & intelligi refert, ubi variis occasionibus nummi, lapides, inscriptiones, etiam auctorum loca explicantur. Volumen 1. continet *Memorabilia temporis mythici, quod Trojano bello terminatur*. Vol. II. *Memorabilia primorum vera historia saculorum*. Vol. III. *Memorabilia vera Historia post Alexandrum Magnum*, G. I. II. III.

— Marmorea Basis colossi Tiberio Cæsari erecti ob civitates Asiæ restitutas post horrendos terræ tremores. Cujus colossi fides à *Johanne Meursio* oppugnata defenditur, tantum non oculis exhibetur & venusta proponitur. Tempus, numerus & nomina civitatum restitutarum ubique falsus & varius ab recentibus Commentatoribus traditur; verus & certus ex Marmorea Basi publico instrumento feliciter probatur. *Ad Serenissimum ac Reverendissimum Principem Franciscum Mariam Medicum, &c.* Primus

- monstrans Alpes vulgavit, revocavit, notis & observationibus illustravit *Laurentius Theodorus Gronovius*, cum figuris. *G. VII. 433.*
Gruchii (Nicolai) de Comitibus Romanorum Libri tres. *R. I. 531.*
 — responsio ad binas *Caroli Sigonii* reprehensiones. Unam de binis Magistratum Comitibus: Alteram de Lege Curiata. *R. I. 709.*
 — ad posteriorem *Caroli Sigonii* de binis Magistratum Comitibus, & de Lege Curiata disputationem refutatio. *R. I. 755.*
Gusberii (Jacobi) de veteri Jure Pontificio Urbis Romæ Libri IV. cum figuris æneis. *R. V. 1.*
 — de Jure Manium, seu de ritu, more, & Legibus præsci Funeris, Libri tres, cum figuris. *R. XII. 1077.*
 — Choartius Major, vel de Orbitate toleranda, ad *A. Robertum*, Præfatio. *R. XII. 1337.*
Gyllii (Peetri) de Bosporo Thracio Libri III. *G. V. 3087.*
 — de Topographia Constantinopoleos & de illius Antiquitatibus Libri IV. *G. VI. 3219.*
Gyraldi (Lilii Gregorii) de Comædia, ejusque apparatus omni & partibus commentarius. *G. VIII. 1474.*
Hagueloni (Peetri) Calendarium trilingue, seu de mensibus Hebræorum, Græcorum, & Romanorum, dialogus, ex optimis quibusque Auctoribus collectus. *G. IX. 1017.*
Hansenii (Job. Bapt.) de Jure Jurando veterum Liber. *R. V. 797.*
Helladii (Bisantinii) Chrestomathia, cum interpretatione Latina & Notis *Johannis Maurisii*. *G. X. 949.*
Hellæri (Johannis Jacobi) Exercitatio de Deo Ignoto Atheniensium. *G. VIII. 221.*
Hendreich (Peetri) Massilia, ejus situs, administratio, respublica, leges, instituta, religio, studia, militia, &c. *G. VI. 2939.*
Heraclida (Pontici) de Politis Græcorum libellus, cum interpretatione Latina *Nicolai Cragii*. *G. VI. 2819.*
Hoffenii (Luca) Epistola ad Franciscum Cardinalem Barbarissam de Fulcris, seu Verubus Dianæ Ephesæ simulacro appositis, cum figuris. *G. VII. 303.*
 — de Milliaris aureo, error popularis, quem omnes fere Antiquarii errant, ab eodem expofus. *R. IV. 1805.*
 — Commentariolus in veterem Picturam Nymphæum referentem

rentem , ubi Typus veteris Nymphæi appositus est. R. IV.
1797.

- *Dissertatio de Pila Staffilari.* R. IV. 1083.
- *Elcomannus (Franciscus) de Formulâ Antiquis.* R. II. 1909.
- *de Magistratibus Romanorum , eorumque Institutione.*
R. II. 1864.
- *de Veteri Ritu Nuptiarum, observatio.* R. VIII. 1107.
- *de Senatu & insignibus aliquot SenatusConsultis.* R. II. 1891.
- *de Sponsalibus, de Veteri Ritu Nuptiarum & Jure Matrimoniorum, item de Spuriis & Legitimatione.* R. VIII. 1147.
- *Hygini Gromatici, Polybii Megalopolitanæ, de Castris Romanis, quæ exstant, cum Notis & Animadversionibus Ræthodi Hermanni Schælii, cum figuris.* R. X. 999.
- *Jacotii (Desiderii) de Philosophorum doctrinâ libellus.* G. X. 349.
- *Imperatores Romani & Constantinopolitani, à C. Julio Casare usque ad Constantinum Porphyrogenetum, ære express. in uno folio.*
R. I. 473.
- *Janssoni (Johannis) de Annis & Mensibus.* R. VIII. 199.
- *Fastorum liber, sive Hemerologion rerum memorabilium quolibet Anni die actarum.* R. VIII. 229.
- *Kalendarium Vetus Romanum, è marmore descriptum in Ædibus Maffæorum ad Agrippinam, in tabulamarmorea superne fracta.*
R. VIII. 1.
- *Fragmentum, quod visitur in Ædibus Capranicorum.*
R. VIII. 29.
- *aliud vetus Kalendarium, quod in Libris Antiquis præfigitur Fastis Ovidii.* R. VIII. 89.
- *Romanum sub Imp. Constantio, Constantini Magni filio, circa annum Christi CCCLIV. compositum, & Valentino cui-dam Medicatum.* R. VIII. 95.
- *Kobierzykii (Stanislai) de Luxu Romanorum commentarius.* R. VIII.
1251.
- *Lobbo (Philippi) Descriptio Consulium ex quo primum ordinati sunt: sive integri Fasti Consulares, quos Iulianos docti Viri hæcenus appellarunt: ex Codice MS. Bibliothecæ Collegii Claramontani Parisiensis Societatis Jesu.* R. XI. 241.
- *Lalemantius (Joannes) de Anno Romano.* R. VIII. 259.

Jo. Lalamantii Dissertationes tres, *I*, De Tempore & ejus partibus, *II*, De anno Macedonum, seu Græcorum, *III*, de Anno Attico, rara & exquisita rerum scitu dignissimarum cognitione, ac diversi generis Auctorum explicacione refertæ. *G. IX.* 1041.

Lambecii (Petri) notæ in Kalendarium vetus. *R. VIII.* 103.

Langius (Wibelmus) de Veter. Anno Romanorum. *R. VIII.* 397.

Latii Nota & Exacta Chorographia, sive territorii Romani, juxta Vet. & Nov. situm parallela nominum comparacione elaborata *R. II.* 1409.

Latini (Latini) Observaciones in *Carolus Sigonius* de Antiquo Jure Civium Romanorum *R. I.* in *Præfatione*.

———— Observaciones in *Nicol. Græbium* de Comitibus Romanorum *R. I.* in *Præfatione*.

———— de Antiquo Jure Italiæ. *R. II.* in *Præfatione*.

Laurenbergii (Johannis) enarratio Græciæ antiquæ, *tabulis Geographicis* & notis emendatæ ac exornatæ. *G. IV.* 1.

Laurentii (Josephi) de Adulteris, ac Meretricibus tractatio. *G. VIII.* 1402.

———— de Agyrtis, Histrionibus, Acclamationibus, & Osculis investigatio. *G. VIII.* 2434.

———— de Annis, Mensibus, Diebus, Horis &c. tractatio. *A. IX.* 1269.

———— Opuscula, de Conviviis, Hospitalitate, Tesseriis & Strenis. *G. IX.* 161.

———— de Funeribus Antiquorum Tractatus: in quo ritus funebres ante Rogum, in Rogo, & post Rogum explicantur ac illustrantur. *G. XI.* 1164.

———— de Natalitiis, Conviviisque, quæ in iisdem agitabantur, exercitatio. *G. VIII.* 1430.

———— de Præconibus, Citharædis, Fistulis, ac Tintinnabulis collectio. *G. VIII.* 1459.

———— de varietate Navium schediasma. *G. XI.* 789.

———— de Prandio & Cœna Veterum, ac de aliis ad eadem spectantibus Miscellanea. *G. IV.* 285.

———— de Professoribus, Oratoribus, Nomenclatoribus & Litteris collectio. *G. X.* 1161.

Josephi Laurentii Disquisitionis de Rebus publicis, Suffragiis, Conciliis, Accusationibus, Tormentis, &c. Veterum. *G. VI.* 365 I.

— de Sponsalibus & Nuptiis Antiquorum libellus. *G. VIII.* 1330.

— *Varia Sacra Gentilium*, in quibus de eorum Religione, Diis, Templis, Sacrificiis, Festis, Asyis, &c. agitur. *G. VII.* (133.)

— de Re Vestiarum Syntagma. *G. IX.* 921.

Eazii (Wolfgangi) Græciæ Antiquæ variis numismatibus illustratæ Libri II. *G. VI.* 3419.

Leges sive Constitutiones Imperiales de Aquæductibus tam Romæ veteris quam novæ, Urbis scilicet Constantinopolitanæ, cum Notis. *R. IV.* 1671.

Lipenii (Martini) Strenarum Historia, à prima origine, per diversas Regum, Consulum, & Imperatorum Romanorum, nec non Episcoporum ætates, ad nostra usque tempora. *R. XII.* 405.

Lipii (Justi) de Amphitheatro liber, in quo forma ipsa loci expressa, & ratio spectandi, cum figuris *R. IX.* 1269.

— Ejusdem de Amphitheatris quæ extra Romam Libellus, in quo forma eorum aliquot & Epi. *R. IX.* 1319.

— Saturnalium Sermonum Libri duo, quæ de Gladiatoribus, cum figuris *R. IX.* 1161.

— de Vesta & Vestalibus Syntagma, cum figuris & Numismatibus *R. V.* 619.

Mavvius (Paulus) de Civitate Romana *R. I.* 1.

— de Comitibus Romanorum *R. I.* 477.

— de Legibus Romanis. *R. II.* 1022.

— Liber de Senatu Romano *R. I.* 894.

Mannius (Aldus) de Callatura & Pictura Veterum. *G. IX.* 803.

— de Tibiis Veterum. *R. VI.* 1209.

— Dissertatio de Toga Romanorum *R. VI.* 1185.

— de Tunica Romanorum. *R. VI.* 1203.

Maderi (Joachimi Joannis) de Coronis, Nuptiarum præsertim, sacris & profanis Libellus. *R. VIII.* 1403.

Marsicottus (Agessians) de Personis, & Larvis, earumque apud veteres usu, & origine, Syntagma. *R. IX.* 1097.

Martiani (Bartholomæi) Urbis Romæ Topographia, cum notis ineditis Fulvii Ursini, & Iconibus Urbis, Romuli, Lupa, adificiorum celeberrimorum, Pontis Cestii, & Castri Pratorii *R. III.* 53.

- Menestrei (Claudii) Symbolicæ Dianæ Ephesiæ Statuæ expositio, multis novis additionibus, nummīs & monumentis antiquis illustrata, G. VII. 357.*
- Mercurialis (Hieronymi) de Potionibus ac Eduliis antiquorum Mantissa, G. IX. 465.*
- Meursii (Joannis) Æschylus, Sophocles, Euripides, sive de Tragœdiis eorum, libri tres; nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. X. 393.*
- Archontes Athenienses, sive de iis, qui Athenis summum istum Magistratum obierunt, libri quatuor, nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. IV. 1141.
- Areopagus, sive de Senatu Arcopagitico, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus G. V. 2065.
- Athenæ Atticæ; sive de præcipiis Athenarum antiquitatibus Libri III. nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. IV. 817.
- Bibliotheca Attica, sive de antiquis Atticis scriptoribus, eorumque item operibus, libri IX. ex chirographo Auctoris nunc primum editi G. X. 1393.
- Fortuna Attica, sive de Athenarum origine, incremento, magnitudine, potentia, gloria, vario statu, decremento, & occasu, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus G. V. 1677.
- Atticarum Lectionum libri IV. in quibus antiquitates plurimæ proferuntur, nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. V. 1757.
- de Populis, & Pagis Atticæ, liber singularis, in quo antiquitates Atticæ plurimæ, cum supplementis Auctoris, & Jacobi Sponii G. II. 673.
- Regnum Atticum, sive de Regibus Atheniensium, eorumque rebus gestis, libri III. nunc ex ipsius Auctoris chirographo aucti G. IV. 1017.
- Themis Attica, sive de Legibus Atticis, libri II. G. V. 1945.
- Bibliothecæ Græcæ libri tres, ex chirographo Auctoris nunc primum editi. G. X. 1181.
- Cecropia, sive de Athenarum arce, & ejusdem antiquitatibus, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus G. IV. 905.
- Ceramicus geminus, sive de Ceramicis Atheniensium utriusque antiquitatibus liber singularis, G. IV. 957.

- Mourfi* (Jo.) Denarius Pythagoricus, sive de numerorum, usque ad Denarium, qualitate, ac nominibus, secundum Pythagoricos, liber singularis. *G. IX.* 1329.
- Dionysius, sive de Auctoribus istius nominis, eorumque scriptis, liber singularis, & nunc primum ex chirographo Auctoris editus. *G. X.* 577.
- Eleusinia, sive de Cereris Eleusiniæ sacro, ac festo, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus. *G. VII.* 109.
- Græcia Feriata, sive de Festis Græcorum, libri VI. cum notis & marmoris ταφραγραψίων. cum figuris. *G. VII.* 701.
- de Funere liber singularis, in quo Græci & Romani ritus. *G. XI.* 1073.
- de Heraclide, aliisque ejus nominis, & eorum operibus, dissertatio, nunc primum ex chirographo Auctoris edita. *G. X.* 605.
- Miscellanea Laconica, sive variarum Antiquitatum Laconicarum libri IV. *G. V.* 281.
- de Regno Laconico liber singularis. *G. V.* 2209.
- de Ludis Græcorum liber singularis, cum supplementis Claudii Schmaffi. *G. VII.* 941.
- de Luxu Romanorum. *R. VIII.* 1215.
- Orchestra, sive de Saltationibus Veterum, liber singularis. *G. VIII.* 1234.
- Panathenza, sive de Minervæ illo gemino festo, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus. *G. VII.* 77.
- Piræus, sive de Piræeo, Atheniensium portu celeberrimo, & ejusdem antiquitatibus liber singularis. *G. V.* 1929.
- Pisistratus, sive de ejus Vita, & Tyrannide, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus. *G. V.* 1397.
- de Puerperio Syntagma. *G. VIII.* 1417.
- Solon, sive de ejus Vita, Legibus, Dictis, atque Scriptis, liber singularis, nunc ex ipsius Auctoris chirographo auctus. *G. V.* 1993.
- Theophrastus, sive de illius libris, qui injuriis temporis interciderunt, liber singularis. *G. X.* 621.
- Lectiones Theophrastæ, in quibus eorum librorum, qui supersunt, loca aliquot emendantur. *G. X.* 647.

Meursii (Jo.) Theſeus, ſive de ejus vita, rebusqve præclariffime geſtis, liber ſingularis. *G. X. 465.*

Meurſii F. (Joannis) Collectanea de Tibiis. *G. VIII. 2450.*

Meibomii (Johannis Haverſii) de Cereviſiis Veterum, potibusqve & ebriaminibus extra vinum aliis commentarius. *G. IX. 537.*

Meibomii (Marci) de Fabrica Triremium liber, cum figuris. *R. XII. 553.*

Modii (Franciſci) de Triumphis, Ludis, & Spectaculis Veterum, libri duo. *G. XI. 961.*

Morellii (Guilielmi) de Veterum Philoſophorum origine, ſucceſſione, ætate & doctrina, tabula compendioſa, cum *Hieronymi Wolfii* annotationibus. *G. X. 293.*

Moreſtelli (Petri) Alypius, ſive de priſcorum Romanorum Feriis liber. *R. VIII. 789.*

———— *Philomufus*, ſive de triplici Anno Romanorum, Menſibus eorumqve partibus, deqve Die Civili, & diverſitate Dierum, libri quinque. *R. VIII. 733.*

———— *Pompæferalis*, ſive Juſta Funebria Veterum, libri decem. *R. XII. 1354.*

Muſonii (Philoſophi) opus de Luxu Græcorum, in quo de Helliſonibus, Bibacibus, Generibus Poculorum, Vino, Coronis quibus inconviviis veteres utebantur, Ungventis, Muſicis Inſtrumentis, Bellariis, Saltationibus, Paraſitis, Generibus Placentarum, ac Meretricibus inſignibus, ab *Stephano Nigro* ex Athenæi Dipnoſophiſticis congeſtum. *G. VIII. 2466.*

Nardini (Famiani) Roma vetus, libri VIII. *Italia* in Latinam Linguam translata à *Jacobo Tollio*, cum figuris & Numiſmatibus nitidiſſimis, ubi Latium, Campania, Samnium, & aliæ Antiquit. ab *Alex. Donato* omiſſæ ſupplentur. *R. IV. 877.*

Neocori (Ludolphi) de Muſeo Alexandrino diatribe: nunc primum edita. *G. VIII. 2766.*

Nicolai (Joannis) de ritu antiquo hodierno Bacchanaliorum commentatio. *G. VII. 173.*

Niderſtedt (Buchardi) Melita vetus & nova, Hephæſtia Inſula, Melita ſubterranea, &c. *G. VI. 3007.*

Niphi (Auguſtini) de Anguriis libri duo. *R. V. 324.*

Norio (F. Henrici) S. R. E. Cardinalis, Faſti Conſulares Anonymi, quos ille è Codice Manuſcripto Bibliothecæ Cæſaræ depromſit, & Diſſertatione illuſtravit. *R. XII. 331.*

Norio

Noris (Henrici) Epistola Consularis, in qua Collegia LXX. Consulium ab Anno Christianæ Epochæ XXIX. Imperii Tiberij Augusti decimoquinto usque ad Annum CCXXIX. Imperii Alexandri Severi octavum, in vulgatis Fastis hætenus perperam descripta, corriguntur, suppleantur & illustrantur. R. XI. (404.)

Opelii (Constantini) sive *Jo. Scheseri* de Fabrica Triremium Meibomiana, Epistola perbrevis ad Amicum. R. XII. 681.

Origenis PHILOSOPHOMVENON fragmentum: quod ex Bibliotheca Medicea descriptis, ac notis illustravit *Jacobus Gronovius*, Græcè & Latine. G. X. 285.

Ortelii (Abrahami) Deorum Deorumque capita, ex antiqvis numismatibus collecta: Historica narratione illustrata à *Francisco Swercio*, cum figuris. G. VII. (253.)

Oslandri (Johannis Adami) de Atylis Gentilium dissertatio. G. VI. 2835.

Pati (Luca) de Mensuris & Ponderibus Romanis, & Græcis, cum his quæ hodie Romæ sunt collatis, libri quinque. R. XI. 1608.

Pancirolli (Guid.) de Corporibus Artificum R. III. 17.

———— de Magistratibus Municipalibus. R. III. (47.)

———— Notitia dignitatum utriusque Imperii, Orientis scilicet & Occidentis, ultra Arcadii Honoriique tempora, & in eam *G. Panciroli* Commentarium, cum figuris elegantiss. à *Joh. Goeree* delineatis. R. VII. 1309.

———— Descriptio Urbis Romæ. R. III. 317.

———— de Quatuordecim Regionibus Urbis Romæ, earundemque ædificiis, tam publicis quam privatis. R. III. 321.

Pancivinius (Onuphrius) de Antiqvis Romanorum Nominibus. R. II. 1989.

———— de Civitate Romana. R. I. 193.

———— Imperium Romanum. R. I. 343.

———— de Ludis Circensibus libri II. quibus universa ferè Romanorum Veterum sacra ritusque declarantur, ac figuris aneæ illustrantur, cum notis *Job. Argoli*, & Additamento *Nicolai Pinelli*. R. IX. 1.

———— de Ludis Secularibus liber. R. IX. 1061.

———— Commentarius de Triumpho, cum notis *Maderi* & aliorum, cum figuris, Numismatibus, &c. R. XI. 1336.

———— Descriptio Urbis Romæ. R. III. 203.

- Patini (Caroli)* de numismate antiquo Augusti & Platonis, Epistola, cum figuris. G. IX. 1598.
- Patrii (Francisci)* res militaris Romana, ex Italica Lingva in Latinam versa à Ludolpho Neocoro, cum figuris. R. X. 821.
- Peronii (Joachimi)* de Magistratibus Græcorum & Romanorum, libri tres. G. VI. 2755.
- Perrelli (Johanni)* de ratione Lunæ epactarum, & mensis intercalarii Commentariolus. G. IX. 1009.
- Petavii (Dionysii)* Kalendarium Vetus Romanum, cum ortu occasuque stellarum. R. VIII. 125.
- de Veteri Anno Romanorum. R. VIII. 325.
- Petiti (Samuelis)* de Anno Attico, Eclogæ Chronologicæ. G. IX. 1109.
- Eclogæ Chronologicæ de Anno & periodo Veterum Romanorum. R. VIII. 371.
- Pbilo (Byzantius)* de septem orbis spectaculis, Græcè, cum notis & interpretatione Latina Leonis Allatii. G. VIII. 2624.
- Philoftratus* de Pictura. G. IX. 807.
- Pblegonia Tralliani* de rebus mirabilibus liber Græcè, cum interpretatione Latina Guiljelmi Xylandri, ac recensione notisque Johannis Meursii. G. VIII. 2690.
- ejusdem de Longævis libellus, Græcè, cum interpretatione Latina Guiljelmi Xylandri, ac recensione notisque Joannis Meursii. G. VIII. 2727.
- de Olympiis fragmentum, cum Latina interpretatione & notis Johannis Meursii. G. IX. 1289.
- Pierius Valerianus (Job.)* de Fulminum Significationibus, cum figuris. R. V. 591.
- Pigbii (Stephani)* Themis Dea, seu de lege divina, ubi præter alia reconditæ antiquitatis, multa de Horis. G. IX. 1137.
- Mythologia ΕΙΣ ΤΑΣ ΩΡΑΣ, vel in anni partes, ex Symboli antiqui cujusdam toreumatis argentei, quod extat apud Rever. Dominum Antonium Perrenotum, Episcopum Atrebatensem, cum figuris. G. IX. 1185.
- Fasti Magistratum Romanorum ab Urbe Condita ad tempora Divi Vespasiani Augusti à Stephano Vinando Pigbio suppletis Capitolinis Fragmentis restituti. R. XI. 174.

Plinius (Romanus) Magnæ Deum Matris Idææ & Attidis initia, ex veteribus monumentis eruta. *cum figuris.* G. VII. 505.

Plinius (Romanus) Romanæ, Gr. Lat. cum Notis & Animadversio-
nibus *J. J. Mansi & M. Z. Boxhornii.* cum figuris. R. V. 974.

Plinius (Romanus) Marina Proverbia Græca, ex Bibliotheca Medicea, cum
Interpretatione Latina *Jacobi Gronovii*, nondum ante hæc edita. ex-
hibet præfatione. G. X. 6.

Plinius (Romanus) de re Pecuniaria antiquorum, ac de eorundem Pon-
deribus, Mensuris, stipendiis militaribus, &c. libri duo. G. IX.

Plinius (Romanus) tractatus de Republica, seu Magistratibus Atheni-
ensibus. G. R. 1205.

Plinius (Romanus) Archæologia Græca, sive Antiquitatum Græciæ
et Latine monumentorum, ex Anglico in Latinum versum: nunc
per *J. J. Mansi* & *M. Z. Boxhornii* ipso recognitum, emendatum, ac fere dimi-
diæ parte auctum; cum peculiari ac proprio Indice. *cum figuris*

Plinius (Romanus) *J. J. Mansi* Familii, *Bræ* Angli, *Volusii Metiani*, *Balbi*
Libri de Nummis, Ponderibus, Mensuris, Nu-
meris, &c. cum Notis, & de vetere computandi per digitos ra-
tione *Vineto Santone* emendati, ut & à *J. Friderico Gro-*

Plinius (Romanus) *Chronicon* integrum, ab Adamo ad Ro-
manum *Generico Wand. Rege*, in duas partes tributum.

Plinius (Romanus) *Philippi Labbe.* R. XI. 269.

Plinius (Romanus) Reflexo liber, nova temporis Facula, qua Interca-
laria tempora, hæcenus obscura, illustrantur. R. VIII. 429.

Plinius (Romanus) Convivi præsei; tum ritus alii & Censuræ, *cum figur.*

Plinius (Romanus) *Secundo* Antiquorum Schediasma, in quo de Pute-
æ *1785.*

Plinius (Romanus) *Annis Romanis* liber, nova Factorum velut Facula.

Plinius (Romanus) *Index*, sola manu, ut vere annis mundi respondent,
1787.

- Puteani (Erycii)** de Stipendio Militari Romanorum Syntagma : quæ ejus, hactenus ignoratus, constituitur. *R. X.* 1490.
- Quenstedii (Johannis Andrea)** de Sepultura veterum tractatus : sive de antiquis ritibus sepulchralibus Græcorum, Romanorum, Judæorum, & Christianorum. *G. XI.* 1201.
- Rabirius (Junius)** de Hastarum & Auctionum origine & ratione. *R. III.* (17.)
- Rami (Petri)** liber de Militia C. J. Cæsaris *R. X.* 1532.
- Raynaldi (Theophili)** Tractatus de Pileo, cæterisque capitis Tegminibus, tam Sacris quam profanis. *R. VI.* 1213.
- Rigaltii (Nicolai) Ismaelis Bullialdi & Henrici Valefi** Observationes de populis fundis. *R. II.* 1925.
- Robertellus (Franciscus)** de Cognominibus, & Appellationibus Imp. *R. VII.* 1140.
- de Gradibus Honorum, & Magistratum Rom. *R. III.* (43.)
- de Judiciis, & omni Consuetudine causas agendi apud Romanos. *R. III.* (11.)
- Laconici seu Sudationis, quæ adhuc visitur in Ruina Bakenarum Pisanae Urbis, explicatio. *R. XII.* 381.
- I de Legionibus Romanorum ex Dione lib. LV. II de Commodis, Præmiis, & Donis Militaribus. III de Pœnis Militum, & Ignominis. *R. X.* 1468.
- de Magistratibus Imp. *R. III.* (37.)
- de Mensium Appellatione ex nominibus Imp. *R. VIII.* 305.
- de Provinciis Romanorum, & eorum distributione atque administratione. *R. III.* (1.)
- Roma Antiquæ Urbis Imago** accuratissima ex vetustis monumentis, ex vestigiis videlicet ædificior. mœnium ruinis, fide numismatum, monumentis æneis, plumbeis, saxeis, tignisque collecta, veter. denique auctorum fide confirmata in hac tabula redacta atque descripta à *Pyrrho Ligorio* Romano per XIV. Regiones, in quas urbem divisit Imp. Cæsar Augustus, *Charta Topographica*, cum descript. *R. I.* (1.)
- Roma Urbis tam antiqua quam nova** Descriptio Faciei variorum locorum, deformatae ab incomparabili in hac arte viro *Levino Cruyllo* Presb. Gandav. in XV. Tabulis æri incisis. *R. IV.* post Præfat.
- Rubonii (Alberti)** Dissertatio de Gemma Tiberiana & Augustæ, cum figuris. *R. XI.* 1328.
- Rubonii*

- Schelli* (*Hermanni Rathodi*) de Præda. R. X. 1228.
 ———— Dissertatio de Sacramentis. R. X. 1166.
 ———— de Die Stipendii. R. X. 1214.
 ———— de Stipendio Ductorum. R. X. 1208.
 ———— de Stipendio Equestri. R. X. 1204.
 ———— de Stipendio Militari. R. X. 1190.
 ———— de Telis Legionum. R. X. 1270.
 ———— de Tributo & Arario. R. X. 1222.
 ———— de Victu Militari. R. X. 1238.
Schoockii (*Martini*) Achaja Vetus, ejus situs, antiquitas, respublica, reges, tyranni, leges, bellum &c. G. V. 2141.
Schubartii (*Georgii*) Enarratio pæregica metamorphoseos Ovidianæ de Diluvio Deucalionis. G. X. 701.
Seine (*Petræ*) Homeri Nephthes, seu de abolendo lactu liber. G. XI. 1329.
Sensilabii (*Andrea*) de Alea Veterum liber singularis. G. VII. 1121.
Servii (*Petri*) antiquarum mulierum Romanarum nomina: prænomine eas insignitas. R. II. in Prefatione.
 ———— de Odoribus Dissertatio Philologica. G. IX. 645.
Sextus Rufus de Regionibus Urbis Romæ, cum Emendationibus *Omphrii Panvinii*. R. III. 25.
 ———— de veteri Anno Romano Romuli & Numa Pomp. Antitheses. R. VII. 82.
 ———— Commentarius in Fastos Kalendares Romanorum. R. VIII. 32.
Siccama (*Sibrandi Tetardi*) de Judicio Centumvirali, Libri duo. R. II. 1824.
Sigonius (*Carolus*) de Antiquo Jure Civium Romanorum, cum additamentis ex editione Parisiensi 1572. R. I. 39. 1022.
 ———— de Antiquo Jure Italiae. R. II. 1398.
 ———— de Antiquo Jure Provinciarum. R. II. 1528.
 ———— de Atheniensium temporibus liber. G. V. 1619.
 ———— de Binis Comitibus, & Lege Curiata, posterior cum Nic. Græchio disputatio. R. I. 731.
 ———— de Judiciis. R. II. 1684.
 ———— Lacedæmoniorum tempora. G. V. 1670.

- de Legibus Curibus Magistratum, & Imperatorum, & Jure
 Liber ad Nicolaum Gruchium. R. I. 841.
- de Republicis Romanorum Liber. R. II. 1951.
- de Republica Atheniensium libri IV. G. F. 1497.
- de Nummaria, liber singularis. G. II. 1749.
- de Palamede, sive de tabula Lusoria, Alea & variis
 Libris. G. VII. 997.
- de Nympha Smyrniacorum, seu de Vesta & Pry-
 tanibus Græcorum, Diatriba, multo auctorior, cum figuris. R. F.
- de Romanis, seu ad Constitutionem Imperatoris Anto-
 niniani, sive Ulpiani Leg. XVII. Dig. de Statu Hominum,
 R. II. 1.
- de Crocidis Veteris Diatriba. G. IX. 961.
- de Imperatorum atque obscurorum quorundam Deorum,
 cum quorundam Eruditorum Epistolis
 pertinentibus. G. VII. 233.
- de Sacerdotum Sacerdotum Dissertatione epistolica, Historico-mo-
 de Dodone fragmentum, quo tota ve-
 & fabulatio de peranti quo oraculo isto conti-
 nentibus recognitis Jacobi Gronovii, cum
 169.
- de Dicaearchi symplocis, vel de Græco-
 prefertimque Atheniensium, supplementum.
- de Jurisdictione veterum Græcorum liber. G. VI.
- de Gentibus & Familiis Romanorum. R. VII.
- de Romanorum Anno Seculari, ejusque
 Seculares celebritate, eorumque Chro-
 167.
- de Nundinis & Mercatoribus. R. VIII. 697.
- de Republica Atheniensium disarsus politica. G. F.
- de Republica Atheniensium & Romanarum. G. VII. 373.

Tomafini (*Jac. Phil.*) Manus *Aeneæ Cecropii* Votum referentis dilucidatio, cum figuris, G. X. 657.

— de *Donariis Veterum* ac *Tabellis Votivis*, liber singularis, cum figuris. R. XII. 737.

— de *Tesseris Hospitalitatis*, liber singularis, in quo jus hospitalitatis universum, apud veteres potissimum, expenditur. Accedunt quædam ex *Antonio Augustino* & *Johanne Chiffletio* ad majorem illustrationem hinc inde inserta, cum figur. G. IX. 213.

Trolerius (*Stephanus*) de *Jure Jurando*, R. V. 869.

Triglandii (*Jacobi*, I. F. I. N.) *Conjectanea* ad quædam obscura fragmenti de *Dodone* loca, G. VII. 321.

Turnebi (*Adriani*) de *Vino* ac ejus usu & abusu libellus, G. IX. 517.

Turrigii (*Frauc. Maria*) *Notæ* ad vetustissimam *Ursi Togati Ludi Pileæ Vitreæ* inventoris *Inscriptionem*, R. XII. 389.

Venerii (*Johannis Antonii*) de *Oraculis* & *Divinationibus Antiquorum*, tractatus succinctus & exquisitus, G. VII. 325.

Viola Vicetini (*Petri*) de veteri novaque *Romanorum* temporum ratione Libellus, R. VIII. 165.

Vissacii P. de *Regionibus Urbis Romæ* liber, cum *Emendationibus Onuphrii Panvini*, R. III. 37.

Vindingii (*Erasmi Pauli F.*) *Hellen*, in quo singulorum antiquæ Græciæ populorum incunabula, migrationes, coloniarum deductioes, & res præcipuæ gestæ, urbiumque & regnorum origines, mutationes, interitus, & Principium in iis successiones, & Græcis præcipue *Scriptoribus*, *Historicis*, *Poetis*, *Geographis*, *Oratoribus* & *Grammaticis* exponuntur. Ex *MS. Anticæ antægræphæ* nunc primum eduntur, G. XI. 1.

Vœstii (*Adolfi*) *Epistola* de obitu *V. C. Joannis Maurisii* ad filium ejus *Joannem*, *Juvenem* præstantissimum, ut & *Epitaphia* in ejusdem morte per *A. Buchellium* & *Nicolaum Heinsium*, G. X. 654.

Vossius (*Isaacus*) de *Antiquæ Urbis Romæ Magnitudine*, cum figuris, R. IV. 1497.

— de *Tiremlum* & *Liburnicarum* constructione *dissertatio*, cum figuris, R. XII. 705.

Ursi (*Servorii Eq.*) de *notis Romanorum* *Commentarius*, R. XI. (508.)

- de Historiâ ad Eusebium Rusticum Farnesianum, *R. VIII. 19.*
 de gentibus & Familiis, *R. VII. 1143.*
 de Macedonia & Asianorum anno solari dissertatio,
 cum Astronomorum paraegmate, ad Macedonici
 annorum rationes accommodato, *G. IX. 1205.*
 de Polymathia tractatio: integri operis de studiis
 Polymathia, cum Praefatione Jacobi Thomasi;
 Auctoris Vita & Elogia in Polymathiam,
 & Synopsis optica, *G. X. 985.*
 de Senatu Romano, libri duo, *R. I. 951.*

CAPUT IV.

de Scripturis Generalibus Antiquitatum
Christianarum.

1. *Syntagmata & Compendia de Anti-*
2. *De Romana & Ecclesiarum Occidentalium*
3. *De ritibus Ecclesie Graecae aliarumque Orientalium.*
4. *De moribus veterum Christianorum.*
5. *De convenien-*
6. *Scriptores Miscella-*
7. *Ritus Ecclesiastici descripti ordine*
8. *Per rituum diversitatem Communi-*
9. *Ritus ex veteris omnes nunquam*
10. *Designatio thesauri antiquitatum*

I.

de *Mogaburgenses, Casaremque Baronum &*
Historiae Ecclesiasticae, itemque eos qui dog-
Historiae Ecclesiasticorum historiam tradiderunt, uti pra-
fecit Jacobus Baspagius V. C. Ecclesiastes
edito Gallicè A. 1699. Roter-
Christianas varias persecuti sunt Alphabeti
Carolus Marti, Mentenses, fratres in Hiero-
nom. 1677, in fol. editi Epitonien Italica Lin-

qua vulgatam vidi in 4to. *Cangius* item in glossario utroque mediae latinitatis & graecitatis, qui passim illustrat bene multos mores, ritus, antiquitates & consuetudines veterum Christianorum, quod factum etiam à *Job. Caspuro Suicero* est in Thesaurò Ecclesiastico sive Lexico graeco vocum Ecclesiasticarum. *Josua* quoque; *Arndius* Praeful Megapolitanus, primo jam capite mihi memoratus Lexicon Antiquitatum Ecclesiasticarum vulgavit Gryphisvaldiae A. 1669. 4. Denique Rev. D. *Job. Andreas Schmidius*, Abbas Mariae vallis & Theologus in Academia Helmstadiensi celeberrimus praeter tot alia scripta provehendis juvenum studiis destinata, novissime etiam vulgavit *Lexicon Antiquitatum Ecclesiasticarum minus*, Helmst. 1712. 8. unde & majus alterum fortasse, uberius pleniusque licebit ab eo expectare.

II. Systema veluti quoddam veterum Ecclesiasticorum rituum exhibent libri VIII. *Constitutionum Apostolicarum* sub falso *Clementis Romani* nomine pridem editarum, illustratarumque à *Turriano & Cotelero*. Tum *Cyrilli Hierosolymitani* Catecheses, cum notis perspicuis & eruditis editae à *Tbo. Milles*. Oxon. 1703. fol. Ex recentibus Pontificiis primo loco memorandus *Job. Baptistae Casalini*, cujus liber de veteribus sacris Christianorum ritibus Ecclesiae sive Orientalis sive Occidentalis prodiit Romae A. 1644. 4. & Hanover. 1684. 4. cum libro de ritibus profanis Aegyptior. & Rom. Ex reformatis huc spectant *Job. Hoornbeeckius* libro 1. Miscellaneorum sacrorum Ultraject. 1677. 4. ex nostris B. *Jo. Andreas Quenstedius* Theologus Witteb. in Antiquitatibus Ecclesiasticis Witteb. 1688. 4. Cui adde varia D. *Joachimi Hildebrandi* scripta infra suo quaeque loco à me recensenda. & *Matthia Zimmermanni* Superintendententis quondam Misnenensis Commentarium ad dictum Tertullianum, *suum non nascuntur Christiani*. Lips. 1662. 4. Tum *Cassarii Calvarii* Superintendententis Zellerfeldensis in editione Brunsvvic. Lunenburgensis Rituale Ecclesiasticum, 2. Volum. 4. Jenae 1704. quo Ecclesiae nostrae Lutheranae ritus potissimum persequitur & cum antiquis confert. *Jo. Friderici* Liturgia Vetus & nova. Jen 1705. 4.

III. Latinae Ecclesiae ritus & consuetudines potissimum tractant qui de ritibus & officiis Ecclesiasticis scripsere *Isidorus Hisp.* *Regino Prumiensis*, *Amalarius*, *Rabanus Maurus*, *Walafridus Strabo*, *Ivo Carnotensis*, *Remigius Antistiodorensis*, *Odo Cameracensis*,
Ber-

Bernouldus sive Beruo Monachus Richenaviensis, tum autor Ordinis Romani & Micrologi, Rupertusqve Tuitiensis, Radulphus Tun-
grensis, Honorius Augustodunensis, Joh. Beletus & Gvil. Duran-
dus. Pleriqve horum junctim editi Coloniae A. 1568. in quos casti-
gationes quaedam Latini Latini videas licet in ejus Bibl. sacro profana
p. 129. 130. Erecentibus *Christophorus Marcellus* ArchiEp. Corcyrensis (sive
potius *Augustinus Patricius* vide Bælii Lex. in *Grassis* nota D) libris III. de
ritibus Ecclesiae Catholicae s. de sacris cerimoniis Romanae Ecclesiae
Venet. 1516. fol. Rom. 1560. fol. Coloniae &c. *Joh. Stephanus Duran-*
tus senatus Tholosani praeses (neque enim *Petrus Danesius* auctor, ut
persvasum Morlierio in lib. Gallico cui titulus *Essais de literature* T. I.
p. 44. sq. quod refellitur à Du-Pinio T. 16. Bibl. Eccles. p. 119. seq.) in
libris tribus de ritibus Ecclesiae Catholicae Rom. 1591. fol. Lugd. 1675.
4. *Bartholomaeus Gavantus* in thesauro sacrorum rituum Lugd. 1669. 4.
2. Volum. *Edmundus Martene* Monachus Benedictinus in opere de an-
tiqvis Ecclesiae ritibus, cujus prima pars duobus tomis, libris qua-
tuor constans, de baptismo, confirmatione & Eucharistia & reli-
qvis Sacramentis prodiit Rothomagi, 1700. 4. Tomus tertius li-
bros binos de ritibus benedictionum & de politica Ecclesiastica com-
plexus A. 1700. Idem Martene de antiqvis Monachorum ritibus
opus bipartitum in lucem emiserat A. 1690. His addenda *Claudii de*
Vert Monachi Cluniacensis Explicatio Historica & litteralis rituum
Ecclesiae. 2. Vol. Gallice 1708. 8. Ritus Ecclesiae Romanae praesentis,
compendio perspicuo exhibet *Wagenselius* in pera librorum juveni-
lium, loculamento extremo. De libris Ecclesiasticis, è quibus Latinae
Ecclesiae ritus cognoscere licet, peculiaris exstat diatriba amici nostri
Nic. Petri Sibbern, Witteb. 1706. 8.

IV. Graecae Ecclesiae ritus cognoscuntur imprimis è libris Grae-
corum Ecclesiasticis, quos peculiari dissertatione recensuit *Leo Al-*
latus, nuper cum notis à me iterum praemis subjecta. Videndi praeterea
Isaacus Habertus ad pontificale Graecorum, *Jacobus Goar* ad Evchologi-
um, & idem *Allatus* in libris de consensu Orientalis Ecclesiae & Occi-
dentalis, aliisque scriptis variis suo loco recensendis. Idem etiam de
praesentis Ecclesiae graecae statu, dogmatis, moribus & consuetudinibus
sunt consulendi, quibus addes *Martinum Crusium* in Turco-Graecia, *Can-*
gium in glossario Graeco & CPoli Christiana, *Georgium Fbelavium* ad
Christoph. Angeli librum de statu, institutis & ritibus Ecclesiae Graecae,

Fran-

Francos, 1671. Lips. 1670. 4. *Thomas Swinburn*, & *Paulus Ricartus* in libris de statu presentis Ecclesie Græcæ, *Richardum Simonem* sub decurtato *Moni* nomine latentem in supplemento ad scrutinium religionum *Ed. Brevintodii*, sive in Gallicè edita Historia Critica dogmatum consuetudinumque, quibus utuntur populi Orientales Amstelod. (licet titulus Francofurtum referat) 1684. 12. *Wolfgangum Gundlingium* in notis ad *Eustratii Johannis*: *Zislowisk Rhæoni* delinquentiam Ecclesie orientalis Græcæ, Norimb. 1681. 8. alioque.

V. Non omittendi etiam qui vitam mores ac virtutes primorum Christianorum persecuti sunt, sive *huic* ut *Paganinus Gaudentius* in libro de vita Christianorum ante tempora Constantini Florent. 1639. 4. *Johannes Fronto* Cancellarius Parisiensis in *Epistola* ad Franciscum Barbeum de moribus & vita Christianorum in primis Ecclesie Seculis Paris. 1660. 4. & inter alias ejus *Epistolæ* *Abbas Eburonum* 1674. 12. *D. D. Christianus Korbold* in *offenlichten Christendens* der alten und heutigen Christen einander entgegen gestellt / Kft. 1707. 4. ut aeqve inter alia præclari ejus *Viri* scripta ad pietatem promovendam facientia 1679. 8. *Edouardus Wacchastus* in dissertatione *Anglo-Latina* de pietate, charitate & politia antiquorum temporum Christianorum Lond. 1659. *Claudius Shury* (sive *Shorn*) *Anglicus* libellus similis de moribus Judæorum Gallicè pridem, & nuper Jo. Enckhaffio interprete etiam Germanicè lingua *Mabovici* A. 1707. 8. editus extat) in libro Gallicè edito de moribus Christianorum Parisiis & Hagæ Comitum A. 1682. 4. Sive *saftus* *Anglicus* *Anglice* in primitivo Christianismo *Anglice* scriptus, & postea Latina editio fuerit Anni 1689. deinde Belgicè cum præfatione *Thomæ* *Witsii*, ac Germanicè denique Lipsiæ plus simpliciter, & cum præfatione in 8. *Josephus Bingham* in *Originibus & Antiquitatibus Christianis* editis Anglicè Lond. 1708. 8. & *Goefridus Arnoldus* in *declinatione* *Anglicæ* *Christianorum* secundum vitam ipsorum hodie, & rationem vivendi rationem Germanicè A. 1696. & 1702. fol. 1698. fol.

VI. Partem quandam licet minutam antiquitatis Christianarum attingit *Paganinus Gaudentius* supra laudatus in libro de seculi Justiniani moribus, Florentiæ primum edito A. 1654. 4. & reoratorati A. 1654. 8. recuso, in quo hoc inter alia notat, quod Ethnicismi reliquias adhuc tam serâ ætate sub *Constantino* *toribus* obtinuisse ostendit: in quâ sententiâ passim quædam suis

suis in scriptis notat *Antonius van Dale*, pluribus id haut dubie, si * super-
 fuisset facturus in opere de personis, muneribus, ritibus, cerimoniis, ac
 consuetudinibus veterum Christianorum, illarumque partim ex
 Ethnicismo partim ex Judaismo origine, quod promittit p. 336. li-
 bri de oraculis, editionis secundæ. Confer ejus diss. de origine ac
 ritibus sacri taurobolii sub init. *Paulus* quidem *Aringhus* T. 1. Romæ
 subterraneæ p. 107. libenter fatetur gentium ritus, qui religioni
 non repugnarent, in Ecclesia servatos. Idem faciunt *Baronius* &
 alii quorum loca p. 3. seqq. produxit *Mussardus* in libro Gallice edi-
 to Genevæ A. 1667. 8 & cum Animadversionibus *B. Sigismundi Hosmani*
 recuso Germanice A. 1695. Lipsiæ in 8. & 1703. parte 2. libri qui
 inscribitur *eigentliche Abbildung des nach und nach verfallenen Christenthums.*
de conformitate ceremoniarum hodiernæ ætatis cum veteribus, in quo toto
 id agit vir doctus, ut plerosque ritus, consuetudines ac superstitiones
 Romanæ Ecclesiæ e paganismo derivet, perinde ut de gmata illorum è
 Judaismo repetiit *D. Martinus Geierus* ὁ μακαρίτης in conformitate udæo-
 Papistica, ac ritus nonnullos *Rev. Jo. Franciscus Buddeus* in duplici disser-
 tatione de ritibus Ecclesiæ latinæ Judaicis, Parerg. Historico Theol. diss.
 3. & 4. Halæ Magdeburg. 1703. 8. Ac sane multa Ecclesiæ suæ cum
 Ethnicis communia esse, haud diffitetur *Florimundus Ræmundus* lib. 8.
 histor. de ortu & progressu hæresium c. 3. & agnoscit etiam *Guil-*
du Choul in lib. de religione veterum Romanorum. Adde *Lud. Vi-*
vem ad *Augustini* lib. VIII. de C. D. c. 27. *Jo. Jac. Chiffletium* in expo-
 sitione tituli sepulchralis Geminiæ matris Sacrorum p. 70. & de Lin-
 teis Christi sepulchralibus c. 8. & *Moretum* auctorem *Querelæ* ad *Gaf-*
sendum de impiis ritibus ac processionibus in festo Corporis *Chri-*
sti, nuper admodum recuse, tum *Claudium Delleum* in tomo quarto
 Antiquitatum Monasticarum Gallice editarum, quo Ethnicorum
 Monachos persequitur, ut tomo tertio Judæorum. Paris. 1699. 12.
 Ex Protestantibus vero, præter Auctorem Gallum, supra laudatum,
 plures in hoc argumento deducendo versati sunt, ut *David Meier* in
Transenna Theologica & historica de Papatu Romano per Ethni-
 cismum imprægnato refermentatoque, Francof. 1634. *Jo. Forbesius*
 in *Instructionibus Historico-Theologicis* passim, & qui ex eo pro-
 fecit *Job. Valkenier* in *Roma Paganizante*. *Jo. Owenus* pag. 86. *εεολο-*
γικῶν, *Petr. Molineus* in *Responsione* ad libellum provocatorium
Belliagii p. 110. seqq. *Oliverius Olmead*, qui Londini Anglico idioma-

te edidit Picturam Papistæ, cui adiecit Pagano-Papismam, in qua convenientiam Papismi & Paganismi in 145. capitibus, & hoc illum deteriorem esse 17. capitibus conatur ostendere, teste Gisb. Voëtio T. II. dispp. select. p. 692. Petrus Jurieu in Præjudicio XII. contra Papismum. Franciscus de la Croix in lib. Gallice edito de Harmonia Romanæ Ecclesiæ cum Ethnicismo, Judaismo, & antiquis hæresibus 1604. 8. & alius Scriptor Gallus Comparationis Paganismi & Papismi, quæ subjecta est vitæ Juliani Gallice editæ in 12. Andreas Rivetus in Catholico orthodoxo passim, Car. Drexincourtius in falsa specie antiquitatis Sectæ VII. p. 41. sqq. Job. Georg. Dorscheus P. III. Sylloges Vindiciar. in Ebd. p. 58. Nic. Hunnius in Apostasia Romanæ Ecclesiæ cap. 4. Matth. Zimmermannus in Analect. p. 41. sqq. B. Valentinus Albertii in Supplem. ad S. ostensionem abominationum Papatus p. 505. Ut præteream Joh. Tilius parallela sine nomine auctoris edita Ambergæ 1610. 8. quibus vitas & mores Pontificum Romanorum confert cum contrariis, nequeque melioribus dictis & factis Principum Ethnicorum. Similiter Christianorum etiam inter Protestantes vitam collato Ethnicorum exemplo coarguit Beshius in Christianismo Ethnico, Ridders in Dencken Heyden beschâmen Naam Christi, Henr. Lubbert in dem von erheben der von verdammten Lutherischen Christi Fuerunt jam olim, qui Christianismum ipsum tanquam ex Judaismo & Ethnicismo constare conarunt, quibus respondit B. Korholtus lib. 1. c. 2. sqq. Obtrusores paganismi Licet vero antiquos etiam, & à superstitione alienissimos ritus Christianorum ritus magnam partem à Judaicis repetimus, non diffitemur, ut docet Jobus Ludolphus p. 365. sq. Commentarij ad Historiam Ethiop. Fatemur etiam in quibusdam cum Ethnicis coincidentiam tamen, quod ad hos attinet haud necesse putamus, Ethnicis esse imputari, tanquam auctoribus, non magis, quam Ethnicis eos, quæ cum nostris conveniunt, accepisse à Christianis, vel quos, quos contemtissimos semper habuere, Judæis: quæquam enim Ethnicos quædam sacra Judæorum & Christianorum in Mythen, & amulatos notat Tertullianus c. 4. de præscriptione. Nam si ipsa convenientia parum facit ad laudem vel vitæperitiam, aliis argumentis constet ritus illos per se probandos, vel improbandos esse. Atque alioqui jam supra capite 1. pluribus demonstratum est, minime illam qualemcunque convenientiam ceremoniarum, & consuetudinumque in sacris, valde incertum argumentum esse.

ab his, quibuscum conspirare videntur, petitas
De statu paganorum sub Christianis Imperato-
bus Gothofredus Genev. 1616. 4. quo in libello
Imperatorum Christianorum adversus Ethnicos.

Plures ritus ecclesiasticos egregie illustratos habes
Aurelianensis Episcopi doctissimi, atque, ut
p. 33. ad Optatum vocat, hominis ex mera, quan-
compositi, *Gabrielis Alhazmari*: libris praeipue
Ecclesiasticarum, quos post Parisiensem.
Gebh. Theod. Meierus, Helmst. 1672. 4. in-
notas quasdam adpersit *Job. Georg. Kettenebillius*
huc Schediasmata Sacro-Profana, & cæ-
Alphi Novarini: tum *Lud. Cresollii* Mythagogus,
& pulcorimarum rerum plenus: *Job. Lud. de*
& notæ ad Tertullianum, ut *Tob. Pfanneri* Ob-
Antiquitates Ecclesiasticas *Joannis Nicolai*,
omittam. Longum etiam esset persequi No-
commentarios virorum doctorum in varios
Nic. Rigakii v. g. *Henr. Valsii*, *Dionysii Pe-*
Bapt. Cotelerii, *Paschasi Quesnelli*, *Steph. Baluzii*,
insignem lucem antiquitatibus ac consuetu-
post *Georgium Cassandrum*, *Jac. Pame-*
Johannem Bonam, & alios paucos horum.

amittendus demique libellus, Gallice ante 40:
Gharitone, sub titulo: *Traité des ancien-*
leur naissance & accroissement, leur entrée en l'Eg-
une passe jusques à la superstition. & In linguam
& cum altero *Muffardi* libro (de quo
Germanice editus sub titulo *eigenliche Abbildung*
Christenthums Lips. 1703. 8. cum animad-
Hosmanni. In hoc libello, ordine chrono-
ritus, qui per singula secula in Ecclesia pau-
Quamquam vero neque plenus est iste liber,
tamen methodus ipsa & conatus me-
rca-

rentur laudem, operæque pretium esset, hoc ordine, omnium profectè optimo & utilissimo, accuratam rituum Ecclesiasticorum notitiam à viro aliquo docto exhiberi. Ritus Ecclesiæ Romanæ post Seculum IV. receptos succinctè persequitur *Joannes Baptista Thiers*, in examine Critico Historiæ flagellantium à Boilavio scriptæ p. 252. seqq.

IX. Varietatem rituum, circa res in sacris literis non definitas, unionem Ecclesiasticam inter eos, quibus dogmata eadem sacrosancta constant, neuiquam solvi debere recte docet Confessio Augustana c. 7. atque egregie ostendunt è veteribus *Socrates Scholasticus* lib. 5. Eccl. c. 22. *Sozomenus* lib. 7. c. 19. *Hieronymus* Epist. 27. *Augustinus* Epist. 118. & 119. ad *Januarium* & *Ratramus* lib. 4. contra *Errores Græcorum*. E recentioribus *Allatinus* contra *Hottingerum* p. 12. seq. ad 21. & de synodo *Phot.* p. 529. sqq. & de purgatorio p. 638. sq. *M. Ant. de Dominis* lib. 7. de rep. Eccl. c. 12. *Joh. Durellus* in libro, quo tuetur ritus Ecclesiæ Anglicanæ, passim: *Jacobus Gatten* lib. 1. Obf. Eccl. c. 15. *Joachimus Hildebrandus* in diss. de ritibus sacris (Helmst. 1655.) §. 23. seqq. *Frid. Spanhemius* T. 2. Opp. p. 1294. sqq. & *Joh. Bona* de divina *Ψαλμωδία* c. 18. Vicissim Superstitiosos ritus à Romana Ecclesia sub meriti præcipue & cultus nomine obrutos rectè à nobis rejici ostendit *B. D. Samuel Benedictus Carpzovius* in *Anti Masenio* p. 714. seqq. Quæmadmodum sane, ubi in dogmatibus ipsis dissensus est, & per rituum, adiaphororum licet, introductionem erroribus ipsis & falsæ doctrinæ via sternitur, prudentiæ & officii ratio svadet neque in ritibus licet per se alioqui non valde reprehendis quicquam admittere in eorum gratiam, qui per hoc casibus nos suis illaqueare & incautos fallere instituerunt.

X. Multiplicem Studii sacrarum & Ecclesiasticarum Antiquitatum usum præter *Frid. Spanhemium* T. 2. Opp. p. 1395. sqq. elegantè nuper oratione demonstravit *Joh. Alph. Turretinus* Francisci Theologi Genevensis filius. Genev 1701. 4. Non omnes ritus externos contemnendos aut vitandos esse, ne in fuga ipsa superstitionis superstitiosi esse videamur, multis disputat *Casp. Calværus* in *Epilogo ritualis Ecclesiastici* T. 2. p. 707. seq. ut *Joh. Meisnerum* τῶν μακαρίων in Collegio Adiaphoristico, aliosque præteream.

XI. Clau-

Claudam & hoc caput delineatione Theſauri Anti-
 quitatum Eccleſiasticarum, qualem ante aliquot annos præmiſi Cla-
 uſiſſima Bibliothecaſque, & nunc aliquot monumentis locu-
 pletis.

Thesauri Antiquitatum Ecclesiasticarum.

Tomus I.

- Epistola de moribus & vita Christianorum in pri-
 ſtis ſæculis, aliæque ejuſdem Epistolæ Eccleſiasticæ
- Epistolæ de vita Christianorum ante tempora.
- de moribus Christianorum. Ex Gallico latine.
- de Christianis Christianismus. Ex Anglico latine.
- de prudentia Ecclesiæ Veteris.
- de antiquis Ecclesiæ ritibus.
- de sacrorum rituum.
- de ritibus Ecclesiæ Catholicæ.
- Cluniacensis Monachi explicatio litteralis & Hi-
 storica Ecclesiæ, è Gallico latine.

Tomus II.

- de antiqua Ecclesiæ disciplina circa sacra-
 mentum benedictionis & Politiam Ecclesiasticam libri VI.
- de Ecclesiæ disciplina in divinis celebrandis officiis.
- de Anteferræ Ascetica sive Origines Monasticæ,
- de antiqua Monachorum disciplina.

Tomus III.

- de Sacrorum cum notis Jacobi Goari.
- de Sacrorum cum notis Isaci Heberti.

Tomus IV.

- de Sacrorum.
- de la Cerda Adversaria sacra.

Tom. V.

Tomus V.

17. Auberti Mirzi libri V. de noticia Episcopatum Orbis Christiani.
18. Commanvillii tabulæ Geographicæ & Chronologicæ omnium Archi Episcopatum & Episcopatum Orbis : è Gallico latine.
19. Catalogus Pontificum Romanorum è Papebrochii propylæo ad Acta Sanctorum Maji.
20. Benedicti Bacchini de Ecclesiasticæ Hierarchiæ origine libri III.
21. Guil. Cavei de regimine Veteris Ecclesiæ. Ex Anglico latine.
22. Jac. Gothofredi, Sirmondi & Salmasii de regionibus suburbicariis.
23. Victorini Canon Paschalis cum commentario Ægidii Bucheri.

Tomus VI.

24. Francisci Blanchini Veronensis de Calendario & Cyclo Cæsaris ac de Paschali Canone S. Hippolyti Martyris, dissertationes duæ.
25. Lud. Thomasinus de diebus festis, è Gallico latine.
26. Hadriani Bailleti Historia festorum mobilium & immobilium, è Gallico latine.
27. Caroli Guieri Heortologia sive de festis propriis locorum.
28. Jo. Baptiste Thiers de festorum dierum imminutione.

Tomus VII.

29. Jo. Ciampini Synopsis Historica de sacris ædificiis à Constantino M. constructis.
30. Ejusdem vetera monumenta, & scripta alia ad antiquitates Ecclesiasticas spectantia.
31. Jac. Ledarchii diss. Historica de sacris Basilicis SS. Martyrum Marcellini Presbyteri & Petri Exorcistæ.
32. Georgii Wheeleri relatio de templis primitivorum Christianorum. Ex Anglico latine.
33. Leo Allatius de Templis Græcorum, & de Nartheco Veteris Ecclesiæ.
34. Pompeji Sarnelli antiqua Basilicographia. Ex Italico latine. Hadr. Valesii, Jo. Launoji & MS, Lud. Antonii Muratorii de basilicis dissertationes.

35. Jo. Baptistæ Thiers dissertationes Ecclesiasticæ de altaribus & choris Ecclesiarum. Ex Gallico latine.
 36. Jac. Lobbetius de religioso templorum cultu.
 37. Antonii van Dalen diss. de consecrationibus templorum, personarum ac rerum sacrarum.
 38. Angelus Roccha de campanis.
 39. Jo. Baptistæ Thiers liber de Campanis, è Gallico latine.

Tomus VIII.

In duas partes distribuendus.

40. David Clarkson de non stans in Ecclesia veteri liturgiis, cum Tho. Comberi refutatione. Ex Anglico latine.
 41. Jo. Bona de divina Psalmodia.
 42. De veteri more inter standum orandi. E Gallico latine. Claudii Joly de recitatione horarum Canoniar.
 43. Joach. Hildebrandi rituale orantium, sacræ antiquitates de precibus &c.
 44. Jac. Thomasi diss. de ritu precandi versus orientem.
 45. Wilh. Ernesti Tenzelii de ritu lectionum sacrarum.
 46. P. Allixii diss. de Trifagii Origine.
 47. Tho. Smithi diatriba de hymnis Græcorum.
 48. 49. Joh. Baptistæ Ferrarii de Veterum Christianorum Concionibus libri III. & Joach. Hildebrandi liber ejusdem argumenti.
 50. Ej. Ferrarii de variis Epistolarum Ecclesiasticarum generibus & Gerhardi Rodolphi Graviensis de litteris Canonicis, Philippitem Priorii de litteris Canonicis, tractoriis & Synodicis.
 51. Boilavii Historica disquisitione de re vestiaria hominis sacri vitam communem more civili traducentis.
 52. Andreæ Saussæi Panoplia Sacerdotalis libris XIV. Ej. de Clericorum tonsura & habitu libris XV. Ej. de ornatu Episcoporum libris VII. Ej. de pallio Episcoporum ex libro de Mysticis Galliar scriptoribus.
 53. Jo. Garnerii diss. de pallio Episcoporum.

Tomus IX.

54. Jac. Ufferii de Rom. Ecclesiæ Symbolo Apostolico vetere.
 55. Severus Alexandrinus de ritibus baptismi, Syriace & latine;
 56. Josephi Vicecomitis de antiquis baptismi ritibus libri V.
 57. Gerhardi van Mastricht schiediasma de susceptoribus sive patrinis.

58. Lucas Holstenius de forma & ministro sacramenti confirmationis.
59. Henricus Hammondus de Confirmatione.
60. Saintebeufius de Confirmatione, contra Dallæum.
61. Josephus Vicecomes de antiquis Missarum ritibus.
62. David Blondellus de Eucharistia Veteris Ecclesie.
63. Henrici Rixneri de instituto veterum Christianorum circa Eucharistiam.
64. Ludovici Antonii Muratorii disquisitio de quatuor temporum jejniis.
65. Jo. Filefaci syntagma de poenitentia, & Jac. Sirmondi historica poenitentia. Egidius Strauchius de priscis poenitentia ritibus.
66. Nic. Setarius & Jac. Gretserus de Ecclesie Catholice processibus cum Auctario Nic. Sanderi.
67. Boilevavi Historia flagellantium. Joh. Baptista Thieriot Historia Boileviana. E Gallico Latine.
68. Eiusdem tractatus de superstitionibus circa sacramenta. E Gallico Latine.
69. Historica Critica consuetudinum superstitionum quibus in errore abduci vulgus & eruditos admiratione superstitio contigit, auctore P. Brun, S. Oratorii Presbytero. E Gallico Latine.
70. Conformitas rituum hodiernorum cum veteribus. E Gallico Mussardi Latine.
71. De Antiquis ceremoniis, sive quibus gradibus poenitentia ad superstitionem. E Gallico Latine.

TOMVS X.

72. David Blondellus & Henr. Hammondus de Episcopis potestatis.
73. Pompeji Sarnelli Epistola Ecclesiastica, ex Italico Latine.
74. Jo. Launoji Regia in Matrimonium potestas.
75. Dominici Galeffi Ecclesiastica in matrimonium potestas.
76. Jo. Launoji contentorum in Galeffi Ecclesiastica in matrimonium potestate erratorum Index.
77. Gerbasii Theologi Sorbonici tractatus Irregularum in matrimonium potestate.

78. Franciscus Duffeldorpius Lugdunensis de non ineundo matrimonio cum iis qui extra Ecclesiam sunt.
79. Joach. Hildebrandus de nuptiis & Natalitiis Veterum Christianorum.
80. Marci Antonii Marfilii Columnæ, Hydragiologia.
81. Jacobi Gretseri de benedictionibus & maledictionibus libri III.
82. Prosperi Stellartii de coronis & tonsuris Paganorum, Judæorum & Christianorum libri III.
83. Joh Baptistæ Thiers Historia capillamentorum. E Gallico latine.

Tomus XI.

84. Joach Hildebrandi praxis Vet. Ecclesiæ circa moribundos & de morientium virtutibus.
85. Jo. Andreas Bosius de Clinicis s. grabatariis Veteris Ecclesiæ.
86. Jo. Launojus de sacramento unctionis infirmorum.
87. Jacobi Gretseri de funere Christianorum.
88. Onuphrius Panvinius de ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos & de eorum cœmeteriis.
89. Henrici Spondanij Cœmeteria sacra, sive de ritibus sepulturæ apud Judæos, gentes, & maxime Christianos.
90. Ludovici Antonii Muratorii dissertationes duæ de more intra templa humandi fidelium cadavera.
91. Casp. Sagittarii de Natalitiis & cruciatibus martyrum.
92. Antonii Gallonii de cruciatibus Martyrum.
93. Angelus Roccha de Canonisatione sanctorum.
94. Antonii Macedo de Diis tutelaribus Orbis Christiani.
95. Dissertationes Ecclesiasticæ Casparis Ibannes de Segovia & Peralta pro gloria antiquorum tutelarium contra fictiones recentes, ex Hispanico latine.
96. Claudii Castellani Parisiensis Eccles. Cathedral. Canonici Vocabularium Hagiologicum sive Catalogus Sanctorum quorum nomina tractu temporis corrupta sunt, præmissus Originibus Gallicis Egidii Menagii.
97. Simonis de Peyronet Catalogus Sanctorum.

Tomus XII.

98. Pauli Aringhi Roma subterranea.
 99. Francisci Mariæ Torrigii cryptæ sacræ Vaticanæ. Ex Italico latine.
 100. Joannis Herbinii Cryptæ Kijovienfes.
 101. Jo. Mabillonii Epistola de cultu Sanctorum ignotorum cum responsione ad eandem, & Mabillonii Apologia.

Ex quo tempore Allatii dissertationem memoratam supra p. de libris Ecclesiasticis Græcorum, quam nuper cum notulis meis recudendam dedi, incidit in manus meas Catalogus locupletissimus librorum recentis Græciæ quos venales habet bibliopola Venerus Nicolaus Sarus. In illo cum præter alia diversi argumenti scripta etiam Ecclesiastici libri nonnulli referuntur Allatio præteriti, existimavi non ingrattam rem me facturum eruditis, si eundem hoc loco insererem.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

τῶν βιβλίων τοῦ Κυρίου

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΑΡΟΥ,

Τὰ ὁποῖα κρατεῖ εἰς τὸ ἀσκήτην Αντώνιον ὁ Μπέρτολις ὁ τυπογράφος, ἐκ τοῦ καπικῆ εἰς τὴν Ἑνορίαν τῆς τῶν Ἱταλῶν λεγομένης Σάπης Μαρία φορμῶσα, ἢ κάλλε λόγγα, εἰς Βενετιαν. αψιβ. 1712.

Βιβλιολόγιον, ἢ γὰρ Ἀκολουθία τῆς Πισσημοτιῶν ἑορτῶν ἔχει ὅλα, μετὰ τῶν κοινῶν Ἀκολουθιῶν.

Ἀπόστολῶν, ἢ γὰρ Αἱ κατ' ἐκάστην ἀναγνωσκόμεναι Πράξεις καὶ Ἐπιστολαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Ἐπεὶ ἔχει.

Ἄμπακ, ἢ γὰρ Διδασκαλία Μακαρῶν Γλυζενίς ἔχει περὶ τῆς Ἀειθμητικῆς, καὶ λογαριαστικῆς.

ἤγειν Ἀκαδημία ἑλληνική.

Καλλιόχη ἔργα Γερασίου, ἤγειν Κανὼν περὶ τῆς ἁγίας Γερασίου ἔργα
ἑξ ἑκαστοῦ τῶν Φαλαίων.

ἤγειν Κανὼν εἰς ἱερῶν, ἤγειν Κανὼν εἰς ἱερῶν πειθικῶν καὶ Ἀκο-
νῶν καὶ ἄλλων.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν μεγαλομάρτυρα Γεώργιον, ἔλευθερώσαστα τὴν Ζακύνθον
ἐκ τῆς δουλείας τῆς Περσίας.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὸν ἁγίον Βασίλειον καὶ Μεγαλομάρτυρα, Ἰωάννην ἔβλαδι-
στον ἐκ τῆς δουλείας τῆς Περσίας.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Ἰσοκρίαν διὰ τὴν εὐχὴν τῆς ζωῆς ἔμεγαλες Ἀλεξάν-
δρου τοῦ βασιλέως.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Βιβλίον περὶ πολιτείας πνευματικῆς.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Βιβλίον περὶ ἀρετῶν ἑκακίων, μετὰ γλωτ-
τίων καὶ ἑλληνικῶν.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Γρηγόριον περὶ τῆς Ἀπολλωνίου Βασιλείας τῆς Τύρας.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Ζακύνθον τὴν κτηνοποιῶν Λισώων, μετὰ τῶν Μύθων αὐτῆς, καὶ
ἑξ ἑκαστοῦ τῶν ἁγίων.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Λεξικὸν τῶν Ἑλλήνων, ὁ Ἔθναυρος δηλαδὴ αἰπῶν
καὶ ἁγίων τῆς Ἑλληνικῆς γλώττης.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Γεωμετρικὴν Ἐξηγήτην.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Γρηγόριον τῆς Βοσκοπέλας.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Βίβλον διαστάσεων.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Βασίλειον μοσχοβίας Σαυτομήρη βοιβόντη, καὶ δεχόν-
των τὴν ἁγίαν Ζακύνθον περὶ αὐτῆς.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Ἡθικὴν τῶν ὀκτῶ μέρων ἔργα.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Πάσκαλιν καὶ τῶν ἁγίων, πῶς ναὶ κερταίνουσι, καὶ πῶς
ἐκ τῆς ἀρετῆς ἐπιπέλας, καὶ εἰδήσις περὶ τῶν χρησίμων βοταίων εἰς
τὴν ἁγίαν καὶ ζῶν.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Ἀλεξίαν Λύκου καὶ Γαϊδάρον.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Ἰσοκρίαν καὶ Ἰσοκρίαν καὶ Στυδίου Λόγοι εἰς πᾶσι
τῶν ἁγίων.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Βίβλον ἔβδόμου Κλήμεντος ὑπὲρ
τῆς ἁγίας Θεοσκείας τῶν Γραικῶν.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Ἰσοκρίαν ἐκ τῆς ἁγίας Λειτουργίας.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Διδασκαλίαν διὰ τὴν μικρὰ παιδία εἰς τὴν ἁγίαν
καὶ ἁγίων.

ἤγειν Κανὼν εἰς τὴν ἁγίαν Φιλιππῶν καὶ κρητῶν.

Tomus XII.

98. Pauli Aringhi Rōma subterranea.
 99. Francisci Mariæ Torrigii cryptæ sacrae Vaticanæ. Ex Italico latine.
 100. Joannis Herbinii Cryptæ Kijovienſes.
 101. Jo. Mabillonii Epistola de cultu Sanctorum ignotorum cum responsione ad eandem, & Mabillonii Apologia.

Ex quo tempore Allatii dissertationem memoratam supra p. de libris Ecclesiasticis Græcorum, quam nuper cum notulis meis recudendam dedi, incidit in manus meas Catalogus locupletissimus librorum recentis Græciæ quos venales habet bibliopola Venetus Nicolaus Sarus. In illo cum præter alia diversi argumenti scripta etiam Ecclesiastici libri nonnulli referuntur Allatio præteriti, existimavi non ingrattam rem me facturum eruditis, si eundem hoc loco insererem.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

τῶν βιβλίων τοῦ κυρίου

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΑΡΟΥ,

Τὰ ὁποῖα κρατεῖ εἰς τὸ πῶπτε Αντάνι Ⓞ Μπόρτολις ὁ Τυπογράφος, ὁποῦ
 καπικᾶ εἰς τὴν Ἐνορίαν ὡρᾶ τῶν Ἰταλῶν λογομύλων Σάντι
 Μαρία φορμῶζα, ἢ κάλλε Λόγγα, εἰς
 Βενετιαν. αψιβ. 1712.

Ἐπιθολόγιον, ἤ γυν Ἀκολουθία τῆς Ἱεροσημοτίρων ἑορτῶν ἔχρον ἔολα, μετὰ τῆς
 κοινῶν Ἀκολουθιῶν.

Ἐπιστολᾶ, ἤ γυν Αἰ καθ' ἑκάστη ἀναγνωσκόμεναι Πράξεις καὶ Ἐπιστολαὶ
 τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Ἐπερ χροσά.

Ἐμπικᾶ, ἤ γυν Διδασκαλία Μαυρήλ Γλυζενίς ἔχρον ὡε τῆς Ἀειθμη-
 τικῆς, καὶ λογαριαστικῆς.

Ἐπιθῆ

Ευαγγέλιον κατὰ τυπώθεν, ἤγουν Τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Ἐκκλησίας μετ' αἰσώτες ἀραιότητάς, καὶ μετ' Παράλλα καὶ κατόνια αἰώνια.

Ἐπτα χροῖα.

Ἐγκυκλοπαίδεια φιλολογικὴ εἰς ἑξήκοντα Τόμους ἀνημέθη, πρὸς χροῖα τῶν Φιλολόγων καὶ Φιλομαθῶν τῆ Ἑλληνικῆς Γλώττης νεοτὶ σωμαρμωθῆσα.

Ὁ πρῶτ' ὀμί' περιέχει Διαλόγους ἐκλεκτοὺς, Ἐπιστολάς, Ἀποφθίγματα Βασιλέων, βρατηγῶν καὶ Φιλοσόφων, μύθους, ἠθοποιίας, ἐκφράσεις, χροῖας, καὶ γινωμικά.

Ὁ δεύτερ' περιέχει πατήκοντα Λόγους ἐξαίρετους Διαφέρων ἀγίων Πατέρων.

Ὁ τρίτ' περιέχει Λόγους ὁμοίως ἐκλεκτοὺς Διαφέρων παλαιῶν λογογράφων, τῶν ἐν Ὀυλωττία Ὀδοκιμησάτων.

Ὁ τέταρτ' περιέχει τὰ μᾶλλον ἐκκεῖται τῶν ὀνομασθέντων Ποιητῶν, καὶ μὴν καὶ ἐκλεκτὰ Ἐπιγράμματα, καὶ ἄλλα πᾶμπολλα.

Ἑτυμολογικόν, ἤγουν Τὸ μέγα Ἑτυμολογικόν, ὅπ' περιέχει τὴν ῥῆσιν καὶ παραγωγὴν τῶν ἑλληνικῶν λέξεων.

Ἐυαγγέλιον μετ' ἁρῶν μικρῶν.

Ἐπτα χροῖα.

Ἐυχολόγιον, ἤγουν Διάταξις τῶν Ἱερέων ἐν ταῖς Ἱεροτελεσείαις.

Ἐπτα χροῖα.

Ἐυχολόγιον μισόν, ἤγουν Διάταξις τῶν Ἱερῶν Λειτουργιῶν μετὰ τῆς ἐρμηνείας αὐτῶν.

Ἐκλόγιον, ἤγουν Οἱ ἀραιότεροι βίοι τῶν Ἀγίων.

Ἐκλογαὶ ἤγουν Βιβλιάρειοι Περιέχον τὴν οἶκον τῆς Παλαιῆς, καὶ τὴν τιμὴν Προφῶν. τὴν μετὰ τὴν ἐξηγητικὴν. τίτλος εἰς τὴν μακαρίων Τριάδα. Ἐ εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Περσικὴν.

Ἐρβᾶν, ἤγουν Διάλογ' τῶ ἐν Ἀγίοις Γενηθέντι μετὰ τὴν Ἰουδαίαν Ἐρβᾶν λεγομένῃ.

Ἐπιμολόγιον, ἤγουν Βιβλίον περιέχον τὴν ἐρμηνείαν ἁπαντῶν τῶν κατόνων τῶν ὀκτῶ ἤρων, Ἐ ἄλλα τινα, μετὰ τῆς προοδηκῆς τῆ Φυσιολόγῃ.

Ἐρωτικὸν, ἤγουν Ποίημα ἐρωτικόν, λεγόμενον Ἐρωτικὸν.

Ἐρωφίλη, ἤγουν Ἡ Τραγωδία τῆς Ἐρωφίλης.

Ἐβδομηκοντάχρειον, ἤγουν Προσδύχαι κοικαὶ εἰς κάθε ἡμέραν.

Ἐπιτοκῆριον, ἤγουν Κανόνες καὶ ὕμνοι διάφοροι εἰς τὴν Ἱεραρχίαν Θεοπικρον.

Θηκαρεῖς, ἤγουν Ἱμνοι καὶ εὐχαὶ κατὰ κωντικαὶ εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα.

Θυσία

... ἔργου Ἐρημιάδης ἐς τὴν Θουρίαν τὴν Πατρῴαρχον
... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν.

... Ἐρημιάδης τὴν Φιλίππου τὴν Κωνσταντῆν ἐς τὴν χροῖον.
... Ἐρημιάδης τὴν Φιλαργύου βίβλιν τῶν παλαιωμένων Ἀγίων.

... Ἐρημιάδης τὴν Βιβλιοπελοῦν περιέχον βραχίονας ἀδελφῶν τῶν ἱερῶν
... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς τὴν γλώσσαν καθ' ἑαυτῆν.

... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν τῶν Ἱερῶν καὶ ἱερῶν Ἀποστολῶν.
... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν, ἔργον Ἀβραάμ Καταργητῆ, καὶ ἐς γλώσσαν Λατίνου.

... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν Πατρῴαν, καὶ ἐς τὴν ἑξῆς Ἀνάστασιν τὴν
... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν, καὶ ἐς τὴν ἑξῆς Ἐπιτολίαν.
... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν, καὶ ἐς τὴν ἑξῆς Ἐπιτολίαν.

... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς ἀπλήν Φράσιν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν
... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς ἀπλήν Φράσιν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν.

... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς ἀπλήν Φράσιν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν
... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς ἀπλήν Φράσιν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν.

... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς ἀπλήν Φράσιν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν
... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς ἀπλήν Φράσιν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν.

... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς ἀπλήν Φράσιν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν
... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς ἀπλήν Φράσιν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν.

... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς ἀπλήν Φράσιν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν
... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς ἀπλήν Φράσιν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν.

... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς ἀπλήν Φράσιν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν
... Ἐρημιάδης τὴν Ἐπιτολίαν ἐς ἀπλήν Φράσιν τὴν ἐν Ἀγίῳ Πατρὶ ἡμῶν.

Παρακλητική, ἔχουσι Ἡ μεγάλη Ὀκτώηχ[Ⓞ] τῆς Ἐκκλησίας Διὰ ταῖς ἀκολουθίας ὅλα τὰ χρόνια.

Πεντηκοστήριον, ἔχουσι Ἡ ἀκολουθία τῶν Πεντηκοστήριων.

Παλαιὸς Παράδοσ[Ⓞ], ἔχουσι Βίβλ. διαφόρων Ἀγίων.

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἰς μῆκ[Ⓞ] μέγα, τυπωμένη εἰς Βενετία.

Ἐπίσης τυπωμένη εἰς Λίβαν εἰς τρεῖς τόμους, ὅμῃ καὶ ἡ νέα Διαθήκη.

Παιδαγωγία, ἔχουσι χρήσιμ[Ⓞ] Φυλλάδα Διὰ τὰ μικρὰ παιδιά, ὅπως δαχτυλίξον τὰ παιδιά.

Προσκυνητάριον, ἔχουσι Εἰδήσεις τῶν Ἱερῶν τόπων, ὅπως ὁρίσκονται εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ.

Παίγνια τῆς Φωκασίας, ἔχουσι Βιβλίον γυμνάζον τὰς νέας εἰς τὴν ῥητορικὴν τέχνην, μεταφρασμένον ἀπὸ τοῦ Ἰταλικῶν ἰδιώματι.

Παστὲ Φίδ[Ⓞ], Διὰ εἰχμη πίζων.

Πανουργίαι ἐψηλοτάται τῆς Μπερτόλδα.

Προσκυνητάριον τῶν Ἱεροσολυμίων εἰς πεζῷ γλῶσσῳ Διὰ εἰχμη ὁμοεικαστικῶν λέξεων.

Περπολαί[Ⓞ], ἔστι βιβλίον περὶ ὁλοκῆν τῶν λυμένων.

Ἐήρας τῆς Σκότηας, ἔχουσι Ἐφημέδα τῆς Βασιλείας τῆς Σκότηας.

Συναψίς, ἔχουσι Βιβλίαριον περιέχον τὰ καθημερινὰ τῶν ἀκολουθιαῶν ἀεὶς ἕληβας.

Ἐπίσης χρυσά.

Συμπετηρικά, ἔχουσι Ἡ ἀκολουθία τῶν Ἀναγιωστῶν.

Στιχολογία, ἔχουσι Βιβλιαρίον τῆς Στιχολογίας τῶν ῥιθῶν διὰ τὰς κατένας τὰ ὄρθρα, μετὰ ἄλλα Παράλλα.

Συναγμάτοι, ἔχουσι Βιβλίον περιέχον Διὰ φέροντας καὶ ἄλλας ψυχρὰ Φελίς μετὰ Παράλλιον αἰώνιον, σελινοδρόμους, ἔμμελλολόγιον.

Συναξαριστής, ἔχουσι Οἱ βίβλ. τῶν Ἀγίων τὰ χρόνια ὅλα, εἰς κοινῷ γλῶσσῳ, ὁραλμένοι ἀπὸ τὰ Μλωαία.

Συνήπας, ἔχουσι Βιβλίον μετὰ λογικῶν, μεταγωγλωτισμένον ἐκ τῆς σαφείας τῶν Περσῶν.

Σωσάννα, ἔχουσι Ἐφημέδα τῆς σαφροῦ[Ⓞ] Σωσάννης.

Τριώδιον, ἔχουσι Ἡ ἀκολουθία τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Τροισακακοῆς.

Τυπικόν, ἔχουσι Ἡ διατάξις πίσις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, καὶ πασῶν τῶν ἀκολουθιῶν.

Τετραβέγγελον μεγάλο, ἔχουσι Ἡ νέα Διαθήκη εἰς τέσσαρας τομῶν.

Ἐπίσης χρυσά.

Τετραβάγγελον μικρόν, ἦγον Ἡ νέα Διαθήκη εἰς τύπον ψιλόν.

Ἐτερεα χρυσά.

Τετραβάγγελον εἰς ἀπλήθ' γλώσσων, ἦγον Ἡ νέα Διαθήκη ἑλληνικῆ καὶ κοινῇ, τυπωμένη εἰς τὴν Ἀλα τῆς Γερμανίας.

Τριαδικὴ Ὀκτώηχ[Ⓞ], περιέχουσι κανόνας κ δ. ὧν οἱ μὲν ὀκτὼ εἰσι πρὸς τὴν Παναγίαν τριάδα. οἱ δὲ λοιποὶ πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Πάρις Ἀρχιεπισ Μοναχῶ.

ΤαξιΦα μὲ πόνταις, ἦγον Πολυπλασιασμοὺς μὲ τρόπον Ὀσκολον, καὶ μὲ τὴν εἰδήσει τῶν γεωγραφικῶν τῶν Ἰσολίας, καὶ Εὐρώπης.

Χρονογραφ[Ⓞ], ἦγον Ἐπιόψεις τῶν ἱστοριῶν τῆς Κόσμου.

Χριστιανῶν ὁδηγία, ἐν ἣ εἰσι γεωγραφικαὶ αἰ τρεῖς μεγάλας ἀρεταί, στυγε-
θῆσαν ὁρᾷ Ἀρχιεπισ Μοναχῶ.

Ψαλτήριον.

Ἐτερεα δεμίαις ἀλλὰ Λατίνοι.

Ψαλτήριον ἐξηγητὸν, ἦγον τὸ Ψαλτήριον εἰς γλώσσῃ ἀπλήθ' ἐξηγη-
μένων.

Ψαλτήριον μικρόν, ἦγον τὸ Ψαλτήριον μὲ ὄχλους κατασκευαστικαῖς.

Ψαλτήριον μὲ Ἀρβικόν, ἦγον τὸ Ψαλτήριον σὺν δυοῖ Ἀρβικαῖς, Γεωγμα-
τικῆ δηλαδὴ, καὶ ἱστορικῆ.

Ὁρολογιον μέγα, ἦγον τὸ Ὁρολογιον μὲ Παράλλαξ ἀλλὰ τρία αἰαυκαῖα.
Ἐτερεα χρυσά.

CAPUT V.

De scriptoribus veterem Geographiam ac Cho- rographiam illustrantibus.

Studii Antiquitatum divisa ἔ partes. 1. Archeographia à Jac. Sponio descri-
pta, divisaque octo capitibus. 2. Ut in Historia sic in Antiquitatum studio
Geographia vetus ἔ Chronologia neutiquam omittenda. 3. Geographia sacra
ἔ de terra sancta ac Hierosolyma scriptores veteres ac recentes. 4. 5.
Geographia Nubiensis, Abulfeda, ἔ c. 6. Antiqui Geographi Græci. 7. La-
tini. 8. De Tabulis Geographicis. 9. Geographia vetus civilis per compendium à
recentioribus tradita. 10. Eadem plenius ἔ uberius exposita. 11. Pa-
rallcla

*tallela veteris & nove Geographia. 12. Lexica Geographica. 13. Scrip-
tores qui certas regiones speciatim persecuti sunt, & de Geographia medii ac
sequioris ævi, quæ magnam partem adhuc illustranda desideratur. Diffi-
culter id fieri posse nisi recens Geographia plinius & accuratius erudatur, ibid.
14. 15. Geographia veteris Ecclesiastica scriptores, & Notitia Episcopa-
tuum. 16.*

I.

Philologia atque humanior eruditio, de qua præclaræ Jo-
Wovveri de Polymathia, & Gerh. Jo. Vossii de Philo-
logia Commentationes exstant, præter Grammaticam
linguarum cognitionem etiam alias disciplinas huma-
niores, ut Artem dicendi & Poëticen, inprimis vero Criticen sive
facultatem judicandi de omnis generis scriptis, Veterum præcipue,
genuina à suppositiis; lectu digna ab ineptis discernendi, eaque
emendandi & interpretandi, ambitu suo complectitur: quæ postre-
ma ut accurate fiant, opus est non mediocri scientia Antiquitatis,
qua destitutos nihil in præseorum scriptis videre, & è nostris moribus
veteres ætates judicando passim hallucinari certum est. Antiqui-
tatis autem cognitionem ille demum sibi comparasse intelligitur,
qui præter Historiam veterem, tum fabularem illam tum veram hu-
jusque partes civilem, Ecclesiasticam, litterariam & Naturalem,
perspectos habuerit ritus moresque veteres, sacros, politicos, mi-
litares & privatos sive Oeconomicos, quique in monumentis anti-
quis probe sit versatus, ac præter libros editos consuluerit etiam &
cum judicio * consulere possit Codices MSS, tractaverit numis-
mata

* Petrus Aurelius responsione de Canone Arausicano ad Sirmundum T. 3. pag. 291.
*Debetur Manuscriptis catenus fides, qua lux major & rerum graviorum explorata
ratio nihil obstat; debetur in dubiis, cum veritas aliando nulla cernitur: debetur,
cum eorum auctoritas nulla insigniori præponderatur; debetur denique cum nihil est,
quo eorum errorem aperte coarguamus. Alioquin, si vel dilucida ratio, vel san-
ctior auctoritas, multo magis si rerum divinarum decreta, majorumque religio
reclament, nemo est quin manuscriptorum codicum, non modo paucorum sed pluri-
um etiam, seu voces, seu clamores, seu quascunque confusiones longe aspernandas
respiciendasque videat; & primum eorum unius, vel alterius errorem in ceteros
mutare potuisse fateatur. Nam qui hoc negare velit, in eum eruditorem omnium
consensu confrentur illa voces quibus tu eos, qui aliquot tuorum manuscriptorum
fidem elevare audeant, aspersisti. Non enim jubesse manuscriptis idoneam Criti-*

mata antiqva & Inscriptiones, diligenterqve contemplatus sit ædificia sive rudera antiqva & instrumentum priscum omnis generis, quantum temporum hominumqve injuriæ reliqui nobis fecerunt, aquæductus, amphitheatra, arcus, statuas, columnas, obeliscos, pondera ac mensuras, toreumata sive tabulas exsculptas, opera Musiva, gemmas, lucernas, vasa & quicquid supellectilis antiqvæ ad nos pervenit & ætatem tulit.

II. Jacobus Sponius V. C. in præfatione ad Miscellanea eruditæ Antiqvitatæ, notitiam antiqvorum quæ jam dixi monumentorum appellat Archæographiam, eamqve distinguit in octo capita, de quibus nec alienum ab hoc loco nec injucundum aut inutile studiosis erit verba doctissimi Viri cognoscere, cum in singulis præcipuos etiam Auctores laudet. Ita vero ille:

ARCHÆOGRAPHIA est declaratio sive notitia Antiqvorum monumentorum, quibus Veteres, sui temporis Religionem, Historiam, Politicam, aliasqve tum artes tum scientias propagere, posterisque tradere studuerunt. Pro variis ergo quibus imprimuntur subjectis in totidem scientias subdividenda videtur. Istas pro lubitu liceat unicuique partiri atqve designare. Mihi præcipue octo statuendæ videntur, juxta totidem subjecta, nummos, lapides, ædificia, statuas, gemmas, toreumata, manuscripta, instrumentaqve omnis generis.

I. Prima est *Numismatographia*, sive cognitio numismatum, cujusvis metalli, ætatis & regionis, quam hæc ultimis sæculis excitarunt adornaveruntqve Fulvius Ursinus, Augustinus, Vicus, Erizzo, Sambucus, Occo, Strada, Golzius, St. Amant, Hemmelarius,

Q 2

An-

cum, sed præesse decet, moderari, judicare, regere; nec imperitorum pluvium scribarum veserno, eruditorum hominum judicis, rerumque summarum amplitudinem mancipare. Hoc demum est guarum esse Criticum, prudentem, eruditum, elegantem. Nil Criticum esse artem; Hypercriticum esse necesse est, qui vere Criticus esse velit, tam judicio quam nomine, tam re quam officio. Qui enim nisi Criticus sit, nec Criticus, Kevex πριτωδς litterarum & formularum Grammaticus anceps, sacularis literatura quadam notitia tumidus magis quam plenus, Theologia sanctorumque Patrum scientia leviter tinctus, totus charta seruus; hunc Criticorum omnium natio, & in primis Theologorum Criticorum è choro suo exiget, neque tali dignitate venerandum Critici nomen inquinari patietur. Rerum juxta & litterarum peritum esse oportet; qui hoc nomen quarat, & judicio prætere a summo quidam, quæ ipsa Critici notio est, præteritatem. Quem horum quodpiam deficiat, hunc Manu scriptorum codicum copia magis implicabit, quam juvabit: Quo pauciores evoluet, hoc sibi minus & aliis oberit: tam publicam quiescendo demeribitur, quam alii laborando.

Angeloni, Seguinus, Patinus, Spanheimius, Vaillant & Oyselius: quamque variorum Principum cura ad perfectionem quasi evexit.

2. *Epigrammatographia* est Inscriptionum antiquarum lapidi, marmori, ærique incisarum notitia: cui insudarunt ex prisca, Ptolemon Ptolemæi Epiphaniæ ætate, cognominatus ὀσλοκοπας, eo quod columnas sive cippos, quas *stilas* vocabant, in singulis Græciæ urbibus magno labore transcripsisset, Athenæo teste. Philochorus Atheniensis qui, referente Svida, Atticas inscriptiones collegerat: Aristodemus qui Thebanas: Neoptolemus Parianus qui omnis generis Epitaphia. Ex Recentioribus Apianus, Cyriacus Anconitanus, Lipsius, Boissardus, Panvinius, Seldenus, Lucius, Capacius, Paradisus, Gualterus, Reinesius, Guichenon, Chorierius, Ursatus, Marullus Spalatensis apud me manuscriptus, Peireskius ineditus, ac tandem instar omnium multiscius Gruterus.

3. *Architectonographia* est descriptio Templorum, Theatrorum, Arcuum triumphalium, Pyramidum, Balneorum, Portuum, Aquæductuum, milliariorum, Sepulchrorumque. Eam excoluere plurimi Græci ac Romani veteres, labantemque restituerunt hac ætate Serlio, Marlianus, Palladius, Bosius, Poldo, Belloxius, Bergerius, Perrotius, aliique.

4. *Iconographia* Statuas omnis generis, protomas, picturas, musivaque opera describit. Hanc sexcenti celebres opifices olim coluerunt. *Imaginum amore*, inquit Plinius, *flagrasse quosdam testes sunt & Atticus ille Ciceronis, edito de his volumine, & Marcus Varro benignissimo invento insertis voluminum suorum fecunditati, non nominibus sanctorum septingentorum illustrium, sed & aliquo modo imaginibus, non passus intercidere figuras, aut vetustatem avi contra homines valere.* At eam nostris sæculis renovarunt, Michael Angelus, Urfinus, variique sculptores ac cælatores Romani non ignobiles.

5. *Glyptographia* versatur circa gemmas cælatas veluti Jaspides, Sardoniches, Carneolas, Amethystos, annulis aliisque ornamentis, & Hieroglyphicis inservientes. Eam sub prioribus non comprehendimus, quod per ampla sit, cælatorumque ars a sculptorum arte diversa sit. *Gemmas plures, ait idem Plinius, quod peregrino appellant nomine Dactylisibecam, primus omnium habuit Roma privignus Sylla Scaurus. Diuque nulla alia fuit, donec Pompejus Magnus eam qua Misbridatis Regis fuerat, inter dona in Capisolio dicaret, ut M. Varro alique ejusdem ætatis*

Auctores confirmant, multum prelatam Sauri. Hoc exemplo Cæsar Dictator sex Dactyliothebas in ade Veneris Genitricis consecravit. Fuit hæc scientia quasi postliminio revocata ab Ursino, Gallæo, le Pois, Pierio Valeriano, Gorlæo, Chiffletio, Kirkero, Augustino Romano, Caninio, Bagario, Reicheltio Argentoratensi, aliisque.

6. *Toreumatographia* exponit tabulas marmoreas exsculptas, quæ toreumata vocabantur, quorum avidus collector Julius Cæsar, teste Svetonio. *Primus Phidias artem toreuticam aperuisse atque demonstrasse merito judicatur: Polycletus consummasse.* Plin. lib. 34. cap. 8. Toreumata quamplurima, quæ *bas reliefs* appellamus, æri incidit Petrus Sanctes Bartolus, eâ imprimis quæ in columna Trajana & Antoniniana visuntur à L. P. Bellorio eleganter & breviter explicata. Quæ in arcu Severi spectantur Svarelius Episcopus Vafionensis interpretatus est: aliasque ediderunt Bosius, Aringhius & Boissardus: multaque possident inediti Ligorii, Bagarii, Equitisque à Puteo codices delineati.

7. *Bibliographia* Manuscriptis dignoscendis & perlegendis addicta est, cui tot insignes Critici operam navarunt, Scaliger, Sirmondus, Salmasius, Casaubonus, l'Abbæus, Busbekius, & nuper Lambecius, qui bibliothecam Cæsaream descripsit, nec non Æmilius Portus Cretensis, cujus tractatum de Manuscriptorum Græcorum abbreviationibus ipsiusmet manu exaratum possideo.

8. *Angeiographia* instrumenta omnis generis domestica, militaria, nautica, vasa, mensuras, pondera scrutatur: modo sub voce *angeion* commodioris defectu, omne instrumenti genus comprehendere liceat. Hæc pertractarunt Baysius, Ferrarius, Rubenius, Schefferus, Smetius in suis Antiquitatibus Neomagensibus, & ineditus Peireskius *in mèru.* *Hactenus Sponius.*

III. Notum est duos necessarios Historiæ oculos à viris doctis haberi Geographiam & Chronologiam, quo nihil posse dici verius res ipsa confirmat, nullum enim cogitari potest magis obscurum vel confusum chaos, quam rerum quarumcunque narratio, ubi ratio temporum vel locorum confunditur aut ignoratur. Eodem plane modo res se habet in studio Antiquitatis, nam & hoc genus est quoddam Historiæ, est enim morum rerumque quæ apud veteres in usu fuerunt enarratio, in qua ut recte verferis, Geographiæ & Chronologiæ cognitione est opus, quoniam alia alibi & alia ætate obtinuerunt,

runt, ne dicam hanc ipsam partem esse Antiquitatis haud ignobilem veterum temporum rationes, Epochas, ærasque, regionum urbiumque appellationes ac regnorum limites veteres nosse. Antequam igitur ad specialia capita argumenti quod mihi proposui descendam, & scriptores de ritibus sacris aliisque; aut de monumentis veteribus singillatim exponam, juvat præmittere inprimis eos qui Geographiam veterem mediæ ævi scriptis suis illustrarunt, deinde dicere de iis, quorum in expediendis Chronologiæ rationibus occupata fuit industria.

IV. Geographiam Biblicam è veteribus primus attigit *Eusebius* libro de Locis Hebraicis, secundum ordinem literarum disposito; quem ab *Hieronymo* latine translatus & auctum primus Græce, cum Hieronymi & sua versione edidit, notisque illustravit *Jacobus Bonfrerius*. Paris. 1631. & 1659. fol. ad calcem commentariorum suorum in Jo. suam. *Petrus* quoque *Bertius* Eusebii libro lucem afferre conatum fuisse, testatur Jo. Ger. Vossius p. 261, de Scriptor. Mathem. & Claud. Sarravius p. 267. Epp. Eusebiana Bertii ex Menagii dono misit ad H. Vossium Ger. Joannis filium. *Lucas* præterea *Holstenius* veteris Geographiæ peritissimus, novam Eusebii de locis Ebraicis editionem pollicitus est, lib. de vita & scriptis Porphyrii p. 21. Atque optandum esset, ut post novas Jo. Marcianai & Jo. Clerici editiones prodiret idem Eusebii liber expolitus cura doctissimi Viri *Jacobi Rehsferdi*, cujus egregia in eundem specimina observationum evolvere me memini. Extat & *Eucherii* Episcopi Lugdunensis Sec. V. Epistola de situ Hierosolymæ & Judææ, ad Faustinum Presbyterum Insulanum, quam edidit Phil. Labbeus T. 1. Bibliothecæ Novæ Manuscriptorum p. 665, seq. A *Marcellino Comite* IV. libellis Constantinopolin & Hierosolymam descriptam auctor est *Cassiodorus* in Divinis Lectionibus c. 25, quod opus Marcellini intercidit. Sed tulere ætatem liber *Beda Venerabilis* de situ Jerusalem & locorum sanctorum, & ex quibus hic excerptus est, *Adamnani Scoti*, de locis terræ sanctæ libri 3. excerpti ex ore *Arculphi* Galliarum Episcopi, editique à Nicolao Serario ac Joh. Mabillonio, prologum vulgante Labbeo T. 1. Bibliothecæ novæ Manuscriptorum p. 667, sqq. Præterea alios recentiores Terræ sanctæ descriptores, sive Græcos, ut *Joh. Phocam*, *Epiphanius Hagiopolitam*, & *Perdicam* de locis Palæstinæ, editos à *Leone Allazio* in Symmictis; sive Latinos, ut *Auctorem Teimerani* à Burdegala Hiero-

Hierosolymam usque, *Marinum Sanatum Torfellum* ad calcem librorum de secretis fidelium crucis, editorum à Jacobo Bongarfio in Tomo secundo gestorum Dei per Francos, h. e. scriptorum belli sacri Hierosolymitani sive Hebræos deniq; *Benjaminem Tudolensem* in Itinerario, post A. C. 1173. scripto, quod post Ariam Montanum vertit & illustravit Constantinus L' Emperour, & ineditis adhuc observationibus Matth. Frid. Beckius, Theol. Augustanus *ὁ ἰεραρχὴς, Rabbi Petabiam*, cujus Sec. XII. clari Itinerarium edidit cum versione sua Cl. Wagenfeilius in Exercitationibus suis varii argumenti, qvi p. 161. sq. alios Geographicos Judæorum libros commemorat, qvi pauci admodum apud illos, & fabulis fere conspersi reperiuntur, *Abrahami* deniqve *Perisfol* itinera mundi, cum versione & notis edito à Thoma Hyde Oxon. 1691. 4.

V. Inter superioris seculi Scriptores Christianos præter *Samuelem Bochartum*, in Geographia Sacra, incomparabili opere, & *Josephum Scaligerum* quem librum suum de insolubilibus S. Scripturæ, & Geographiam sacram à se compositam paulo ante mortem flammis tradidisse testatur Patinus T. 1. Epist. p. 607. 608. huic argumento singularem lucem attulerunt in suis ad Scripturam commentariis *Andr. Masius* & *Jac. Bonfrerius* ad Josuam, & *Job. Lightfootius* in Horis Hebraicis ad Evangelistas, aliisq; scriptis: *Waltonus* in Apparatu ad Biblia Polyglotta, *Bernardus Lamy* in Concordia Evangelica, pauciq; quidam alii. Idem conati sunt in Itinerariis Palæstinæ *Henr. Buntingius* *Bernhardum de Breitenbach* plerumq; secutus. Nec confundendus *Bernhardus* iste cujus itinerarium prodiit Spiræ 1502. fol. cum *Martino Baumgarten* in Breitenbach equite Germano, cujus descriptio itineris in Ægyptum, Arabiam Palæstinam & Syriam edita est Norimbergæ 1594. 4. *Christiannus Adrichomius*, à P. Gautio recensitus, *Christophorus Heidmannus*, *Franc. Quaresmius*, *Otto Dapper*, aliiq; quamplurimi, quos enumerant Jo. Clericus præf. ad Sanfonii Geographiam sacram, Ephemerides Paris. A. 1707. Octobr. p. 58. Lipenius Biblioth. Theol. T. II. p. 390. 821. sq. & *Dan. Hartnaccius* in Bibliothecario p. 168. Iq. qvi non modo Germanica lingua Geographiam Biblicam singulari, nec adeo magno libro complexus est, Norimb. 1689. 4. sed & longe perfectius atqve plenius opus hujus argumenti, consultis 200. amplius Itinerariis multorum annorum labore collegisse se, ibidem testatur. Sed profectio arduum est, inter tot fabulosa atqve incerta, ex recentio-

ri-

ribus istis Hodœporicis, situm verum locorum Terræ sanctæ, in sacris literis memoratorum cognoscere. Interim licebit unquam neuiquam immunem à nævis consulere Geographiam Sacram *Nic. Sansonii* Abbavillæi, nuper cum Præfatione *Jo. Clerici* recusatam Amst. 1703. fol. & *Frid. Spanhemii* Geographiam sacram, separatim & inter opera ejus editam, *Hieronymi* item *Dicelii*, germanice vulgatam Lipsi: 17048. rum mappas Geographicas Palæstinæ, à variis viris doctis adornatas, quales v. gr. extant in *Waltoni* Apparatu, in *Lightfooti* operibus; atque, ut novissime edita commemorem, in *Commentario Job. Clerici* ad Pentateuchum, & in *Frid. Spanhemii* T. 1. Opp. paulo ante mortem ejus A. 1701. Lugd. Bat. in lucem edito, in quo locupletior habetur introductio ejus ad Geographiam sacram, Patriarchalem, Israeliticam & Christianam. Inprimis vero evolvere juvabit tabulas & Geographiam Palæstinæ viri exquisitæ eruditionis *Hædriani Relandi*, quæ brevi ut spero præla evadet. Orbem veterem ut à Noæ posteris primum frequentatum supponit, exhibet & explicat *Casparus Danckverth* in *Chronico Hoftatiæ* lib. 1. c. 6. pag. 28. sqq.

Hierosolymæ descriptionem, præter *Lightfootum*, aliosque jam memoratos, fecit *Job. Villalpandus*, in amplis suis ad *Ezechielem* commentariis, ex quo excerpta dedit *Waltonus* in Apparatu, ut omittam quæ è *Villalpando* exhibuit *Jo. Blomius* Hamb. 1660. 8. *Lud. Cappelli* *Ichnographia Hierosolymæ*, ejus *Historiæ Apostolicæ illustratæ* subjecta legitur. Extat & *Christiani Adrichomii* *Descriptio Hierosolymæ* Colon. 1588. 8. *Historiam* hujus urbis quæ & *Jebus* & *Salem* dicta est, eleganter non ita pridem exposuit *Herm. Wisius* in *Dodecade Dissertationum, Exercitationibus* tribus postremis, quæ recusatæ sunt Tom. II. *Miscellaneorum* ejus *Sacrorum, Eliam Capitolinam*, quam pro *Hierosolyma* diruta excitatam ab Imp. *Hædriano* refert *Dio Cassius*, non in eodem loco, ubi antea *Hierosolyma* fuerat, exstructam fuisse probat *Guil. Beveregius* in *Notis ad Synodicum magnum* p. 61. 62. 63. adde *Matthæi Zimmermanni* *Analecta* p. 372.

VI. *Geographia* quæ vulgo vocatur *Nabiensis*, quamque ex Arabico latine versam ediderunt *Maronitæ*, *Gabriel Sionita* & *Joannes Hefronita* Paris. 1619. 4. auctor ab *Abulfeda* vocatur *Scherif Elidra*; sive *Nobilis Idrisim*, ut notatum *Seldeno* III. 26. uxoris He-

Nomen integrum *Mohamed ben Mohamed Sherif al Edrissi*,
 Herbelot Bibl. Oriental. p. 786. Patria videtur fuisse Egy-
 ptus, & diverſus ab Elsheripho el Sachalli ſive Siculo *
 quem Anno Hegiræ 516. hoc eſt A. C. 1122. obiſſe,
 Africanus libro de viris illuſtribus in Hottingeri Bi-
 bliothecario quadripartito p. 268. ſimile ejus Opus Geographicum
 Rogerio primo oblatum memorans. Noſter
 junior eſt & Anno Hegiræ 548. hoc eſt A. C. 1153.
 obtulit Rogerio ſecundo ad explicandum glo-
 ſcripta fuit terræ figura, qvem ſibi ex argento puro
 Rex pondere 400. librarum (ſeu Rotalorum ut
 Gratarum, quarum unaquæqve 112. Drachmas
 religione Chriſtianus fuerit, ut viris præclaris
 vifum eſt, an vero Muhamedanus, ut ſuſpi-
 ad Epistolam Gregorii Nyſſeni, p. 66. ſq.
 qvæd W. E. Tentzelio τῷ μα-
 Anni 1692. p. 875. in
 concinnator Epitomes quam ſolam Ma-
 Chriſti ſacris addiſtus fuerit, auctor
 qvæd longe uberius ex Syria Pocockius, & ex
 ſecum attulit, fuerit Muhamedanus. Opus
 deſiderandum eſſe notant Arabes, quam qvæd
 locorum non ſunt annotatæ, Arabice
 edere voluit Georgius Hieron. Weſſchius,
 hoc ut alia multa egregia omiſit.

auctore inſcriptum *Nazebat al Moſebtâk* (pulchri-
 epitomen ejus tantum ex Arabico Latine edi-
 ſine ulla ratione Geographiam Nubiensem in-
 etiam Bartholomæus Herbelotus in Bibliotheca
 Arabice Mediceis typis *** editam refert Vos-
 Mathem. qvi Scriptorem præclare de Or-
 præcipue & Africæ promeritum vocat, ſub-
 ſupprimis ita ab eo deſcribi, ut nihil uſquam
 Ex Europæis vero regionibus diligentiffi-
 R me

Bonhartus extrema præf. ad Hierozoic.

ſtemen Hiſtoriz Arabum p. 122. 128. 373. *** Rom. 1592.

nie exponere Hispaniam, quam solam lustrasse se narrat p. 148. edit. Latin. Idem Vossius p. 250. mentionem facit *Horii Geographici*, ab Anonymo Arabice scripti & à Bernardino Baldo Latino versi, sed nondum, quod sciam, editi: tum operis Geographici insignis, quod composuit *Abulfeda Iymaël*, Princeps Hamah, cujus partem exiguam, Chorasmix nimirum & Mavvaralnahræ descriptionem edidit *Job. Gravius* Lond. 1650. 4. Arab. & Lat. Plura quoque idem Gravius in affectis habuit, in quibus fuit * *Abulfeda integer*. Vide Acta Er. A. 1700 p. 518. seq. Bene D. Abr. Hinkelmannus in præfat. ad Alcoranum: *Cum vero ad utramq; Historiam GEOGRAPHICAM ita necessaria sit, ut sine ea Historicus ne intelligi quidem possit; maxima in hoc quoque studio adjumenta & lumen in posterum Arabismo debebimus. Neque in ista parte eruditionis ex ignorantia vocum & rerum Orientalium sedius periclitari anquam fuit, quam in hac. Hic montem Gebel, desertum Barba, & similia audias, cum voces ipsa Arabica montem & desertum exprimeant. Hic summa cum imis confusa & transposita animadvertas, cum ad certa montes & gradus omnia revoceverint Arabes. Nemini ego fidem extorquebo: id certe novi, aliam esse Asia & Africa faciem, quam in *Tabula Geographica* ab *Abul-Feda* depicta. Possideo *Instructiones Geographicas* ab *Abul-Feda* & *Abul-Ischak Ibrahîm Ibn Jahja*, quibus in fine *Indicis* longitudo & latitudo Locorum nobiliorum Orientis, & quibus errores quam plurimos detegere, cuius desideranti, sine nequaquam. Atque utinam integrum illud Principis Hamah *Abul-Feda* opus, quod aliquando cum Europa communicaretur, cujus præter partem à *Gravio* aliis citata, ut & partem exiguam a *Gravio* editam, forte nihil præterea desideraremus. Interim monere nos possunt *Geographia Nubiensis* & qua ad *Alferganum* *Gollis* audivit, emendandum nobis restet. Quid est autem tantas orbis partes, quæ in communi patria tanquam in ignota sylva vivere? Quid est, quæ quam librorum ope nobilissimas regiones peragrari?*

VII. De antiquis Geographis Græcis non repetam, præ prolixius differui libro IV. Bibliothecæ Græcæ; tantum nomina & præcipuas editiones verbo perstringam, nomina præterea memorabo ibi à me omissa. Pervenerunt autem ad

* *Abulfeda* descriptionem Arabix, Maris Persici & Rubri ex *Gravio* & *Abul-Feda* ejus versione edidit V.C. Joannes Hudsonus Oxon. 1722. 8. Voluptatis causa Geographorum minorum.

clarus, cujus libri octo Geographiæ post editionem Græcolatinam. Amst. 1618. fol. una cum tabulis Geographicis *Agarhadamonis* vulgata à Petro Bertio, majore etiam studio ad Codices MSS. recenferi desiderant, & à docto aliquo viro illustriri. Arabiæ descriptionem à Jo. Gravio ex MS. antiquissimo emendatam castigatius nuper vulgavit V. C. Jo. Hudfonus.

4.) *Stephanus* Byzantinus Grammaticus post Arcadii & Honorii tempora scripsit *Ἐθνικά* sive Lexicon Geographicum, in quo nomina patronymica potissimum persequi instituit, sed eadem operâ universæ Geographiæ lucem affert singularem. Opus ipsum excepto fragmento Segvieriano diu est quod intercidit, sed existat epitome quam *Hermolaus* Grammaticus Justiniano imperante clara concinnavit, nisi quod in litteris α & λ sunt lacunæ. Prodit cum notis Stephani de Pinedo, Judæi Lusitani Amst. 1678. fol. & cum Abr. Berkeli commentario, & Jac. Gronovii observationibus Lugd. Bat. 1688. fol. Doctissimæ Lucæ Holstenii notæ postumæ Lugd. Bat. 1684. fol. una cum fragmentis Geographi antiqui Scymni Chii separatim editæ sunt à Theodoro Ryckio.

5.) *Geographica* à *Davide Haschelio* Græce edita Augusti Vindel. 1600. 8. Marciani Heracleotæ (sive ex parte Scymni portus) & Scylacis Caryandensis, Artemidori Ephesi, Dicarchi Melleonii & Isidori Characeni scriptæ complectuntur.

6.) *Geographi Græci* minores Græce & latine vulgati cum notis à *Johanne Hudfovo* V. C. una cum præmissis veterum testimoniiis, & doctissimi Dodvelli dissertationibus de ætate scriptis singulorum in primo & secundo Tomo Geographorum & Dionysii periegetæ. Oxon. 1698. 1703. 1712. 8. quatuor Voluminibus.

Tom. I. continentur *Hannonis* periplus,

Scylacis periplus

Agatharchides de mari rubro,

Arriani Periplus Ponti Euxini,

Periplus Maris Erythræi, eidem vulgo adscriptus.

Nearchi parapulus ex *Arriani* Indicis.

Marciani Heracleotæ Periplus, cum fragmentis *Artemidori* & *Menippi*.

Anonymi periplus Maris Euxini.

- Tom. II. *Dicaarchi* Status Græciæ,
Ejusdem descriptio Pelii Montis.
Isidori Characeni mansiones Parthicæ.
Scymni Chii periegesis.
Ejusd. Fragmenta à Luca Holstenio collecta.
Libellus de Fluviis, *Plusarcho* adscriptus.
Agathemeri Compendiariarum Geographiæ expositio-
num libri duo.
Strabonis Epitome.
- Tertio Tomo Excerpta ex *Dionysii* Byzantii inaplo Bospori Thraecii
latine servata à Petro Gyllio.
Excerpta ex *Georgii* Medici *Chrysoceca* Syntaxi Persarum per
Ismaëlem Bullialdum.
Ptolemæi Tabula longitudinis & latitudinis Urbium in-
signium, Ex MS. Codice Theonis in Bibl. Bodlej. re-
censita.
Anonymi vetus orbis descriptio pridem vulgata à Jacobo
Gothofredo, recusa latine ex Jac. Gronovii editione.
Variæ Lectiones in Anonymum Geographum Ravenna-
tem ex MS. Urbinate Vaticanæ Bibl. num. 678.
Descriptio Chorasmiæ, Mavvaralnahræ, & inedita hacten-
us Arabiæ, Maris Persici & Alkolzum sive rubri,
Arabiæ & latine ex *Abulpheda*, per Jo. Gra-
vium, & Arabiæ descriptio *Ptolemaica* Græce &
latine, per eundem Gravium innumeris in locis
emendata.
Tabulæ Geographicæ Nassir Eddini Persæ & Ulug Beigi
Tartari Arabice cum versione Jo. Gravii.
Periplus (*Arriano* falso adscriptus) Ponti Euxini, &
locorum utriusque Continentis, videlicet Bithy-
niæ Ponto adjacentis, Paphlagoniæ &c. ex Codice
Vaticano.
Ptolemæi ἐκείνης κανονικῆ τῶν ἀστερισμῶν Græce è MS. emen-
data.
- Tom. IV. Henr. Doddvelli diss. de ætate & patria Dionysii Perie-
getæ. Dionysius Græce & Lat. cum commentario Eustathii
per singulas paginas verbis Poëtæ subjecto. Avieni & Priscia-
ni Metaphrases Dionysii. Avieni Ora maritima. Anonymi
Græci

Græci Paraphrasis in Periegesin integrior. Excerpta è Scholiaste inedito in Dionys. qui exstat Parisiis in Bibl. Regia. Fragmenta de Urbium & regionum nominibus in alia mutatis, ex notis Leonis Allatii ad Georgium Acropolitam p. 244. & ex iis quæ subjiciuntur Codino p. 404. aliaque apospasmata Geographica, vel inedita hæctenus vel emendatius edita, Græcè.

7.) Geographica à *Leone Allatio* in *συμμεικτοῖς* collecta, editaque à Bartholdo Nihulio Amst. 1653. 8. recentiora sunt & maximam partem Palestinam spectant & jam supra memorata, & libro IV. Bibl. Græcæ p. 81. seq. diligentius à me recensita, una cum syntagmate Geographico quod edere voluit *Lucas Holstenius*, teste *Lambecio* libro I. de Bibl. Vindob. p. 123. seq. Tantum addere liceat *Joannis Photæ* descriptionem castrorum & urbium ab Antiochia ad Hierosolymam usque latine ex Allatii versione præmissam Tomo II. Actorum Sanctor. Maji, cui Papebrochius latinum subjunxit Itinerarium Antonini Placentini è MS. Toracenti, cum suis animadversionibus. *Epiphanius* auctor Geographicae narrationis Syriæ idem videtur qui de S. Apostolo Andrea & de S. Maria scripsisse memoratur ab Allatio p. 90. & 106. de Simeonum scriptis. *Perdiccas* protonotarius Ephesinus diversus fuisse videtur à Theodoro Perdicca magnæ Ecclesiæ CPol. à supplicationibus, & à Georgio Perdicca scevophylace Imperatorii cleri, qui ambo interfuere Pseudo Synodo CPolitanæ Palamitarum A.C. 1341.

8.) *Cosmæ* Indopleustæ Topographia Christiana libris XII. Græcè & latine edita a Bernardo de Montfaucon, Paris. 1706. fol. de qua abunde dixi lib. III. cap. 25. Bibl. Græcæ.

9.) Geographica antiqva à *Jacobo Gronovio* edita, Lugd. Bat. 1697. 4. complectuntur *Scylacis* Periplum maris mediterranei, *Anonymi* periplum Mærotidis paludis & Ponti Euxini, *Agathemeri* Hypotyposin Geographiæ, omnia Græcolatina, cum notis H. Vossii, Jac. Palmerii, Sam. Tennulii, & Expositionem totius Mundi à Jac. Gothofredo editam, latine, additis quemadmodum ad priora quoque editoris emendationibus. Biennio post, idem Gronovius edidit animadversionem in Oxoniensem Scylacis editionem & Dissertationis Dodvelliæ de Scylacis ætate examen, subjuncto *Ephori* fragmento ex *Cosmæ* Topographia (lib. 2. p. 148. edit. Montfauconianæ.) Lugd. Bat. 1699. 4.

10.) *Joan-*

Grammatici Gazæ ἐν Φρασι & κομμικῆ πιναν. Ὁ
 ἔκδοσις, versibus jambicis DCXXVI. Græce vulgata
 Lugd. Bat. 1613. 4. libro 2. Var. Lect. p.98. cum
 Nonno posteriorē, ejusque imitatore
 esse observant, unde versibus pæne Nonniacis descriptum
 poëma tradit Caspar Barthius p.747. ad Gvil. Bri-
 ttonis Hexametro carmine usus sit, Joannes Jambico.

antiquis Geographis latinis supersunt *Pomponius*
de situ Orbis, eruditissimo II. Vossii commen-
 tarius habemus, *Plinius Secundus* qui Historiæ suæ Natu-
 ræ quarto, quinto Geographiam pertractat, ut *Epi-*
tolemaeus, & quæ de situ locorum differit libro pri-
 mo. Itinerarium quod fertur sub *Antonini* nomi-
 ne, & *Cosmographia* quæ sub *Æthici & Julii*
Avieni nomine, & *Avieni Ora* maritima, tum *Vibius Seque-*
ntius, *Pontibus*, *lacubus*, *nemoribus*, *paludibus*, *mon-*
tibus, & *tabulis* nobilissimo Viro Francisco Hesselio nuper illustra-
 tum à Porcherono & Jac. Gronovio vulgatus, de
 his me dicere in Bibliotheca latina.

Geographicas primus inter Græcos ador-
 naverunt Milesius Thaletis discipulus teste Strabone,
 & *Hecataeus*, aliisque. Inter *Egyptios* *Sesostris*, ut
 ad *Dionysium Periegetem*, qui addit, *Heca-*
teus, & *Endoxum* vetustissimos Græcorum Philo-
 sophos in tabellis pictos ediscere mundos docuisse,
 ad sententiam Græci Scriptoris efferen-
 tiam etiam tabulæ Geographicæ æræ ab *Arista-*
rchum Cleomeni Lacedæmonio Regi allatæ *Herodo-*
to nec defuere, qui *Josua* c. XVIII. 8. seq. tabula-
 rum vestigium visi sunt sibi reperire. Confer Cl.
Mathematici *Samuelis Reyheri* *Mathesin* *Mo-*
gram Græcorum porro latinorumque scriptorum mo-
 dum de tabulis Geographicis testimonia colle-
 git *Medicus* Lib. IV. var. Lect. cap. 5. *Nic. Bergierius*
de *Romani imperii viis* lib. III. c. 7. *Ger. Jo-*
hann. Berneggerus p. 61. sq. *Matth. Berneggerus* QV. 1. in *Facit.*
Nicha-

Menagius ad *Laërtii Theophrastum* L. V. de vitis *Philosophorum*. Sect. 51. *Franc. Bianchinus* in *Hist. Universali* ex monumentis antiquis probata, & *Italico* idiomate edita c. 30. pag. 413. 477. seqq. *Jac. Perizonius* ad *Ælian.* III. var. hist. c. 28. *Cangius* in glossario voce *mappa mundi* & *Job. Daniel Major* in *scrutinio Medico Cosmodixeos Satanicæ*, Kilon. 1686. capite secundo. De tabula similiter etiam *Geographica* accipiendum quod de *Agrippa* *Plinius* III. 2. *Hist. Agrippam* quidem in tanta viri diligentia, praterque in hoc opere cura, orbem cum terrarum orbi spectandum propositurus esset, errasse, quis credat, & cum eo *Divum Augustum*. Apud *Stephanum* vero *Byzantium* in *Αἰθῶ* & *Ἀβδηρῶν* per *πίνακας* & *πυθαγορείους* *Xylander* & *Mauffacus* putant respici tabulas *Geographicas*; sed *Holstenius* & *Abr. Berkelius* in-notis ad illa loca rectius observant, notari tabulas s. indices doctorum virorum, quales à *Callimacho* compositos olim esse constat, & cujus generis est ex recentioribus *Jani Nicii Erythræi* *Pinacotheca*. *Jo. Xiphilinus* p. 222. ex *Dione* refert, *Mertium* *Pompufianum* interfectum à *Domitiano*, quod pictum orbem terrarum in conclavi suo haberis, imperium affectare videretur. Utrum vero *Diabolus*, *Matthæi* IV. cum *Christo* *Servatori* regna mundi de monte *Libano* ostendit, hoc fecerit demonstrata *mappa Geographica*, ut viris doctissimis placet, mihi parum videtur esse verisimile, cum nemini altus mons ascendendus sit, ut *tabulam Geographicam* vel inspiciat ipse, vel alteri inspiciendam ostendat. Adeoque in montem adducto, ex eodem potius prospiciendas oculis partim, cætera mente simul cogitandas terras earumque delicias obtulit *Satanas*, perinde ut de *Severo* *Xiphilinus* p. 295. καὶ ἄλλοτε ἀνήχθη ἐς περὶ πύκνῃ, καὶ καθορῶν ἀπ' αὐτῆς πᾶσαν μὲν τὴν γῆν πᾶσαν δὲ τὴν θάλασσαν, quæ non male *Matthæi* loco conveniunt, nisi quod per somnium hoc *Severo* accidisse narratur. Quales porro fuerint veterum *Πίνακες*, rudiores præsertim illi, ad itinerum tantum directionem comparati, nullo clariore testimonio constat, quam reliquiis *Tabula Peutingeriana* à *M. Vellero* editæ & illustratæ, de qua dixi in *Indice* ad *Bibliothecam Latinam* voce *Tabula*: quibus nunc addo easdem subjectas *Orbi antiquo Georgii Hornii*, & *Ptolemæi Geographiæ* editionis *Græcolatinæ Bertianæ*. *Tabulam Theodosianam* vocat *Bertius*, quia illam ætatem refert, à *Beato Rhenano* lib. 1. rerum *Germanicarum* p. 35. vocatur *tabula pro-*

provincialis. Cæterum nova illa quam cum Commentariis illustris & doctissimi Viri *Mensonis Altingii*, Consulis Groningensis, expectare jussi sumus Tabulæ hujus editio, nondum in lucem prodiit. Alia veterum tabularum Geographicarum specimina præbent antiqui Codices Geographiæ Ptolemæi, cujusmodi unam alteramq; in membrana, coloribus etiam variegatam penes me habeo. Atq; *Agathodæmonis* quidem Alexandrini Mechanici, qui seculo V. post Christum natum floruit, & cum *Isidoro Pelusiota* commercium exercuit literarium, tabulæ Geographicæ, ex Ptolemæi descriptione orbem delineantis, Ptolemæo adjunctæ sunt ab eodem Bertio aliisque editoribus. Vide *Vossium* de Philologia c. XI. §. 23. & *Christophori Hendreichii* *Pandectas Brandenb.* p. 59, sed qui perperam tradit, *Agathodæmonis* tabulas editas Latine Basil. 1552. & 1584, per *Marc. Vellserum* cum ejusdem notis. Dicere enim voluit extare in Latinis Ptolemæi editionibus annorum illorum, sed in quibus nullæ fuere partes *Vellseri*, qui tabulam *Peutingerianam* edidit Venetiis 1591. 4. recusam inter ejus opera. *Norimb.* 1682. fol. De *Diaphragmatis* sive itinerum lineis quibus maria trajicienda vel regiones peragrandæ essent, confer *Dodvvelum* in *disi.* de *Scylacis* peripli ætate §. 16. Tabulam veterem Orbis terrarum & terræ sanctæ ex veteri Codice *Marini Sancto*, dicti *Torfelli*, edidit *Bongarsius* T. 2. Operis cui titulus *gesta DEi per Francos*, post pag. 288. Prodiit apud *Wichelos* Francof. 1611. fol. *Πορτλάν* dicitur apud Græcos recentes liber, nautis portus & intervalla locorum monstrans, de quo vide *Cangii* *Glossar. mediæ & infimæ Græcitat.*

X. Compendium veteris Geographiæ tradidit *Hispanice Consalus de Salas*, *Melæ* insitens. Latine *Phil. Claverius* frequenter recusus cum notis & observationibus *Joh. Buvonni*. Inprimis quoq; laudatum compendium antiqviæ & mediæ Geographiæ in tironum usum concinnatum à doctiss. viro *Christoph. Cellario*, qui novam itidem Geographiam simili *Breviario* illustravit: ut *Gallica* lingua post *Phil. Labbeum* fecere *Robbius* sive *de la Robbe*, *A. D. Fer*, *D. F. de Merveilleux*, aliiqve: *Germanica* cum summa laude, memoratus jam mihi *Joannes Hahnertus*, *Scholæ* nunc, de quo gaudemus, *Hamburgensis* uti nuper *Martisburgensis* magna gloria, cujus quæstiones Geographicæ & in *Belgium* translata idioma, & *Germanice* in-

tra paucos annos vicies amplius recusa omnium manibus teruntur. Ex iis qui latine hanc compendii operam juvenum studiis navarunt non prætereunda *Georgii Faarnier* S. I. *Geographica Orbis notitia per litora maris & ripas fluviorum*. Francof. 1668. 12.

XI. Notitiam pleniorē Geographiæ antiq̄væ universæ summa diligentia & accuratione elaboratam debemus eidem, quem modo laudavi, *Christophoro Cellario*, Academiæ Hallensis & Germaniæ totiüs ornamento nuper singulari. Hujus Notitia orbis antiq̄væ s. Geographia plenior ab ortu rerum publicarum, ad Constantinorum tempora orbis terrarum faciem declarans, & novis tabulis Geographicis, accuratioribusq̄ve & plenioribus, quam *Ortelius*, *Cluverius*, & *Brieti* post *Agathodæmonem Alexandrinum* dederant, illustrata, jam lucem vidit integra, primo volumine vulgato Lips. 1701. 4. mox Cantabrigiæ recusa sive in Belgio potius A. 1703, in quo Europa Vetus describitur. Alterum volumen Asiam & Africam antiq̄vam complectens prodiit A. 1706. 4. recusum eodem anno Amstelodami. Hoc opus excipere debebat Geographia plenior Media, orbis terrarum faciem pet. 10. circiter annorum centurias post Constantinorum ætatem illustrans ac persequens, sed labori huic A. 1707. immortalis vir præclarus, pauca ejus argumenti in schedis affecta reliquit, perficere atq̄ve in lucem edere opus desideratissimum haud potuit.

XII. Parallela veteris & novæ Geographiæ edidit *Phil. Brietius* Paris. 1648. 4. tribus Volum. Europam duntaxat persecutus. Similem parallelismum passim notant *Ptolemæi* illustratores *Bertius* & alii, tum pleriq̄ve è Scriptoribus recentioribus, quos jam nominavi, ac deinceps recensiturus sum. Quam in rem commemoranda hoc loco etiam *Andisfredi* Geographia vetus, nova & Historica, vulgata Gallice Paris. 1689. 1691. 1694. tribus Voluminibus 4. Sed nec illa Europam egreditur.

XIII. Lexica ad veterem Geographiam intelligendam, præter veteres *Eusebium*, & *Stephanum Byzantinum* jam supra memoratos, adornaverunt *Abr. Orselius*, & qui recenti quoq̄ve Geographiæ simul lucem afferunt singularem, *Jo. Phil. Ferrarius*, *Alexandrinus*,
in

Academia Mathematices Professor: Ferrariique locu-
 bratorum, *Artenius Baudrandus*, Parisinus, cujus Lexicon Geo-
 graphicum, Parisi. 1670, fol. atque A. 1701, 4. Amstelodami
 Gallice tractatum & auctum prodit. Ad *Ortelii thesaurum* s. *Le-
 xicon Geographicum* Antwerp. 1596. Hanov. 1611. 4. vulgatum ex-
 hinc in editiones postumae *Luca Holstenii*, Romae editae
 1701, 4. praeterea ejusdem *Ortelii Synopsis Geogra-
 phica*, Antwerp. 1678, 4. in quibus praclaro prorsus insti-
 tutum, praestantissimi virorum doctorum industria atque accurate
 studio, ut in re litteraria esset, populorum, regionum, insula-
 rum, oppidorum, montium, promontoriorum, silva-
 rum, lacuum, marium, sinuum, lacuum, paludum, fluvio-
 rum, &c. varia pro Auctorum traditionibus, saeculorum
 mutationibusque nominis & migrationibus appellationes
 adhibuit, & literarum exponuntur. In Lexico historico
 quoque *Andr. auxit Nic. Loy*, tum in Lexico universali
 quod ex Gallico Anglice ac nuper Germanice
 completatum prodit & *Job. Jac. Hoffmanni* simi-
 liter Geographiae veteris pariter ac recentis ratio habetur.
 In *Artenii* fere *Baudrandus* est insertus, adeo ut Au-
 thore suo libro suo conquestus fuerit. Novissime Lexi-
 con Germanice quidem duo sed nostra eta-
 te commodata, unum paucis plurima docens atque
 praestantissima jam vice recusum cum praefatione Clarissi-
 mi *Georgii Meibomii*, quod inscribitur, *Reales Staats und Jünings-
 Buch* in 8. Alterum quod *Erdmanno Libero* debetur, qui
 in *Rektorat* Gymnasii Martisburgensis successit, &
Christophari Cellarii excusum primum est forma octa-
 va, completius in fol. *Geographisches Historisches Lexi-
 con* temporis itidem potissimum respicit, nec immune
 est a *Geographico Historico* magnum *Historico Geographicum Franc-
 gae* quod Gallice lucem vidit Parisi. 1708. tribus in fol.

Germaniam veterem descripsit *Lacu. Novini Medi-
 cinae* regulari libro *Amsterc.* 1609. 8. & in *Andreae
 Cellarii* illustrata, in quo nonnulla loca orae maritimae ab

Avieno decantatae illustrantur. Geographia vetus illorum tractuum lucem etiam accipit à *Luc. Andr. Resendii* Antiquitatibus Lusitaniae, à *Job. Vafai* Annalibus Rer. Hispan. memorabil. & ex *Job. Mariana* Rerum Hispanicarum historia, *Arnaldi Oibenarti* notitia utriusque Vasconiae, Paris. 1638. ac *Petri de Marca* Geographica & historica descriptione Cataloniae, Ruscionis & circumjacentium populorum Paris. 1688. fol.

Italiam, Siciliam, Sardiniam, Corsicam antiquam magno studio à *Phil. Cluvero* declaratam habemus Lugd. Bat. 1619. fol. Epitomen ejus operis concinnavit *Jo. Buno*, Animadversiones quasdam & castigationes marginibus libri sui adscriperat *Luc. Holstenius*, quæ post mortem ejus editæ sunt Romæ 1666. in 8. Fuerat vero *Holstenius* Cluvero Italiam lustranti itineris socius, qui post fata etiam viduæ & filiabus ejus consilio & ope adfuit; cum minime lauta re familiari illas Cluverus reliquisset. Extat & *Benod. de Falco* descriptio locorum veterum districtus Neapolitani, Etrusco idiomate vulgata Neap. 1580. 12. *Bonaventura Castilionæ* * *Mediolanensis* Gallorum Insulæ antiquæ sedes s. *Mediolanensis* ditionis descriptio habetur tomo II. *Miscellaneorum* collectorum à *Gaudenio Roberto*. *Puteolani* tractus situm exposuit *Julius Casar Capaccius* in libro edito Italice Romæ 1652. 8. *la vera antichità di Pozzuolo*. Galliarum veteris faciem dare conatus est *Josephus Scaliger* in *Notis* ad *Jul. Casarem*, ut *Observata* ejus in lectionibus *Ausonianis* omittam: Sed præcipua in hoc argumento laus est *Hadr. Valesii*, cujus notitia Galliarum, ordine literarum digesta, mediis præcipue ævi scriptoribus illustrandis egregie inservit Paris. 1675. fol.

Germaniam antiquam idem *Phil. Cluverus* dedit, & singulatim præterea descripsit veterem *Vindeliciam* & *Noricum* Lugd. Bat. 1630. 1631. fol. *Germaniæ Cluverianæ* Epitomen similiter elaboravit *Job. Buno*; & in hoc quoque Cluverii opus *Holstenianæ* animadversiones leguntur. Multi partes singulares *Germaniæ* sunt persecuti ut *Prussiam Christophorus Hartknochius*, *Silesiam Nic. Henelius*, *Holsatiam Casparus Danckwerth*, *Carniolam Jo. Weikart Vatvasor*, *Rhetiam Egidius Tschudus* de prisca & vera Alpina *Rhetia*; & *Johannes Basilius Heroldus* tractatu de *Germaniæ Veteris* quam primam vocant locis antiquissimis & in libello de Romanorum in *Rhætia* li-

10-

* *Castilionæ* liber legitur etiam in Tomo 1. thesauri Antiquitatum Italiæ *Graviani*, ubi & *Jacobi Braccii* Oræ *Ligulicæ* descriptio.

quibus, sed quem multis nominibus ineptissimum esse sen-
 tent. *Opp. Uterqve Heroldi liber extat T. I. scri-*
ptor Simonis Schardii. Caterum hos omnes ac singu-
percerent, utrean nimis foret prolixum, ac plenum tædii. Menfo
non prætereundus, qui mediæ præsertim ætatis
sultis summa industria concinnatam exhibuit de-
Batavi & Frisii, seu Notitiam Germaniæ inferio-
enum, ordine alphabetico concinnatam, & il-
Geographicis, cujus pars prior lucem adspexit
altera 1702. fol. Novissime Geographiam Germa-
post specimina in hoc genere sparsim edita ab Her-
Henrico Meibomio, Caspare Sagittario & Chri-
Paulino, & post Jo. Nicolao Hertium in Notitia
populorum & Wilh. Turckium in diff. de Geo-
medii ævi, Pauli Hachenbergii libro de Germa-
moribus præmissa, insigniter illustravit atqve
alios prævit Clarissimus vir & amicus noster
Serni, Ducum Saxoniorum Historiographus
Geographiam mediæ ævi, Germanice edita hoc

veteris faciem exponit *Wilhelmus Camdenus* in
 Lond: 1607. 4. & in libro Anglice edito, sub
Britannica, ut omittam, quæ de Scotia veteri Bu-
 & cæteri. Chartam Geographicam Britani-
 æ annos sexcentos, Chronico Saxonico præmisit
 1692. 4. Unde itidem Geographiæ mediæ ævi,
 similiter in aliis etiam regnis Europæ, Asiæ, Africæ
 et doctis, uti Hadriano Relando, Jo. Georgio Ec-
 Sminkenio, ac modo laudato Junkero, tanto
 quanto difficilius id esse videtur, pleniusque
 ex quibus eruenda illa est vastitatem ac
 & Historiæ caliginem, à felicissimis inge-
 quamdiu præcipue recentior Geographia per
 accuratius & quoad minutissima etiam &
 ex quorum nominibus sæpe antiquorum illu-
 indagari potest, plenius tradita exstat.

XV. Græciam veterem ex antiquis exposuit *Pausanias*, ex recentibus non omnem tamen *Jacobus Palmerius* *Grentemenilius*, cujus descriptio antiquæ Græciæ postuma à *Stephano Morino* edita prodit Lugd. B. 1678. 4. Existat etiam *Job. Laurenbergii* enarratio Græciæ antiquæ, mappis Geographicis illustrata, & post obitum auctoris à *Sam. Pufendorfo* Amstel. 1661. 4. oblongo edita. Verum de illis tabulis Geographicis *H. Vossius* p. 155. ad Lib. II. Melæ cap. 3. ita judicat, tales passim esse, ut, si omnia nomina locorum in unum collecta casu denique & temere in chartam conjiciantur, vix tamen perversiorem ordinem & situm sint habitura, *Mich. Sophiani* descriptio Græciæ, una cum explicatione *Nir. Gerbellii* ex editione Basil. 1549. fol. recusa est Tomo IV. *Theauri Antiquit. Gronoviani*, in quo etiam extat *Joannis Laurenbergii* enarratio Græciæ antiquæ, & *Ubbonis Eomii* *Vetus Græcia*, seorsim plus vice simplici excusa & in re publica civitatum describenda potius occupata. In ejusd. *Theauri* Tom. XI. occurrit eximium, & nunquam ante editum opus *Erasmi Vindingii*, quod inscribitur *Hellen* s. de singulorum Græciæ populorum incunabilis; migrationibus & coloniarum deductione. In eodem tomo habentur etiam *Dicaarchi* *Geographica* quædam cum *Henr. Stephani* *Dialogo*, qui inscribitur *Dicaarchi συμπραξις* & de Græcorum moribus, ex editione Paris 1589. 8. Idem *Theaurus* Tomo VI. exhibet marmoream basin *Colossi* *Tiberio erecti*, ob civitates Asiæ, post terræ tremores restitutas cum commentario *Laur. Theodori Granovii* separatim antea edito Lugd. Bat. 1697. fol. Tomo V. *Petri Gyllii* de *Bosphoro Thracio* libri 3, una cum ejusdem *Topographia Constantinop.* cum quibusdam veteribus inscriptionibus; quibus duabus scriptis pro illa certa ætate eximiis & sapius recuis præter cæteros addi, imo multis nominibus præferri meretur *Carolus du Fresne* in *Constantinopoli Christiana*, Paris. 1680. fol. Tomo IV. *Antiquitatum Græcarum* extat *Jo. Meursii* de populis & pagis Atticæ liber, cum supplemento ex chirographo Auctoris, & animadversionibus *Jac. Sponii* depromptis ex ejus itinerario. Ibidem habes *Meursii* *Athenas Atticas*, *Cecropiam*, s. de Athenarum arce librum, & *Ceramicum geminum*, *Miscellanea*que, (in quibus & ipsis *Geographica* quædam attingit) *Laconica*, cum Auctoris supplementis, in præfatione ad dictum tomum à *Gronovio* editis, qui in Tomo V. ejusd. operis recudendum itidem dedit *Meursii* librum.

nologica omnium Archiepiscopatum & Episcopatum universi orbis, Gallica lingua nuper editæ; & succincta methodo comprehensæ ab Abbate *Commanvillio*, Rothomagi 1700. 8. *Tables Geographiques & Chronologiques de tous les Archevechez & Evechez d' l'Univers, ou l'on voit l'etat ancien & present.* Jam, ut memoratis præcipuis hisce, alios nonnullos ejusdem argumenti subjungam, non prætereundus *Eman. Schelstratenus* in Appendice ad Tom. II. Antiquitatis Ecclesiasticæ illustratæ Rom. 1697. fol. in qua præter varias notitias Episcopatum, habetur etiam Itinerarium *Antonini*, supra nobis memoratum, & *Hierocli* Synecdemus s. Comes peregrinationis, ab *Holsteno* recensitus & ex codice *Farnesiano* auctus. Eidem *Hierocli* *Carolus à S. Paulo* tribuit dispositionem civilem Provinciarum Imperii CPolitani, quam è Codice Vaticano edidit in Notitiis antiquis Geographiæ sacræ subjectis p. 20. sqq. *Nili Doxopatri* Notitiam quinque thronorum Patriarchalium, seculo XII. conscriptam, vulgavit *Schelstratenus* *Leo Allatius* lib. 1. de Consensu & Dissensu Ecclesiæ Græcæ cum Romana c. 24. tum *Steph. le Moyne* T. 1. Var. Sacr. p. 211. - 261. *Leonis Sapientis* *Δαρινωνου* s. Notitiam Episcoporum, qui Episcopo Constantinopolitano parebant; & expositionem novam *Andronici Palæologi* Imperatoris, quæ legitur in calce Chronici Ecclesiæ Græcæ, adornati à *Phil. Cyprio*, & *Lipsiæ* 1687. 8. cura Reverendi Doctoris Theologi *Joh. Olearii* editi, adjunges Notitiam sedium metropolitancarum Alexandria ab *Eutyebio* Patriarcha scriptam, medio fere seculo X. quam exhibet & illustrat idem *Beveregius* in Notis ad Synodicon magnum p. 148. seq. Notitias provinciarum Galliæ atque in his unam temporibus *Honorii Imp.* conditam sed Civilem, ut jam notavit *Carolus à S. Paulo* p. 122. non Ecclesiasticam, vulgavit *Sirmondus* T. 1. Conciliorum Galliæ & *Andreas du Chesne* T. 1. Scriptor. Francorum. Notitiam Provinciarum Africae idem *Jac. Sirmondus* edidit T. 1. var. opusc. recusam. T. 1. Opp. p. 429. atque in tomo priore Historiæ persecutionis Vandalicæ *Victoris Vitenfis*, curante *Theodorico Ruinaro*: His adde Breviarium *Sexti Rufi*, c. 4. & quæ viri docti *Joh. Fellus* Episcopus Oxon. ad *Cyprianum*, & *Lud. Elias du Pin* Doctor Sorbonicus ad Optatum, ubi etiam existat Africa vetus Christiana eleganti & accurata tabula Geographica per *Insulanum* (*G. de l'Isle*) descripta. Non omittendæ etiam Notitiæ Episcopatum, à *Jac. Goaro* Græcæ & latine editæ ad calcem *Georgii Codini* inter scriptores Historiæ Byzantinæ

1611. fol. *Renatus Choppinus* in *Politica Ecclesiastica*, *Leunclavius*
 Romano p. 244. sqq. *Jusellus* T. 1. *Bibliothecæ Juris*
 p. 119. sqq. *Jac. Ufferius*, lib. de *Asia Lydiana* s. *proconsula-*
 & VII. *Ecclesiis metropoliticiis*, post *Auctoris* obitum *Lond.*
 & *Bremæ* 1701. 8. *recuso*. Videndus etiam *Isaac*
 ad *Epistolam Greg. Nysseni* p. 135. sq. *Notitiam pa-*
Antiocheni & Hierosolymitani *Guilmo Tyrio* sub-
Bongarsius T. 1. *gestorum DEi per Francos* p. 1044.
 hinc *Jac. Gotofredi*, *Jac. Sirmondi*, & *Cl. Salmasii* *Scri-*
regionibus suburbicariis. *Notitia Ecclesiarum Ur-*
lo XI, quam dat *Baronius* ad *A. C.* 1057. n. 19. sqq.
Exercitationes de sedibus Episcopalibus pri-
Edvardus Brerewoodus & Guil. Caveus in *Regimine*
Antiquæ veteris, Anglice descripto & *Guido Pancirollus*
 ad *Notitiam Imperii*, qui post editionem *Lugd.*
 est *Tomo VII.* thesauri *Græviani*. De antiquo
Mediolanensis in Episcopum Ticinensem, lectu
Antonij Muratorii *dissertatio* in T. 1. *Anecdoton*
 211. sqq. Nec prætereunda *Benedicti Bacchini*
Casimensis opus in tres libros distributum de
archiæ origine editum *Mutinæ* A. 1704. 4. in quo
 negat *Ecclesiarum Metropoliticarum* in-
 factam esse secundum statum provinciarum.
 tamen sine partium studio vetera monumenta
 nequusquam *Ecclesiasticas dioceses* cum
 divisione *conspirare* comperiet. Adde
Papæ cap. 15. p. 237. *Notitia Ecclesiarum*
 dependentium à *Patriarcha Armenio*, qui *Eg-*
 videatur in *calce Historiæ criticæ Fidei & ri-*
 Orientalium, Gallice editæ à *Rich. Simone*.
Metropolium & Episcopatum Patriarchæ Constan-
 subjacentium *catalogus* occurrit in *Thoma Smicbi*
Græcæ hodierno, p. 77. sqq. *cujus*
 libellus, in Belgio *recusus*, & lectu dignus, de
 quas moribus *Apocalypseos* & *prophæ-*
 Evangelistæ. Vide etiam *Ricautum* lib. de *statu Ec-*
 edit. *Gall.* *Episcopatum orbis Christiani ho-*
 dierni

dierni notitiam, præter *Miram & Commanvillium* supra laudatos, tradit *Augustinus Barboza* fol. 33. sqq. operis de officio & potestate Episcopi: Quibus addenda *Gallia Christiana Sammarthianorum fratrum* (2. Vol. fol.) *Italia Christiana Ferd. Ughelli* (8. voll. in fol.) *Anglia sacra Henrici Wariboni* (2. Vol. fol.) *Casparis Bruschii* de Episcopatus & monasteriis Germania, 4. *Matth. Raderi* Bavaria sancta &c. Denique præter *Hieron Dicelii Geographiam sacram & Ecclesiasticam* Germanice editam Lipsiæ 1708. commemoranda *Erid. Spanhemii* Introductio ad Geographiam Christianam, quæ jam tertia vice hinc aspexerat *Ultrajecti* 1686. 8. una cum ejusd. Introductione ad Geographiam Sacram, Patriarchalem & Israeliticam. Novissime auctior, paulo ante Auctoris obitum, una cum ejusdem *Chronologia Sacra & Historia Ecclesiastica* prelis iterum subjecta est *Amstelodi* 1702. fol. & Tomum primum ejus operum constituit.

CAPUT VI.

De iis, qui descriptionem veteris Urbis Romanæ ediderunt.

Est ampla & splendida, veteris tamen vix umbram refert Roma *Jos. Scaligeri, Petri Strivertii & Jani Vitalei in lucem revocata*
 1. De veteris Romæ nomine 2. Originibus 3. pomariis, & monumentis & amplitudine Scriptores. 4. Obiter de aliis urbibus *ibid.* De XIV. regionibus Urbis Romæ & de Fivis publicis, & Collibus & de Capitolio. 6. De urbis, aedificiis publicis ac amplitudine incolarum &c. 7. Scriptores complures qui *ibid.* ejusque ornamenta, rudera ac reliquias descriperunt. 8. *ibid.* Incrementa & magnitudo Romani Imperii. 12. *ibid.* Nova Roma

Antus est eorum, qui de hac urbe Romæ descriptione egerunt, numerus, ut illis sine impedimento impendere, eosque ita reliquis Geographis, Chronogra-

graphis ac Topographis subungere non dubitaverim, Quam-
quam vero hodieque accedentibus insigne spectaculum præbet tum
amplitudine sua & opibus ac splendore aulæ Pontificiæ purpura-
torumque Patrum, tum templorum ac palatiorum magnificentia:
vel ipsa tamen prisca rudera longe majorem & præstantiorem ve-
terem Romam fuisse, testantur, ut adeo *Josephus Scaliger* votum
celebre Augustini, quo hæc tria sibi optasse fertur, ut videret
Christum in carne, Paulum in ore, Romam in flore, his versibus exce-
perit, qui occurrunt apud *Henricum Lancilotum* lib. 3. de vita
Augustini c.92. p.296.

Ne egredere è solo ac tetrico, Pater. alma, recessu,

Ut. Jesum videas, Christus ubique tibi est.

Ne egredere, ut Paulum auscultes magna illa sonatem,

In celo Paulus mox tuus hospes erit.

Ne egredere, ut Romam spes, stomachabere quando

Roma erit in Roma nulla reperta Tibi.

Exstat & ejusdem Scaligeri Scazon, quem Roma discedens
composuit in hanc sententiam:

Spurcum cadaver pristina venustatis,

Imago turpis puritatis antiqua,

Nec Roma Roma compos, sed tamen Roma,

Sed Roma, que præstare non potes Romam,

Sed qua feveris fraude, qua foves fraudem:

Urbs prurienti qua obsoletior scorto,

Et obsoleti more pruriens scort:

Qua pane vidua face prostitutarum,

Te prostituta vincit, & tuum facta es

Tibi lupanar in tuo lupanari.

Vale, pudoris urbs inanis & retri,

*Tui pudoris nominisque * decoctrix,*

Turpis litura non merentium verum:

Ocelle quondam, nunc lacuna fortuna,

Negotiosa mater otiosorum,

Vale, nefanda, consuprata, corrupta

T 2

Incesu

* *Franciscus Juretus* ad *Symmachi* lib. 1. Epist. 24. de Roma: *Nunc vero nominis sui de-
coctrix jacer, & est nihil aliud quam sua venustatis pristina spurcum cadaver.*

*Incesta calibam Quiritium, maneps
Contaminata: quippe quid tuos mirer
Pucere mores, quando vicia compures?*

Simile *Petri Scriverii* epigramma, quod *Lucæ Holstenii*,
Italiam petentis, albo inscripsit, editum à Lambectio Lib. VI. de Bibl.
Vindobonensi p. 272. sq.

PETRUS SCRIVERIUS LUCÆ HOLSTENIO SUO,
in Italiam profecturo.

*Ausoniam petiture vate, suavissime Luca;
Charus eram, memini; nunc tibi Roma prior.
Es septemgeminos ardes cognoscere Colles;
Hicce, & funus tu mihi triste vide.
Ipsæ loci Genius tutelæq; desit esse;
Invenies votis cuncta mirora tuis.
Non tibi Naso tener, doctiq; Propertius oris,
Non Calaber vates, non Maro grandis erit.
Tullius (hei!) nusquam, tot cedro digna locutus;
Nusquam Trajani qui placuere Foro.
Nusquam delicia Populi, Fona, Balnea, Circi;
Obruta sunt saxis. Amphitheatra suis.
Invenies nusquam geminaca mole Colossos,
Addita nec Latio Flavia Tempia polo.
Quid cum Porcicibus Janos, Delubraq; mille
In cineres belli turbine missa querar?
Plorabis laceras Edos & Numine cassas;
Plorabis lippos dimidiosque Deos.
Non Capitolina veneratur Jupiter Arce;
Fulmina Tarpejo sunt modo lapsa Patro.
Miratus dices: Ubi nunc es maxima Roma?
Hei mihi, vix tanti nominis umbra jaces!
Es solum superest, in Roma querere Romam;
Omnis & in sterili vicia labore perit.
Hoc tamen hic disces, hominum genus esse caducum,
Cum videas ipsos se cecidisse Deos.
Scribebam IV. Id. Decembr.
Lugduni Batavorum A. c. l. lxx XVIIE.*

In eandem sententiam jam pridem Janus Vitalis :

Quid Romam in media quaris novus advena Roma,

Es Roma in Roma nil reperis media ?

Aspice murorum moles , praeceptaque saxa,

Obrutaque horrenti vasta theatra fistu.

Hac sunt Roma. Videntur velut ipsa cadavera tanta

Urbis adhuc spirent imperiosa minas ?

Vicit ut hac mundam , nisi est se vincere : vicit,

A se non victum ne quid in orbe foret.

Hinc victa in Roma victrix Roma ista sepulta est,

Atque eadem victrix victaque Roma fuit.

Albula Romani restat nunc nominis index,

Qui quoque nunc rapidis fertur in aquor aquis.

Disce hinc quid possit fortuna ; immota labascunt,

Et qua perpetuo sunt agitata, manent.

II. Triplex urbis æternæ (ita enim * eandem appellare non dubitabant) nomen fuisse proditur , unum hoc pervulgatam ROMA , quod toties diximus , alterum , quod arcanum fuit , unde , si credimus Angelo Politiano , Lib. 1. Ep. 2. *Amaryllida* suam , quæ Amorem significat proprie , in Bucolicum carmen Poëta detorsit Eclog. 1.

Postquam nos Amaryllis habet , Galatea reliquit.

Tertium sacrificiis deditum , de quo vocabulum impostum Floralibus , quod *Ἀργύριον* Græce Philelphus interpretatur , Latine *Florentem* vel aptius *Floram* fortasse dixeris. Annius Viterbiensis scriptor ex meris commentis & somniis compositus arcanum illud Romæ nomen notavit sive finxit esse *Romanesum* incerta , & parum credibili conjectura. Idem colligit *Terrapolim* etiam vocatam esse , constantem ex Roma proprie dicta , Velia , Germalia & Foro. vide Commentarium ejus ad PseudoXenophontem de æquivocis p. 46. Sunt itidem , qui *Valentiam* ex Latina vocabuli *παν* interpretatione , quo nomine una ex Æsculapii filijabus dicta fertur. Adde Interpretes ad Plinii L. III. Hist. c. 5. & ad Solini caput 1. (al. 2.) *Janam Regerisum* L. 1. Var. Lect. cap. 20. & Henr. Meibomium ad Jusjurandum Hippocratis p. 54. De ratione occultati nominis

T 3

arcani

* Vide si placet Baith. Bonifacium Hist. Ludicæ XIII. 4. & quæ collegit Tho. Crævine parte X. animadvers.

arcani Romæ, Deiqve tutelarîs, consulendus *Macrobîus* L. III. Saturnaal. c. 9. *Baylii* Lexicon, editionis secundæ ubi agit de *Quinto Valerio Sorano*, qui neci datus esse dicitur propter nomen illud arcanum temere vulgatum. *Phil. Camerarius* L. II. Hor. succis. c. 10. ubi perperam traditur, Romam etiam olim dictam fuisse *Cephalon*, cum *Cephalon* non sit nomen Romæ, sed nomen Scriptoris patria *Gergithii* laudati à *Festo* in *Romam*. Romam ante *Romulum* fuisse, & hunc ab illa nomen accepisse, ex veteri *Lupercaliorum Poëtâ* *Mariano* tradit *Julius Philargyrius & Servius* ad *Virgîlii Eclogam* 1.

III. *Andrea Cirini, Messanensis* variarum lectionum de urbe Roma ejusqve conditore *Romulo* liber, in lucem editus est *Panormi* Anno 1665. fol. una cum figuris in æs incisîs. Extat & *Jac. Gronovii* dissertatio de Origine *Romuli*, qva vulgares de ea opinione impugnat, & *Romulum Phœnicem* esse contendit. *Lugd. Bat.* 1684. 8. *Osavianî Ferrarîi* libellus de origine *Romanorum* à *Trojanis*, *Mediol.* 1607. 8. qvi familiam ducit in *Tomo* primo *Thesauri Antiquitatum Græviani*. *Theod. Rycii*, *Justi F.* dissertatio, qva *Æneæ* in *Italiam* adventum probat adversus *Virum summum Sam. Bochartum*, qvi hoc singulari *Diatriba*, à *Johanne Scheffero* è *Gallico* versa, & *latine* seorsim primum *Hamburgi* 1672. 12. ac deinde sæpius cum aliis *Bocharti* scriptis edita, impugnaverat, legitur ad *Calcem commentariorum postumorum Luçæ Holstenii* in *Stephanum Byz.* qvos eidem *Rycqvo* debemus. *Bocharti* sententiam jam occupaverat *Phil. Cluverius* in *Italia antiqua* p. 832. Facit etiam cum *Bocharto* *Hugo Grotius* epist. 176. De fabula qvòd *Ros* quidam, ex tribu *Israëlitico Benjaminis* ortus *Romam* condiderit Vide *Photium* Epist. 102. p. 147. sq. & *Job. Seldenum* L. II. de *Synedriis Ebræorum*, c. 3. p. 71. sq. *Jac. Hugonis* commenta, prodita in libro, qvem inscripsit *Veram Historiam Romanam*, s. originem *Latii* vel *Italix* ac *Romanæ* urbis, è tenebris longæ vetustatis in lucem productam *Rom.* 1685. 4. post *Eberh. Rud. Rothium* in *diff. de bello Trojano*, *Jenæ* 1672. edita explodunt *Hallenses* in *Observationibus Selectis* ad rem literariam spectantibus L. III. Obs. III. qvo in loco etiam de aliis Scriptoribus Originum *Romanarum* deperditis & extantibus agendum in se susceperunt.

IV. Roma quadrata primum, & longe minor à Romulo definita est, quam postea insequentibus temporibus crevit, & viris amplius fuit. Vide Hieronymum *Magium* L. III. Miscellan. de Alex. Constantino & Famianum Nardinum lib. 1. de Roma T. 3. & 4. Grævium & Olai Borrichii librum de Romæ primordio & ambitu, & Hieronymum Casaris Aureliani, quem Vopiscus c. 39. testatur, quod sic ampliasse, ut quinquaginta prope millia eorum milia, quæ quæ Plinii a tate erat passuum 13200. Prodiit Borrichii *Historia* T. 2. 4. & in Tomo quarto Thefauri Græviani. Cuius Antiquitas Dissertationibus Historio-criticis illustravit Cœlestinorum Abbat Rom. 1689. 8. ubi in c. 99. sqq. quomodo pomerium urbis amplificatum sit, & quibus intactis. *Pomerium*, sive ut Festus vocat, *Portæ* sunt, docet Livius L. 1. c. 44. & de ratione illorum. Videnda quæ viri docti ad Tacitum XII. 23. seq. & ad Plinium c. 21. *Portæ* Urbis initio tres fuerunt vel quatuor de quibus Plinius c. 3. At Plinii tempore septem & triginta III. 7. Augustino imperante quatuordecim, quæ etiamnum hodie in descriptione Urbis Romæ T. 3. Græv. & in *Itinerario* Overbeqvio quidem in reliquiis veteris Urbis recenseri videat:

Porta Flumentana, hodie del popolo.

Porta Transtiberina, hodie Pinciana.

Portæ Quirinalis (Quirinalis, Salaria, Lavernalis, Salutaris)

Portæ Aventina (Figulensis, Catularis, Nomentana) hodie

Portæ Veientana, *Claustra* hodie.

Portæ Tiburtina (Metia, Praenestina, Tiburtina, Taurina)

Portæ Navia (Lavernalis, Navia, Raudusculana) hodie *Majore*

Portæ Nomentana, (Asinaria, Lateranensis) hodie S. Jo-

Portæ Metronensis (de Metrode vel de Metrone) hodie obstracta

Portæ Praenestina (Ferentina, Piacularis) hodie Latina.

II.) Ca-

si quæ nomina fuerint, falli non dubito eos qui nomina omnia portarum præteritis memorata ad illas quatuordecim referunt.

11.) Capena (Appia , Camœna , Fontinalis , Madida) hodie S. Sebastiani.

12.) Navalis (Trigemina , Ostiensis) hodie S. Pauli.

13.) Navalis ad fluvium Tiberim (Vinaria) hodie portus.

14.) Aurelia (Janiculensis , Trajana) hodie S. Pancratii.

15.) Fontinalis, hodie Septimiana (Settignana) (sous-Janus)

De Romanæ urbis magnitudine consulendi etiam *Iustus Lipsius* Lib. III. Admirandorum sive de Magnitudine Romana c. 2. *Nic. Bergierius* lib. 3. de publicis & militaribus Romani imperii viis c. 16. sqq. & qui modum excedere videtur, *J. Vossius* in Variis Observationibus, edit. Lond. 1686: 4. & à Grævio T. 4. Antiqu. Rom. insertus, reprehensus autem a *Minucio*, libro laudato p. 113. sqq. In iisdem Observationibus etiam de aliarum urbium magnitudine singularia quædam post Lipsium in admirandis doctissimus Vossius annotavit, ut de Babylone de qua videndus etiam Joh. Tzetzes IX. Chil. X. 561. sqq. de Thebis Ægyptiis in quibus Scholiastes ad Iliados IX. ab Hornejo editus v. 383. numerat vicos 33030, portas centum, incolas 500000. Confer Stephanum in *Δισκοραδία*. De Alexandria de qua præclara sunt quæ observavit illustris Cuperus ad calcem Apotheoseos Homericæ: De Carthagine de cujus amplitudine Hendreichius in Rep. Carthagenens. p. 56. sq. De Nino, Cairo & Babylone Ægyptia, magnisque urbibus Sinarum. Athenas quoque magnitudine sua admirandas fuisse oportuit, in qua temporibus Demetrii Phalerei quater centena millia fervorum fuisse constat, confer Jo. Meursii Lect. Attic. lib. 1. c. 1. Nec minores Athenis fuerunt Syracusæ, quemadmodum auctor Strabo Lib. VI. ut omittam Agrigentum cujus incolas 800000 numerat Laertius lib. 8. sect. 63. Tum Dioscuriadem, in qua trecentæ gentes, teste eodem Strabone, mercaturam exercuere: nec minus urbem regiam Persidis, in tota Asia celeberrimam (la ville de Rey) in qua, secundum Geographos Persas, seculo IX. computabantur 96. regiones, singularum regionum plateæ s. vici 46. in singulis vicis domus 400. præterea Collegia 6400, balneæ 16600, 15000, turrez Mœscharum, & 13000. diversoria. Sunt & maximæ hodieque urbes, Sinarum quidem Quinsai centies millenorum passuum ambitu patens, in qua pontes dicuntur esse 12000, familiæ incolarum circiter 1000000. Tum Japonis, Meaco & Ye-

& Yedo, in quarum singulis 100000 ædificiorum, quemadmodum in Mexico ultra 60000. Ne dicam de notioribus Constantinopoli, Moscovia, Londino & Lutetia, cujus postremæ longitudo à Francisco Blondello observata est passuum 2500.

V. Roma vetus divisa fuit in regiones * XIV. de quibus extant tres libelli veterum scriptorum unus *Publii Victoris*, & alter *Sexti Rufi*, qui editi sunt tum ab aliis, tum ab *Onufrio Parvino*, una cum *Rutilii Itinerario*, & *Onufrii ipsius libris III. Commentariorum de Urbe, Imperio & Civitate Romanorum*, Venet. 1558. Paris. 1588. 8. Pro *Publio Victore* perperam *Petri Victoris* nomen occurrit in *Topographia Romæ*, Marliani, *Onufrii*, *Boissardi* & aliorum scripta complectente, & excusa Francof. 1627. fol. de quo volumine consulendi *Hallenses* in *Observationibus Selectis ad rem literariam Spectantibus* Tom. IV. p. 10. sqq. iidem *Victoris & Rufi* libelli recusi sunt in Tomo III. *Thesauri Græviani*, non in Tomo V. ut in iisdem *Observationibus* p. 13. vitiose legitur. Tertius libellus est antiqui scriptoris *Anonymi descriptio Urbis Romæ*, à *Pancirolo* & *Labbeo* post *Notitiam dignitatum illustrium* & in *Grævii thesauro* T. 1. p. 317. edita, quam è MS. *Cæsareo* non paucis locis emendari posse docet *Lambecius* T. 2. p. 949. seq. Qui Tomo IV. ejusdem thesauri occurrunt, *Famiani Nardini* de *Romæ veteri & nova* libri VIII. ex *Italico sermone*, quo illos primum *Romæ A. 1667. 4.* ediderat *Octavius Falconerius*, in *Latinum* translati à *Jac. Tollio*, justè instar commentarii in dictos *Victoris, Rufi & Anonymi* libellos esse possunt. Nonnulla *Nardini* (cujus libri editio *Benedictum Mellinum* *Reginæ Christianæ Bibliothecarium* à *Romæ antiqua* describenda, quod per multos annos molitus fuerat, deterruit) emendat *Grævius* in præfat. ad jam dictum *Antiquitatum Tomum* ex *observationibus* *Elis Boberelli*, ut præteream, quæ notat *Raphaël Fabreus* in *dissertationibus de Aquæductibus Veteris Romæ*, Rom. 1680. 4. & Tom. IV. *Antiqv. Rom. Guid. Pancirolli* liber de XIV. (non IV. ut perperam legitur ante Tomum IV. thesauri *Græv.* atque inde in *Bibliotheca novorum librorum* Anno 1697. pag. 4) regionibus urbis *Romæ*, earundemque ædificiis tam publicis quam privatis, subjicitur ejus commentario in *notitiam utriusque Imperii.*

U

rii.

* *Romæ Christiana* in septem divisa regiones à *Fabiano Pontifice*, unde totidem *Diaconi Cardinales* & *Subdiaconi*. Vide *Baronii* *diff. de Martyrologio Romano* c. 1.

rii. Neque prætereundæ *M. Fabii Calvi* Ravennatis XIV. figuræ (tabellæ in æs incisæ, quibus totidem regiones veteris urbis Romæ delineantur, editæ primum Anno 1528. & dicatæ Clementi VII. Pontifici, iterumque vulgatæ Basil. 1556. quas si quis ordine jungat & connectat, nihil illis exactius & melius veteris Romæ splendorem exhibere affirmat *Nicolaus Bergierius* libro V. de publicis & militaribus populi Romani viis c. 17. qvi & ipse veteris Romæ faciem in illo opere insigniter illustravit. Titulus operis Bergieriani quod Antiquitatum Romanarum thesaurum merito appellari posse ait Labbeus, rarissimeque antea obvii est: *Histoire des grands Chemins de l'Empire Romain pavez depuis la ville de Rome jusques aux extremittez de son Empire*, Paris. 1622. 4. Hoc latine ab Henrico Christiano Henninio versum, interpretisq; & Jo. Baptistæ du Bos notis illustratum exstat Tomo X thesauri Græviani. *Compita Larium* Plinius III. 5. Hist. numerat CCLXV. ubi memorat etiam *miliarium* sive *columnam auream* in fori capite ab Augusto constitutam A. U. C. 734. in quam omnes Italiæ viæ desinebant: *χρυσῆν μίλιον* vocat Dio l. 54. p. 526. Miliaria tamen sive lapides non ab hac columna sed à portis Urbis numeratos clarissime demonstrat *Lucas Holstenius* peculiari Observatione de miliario aureo, quæ ejus notis postumis ad Stephanum Byz. p. 388. subjicitur. Eidem Bergierio memoratur Roma vetus, uno folio depicta, & Carolo IX. Galliæ Regi oblata A. C. 1574. à *Stephano du Peras* Parisino, qui eodem anno vulgavit Rudera Antiquitatum obviarum Romæ, elegantibus figuris delineata. *I vestigi dell' antichità di Roma, raccolti & ritratti in prospettiva, con ogni diligenza.*

VI. Notum est vel ex Plutarchi Quæstionibus Romanis, Romam vocari *επτὰλοφον* s. septicollem, quæ de re, præter Interpretes Apocalypseos cap. XVII. 9. vide *Justum Rycquium* Lib. de Capitolio Romano, ubi singulatim agit de colle Capitolino & Henr. Kippingium Lib. 2. Antiquitt. Roman. cap. 1. Rycqvii liber excusus primum est Gandavi 1617. 4. Deinde Lugd. Bat. 1669. 12. Paraverat vir eruditus etiam supplementa & alterum librum de Capitolio, quem promittit p. 255. & 421. edit. Lugd. verum una cum auctore liber ille secundus intercidit. De Capitolio alioqvi (quod à *Q. Catulo* reffectum, confer Patinum p. 4. ad Sveton.) consulendus Tacitus III. Hist. c. 71. seq. & IV. c. 52. sq. De aliarum urbium Capitolis Cangius videtur.

videndus in glossario latino. Cæteri sex montes sunt *Calius* seu *Querquetulanus*, ubi nunc ædes Lateranensis : *Exquilinus* cum *Viminali*, nunc S. Mariæ ad Nives : *Quirinalis* nunc Monte Cavallo, ab æquis duobus marmoreis quos Gigantes tenent, Phidiæ opere & Praxitelis : *Aventinus* nunc S. Sabinæ & trans Tiberim *Janiculus* quem Urbi Ancus addidit, & fuit in parte Romæ ubi regio quarta decima fuit, hodie Montorio. Vide Harduinum ad Plin. T. I. p. 351. Fontium urbis Romæ elegantiam ac multitudinem salubritatemque prædicat Galenus 4. in VI. Epidem T. 5. edit. Gr. Basil. p. 497.

VII. Romæ veteris ædificia primum perhumilia fuerunt sive casæ potius stramine tectæ, deinde scandulis, usque ad bellum Pyrhi, ut tradit Cornelius Nepos apud Plin. Lib. XVI. c. 10. Adde, quæ de casa Romuli straminea *Iustus Rysquius* lib. de Capitulo c. 44. Ab eo tempore ad illum splendorem, altitudinem amplitudinemque & ornamenta ædificiorum, perventum est, præcipue sub Cæsaribus : De quo videas licet *Nicol. Bergierium* Lib. V. de Viis c. 9. sq. & c. 4. ubi de usu frequenti & vario marmoris, qui à Lucio Crasso primum Romæ cœpit : Ipsum in Admirandis l. de Magnitudine Romana L. 3. c. 4. sq. & c. 14. De templis, basilicis, curiis, Amphitheatris, Circus & aliis urbis ornamentis dicitur infra suis locis. De multitudine incolarum urbis Romæ agunt idem Bergierius L. VI. c. 31. Lipsius L. 1. c. 7. & L. III. c. 3. & Isaacus Vossius de magnitudine Romæ cap. 6. Mirum quod legas apud Syncellum p. 342. grassante sub Tito pestilentia uno die decies millenos amplius sublato in Urbe fuisse.

VIII. Porro veterem Romam descripserunt *Georg. Fabricium* in Roma, qui liber eximius recentioremqve faciem & nomina cum antiqvis iucunde conferens ex prima editione A. 1551. passim recusus habetur etiam in Roma illustrata, sub *Antonii Thyssi* nomine edita; sed longe auctior prodiit Basil. 1587. 8. ex qua editione prelo iterum subjiciendum dedit, & Tomo III. Thesauri sui inseruit Cl. Grævius, in quo extat etiam *Alexandri Donati* Senensis *Jesuitæ* Roma vetus ac recens, utriusque ædificiis ad eruditam cognitionem expositis, quæ lucem primum adspexerat Romæ 1639. 4.

tum *Barthol. Marliani* Patricii Mediolanensis Topographia urbis Romæ, quæ Bernæ primum edita Anno 1539. fol. & Francisco I. Galliarum Regi dicata; hinc sæpius Romæ, Venetiis, Lugduni, Basileæ, Francofurti typis iterum exscripta, à laudato Gravio exhibetur cum notis antea ineditis *Fulvii Ursini*. Italice Marliani Antiquitates Romanas vertit *Henricus Barbovius* Rom. 1622. ut *Hieron. Ferrutii* additiones omittam, quæ extant in editione Marliani Veneta 1588. 8. ubi & *Andr. Fulvii* Antiquitates Romanæ cum descriptione ædificiorum antiquorum ac recentium urbis. Sed & *Philippi Roffi* (Rubei) Expositio veteris ac novæ Romæ huc spectat, ubi iconibus Romam antiquam referentibus additæ explicationes historicæ ejusdem Marliani Rom. 1645. 8. Dicitur præterea *Raph. Fabretum* Urbinas, Canonicus S. Petri, vir doctissimus, novam descriptionem veteris Romæ molitus fuisse, cujus conatus morte interceptos merito dolemus. Obiit Romæ sub initia A. 1700 natus annos 75. De *Nodoti* & *Ragueneti* instituto, qui simile quid novissime in Gallia, commentati sunt vide Ephemerides Paris. A. 1701. p. 187. & *Memoirias Trevoltinas* (Memoires de Trevoux) ejusd. anni Parte II. p. 15. edit. in Belgio recusæ. Ac *Nodoti* quidem librum jucundum lectu evolvi, qui inscribitur *Nouveaux Memoires de Mr. Nodot, ou Observations sur les monumens de l'ancienne & de la nouvelle Rome*. Amsterd. 1706. 12. cum iconibus ære descriptis.

IX. Veniunt hoc loco etiam commemorandi Scriptores alii, qui Romæ priscae rudera, antiqua monumenta, statuas, ædificia, aliaque similia vel graphice depicta atque in æs incisa, vel descriptione exposita ediderunt, ut *Jac. Laurus* Romanus in antiquæ Urbis splendore, Rom. 1612. forma oblonga folii, cum expositione tribus adposita lingvis, Italica, Germanica & Gallica. *Egidius Sadeler* in Vestigiis s. Ruderibus Romæ antiquæ, Tivoli, & agri Pozzuolani, Pragæ 1606. 4. oblongo. & Rom. 1680. fol. *Laur. Vaccarius* in 7. iconibus statuarum urbis Romæ, quæ in publicis privatisque locis visuntur. Romæ 1584. ut omittam statuas Romanas, delineatas à *Francisco Pezierio*, tum à *Nis. van Elß* Bruxellensi. Tabula lutea topographica Urbem Romam Graphice delineans auctore *Jo Baptista Falda*, una cum quindecim tabulis locorum & ædificiorum tam veteris, quam novæ Romæ, descriptis à *Livino Craylio*

Causis exornant Tomum IV. Thefauri concinnati ab sæpe laudato jam mihi nec unquam laudando satis elegantissimæ doctrinæ Viro *Job. Georg. Grævio. Pyrrhi Ligorii* Neapolitani Picturas novæ ac veteris Romæ à Mich. Tramezino Venetiis editas testatur *Jossias Similerus* in Bibliotheca, qui etiam Paradoxa ejus contra Antiquarios inedita commemorat. Imaginem veteris Romæ, qualem *Publius Victor & Sextus Rufus* descripserat, Circum Flaminium cum Euripo, Aris & Isidis leoni insidentis simulacro, tum Thermas Diocletianas & Maximianas, à *Ligorio* descriptas & anno 1553. & 1558. editas, laudat *Martinus Hanckius* lib. II. de Rom. rerum Scriptoribus p. 154. Sed longe plura illius viri volumina ut jam supra cap. 3. p. 55. memoravi, in *avenèdonis* habentur, non tantum familias veterum Romanorum, sed & alias antiquitates Romanas & splendorem veteris Romæ mirifice illustrantia. Nam 30. circiter tomos, maximo labore ab hoc viro congestos, extare Taurini, in Bibliotheca Celsissimi Sabaudia Ducis, testatur *Labbeus*, & in aliis Bibliothecis Italiae hinc inde volumina quædam *Ligoriani* operis reperiuntur. Quemadmodum enim *Laurentius Pignorius* in symbolis Epistolice, epist. 3. refert, in libros 40. *Pyrrhus* iste conjecerat, quicquid pervenit ad nos à vetere ævo; meminitque ipse hujus laboris à se exantlati, productique à Saturno Rege Italiae ad Justinianum usque Augustum, in libello Italice scripto, editoque cui titulum fecit *Antiquitates Romanas*. Cæterum in ineditis hujus viri scriptis multa notatu digna, nec alibi obvia, sed vicissim non pauca dubiæ fidei, & quæ non satis castigatam eruditionem, linguarumvé notitiam prodant, observat qui ea evolvit, eruditissimus *Ezech. Spanhemius* p. 441. libri præstantissimi de Usu Numismatum, ubi ex vastis illis commentariis spicilegia tantum, & selecta loca edi optat. Confer. de illo *Ligorio* præter *Hankium* jam à me laudatum, *Leonb. Nicodemi* Additiones ad Bibliothecam Neapolit. Nic. Toppi p. 208. sq. *Joh. Mabilonium* Tom. 1. Musei Italici p. 8. *Wilh. Ern. Tenzelium* in Dialogis vernac. mensuris A. 1692. p. 612. sqq. & Anni 1695. p. 401. sq. *Literarum Græcarum* præcipue rudem fuisse notat, atque adeo ejus auctoritatem floccipendit *Phil. Bonanni* in Numismatis summorum Pontificum templi Vaticani fabricam illustrantibus, cui plane congruit judicium *Job. Scheferi* lib. de re vehicul. p. 370. & in notis ad *Ligorii* Diff. de Vehiculis antiquis, ex opere ejus inedito de familiis

liis Romanorum decerptam, & Italice cum latina versione ab eodem Schefero ibidem editam,

X. *Benedictum* quoque *Egium Spoletinum* Urbis Romæ ruinas explicandas & illustrandas suscepisse, testatur Onufrius Panvinius, præf. ad lib. 1. commentar. de Republica Romana. Sed ejus opus lucem, quod sciam, non aspexit. At enim extant *Andr. Palladii* Romanæ Antiquitates, Etrusco idiomata editæ, una cum differt. de Focis antiquorum Venet. 1594. Rom. 1599. 8. *Ossavii Pancirolli* Thesauri reconditi, Romæ 1625. 8. Antiquitates Romanæ, collectæ ab *Ulysse Aldrovandio* & *Lucio Mauro* Venet. 1562. 8. *Job. Bapt. de Cavalieriis* Antiquarum statuarum urbis Romæ libri 2. Rom. 1569. 1585. fol. Ejusd. illustrium urbis Romæ ædificiorum reliquiarum, tabulis æneis repræsentatæ ib. 1585. forma quarta oblonga, *Andr. Mariassi* Bononiensis, Ruinarum Romæ epigrammata, quibus miranda Urbis agnoscuntur, sacra visitantur, nova & vetera elogii recensentur. Bonon. 1641. 8. Admiranda Romanarum antiquitatum, ac veteris sculpturæ vestigia ἀναγλυφῶν opere elaborata ex marmaribus Farnesianis, aliisque, quæ Romæ adhuc extant, tum in arcubus & vetustis ruinis, hortis, villis, cum Notis *Job. Petri Bellorii* Romæ 1693. fol. & Tomo IV. Thesauri Antiquit. Græviani. His addendum luculentum opus & pulcherrimum Overbeckianum Amstelod. 1709. fol. majori editum hoc titulo: *les restes de l'ancienne Rome, recherchez avec soin, mesurez, dessinez sur les lieux & gravez par feu Bonaventura Overbeke, sous les Pontificats d'Innocent XI, Alexandre VIII. & d'Innocent XII, imprimé aux depens de Michel d'Overbeke.* Quæ explicandis iconibus adjuncta sunt, extant non modo Gallice, sed etiam in aliis exemplis operis latine. De sepulcris, templis, basilicis, curiis, circis, aquæductibus, cloacis, balneis, arcubus, porticibus, portis, pontibus, inscriptionibus deniq; antiqvis veteris Romæ singillatim alibi dicturus, hoc loco tantum addam notitiam binorum monumentorum clarissimorum Urbis, quæ ætatem servarunt, columnæ Trajanæ & Antoninianæ. Utramq; elegantissime delineavit *Petrus Sanctus Bartoli*, notis & declarationibus illustravit idem *Bellorius*, Rom. 1673. & 1676. fol. In columnam Trajanam, *Belli Dacici* felices expeditiones celebrantem; edita etiam pridem est Romæ 1576. 1616. fol. & iterum ab eodem *Bellorio*, *Alphonso Giacconi* brevis expositio; sed quæ ingeniosa licet & erudita

Antoniae Pincellæ non per omnia satisfecit, ut narrat Gassendus
 de vita Petrescili p. 150. edit. inter Gassendi Opera in folia. Me-
 rito autem probatur commentarius varia eruditione refertus, quo
 eadem columnam exposuit *Raphaël Fabrestus*. Prodiit una cum inter-
 pretatione veteris tabulæ Iliacæ (à Laur. Begero postea separatim
 recusa) Rom. 1683. fol. His addere licet Columnam
 in montem Citonio, quæ honori Antonini Pii
 Antonino & Vero, quamq; certatim illustrarunt,
 duobus editis Neapoli A. 1704. & 1705. *Grai-*
evius observationibus insertis Diario eruditorum Trevul-
 di A. 1704. *Crescimbenius* in dissertatione quæ legi-
 tur in Minervæ Venetæ (Galleria di Minerva) T. 5. p. 157.
Antoninus cap. 7. de Calendario & Cyclo Casaris, præ-
 ter *Petilianensis* in dissertatione de illa colum-
 na A. 1705. 4 atque in Epistola ad Antonium Gallandi-
 Antonini Pii, quem Fucaltianum Museum servat,
 consulari percussam, in quo columna quædam exhi-
 bita A. 1709. 4.

Blondi Foroiuliensis, Romæ triumphantis libri X.
 editi, atque inde plus simplici vice Basileæ,
 opera itidem Basileæ 1559. fol. recusi, non
 commemorandi erant, ubi de Rom. antiquita-
 tibus universalibus agebamus. Nam & hic libris 2. pri-
 marum Romanorum religionem, libro 3. 4. 5. Rom.
 militarem, lib. 6. & 7. militarem, lib. 8. 9. & 10. alia in-
 triumphos, similiaque persequitur. Ejusdem
 descriptionem recentioris Romæ
 transulit hæc *Blondi* scripta *Lucius Faunus*,
 septuagenario major Romæ 1463.
 in Eponymologico Magiro Eybeniano p. 134.
 quibus addes Hankium lib. 1. de Scriptori-
 bus L. II. p. 341. *Vossium* de hist. Lat. 585. *Asciani* C.
 pietatis p. 23. *Anton. Varilladium* in Anec-
 dotis Fontanini, lib. de Scriptoribus Fo-
 rosiensibus, *Bellarminum* & alios, qui de Scri-
 ptoribus Sec. XVI scripsere: ut *Morerium*, *Hofman-*
num,

numque in Lexicis, Koenigium in Bibl. Thomam Pope Blount in Censuris & Hendreichium denique in Pandectis Brandenburgicis omittam.

XII. *Job. Bapt. Casali* librum de Urbis ac Rom. Imperii olim splendore, memoravi supra Cap. III. *Pauli* quoque *Aringhi* & *Ant. Bosii* Roma subterranea huc spectat, præcipue propter ea, quæ differit Lib. II. & seq. Sed de hoc opere dicendi locus erit infra, ubi de sepulcris. Brevissimo compendio veterem Romam describit libellus *Matthai Meyr*, qui inscribitur: Roma septecollis antiqua Roma. 1687. 12. *Francisci de Seyne* Parisiensis descriptio urbis Romæ, Gallice 1697. 12. edita, licet diligentius in hodierna facie illius describenda versatur, veterem tamen etiam exponit, secutus fere *Nardinum*, quem supra laudavi, consultis præterea *Guid. Pancirolli* libro, itidem paulo ante memorato, tum *Pompeji Hugonii* tractatu Italice edito, de stationibus urbis Romæ: *Fr. Maria Torrigii* cryptis sacris Vaticanis, eadem lingua vulgatis, *Abbatis Piazza* s. *Platæa* libro, cui titulus: Opere pie di Roma; *Floravanti Martinelli* Roma ricavata s. recondita, & Roma subterranea *Ant. Bosii*; *Petri de Sebastiano* Descriptione brevi palatiorum Romæ, & *Abbatis Phil. Tisi* de Templorum Romæ tincturis, sculpturis & architectura, quorum duorum postremorum opera propemodum integra ex Italico Gallice versa operi suo inseruit. *Anonymum* Seculi à nato Christo XII. scriptorem de mirabilibus Romæ eousque ineditum vulgavit & illustravit *Bernhardus de Montfaucon* Benedictinus, tot insignibus in litteras meritis celeberrimus, in Diario Italico latine edito Paris. 1702. 4. in quo & de Bibliothecis Romæ hodie conspicuis, & alia quædam huc spectantia deprehendes.

XIII. Magnitudo & amplitudo Imperii Romani in tantum aucta olim fuit, ut trecentis & amplius gentibus una legitima illius Majestas præesset, sicut notat *Theodorus Tarsensis* lib. 6 de fato, apud *Photium* Cod. CCXXIII. p. 358 atque *Appianus* in præfat. Hist. testetur se vidisse legatos Gentium longius distitarum, qui se suaque in potestatem Romanis tradere voluerunt, neque ab eis fuerint receptæ, tanquam futuræ oneri & inutiles. Universum adeo propemodum terrarum orbem complecti visum est ambitu suo. Unde humanum
genus

& *οικουμένη* & *Orbis Romanus*, &
Ρωμαίων patria generis *humani*. Vide Freinshem ad Flori præfa-
 tionem. Vnde Antonium de jure Exulum p. 17. sq. & 236. Pignorium
 p. 19. Epist. *Capitulum* L. IV. Miscell. cap. 3. & Ezech. Spanhemii *Orbem*
Romanum pag. 235. edit. Lond. Etiam Roma *Regum urbs* inde
 c. 2. *donare regna consuevit*, ut loquitur Florus L. III. c. 9.
 Confer Freinshemium. *Imperiosa civitas* Augustino L. XIX.
Senatores Mundi Principes,
 in Probo. Confer alia Roma *elogia* ap. *Rutilium*
in Or. de Roma, *Jal. Cesar. Bulengerum* de Im-
 perio p. 312. sq. Lipsium L. 1. de magnit. Rom. cap. 2. De
 provinciis CXIII. insulisque quintam imperii partem.
 itaque adeo de toto ambitu Imperii Romani, consu-
libellus, qui subijci solet Itinerario Antonini;
Imperii, & è recentioribus *Wolffangi Lazii*
Reip. Romanæ illius in exteris provinciis bello
 libri XII. Basil. 1550. fol. *Car. Sigonius* de jure
 provinciarum, Francof. 1593. Hanov. 1709. fol. &
Onofrius Panvinius in Imperio Romano (T. I.
Bulengerus opere laudato, lib. 2. c. 2. *Bergierus* Lib. III.
Dippus Lib. 1. de Magnitud. Rom. c. 3. Succincte
 Imperii Romani persequitur *Josephus Laurentius* L. IV.
 Caterum Imperium hodiernum Germanicum neu-
 is Romani Imperii laciniam, sed non nisi levi ex-
 no tempore olim fuisse Romani juris, docet *Herman-*
 nitium statim præstantissimi Operis quo Francorum
 Imperii fines ac fata erudite & accurate descripsit.
 Novæ & secundæ seu alterius Romæ, Regiæ Urbis
 nomine donata CONSTANTINOPOLIS,
 Concilium Nicanum (A. C. 325. habitum) ex-
 stauravit Constantinus Magnus & Constantino-
 suo appellavit, dedicavitque A. C. 330. *omnium*
 in Chronico Hieronymus scribit, *nuditate*. Confer
Origines CPolitanas, & Ezech. Spanhemii observa-
Juliani p. 50. seq. & *Caroli du Fresne* CPolin
 p. 26. seq. Hinc eadem illi prærogativæ, eadem
 Romæ tribui, & ad exemplum Veteris Romæ ple-
 omnia institui cœperunt.

mano æmulus, splendor ædificiorum, incolarum multitudo juraque civitatis. Similiter etiam ut vetus Roma, sic Constantinopolis divisa in XIV. *Regiones* est, quas descripsit auctor vetus *Anonymus* circa Theodosii junioris tempora clarus, quem post Onufrii, Pancirolli & aliorum editiones recudi curavit laudatus Carolus du Fresne p. 63. seq. præmissa præfatione quam è MS. Vindobonensi vulgaverat Lambecius lib. 2. de Bibl. Vindob. p. 950. Etiam perinde ut veterem Romam *ἐπιλόφοι* sive septem collibus insignem CPolin faciunt Jo. Tzetzes & alii quos laudat Cangius p. 37. Sed plurà de hac urbe cognoscere cupientem lectorem ablego ad *Georgium Codinum* & *Manuelis Chrysolora* Epistolas III. de Roma nova quam cum veteri confert, editas Græce & latine à Petro Lambecio una cum Georgii Codini excerptis de antiquitatibus CPolitanis, Paris. 1655. fol. *Jul. Casarem Bulengerum* de Imperio Romano p. 324. seq. *Petrum Gyllium* in libris IV. de topographia Constantinopoleos ejusque antiquitatibus, quos reculos habes tomo VI. thesauri Gronoviani, præcipue vero Constantinopolin Christianam jam semel iterumque memorati præstantissimi *Cangii*, item divisa in quatuor libros & libro primo veteris Byzantii etiam Origines persequentem. Luculentum hoc opus una cum familiis ejusdem *Cangii* Byzantinis prodiit Paris. 1680. fol. cui addere deinceps etiam licet operæque pretium est *Anselmi Bandurii* Monachi doctissimi Benedictini Imperium Orientale, quod novissime Parisiensi prælaevalit A. 1712. fol. Ex his qui Constantinopolim qualis hodie est describere adire juvabit *Thomam Smithum* in notitia brevi CPoleos, quæ separatim primum Londini, deinde ad calcem notitiæ septem Ecclesiarum Asiæ prodiit Trajecti ad Rhenum 1694. 8. & *Grotium* præcipue in itinerario CPolitano accurate scripto editoque Gallie Parisiis A. 1680. 4. *Relation nouvelle d'un voyage de Constantinople, enrobie de plans, levez par l'Auteur sur les lieux & de tous ce qu'il y a de plus remarquable de cette ville.* Hujus libri lectione vehemens sæpe desiderium CPolis adeundæ in se excitatum testatur V. C. Hadrianus Relandus lib. 2. de relig. Muhamedicâ p. 151.

De scriptoribus rerum Byzantarum & CPolitanarum, exstat eruditus & accuratus commentarius compositus à *Martino Hamckio* Lipsiæ 1677. 4. quemadmodum & de Romanarum rerum scriptoribus liber duplex, ibid. 1669. 1675. 4. Obiit vir præstantissimus & Uratislaviæ suæ decus non vulgare die 24. April. A. 1709.

CAPUT VII.

De Scriptoribus qvi Chronologiam Technicam & Historicam tradiderunt.

- Chronologia Technica & Historica. 1. Historica scriptores veteres ante Eusebium. 2. De Eusebii Chronico. 3. Chronologi post Eusebium. 4. Arabi. 5. Arabes id. Recentiores precipui. 6. Scriptores Chronologica. 7. Parum utilis quorundam in minutiis & incertis notis. 8. Chronologorum diffidia circa annum natalem CHRISTI. 9. Chronologica verum precipuarum digesta per sex annorum millia. 10. Subsidia Chronologica quadam enumerata, ex quibus Index Imperatorum & Pontificum Romanorum Alphabeticus. 11.*

I.

Chronologia, sive Disciplina quæ temporum rationes exponit, duæ omnino sunt partes precipuæ, una quam Technicam possis appellare, quoniam non sine arte & ingenio constat, atque scientiarum Mathematicarum & Arithmetice subsidio rationem mensium, annorum & sæculorum apud varias gentes ita docet expedire, ut eas inter se conferri atque comparari, & universalem temporum pertinentiam ab omni generis scriptoribus recte intelligi, atque ex cujusque hypothese sive conjectura ita ut par est poni possint. Altera pars Historica, quæ successibus quarumcunque gentium, quarumcunque ætatum & temporibusque tempus referendis tota est occupata.

Quamvis hæc posterior sine prioris cognitione recte sciri non potest, tamen placet de ejusdem tanquam præliminari libet captum accommodatæ scriptoribus prius, atque initio mirari licet veteres diu & passim doctrinæ præcipuæ parum curiosos fuisse. Quam pauci etiam inter Historiæ

riæ Græcæ particularis expressa Scriptores Thucydidis exemplo annorum, quibus quælibet res gestæ sunt, vestigia consignarunt. Generale vero sive universale Chronicon vix quisquam ante *Apollodorum* componere fuit aggressus, quod versibus jambicis concinnatum Regi Pergameno Attalo inscripsit. Caterum & hoc & *Cæstoriæ Rhodii* & *Pblegonis*, ac si quæ fuerunt alia aliorum Chronica invidit nobis tempus, neque est inter scriptores antiquiores qui ætatem tulerunt quem in hoc genere laudes, nisi *Diodorum* forte *Siculum*, in cujus Bibliotheca tamen multa & antiquiora præsertim sine apposita distinctiore temporis nota narrantur. E Romanis primus *Varro* videtur de hac parte eruditionis illustranda serio cogitasse, cujus etiam est celebris illa divisio * omne tempus triplici distinguens discrimine, quorum primum ab Origine humani generis ad cataclysmum priorem propter ignorantiam appellavit ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου, secundum à Cataclysmo priore ad Olympiadem primam, quod quia in eo multa fabulosa referuntur, μυθικόν ab eo dictum est, & tertium denique à prima Olympiade ad suam ætatem ἱστορικόν, quia res in eo gestæ veris historiis continentur. *Varronis* exemplo *Cornelius Nepos* ævum omne tribus explicare chartis sive libris conatus est, sed & illius & aliorum scripta deperdita libenter omitto. Res Ægyptias incerta fide *Manetho*, Romanas ab *Ennio* usque & *Catonis* multi temporum ordine ac per *Annales* persecuti sunt, sed qui Chronicon deinceps universale condere fuerint aggressi à rerum humanarum exordio, (licet pauca quædam Chronologica attigerunt *Clemens Alex.* in *Stromatum* libro 1. *Theophilus Antiochenus* libro 3. ad *Avtolycum*, quem propterea *librum de temporibus* *Lactantius* 1. 23. vocat) non habeo quos laudem ante *S. Hippolytum* & *Julium Africanum* qui ambo Chronicon suum ab Orbe condito ad *Alexandri Severi* tempora producerunt, *Julius* vero *Africanus* præcipue in opere suo de temporibus sive Chronographia quinque libris distributa tam copiose & diligenter versatus est, ut *Eusebio* & aliis post se viam egregie muniverit materiamque præbuerit plura commentandi. *Hippolyti* nihil super est hodie nisi libellus ex Latina veteri versione de divisionibus & generationibus gentium à *Canisio* & *Labbeo* editus: ** *Africani* etiam fragmenta tantum habemus ab *Eusebio*,
Syn-

* Adi *Censorinum* de die Natali cap. 21.

** Vide quæ notavi lib. V. *Bibl. Græcæ* p. 205. 269.

Syncllus & aliis servata. Atque Eusebii ipse post Africanum præcipuum jam pridem hoc genere laudem esse, neminem fugit qui veteri limine has litteras salutaverit. De ejus Chronico atque interprete episcopo Hieronymo juvat hoc loco diligentius quædam annotare, præsertim cum caput Bibliothecæ Græcæ in quo de Eusebio differunt, tandem lucem viderit.

III. Chronicon Eusebii solet etiam vocari Παντοκρή ιστορία de auctoritate antiquæ Historiæ, ut titulus Operis a) latine transfertur in *Historia Augustini* 35. ex quo loco etiam constat non ubique ab eodem jam tum fuisse Chronici Eusebii Codices. In libro de *divinis* fuit ab auctore, quorum priorem inscripsit χρονικὸν πανόρα. Atque hanc *Epitomen* vocat Manethonem in priore ex Manethone, Apollodoro, Josepho, Africanis & aliis originibus & successiones, resque memorabiles variarum gentium ab Orbe condito per varia capita persecutus est, in postea continuata serie una ad annos suos relata digessit ab Anno h. e. ante Abrahami h. e. ante CHRISTUM 2017. ad v. Constantini Magni, A. C. 325. Laudat præter alios Eusebius Hieronymus in Hexaëm. sub init. cui Eusebius vocatur *Chronicon* ab Ecclesia Gallicana diu illum cultum pro Martyre, præsertim in Apologia pro Papebrochio præfixa Actis Sanctis p. XVII. sq.

opus Eusebii intercidit præter fragmenta & lacinias quædam Chronologi servarunt, Syncellus imprimis, & Cedrenus Alexandrini sive Paschalis Scriptor ne de aliis jam dicere Josephus Scaliger, qui post Eusebium scripserunt, omne scri-

X 3

pium

Επιφανίου sua memorat Eusebius in Esaiæ XIII. 17. χρονικὸς πανόρα. p. 484. & l. 1. Hist. Eccles. c. 1. Αρχαιολογίαν atque Αρχαιολογίαν vocat Anastasius Sinaita qv. 41. & 65. *temporum Historiam* Augustini doctrina Christiana. *Digestionem temporum* Hieron. 1. in Rufino Epiphanius sub extremum libri de ponder. & mensur. *Chronicon* brevitarium MS. Ecclesiæ Lemovicensis, Valesio laudatum Alia titulos Chronici Eusebii varie referentia notavit Scaliger ante Chroniconque Hieronymianum, Hanckius p. 87. seq. de scriptoribus & Althaus ad Eustathii Hexaëm. p. 13.

Chronici Epocham initium capere ab Cal. Sept. sive autumnu anni ante Christum 5017. Perodi Jul. 2697. disputat Petavius lib. IX. de doctrina temporum cap. 2.

ptum de temporibus aridum esse censuerunt, quod non hujus fontibus irrigatum esset. Ex illis Græca ut potuit collegit ediditque & illustravit doctissimis notis idem Scaliger, sed non modo Syncelli & Chronici Alex. tum temporis nondam editi apographis parum emendatis c) usus est, sed etiam varia ad Eusebium retulit, quæ parum credibile d) est ab illo scripta fuisse. Latine vertit & Vincentio cuiusdam ac Gallieno inscripsit Hieronymus, ita ut hinc inde ex latinis præcipue scriptoribus quædam adderet e) alia omitteret, ac deinde Chronicon ad A. C. 378. (Valente sextum & Valentiniano secundum Coss.) continueret. Codices Latini Chronici Eusebiani oscitantia librarium mire inter se variant, & sæpius nec inter se nec cum Historia facile possunt conciliari. Confer Dodvelli diss. 3. ad Irenæum §. 2. Henr. Valesius p. 10. ad Eusebii Hist. vetustissimos Codices laudat Acutianum, Lipsii & Ortelii. Laudat quoque vetustissimam editionem Mediolanensem, quam nec Pontacus nec Scaliger viderit. Consuluit tamen Arnoldus Pontacus Episcopus Vafatensis præter Codices MSS. duodeviginti, editiones octo, f) atque ex illis præclaram suam concinnavit, in qua mirum studium atque industriam non dubitavit etiam Scaliger Epist. 104. omnibus laudibus prosequi, atque editoris doctrinam, candorem, modestiam & diligentiam celebrare. Et omnium correctissima vocatur Jo. Morino p. 277. Exerc. Bibl. Prodiit notis Pontaci & castigationibus illustrata, una cum Prosperi Chronico Burdigalæ 1604. fol. sed raro hodie reperitur. Neque ubivis obvia altera Auberti Mirai, posteriorem tantum par-

c) H. Vossius in auctario castigat, Georgii Hornii p. 370. Quia apographum Syncelli quod Scaligero transmissum fuit, raptim & vitiose admodum descriperat Casaubonus nescio an alius, ideo plurimi passim in hoc opere tam in annis quam in nominibus errores fuere commissi. Multis hoc docet Goarus notis ad Syncellum, p. 504-528.

d) Vide Conringium de Medicina Hermet. p. 21. & 30. Steph. le Moyne prolegom. ad Varia S. * 32. 2. b. Hanckium de scriptoribus Byz. p. 92. seq.

e) Id. p. 93. seq. 96. seq. Jo. Andreas Bosius diss. ad periocham Josephi de CHRISTO, c. 2. §. 7. seq.

f) Veteres Chronici Eusebio Hieronymiani ante Pontacum editiones sunt: Veneta 1483. 4. Paris. 1512. 4. apud Henr. Stephanum avum, & Basil. 1529. fol. edente Jo. Sichardo cum Chronicis Prosperi, Cassiodori, Hermanni Contracti, & Matthæi Palmerii. Hinc cum aliis Eusebii scriptis, & Prosperi ac Matthæi Palmerii Chronico Basil. 1542. 1548. 1559. 1570. fol. Paris. 1581. fol. Alphonso Tozzati commentarius in Eusebii Chronicon, Hispanica lingua, Salmaticæ sumptu Francisci Ximenii Cardinalis A. 1506. fol. quinque Voluminibus.

patens à CHRISTO exhibens, additaque habens Chronica
 Sigeberti & Anselmi Gemblacensis. Antvverp. 1608. 4. Confer B.
 Insignia de Bibliothecis Patrum p. 743. Caterum ob præclaras
 notaciones atque doctissimas notas frequentissime in manibus eru-
 ditorum videtur editio Scaligeri, g) altera præcipue ac postu-
 ma Amsteladamentis A. 1658. fol. quæ Alexandri Mori præfatio-
 nem & Scaligeri commentarios ad latinam Hieronymi interpreta-
 tionem de Scriptura Eusebii emendatos & tertia parte auctiores (quam
 prior editio Lugd. Bat. 1606. fol.) exhibet, & libros tres Isagogi-
 corum Chronologia Canonum ejusdem Scaligeri subjunctos habet.
 Chronicon Eusebiano, subjecta sunt Hieronymi de quo dixi supple-
 mentum de *Transferri Tironis* ab A. C. 379. ubi desinit Hieronymus ad
Historis Tunnunenensis Chronicon ab A. 445, ad A. 565. *Jo-*
hannis Hieronymensis ab A. 565. usque ad annum Mauricii octa-
vi ab A. C. 379. ubi Hieronymus desinit ad 428.
Historis ab A. C. 379. ad A. 534. & Veteris scriptoris sive in-
 terpres excerpta latina Chronologica ex Africano, Euse-
 biana, & aliis, vulgata è Codice Bibl. Puteanz. Post hæc sequuntur
 Scaliger velut Eusebiana collegit ac digessit. Anonymi
 Chronicon (Chronici Alex. & Fastorum Siculor. nomine vulgo
 notatum) ab anno ad annum Heraclii vicefimium A. C. 629. ex Co-
 dice Anthoni. Nicephori Patriarchæ *Χρονολογία*. Denique
Ευσεβίου συναγωγή & Ολυμπιάδων αναχρηστική, non veteris scri-
 ptoris, sed viri docti notarunt ipsius Scaligeri, qui illam ex
 veteris scriptis & ineditis collegit ac digessit, non Græcis modo
 sed etiam Latinis, quorum loca Græce transtulit & hisce collectaneis
 præfixit.prehendit Eusebius hinc inde Africanum, ipse vicissim
 ab Aniano, Panodoro, Syncello & aliis, Diodo-
 ro etiam, de quo Svidas, præcipue à Scaligero & aliis
 Chronicon præcedentibus.

IV, Ania-

g) *Abbas* T. I. de scriptor Eusef. p. 302. & Tho. Ittigio lib. de Bibliothecis
 p. 102. seq. Emendationes Salmasii ex Codd. Palatinis IV. cum Conr. Sam.
Ευσεβίου συναγωγή & Ολυμπιάδων αναχρηστική ad Eusebii Chr. observationibus edidit frater Clariss.
Bartholomæus Schurzfließchius. Witeb. 1712. 4. in notitia Principalis Biblio-
 thecæ Martensis, in quam editio Lugd. Bat. 1606. manu Salmasii notata perve-
 nit. *Ευσεβίου* hinc Gudiana. Inter Codices If. Vossii cum MSS. collatos Colomelius
 Chronicon Eusebianum editionis Scaligerianæ quod cum MSS. com-
 paravit Cornelius Tollius.

IV. *Aniani & Panodori* Monachorum *Ægyptiorum* centum, fere Annis Eusebio juniorum Chronographiæ Syncello laudatæ intercederunt, quibus Eusebium ut jam dixi hinc inde castigaverant, sed in plerisque secuti fuerant. Castigaverant vero haud raro sine magna ratione, & cum ipsi potius essent reprehendendi, ut Scaliger ad Eusebium docuit. Intercidit quoque *Philippi Sidesæ* Presbyteri Historia ab orbe condito ab suam perducta ætate, hoc est ad quinti à Christo nato sæculi initia libris XXXVI, sed longe pluribus ac mille propemodum tomis, singulis enim libris argumentum, tomi integri magnitudine præmiserat, & librum unumquemque 24. tomis iterum distinxerat, quod voluminosum opus auctori Historiæ tripartitæ XII. 3. *multam* visum est *habere confusionem nec satis prodesse legentibus*, uti magis etiam constat ex Socratis VII. Hist. c. 27. Nicephoro XV. 29. & Photio Cod. 35. Fragmentum hujus Philippi in signe de Scholæ Alexandrinæ successione divulgavit illustravitque Dodvvelus ad calcem dissertationum in Irenæum Oxon. 1689. 3. Aliud fragmentum, acta disputationis de Christo; in Perside inter Christianos Gentiles & Judæos habitæ, cui ipse interfuit, completum habetur MS. in Bibl. Cæsarea teste Lambecio Lib. V. pag. 137. *Philippus* tamen fallitur lib. IV. p. 179. ubi ad hunc Philippum refert fragmentum de tinctura æris Persici & ferri Indici. Nam verba *Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἐκείνου βασιλείας καὶ τῆς ἐκείνου πόλεως*, tincturam jam ex tempore principatus Regis Philippi descriptam designant, ut recte notavit Cotelerius T. 3. monument. p. 559.

Joanni Malalæ plures laudantur Chronographi *Malala, Brunichius, Buttius, Clemens, Dominus, Eustathius, Eutropius, Eusebius, Licinnius, Magnus Carrensis, Nestorianus, Theophilus & Timotheus*; sed facile apparet ab ipso Chronographos appellari Historicos quoscunque.

Atque præstat editos solum persequi, è quibus primo loco is ipse quem jam dixi *Joannes Antiochenus*, cognomento *Malala*, commemorandus, cujus Historia Chronica ab Orbe condito usque ad obitum Justiniani I. Imperatoris prodiit Oxonii è Codice Bibl. Bodlejanæ 1691. 8. cum versione & notis Edmundi Chilmæadi, & Humfredi Hody diff. atque Rich. Bentleii Epistola. Opus ab auctore distributum fuit in libros XVIII. sed primus liber cum secundi parte desideratur, itaque ab editore defectus ille ex Georgio Hamar-

colligebatur. Malalam non diu post Justinianum floruisse, Clarissimo Carolo lubem assentior.

Historicam Chronologicam, quam sub nomine *Chronici* *de* *re* *græca* *&* *lat.* cum notis Matthæus Raderus S. I. Monachus in 1714. deniq; sub veriore titulo *Chronici Paschalis*, nova meliore versione & eruditis notis illustratum à Carolo du Fresne habemus Parisiæ 1718. Idem Fresneus ex MS. Codice & Holstenii observationibus illius operis notat fuisse auctores, unum quidem rerum in opere præcipuum ad A. C. 354. (Constantii 17.) alterum vero qui illud à Constantii usque vicessimum Heraclii continuavit. Index Imperatorum usque ad Imperatorem Constantinum Monomachus per 1043. pertingit, ab alio est, idque in ipso titulo designatur II. Casaubonus p. 243. Epist. *Antiochenum libentissimum*, inquit Henricus Valesius p. 39. ad Euseb. p. 21. seq. cum quo facit Stephanus le Moyne p. 131. *Constantinopolitanum* appellat Usserius ad Ignatium, illamque convenientiorem esse in- ducit etiam Reinesius II. 17. Var. Lect. Caterum, in domo *Alexandrinum* fuisse collegit ex iis quæ de Alexandria jussu Alexandri M. deportatis le- gitur & quod Georgii successor Petrus Alexandrinus nota apposita opus illud commendavit, atque inde Chroni- cum Raderus inscripsit: quanquam in eo potuit falli, & ejusdem plerasq; emendationes & conjecturas sibi notatus est Cotelerius T. 3. monumentorum Ecclesiæ inde sapius correctione indigere illud opus notavit capite 36. Observationum sacrarum: & parum ac- curate Raderus dicitur ab Henrico Warthono ad Usseri- sacrisque vernaculis p. 349. Ex hoc ipso opere pe- *Sicularum* nomine laudant eruditi, quoniam in Sicilia Hieronymus Surita reperit, unde ab An- perlatum est Romam: indidem factos Consulares ex Sigonius & Panvinus, & Græce ac Latine Syl- tertio Hist. Augustæ. Longe plura ex Codice suo, ad Sylburgium pervenit, & ab hoc per Hoeschelium re- Bibliothecæ Augustanæ * illatus est, excerptis II.

Y

Casau-

* Vide Cavei hist. literat. in Georgio Pisida.

Casaubonus, communicavitque cum Josepho Scaligero, qui illas passim laudat nomine *Chronici Casauboniani*, & edidit Græce ad Chronici Eusebiani calcem, præfixo titulo *ἑποχῶν ἰστανῶν*, ut paulo ante in Eusebio dicere me memini. Ex Malala in illud Chronicon multa deportata esse notavit Henricus Noris de Epochis Syro-Macedonum p. 203. Multa etiam iisdem verbis leguntur in Topographia Christiana Cœsmæ Indoplevstæ, unde *Cosmam* illum auctorem Chronici suspicatus est Allatius Lib. de purgatorio p. 94. Ufferius vero & alii Georgio Piside tribuunt, Casimirus Oudinus *Georgii Alexandrino* à quo vitam Chrysofomi scriptam habemus. Non Alexandria tamen sed CPoli scriptum esse illud Chronicon probat Henschenius exegesi præliminari ad Tom. 3. Act. Sanctorum Martii pag. VII.

Georgius Monachus, atque Theophane teste Abbas, Patriarchæ CPolitani Tarasii *Synellus* (quasi *Consellanus* dicas & domesticum) ipse p. 3. & 6. si modo ipse, auctor est se Chronico suo complecti, velle res ab Orbe condito gestas usque ad A. C. 800. Certe Synellus morte præventus non ultra Diocletiani tempora pervenit teste eodem Theophane, qui continuavit, & Mich. Glyca, ac Georg. Cedreno, quod & titulus operis indicat: *Γεωργίου ἱεροῦ καὶ ἱεροῦ χρονικὴ ἰστορία ἀρχαίων ἀπὸ ἀδάμ καὶ διήκων μέχρι τῆς ἐπιφανείας*. Josephus Scaliger qui opere illo MS. usus est & ex illo plerumque in Eusebium suum minus licet emendate quandoque, ut notat Salmastius p. 99. Epist. descripta derivavit, queritur illud ab antiquariis qui descripsit multis partibus mutilatum esse, & quæ scriptor toties promittit, ea nusquam comparere Epist. CLX. & CLXI. ad Martium Vellserum, à quo alium codicem Venetiis afferendum expectabat. Titulus Codicis *εκλογὴ χρονολογίας συνταγῆσα ἐπὶ Γεωργίου καὶ Μιχαήλ Συγγέλλου γενομένη*. Ταρασίῃ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ ἀδάμ μέχρι τοῦ Διοκλ. Quamquam vero Jacobus Goarus pugnans integrum Georgii opus ad nos pervenisse, tamen Philippus quodque Labadie notis ad Glycam ex Georgio quædam allegantem, quæ in illo libro leguntur, annotat p. 367. *Ex ista pericope aliisque quibusdam Lector Asser, non esse integrum Georgii Synelli Chronicon suisque partibus omnibus absolutum quod è Codice MS. Bibliotheca Regia à R. P. Jacobo Gourv. Ord. Prædicatorum typis Regiis prodiit, sed quædam adhuc in eo desiderari, quæ aliis, si quæ forte occurrant uberioribus membranis supplenda.* Allatius qui de Georgio Synello multa erudite animadvertit diatriba de Georgio, & Possini,

Vnde et aliorum hallucinationem qui cum Georgio Hamar-
 toli confundunt, castigavit, p. 327. memorat Codicem
 in hoc titulo: *Χρονικόν συντάμειν εκ διαφωτειν χρονογραφων*,
 Sed in illo non est in altero cuius meminit Beinesius Epistolis ad Ne-
 steros in quo res ab Adamo ad Imperium usque Michaelis
 cum I. 841. coïncidit, enar-
 rationes Georgii Hamartoli & Logothetæ ac Theo-
 phanis Scellianis videntur confundi. Idem Labbeus in
 Erotiana scriptoribus Byzantinis promisit Chronologiam Syn-
 celli ex MS. Bibl. Regiæ Paris. collato cum Vaticano
 Holstenius & cum Mazarinianis, addita latina ver-
 sione *Hautini*, sive *Alini*, quem Nic. Rigaltii levirum Syn-
 celli translationem ad Rigaltium Romæ A. 1630. scripsit Jose-
 phus, in Epistola quæ legitur T. 4. Operum Sirmondi
 Illa verho neque editio Altiniana vidit lucem, sed
 cum versione sua & notis publicavit Paris. 1652.
 MS. Regiæ Bibl. scripto A. C. 1021, quem Corinthi
 A. C. 1507.
 Chronicon ab A. C. 285. (Diocletiani 1.) ad 813,
 continuavit Theophanes Isaurus, cuius, confessor
 vitam sive elogium à Theodoro ut videtur Studita
 ediderunt ad 12. Martii Lipomannus, Surius,
 & latine *Franciscus Combesius* editioni Theo-
 phanis, quæ cum versione & notis postumis *Jacobi Go-*
mbesii animadversionibus prodit Paris. 1655. fol.
Basilius conferens cum MS. Codice Augustanz
 huius ope multo emendatiorem, alicubi & pleni-
 oribus passim foedatus est lacunis, aliquot, dare se-
 rum promisit Exercitatione in periocham Josephi
 additurus Syncellum & utriusque continuatorem,
 huc ineditum. Publicandarum *Besii* in Theo-
 phanis, quæ in publica Jenensis Academiz Biblio-
 tantur, fecit Georgius Scubartus præfat. ad po-
 sitionem ad Notitiam Rerump. à se editam,
 viderè licet in Wilh. Ernesti Tenzelii & *ua-*
 nis selectis p. 315. *Jacobi Buchardi* versionem.

latinam memorat Lucas Holstenius Epistola ad Lambecium T. 6. de Bibl. Vindobonensi p. 260. *Apud Puteanos fratres magnum opus Chronologicum reperies, in quo etiam exerceas industriam, Theophanem scilicet Agræ (Monasterii in regione Sigriana) Abbatem cum Jo. Buchardi hominis accurate docti versione * edendum, quem nuper ex Barberina Bibliotheca ad ipsos misit. Adjunxi etiam Anastasium Bibliothecarium antiquam ejus interpretem (qui præf. ad Hist. suam Ecclesiasticam plura ex Syncello & Theophane repetiisse se innuit, uti ex eodem Landulphus Sagax non pauca transtulit in postremam Historiæ miscellæ partem) ex Casinensi Codice Longobardico depromptum. Presigendum erit Theophani Chronicon Georgii Syncelli à Julio Casare usque ad Maximianum, cujus itidem exemplaria duo ad Vaticanos & Palatinos Codices accurate collata ibi offendet. Alia etiam Regia Bibliotheca suppeditabit.* De hoc Theophane conferendus imprimis Martinus Hanckius lib. 1. de rerum Byzantarum scriptoribus cap. XI. Antequam vero de hoc Chronico dicere desinam, apponere juvat Godfridi Henschenii judicium ex ejusdem exegefi præliminari præmissa Tomo tertio Actorum Sanctor. mensis Martii edito A. 1684. in qua tabulas Chronicas Theophanis, saltim quoad annos seriemque Episcoporum in quinque sedibus Patriarchalibus nulla fide dignas esse observat. *Chronographia Theophanis, inquit, qualem nunc habemus ex collatione quinque Codicum MSS. Regii scilicet, Peireziani, Barberini, Vaticani & Palatini, duabus constat partibus, quarum qua potior est, & vere aurea, omnique acceptione dignissima, historiam exhibet per annos digestam: altera vix plumbea dici mereatur, consistitque in tabulis chronologicis (Cannonia vocat Goar) quibus per laculos divisa primum annus Mundi, cum Christi incarnati, dein Imperatoris Romani, proxime Regis Persarum, aut Ducis Arabum, rerum post Persas in Palaestina potentium, denique ex ordine, quinque Episcoporum præcipuorum seu Patriarcharum, Romani, Constantinopolitani, Hierosolymitani, Alexandrini & Antiocheni ordo & anni continentur. Tabulae autem istas magna cum diversitate non tantum præfixas annis non suis, sed etiam mendosissime conscriptas esse, & plurimis hiare loculis, ac portentosis profus annorum, præsertim Patriarchalium supputationibus scaturere, sum ipsas Goar agnoscat*

* Ex versione illa locum profert Allatus p. 324. de Georgiis, sed is male *Jacobum Buccardum* vocat. Rectius Labbeus in protreptico ad scriptores Byz. edendos, *Jo. Jacobum Buccardum*. Parisinus hic fuit Cardinalis Barberini Romæ domesticus, cujus laudatio sinebris in Nicol. Fabricium Peirescium & alia scripta quædam referuntur in Catalogo Bibl. Barberinæ p. 194.

utrum est, aut ipsa, aut, qui defuncti Goaris laborem edo-
 Cimbeffium potuisse sibi persuadere, ab autore Theophane esse: qui
 sententias & numeros secutus sit varios, opusque proprium ur-
 necessitate non recensuisti, potindque exigere à lectore suo
 Theophanem quoque lapsum eri-
 cum nimirum succedentes & ad involuam cabarentes numeros in
 annos, seu etiam conjunctos annos in diffisa canonis desulto-
 viro nunc pauciores, mox plures diversis canonis affi-
 ejusdem anni pauciores anni, plura occurrunt canonis: aut
 aequalen loculos sive Canonis quibusdam omisiss non ac-
 eum numero ejusdem anni repetito confuso inferitur non mo-

eadem exegefi præliminari p.X. seqq. mendas quasdam
 Theophani adspersas & ab aliis non observa-

Theophanem continuarunt Leo Grammaticus, Anonymi
 Monachus & Simeon Logothetes, de quibus singu-
 Scylitze alibi diligentius diderui, Johannes
 ad huc ineditus, quem è Codice Bibl. Paulinæ Lipsien-
 viri præstantissimi Jo. Andreas Bosius, Chri-
 Georgius Schubartus; quibus hæc præventis,
 expectamus ab eruditissimo nostro Godfrido

Patriarchæ CPolitani A. C. 828. defuncti Chrono-
 ab orbe condito ad suam ætatem latine
 Anastasii Bibliothecarii; ejus Hi-
 ex Syncello, Theophane & Nicephoro col-
 tunc cum notis Car. Amibalis Fabroci inter scri-
 Paris; 1649. fol. Ex ejusdem Anastasii versionis
 Patrum; Paris; 1589, 1644, & 1654. Tomo
 1608. Tomo nono, & Lugd. 1677. Tomo XIV. p. 72
 Concilii primum edito Paris; 1773. 4. quem
 nimium tribuere, in expurgatorio indice notat
 schellanus, Latine in idem, interprete Joach. Cameronio,
 & diff. de Concilio Nicæno Basil; 1561.
 atque sine commentariis Basil; 1566. 8. ante
 Miscellam ocol
 Simonis Bibliothecam Criticam T. 2. pag. 470.

Græcæ in thesauro temporum Josephi Scaligeri. Lugd. Bat. 1606. & 1658. fol.

Græcæ & Latine, cum Jac. Goari notis ad calcem Georgii Syn- celli Paris. 1652. fol. inter scriptores Hist. Byz. Imperatorum & Pa- triarcharum quorundam postremorum nomina à scriptore juniore, adjecta esse tum in Nicephori Græcis tum in Latinis Anastasii codi- cibus docet Seldenus II. 4. desynedr. p. 106. seq. & Hanckius de scri- ptoribus Byz. p. 245. Valentiniani quoque genealogiam in Codicibus quibusdam desiderari notat Jo. Pearsonius in Vindiciis Epistolarum, S. Ignatii. Vicissim in aliis MSS. diversæ continuationes reperiuntur jam ad Constantinum Ducam qui A. C. 1067. obiit, jam ulterius etiam usque ad A. C. 1180.

Georgii Monachi & Archimandritæ cognomento Hamperoli circa A. C. 842. clari, quem cum Synkello multi male confun- dunt, Chronicon ab O. C. ad Michaelem Theophili Imp. filium, nondum integrum lucem vidit, etsi partes quasdam illius & frag- menta habemus à Petavio, Lambecio, Gretsero, Allatio, Rade- ro aliisque sparsim edita. Ex hoc Chronico etiam Chronologica, excerpta petita sunt quibus Malala ab initio suppletur; Confer Humfredi Hody diff. Malalæ præmissam §. XLI. & Allatium de Georgiis p. 329. seq. qui Cedrenum, Theophanem, Glycam alios- que posteriores Chronologos ex eo profecisse notat. Idem Allatius libro de ætate & interstitiis Ordinum apud Græcos p. 180. nonnulla, ex eodem proferens, monet neutiquam contemnendum esse aucto- rem, ex quo recentiores: Grægorius Historicus sua fere omnia neque verbis ipse immunitatis habere, quod ut videas latine fecimus & una cum textu Græco præter rempora licuerit tibi communicari. Illa Allatii versio & editio non vidit lucem, nisi quod præcæmium operis cum interpretatione, Græcæ diatribæ de Georgiis inseruit. Duos Códices MSS. Regiæ Bibl. Parisiensis laudat Cotelerius ad lib. IX. recognitionum quæ sub Cle- mentis nomine ambulant c. 20. Vindobonensem Lambecius II. pag. 988. Mediolanensem & Scorialensem. Allatius de Georgiis p. 334. Bavaricum Gretserus T. 2. de cruce & Matthæus Raderus in viri- dario sanctorum, Baroccianum denique qui exstat in Bibl. Bodlejanâ, Humfredus Hody loco laudato.

in CDol. brevuario Historico Græce & Latine vulgaverat Paris. 1616. 8. *Ἰστορικὸν βραβύριον* translatis Zonaræ Annales sunt à Marco Aurilio Florentino Venet. 1560. 4. & Gallice à Joanne Mileto Paris. 1585.

In eodem Anno Christi 1118. desinunt etiam ab Orbe condito deducti Annales *Michaelis Glyca* Siculi, quarum partem à Julio Casare ad Constantinum M. ex codice Andrea Schotti sub falso *Theodemi Metachini* nomine cum versione & notis edidit Jo. Meursius Lugd. Bat. 1618. 4. Integras ex Joh. Sambuci Codice vertit vulgavitque Latine Jo. Leunclavius, & ad captam usque à Turcis CPolm. continuavit Basil. 1572. 8. Inde Philippus Labbetus pluribus Codd. MSS. usus Claramontano, Fontisbraldensi, & variis sectionibus ex Codice Bavarico, Vallicellano atque Augustano Glycam Græce primus edidit, versionem Leunclavii recensuit notasque suas, perinde ut Meursii quoque, & Leunclavii continuationem adjunxit. Paris. 1660. fol. Laudat hic Glycas p. 82. *Πυρραμ*, sive *Pyrrhancem* *Ἰσθμίου*, ex eoque refert Adamum quadragesimo demum cum conditus esset die paradysum esse ingressum.

Post Glycam scripsit circa A. C. 1150. sed Chronicon summa ab Orbe condito ad A. C. 1084. sive Nicephori Botaniotæ imperium & Alexii Comneni initia tantum modo produxit *Constantinus Manasses*. Non prosæ sed versibus prosæ simillimis, quos *pallæicos* Græci recentiores appellant, scripsit Annales suos, sive *ἱστορικὴν ἰσχυρίαν* ad Irenem Andronici Comneni uxorem, de qua Cangius in familiis Byzantinis p. 181. Vertit ex Italico Codice vulgavitque Latine Jo. Leunclavius Basil. 1573. 8. Græce ex Codice Palatino descriptum Jo. Meursius edidit sub juncta Leunclavii versione ad calcem voluminis & notis ejusdem suisque castigationibus Lugd. Bat. 1616. 4. Hinc insert Historiæ Byz. scriptores lucem vidit Græce & Latine Paris. 1655. fol. additis præter Meursii & Leunclavii notas variis Lect. è MSS. Codice Allatii, & quas Carolus Annibal Fabrottus collegit è duobus Regiis Codicibus, ejusdemque Fabrotti glossario. Andreas Schottus in litteris ad Meursium datis 28. August. A. 1615. *De Manasse scito & penes me esse MS. ex libris Petri Pantini, eodem etiam latino ingenere, cum ignoraret forsasse à Leunclavio esse conversum.*

Chronologi Latini veteres præter *Hieronimum Euse-*
biu continuatoremque, notandi veniunt quos una
 p. 167. dixi *Tiro Prosper*, *Victor Tunnunensis*, *Johannes*
Idatius Lemovicensis & *Marcellinus Comes*. Neque
 Chronicon *Prosperi* integrum, quale à Victore Aкви-
 Canonem Paschalem, Gennadio c. 84. de S. E. & Cas-
 tit. instit. c. 17. describitur, editum primum à Phi-
 bibl. nova MSS. Paris. 1657. fol. T. 1. p. 16. atque
 XI. thesauri Græviani, una cum falsis Magistraruum
 C. ad Vespasianum ex edit. Antvverp. 1615. fol. fa-
 integris *Idatiani* ex ejusdem Labbei 11 editione,
 Anonymi quos è MS. Vindobonensi H. Noris
 illustratione illustravit, Anonymo de præfectis urbis &
 ab A. C. 205. ad 353. ex editione Ægidii Bu-
 4. fol. & Epistola Consulari ejusdem Henrici
 Anthoniensi A. 1683. Pars prior hujus Chronici Pro-
 confidito procedit usque ad mortem Imp. Valentis,
 ad 455. convenit fere cum ea quam vulgave-
 T. 1. scriptorum Francorum p. 201. Paris. 1636.
 secutus Grævius etiam editionem Pi-
 Prospero ab A. C. 379. ad 455. sed ex MSS.
 præter hanc Pithœanam A. 1588. etiam altera
 T. 1. leonum antiquarum Henrici Ca-
 hodie obvias) speramus intra breve tempus in-
 auctas & expolitas videre opera & studio doc-
 Ab A. C. 455. incipit Chronicon *Ma-*
 Tiberium Constantinum progreditur, quod
 veteris scriptoris vulgavit idem Andreas du Chesne.
 Chronicon Historiæ omnimodæ omit-
 operosis atque ut ipse vocat apodicticis
 & Lugd. 1627. fol. editum. Neutiquam
 quod Lucius Dexter ad Hieronimum scripsit,
 compositam esse à *Mario Maximo* Episcopo Cæsa-
 rau-

Z

Johannis Biclariensis recensuit quos; Cardinalis Aguirre Tomo II.
 MSS. p. 1.
 de Anno & Epochis Syro Macedonum, Lips. 1696. 4.

raugustano sed potius utrumque tenebrionis sinistra ἀπορον κίνημα & omnimodæ fabulæ nugarumque canorarum pandocheum, Hieronymique de la Higuera vel similis nugivenduli Hispani officinam sapere, pridem observarunt viri doctissimi. Omitto etiam Chronicon quod *Dacio* Mediolanensi Episcopo A. C. 551. defuncto nonnulli tribuunt, quoniam nec editum est, & quicquid contra pugnet Eustachius à S. Ubaldo in ** diff. de Hymno *Te Deum Laudamus*, longe junioris est scriptoris, & res tantum Mediolanensis Ecclesiæ ab octavo sæculo ad A. C. 1067. narrat. Vide Mabillonii *Analecta*. T. 1. p. 3. seq. & Lud. Antonium Muratorium V. C. T. 1. anecdoton *Bibl. Ambrosianæ* p. 236. *Acta Sanctor.* T. 1. Januar. 14. p. 967. seq. Tillemontium memor. *Hist. Eccles.* T. 13. & c. *De M. Anselii Cassiodori Senatoris* Chronico ad Theodoricum Regem ab Adamo usque ad A. C. 519. sive consulatum Eutharici Cillicæ & Justini, nec non de Chronico *Jornandis* dixi in *Bibliotheca Latina*. De Chronicis *Isidori Hisp.* *Beda Venerab. Freculfi Lexoviensis*, *Adonis Viennensis*, *Reginonis Prumiensis*, *Hermannii Contracti*, *Mariani Scoti*, *Lamberti Schafnaburgensis*, *Sigeberti Gemblacensis* per *Anselmum* Abbatem continuato, *Hugonis Virdunensis*, *Florentii Bravonii*, *Orderici Vitalis*, *Othonis Frisingensis Episcopi*, *Godfridi Viterbiensis*, *Helinandi*, *Conradi à Eichtenau*, *Alberti Stadenfis*, *Martini Poloni* aliorumque plurium consules Vossium de *Hist. Latinis*, & de scriptoribus Ecclesiasticis scriptores, Georg. Calixtum appendice diff. de *Creatione*, Jo. Andreum Bosium. *Introductione ad Hist. universalis scriptores*, ac Tho. Ittigii *Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας* apparatus ad *Hist. Ecclesiasticam*.

Judæi Chronologi pauci exstant ut 1.) *Seder Olam Rabba* Chronicon majus ab Orbe condito ad tempora Imp. Hadriani à R. Jose ben Chilpetha ut ajunt concinnatum: *Seder Olam Zutra* sive Chronicon minus ab exordio mundi ad Annum Christi 522. progrediens, quos ambos libros post Gilb. Genebrardum vertit & cum interpretatione sua Latina & notis eruditis, ac præclaris de *Historiæ sacræ* fide dissertationibus edidit Johannes Meyer Amstelod. 1699. 4. Hic multis disputat contra Jo. Morinum, qui in *Exercitationibus Biblicis* p. 226. seq. contenderat utrumque Chronicon hoc scriptum sæculo XII. atque adeo diversum esse à *Seder Olam* quod in *Talmude Codice Nidah* cap. 5. & 30. allegatur. 3.) *Schalscheletch Hakkabala* sive *Catena* traditionis R. Gedaliæ, ab orbe condito ad
A. C.

** Vide *Acta Erud.* T. 3. supplementi p. 163.

A. C. 761. 4.) *Sepher Juchasin*, liber familiarum auctore R. Abrahamo Zacuth, ab humani generis initio ad A. C. 1502. cum additamentis R. Salomonis Sullam. 5.) *Zemach David* Germani Davidis auctore R. David Ganz ab Orbe condito ad A. C. 1592. cujus libri magnam partem (utinam accuratius) vertit & cum notis suis Latine edidit Guil. Henricus Vorstius Lugd. Bat. 1644. 4.

Ex illis qui Arabice scripserunt, celeberrimi sunt Euty chius & Abulpharajus, ambo Christiani, ambo lectu haud indigni. *Euty chium*, Gvil. Tyrius * appellat *Seith filium Patricii*: ab aliis *Aptisium* etiam nuncupari notat Seldenus lib. 5. c. 2. de jure naturæ & Gentium. Hic ex præfatis Orientis monumentis à rerum initiis ad A. C. 940. Historiam sive Annales, plerumque Ecclesiasticos, summa quod ejusdem Seldeni judicium est, diligentia contexit. Fuit Patriarcha Alexandrinus ab A. C. 933. ** ad 950. quo diem obiit supremum. Hæresi Jacobitarum sive Euty chianorum & Nestorianorum pariter infestus, utramque oppugnat, & Melchitam se profitetur T. 2. p. 16. 23. 79. 147. seq. Chronologicæ ejus rationes probantur in primis Joanni Pearsonio in diss. posteriore de annis priorum Romæ Episcoporum, licet non tantum illis tribuit in Vindiciis Ignatianis. Locum quendam insignem Annalium Euty chii cum Latina versione & commentario suo edidit Jo. Seldenus Lond. 1642. 4. sub titulo Originum Alexandrinarum. Quæ inde Seldeno opposuit Abraham Ecchellensis in Euty chio suo vindicato Rom. 1661. 4. ad ea respondet Seldenus in præfatione ad rerum Anglicam scriptores veteres. Cæterum totum Euty chii opus Arabice & Latine cum utilissimis ad rem Chronologicam indicibus vulgavit Eduardus Pocokius Oxon. 1658. 4. à Seldeno potissimum ut hoc laboris in se susciperet impulsus, neque enim ipse Seldenus (A. 1654. jam septuagesimo ætatis anno defunctus) integrum Euty chium vel vertit vel in lucem edidit, quo nomine Eliam du Pin T. 8. Bibl. Eccles. p. 4. hoc tradentem recte reprehendunt acta Eruditorum A. 1698. p. 162.

Gregorii Abulpharaji, professione Medici, secta Jacobitæ, *Compendium Dynastiæ* ab Orbe condito ad A. C. 1284. Arabice

Z 2

* Vide *Gesta Dei per Francos* T. 1. p. 626.

** Confer Euty chii Annales T. 472. 527. 531. seq.

bice & Latine ab eodem Pocockio in lucem editum est Oxoniæ 1663. 4. qui specimen Historiæ Arabum ex eodem Abulfarajo cum luculentis suis commentariis ediderat ibid. 1650. 4. De hoc scriptore, tanto minus prolixè hoc in loco agendum mihi esse video, quod p. 33. ipse negat se accuratum studium in temporum notatione posuisse. *At cum instituti nostri non sit exactè definire annos (Philosophorum) verum ex illis nonnulla recensere, quæ quod laudabile fuit in moribus eorum, exprimant, atque animum oblectare -- nihil nostra intererit utrum temporibus facta fuerit eorum mentio, sint ea quibus revera floruerint nec ne.* Ait tamen secutum se esse Chronologos Eusebium & Andronicum, iisque consentientem Jacobum Rohensem, qui tribus linguis Hebræa Græca & Syra excelluit.

His adde Chronologicam Historiam *Hazi Kalife Mustafa*, Muhamedani, ab exordio Mundi ad usque A. C. 622. quam ex Turcico Persico & Arabico non ita pridem Italice edidit Jo. Rainaldus Carolus: Cronologia Istorica scritta in lingua Turca, Persiana & Araba da Hazi Kalife Mustafa, è tradotta nell'idioma Italiano da Giovanni Rinaldo Carli, Nobile Justinopolitano & Dragomanò della Sereniss. Rep. di Venezia. A. 1696. 4. Vide Museum Minervæ Venetæ T. 1. p. 359.

Venit etiam hoc loco memorandum alterum sed Christiani scriptoris *Chronicon Orientale* ex Arabico Codice Segueriano verum & Latine editum ab Abrahamo Ecchellensi Paris. 1651. fol. inter scriptores Historiæ Byzantinæ. De auctore ita scribit Ecchellensis: *Nostrum exemplar Anonymum est, at ejus autorem fuisse quendam nomine filium Monachi, ex prima parte Chronici GEORGII HOMALDI (Etmacini) pl. ne colligitur. Quoties enim quod passim facit hunc laudat, non solum sententia semper eadem est, sed numerata quoque verba. Eum autem fuisse Ægyptium Coptitam, inditant stilus, numeri, ac Patriarcharum Gentis vita, quorum pro Dioscoriana * sessa labores ac certamina celebrat.* In ætatibus Patriarcharum rationes LXX. Interpretum † probat, addit tamen computum Hebræorum secundum versionem sacrorum librorum Arabicam Abibahri Almontasseri. Quæ de Imperatoribus

* Vide *Chronicon Orientale* p. 118. seq. & p. 59. ubi Melchitarum & Jacobitarum quoque mentio. Melchitæ hoc est Regii & Imperiales dicti qui contra Dioscorum cum Imperatore fenserunt. De Jacobitis iterum p. 120. sqq. Melchitarum mentio etiam f. 123.

† Confer Abrahami Ecchellensis *Hist. Arabum* p. 197.

bus Romanis traduntur & pauca sunt & in Heraclio hoc est tempore Hegiræ Muhamedicæ desinunt. Historia Calipharum Moslaminorum & Calipharum Ægypti & Babylonis, Patriarcharumqve Alexandria perducitur usque ad A. C. 1258. Hegiræ 657. Martyrum 955. Annos Hegiræ lunares reducit ad annos solares. Huic Chronico Orientali Historiam suam de rebus & dogmatibus Arabum ex monumentis Arabicis excerptam subjunxit, in qua allegat inter alia libros Chronicorum Gregorii Barhebræi, Historiam gentium Ismaëlis Sciahinsciah & Chronicon Hamzæ Asplahanensis Persæ & p. 201. notat ex Arabum mente incidere Hegiram in A. C. 631. Diocletiani s. Martyrum 339. Actiacum 652. ab Alexandri M. victoria 934. à Nabuchodonosoris regni initio 1369. à Moysis obitu 1348. à natali Abraami 2893. à diluvio 3974. & à casu Adami 6216.

Georgius Elmatinus, itidem Christianus, medio seculo ter- tiodecimo clarus scripsit Historiam sive Chronicon ab Orbe con- dito usque ad A. C. 1118. cujus priorem partem usque ad Muha- medem in Bibl. Segueriana MS. evolvit Ecchellensis, ut testatur ad Chronicon Or. & in Eutychio suo vindicato: In Cantabrigiensi Bibl. eandem partem literis descriptam Syriacis legit, qui subinde ex ea nonnihil profert in historia Orientali Hottingerus: posterior sub titulo Historiæ Saracenicæ prodiit ex Thomæ Erpenii versione Latine Lugd. Bat. 1625. 4. cum Roderici Ximenes Archi Episcopi Tole- tani Historia Arabum: & Arabice ac Latine cum eadem ver- sione Erpeniana, curante Jacobo Golio, ibidem atque eodem anno in fol. Laudat subinde Chronologum & Chronica Christianorum. sed sine nomine.

Extat & *Chronicon Samaritanum*, sive Arabica versio Chronici veteris Samaritani ab excessu Moysis ad tempora Antoninorum, quam Samariticis scriptam litteris ad Josephum Scaligerum à Samaritanis missam ex ejus legato MS. possidet Bibliotheca publica Leidensis Academiæ, ex quo apographum in Bibl. Mazariniana legit Ecchel- lensis, quid laudat in Historia Arabum p. 145. Descripsit etiam Hottingerus & ex eo loca à se Latine versa hinc inde allegat in En- neade diss. in Historia Orientali & aliis scriptis, atque Epitomen

ejus libri Latine subjecit Exercitationibus Anti Morinianis, librum integrum etiam publicare pollicitus, quod tamen morte præventus facere haud potuit: Descripsit etiam Jacobus Golius cujus apographum manu ejus passim emendatum servare se testatur V. C. Hadrianus Relandus, qui ex illo nonnulla affert parte 2. diss. Miscell. 1. Computum Samaritanum cum notis suis vulgavit Scaliger VII. de emendat. temporum p. 657. seq. Et Chronologiæ Samaritanæ Synopsis ex *Abulphetacho Danefao* excerptam ab viro doctissimo Eduardo Bernhardo Lipsiensis inseruere Actis Eruditorum Anno 1691. pag. 167.

VI. Ex Chronicis Historicis recentibus cum extent infiniti, paucos tantum commemorare juvat, Annalium quidem Veteris Test. scriptores *Jacobum Salianum*, *Augustinum Tornicellum*, *Henricum Spondanum*, atque his ne utiquam inferiores accuratissimum *Jacobum Usserium*, *Hugonem Robinsonum*, *Jacobum Capellum* & Chronici Catholici auctorem pereruditum *Eduardum Simsonium*. Annales temporum novi Test. usque ad A. C. 1198. edidit *Cesar Baronius*, quum notationis temporum minorem quam rerum curam habuissent Centuriarum Magdeburgensium auctores: Baronium continuarunt brevius quidem *Henricus Spondanus* ad A. 1640. fusius & uberius *Abrahamus Bzovius* usque ad A. 1572. novem Vol. atque *Odoricus Rainaldus* octo Vol. usque ad A. 1534. Castigavit Baronium & supplevit præter alios *Antonius Pagi* in Critica Baroniana 4. Vol. Genev. 1705. fol. & *Samuel Basnagius* in Annalibus Politico Ecclesiasticis usque ad A. C. 602. Roterd. 1706. fol. 3. Volum. De quibus singulis diligenter & copiose differuerunt Theologi celebratissimi Thomas Ittigius in Exercitatione præmissa selectis Historiæ Ecclesiasticæ Seculi 1. capitibus & Jo. Fridericus Mayerus in libro de fide Baronii ipsis Pontificiis ambigua Amstelod. 1697. 8.

Job. Marshami, Angli, Equitis aurati Canon Chronicus Ægyptiacus, Ebraicus, Græcus, non minus ob minime vulgarem eruditionem quam paradoxas quas propugnat opiniones notissimas prodiit Londini 1672. fol. hinc Lipsiæ V. C. Ottone Menckenio curante 1676. 4. & in Belgio 1698. 4. Inter alia etiam illustrat præclarum & antiquissimum mnummentum Græcum Chronologicum Epochas marmoreas

reas *Arundelianas*, quas Oxonium hodieque servat, & cum Jo. Seldeni, Tho. Lydiati & suo commentario edidit Humfredus Prideaux Oxon. 1676. fol. Ad easdem conferendus Jac. Palmerius Exercitatt. ad optimos auctores Græcos, p. 681. seq. Franciscus Bianchinus in antiqva Historia ex monumentis priscis illustrata cap. 25. p. 320. seq. Henricus Mascampius in institutionibus Chronologicis parte 1. Rich. Bentleius diss. de Epistolis Phalaridis Anglice edita p. 205. seq. Marshami Chronologiam novissime ad examen vocavit V. C. Jacobus Perizonius in Originibus Ægyptiacis. Lugd. Bat. 1711. 8.

Paulus Pezronius in Antiquitate temporum defensa ac restituta vestigiis insisit *Isaaci Vossii*, adversariumque nactus est virum doctissimum *Michaellem le Qvien*. *Jo. Harduini* S. I. Chronologiam ad examen revocavit V. C. *Alphonsus des Vignoles* in Epistola subjuncta Vindiciis veterum scriptorum scriptis à doctissimo Viro *Maturino Vez. de la Crose*, Roterd. 1708.

Ex Chronicis universalibus primus *Serbus Calvisius* operæ pretium fecisse videtur, cujus opus Chronologicum usque ad A. C. 1685. continuatum (auctor enim A. 1615. Lipsiæ defunctus ultra initia sæculi decimi septimi haud processit) prodiit Francof. 1685. fol. *Gilbertus Genebrardus* qui ante Calvisium scripsit multa tradidit incerta fide, neque accurata satis, quod de plurimis aliis affirmare licet, ideo prætermittendis quoque; non tamen prætereundus *Ulbo Emmius* cujus Opus Chronologicum cum Canone Chronico prodiit Groningæ 1619. fol. nec *Philippus Labbeus* S. L. cujus Chronologia postuma Historica sive Annales ab orbe Condito usque ad A. C. 1666. quo auctor obiit, viderunt lucem Philippo Brietio curante Paris. 1670. fol. tribus Vol. In primis hinc laudandus *Dionysii Petavii* S. I. Liber decimus tertius doctrinæ temporum, sive Chronologia ab orbe Condito usque ad A. C. 533. Hanc simili accuratione facilique methodo ad nostra tempora produci è re studiosorum esset, quos interim contentos esse oportet vel Calvisio, vel Chronico *Jo. Baptista Riccioli* ab orbe condito ad A. C. 1668. vel *M. Zuerii Boxhornii* Chronologia quam ad A. C. 1676. continuavit Daniel Hartnaccius. Aut certe *B. Christophori Helvici* theatro Historico Chronologico, quod A. 1609. primum editum, ab aliis deinde continuatum est, uti *Schradarianis* quoque tabulis, sæpius ob communem apud nostros usum, accusis, accidit.

VII. In technica Chronologiæ parte haud dubium est quin omnes qui ante ipsum scripserunt longe post se reliquerit, omnibusque post futuris facem, insignem plane præluxerit *Josephus Scaliger* libris VII. de emendatione temporum, cujus operis à paucis hodie lecti pauciores etiam præstantiam intelligere, verè ait *Huetius* p. 276. *Alnetanarum* quæstionum. Melior editio *Plantiniana* est *Lugd. Bat.* 1598. fol. recusa apud *Genevenses* A. 1629. atque tum aliis emendationibus & accessionibus priore A. 1583. præstat, tum vel ideo præferenda, quod fragmenta veterum, *Beroli*, *Abydeni* & aliorum à *Scaligero* selecta & observationibus illustrata exhibet. His addendi ejusdem *Scaligeri* *Isagogicorum Canonum* libri tres, ex editione locupletata ab auctore & emendata quæ post illius mortem prodiit ad calcem *Chronici Eusebiani* cum præfat. *Alexandri Mori* *Amst.* 1658. fol. Multa post *Scaligerum* præclare observavit acerbus nimis ejus insectator *Dionysius Petavius* S. I. in immortalis de doctrina temporum opere (quod post editionem *Parisiensem* A. 1627. fol. recusum est *Amstelodami* 1703.) & in VIII. libris dissertationum ad *Uranologium* *Parisi.* 1630. atque deinde *Amstelodami* fol. Ex eadem societate laudandi veniunt *Philippus Labbeus* cujus *Chronologia technica* *Parisi.* 1670. folio 2. Vol. post auctoris mortem lucem vidit, nec minus *Job. Baptista Ricciolus* in *Chronologia reformatâ* *Bononiæ* 1669. fol. & *Egidius Bucherius*, cujus de doctrina temporum commentarius *Canones præcipue veteres Paschales* luce haud contemnenda perfundit *Antvverp.* 1634. fol.

Nostra ætate acutissimum & elaboratissimum opus *Chronologicum* vidimus ab *Hibernorum* doctissimo *Henrico Dodwello*, de veteribus *Græcorum Romanorumque Cyclis* *Oxon.* 1701. 4. Idem vir præclarus multa etiam alia ad temporum rationes dilucidandas erudite commentatus est, scriptoresque antiquos varios luculentis notationibus *Chronologicis* & annorum quos persequuntur connotatione illustravit.

B. *Matthia Wasmuthi* opus *AstroChronologicum* auspiciis *Reginæ Christianæ* A. 1692. edi cœptum in herba statim suppressum est, neque ultra specimen ejus atque introductionem quicquam vidit lucem, neque eruditis satisfecisset credo vir suis magis hypothésibus addi-

addictus, quam veterum diligenti tractatione & expensione comparatus ad res quas illi tradunt ad eorum mentem, certo tempore assignandas. Hodie novum opus Chronologicum expectamus à sagacissimo viro *Joanne Masson*, à quo vitas Horatii, Ovidii, Plinii junioris erudite scriptas cum voluptate evolvunt harum literarum studiosi. Elementa Chronologiæ technicæ compendio tradita tirones quam rectissime haurient ex B. *Egidii Strauchii* nostri breviario Chronologico, sæpius subjecto prælis in Germania, & apud Anglos quoque, in quo licet brevi libello multa solide & perspicue traduntur. A perspicuitate se commendat etiam *Jo. Henrici Alstedii* thesaurus Chronologicus, & *Frid. Spanhemii* Chronologia sacra magno studio scripta, & Tomo primo Operum viri illius eruditi edita. Sed *Dionysii Petavii* rationarium temporum toties in Gallia, Germania & nuper etiam cum doctæ præfatione V. C. *Jacobi Perizonii* in Belgio recusum, vel eo nomine omnibus compendiis Chronologicis præferri meretur, quod parti technicæ plene & perspicue traditæ præmittit partem priorem, egregium Historiæ universalis compendium, perspicue & diligenti cura compositum, quod in ora libri ad fontes semper lectorem remittit. Non potest sibi temperare Petavius quo minus Scaligero, cui tam multa debet, etiam in hoc insultet ubique, quod in viro tam immoderata bilis minus mirum, nam ut *Alexander Morus* præf. ad *Eusebii Chron. Memini*, inquit, *tum viveret atque ad ipsam invisendi causa itaremus, ne nominari quidem Scaligerum ferre poterat, quin excandesceret, ac stomachum in contumeliosas voces & homine partibus addito quam erudito magis dignas erumperet. Nec alius in libris apparet, quos tamen sedatius compositos oportuit-- Non tamen ita partium studio ducimur, ut Doctrina temporum conditorem laude fraudatum sua velimus; abesse modo succus loliginis & arugo. Nam qua tandem ars inchoata simul & perfecta est? Quin eum inter principes Chronologos non illibenter putamus, & versatile hominis ingenium; eruditionem sane multijugam, & bene latinum ac rotundum eloquii genus complectimur, nec arbitramur ei parum tum fuisse, postquam à *Sirmundo* discesseris, illius ordinis virum, eumque adeo magis interdum quam Scaligerum sequimur. Sed an ideo majoris quam Scaligerum facimus? Quasi vero Gigantis inveltus humeris pumilio quia longius prospicit, ipso Gigante major existimandus sit.*

VIII. Socrates apud Xenophontem * sapienter monuit Geometriam eatenus addiscendam esse, quatenus certos præberet usus in vita, subtilitatibus autem minutis & difficilibus intellectu animum pertinacius non esse applicandum, neque enim quid ea res fructus haberet videre se dicebat, licet illarum minime rudis esset: *Ἔφη δὲ ταῦτα ἰκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον κατατείνειν, καὶ ἄλλων πολλῶντι καὶ ἀφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν, posse vero eas omnem hominis vitam absumere, ac ab aliis multis utilibusque disciplinis avocare.* Similiter in Chronologicis diligenter evitandus hic scopulus, ne in subtilioribus & incertis tempus & operam diutius ludamus, sed certis & exploratis inhærentes, in aliis limus verisimilitudine contenti, neque omnia ad pulvisculum excutiendo in minutis sudemus & angamur, ac post longos & insanos æstus tamen cogamur denique fateri incertiores nos esse quam dudum. Laudandus sane præclarorum ingeniorum conatus, caliginem quæ occurrit in veteribus monumentis improbo studio dispellendi, & difficilia explanandi: verum debet esse modus in rebus, & quando constat multos maximos viros non alio fructu rem aliquam tentasse, quam ut in diversa alii ab aliis abeundo lectores magis etiam ambiguos relinquerent, præstat ex tot sententiis unam amplecti, quæ vel verisimilitudine argumentorum, vel auctoritate scriptorum se præ cæteris probet nobis, quæ sine spe melioris successus longo & parum profuturo labori se de integro immergere, utilioribusque studiis subducere. Laudandum etiam studium in viris doctissimis qui rationes Cæli, & Eclipsium supputationes ad lucem Chronologiæ inferendam attulere. Sed quo intricatius id omne est ob tenuem nec distinctam satis de illis apud antiquos scriptores memoriam & faciles in computandis iisdem errores, tabularumque accuratarum & ab omni labe immunium defectum, eo major adhibenda est cautio ne demonstrationum Astronomicarum prætextu in falsas hypotheses, quibus postea plura falsa superstruuntur, incidamus. Cavebimus etiam ob difficultates alias Chronologicas quas expedire forte non possumus, statim vocare in dubium vel negare rem bonis scriptoribus testatam, sequemurque potius iudicium Plutarchi, qui Solonem cum Cræso Rege verfatum noluit inficiari, licet temporum rationibus hoc quidam repugnare existimarent. *Ego vero, inquit in vita Solonis p. 93. bisferiam*

* Xenophon IV. de dictis & factis Socratis p. 914.

viam adeo illustrem & tam multis consignatam testibus, & quod majus est cum Solonis moribus consentaneam, illiusque magnitudine animi dignam & sapientia, non possum in animum inducere ut repudiem ob chronicos quosdam quos vocant Canones, ἕς μύελοι διορθῶντες ἀχρεῖ σήμεραν εἰς ἕδην αὐτοῖς ὁμολογούμενον δύνανται καταστῆσαι τὰς ἀντιλογίας, quos sexcenti corrigentes nihil habentes constituere certi, in quo consentiant inter se de pugnantibus, valere. Sulpicius Severus lib. 1. Inter se parum consentiant qui rationem temporum investigatam ediderunt, quod cum vel DEI nutu vel vitio vetustatis eveniat, calumnia carere oportebit.

IX. Petavius quidem lib. II. Epistola XI. ad Arnoldum Cathium ingenue fatetur sententiam suam, qua tempus nati Christi ad Annum ab orbe condito quartum & octogesimum supra nongentesimum ac termillesimum retulit, neutiq̄am demonstratione firmam, sed tantummodo ex verisimili suspitione probatam à se positamque fuisse. Etenim sua cuique putandorum temporum ratio est, à nobis ista certis de causis est constituta, quas in Tomo II. Operis de doctrina temporum aberrime tradidimus. Neque vero id ἀποδείξαι mera, sed majori ex parte conjectura nititur. Quare qui aliter existimat, non magnam flagitium fecerit. Sic ille modo sibi constans, & Chronologia sua rationes ita ex parte moderatur, ne cum anterioribus posteriora, vel utraq̄e cum historia & observatione dissideant. Quantopere vero hac in parte inter se dissideant Chronologi, cognosce mecum quæso ex hac tabella, in qua varias sententias de Anno Christi nati recensitas habes, paullo plures quam vel Ricciolus lib. VII. Chronologiæ reformatæ p. 292. vel Carolus Josephus Imbonatus in adventu Messiae à Judæorum blasphemii vindicato ad calcem Bibliothecæ Latino Ebraicæ p. 30. sq. vel Al-latius ad Eustathii Hexaëmeron p. 250. seq. vel Urbanus Chevræus T. 1. Historiæ mundi cap. 1. atq̄e ex eo Lud. Morerius in Lexico vocabulo Monde, vel Frid. Spanhemius in Chronologia sacra p. 159. seq. aut Egidius Strauchius in breviario Chronologico p. 360. aliive quos viderim retulerunt.

R. Lipmann (notante Vorstio ad R. David Ganz p. 271.) sensit Christi	
sum natum esse	Anno Mundi 3616
Isaac Abarbenel	3630
R. Abraham ben Dior	3660
	Chro-

Chronicon Ebræorum sive liber Juchasin, R. Abrahami Zacuth	3670
R. Jason Nofen	3734
R. Nahaffon lib. de cyclo Paschali, apud Genebrardum	3740
R. Gerson, R. ben Levi & R. Abraham	3754
Judæi in Seder Olam	3758
Hieron. à Sancta Fide, Paulus à S. Maria, Lyranus, R. David Ganz, Georgius Venerus, Galatinus & alii ex computo vulgato Judæo- rum	3760
R. Levi in c. 12. Daniels	3780
aliqui Talmudici apud Genebrardum	3784
S. Julianus ex Hebraica editione SS. Biblior.	3834
Andreas Helvigijs	3836
Ben. Arias Montanus	3849
Jacobus Gordonus, si Ricciolo fides	3880
Matthæus Beroaldus	3917
Gerh. Mercator, Joannes Lightfoot, Hugo Brugtonus, David Pa- reus,	3928
S. Hieronymus in quæstionibus Hebraicis	3941
Joannes Cario	3944
Rob. Baillius,	3945
Josephus Scaliger, Sethus Calvisius, Ubbo Emmius, Christophorus Helvicus, Jo. Henr. Alstedius, Petrus Laurenbergius, Reinoldus Franckenbergerus, Joh. Behmius, Nic. Mullerius, Jo. Micrælius, Christianus Schotanus, Geörg. Hornius,	3947
David Origanus, Jo. Argolus, Frid. Hildebrandus, Ismaël Bullialdus Ægidius Strauchius, Jo. Jonstonus, Magnus Celsius in Com- puto Ecclesiastico	3949
Petrus Lambecius, Frid. Spanhemius, Hieronymus Vecchietus, An- tonius Pagi, Samuel Basnage, Henr. Kippingius	3950
Cornelius à Lapide	3951
Hieronymus, Beda, Hermannus Contractus	3952
Jo. Sleidanus	3953
Cornelius Cornelii, Vincentius Bellovacensis	3954
Jo. Georgius Hervvartus	3955
Horatius Tursellinus	3956
Philo de temporibus	3957

Philippus Lansbergius, Henr. Wolfius Tigurinus.	3958
Alphonfus Salmero, Joh. Picus Mirandulanus,	3959
Jo. Lucidus, Abrahamus Scultetus, Petrus Bogdanus, M. Gvazzus, Jo. Boulafius, qvibus Dolionum & Avicennam Ricciolus adjungit.	3960
F. Matthias Chefneux, Anguftinianus	3961
Abbas Urspergenfis, Sixtus Senenfis, Pantaleon Candidus, Wolfg. Lazius, Dav. Chytræus, Cunmannus Flinsbachius, Martinus Lutherus, Phil. Melanchthon.	3962
Jo. Funccius, Alfonsus Toftatus, Jo. Buxtorfius, Jac. Hainlinus, Jo. He- velius p. 88. prodromi Astronom.	3963
Christianus Severinus Longomontanus in Astronomia Danica, Pe- trus Ballifardus, Conr. Peucerus	3964
Gerh. Mercator, Petrus Opmeer	3966
Henricus Buntingius, Hieronymus Bardius, Andreas Sœlmatter	3967
Gvaltperus, Bullingerus, Elkstormius,	3969
Abraham Bucholcerus, Elias Reufnerus, Henricus Pantaleon, Corne- lius Jansenius, Christianus Matthiæ, Urbanus Chevræus, Marcus Zuerius Boxhornius, Matthæus Drefferus	3970
Lombardus, Krentshein	3971
Theophilus libris ad Avtolycum, fi Imbonato credimus	3974
Theodorus Bibliander	3979
Dionysius Petavius, Jo. Clericus	3983
Rob. Bellarminus	3984
Joh. Cluverius, fi eidem Imbonato fides (nam Chevræus & Strauchius notat eum ChRifti nativitatem referre ad annum mundi 3970.)	3985
Carolus Bovillus	3989
Jo. Keplerus in tabulis Rudolphinis	3993
Henricus Mascampius	3999
Henr. Haryillæus, Jac. Capellus, Jac. Tirinus, Abraam Calovius, Sva- refius, Gvil. Hoëlius, M. Antonius Capellus, Natalis Alexander,	4000
Jac. Gordonus, si fides Imbonato.	4002
Flavius Josefus ex qvorundam calculo	4003

Jac. Ufferius, Ed. Simfon, Laur. Eichstadius, Jo. Whistonus	4004
Jo. Wichmannus, Jo. Harduinus	4005
Jo. Cluverus in Epitome Historiarum	4006
Thomas Lydiat	4007
Benedictus Pererius, Conradus Pavvellius, Brasmus Reinholdus	4022
Henricus Philippi S. I. Gvil. Langius	4040
Jo. Jacobus Hofmannus	4049
Xantes Pagninus, Augustinus Torniellus, Christoph. Besoldus	4051
Jac. Salianus, Henricus Spondanus, Jo. de Buffieres	4052
Gabriel Bucelinus	4053
Philippus Labbe, Philippus Brietius, Henricus Samericus	4054
Horatius Scoglius	4055
R. Moses (Maimonides, si fides Imbonato & Chevræo, sed intelligendus R. Moses Gerundensis, ben Nachman) Josephus Blancanus	4058
Jo. Baptista Ricciolus	4062
Jo. de Roa, Davila	4072
Michaël Mœstlinus	4079
Arnoldus Pontacus	4088
Gilbertus Genebrardus	4090
Franciscus Ribera	4095
Lud. Cappellus	4102
Jo. Brentius	4121
Nicolaus Vignier in Bibliotheca Historica	4128
Thomas Malvenda	4133
Laurentius Codamannus, Christianus Ravius	4140
Matthias Wasmuth	4141
Flav. Josephus, si Imbonato fides	4163
Ricciolus secundum Hebraicam & vulgatam editionem	4184
Marianus Scotus	4193
Auctor examinis Chronologiæ (quem confutavit parte 2, rationarii Petavius)	4200
Ado apud Imbonatum	4270
Odiaton sive Eduvicon Astrologus apud Imbonatum	4320
Magnus Aurelius Cassiodorus	4697
Origenes in Matthæum	4830
Ado Viennensis Archi Episcopus	4832

Metrodorus	5000
S. Epiphanius in secunda Nicæna synodo	5001
Arabes aliqui apud Genebrardum	5185
Paulus Orosius si fides Allatio p. 25 z. ad Eustathium Antioch.	5190
Sigebertus, Isidorus Hisp. in Chron. & Philo Judæus si Ricciolo credimus	5196
Philippus Bergomas, Alphonfus Pandulphus	5198
Eusebius Cæsarensis, Orosius, Beda, Martyrologium Romanum, Cæsar Baronius secundum LXX. Interpretes	5199
Vincentius Lirinensis, S. Julianus, Pomponius Gauricus, & Sanfovinus	5200
Paulus Forosempronienfis, Jo. Nauclerus	5201
Isidorus lib. V. Originum c. 49.	5220
Rabanus Maurus	5296
Albumafar Astronomus Arabs	5328
Isidorus Pelsiota, Lucas Tudensis	5336
Petrus de Alliaco & quidam Talmudistæ	5344
Augustinus apud Genebrardum & Chaldæi notante Ricciolo	5351
Isidorus Hispalensis notante Strauchio	5410
Victor Giseelinus Suspicium Severum corrigens	5419
Sulpicius Severus	5469
Theophilus ad Avtolycum notante Allatio, & Maximus Monachus	5491
Alexandrina Ecclesia & Panodorus apud Syncellum p. 313.	5493
Q. Julius Hilarion	5497
Æthiopes	5499
Theophanes, Glycas, Georgius Monachus, Chronicon Orientale, Pseudo Nicodemi Evangelium, Nicephorus CPol.	5500
Georgius Syncellus	5501
Nicetas notante Allatio	5503
Nicephorus Callistus	5505
Cedrenus, Perfæ & Nicetas apud Ricciolum	5506
Chronicon Alexandrinum	5507
Græci hodie communiter, CPolitana Ecclesia, Rutheni s. Moscovitæ, Bulgari,	5508
Epiphanius Cyprius	5509

Theophilus Antiochenus apud Ricciolum	5515
Nicephorus alter apud eundem	5520
Eustathius Antiochenus in Hexaëmeron	5531
Fasti Siculi apud Imbonatum	5535
Flav. Josephus probe expensus iudice Ricciolo	5555
Isaacus Vossius	* 5598
Fasti Siculi notante Strauchio	5608
Clemens Alexandrinus	5624
Ricciolus secundum LXX. Interpretes	5634
Nicephorus CPol. apud Ricciolum, è quo Imbonatus,	5700
Lactantius	5800
Philastrius	5801
Paulus Pezron	5868
Tabulæ Alphonſinæ in codice Riccioli	5934
Eusebius alter apud Imbonatum	5990
Cyprianus, Svidas in <i>Φαλίγ</i>	6000
Julianus Archi Episcopus Toletanus	6011
Onufrius Panvinius	6310
Joh. Mullerius Regiomontanus & Alphonſus Rex in tabulis Mulleri	** 6484

Etiam in ipsa *æra Christiana* qua vulgo utimur, & quam à Dionysio Exiguo A. C. 525. primum usurpatam *Dionysianam* solemus appellare, secundum quam hodie computamus Annum Christi 1712, in ipsa inquam æra illa cum vero Anno Christi conferenda mirus est Chronologorum dissensus, aliis Christum pluribus annis ante, aliis post illam æram natum esse sciscitentibus, ut ex proxima tabella apparebit, quam ex Frid. Spanhemii Chronologia sacra T. 1. Opp. p. 206. mutuati sumus. Jam modo notandum prius existimo, quod Petavio & Sam. Basnagio T. 1. Annalium Politico Ecclesiast. p. 183. animadversum est, æram qua utimur vulgarem ab ipsa Dionysii sententia integro anno distare, supponereque Christum natum Anno Juliano 46. COSS. Cajo Cæsare & Emilio Paulo: cum Dionysius natalem Christi ad annum Julianum 45. retulerit, Cossio Cornelio Lentulo & L. Calpurnio Pisone COSS. CHRI-

* Ricciolus Chevæus & Imbonatus male 5590.

** Idem male 6984.

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Ante Æram Dionys.	CHRISTUM NATUM centent.	
720.	12.	34.	<p>Petrus Damiani, florens Sec. XI. Ep. XXI. ad Albericum; Nempe ex hypothesi, Christum passum Anno Urb. C. 753; d. VIII. April. feria VI. Lunâ XV. quod quadret in annum Chr. XXXIII. Et inde incipiendos <i>anno Domini</i> sc. à <i>Passione</i>. Secutus est, <i>Antonius Dulciacus</i>, Eremita Florent. de <i>Festis Mobilib.</i> P. 1.</p>	<p>Sic Christus passus esset, XIII. annis ante mortem <i>Augusti</i>, minimum XXXI. annis, antequam sub <i>Tiberio</i> affixus cruci.</p>
748.	40.	6. 25, Dec.	<p>Joannes Keplerus, M. Ant. Capellus, Henschenius, Pagius, in <i>Criticâ</i>, <i>Henr. Dodvellus Dissert. I.</i> in <i>Irenæum</i>, p. 83. <i>Lælio Balbo & Antistio Vetere Coss. Per. Jul. 4708. Olymp. CXCIII.</i> anno III. <i>Aug. XXXVIII</i>.</p> <p>Christum conceptum hoc anno U. C. DCCXLVIII. Martii XXV. Johannem conceptum anno præcedente XXIV. <i>Octobr. Zacharia</i> enim familiam iniisse.</p>	<p><i>Baronius</i> falso, hoc anno <i>Cajum Cæs.</i> præfectum <i>Syriæ & Orienti.</i></p> <p><i>Pagius</i>, post <i>Norisum</i>, hoc anno <i>Quintil. Varum</i> successisse in <i>Syriæ Præfectura</i> <i>Sentio Saturnino</i>. Probant ex duobus <i>Vari</i> Numismat. signatis <i>Ærâ Antioch. Augustanâ XXV.</i> quæ cum hoc anno concurrat. Contra <i>Josephus</i>, & <i>Historici</i>. Fuit annus <i>Syro-Maced.</i> 307.</p>

Bb

vices

Anno

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Anse. Æram Dionys.	CHRISTUM NATUM centent.	
749.	1.	5.	<p>vices suas, <i>ἰφυσσεῖας</i>, מסמרת המוכר, XVII. Octobr, A. U. C. DCCXLVII. Itā Ke- plerus.</p> <p>Joh. Chrysoſtomus, qui suppoſuit Joh. Ba- ptiſtam conceptum XXIV. <i>Sept.</i> Thifri X. An. U.C. DCCXLVIII. <i>Olymp.</i> CXCIII. Hinc Chriſtum conceptum XXV. <i>Martii</i>, anno ſeq. natum XXV. <i>Dec.</i> Hæc ſententia Liberio Rom. placuit, dein Damaſo, Ambroſio, poſtea <i>Con- ſtantinopolitanis.</i> Et prout quiſque ſuppo- ſuit <i>diem</i> quo <i>Angelus</i> <i>Zachariæ</i> apparuit, <i>Luc.</i> 1. alii <i>Septembri</i>, alii <i>Octobri</i> mēſe, alii, <i>Ju- nio, Julio, Auguſto</i> (ſcil. pro variâ <i>Computa- tione Ephemer.</i> Sacer- dotalium) ita hinc conjeſtarunt diverſi- mode diem <i>Concept.</i> hinc <i>Nativitatæ</i> Chriſti. Sic. Joh. Deckerus, Joſ. Laurentius, Suſſyga Polon. Dion. Petavius, &c.</p>	<p>Anno Syro-Maced. 308. Chriſtum natum <i>ante annum U.C. 750.</i> quo mortuus ſit Herodes, adeoque minimum Anno U. C. 749. nuper quoque <i>Rigordius Gal- lus, Diſſert.</i> ad Num- mum Herodis Antipæ; 1689. Et <i>Dow, Paulus Pezron, Doctor Pariſi- nus, in Hiſt. Evangeli- câ, A. 1695.</i></p>

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Abte Eram Dionys.	CHRISTUM NATUM centent.	
			<p>&c. Augusto XII. & Corn. Sullâ <i>Coss. Per. Jul.</i> 4709. <i>Olymp.</i> CXCIII. anno 4. <i>Augusti</i> XXXIX. Ita Dodvvellus <i>Disf.</i> 1. in <i>Iren.</i> p. 83. <i>Vel natus in initio Anni</i> U. C. DCCXLIX.</p>	
750.	42.	4.	<p>Sulpicius Severus <i>Hist. L.</i> 11. Et quotquot Christum natum, saltem aliquot mensibus ante mortem Herodis, Calvisio Sabino, & Passieno Rufo <i>Coss. Per. Jul.</i> 4710. <i>Olymp.</i> CXCIV A. 1. <i>Augusti</i> vulgo XL, Alexandrini <i>veteres,</i></p>	<p>Mors Herodis (secundum Josephum) accidit hoc anno, U. C. 750. <i>Novembri</i> mense. Sic quoque nuperi scriptores, Rigordius, Pagijs, Norisius, Dodvvellus, Paulus Pezron, &c. A. Syro-Macedon. 309.</p>
751.	43.	3.	<p>Irenæus, Tertullianus, Clemens Alex. (de cujus sententiâ, & Eusebii illâ, prolixè Frid. Spanhemius Pater <i>Dub. Evangelios</i> P. 11. D. 1.) Maximus Monachus, G. Syncellus, Cedrenus, &c. In <i>recentioribus,</i> Baronius, Scaliger, Pererius, Tornielus, Calvisius, Emmius, Helvicus, Gerh. J. Vossius, &c.</p>	<p>Alii mense <i>Sept.</i> natum, vel <i>April.</i> Alii 16. Martii conceptum, & <i>Decembri</i> exeunte natum. Tertull. <i>advers. Jud.</i> C. VIII. Christ. natum. <i>quadragesimo</i> & <i>primo imperii Augusti;</i> sed addit, <i>quo</i> (potius qui) <i>post mortem Cleopatrae imperavit.</i> Anno Seleucid. 310.</p>
			<p>Bb 2 C. Len-</p>	<p>Fuit</p>

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Ante Eram. Dionys.	CHRISTUM NATUM censent.
			<p>C. Lentulo, & Val. Messalino <i>Coff. Per. Jul.</i> 4711. <i>Olymp.</i> CXCIV. anno 2. <i>Augusti</i> vulgo XLI. Quidam numerantes à morte Julii, XLII. & sic Pagius.</p>
752.	44.	2.	<p>Epiphanius <i>Her.</i> LI. & <i>Har.</i> LXXVIII. Hieronymus, Orosius, Beda, Freculphus, Sigonius, Mar. Scotus, Onuphrius, Temporalis, &c. Eusebius quoque in <i>Chron.</i> teste Pontaco; & sic Henr. Valesius, ac si qui alii. Richardus Montacutius, Capellus uterque, David Blondellus, &c. Sed Epiphanius, natum Christum anno ineunte, VIII. Idus <i>Jan.</i> <i>Tybi</i> <i>Egyptior.</i> d. XI. <i>Thebet.</i> XIII.</p> <p>Augusto XIII. & Plautio Sylvano <i>Coff.</i> <i>Olymp.</i> CXCIV. anno 3. <i>Per. Jul.</i> 4712. <i>Augusti</i> XLII. XV. annis ante</p>
			<p>Fuit annus Seleucid. 311.</p> <p><i>Cajus</i> <i>Caesar</i>, Agrippa & Julia genitus, missus hoc A. in Orientem, cum Extraordinario seu Procons. Imperio, ad bellum Armeniacum. Ex Vellejo, & Numismat. Sed mortuo Herode, venit Hierosol. Archelao regn. <i>Sentius Saturninus</i> Praeses adhuc Syriae, quo tempore Censum sub Augusto actus, <i>Tertull.</i> contra Marc. L. IV. Sed <i>Quirinius</i> tū in Oriente agens, confecto in Ciliciâ bello, potuit Saturnino adjungi, ad Censum eum tum hominum, tum facultatum, peragendum, <i>Luc.</i> 11. 1. Prae-</p>

An. Uris Cond.	An. Iuliani.	Anno Æram Dionys.	CHRISTUM NATUM censent,	
753.	45.	I.	te mortem Aug. <i>Cyclo Solis VIII.</i> , &c.	Præses & Syriæ hoc anno <i>Q. Varus</i> , successor datus Sentio Saturnino, ante mortem Herodis, <i>Joseph. L. XVII. Antiq. C. VIII.</i>
754.	46.	I.	Panodorus Monach ^o Ægyptius, Antiocheni, Chronicon Alex. <i>Nat.</i> Christum hoc anno XXV. <i>Dec.</i> Sic Petrus de Alliaco, Sixtus Sen. Mart. Lutherus, Joh. Lucidus, Alph. Salmeyro, Henr. Harvillæus, Phil. Labbeus, &c. Et hæc sententia Vulg. secundum Dionys. Exiguum.	Hoc anno mortuus creditur <i>Herodes</i> , ex Epiphano; inter <i>Eclips. Lunæ</i> , quæ fuit <i>Jan. IX.</i> & Pascha quod <i>April. VI.</i>
		Anno Æram Dionys.	Corn. Lentulo, & Calp. Pisone <i>Coss. Per. Jul. 4713. Olymp. CXCIV</i> anno 4. <i>Augusti XLIII.</i> Tribunit. Potest. XXIII <i>Cyclo Sol. IX. Luna 1.</i> ante Æram Vulgarem. (quæ primum annum Christi conjicit in sequentes <i>Kal. Jan.</i>) anno uno.	Archelai ann. 1. Christi nati 2. quo reversus ex Ægypto. Ut vitium sit in Josepho, qui <i>trienio</i> ante mortuum Herod. Fuit annus Seleuc. 312.
			Quidam <i>Nativ. Cb.</i> conjiciunt in hunc annum, Bb 3 num,	A. Seleucid. 313. Hoc anno <i>Augustus LXIII.</i>

11.
Præ

An. Urbis Cond.	An. Juliani.	Era Dionys.	CHRISTUM NATUM censent,	
			<p>num, 25. Dec. & sic Fasti Consul. in Cæsarianâ Biblioth. qui tum notant LUNAM XV. manifesto errore. Cajo Cæs. (Augusti filio) & Emilio Paulo Coss. Per. Jul. 4714. Olympiade CXC. an. 1. Augusti XLIV. Cyclo Sol. X. Luna 2. &c.</p>	<p>LXIII. ætatis implevit, quem vocat <i>κλυμαντη-εα</i>, Epist. ad Cajum Cæs. & inchoavit LXIV. Vide Gell. L. XV. C. VII.</p>
755.	47.	2.	<p>P. Vincio, & P. Alfenio Varo Coss. Per. Jul. 4715. Olymp. CXC. a. 2. Augusti XLV. &c. Ita Paulus de Middelburgo, & qui hunc secuti.</p>	<p>In hunc annum Lucii Cæs. obitus contigit: Et Tiberii ex Rhodo Insula reditus Romam, secund. Lydiatum, Pagi, &c. anno demum sequente, secund. Petav.</p>
756.	48.	3.	<p>Thomas Lydiatus Recensio. C. XVI, & in Serie Magistratum, censet hoc anno natum esse Christum XXV. Pacion ex Clem. Alex. qui dies inciderit hoc anno in Maji XX. Hinc Christum circumcisum Maji XXVII. ipso die Pentecostis. Eundem annum, secutus Æram U. C. Fabianam, censet fuisse DCCLI. Alio Lamiâ, & Servilio Gemino Coss. Per. Jul. 4716. Olymp. CXC. a. 3. Augusti XLVI.</p>	<p>Aliquot annis, ante hunc ipsum, natum esse Christum, vel inde colligitur, quod Cæsar Augustus filius, mortuo jam Herode, in Orientem profectus sit; paulo post Consulatum abiens initurus A. U. C. 754. Vide sis Josephum, Antiq. L. XVII. C. XI.</p>

X. Ex hoc tanto virorum doctorum dissensu, qui in temporum rationibus excutiendis ætatem contriverunt, ne de Sinen- sium opinione jam dicam, qui annum nativitatis Christi a tempore orbis conditi ultra octingenties octogies quater mille & octingentis annis remonent, merito colligat aliquis cum Jacobo Gaffarello c. 2. curiositatum inauditarum, neque dies neque annos qui a rerum creaturarum initio ad Christum natum usque effluerunt, citra peculiarem revelationem divinam certo definiri possit: quanquam Benedictus Pererius in V. Genes. sollicitè monet in verbis Ecclesiastici c. 1. v. 2. *dios sæculi quis enumerabit?* de diebus esse sermonem, non de annis, horum enim numerum sciri, illorum ignorari. Non tamen ideo incerta sunt omnia, sed de pluribus usque maximi momenti rebus sic satis constat, ut Synchronismi observari & systema aliquod Historicum componi possit, quo res præcipuæ digerantur justo tempore, ne anticipare necesse sit quæ post contigerunt, aut quæ ante gesta sunt postponere. Ut vero breve specimen aliquod Idæ Chronologico Historicæ tironibus exhibeam, quod memoria facile teneant, placet non cum Varrone tempus omne dividere in ἀθροισμῶν, μὲν, & ἰσοπέδιον, sed huic Varronianæ divisioni potius præferre antiquam & Judæorum testimonio celebratissimam domus Eliæ traditionem * quia omne ævum dividitur in sex annorum millenarios hoc modo: *duo millia inane* sive ante Legem Moysis: *duo millia Lex*, *duo millia Messias*. Sic ponemus Christum natum esse circa annum Mundi 4000, Legem Moysis vero esse latam post Annum Mundi 2400.

In

* De illa domus Eliæ traditione dixi uberius in Codice Pseudepigrapho testamenti qui jam sub prælo sudat. In præfati tantum adnotabo, quod ad numerum sex dierum quibus conditus à DEO Mundus est, sex etiam ætatibus omne tempus distinguit S. Augustinus libro & capite ultimo de Civitate DEL. *Ipsi etiam numerus ætatum veluti dierum si secundum eos articulos temporis computentur, qui in scripturis sanctis videntur expressi, iste sabbatismus evidentiùs apparebit, quoniam septimus invenitur, ut prima ætas tanquam dies primus sit, ab Adam usque ad Diluvium. Secunda inde usque ad Abraham. Hinc jam usque ad David una, altera inde usque ad transmigrationem in Babyloniam, tertia inde usque ad Christi carnalem natiuitatem. Finunt itaque omnes quinque. Sexta nunc agitur, Post hanc tanquam die septimo requiescet DEUS, cum eundem septimum diem quod nos primus in seipso DEUS faceret requiescere.*

In *PRIMO MILLENARIO & SECUNDO* nihil occurrit notatu dignum & certum, nisi quod sacra Geneseos nobis offert Historia. Anni generationum Patriarchalium ante Diluivium ita se habent ex Genes. V:

	Hebr.	Samarit. apud Scalig.	Samaritan. apud Syncecl.	LXX.	Joseph.	H. Voss.
Adam	130	130	130	230	230	230
Seth	105	105	105	205	205	205
Enos	90	90	90	190	190	190
Cainan	70	70	70	170	170	170
Mahelafeel	65	75	65	165	(165)	165
Jared	162	62	62	162	162	162
Henoch	65	65	60	165	165	165
Mathufalah	187	77	67	167	187	187
Lamech	182	53	53	188	82	182
annus Noe quo diluivium accidit	600	600	600	600	600	600
Summa	1656	1327	1302	2242	2153	2256

Post Diluivium, hæc series generationum exhibetur Genes. XI:

	Hebr.	Samarit. apud Scalig.	Samaritan. apud Sync.	LXX.	Joseph.	H. Voss.
Diluivium fuit	1656	1327	1302	2242	2153	2256
Semus genuit post diluv.	2	—	2	2	12	12
Arphacsd	35	135	135	135	135	135
Cainan	—	—	—	130	—	130
Sala	30	130	130	130	130	130
Eberus	34	134	134	134	134	134
Phaleg	30	130	130	130	130	130
Regu	32	132	132	132	130	130
Serug	30	130	130	130	132	132
Nahor	29	79	79	179	120	129
Thara	70	70	70	70	70	70
inde ad natum Abrahamum.	60	60	60	60	60	60
Summa	2008	2327	2304	3474	3206	3448

Ab anno nati Abrahami numerus suos supputare incipit Chronicon Eusebium.

MILLE

MILLENARIO TERTIO ex sacris litteris observanda

Vocatio Abrahami anno ætatis 70. ut Hebræorum habet traditio
Petavio etiam probata, vel ut Eusebius computat, quem plerique alii sequuntur 75

Isaacus natus anno Abrahami 100. Genes. XVII.

Jacobus & Esau — Isaci 60. Genes. XXV. 26.

Avocatione Abrahami usque ad Exodum Israëliitarum ex Ægypto
sive *annum octogefimum* Moylis Genes. XV. 13. Exod. XII. 40.
Actor. VII. 6. Exod. VII. 7. 430

Ab Exodo Israëlis & data tertio mense post Lege Exod. XX. 1., usque
ad conditum templum Salomoneum 1. Reg. VI. 1. 479

His adde annos ab orbe condito ad natum Abrahamum 2008

2992

Annii illi 479. ut distinctius intelligantur, en tibi brevem * tabellam:

Ab egressu Ebræorum ex Ægypto ad mortem
sive annum 120. Mosi — 40. Exod. VII. 7. Deut. XXXIII. 7.

Inde ad mortem Josuæ — 25.

Inde ad cœptam servitutem
sub Cufane — 34.

Inde ad restitutam per Oth-
nielem Libertatem — 8. Judic. III. 8.

Inde ad cœptam servitutem
sub Eglone — 40. Jud. III. 11.

Inde ad redditam per Ehudum
Libertatem — 18. Jud. III. 14.

Inde ad cœptam servitutem sub
Midianitis — — 80. Jud. III. 30.

Inde ad restitutam per Gedeo-
nem Libertatem — 7. Judic. VII. 1.

Inde ad mortem Gedeonis — 40. Jud. VIII. 28.

Inde ad mortem Abimelechi — 3. Jud. IX. 22.

Inde ad mortem Tholæ — 23. Jud. X. 2.

Inde ad mortem Jairi & cœptam
servitutem sub Ammonitis &
Philistinis — — 22. Jud. X. 2. 7. 8.

Inde ad finem servitutis sub
Philistinis

Cc

&

* Jo. Manham Canon Chron. p. 307. sq. Petrus Brinch examine Chronologiae Josephi p. 16.

& recuperatam vindice Samu-		
ele Libertatem	—	40. Jud. XIII. 1.
Inde ad initium Regni Saulis		16. I. Sam. VII. 13.
Inde ad mortem Saulis	—	40. Actor. XIII. 21.
Inde ad mortem Davidis	—	40. I. Reg. II. 11.
Inde ad foundationem Templi		
Salomonis	— —	3. I. Reg. VI. 1.

Summa — 479.

Præter hæc quæ è sacris litteris constant, pauca cæta ex aliis monumentis licet eruere. Nam quæ de dispersione gentium, & de originibus ac successionibus Imperiorum antiquissimorum, Assyriaci, Ægyptii aliorumque feruntur, & à Viris doctissimis disputata uberrime & excussa sunt, paucissima ita distincte & explorata ratione cognoscuntur, ut certis temporum articulis signare, & constituere illa queamus.

Antiquissima æra de qua dignioribus fide testibus constat est *Trojana* sive captæ Trojæ quam anno 408. ante Olympiades communiter definiunt, ante urbem Romam conditam 437. Trojanam æram annis circiter quadraginta præcessisse traditur celebris illa expeditio *Argonautarum*. Cætera omnia caligini temporis *ædificæ & pœdificæ* non dubitavit adscribere Varro Romanorum doctissimus.

MILLENARIUS QUARTUS ex sacris literis hæc cognoscenda præbet: Post *Saulem* qui 19. & *Davidem* qui 40. annos regnavit, numerantur ab anno quarto *Salomonis* quo templum condi cœptum est usque ad obitum

Regis Salomonis	3. Reg. VI. 1. XI. 43,	2. Chron. IX. 30.	anni 37
1. Roboam.	3. Reg. XIV. 21.	2. Chron. XII. 13.	17
2. Abiam	3. Reg. XV. 1.	2. Chron. XIII. 2.	3
3. Assa	3. Reg. XV. 10.	2. Chron. XVI. 13.	41
4. Josaphat	3. Reg. XXII. 42.	2. Chron. XX. 31.	25
5. Joram	4. Reg. VIII. 17.	2. Chron. XXI. 5.	8
6. Ochozias	4. Reg. VIII. 26.	2. Chron. XXII. 2.	1
			7. Atha-

7. Athalia	4. Reg. XI. 3.	2. Chron. XXII. 12.	6
8. Joas	4. Reg. XII. 7.	2. Chron. XXIV. 1.	40
9. Amasias	4. Reg. XIV. 2.	2. Chron. XXV. 1.	29
10. Azarias [Ozias	4. Reg. XV. 2.	2. Chron. XXVI. 3.	52
11. Joatham	4. Reg. XV. 16.	2. Chron. XXVII. 1.	16
12. Achaz	4. Reg. XVI. 2.	2. Chron. XXVIII. 1.	16
13. Ezechias	4. Reg. XVII. 2.	2. Chron. XXIX. 1.	29
14. Manaffes	4. Reg. XXI. 1.	2. Chron. XXXIII. 1.	55
15. Amon	4. Reg. XXI. 19.	2. Chron. XXXIII. 21.	2
16. Josias	4. Reg. XXII. 1.	2. Chron. XXXIV. 1.	31
17. Joachas	4. Reg. XXIII. 32.	2. Chr. XXXVI. 2. menses	3
18. Joakim	4. Reg. XXIII. 37.	2. Chron. XXXVI. 5.	11
19. Jechonias	4. Reg. XXIV. 8.	2. Chr. XXXVI. 9. menses	3
20. Sedechias	4. Reg. XXIV. 18.	2. Chron XXXVI. 11.	11

Summa annorum 430. menses 6.

Hi Reges Jude usque ad captam à Nabuchodonosore Hierosolymam Anno ante Christum natum circiter 588. Reges vero Israelis sive decem tribuum à Jeroboamo usque ad captam à Salmanasare Samariam anno Ezekie Regis Judæ sexto, ante Christum natum 721. ita computantur :

1. Jeroboam I.	3. Reg. XIV. 20.	regnavit annos	22
2. Nadab	3. Reg. XV. 25.		2
3. Baasa	3. Reg. XV. 33.		14
4. Ela	3. Reg. XVI. 8.		2
5. Zamri	3. Reg. XVI. 15.		Dies 7
6. Amri	3. Reg. XVI. 23.		12
7. Achab.	3. Reg. XVI. 29.		22
8. Ochozias	3. Reg. XXII. 52.		2
9. Joram	4. Reg. III. 1.		12
10. Jehu	4. Reg. X. 36.		28
11. Joachaz	4. Reg. XIII. 1.		17
12. Joas	4. Reg. XIII. 10.		16
13. Jeroboam II.	4. Reg. XIV. 23.		41
Interregnum			11
14. Zacharias	4. Reg. XV. 8.		mensis 6
			15. Sel.

15. Sellum	4. Reg. XV. 13.	regnavit mensē 1
16. Manahem	4. Reg. XV. 17.	annos 10
17. Phaceia	4. Reg. XV. 23.	2
18. Phacee	4. Reg. XV. 28.	20
19. Hofea	4. Reg. XVII. 1.	9.

Summa, anni 241. menses 7. dies 7.

Post annos septuaginta *captivitatis* quæ soluta est Anno ante natum Christum 536. per edictum Cyri Persarum Regis, de templo reaedificando, Judæi non amplius paruerunt Chaldæis, sed sub Regibus Persarum quædam libertatis umbra usi sunt usque ad Alexandrum M. qui everso Persarum imperio Judæos etiam sibi subjecit, atque si Josepho * fides, Hierosolymam quoque intravit, ac salutavit ibi Pontificem Maximum Iadduam, occupavitque Samariam ** cum Andromachum præfectum cives interfecissent. Post Alexandrum Hierosolyma iterum capta à Ptolemæo Lagi, & Judæorum populus modo Ptolemæis modo Antiochis paruit, donec sub Antiocho Epiphane Syriæ rege jugum ob gravissimas persecutiones intolerabile excutere cœpit Matathias Pontifex Max. anno ante natum Christum 166. Inde successio *Maccabæorum*, ita concipienda:

Matathias	ante Christum 166. Euseb. 1851
Judas Maccabæus Matathiæ F.	165 num. 1852
Jonathan Apphus, Judæ frater	157 1860
Simon frater alter Judæ	143 1874
Johannes Hyrcanus, frater tertius	135 1882
Aristobulus Hyrcani F. primus <i>Rex</i> salutatus	104 1913
Alexander Jannæus Aristobuli F.	103 1914
Alexandri uxor Salome, Regina	77 1940
Hyrcanus Alexandri F.	67 1950
Aristobulus Hyrcani frater, sub quo capta à Pompejo Hierosolyma & Romanis subjecta, A. ante Christum nat. 63.	1954.
	Hyr-

* Josephus libro XI. c. ult. *Antiquitat.* Mentio etiam in *Joma* f. 69. 1. & in *Vajikra Rabba* sect. 13. ut *Cosmam* *Indoplevstem* XII. p. 344. & alios juniores Christianos præteream. In dubium tamen illam narrationem vocat *Antonius Van Dale* libro de *Aristea* p. 75 seq

** *Syncellus* p. 261.

Hyrchanus iterum ante natum CHRiſt. 63 Euleb. 1954
 Antigonus Ariſtobuli F. 40 num. 1977
 ſecuri percuffus ab M. Antonio triumviro 37 1980

Sequitur *Herodiadarum* ſucceſſio :

Herodes Magnus , Antipatri Aſcalonitæ , qui ſub Hyrcano ad-
 miniſtrationem rerum habuerat, Filius, rex Judææ à Senatu
 Rom. dictus anno ante CHRISTUM natum 39

Archelaus Herodis F. ab Auguſto Rex conſtitutus anno CHRiſti 1

Herodes Agrippa, Herodis M. ex Ariſtobulo filio Nepos, ὁ σκω-
 ληκόβρωτⓄ, à Caligula & à Claudio rex eſſe juſſus, totius
 Tetrarchiæ Philippi patruſi & tetrarchiæ Lyſaniæ 37

Agrippa junior regnavit annos 56. ab A. C. 44

Hieroſolyma capta à Tito die octava menſis Gorpiæi, ſive Augu-
 ſto menſe, anno ſecundo Flavii Veſpaſiani, 70

Templum exuſtum anno urbis ſanctæ conditæ 2177. die
 decima Loi, ſive Julio menſe, die eadem qua ante annos 316. tem-
 plum prius vaſtaverat Nabuchodonosor Babyloniorum Rex , anno
 ab urbe Hieroſolyma condita 1461. Vide Joſephum VII. 26. & 42. de
 bello Judaico, qui à rege Davide ad primum excidium computat an-
 nos 464. & tres menſes ; ad excidium poſterius annos 1179.

Ex am Chaldaicam incipere ajunt Anno 1993. ante captam
 ab Alexandro Babylonem, teſtemque hujus rei laudant * Calli-
 ſthenem. Sed neſcio an id firmiter colligere liceat ex hoc loco
 Simplicii ad l. 2. de cælo p. 123. ἢ Ἀριſτοτέλης ἐν πειθομένους ἑπιδοῦναι δὲ
 μάλλον τοῖς ὑστέροις ὡς μάλλον σωζῶσι τὰ Φαινόμενα, ἐκείνων μὴ πλείως σω-
 ζόντων , μὴ τι τοιαῦτα Φαινόμενα εἶδοται , διὰ τὸ μὴ πῶς ὑπὸ Καλλιθένης
 ἐκ ΒαβυλῶνⓄ περιφθείας περατηρήσεις ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ελλάδα, ἔ Ἀρι-
 ſτοτέλης τῦτο ἐπισηψαντⓄ αὐτῶ , ἀσπίως διηγῆται ὁ ΠορφύριⓄ χιλίων
 ἐτῶν εἶναι καὶ ὑπερακοσίων τριῶν , μέχρι τῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου σωζομένης ,
 μὴ δὲ δυναμένω δόξαι δι ὑποθέσεων τὰ πνευομένα. Horum enim ver-

Cc 3

borum

* G. Joh. Vossius *Isagoge Chronologica* p. 54. *Antiquitatem regni Babylonici etiam ex
 Simplicio scimus, qui commentario in Aristotelis lib. de celo refert, quomodo cum
 Alexander M. Babylona cepisset, Aristoteles ex consobriño & discipulo suo Callisthene,
 qui Alexandrum comitabatur, quaesierit per literas, quamdiu durasset imperium Ba-
 bylonium: illum autem Aristoteli rescripsisse, ex sententia sapientum Chaldaeorum
 urbem eam occupatam esse anno a Chaldaica 1993.*

borum sensus est, circa observationes Astronomicas fidem potius habendam esse Astrologis minus vetustis, quam antiquissimis illis, qui non tam diligenter phænomena annotarunt, aut observationes eorum scripto servatas habuerunt, demonstrationibusve potuerunt iis quæ afferunt fidem facere, in primis antequam Callisthenes Babylone in Græciam misisset observationes annorum 1999. quas ad ætatem usque Alexandri servatas reperit.

Ut præcipuas tamen quasdam temporum notationes hoc loco adjungam,

Ab initio Nini ad Sardanapalum ab Arbace devictum, sunt anni, ut notat Ctesia Diodorus Siculus,	1360	ante Christum ab A. 2236 ad 876
Ab Arbace ad Astyagem ultimum Medorum Regem, anni	322	883 — 561
Æra Iphiti sive Olympiadum		776
Æra Urbis Romæ conditæ Catoniana		755
— Varroniana		753
Æra Nabonassari Babyloniorum Regis qui à Medis defecit		747
Æra Nabopalassari, qui pater Nabuchodonosoris fuit		625
A Cyro primo Rege Persarum ad Darium Codomannum quem vicit Alexand. Magnus	231	ab A. 561 — 330
Regnum Macedonum à Philippo Aridæo ad Perseum victum à Paulo Emilio	271	324 — 153
Regnum Ægyptium à Ptolemæo Lagi ad Cleopatram	293	321 — 28
Regnum Parthorum ab Arsace ad Artabanum IV. victum ab Artaxare	476	ab A. 150 ante, ad 226 post N. C.
Regnum Syriæ, ab Seleuco I. Nicatori ad Antiochum Pii F. à Pompejo M. Syria privatum	249	ab A. ante N. C. 312 — 63
Æra Seleucidarum, Æra contractuum, Æra Dilkarnaim, Anni Græcorum secundum quos computant scriptores Maccabaicorum, incip. ab A.		ante C. N. 312
Æra Juliana sive Antiochena prior, initium Julii Cæsaris dictaturæ,		45
Æra Hispanica ab anno Juliano VIII.		38
		Æra

Æra Antiochena posterior, eadem quæ æra pugna Actiacæ, quæ Augustus Antonium devicit, atque Æra Alexandrina à capta ab Augusto Alexandria ante N. C. 30

MILLENARIUS QUINTUS præter Romani Imperii & tot sub eo gentium fata, in primis considerandam offert Christi vitam & Evangelii prædicationem ab Apostolis propagatam per totum terrarum orbem, Christianæque Religionis incrementa, & Ecclesiæ dilatationem, quæ inter tot gravissimas persecutiones annos circiter trecentos sub Imperatoribus Romanis Ethnicis mirum in modum crevit: donec primus Constantinus Magnus ab A. C. 312. non dubitavit Christianismum publice profiteri, nomineque Christi labara sua & insignia ac numos consecrare. Obiit Nicomediæ A. C. 337.

Reip. Judaicæ excidium	A. C. 70
Æra agonis primi Capitolini, à Domitiano celebrati	86
Perfarum regnum ab Artaxare restauratum	226
Æra Diocletiani, Ægyptiaca, Martyrum, Gratia	284
Æra Constantini M. Imperatoris in Britannia salutati	306
Æra sive periodus quindecennalis <i>Indictionum</i> ab * octavo Cal. Octobr.	312
<i>Concilium</i> 1. Oecumenicum <i>Nicanum</i> in quo desinit Chronicon Eusebii	325
<i>Constantinopolis</i> à Constantino M. instaurata & dedicata	330
Imperium divisum inter Constantinum fil. Constantium & Constantem	337
Inter Valentinianum & Valentem	364
Inter Valentinianum juniorem & Gratianum	375
constantior divisio Imperii in Orientale & Occidentale, quæ Theodosius Magnus filius Arcadio <i>Orientem</i> & CPolin	384
Romam Honorio & <i>Occidentem</i> tribuit	393
Francorum regnum in Gallia cœpit.	418
Sub idem tempus pleræque Occidentalis Imperii provinciæ & regna à Vandalis, Hunnis, Gothis aliisque barbaris populis invadi cœpta.	<i>Im-</i>

* *Græci Imperatores deinde auspiciati sunt Indictiones numerare a Calendis Septembribus, Pontifices a Calendis Januarii.*

*Imperium occidentale extinctum, dejecto Romulo Augustulo A.C. 476
Per Odoacrum Tunilingorum Regem*

Sæculo sexto Longobardi infestantur Pannoniam, Dalmatiam, Illyricum ac denique Italiam	
Exarchi Ravennæ fuerunt per annos 183. ab A. C.	369. ad 752
Æra Arabum sive Hegiræ Muhamedicæ	622
Æra Persica sive Jezdagirdis ultimi Persarum Regis sive inchoati Saracenorum in Persia Imperii	632
Saracenorum regnum in Hispania cœpit	714
Regnum Longobardicum in Italia à Carolo M. extinctum	774
Imperium Occidentale ab eodem Carolo M. instauratum	801
Christiana religio per Germaniam & septentrionales regiones propagata sæculo nono.	

MILLENARIUS SEXTUS, cujus & ipsi particula sumus, quo propiora nobis tempora complectitur, eo brevius illo defungi poterimus, nihil quicquam ejus hoc loco annotaturi quam *Imperii Orientalis* excidium A. C. 1453. & jucundissimam quæ in sæculi XVI. initia incidit Epocham restauratæ lucis Evangelii atque bonarum literarum.

X. Cum Chronologia universalis compactum quoddam ex innumeris observationibus & particularibus Historiis corpus sit, utilem huic perficiendo operam præstant ii, qui in celebriorum regnorum vel Rerumpub. rebus singillatim digerendis desudant. Nullam autem lucidiorem faciem præferre cognitioni illarum possunt, quam si Regum, Principum, Archontum, Consulium, Magistratum, Patriarcharum, Episcoporum ætatem & tempora recte digerere studeant. Sic Atticæ v. g. Historiæ insignem plane lucem affert series Chronologica Archontum, ad quorum tempora Græci scriptores (ita ut ad annos Consulium Romanorum Latini) referre omnia solent, à Jo. Meursio lib. de Archontibus illustrata, exhibitæque ab Humfredo Prideaux ad Marmora Oxon. T. 2. p. 82. & Henrico Dodvvello opere præstantissimo de Cyclis p. 713. seq. Sed non minus utilem operam præstitit idem Dodvvellus quando p. 737. eosdem Archontes ordine Alphabetico cum adposita temporis nota descriptos exhibet, ut quando in veterum monumentis aliquid hoc vel illo Archonte contigisse legitur, ope hujus indicis statim de tempore

pore quo Archonille praeuit constat. Illum indicem, cum in veteri Attica Historia utilissimus sit, Doddvelli vero opus in paucorum apud nos manibus versetur, hoc loco integrum adungere volui.

Regum Atticorum à Cecrope, Archontumque series Alphabetico ordine disposita, cum annis quibus honorem quisque inivit, Periodi, ante annos Archontas, Juliana; postea vero ipsarum Olympiadum.

Periodi Juliano, numerus Prior, Chronici Marmorei Arundeliani, posterior, Doddvelli.

Abion, forte Olymp. 80. 1.
 Acastus, 2646. M. Ox. 3665.
 Doddvelli.
 Acastorides, 69. 1. 76. 2.
 Adimantus, 75. 1.
 Adrianus Imp. 222. 4.
 Aegus, 2406. M. Ox. 3432. Dodvv.
 Aechylus, 3915. M. Ox. 3936.
 Doddvelli.
 Aegon, 9. 1. Jul. P. 3971.
 Aegon, 3295. M. Ox. 3916.
 Doddvelli.
 Aegon, 13. 2. 105. 4.
 Aegon, ante Andocidem, in-
 cert.
 Alcibiades, incert. Pollux.
 Alcibiades, 102. 1.
 Alexon, 108. M. Ox. 3959.
 Doddvelli.
 Alexon, 91. 4.
 Alexon, 89. 2. 87. 4.
 Alexon, 3191. 3. 17. Dodvv.

Anarchia, Olympiad. 94. 1. 215. 3.
 Anaxicrates, 125. 2. 118. 2.
 Anchises, 73. 1.
 Anicetus, 112. 1.
 Anticles, 113. 3. 4.
 Antidorus, 82. 3.
 Antigenes, 93. 2.
 Antiochides, 86. 5.
 Antipater, 97. 4. 206. 1.
 Antiphates, 120. 4.
 Antiphon, 90. 3.
 Antitheus, 160. 1. Meurs Rectius
 158. 3. vid.
 Aphepion, 74. 1.
 Aphidas, 3556. Marm. Ox. 3578.
 Dodvvelli.
 Apollodorus, 87. 3. 107. 3. 114. 4.
 115. 2.
 Apollonius, incert. Unus è Sophi-
 stis Philostrati.
 Apfander, 19. 1. Jul. Per. 4011.
 Apsephion, 74. 3. 77. 1.
 Apleudes, 86. 4.
 Archestratides, 10. 4.
 Archias, 90. 2. 108. 3.
 Archidas, 108. 3.

Archidemides, Olympiad. 79. 1.
 Archimedes, 29. 1. male Pausan.
 pro. 79. 1. Vid. *Meurf.* Arch. Ath.
 L. II. c. 15.
 Archippus, 3679. M. Ox. (3701.
 Dodvvello) 114. 4. 115. 1. 3.
 Arcus, Grut. Inscript. p. 105. 9.
 incert. sub Augusto aliqvo.
 Arimnestus, 91. 1.
 Ariphton, 3837. M. Ox. 3369.
 Dodvvello.
 Aristachmus, incert. Grut. In-
 script. p. 405. I. sub *Romanis*.
 Aristaeus, Aristot. Meteor. L. I. c. 6.
 forte 101. 4.
 Aristides, 77. 1.
 Aristion, 89. 4.
 Aristocles, 43. 4.
 Aristocrates, 95. 2.
 Aristodemus, 107. 1.
 Aristomenes, 52. 1.
 Aristomnestus, 91. 1.
 Ariston, 81. 1. 89. 4.
 Aristophanes, 112. 2.
 Aristophon, 112. 3.
 Aristophylus, 90. 1.
 Arrhenides post Zenon, Citieum.
 incert. Laert.
 Asteus, 101. 4.
 Atyphilus, 90. 1.
 Athenæus, --- *va* *va*, 61. 1.
 Attalus, Cl. incert. Grut. p. 79. 6.
 317. 3. sub *Romanis*.
 Aurelius Anchareus, circa temp.
Severi. Inscript. *Spon.* Miscell.
 p. 369.
 Autosthenes, 28. 1.

B

Bentidius Sota, circa temp. *Severi*.
 Inscript. *Spon.* Miscell. p. 369.
 Bion, 80. 1.

C

Cærimus, 118. 1. male.
 Calamio, post Olymp. 104. 1. sub
 quo victi Athenienses ad *intra*
odas, sub duce Timotheo. Incert.
 è Schol. MS. in *Eschin*.
 Calliades, 77. 1.
 Calliarchus, 119. 4.
 Callias male, 77. 1. 81. 1. *va*
 Mar. Ox. (Ergo priori anno *Cal-*
liades.) II. 92. 1. III. 93. 3. IV.
 100. 4.
 Callidemides, 105. 1.
 Callimachus, 83. 1. 107. 4.
 Callimedes, 105. 1.
 Callistratus, 106. 2.
 Cebris, incert. ante Philochorum.
Hesych. *va*.
 Cecrops I. 3132. M. Ox. 3158.
 Dodvvello.
 II. 3341. M. Ox. 3367. Dodvv.
 Cephisodorus, 103. 3. 104. 2.
 Cephisodotus, 105. 3.
 Cephison, 112. 1.
 Cephisophon, 112. 4.
 Chabrias, 91. 2.
 Chærephanes, 82. 1.
 Chæronidas, 110. 3.
 Chæronidas, 110. 3.
 Chares, 77. 1. 86. 1.

Cha-

Chariander, Olymp. 101. 1.
 Chariclides, 104. 2.
 Charinus, 118. 1.
 Charondas, 110. 3.
 Charops, 3960. M. Ox. 3961.
 Dodvvello.
 Chion, 103. 4.
 Chremes, 113. 2. 3.
 Claudius Attalus. vid. Attalus.
 Clearchus, 91. 4.
 Cleocritus, 91. 4.
 Clidicus, 3980. M. Ox. 3981.
 Dodvvello.
 Clisthenes, 67. 2.
 Codrus, 3693. M. Ox. 3624.
 Dodvvello.
 Comias, 54. 1.
 Conon, 79. 2. 208. 4.
 Coræbus, 118. 3.
 Corybus, 118. 3.
 Cranaus, 3182. M. Ox. 3208.
 Dodvvello.
 Creon, Per. Jul. 4031. Olymp. 24.
 1. 2.
 Critias prior, 44. 1.
 Ctesicles, 111. 3.
 Ctesicles antiquior, Lys. inc.

D

Damafias $\alpha\delta\alpha\mu\alpha\sigma$ 35. 1. 2. Dionys.
 Hal.
 II. 49. 2. Sed 48. 1. Schol. Pind.
 Argumento *Pyth.*
 Damafis, 48. 1. Schol. Pind. Arg.
Pyth.
 Demetrius Phalereus, 117. 4.

Democles, 125. 3.
 Democrides, 116. 1.
 Demogenes, 115. 4.
 Demonicus, Demosthen. pro Co-
 ron. Non, ut videtur, [Epony-
 mus.
 Demophilus, 99. 4.
 Demophon, 3507. M. Ox. 3533.
 Dodvvello.
 Demosthenes, 116. 1.
 Demostratus, 96. 4. 97. 3. 211. 1.
 Demotion, 77. 2.
 Dexitheus, 98. 4.
 Dimylus, Laert. male 93. 4.
 Dinophilus, 207. 1.
 Diocles, 92. 4. 114. 3.
 Diognetus, 3793. M. Ox. (3822.
 Dodvv. 72. 1. 129. 1. Incert. *Rei-
 nes.* Class. I. 206. Sed *Smyrnaus*
 forte, non *Atheniensis*.
 Dionysius, post Lyciscum, incert.
 Grut. p. 319. 2. sub *Romanis*.
 Dionysodorus, 208. 1.
 Diophantus, 96. 2.
 Diotimus, 88. 1. 106. 3.
 Diotrephes, 99. 1.
 Diphilus, 84. 2. 121. 4.
 Draco, 39. 1.
 Dromocrides, 76. 2.
 Dropides, 27. 1.
 Dropilus, 33. 4.
 Dyscinctus, 102. 3.

E

Elpines, 106. 1.
 Elpinices, 106. 1.

Epānetus, Olympiad. 36. v. 94. 4.
 Epaminon, 87. 4. pro in *Apaevia*.
 Nec enim nomen *Aminon*.
 Epaminondas, 87. 4. Doric. non
 Atticum. Pro in *Apaevia*.
 Epiginus, 85. 2.
 Erechtheus, 329. 1. Marm. Ox.
 3317. Dodvvello.
 Erichthonius, 320. 1. Marm. Ox.
 3227. Dodvvello.
 Eryxias, 21. 3. Jul. Per. 402. 1.
 Erxiclides, 58. 2.
 Euānetus, 111. 2.
 Euander, 99. 3.
 Ebulides, 96. 3.
 Ebulus, 108. 4.
 Eucharistus, 105. 2.
 Euclees, 88. 2. Aristotelē, Olym-
 piad. Alex. Aphrodisæo, &
 Schol. MS. in *Aeschin.* *oratio*
εὐκλεῶς.
 Euclides, 88. 2. 94. 2.
 Eucrates, 47. 2.
 Euctemon, 93. 1. 120. 2.
 Eudemus, 106. 4.
 Eudorus, 108. 4.
 Euippus, 78. 4.
 Euphemus, 90. 4.
 Eurhippus, 78. 4.
 Euthycles, *Demosthen.* pro Coron.
 Sed non Eponymus. Incert.
 Euthycrates, 113. 1. si Auctorem
 habuerit cur illum ita appella-
 ret *Scaliger*.
 Euthycritus, 113. 1. An ille? *Rei-*
nes. Class. v. 36. Sic putat
 ipse.

Euthydemus, 56. 2. 82. 3. 87. 2. 88.
 3. 106. 4. si Auctor fuerit *Scal-*
gero.
 Euthymenes, 85. 2.
 Euxenippus, 118. 4.
 Exānetus, 94. 4.

G

Gallienus Imp. 260. 1.
 Glaucides, 85. 2.
 Glaucippus, 92. 3.
 Gorgias, 125. 1.

H

Hadrianus Imp. 222. 4.
 Hegemachus, 120. 1.
 Hegemon, 113. 2.
 Hegesias, 114. 1.
 Hegestratus, 55. 2.
 Heniochides, 41. 2.
 Herachides, 62. 3. si habuit Aucto-
 rem *Scaliger*.
 Heraclitus, 162. 1.
 Hercules, 61. 4.
 Herodes, 180. 1.
 Heropythes, *Demosthen.* pro Co-
 ron. Non Eponymus.
 Hieromnemōn, 117. 3.
 Hipparchus, 71. 2.
 Hippoclides, 53. 4.
 Hippodamus, 101. 2.
 Hippomenes, 14. 1. Jul. Per.
 399. 1.
 Hybrilides, 72. 2.

I

Jason, Olympiad. 163. 4.
 Isagoras, 68. $\frac{1}{2}$.
 Isarchus, 89. 1.
 Ithyclus, 95. $\frac{1}{2}$.

L

Laches, 95. 1.
 Lacratides, 73. $\frac{2}{3}$.
 Leocrates, 16. 3. Jul. Per. 400.
 Leocritus, 91. 4.
 Leostratus, 27. 2. 74. $\frac{1}{2}$. 119. 2.
 Lyciscus, 109. 1. incert. *Græc.* p. 319.
 2. ante Dionysium. *Sub Romanis.*
 Lycostratus, 102. 4.
 Lyfagoras, 68. $\frac{1}{2}$.
 Lyfanius, 78. $\frac{1}{2}$. 84. $\frac{2}{3}$.
 Lyfades, 95. 4.
 Lyfias, 20. 3.
 Lyfirates, $\frac{81}{2}$. $\frac{1}{2}$.
 Lyfimachides, $\frac{87}{2}$. $\frac{1}{2}$. 110. 2.
 Lyfimachus, 86. $\frac{1}{2}$.
 Lyfistratus, 78. $\frac{2}{3}$. 102. 4.
 Lyfithens, $\frac{78}{2}$. $\frac{1}{2}$.

M

Macrinus, 223. 4.
 Medon, 3074. M. Ox. 3645. Dodvv.
 Megacles, 3765. M. Ox. 3792.
 Dodvvello. 45. 1.
 Melanthus, 3566. M. Ox. 3587.
 Dodvvello.
 Menander, 99. 3.
 Menestheus, 3484. M. Ox. 3510.
 Dodvvello.

Meron, $\frac{76}{2}$. $\frac{1}{2}$.
 Micion, 94. 3.
 Miltiades, 39. 1. 30. 2. 64. $\frac{1}{2}$.
 Mnefidemus, 120. 3.
 Mnefiphilus, incert. Demosthen.
 pro Coron. Non Eponymus.
 Mnefitheus, $\frac{80}{2}$. $\frac{1}{2}$.
 Mnefithides, incert. Demosthen.
 pro Coron. Non Eponymus.
 Molon, 104. 3.
 Morychides, 85. $\frac{1}{2}$.
 Myrichides, 85. $\frac{1}{2}$.
 Myrus, 70. $\frac{1}{2}$.
 Myftichides, 98. 3.

N

Naufias, incert. *Reines.* Cl. 1. 135. &
Selden. de Synedr. L. 2. c. 3. §. 3.
 p. 56.
 Nausicles, incert. Demosthen. pro Co-
 ron. Non Eponym.
 Nausigenes, 103. 1.
 Nausimachus, 86. $\frac{1}{2}$.
 Nausinicus, 100. 3.
 Neæchmus, 115. 1.
 Neocles, incert. Demosthen. pro Co-
 ron. Non Eponymus.
 Niceratus, 112. 1.
 Nicetes, 112. 1.
 Nicias, 121. 1. 106. 1. Item Nicias
 antiqvior. incert. Plutarch. Nic.
 Nicocles, 119. 3.
 Nicocrates, 111. 4.
 Nicodemus, 74. $\frac{2}{3}$. 104. 4.
 Nicodorus, 116. 3.
 Nicomachus, 109. 4.

Nicon, Olympiad. 100. 2.

Nicophemus, 104. 4.

Nicolstratus, 111. 4. 121. 2.

Nicoteles, 97. 2.

O

Olympiodorus 121. 3.

Oxyntes 3542. Marmor Ox. 3566

Dodvvello.

P

Pandion I. 3251. M. Ox. 3277.

Dodvvello.

Pandion II. 3381. M. Ox. 3407. no-

Dodvvello.

Pedieus, $\frac{82}{8} \cdot \frac{4}{1}$.

Phædon, $\frac{73}{4} \cdot \frac{1}{1}$. 76. $\frac{1}{2}$. 77. $\frac{4}{1}$.

Phædras, incert. Inscript. *Spon.*

Miscell. p. 343. & *Wheeler.* p. 54.

post *Hadrianum.*

Phænippus I. 48. I. II. 72. $\frac{3}{4}$.

Phanippus, 72. $\frac{3}{4}$.

Phanostratus, 99. 2.

Pherecles, 3818. M. Ox. 3850.

Dodvvello 119. 1.

Philinus, 250. 1.

Philippus, 48. $\frac{1}{2}$. 111. 4. 122. 2.

Philiscus, 83. $\frac{1}{2}$.

Philocles, 79. $\frac{3}{4}$. 97. I. 114. 3.

Philocrates, 73. $\frac{3}{4}$.

Philombrotus, 46. $\frac{3}{4}$.

Phocion, 115. 3.

Phorbas, 3735. M. Ox. 3761.

Dodvvello.

Phormio, 96. 1.

Phrasicles, 80. $\frac{1}{2}$.

Phrasiclides, 80. $\frac{1}{2}$. 102. 2.

Phrynichus, 110. 4.

Pisander, 91. 3.

Pisistratus, 27. 4. Et alius junior
Pisistratus Pisistratida, inc. Thu-
cyd. L. VI.

Polemon, 117. 1.

Polycles, 114. 3. Forte non Ar-
chon Eponymus.

Polyzelus, 103. 2.

Praxibulus, 116. 2.

Prrxiergus, 77. $\frac{3}{4}$.

Praxiteles, 84. $\frac{1}{2}$.

Prexurgus, 77. $\frac{3}{4}$. si Auctorem ha-
buerit *Scaliger.*

Procles, incert. *Clem. Alexandrin.* in
Protreptico.

Prulades forte inc. *Grut.* p. 464. 7.

Pyrgion, 98. 1.

Pyrrhion, 98. 1.

Pytharatus, 127. 2.

Pytheas, 100. 1.

Pythocritus, 71. $\frac{3}{4}$.

Pythodemus, 111. 1.

Pythodorus, 87. I. 94. I. 111. 1.

Pythodotus, 109. 2.

S

Scamandrius, incert. *Andocid.* Περὶ
Μυσθίων.

Scythodorus, 88. 3. Rectius for-
tasse.

Simon, 33. 3. 47. $\frac{3}{4}$.

Simonides, 33. 3. 117. 2. 47. $\frac{3}{4}$.

Socratides, 101. 3.

Solon, 46. $\frac{3}{4}$.

Soficles, 113. 4.

Sofigenes, 109. 3.

Sofistratus, 81. $\frac{3}{4}$.

Stratoeles, 88. 4.

Syniades, 95. 4.

T

Theagenides, Olymp. 78. $\frac{1}{2}$.
 Theellus, 107. 2.
 Thelius, 107. 2.
 Themistocles, 75. $\frac{1}{2}$. 108. 2.
 Theodamus, male 106. 4.
 Theodorus, 85. $\frac{1}{2}$.
 Theodotus, 98. 2.
 Theomnestus, 108. 1.
 Theon, incert. *Grut.* p. 317. 2.
 Theophilus, 108. 1.
 Theophrastus, no. 2, 116. 4.
 Theopompus, 92. 2.
 Thericles, 61. $\frac{1}{2}$.
 Therippus, 3694. M. Ox. 3720.
 Dodvvello.
 Theseus, 3454. M. Ox. 3480.
 Dodvvello.
 Theseus, 3868. M. Ox. 3889.
 Dodvvello.
 Thessalus, 107. 2.
 Thrasylus, 210. 1.
 Thumedus, 108. 1.
 Thymætes, 3557. M. Ox. 3579.
 Dodvvello.
 Timarchides, 83. $\frac{1}{2}$.

Timocles, 83. $\frac{1}{2}$.
 Timocrates, 104. 1.
 Timosthenes, 75. $\frac{1}{2}$.
 Tifander, incert. *Marcellin.* vit.
 Thucydidis, ante Hippocli-
 dem, Ol. 53. $\frac{1}{2}$.
 Tlepolemus, 79. $\frac{1}{2}$.
 Tlelias, 24. 3, 23. 4. *Paul. Mess.* 15.

V

Ventidius Sota, circa temp. *Severi*.
Inscript. Spon. Miscell. p. 369.

X

Xanthippides, 75. $\frac{1}{2}$. *Plutarch.*
 Xanthippus, 75. $\frac{1}{2}$.
 Xenanctus, 94. 4.
 Xenias, 118. 4.
 Xenippus, 118. 4.

Z

Zeno, incert. *Marm. Arundel VI.*
Reines. Class. 1.55. *Oxon.* 132.
 Archon Delius.

Huic indici Dodvveliano, addetur à me

Brevis Siagraphia Historiæ Veteris Atheniensis.

Era Attica A. 807. ante Olympiades. Confer Marsham. p. 491. Ca-
nonis Chronici.

Ogyges regnavit Annos 32.

Ab Ogygis usque diluvio ad Cecropem Annor. 190. interregnum.

A Ce-

A Cecrope 1. (qui primus *Rex*) usque ad Codrum (qui vitam suam pro patria effudit) *Reges* 17 per annos fere quingentos. Vid. Scal. Can. Isagog. p. 165. Petav. 2. ratiōnar. p. 110. & 2. doctrin. temp. p. 492. Sigonius de temporibus Atheniens. T. 5. Gronov. p. 163 3. seq. Vindingii Hellen T. XI. Gronov. p. 181. seq. Meursii regnum Atticum sive libri III. de Regibus Atheniensium T. IV. Thesaur. Gronov. Dodvvel. de Cyclis p. 696. sqq. & 683. sqq. & Joh. Potteri Antiquitates Atticæ T. XII. Gronov. p. 10.

Archontes perpetui à Medonte Codri filio ad Alcmaonem ordine tertium decimum, *Archontes* perpetui per annos 316. Vide Scal. Can. Isagog. p. 166. Petav. 2. ratiōnar. p. 111. Meursii Regnum Atticum, Dodvvel. de Cyclis p. 698. & 687. sqq.

Archontes decennales à Charope ad Eryxiam, ordine septimum usque Olymp. XXIII. 1. ante Christum 686. per annos 68. Vide Scalig. Canon. Isagog. p. 166. Petav. 2. ratiōnar. p. 111. Dodvvel. de Cyclis p. 691. sqq.

Archontes Anni ab Olymp. XXIII. 2. ante Christum 687. Novem quidem simul erant Archontes Athenis, sed unus tantum ex his *ἐπινομος*, alter *βασιλευς*, tertius *πολεμαρχος*, reliqui sex *νομοθῆται*. Vide Potteri Antiq. Atticas p. 63. seq. & Joh. Meursium de Archontibus.

Olymp. L. 4. Pisistrati tyrannis ejusque filiorum. Obiit Pisistratus Olymp. LXIII. 2.

LXVI. 4. Hipparchus interfectus ab Harmodio & Aristogitone. Hippias pulsus LXVII. 3.

LXXII. 1. Pugna Marathonica Imp. Miltiade adversus incursum Medorum sub Dario Hystaspide.

LXXV. 1. Pugna Salaminia victus Xerxes Imp. Themistocle.

2. Pugna ad Plataeas victi Persæ ducibus Pausania & Aristide ad Mycaleti ducibus Leotychida & Xanthippo

4. Imperium Græciæ acceperunt Athenæ sub Aristide, tenuerunt per annos 65. ad Ol. XCII. 1.

LXXVII. 2. Persarum classis profligata duce Cimone

LXXX. 3. Thebani cæsi duce Myronide

LXXXVII. 1. Belli Peloponnesiaci cum Lacedæmoniis initium, quod duravit per annos 27. ad Ol. XCIII. 3.

Olympiad. LXXXIX. 4. Pestilentia quam è Thucydide describit Lucretius.

XCII. 1. Quadringenti Remp. invadentes, qui iterum ejecti sunt anno post. Plutarch. Alcibiade f. 205.

XCIV. 1. Athenæ à Lacedæmoniis captæ, duce Lyfandro. Triginta Tyranni. Decemviri.

XCIV. 4. Libertas recuperata auctore Thrasybulo.

XCVI. 2. Imperium Græciæ Lacedæmoniis iterum extortum. Duce Conone.

CV. Bellum Sociale.

CX. 3. Pugna infelix ad Chæroneam, in qua victi à Philippo Athenienses libertatem perdidere.

CXIV. 2. Subactæ Athenæ ab Antipatro, Lamiaco bello.

CXVIII. 2. Recepta à Demetrio Phalereo species libertatis. Diodor. Sic. XX. T. 2. p. 782. Demetrius Antigoni F. cogens Phalereum Athenis cedere. Plutarch. Demetrio p. 892. 893. victus ab Atheniensibus spernitur p. 903. Athenas iterum capit, Lachare in fugam coniecto p. 905.

CXLII. 4. Vexatæ à Philippo Denetrii II. Filio. Defensæ Athenæ à Romanis.

CLXXIII. 3. Interceptas à Mithridate, recuperat Sylla. Videndus Meursius in fortuna Attica, capite præcipue X. Tomo quinto Gronov.

Quemadmodum Atheniensibus Archontes, ita Romanis Consules tempora designabant, unde perquam commodam utilemque operam Historiæ Romanæ studiosis præstitit Clarissimus Vir & alia multiplici spectatæ industriæ laude insignis *Theodorus Jansonius ab Amelooven*, cujus libri duo fastorum Romanorum Consularium existant, prior juxta seriem annorum, posterior secundum ordinem Alphabeticum digestus, Amstelod. 1705. 8. Secundis curis quibus hoc opus expolire auctor doctissimus instituerat, ante paucos menses intercessit Viri fatum, quod eum hoc anno 1712. abstulit Harderovici, & simul tot alios egregios ejus conatus oppressit. Successiones Regum principumque in plerisque regnis per omnem ætatem, recensitis ordine temporum singulis, quo invicem successerunt, populorum rectoribus, persequi conatus est *Gerhardus Johannes à Bentinsk*,

puertum, ut titulus libri habet, duodecennis in *Mundo gubernato*, Daventriæ 1696. 4. Neque contemnendus est labor, licet non usque quaque accuratus. Qui si ex fide dignis monumentis emendetur suppleaturque, cum cura annotatis annis Christi vel ante Christum, & justo deinde ornetur indice, nihil facile extet utilius ad lucidissimam facem omni historiæ præferendam. In Historia Ecclesiastica similiter non obscurum est quantum lucem ordinandis temporibus afferat diligentior notatio Successionis Episcoporum, illorum præcipue qui in præcipuis illis quinque sedibus Romana, CPolitana, Hierosolymitana, Antiochena & Alexandrina præfuerunt: & quantum non exigua caligine, ut omnis vetus historia, in multis etiam hæc Chronologiæ pars obsita videtur, tamen merito in usum verti debent quæ dispellendis illis tenebris recens virorum eruditissimorum industria & ingenium præclare observavit. Ac præcipue operæ pretium est videre quæ de *CPolitanorum* Episcoporum successione annotata sunt à Dan. Papebrochio in T. 1. Act. Sanctor. Junii, atque ab Anselmo Bandurio in Imperio Orientali, ut Freheri jus Græco Rom. Labbeum in protreptico Hist. Byzantiæ, & Henr. Hilarius ad Philippi Cyprii Chronicon Ecclesiæ Græcæ omittam: De *Hierosolymitanis* ab eodem Papebrochio in T. 3. Maji, & T. 7. p. 696. sq. De *Alexandrinis* à Jo. Baptista Sollerio T. 5. Junii. De *Antiochenis* antiquioribus, quemadmodum de aliarum quoque sedium Patriarchaliam Antistitibus consulendus Carolus à S. Paulo in Geographia sacra, Euty chius in Annalibus, Nicephorus CPol. in Chronographia &c. Chronologia Episcoporum *Romanorum*, antiquiorum præsertim perturbatior est, ut unicuique apparebit qui vel recentium scripta vel veteres Catalogos conferre inter se voluerit. Decem Catalogos veteres & undecimum Honorii Augustodunensis, Antonius Pagi præmisit tomo 1. Criticæ Baronii. Etiam Catalogos binos cum variis observationibus Papebrochius Tomo 1. Act. Sanctorum Aprilis præfixit, præter quatuor illos quos edidit in Conatu Chronico Historico, pro pylæo Act. Maji. Librum Pontificalem cum Catalogis antiquis (in Cuspiniani fastis, & ab Ægidio Bucherio p. 269. ad Victorini Canonem Paschal.) comparatum ad MSS. codices & cum aliis veterum testimoniis collatum exhibet Emanuel Schelstratenus T. 1. Antiquitatis illustratæ. Exstat & Catalogus Pontificum Rom. in Nicephori CPol. Chronographia, quem latine vertit Ana-

Stafius Bibliothecarius: & in Orderici Vitalis Historia Ecclesiastica lib. 2. p. 436. Erecentioribus præter Pagium, Schelstratenum & Papebrochum videndi Jo. Pearsonius in operibus postumis & Henr. Dodvellus in diff. de successione Episcoporum Romæ. Cæterum cum in pertexenda accurate & ad temporum rationes exigenda Pontificum Rom. serie integra ad nostram usq; ætatem, nemo diligentius versatus sit Papebrochio, placet ex ejus propylæo Maji mutuari Indicem Pontificum Chronologicum, literarum ordine digestum, & locis quibusdam, ipsius ex observatione emendatum, quem studiosis Hist. Ecclesiasticæ non injucundum fore confido.

CATALOGUS Pontificum Rom.

A, notat antipapam. Numerus primus ordinem inter Pontifices.
a, significat abdicatum vel se abdicantem.

79 Adeodatus ab Ao,	672 Mart. 14	ad 677 Maj. 18
97 Adrianus I	772 Febr. 9	795 Dec. 25
108 ——— II	867 Dec. 14	872 Nov. 25
111 ——— III	884 Mart. 1	885 Jul. 8
171 ——— IV	1154 Dec. 4	1159 Sept. 1
188 ——— V	1276 Jul. 16	1276 Aug. 18
222 ——— VI	1522 Febr. 16	1523 Sept. 14
59 Agapetus I	535 April. 29	536 April. 17
132 ——— II	946 Junii 2	956 Januar. 11.
81 Agatho	679 Maji 29	681 Dec. 2.
7 Alexander I	108 Nov. 5.	117 Maji 3
158 ——— II	1061 Sept. 30	1073 April 20
172 ——— III	1159 Sept. 7	1181 Aug. 25
183 ——— IV	1254 Dec. 25	1261 Maj. 25
208 ——— V	1409 Jun. 26	1410 Maj. 3
218 ——— VI	1492 Aug. 11	1503 August. 18
241 ——— VII	1655 April. 7	1667 Maji 20.
245 ——— VIII	1689 Octobr. 6	1691 Jan. 31
5 Anacletus	84 Maj. 9	92 Jul. 13
A. Anacletus	1130 Febr. 17	1138 Febr. 7

41 Anastasius I ab Ao.	398 Dec. 5 ad	401 Dec. 14
52 ----- II	496 Sept. 15	498 Sept. 8
123 ----- III	912 Oct. 4	914 Nov. 25
170 ----- IV	1153 Jul. 9	1154 Dec. 2
11 Anicetus	150 Jan. 19	154 April. 17
al. 12. idem	153 Jul. 16	162 April 17
20 Anteros	235 Nov. 22	236 Jan. 3
64 Benedictus I	575 Jun. 16	579 Aug. 12
83 ----- II	685 Maji 14	686 Mart. 25
106 ----- III	855 Sept. 1	858 Mart. 10
119 ----- IV	900 Martii 2	904 Sept. 16
135 ----- V	964 Maji 19	964 Jun.
137 ----- VI	972 Sept. 22	974 Maji 14
139 ----- VII	975 April. 25	984 Jul. 10
148 ----- VIII	1012 Jul. 20	1014 Jul. 10
150 ----- IX	1033 Dec. 9	1048 Jul. 17
A. ----- X	1058 Apr. 5	1059 Jan. 24
196 ----- XI	1303 Oct. 22	1304 Jul. 6.
199 ----- XII	1334 Dec. 20	1342 Apr. 25
A. Benedictus XIII	1394 Sept. 28	1423 Maj. 23)
44 Bonifacius I	418 Dec. 29	423 Sept. 4
57 ----- II	530 Sept. 29	532 Oct. 24.
68 ----- III	607 Jan. 29	607 Oct. 20
69 ----- IV	608 Aug. 25	615 Maj. 8.
71 ----- V	620 Apr. 27	626 Mart. 11
114 ----- VI	896 April. 11	896 Apr. 25
141 ----- VII	985 Jan. ---	985 Dec. ---
195 ----- VIII	1294 Dec. 24	1303 Oct. 11
205 ----- IX	1389 Nov. 2	1404 Oct. 1.
45 Cælestinus I	423 Sept. 16	431 August. 1
167 ----- II	1143 Sept. 26	1144 Mart. 9
177 ----- III	1191 Apr. 12	1198 Jan. 8
181 ----- IV	1241 Oct. 27	1241 Nov. 22
194 ----- V	1294 Jul. 5	se pontificatus edicavit 1294 Dec. 12
29 Cajus	283 Dec. 16	296 Apr. 22
17 Callixtus I	227 Dec. 26	222 Sept. 28

164 Callixt. II ab Ao. 1109 Febr. 14 ad 1124 Dec. 12	
A. Callixtus 1167 August. --- 1179 Aug. 29	
213 ——— III 1455 April. 8	1458 Aug. 6
121 Christophorus 904 Nov. 25	905 Jun. ---
3 Clemens I 67 Octobr. 11	76 Dec. 22
al. 4. idem 73 Dec. 5	87 Nov. 16
152 ——— II 1046 Dec. 25	1047 Oct. 9
A. Clemens 1080 Jul. 25	1101 - - -
176 ——— III 1187 Dec. 19	1191 April. 5
185 ——— IV 1265 Febr. 6	1268 Nov. 19
197 ——— V 1305 Jun. 5	1314 April 20
200 ——— VI 1342 Maj. 7	1352 Dec. 6
A. Clemens 1378 Sept. 20	1394 Sept. 16
A. Clemens 1424 Maj. 14	1249 Jul. 23
223 ——— VII 1525 Nov. 19	1534 Sept. 25
235 ——— VIII 1592 Jan. 30	1605 Mart. 3
242 ——— IX 1667 Jun. 20	1669 Dec. 9
243 ——— X 1670 April. 19	1676 Jul. 22
247 ——— XI 1700 Nov. 23	
3 Cletus 67 Sept. 27	73 Dec. 3
al. 4. idem 77 Febr. 16	84 April. 26
Id. Anacletus 86 Nov. 16	96 Sept. 26
90 Constantinus 708 Mart. 4	715 Mart. 18
A Constantinus 767 Jun. 28	768 Jul. 29
22 Cornelius 251 April 27	252 August. 5
<i>Cyriacus Pontiani successor fabulosus.</i>	
39 Damasus I 366 Oct. 1	384 Dec. 10
153 ——— II 1048 Jul. 17	1048 August. 8
70 Deusdedit 616 Jan. 4	619 Jan. 26
26 Dionysius 259 Jul. 24	269 Dec. 26
80 Donus I 677 Octobr. 4	679 Mart. 13
138 ——— II 974 April. 26	975 Octobr.
11 Eleutherius 171 Jun. 3	185 Sept. 6
6 Evaristus 95 Jul. 26	108 Oct. 26
77 Eugenius I 654 Sept. 7	657 Maj. 31
101 ——— II 824 Jun. 5	827 August. 27

169	Eugenius III	ab Ao. 1145	Febr. 14	ad 1153	Jul. 8.
211	— IV	1431	Mart. 6	1447	Febr. 18
32	Eusebius	310	April. 16	310	Sept. 26
28	Eutychianus	275	Jan. 6	283	Dec. 8
21	Fabianus	236	Dec. 11	250	Jan. 2
27	Felix I	270	Jan. 1	274	Dec. 24
38	— II	355	- - -	358	Jul. 29
50	— III	483	Febr. 13	492	Jan. 30
56	— IV	526	Jul. 12	530	Sept. 25
A. Felix		1436	Dec. 17	1447	April. 7.
113	Formosus	891	Sept. 19	896	April. 4
51	Gelasius I	492	Febr. 2	496	Sept. 8.
167	— II	1118	Jan. 31	1119	Jan. 29
66	Gregorius I	590	Sept. 3	604	Mart. 12
91	— II	715	Apr. 28	731	Jan. 17
92	— III	731	Febr. 22	741	Nov. 10
103	— IV	828	Jan. 5	844	Jan. 11
143	— V	996	Maj. 17	999	Febr. 18
151	— VI	1045	April. 28	1046	Dec. 17
A. Gregorius		1118	Mart. 15	1121	April. 27
159	— VII	1073	Jun. 30	1085	Maj. 25
175	— VIII	1187	Oct. 21	1187	Dec. 17
180	— IX	1227	Mart. 9	1241	August. 21
186	— X	1271	Oct. 27	1276	Jan. 10
203	— XI	1370	Dec. 30	1378	Mart. 27
207	— XII	1406	Nov. 30	1415	Jul. 4
230	— XIII	1572	Maj. 13	1582	April. 10
233	— XIV	1590	Dec. 5	1591	Oct. 15
238	— XV	1621	Febr. 9.	1623	Jul. 7
Hadrianus.	Vide Adrianus.				
48	Hilarus	461	Nov. 12	467	Febr. 21
72	Honorius I	626	Sept. 28	638	Sept. 13
A. Honorius		1061	Oct. 28	1065	- - -
165	— II	1124	Dec. 16	1130	Febr. 14
179	— III	1216	Jul. 18	1227	Mart. 18
192	— IV	1285	April. 2	1287	April. 3

54 Hormisdas ab Ao.	514 Jul. 20 ad	523 August. 4
10 Hyginus	138 Jan. 13	150 Jan. 11
42 Innocentius I	402 Jan. 1.	416 Dec. 21
166 — — II	1130 Febr. 17	1145 Sept. 24
A. Innocentius	1178 August.	1178 a Sept.
138 — — III	1198 Jan. 8	1216 Jul. 16
182 — — IV	1243 Jun. 24	1254 Dec. 7.
187 — — V	1276 Jan. 21	1276 Jul. 22
201 — — VI	1352 Dec. 18	1362 Sept. 12
206 — — VII	1404 Oct. 17	1406 Nov. 6
217 — — VIII	1484 Aug. 29	1492 Jul. 25
234 — — IX	1591 Oct. 30	1591 Dec. 30
240 — — X	1644 Sept. 15	1655 Jan 7
244 — — XI	1676 Sept. 21	1689 August. 12
246 — — XII	1691 Jul. 12	1700 Sept. 27
55 Johannes I	523 Sept. 3	526 Maj. 18
58 — — II	532 Dec. 19	535 April. 21
63 — — III	561 Aug. 21	574 August. 12
74 — — IV	640 Dec. 3	642 Sept. 20
84 — — V	686 Jun. 10	687 Jun. 20
87 — — VI	702 Oct. 7	704 Dec. 21
88 — — VII	705 Febr. 8	707 Sept. 24
109 — — VIII	872 Dec. 14	882 Dec. 15
118 — — IX	898 Febr. 5	900 Febr. 19
125 — — X	915 Junii 18	929 Jun. 20
118 — — XI	932 April. 1	935 Febr. 16
135 — — XII	936 Januar. 13	964 Maj. 14
136 — — XIII	965 Oct. 1	972 Sept. 6
140 — — XIV	984 Oct. 19	985 Jun. ---
Jo. * F. Roberti	985 Dec. ---	986 April. ---
142 Joh. XV. al. XVI.	986 April 25	996 April. 30
A. — XVI-XVII	997 Maj. ---	998 Mart. ---
145-XVII-XVIII	1003 Jun. 6	1003 Oct. 31
146-XVIII-XIX	1004 Mart. 19	1009 Jul. 18
149-XIX-XX	1024 Jul. 19	1033 Nov. 8
189 Johannes XXI	1276 Sept. 16	1277 Maj. 16
198 — — XXII	1316 August. 7	1324 Dec. 4
203 — — XXIII	1410 Maj. 17	1415 Maj. 31

169	Eugenius III	ab Ao. 1145	Febr. 14	ad 1153	Jul. 8.
211	— IV	1431	Mart. 6	1447	Febr. 18
32	Eusebius	310	April. 16	310	Sept. 26
28	Eutychianus	275	Jan. 6	283	Dec. 8
21	Fabianus	236	Dec. 11	250	Jan. 2
27	Felix I	270	Jan. 1	274	Dec. 24
38	— II	355	- - -	358	Jul. 29
50	— III	483	Febr. 13	492	Jan. 30
56	— IV	526	Jul. 12	530	Sept. 25
A. Felix		1436	Dec. 17	1447	April. 7
113	Formosus	891	Sept. 19	896	April. 4
51	Gelasius I	492	Febr. 2	496	Sept. 8
167	— II	1118	Jan. 31	1119	Jan. 29
66	Gregorius I	590	Sept. 3	604	Mart. 12
91	— II	715	Apr. 28	731	Jan. 17
92	— III	731	Febr. 22	741	Nov. 10
103	— IV	828	Jan. 5	844	Jan. 11
143	— V	996	Maj. 17	999	Febr. 18
151	— VI	1045	April. 28	1046	Dec. 17
A. Gregorius		1118	Mart. 15	1121	April. 27
159	— VII	1073	Jun. 30	1085	Maj. 25
175	— VIII	1187	Oct. 21	1187	Dec. 17
180	— IX	1227	Mart. 9	1241	August. 21
186	— X	1271	Oct. 27	1276	Jan. 10
203	— XI	1370	Dec. 30	1378	Mart. 27
207	— XII	1406	Nov. 30	1415	Jul. 4
230	— XIII	1572	Maj. 13	1582	April. 10
233	— XIV	1590	Dec. 5	1591	Oct. 15
238	— XV	1621	Febr. 9.	1623	Jul. 7
	Hadrianus.	Vide Adrianus.			
48	Hilarus	461	Nov. 12	467	Febr. 21
72	Honorius I	626	Sept. 28	638	Sept. 13
A. Honorius		1061	Oct. 28	1065	- - -
165	— II	1124	Dec. 16	1130	Febr. 14
179	— III	1216	Jul. 18	1227	Mart. 18
192	— IV	1285	April. 2	1287	April. 3

54 Hormisdas ab Ao.	514 Jul. 20 ad	523 August. 4
10 Hyginus	138 Jan. 13	150 Jan. 11
42 Innocentius I	402 Jan. 1.	416 Dec. 21
166 — — II	1130 Febr. 17	1145 Sept. 24
A. Innocentius	1178 August.	1178 a Sept.
138 — — III	1198 Jan. 8	1216 Jul. 16
182 — — IV	1243 Jun. 24	1254 Dec. 7.
187 — — V	1276 Jan. 21	1276 Jul. 22
201 — — VI	1352 Dec. 18	1362 Sept. 12
206 — — VII	1404 Oct. 17	1406 Nov. 6
217 — — VIII	1484 Aug. 29	1492 Jul. 25
234 — — IX	1591 Oct. 30	1591 Dec. 30
242 — — X	1644 Sept. 15	1655 Jan 7
244 — — XI	1676 Sept. 21	1689 August. 12
246 — — XII	1691 Jul. 12	1700 Sept. 27
55 Johannes I	523 Sept. 3	526 Maj. 18
58 — — II	532 Dec. 19	535 April. 21
63 — — III	561 Aug. 21	574 August. 12
74 — — IV	640 Dec. 3	642 Sept. 20
84 — — V	686 Jun. 10	687 Jun. 20
87 — — VI	702 Oct. 7	704 Dec. 21
88 — — VII	705 Febr. 8	707 Sept. 24
109 — — VIII	872 Dec. 14	882 Dec. 15
118 — — IX	898 Febr. 5	900 Febr. 19
125 — — X	915 Junii 18	929 Jun. 20
128 — — XI	932 April. 1	935 Febr. 16
135 — — XII	936 Januar. 13	964 Maj. 14
136 — — XIII	965 Oct. 1	972 Sept. 6
140 — — XIV	984 Oct. 19	985 Jun. ---
Jo. * F. Roberti	985 Dec. ---	986 April. ---
142 Joh. XV. al. XVI.	986 April 25	996 April. 30
A. — XVI-XVII	997 Maj. ---	998 Mart. ---
145-XVII-XVIII	1003 Jun. 6	1003 Oct. 31
146-XVIII-XIX	1004 Mart. 19	1009 Jul. 18
149-XIX-XX	1024 Jul. 19	1033 Nov. 8
189 Johannes XXI	1276 Sept. 16	1277 Maj. 16
198 — — XXII	1316 August. 7	1334 Dec. 4
203 — — XXIII	1410 Maj. 17	1415 Maj. 31

* Electus, sed consecratione Episcopali non inauguratus.

36 Julius I ab Ao.	337 Febr. 6 ad	352 April. 12
220 — II	1503 Oct. 31	1513 Febr. 12
225 — III	1550 Febr. 8	1555 Mart. 23
124 Lando	914 Dec. 4	915 Jun. 14
47 Leo I	440 Sept. 8	461 Oct. 30
82 — II	682 Oct. 19	684 Maj. 23
98 — III	795 Dec. 27	816 Jun. 11
105 IV	847 Apr. 12	855 Jul. 17
120 — V	904 Sept. 23	904 Nov. 18
126 — VI	929 Jul. 5	930 Febr. 9
129 — VII	935 Nov. 15	939 Maj. 24
134 — VIII	963 Dec. 6	964 Febr. ---
154 — IX	1049 Febr. 12	1054 April. 19
221 — X	1513 Mart. 11	1521 Dec. 1
236 — XI	1605 April. 2	1605 April. 27
37 Liberius	352 Maj. 24	366 Sept. 23
2 Linus	65 Jul. 7	67 Sept. 23
23 Lucius I	252 Oct. 10	255 Mart. 4
168 — II	1144 Mart. 10	1145 Febr. 13
173 — III	1181 August. 29	1185 Nov. 25
30 Marcellinus	296 Jun. 30	304 Octob. 24
31 Marcellus I	308 Maj. 18	310 Jan. 18
256 — II	1555 April. 9	1555 April. 30
35 Marcus	336 Jan. 18	336 Oct. 7
110 Marinus I	vide Martinus II	
131 Marinus II	vide Martinus III	
76 Marinus I	649 Jun. 14.	654 August. 6
110 — II	882 Dec. 23	884 Febr. 23
131 — III	942 Nov. 13	946 Maj. 26
191 — IV	1281 Febr. 22	1285 Mart. 28
210 — V	1417 Nov. 11	1431 Febr. 20
33 Melchiades	310 Oct. 8	314 Jan. 10
107 Nicolaus I	858 Mart. 25	867 Nov. 12
152 — II	1059 Jan. 31	1061 Jun. 24
190 — III	1277 Nov. 25	1280 August. 23
A. Nicolaus	1328 Maj. ---	1330 August. 25

193 Nicolaus IV ab Ao. 1288 Febr. 22 ad 1292 April. 14		
212 ——— V	1447 Mart. 6	1455 Mart. 25
100 Paschalis I	719 Jan. 25	824 Maj. 11
162 ——— II	1099 August. 14	1118 Jan. 18
A. Paschalis	1164 April. ---	1167 August. ---
95 Paulus I	757 Maj. 22	767 Jun. 21
215 ——— II	1464 August. 31	1471 Jul. 26
224 ——— III	1534 Octob. 13	1548 Nov. 10
229 ——— IV	1555 Maj. 23	1559 Aug. 18
237 ——— V	1605 Maj. 16	1621 Jan. 28
62 Pelagius I	556 April. 13	561 Mart. 2
65 ——— II	579 Nov. 26	590 Febr. 4
1 Petrus	50 Jan. 18	65 Jun. 29
11 Pius I	150 Jan. 19	153 Jul. 11
al. 12 idem	154 Maj. 6	161 Jul. 11
214 ——— II	1458 August. 19	1464 August. 14
219 ——— III	1503 Sept. 22	1503 Oct. 18
228 ——— IV	1559 Dec. 26	1565 Dec. 28
229 ——— V	1566 Jan. 7	1572 Maj. 1
19 Pontianus	231 Jun. 26	235 Sept. 28
116 Romanus	897 Sept. 11	898 Januar. 2
67 Sabinianus	604 August. 30	606 Febr. 7
86 Sergius I	688 Nov. 22	702 August. 14
104 ——— II	844 Jan. 27	847 Jan. 27
122 ——— III	905 Jun. 9	912 Dec. 6
147 ——— IV	1009 Octob. 2	1012 Jul. 13
73 Severinus	640 Maj. 1	640 Jul. 4
60 Silverius	536 Jun. 6	537 Nov. 16
34 Silvester I	314 Jan. 31	335 Dec. 31
144 ——— II	999 April. 2	1003 Maj. 12
A. Silvester	1044 Dec. 30	1045 Mart. 8
49 Simplicius	467 Mart. 5	483 Febr. 10
40 Siricius	385 Jan. 5	398 Nov. 26
89 Sisinnius	707 Dec. 25	708 Jan. 13
8 Sixtus I	117 Maj. 31	127 April. 3
25 ——— II	257 August. 23	258 August. 6

46 Sixtus III ab Ao.	432 August. 7 ad	440 Jul. 24
216 ——— IV	1471 August. 9	1484 August. 12
231 ——— V	1585 April. 24 ●	1590 August. 17
13 Soter.	162 April. 26	172 April. 22
24 Stephanus I	255 April. 15	257 August. 2
<i>Electus</i> Stephanus	752 Mart. 6	752 Mart. 10
94 ——— II	752 Mart. 19	757 April. 16
96 ——— III	798 August. 7	772 Febr. 3
99 ——— IV	816 Jun. 22	817 Jan. 22
112 ——— V	885 Jul. 25	891 August. 7
115 ——— VI	896 Maj. 2	897 Aug. ---
127 ——— VII	929 Febr. 1	931 Mart. 12
130 ——— VIII	939 Junii 9	942 Octobr. 23
156 ——— IX	1057 August. 3	1058 Mart. 29
53 Symmachus	498 Sept. 13	514 Julii 16
9 Telesphorus	127 Jun. 2	138 Jan. 5
75 Theodorus I	642 Nov. 3	649 April. 20
117 ——— II	898 Febr. 12	898 Mart. 3
102 Valentinus	827 Sept. 1	827 Octobr. 10
<i>Electus</i> Vicedominus	1276 Sept. 5	1276 Sept. 6
15 Victor I	186 Sept. 11	196 April. 20
155 ——— II	1055 April. 13	1057 Jul. 28
160 ——— III	1087 Maj. 1	1087 Sept. 15
A. Victor :	1138 Mart. 16	1138 Maj. 19
A. Victor :	1159 Octobr. 4	1164 ---
61 Vigilius	537 Nov. 22	557 Maj. 17
78 Vitalianus	657 Jul. 30	671 Dec. 31
18 Urbanus I	222 Octobr. 20	231 Maj. 24
161 ——— II	1088 Mart. 12	1099 Jul. 29
174 ——— III	1185 Nov. 26	1187 Octobr. 20
184 ——— IV	1261 August. 29	1264 Oct. 2
202 ——— V	1362 Oct. 31	1370 Dec. 19
204 ——— VI	1378 April. 8	1389 Octobr. 15
232 ——— VII	1590 Sept. 25	1590 Sept. 27
239 ——— VIII	1623 August. 6	1644 Jul. 29
93 Zacharias	741 Nov. 19	752 Mart. 3
16 Zephyrinus	198 Jun. 11	217 Dec. 20
43 Zosimus	417 Jan. 6	418 Dec. 17

CAPUT VIII.

Scriptores de Diis, Geniis, Sanctis &c.

Antiquitatum divisio in sacras, politicas, militares, literarias & privati usus atque domesticas 1. In sacris iterum varia consideranda, ac primo dicendum de religiosi cultus objecto, sive Diis quibus sacra facta. 2. Gentes nulla aliae. 3. DEI cognitio usque quaque testata. Theologia Naturalis atque Ethnica scriptores. 4. De origine Idololatria: & quomodo tot Gentibus placuerit multos colere DEOS, cum ratio unum esse DEUM suadeat? 5. Pro Numine culta quacunq; vel prodesse vel nocere possent, ut astra atque Elementa naturales, vel homines eorumque affectiones, vel genii ac Liberos. 6. Dii & Dea, boni & mali. Solitarii & cum aliis culti Dii, sive Cabiri. 7. Varia nomina & cognomina iisdem tributa Diis, ex varia occasione. 8. Unius summi DEI cultus. Veri DEI nomina & attributa Cabalistarum Sephiroth & Kelisoth. Scriptores Theologiae Judaicae. 9. De Trinitatis agnita vestigia apud Iudaeos & Ethnicos. 10. Scriptores de Deorum & aliarum Gentium Orientalium. 11. De Persarum, & aliarum gentium Heliolatria. 12. De Selenolatria, cultu stellarum, elementorum &c. apud varios populos. 13. De Idololatria Gentium, ac Graecorum, & utra absurdior? 14. De Diis Romanorum. 15. Gallorum & Germanorum veterum, aliorumque populorum. 16. Numinum in-
 17. Idolorum, vestes, nimbi, circumgestatio, ablutio, projectio, verberatio, exspiratio. 18. Deorum varia classes ac veluti gradus. 19. Dii tutelares provinciarum regionum, urbiumque. Vesta, Fortuna &c. 20. Dii artium atque variorum praesides. 21. Antonii Macedo Dii tutelares Orbis Christiani. 22. Patronatus & Praefectura super certa vita genera & beneficia, vel malis certis averruncandis in Ecclesia Romana Sanctis assignata. 23. Oratio, & Consecratio. 24. Canonizatio, sive hominum post mortem inter sanctos relatio. 25. Scriptores selecti de Angelis eorumque gradibus. 26. De Geniis, Laribus, Lemuribus. 27. De cultu Angelorum, Sanctorum, Eucharistia, Crucis, imaginum & reliquiarum apud Christianos. 28.

I.

Antiquitatum genus omne & prisca moris licet quæ latentissime patet, tamen ad perpauca capita commode reducitur: quicquid enim agunt homines, quoscunque ritus & mores observant, vel publice susceptos obeunt, vel privatim & domi. Publici rursus vel consistunt in colendo ac piando Numine, vel in rebus ad Reip. administrationem decusque facientibus versantur, vel ad rem militarem instituendam pertinent. Singularem quoque partem sibi vendicant literarum usus artiumque & scientiarum exercitatio atque incrementum, Athenæ, Scholæ, libri, officinæ, ædificia, mercaturæ, numi, opificia. Ad privatam denique rem spectant ritus puerperii, nuptiarum, vestium victusque; & instrumenti domestici omne genus, ac denique quibus fabula humanæ vitæ clauditur exequiæ funeris & posita extinctis monumenta.

II. Singula ex his persecuturo & scriptores cujusque argumenti de quibus noticia ad me pervenit deinceps tradituro, faciendum à sacris initium est: video autem omnia quæ afferri de religiosis antiquitatibus poterunt, comprehendi posse quam optime his quatuor capitulis, ut primo referam scriptores de religiosi cultus objecto, sive iis quibus sacra facta sunt, & majores humanis honores attributi: deinde de locis sacris, templis, lucis, altaribus: tum de sacris temporibus sive festis diebus, ac denique de cultu ipso religioso sive variis generibus sacrorum, sacrificiorum, precum, divinationum, Mysteriorum, processionum religiosarum, & modis venerandi Numinis atque *ἱεροδραστηρίαις* & superstitionibus quibuscunque.

III. Antequam vero de Numinis cultu dicere incipio, observandum imprimis est nullam gentem vel olim fuisse vel hodie usquam esse tam barbaram & immanem, sive ut Senecæ * verbis utar, ita *extra leges moresque projectam*, ut non aliquod Numen cre-

* Seneca Epist. 117. Artemidorus lib. 1. c. 9. *ὁ δὲν ἱερός ἀνθρώπων ἀθεῶν, αἰσασίλευτος, αἰῶς δὲ αἰῶνος πρῶτος θεός.* Confer *Ellian. II. 13. Var. Hist. Maximum Tyrium diss. I. Sextum Empiricum p. 320. contra Mathematicas,*

crediderit, colendumve cogitet: unde Plutarchus adversus Colotem Epicureum p. 1125. *Si terras abeis, invenire possis urbes muris, literis, regibus, domibus, opibus, civitate carentes, gymnasiarum & theatrorumque nescias, ἀνὴρ δὲ πόλιος καὶ αἰθέρι, μὴ χειμῶντος ἐν χαλκῷ, ἢ μὴδ' ὄρουσις μὴδὲ βροχίαισι μὴδὲ θυσίαισι ἐπ' ἀγαθῶσι, μὴδὲ ἀποτροπῆσι κακῶν ἰδέσις ἐστὶν ἰδέσθαι γενοῦς θεότης. Ἀλλὰ πόλις ἂν μοι δοκῆι μᾶλλον ἰδέσθαι χωρὶς, ἢ πολιτεία τῆς πρὸς θεῶν δόξης ἀνατροπῆς πατάσασσι, εὐσεβῶν λαβρῶν τῆσθεσσι.* Urbem vero templis diisque carentem, qua precibus, iurejurando, oraculo non utitur, non honorum causa sacrificat, non mala sacris avertere conisatur, nemo unquam vidit. Sed facilius urbem condidi sine solo posse puto, quam opinione de Diis penitus sublata Civitatem coire aut constare. Quod vero apud Ciceronem 1. de natura Deor. c. 23. Academicus Cotta, equidem inquit, arbitror multas esse gentes sic inhumanitate efferatas, ut apud eas nulla suspicio Deorum sit, frustra objicitur cum nullam nominet, & Cicero ipse tum in hoc ipso libro c. 16. tum lib. 3. Tuscul. quæst. & lib. 1. de legibus affirmat adeo alte insidere omnium cordibus sensum Divinitatis, ut falsum multi DEum colere maluerint quam nullum. Quæ porro de Gentibus Atheis apud veteres leguntur, ut de Thois apud Porphyrium lib. 2. de abstinentia ab animatis p. 132. ex Theophrasto (Simplicius p. 222. ad Epicetum vocat *Acrotboias*) ac de *Nasamonibus* apud Dionysium periegesi vers. 210. ad impios gentium illarum mores referendum, ut de *Gigantibus* Macrobius 1. 1. Saturnal. c. 20. *Gigantes quid aliud fuisse credendum est quam hominum, quandam impiam Gentem Deos negantem, & ideo existimatam Deos, pellere de cælesti sede voluisse?* Nam ut Cicero in Catone Majore c. 2. *quid est aliud Gigantum more bellare cum Diis, nisi natura repugnare?* Tales fuerunt *Phlegyes* οἱ Διὸς οὐκ ἀλέγοντες *Jovem non curantes* Homer. hymno in Apollinem v. 279. qui in scholiis ad Iliad. N. 302. αἰθεοί, apud Eustathium p. 904. ἀσεβεῖς ἄνδρες καὶ ληστροκοί appellatur. De genere quodam *Æthiolorum* Strabo lib. XVII. p. 822. quod αἰθεοὶ νομιζονται, ἔσθ' ἢ καὶ τῶν ἄλλων Φασὶν ἐχθαίρειν καὶ κακῶς λέγειν, ἐπειδὴν προσέδωσαν ἀνίσχοντα, ὡς καί ποτε καὶ πολέμοισι αὐτοῖς, κατεφύγοντι εἰς τὰ ἔλα. Hi fuerunt *Atlantes* de quibus Mela lib. 1. c. 8. *solem execrantur & dum oritur & dum occidit, ut ipsis agrisque pestiferum.* Atque hæc causa quare pro Atheis haberentur, non quod nullum Numen coluerunt. De *Callaïcis* five *Lusitanis* apud eundem Strabonem libr. III. pag. 164. εἰσι δὲ τὰς Καλλιαικῶς αἰθεῖς Φασὶν, nimirum quia δυσσεβέστατοι

ὄντες ἀποβεβλήκασι τὸ θρησκευτικὸν καὶ τὸ φιλαθέριον quod commercii carentes humanitatem exuisse videntur ut idem Strabon p. 155. loquitur, qui alioqui p. 154. testatur Lusitanos fuisse θεῶν frequentes in sacrificiis, de quo confer Lud. Nonium in Hispania p. 143. Gallos ab omni religione alienos arguit Cicero pro M. Fontejo c.9. seq. quam tamen nationem omnem admodum fuisse deditam religionibus testis Cæsar VI. de bello Gallico c. 16. De Barbaris Arabibus S. Nilus narratione 3. Ἰσὲν ἢ κελδοὶ ἢ νομάδων ἢ χερσοικτων. Mox tamen de illis addit p. 28. ἄγαν ἢ τῶ πρώτῳ προσηύκτες καὶ θεῶν ἀπατάσσει.

Non magis fidem merentur quæ apud recentiores scriptores nonnulla jactantur de variarum Africæ, Americæ & Insularum quarundam gentium Atheismo. Nam quicumque illas ita adierunt, ut linguæ & morum nationis cujusque sufficientem notitiam sibi compararent, longe aliud de illis testantur, docentque parum tribuendum esse illorum relationi, qui vel ex ignorantie & præjudicio falsum tradiderunt, vel plane de industria veluti atheos populos traduxerunt eum tantum in finem, ut crudelitati quæ gentes illas miseris Hispani exciderunt, color aliquis quæretetur. Mirumque adeo est viro acuto Petro Bælio tam facile potuisse persuaderi, ut argumentum à consensu gentium in colendo Numine petita floccipenderet ob tam incertas lubricasque relationes, quæ merito suspectæ illi debebant videri, cum plures earum jam certis testimoniis falsi compertas non posset ignorare. Cui rei explicandæ ne prolixior sum atque à scopo hujus libri longius discēdam, rogo Lectorem ut consulat Jo. Lud. Fabricii Theologi Palatini Apologeticum pro genere humano contra Atheismi calumniam, inter ejus opera editum Tiguri 1698.4. p. 119 sq. Eduardi Stillingfleet novas Origines sacras postumas Anglice editas Cantabrigiæ 1701. fol. p. 77. seq. & V. C. Maturini Veisserii la Crose Dialogos Gallice vulgatos, varii Historici, literarii, sacri & Critici argumenti A. 1714. 12. p. 254. sq. Nonnulla etiam huc spectantia notavit B. Josua Stegmannus in Photinianismo diss. 3. p. 24. Jac. Bernardus in novellis Reip. literariæ A. 1705. T. 1. p. 133. & 311. seq. & A. 1707. T. 1. p. 43. seq. Andreas Adamus Hochsteterus in Exercitatione de religione naturali, Tubingæ nuper edita, Jo. Frid. Corvinus Pastor Hornburgensis in Ducatu Halberstadiensi, in corpore Doctrinæ, Hi-

stori-

horum hæresum Godfridi Arnoldi opposita lib. 2. c. 18. seq. Petrus Lombosius ad Ciceronem de natura Deorum pag. 87. 88. & 713.

H. Credamus igitur Apostolo testanti in *1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a* Rom. 1. 19. seq. à DEO inquam, non cessante testatum, se facere omnibus benefica manu sua Actor. XIV. 17. ut ab illis veluti palpando inveniatur. XVII. 27. Credamus sensibus ipis Naturali quæ est in omnibus hominibus, usquequaque terrarum viventibus, atque in hoc conspirantibus ut ex contemplatione hujus unius, scilicet Auctorem, Auctorisque bonitatem, potentiam & sapientiam intelligere possint. Credamus omnibus regnorum & civitatum principibus, qui sine religione & cura Numinis coallescentes, civitates probe perspexerunt, neque adeo possunt esse profuso uti ad Respublicas continendas, nisi sensum, qui à Deo homini jam innatum nosset. Credamus denique, quædam scriptorum omnium, qui quarumcunque nationum, qui in sacris vel Christi nomine alienam omnes imperia faciunt & indubitatum relinquunt, Theologiæ Naturalis, religiose alte impressa fuisse effectum in ipsorum cordibus. Hoc Cæsar, & Cæsaribus, & alio sole calentes terras, hoc America, India, & Asia & Africa populi si ad eos adeas, vel si digna monumenta, & universonum commentarios de illis consulas, de gentibus, quæ præter præterita hoc præca loquuntur monumenta de gentibus, non modo, sed porinde & de Chaldæis, Egyptiis, Indis, Sinensibus & nationibus quantumvis remotis, quibusque. Hujus rei insignia testimonia, colligenda licet in illustris Huetii Concordia rationis & fidei, in Jo. Eugubini libris de perenni Philosophia, in Jo. Chronio, Stetin. 1647. 4. & in Tobia Pfanneri systemate gentilis purioris, Basl. 1679. 4. ut Theologiæ Naturalis Raymundum de Sabunde, Raymundum Bregantini, Raynaudum (T. 5. Opp.) Daniele Clasenium, aliosque jam omittam. Similiter Legis quoque naturalis sensus in gentibus perspicue animadvertitur, in scriptis demonstratum est. Grotio, Sam. Pu-

V. De Origine Idololatriæ quam à Serucho * veteres repetunt, videndi Interpretes ad librum Sapientiæ cap. XIV. atque opus eruditum *Gerb. Job. Vossii*, nec minus *Edoardi*, Baronis *Herbert de Cberbury* liber de religione Gentilium errorumque apud eos causis, ab *Is. Vossio Amst. 1663. 4.* primum in lucem editus, & ibidem 1700. 8. recusus. Cum vero unum DEUM summum, non multos DEOS esse perspicuis argumentis ratio doceat, & Universitatis rerum structura & harmonia ad communes fines tendens testetur, mirari aliquis possit, unde illa caligo magnæ partis generis humani, ac tot populorum plures Deos colentium? Sed imprimis certum esse puto plerosque omnes πολυθείας veneratores, (indoctus vulgus excipio hominum quid faciant & quid colant parum cogitantium) non æquali gradu & dignitate Deos quoslibet habuisse, sed ut Maximi Tyrii verbis diss. I. utar, *ἕνα ἰδοὺς ἀντὶ πάντων γὰρ ὁμόφωνον ἄμα καὶ λόγον, ὅτι ΘΕΟΣ εἷς πάντων βασιλεὺς καὶ πατήρ, καὶ ΘΕΟὶ ΠΟΛΛΟὶ, θεῶν παῖδες, συναρχόντες, θεῶν.* In hoc leges ubique terrarum atque opiniones convenire videbis, DEUM esse UNUM, Regem omnium & Patrem, MULTOS additos esse DEOS alios qui supremi illius filii sint, & quasi in Imperio collega. Ταῦτα δὲ ὁ ἑλληνὺς λέγει, καὶ ὁ βαρβαροὺς λέγει, καὶ ὁ ἠπείρατος, καὶ ὁ θαλάσσιος, καὶ ὁ σοφὸς καὶ ὁ ἀσοφός. In eo Græcus cum Barbaro, mediterraneus cum insulano, sapiens consentit cum stulto. Plures igitur inferiores Deos veluti providentiæ Divinæ & gubernationis Mundi ministros & Angelos sub uno DEO summo Demiurgo venerandos sibi duxerunt, inque horum cultu ferme fvere frequentiores, sive quod supremum illum nulla cogitatione attingendum, nulla satis digna prosequendum veneratione, adeoque omni cultu externo superiorem ** esse solo mentis recessu, intimo veneran-

* Confer si lubet Codicem Pseudepigraphum Vet. Test. p. 337.

** Thomas Gale, ad Jamblicum de Mysteriorum Ægyptior. p. 199. *Constat ex libro IV. Cyrilli contra Julianum. Porphyrum existimasse, solos Deos mundanos colendos esse, non autem supremum illum. Fuit & hac plurimorum ex Schola Platonicæ opinio. Confer eundem Galeum p. 266. ubi inter alia affert hæc Luctatii ad IV. Thebaidos: Ἰνfinite autem Philosophorum, Magorum Persæ item confirmant, revera esse præter hos Deos cognitos qui colantur in templis, alium principem & maxime Deum, ceterorum numinum ordinatorem. Plura in hanc sententiam Stillingfleetus in Originibus sacris novis postumis p. 74. 75. 76. for this was a principle among many nations, that the supreme God was to be worship'd only by acts of the Mind and that external Worship was only for lesser Deities. Description de l'Isle Formosa par G. P. Salmanaazaar p. 34. *Il enseigne à ne reconnoître qu'un seul Dieu, que les Peuples croient si grand & si redoutable, qu'ils n'ont fait aucun sacrifice, mais ils ont établi le Soleil pour l'objet de leur culte &c.**

modum & admirandum existimarent : sive quod inferioribus Diis
 omniumque omnem qui his tribueretur in supremum illum Regem
 omnium & parentem existimarent redundare. Ac cum DEI ipsius
 invisibilem formam ignorarent, & vellent tamen habere aliquid in
 quo expressio subsisteret & sensus ipse hærere posset, multa ejus
 symbola & imagines sive in rebus naturalibus quæsiwerunt, sive
 ipsi conseruati sunt, in quibus potentiam Numinis colerent, idem
 sæpe sub multis nominibus & formis atque imaginibus, Deumque
 ut ita dicam *επιεικῶς* & *μετέμορφον* venerati.

¶ II. Non mirum itaque est adeo, quod dum in inferioribus
 mortalium cogitatio, tam multos tamque passim di-
 versos colendos deligere potuerunt: quicquid enim vel
 profectum esse sibi insigniter posse intelligebant, hoc religio-
 se cultus profectum sibi duxerunt, idque tanto magis & im-
 petius, quo efficacius illorum sensu tangebantur, vel quo præsen-
 tibus ad iuvandum vel vicissim ad nocendum vim esse
 senserunt. Hinc frequentissima Spirituum, Dæmonum,
 Geniorum adoratio, de qua Vossius libro I. de Idololatria, tum
 virtutum, tum ipsius & Naturæ, de qua idem lib. VII: nec minus
 Stellarum & stellarum, elementorum item ut telluris, ignis alia-
 rumque naturalium de qua idem Vossius lib. II. & III. Consimili-
 ter cultus ipsis tributus hominibus, non tantum qui vel
 in rebus reperissent, vel magnis rebus gestis admirationem
 suscitarent, sed etiam quos amor vel adulatio vel fraus
 religiosè venerandos svasit obtulitque. Neque infrequens
 cultus feminarum, ut apud Gallos & Germanos de quo
 Vossius lib. I. c. 205. Miscellameor. & Nicolaus Chorierius in Vien-
 nensi vitatibus. De cultu Heroum ad eundem Vossius VII. 2.
 Quædam præsertim brutas ob hanc causam cultas passim con-
 siderari, utilia & præclara quædam homines * docue-
 runt, præsertim utam singulares præbeant usus, vel singulari aliqua
 arte benefica, noxiave. Quo de argumento plura nos-
 tris præstat Labeonis liber de Diis animalibus quem laudat
 Plinius in c. 1. Sencidos. Quamquam ex eodem Senio constat appel-
 lantur, quod de animis fiant. Plurima quoque & peroru-
 dita

Gg

dita

* Confer Baconem de Verulamio lib. V. cap. 5. de augmentis scientiarum.

dita sunt quæ de iisdem docet Vossius lib. III. & IV. Idem de cultu plantis & rebus inanimatis exhibito videndus lib. V. & VI. & de virtutibus ac vitiis, valetudine, morbis aliisque affectionibus rerum hominumque religiose cultis libro VIII. & de imaginibus atque symbolis Deorum libro IX. Quamquam si recte rem putemus, animalia quoque, plantas & alias res contemtiore naturales, rerumque affectiones & ipsas pro symbolis potius divinitatis cultas, quam ipsamet pro Diis habitas à gentibus, (certe à cordatioribus inter illas hominibus) existimaverim, quod de Ægyptiis certe dubitare nos haud sinit Plutarchus libro de Iside & Osiride.

VII. Sexum in Divinis ~~et~~ commentis sunt plerique vel hominum similitudine ac modulo Numina formantes metientesque, vel potius ut duo illa quibus omnia constant vim activam quidem & effectricem Deorum, passivam vero facultatem & materialem causam Dearum nomine significarent, & quum Numina sua confunderent cum natura rerum, statuerunt Deos ἀρρενόθελεις, mares simul fœminasque; hoc est qui soli ad rerum generationem conferrent hoc, quod in hominibus & cæteris animantibus mas & fœmina. Dilucidius hoc pateret si ad nos pervenisset liber Hipparchi Stagiritæ, quem Aristotelis discipulum Svidas testatur scripsisse librum τί τὸ ἀρρενὸν καὶ θῆλυ τῶν θεῶν, καὶ τίς ὁ γάμος; de eo quid mas & fœmina sit -- inter Deos, & qua eorum nuptia? Expendenda interim quæ de τῆς γάμου disputant Pythagorici & Orphici. Et quod iisdem Pythagoricis unarius numerus virtute est ἀρρενόθελος, actu ἀειδιμῶ πατρῶ, binarius μήτηρ, & ex his ortus numerus tertius ἀρρενόθελος: Pseudo Hermeti quidem Deus ἀρρενόθελος vocatur & ex Platonicis ipsi Synesio quantumvis Christiano. Julio Firmico pater omnium & mater. Similiter Dii Ægyptiorum de quibus Plutarchus, VIII. 1. sympos. Chaldaeorum item & Phœnicum, quemadmodum notat Jo. Crojus in specimine conjecturarum ad loca quædam Irenæi, Origenis &c. Confer Casaubonum p. 73. ad Baron. Joannem Rualdum animadversione 42. ad Plutarchum p. 132. & Theoph. Raynaudum T. XI. Opp. p. 173. Bacchus καὶ ἀρρηγε καὶ θῆλος ὁ θεὸς ὡς φασι, itaque Aristides Orat. in Bacchum T. 1. p. 52. de quo plura Tristanus T. 2.

* De Cabbalistis & Christianis, Spiritui sancto fœminæcum sexum tributibus dixi in Codice Apocrypho Novi Test. p. 361, seq.

Dei p. 11. seq. & de aliis Græcorum Romanorumqve. Diis Vir illustriſſimus Giſbertus Cuperus in *αἰτιολογία* Homerip. 227. ſeq. ut Æones Valentianorum *αἰτιολογία* tætam, de quibus præter Crojum libro *De Deo* Optavius ad Epiphanium; p. 67. & D. Hooperus Episcopus Bathoniensis & Wellensis in conjecturis de Valentianorum hæresi quædam Egyptiorum Theologia illustrat, Lond. 1711. 4. His præter præter Irenæi & Tertulliani addes ubi lubebit & examina- bimus in Henrico Joverciano in libro Gallico, le Platonisme dévoilé p. 107. & c. & Mandus *αἰτιολογία* Jarchas Philosopho Indo apud Philostratum lib. 3. c. 10. de qua sententia conferendus Vossius Vel *αἰτιολογία* . Nota vetus formula *sive DEUS sive Deus*, de qua etiam Vossius lib. 5. de formis & Tiraqvellus libro de retractu *De matre* & *De matres*. Idem Briffon. p. 44. Dii *ματρων* Vales p. 18. ad Harpocrationem. *Θεῶν & Θεῶν* sive *Θεῶν & Θεῶν* Orpheus apud Proclum vocat, *Γένους*. *Δαιμόνως* *Γένους* & *Τραϊδης* Anguli & Ancula, Diis in Sole *ματρων* respondentes *Θεοί ἡλίου*. Vide Proclum in Timæum ita *ματρων* p. 67. ſeq. lib. 5. p. 293. 294. Saturno respondent Rhea, *ματρων* Idæa Mater, Latia, &c. Jovi Juno, Diana, Pallas, *ματρων* Minsira; *Πύλοισ* Maja & Proserpina, *Μαρτί* Venus, *Μοῖρῶν* Terra & Ceres, *Ἡσίο* *σφίρilli*, *Θηθύς* *Ὀρεῶν*, *Σατύρων* *Ὀρέων*, *Κωϊνῶν* Flora, *Ἰουρίτι* *Κωϊνῶν*; *Σατύρων* *Πανίτων* Famulorum *ματρων* Geniis muliebres sive Junones, de quibus Sponſus innumera. alia Deorum nomina omittam. Vide *ματρων* & Alexandum Morum in notis ad novum Fœderis lib. 1. c. 1. g. Observis etiam in veteribus inscriptionibus *ματρων* postea *ματρων* sed etiam *ματρων*, postea *ματρων* ut notavit Claudius Dansvejus p. 107. *ματρων* Orthographia. Etiam in numis non modo Liber & Libera, nec modo Venus Dea sed DEUS quoque; Sic Luna Dea & DEUS Lunus de quo Casaubonus lib. 1. ad Spartianum Caracallam cap. VII. Hugo Grotius lib. 2. de imperio *ματρων* diff. de existentia DEI p. 4. & Menologio sive libello de Mensibus cap. 1. *ματρων* barbara. virilis aliaque muliebris in Sponſi *ματρων* erudite antiquitatis p. 104. Philoni lib. de Abrahamo *ματρων* qui in agenda consistit, *ματρων* quod percipiendis, quas dijudicat, *ματρων*.

Sententia horum qui sexum in Divinis vel DEum *αἰετός* *ἄσπετος* statuunt, valde affinis est illorum opinioni, qui vel duo putant esse contraria omnium rerum principia coaeterna, bonam & malum, vel DEum esse existimant non modo causam & demiurgum, sed quoque materiam universi. Uterque error dici non potest quam longe lateque invaluerit jam olim, & hodie passim serpat. Posteriores hunc maxime nostrae aetate in crustavit Spinosa, à quo Cabbalistas nonnullos non alienos esse docuit Henricus Morus in fundamentis Cabbalæ T. 1. Opp. Philosoph. pag. 523. & Jo: Georgii Wachteri liber, qui inscribitur Spinozismus in Judaismo. Amstelod. 1699. 8. atq; D. Joh. Franciscus Buddeus in Philosophia Hebræorum p. 325. seq. Eodemque tendere dogmata Philosophorum unitatem & immutabilitatem omnium rerum statuentium vel motum negantium, ut Zenonis Eleataz, Xenophanis, Melissi, Sorani, Stilponis, Plotini, Jamblichi, Procli, Aristotelis, Averroardi, Scotistarum, Casalpini, passim disputat in Lexico suo Historico Petrus Badius, qui Japonenses quoque Spinozismo suffragari contendit quemadmodum in Hallensium observationibus selectis T. 1. p. 104. Spinozistis accensentur etiam ii Philosophi, qui ut Stoici DEum autuerunt esse mundi animam. A Jacobo Behmio similiter loci Epistolæ ad Romanos, * XI. 36. & 1. Cor. VIII. 6. etiam illi, qui DEUS materia universi constituatur, qui omnia ex se per emanationem produxerit, quin imo hoc ipsum esse totius Behmianorum & enthusiasti atque fanaticismi inter Ethnicos, Christianos & Mahomedanos fundamentum, omnia ex DEO materialiter procedere, atque in illum iterum revolvenda, idemque sensisse Ægyptios, Sabios, Orphicos & plurimos à Gæta, à Indis, Gallorumque Druidas & alios bene multos, quos hanc ipsum fuisse originem idololatriæ, ut in rebus antiquissimis DEum se recte colere plerique opinarentur, fuisse atque, ut docet D. Abrahamus Hinckelmannus ὁ μακροβίος in fundamenti Böhmiани, vulgata Germanice Hamb. ad præcipuum observandum tamen est, non omnes qui dogmata nonnulla Spinozistæ suffragari videntur, amplexi forte sunt, illico etiam Spinozistæ a Deo probavisse, aut atheis ideo adscribere.

* Non causam materialem sed efficientem tantum, notandum est quod scripsit S. Basilii libro de Spiritu S. cap. 4.

DEum causam efficientem & moderatorem universi, ab universo
 immutabilem à corpore distinctum, scelerumque vindicem ac vir-
 tutum remuneratorem agnoverint: aliis etiam præter rem dogma-
 ta illa impingi, ut Hippocrati, vel ut Plutarcho, qui tamen ad-
 versus Socrates p. 1075. dilerte docet divinæ perfectioni esse adver-
 sari, ut in communi *inruptores* universi in Jovis essentiam omnia
 rotando atque in ea consumantur. Confer quæ de Plotino notavi
 lib. IV. *Dei Græcæ* cap. 26. pag. 150. Nam impudentiam Jo. Tolan-
 di *sententia* in originibus Judaicis nuper Moysen ipsum Spinosi-
 sit accensuræ non dubitavit.

Quæ sententia de duobus principiis distinctis cœternis
 bono & malo non minus late serpsit olim, viresque agit
 hactenus, præter duas causas potissimum, quia plerique sibi persva-
 derent nihil fieri posse, & DEum optimum, malorum quæ ob-
 scure videtur, causam esse non posse. Sed nihil posse fieri ex
 nihilo, nullo demonstrare hætenus potuit, licet rationi aperte
 ostendatur credere quod à nihilo aliquid factum fuerit. At enim
 si non esset causa potuit aliquid condi ex nihilo reale, uti co-
 gitatur quando vult ex nihilo veluti condit ideas. Malum nul-
 lum potest esse causa DEus sit, sed quam primum sub DEO aliquid
 potest, non est DEus h. e. caret summa illa perfectione quæ pri-
 vationi boni per naturam obnoxia est, aut libertatem sortita
 potest, ut possibilitati ut ita dicam libertate illa abutendi. Po-
 tuit tamen ponitur quoque impar, positaque luce creata po-
 tuit tenebras, licet tenebras non condidit DEus, non
 potuit tamen. Illa porro ut potentia ita sapientia ac bo-
 na conditor perfectissimus est, ut pro consilio suo &
 proposito quam optima fecerit & pulcherrima,
 ordinem magis etiam miraremur, si possemus uni-
 versum leges totamque omnis ævi durationem & conse-
 quentiam complecti, qui in minuta sæpe particula hærentes
 & pro malis habemus quæ in se mala non sunt, fa-
 vorum bonorum majoremque pulchritudinem. Sed quem-
 admodum videmus ridicula ferri judicia de consiliis Princi-
 palium, ut privatis commodis illa metiendo intimas eorum
 explorant, sic longe absurdus reprehenditur ab nobis homin-
 um, qui divina sapientia & justitia, qui infinitissimam
 quæ partem de ea quæ ante pedes nostros sunt hæc capimus,

BONI DEI Nomina sive symbola sunt :

1. apud Persas *Orimazes*
2. apud Ægyptios *Osiris*.
3. apud Græcos & Romanos *Jupiter*, *Dijovis*.
4. apud Philosophos *DEUS*, *Lux*, *ignis*, *vita*
5. apud Manichæos & alios hæreticos * *Duitas*, *Pater JEsu Christi*, *DEUS Novi Test.*
6. apud Cabbalistas divinæ *Sephiroth*
7. apud Formosanos *Tamagisanha* &c.

MALI PRINCIPII nomina sive symbola :

1. apud Persas *Arimanius*. Confer Plutarchum de *Iside* p. 369. seq. *Abermam* Herbelot p. 100. *Bibl. Oriental.*
2. apud Ægyptios *Typhon*.
3. apud Græcos & Romanos, *Pluto*, *Cacodæmon*, *Vajotob*, *Dæ*, *αὐρορα* *αὐρορα*, *DEUS averruncus*.
4. apud Philosophos, *Materia*, *tenebra*, *nox*, *mors*, *nihil*.
5. apud hæreticos *Creator*, *Demiurgus*, *DEUS Vet. Test. ἀρχὴ τοῦ κακοῦ* *τὰτθ.*
6. apud Cabbalistas, *Kelifoth*, *Sammaël*.
7. apud Formosanos *Sariafing*, apud Chineses *Jao*, *Sarbrum*, *niger DEUS*, *Scermeboch*. &c.

Quam multi dogma hoc de duobus principiis Deo bono uno, altero malo, vel quod idem ferme est, de Hylæ sive materia mali principio, Deo cœterna, probaverint olim, plerumque hodie, consulendi Jacobus Thomasius ἱ μακροβίωτος in *Historia Philosophico* Lipsi. 1667. 4. p. 28. seqq. & libro de *Stoicæ Mundi* Lipsi. 1676. 4. p. 29. seqq. 77. 162. seq. Balthasar Beckerus in *Stoicæ mundi* fascinati, Petrus Bælius in *Lexico suo* & alii scriptores antiqui atque inprimis Jo. Christophotus Wolfius amicus & collega nostrer conjunctissimus in Manichæismo ante Manichæos, & ante Christianos redivivo Hamb. 1707. 8. Ab illis disjunctis veteres, si quod Thomas Hydeus in *Historia religionis veterum Persarum* p. 161. sibi persuasit, alterum mali principium esse creatum: Sed nihil tale ex Plutarcho & aliis veteribus colligitur. Eorum autem qui nostra ætate, qua controversia hæreticorum

* Prudentius in *Hamartigenia* v. 37. hæreticos qui duos contrarios deos esse dicebant vocat *Duitas*, quas recentiores quidam *γυμνοστυχιον* & *αὐρορα* dicunt. Manichæi, Marcionites, Valentini, Pauliciani &c.

origines mali à plurimis eruditissimis hominibus in omnes partes
 agitata est. unitatem DEI bonitatemque & providentiam insigni-
 ter vindicarunt, juvat vel unum laudare illustrem Leibnitium,
 eoque Theodiceam sive specimen de bonitate DEI, libertate homi-
 nis & origine mali, editum Gallice Amstelod. 1710. 8.

Evadens & hic humanæ mentis error, Deos malos & Ca-
 cedemones imprimis putare colendos ne noceant, cujus rei multa
 exempla reperire licet apud Vossium lib. 1. de Idololatria cap. 8.
 Tacophilum Raynaudum T. VIII. Opp. p. 530. seq. & in *Alexandri Rossai*
 variis religionibus sive religiosis cultibus orbis terrarum, quem
 librum in Anglica lingua Germanice vertit Albertus Reimarus Lu-
 bensis, Amst. 1668. 8. & Gallice Thomas le Grue Amst. 1666. 4.
 apud in *Abrahami Rogeri* janua aperta Ethnicismi, doctisq; *Christophori*
Arnoldi ad illum librum ex Belgico Germanice translatum animad-
 versionibus, Norimb. 1663. 8. Non tamen huc facit inscriptio vetus
 apud Græcorum p. CXXX. 4. quæ à Clariss. Struvio p. 83. Antiquit.
 Latina interpretatur, nam pro KAL. ÆLIONIN. DI. IR. quod
 deus est, ut videtur, explicavit, legendum est L. ÆLIO CÆ-
 SÆRE, ut in nova Gruteriani operis editione ex Reinesio recte est
 annotatum.

...notabantur vel Dii singuli, vel plures junctim, qui
 ...*οὐρανός, οὐρανός, οὐρανός, οὐρανός, οὐρανός* quod
 ...templa, aras communes ac consociatas habe-
 ...conferendus Stephanus le Moyne notis ad Varia-
 ...ad aram Herodis Attici, Gisbertus Cuperus
 ...IV. 3. & libro de Harpocrate p. 149. 152. *Cabiros*
 ...interpretatur V. C. Hadrianus Relandus diss. 1.
 ...1706. 8. atque ita dictos observat Dioscoros Ca-
 ...nec non inferos Deos Cererem, Proserpinam,
 ...Mercurium. Confer si placet Joannis Antonii Astorii
 ...rationem de Diis Cabiris, vulgatam Venetiis 1701.
 ...Gyberleti diatribam de Mysteriis Deorum Cabirorum,
 ...Hinc & imagines *papthea* & numi *panthei* in qui-
 ...symbola pluribus Diis communia, de quibus Stru-
 ...Claudius Nicasus in diss. de numo Pantheo
 Ha-

Hadriani Lugd. 1689. 4. Petrus Segvinus numism. p. 3. Jac. Wildius p. 208. 209. aliiqve. De templis festisque Pantheis infra erit dicendi locus.

VIII. Tralatitium & illud, multiplicia Diis *nomen* attributa & appellationes datas variis de causis, sive à loco ubi colerentur, sive ab ope & auxilio quod ab illis expectarent homines, sive ab alia occasione, in quibus cognominibus Deorum annotandis industriam præcipue probarunt *Julianus Aurelius* Lessigniensis libris tribus de cognominibus Deorum gentilium, qui Antvverpiæ 1541. & cum Phornuto Basil. 1543. 8. & auctiores Lovanii 1769. 8. separatim, & ante non ita multos annos in Belgio lucem viderunt: tum *Lilius Gyraldus* vir doctissimus in syntagmatibus de Diis, quorum Index in editione præsertim Leidensi A. 1696. fol. à V. C. Joanne Jensio subjectus amplam illorum copiam ordine Alphabetico spectandam suppeditat, quæ tamen ex veteribus Inscriptionibus & numerorum antiquorum supellectile multum etiamnum augeri potest, hæc enim ambo genera præcorum monumentorum ætate Gyraldi & Juliani Aurelii nondum satis diligenter à viris doctis illustrata.

Imagines Deorum quales finxere antiqui, passim in iisdem numis conspiciuntur, & à viris doctis qui numos ediderunt illustrantur, quibus addi possunt præter Gyraldum à me jam laudatum *Vincentii Chartarii* Rhegiensis *Imagines Deorum*, Italice primò divulgata, Venet. 1571. atqve Latine versæ ab Antonio Verderio sub Panthei antiquorum titulo editæ Lugd. 1581. 4. recusaqve Rotemburgi ad Tubarim 1683. 4. & hinc inde à Paulo Hachenbergio ut habet titulus illustratæ (licet in libro ipso nihil reperio quod ad Hachenbergium referre possim) Francofort. 1687. 4. Præstantissima vero Chartariani operis editio est quæ Italice cum *Lamberti* Agostii auctario & dissertatione de Diis utriusqve Indię Orientalis & Occidentalis & animadversionibus, Cesarisqve Malfacti allegorici prodiit Patavii 1615. recusa ibid. 1626. 4. Venet. 1627. 4. & *Ortelii* Deorum Dearumqve capita ex numismatibus, cum *Phil. Galci* Antvverp. 1573. 4. & *Francisci Svertii* 1601. 4. Antvverp. 1620. & Bruzellis 1683. 4. recusa, exhibentur Tomo VII. *Tabularum*

Anti-

Antiquit. Græcar. *Michael* quoque *Angelus Caussens* in prima parte *Musei Romani*, in Actis Eruditorum T. 2. Supplementi p. 33. recensiti, exhibet & illustrat varias Deorum Dearumque imagines Rom. 1691. fol. & Tom. V. Thesaur. Antiq. Romanarum. Idem, *Caussens* nonnullas Deorum imagines exhibet in gemmis antiquis delineatis Rom. 1700. 4. confer Act. Erud. ejus anni p. 481. Præterea imagines Deorum obvias apud alios gemmarum veterum collectores, illustratoresve *Job. Chiffetium*, *Leonard Augustinum*, *Hub. Goltzius*, *Abrahamus Gorlaum*, *Job. Petrum Behorium*, *Jac. Gronovium*, *Jacobum de Wilde*, *Dominicum Rossi* & *Paulum Alexandrium Mafficum*, esse in Thesauro Palatino & Brandenburgico, præstantissimi *Laur. Augusti* & apud antiquarios passim. Etiam prioribus Tomis, (primo maxime) Thesauri antiquitatum Græcarum, inter imagines à *Cl. Gronovio* collectas, Dii quidam, licet perpauci, comparantur quo ipso nomine reprehenditur à *Begero* in colloquio quomodocumque de tribus primis Thesauri antiquitatum Græcarum voluminibus, quod sub *Dulodori* nomine anno 1702. in lucem editum. *Perolin* est in fol. Freqventissimæ ut jam dixi sunt imagines Deorum in numis, de quorum scriptoribus alio in loco dicitur. Nunc sufficit, præter *Ortelium* modo laudatum nominasse *Antonii Augusti* Episcopi Tarraconensis dialogos XI. de numis, Hispanos scriptos vulgatosque Tarracone 1587. 4. & à *Dionysio Octaviano Salsitana*, Rom. 1650. fol. ab *Andrea Schotto* latine translatos & præterea, quibus idem *Schottus* dialogum XII, in quò de de prisca religione & Diis gentium agit subjunxit Antvv. 1617. 4. *Balth. Bebelii* de gentibus IV, de Theologia gentili ex numis illustrata, *Witellii* 1658. laudat *Struvius* in Syntagmate Antiquitatum Rom. p. 19.

Historia Deorum præter *Hesiodum*, cujus *Theogonia* exstat, *Crispianum Abaris*, *Andron*, *Antiphon*, *Dromocrides*, *Epimenides*, *Antiphanus*, *Musaus*, *Orpheus* & *Pherecydes Atheniensis* in suis libris. *Bibl. Græcæ* cap. 8. §. 15. ubi de *Hesiodo*: Vide etiam, *Gregorii* præfationem ad familias Byzantinas & *Jac. Frid. Heumannii* Historiam literariam de fatis studii Genealogici apud Græcos & Latinos, *Qvedlimb.* 1702. 8. E recentioribus præter interpretes *Hesiodi* & *Burcardi Pylada Brixiani*

Poëma elegiacum libris V. de Deorum genealogiis, Hesiodo in editionibus quibusdam antiquis adijungi solitum, *Eilbardus Lubinus* in face poetica sive Genealogia & rebus Gestis Deorum gentilium, virorum, Regum & Cæsarum Romanorum tabulis illustrata, Rostoch. 1598. 8. Thomas Galeus ad *Apollodori* Bibliothecam sive libros de Diis de quibus in eadem Bibliotheca Græca lib. 3. c. 27. His conferendi scriptores de Valentianorum Aeonibus, Irenæus, Tertullianus alij;

IX. Ut ad summum illum verum ac singularem DEUM & nunquam sine intimo venerationis & amoris sensu cogitandum revertamur, hunc omnis autorem boni, omnium rerum conditorem adoratione & sacrificiis primi statim homines coluerunt, illumque ejus cultum tradiderunt posteris, suffragante cujusque ratione ac sensu, & opificis magnitudinem, potentiam, sapientiam & bonitatem ex operibus ejus colligente. Hujus cultus per omnes gentes & ætates vestigia expressa semper videre licuit, sed cum apud ceteros populos mirum in modum obscuratus & superstitionis atque idololatricis religionibus contaminatus esset, purior & integrior apud Abrahami permansit posteris, cui DEUS singulari modo se aperiens, atque progeniem ejus per Moysen ac Prophetas inde edocens de voluntate sua & nascituri ex illa stirpe, quem protoplastis jam promiserat, Messia spem fidemque certam faciens, veram colendi sui rationem commonstravit & foedus cum illo icit. Primum igitur hoc veræ & antiquissimæ religionis fundamentum, unum DEUM veneratione & cultu prosequi, cujus unius plura in sacris literis sunt nomina, attributa quædam & virtutes ejus denotantia, de quibus Irenæus lib. 2. c. ult. Origenes VI. contra Celsum p. 260. Epiphani. hæresi 40. Hieronymus Epist. 136. ad Marcellianum T. 2. edit. Marcianæ pag. 270. 275. ubi exhibetur etiam Evagrii sive Athanasii scholion Græcum ejusdem argumenti ex Codice Colbertino, quæ vulgaverat Crojus in specimine conjecturarum ad quædam loca Irenæi p. 50. & Cotelæus T. 3. monument. Eccl. Græcæ p. 116. His addendi Theodoritus V. 3. hæret. fab. Photius Epist. 162. 163. & Isidorus Hisp. VII. 1. Originum. Et recentioribus Buxtorfius diss. V. Theologico Philolog. quæ est de nominibus DEI Hebraicis, Angelus Caninius c. 2. de locis Hebraicis N. T. Christoph. Cartwrightus in mellificio Hebraico V. 2. Joh. Drausus libro de nomine Elohim, Simon Episcopus in Institutionibus Theolog.

p. 281. Nic. Fullerus IV. 13. 14. Miscellan. Petrus Galatinus libro 2. de Arcanis Catholicæ veritatis, Theodorus Hackspanius in sylloge p. 199. seq. Hottingerus fasciculi diff. IV. quæ est de nominibus DEI apud Orientales. Henricus Kippingius libro de Cruce p. 236. seq. Jo. Leusdenius Philologo Ebræo p. 283. seq. Leo Marius digressione de nominibus divinis, quæ commentario ejus in Exodum subjicitur. Petavius dogm. Theol. de Deo VIII. 9. Jo. Reuchlinus de verbo mirifico II. 14. seq. ac libro 3. de Cabbala, & B. D. Augustus Varenus libello de nominibus divinis.

Singulare nomen *tetragrammaton*, quod *ἑτεροτατον* DEI, *aliquid* & *essentiam* ut Jac. Altingii verbo utar *essentialem* denotat, præ reverentia *אֱלֹהִים* multis visum est, * aliis quomodo reverendum sit in diversa abeuntibus. *Jehovah* recte pronunciarî consentiunt Nic. Fullerus, Tho. Gatakerus & Jo. Leusdenius, quorum dissertationes una cum contrariis Jo. Drusii, Sixtini Amantii, J. P. Capelli, Jo. Buxtorfii & Jac. Altingii in quibus diversa sententia impugnatur, junctim excudi curavit V. Cl. Hadrianus Relander Trajecti 1707. 8. De eodem argumento exstant B. Mich. Walchii opus privilegium controversiarum de nominibus DEI *Jehovah* & *Elohim*, Jen. 1660. 4. Jo. Ben. Carpzovii filii de tetragrammaton Exercitatio, in disputationibus ejus Academicis p. 285. seq. quæ Drusii sententiam propugnat: Christiani Reineccii diatriba tract. 1. p. 169. vulgata, Jo. Turneri dissertatio Anglice edita, cujus argumentum refertur in Actis Erud. A. 1685. p. 201. seq. ex quo apparet eum nomen quod *אֱלֹהִים* statuere Judæi, putare esse non aliud quam *Elohim*.

De nominibus & cognominibus DEI LXXII. Cabbalisticis decemque modo dispositis adeoque ad numerum 720. ascendentibus videtur Galatinus capite ultimo libri secundi: Jo. Reuchlinus libro 2. de Cabbala tertio, illustrissimi Baronis Christiani Knorrh Rosenroth Cabbala denudata Tom. 2. sive liber *Zohar* restitutus pag. 179. seq. & Kircherus T. 2. Oedipi Ægyptiaci parte

Hh 2

parte

179. V. Andreæ Christophori Zelleri Commentarium ad Maimonidem de vacca p. 195. ubi Josephi, Clementis Alex. Nazianzeni & Theodoriti loca. Et de privilegio nominis *Jehovah* apud Ethnicos confer Steph. le Moyne dissertationem ad locum Jeremia XXIII. 6. p. 50. seqq.

parte 1. p. 229. seq. Apud Arabes nomina divina XCIX. celebrari notant Ludovicus Marraccius ad Alcoran. f. 414. Otto Dapperus in Asia p. 553. aliiqve. De illis videndus etiam Kircherus libro laudato p. 369. seq. Atqve ut ex Lambecii lib. 1. de Bibl. Vindobonensi p. 187. cognoscimus, Petrus à Valle divina nomina seu attributa uno plus mille ex Arabico & Persico Latine edere voluit. Nomina & attributa Dei CXIX, Angelorum XVIII, Diaboli XXIX, ex Persarum traditione refert Tho. Hyde c. XI. p. 177. seq. de religione Vett. Persarum. De nominibus sexaginta divinis apud Æthiopes vide Jobi Ludolfi commentarium ad Hist. Æthiopicam p. 350.

De ratione decem Sephiroth sive Ordinum in scala Cabalistica videndus Henricus Morus in operibus Philosophicis p. 429. seq. Zohar restitutus parte 2. p. 51. sqq. Abrahamus Hinckelmannus *ô paracelsus* in detectione fundamenti Bohemiani p. 20. seq. Jo. Stephanus Rittangelius ad librum Jetzirah, D. Jo. Franciscus Budæus in Philosophia Hebræorum p. 277. sqq. Cæsar Evolus Neapolitanus de attributis DEI sive Sephiroth Venet. 1589. 4. atqve Kircherus T. 2. Oedipi part. 1. p. 214. seq. qui decem illa Sephiroth 1) confert decem nominibus DEI p. 290. sq. 381. 2.) decem ordinibus spirituum creatorum: tum 3.) cœlo empyreo, crystallino, primo mobili ac septem planetis: 4.) decem hominis membris præcipuis vide p. 356. ac 5.) decem præceptis divinis. Alii in illis Sephirot deprehendere sibi visi sunt DEum Patrem, Filium & Spiritum S. septemqve Angelos principes. Videndus & idem Kircherus p. 316. sq. differens de quinquaginta portis intelligentiæ, & de triginta duabus semitis sapientiæ p. 311. seq. de quibus ipsis multa Rittangelius & Judæi ad librum Jetzirah Abrahamo Patriarcha falso adscriptum. Vir eruditissimus Campegius Vitringa lib. 1. Observationum sacrarum diss. 2. p. 134. seq. contendit per novem Sephiroth innui attributa Messie Regis Ecclesiæ, divinasque perfectiones & virtutes quæ in persona & regno ipsius demonstrantur & illustrantur. Postremum ex illis decem, Malcuth sive regnum, ex aliorum etiam plerorumqve sententia Ecclesiam denotat. Hisce divinis Sephiroth apud Cabbalistas opponuntur *Keliphot* ordinesque spirituum impurorum, & Dæmones principesque LXX. gentium idololatricarum, qui vocantur Keliphot i. e. cortices, velut extra nucleum diviniæ beatitudinis & cœlestis constituti. Vide Jo. Andreæ Eisenmengeri detectum Judæismum T. 1. p. 35. 55. 817. seq. & 841.

Theo.

Theologiam Judaicam scripsit *Josephus de Voisin* Senator Burdegalensis, quæ colligit ex Hebræorum scriptis testimonia veritati Religionis Christianæ suffragantia. Paris. 1574. 4. Idem facit in notis ad *Raymundum Martini*, quemadmodum & Raymundus ipse in pugione fidei Paris. 1651. fol. & Lips. 1687. fol. in qua editione accesserunt *Hermanni* ex Judæi circa A. C. 1116. clari opusculum de conversione sua, antea ineditum, atque B. D. *Job. Benedicti Carpozovii* filii introductio in Theologiam Judaicam, & eruditus de Raymundo & Voisinio prolegomenis. Ex hoc Raymundo multi observarunt non pauca repetisse *Petrum Galatinum* libris VIII. de arcanis Catholicæ veritatis, qui cum libris tribus *Jo. Reuchlini* de Cabbala prodierunt Francof. 1672. fol. post editiones Basileensem 1550. & 1561. in quæ editione occurrunt etiam tres libri *Reuchlini* de verbo mirifica, & Francof. 1603. *Antonii Hulsi* Theologiæ Judaicæ tantum vidi primam partem, de Messia Rabbiorum detorsiones & commerta persequentes confutantemque, Bredæ 1653. 4. Cæterum sententiam Judæorum recentium de præcipuis sacris dogmatis perere licet ex libro *Joannis à Lenti* * cui titulus אמנה של ידורים אחרונים seu de moderna Theologica Judaica Herborn. 1694. 8. cui jungendæ *Maimonidis* constitutiones de fundamentis Legis & *Abarbanelis* liber de nomine fidei cum notis *Gvil. Vorstii*, Amstelæd. 1638. 4. *Carpozovii* prælaudati Exercitatio de articulis fidei Judaicæ in ejus Disputa-

Hh 3

Joannis à Lenti schediasma Historiarum de pseudo Messia prodit Herborn. 1694. & 1699. 4. in quo p. 93. majus opus de hoc argumento meditari se testatur. De eodem conferendus *Richardus Kidderus* in demonstratione Messia, Angliæ edita parte 3. cap. 10. *Jacobus Bafnage* in Historia Judæorum, & *Joh. Christophorus Mollerus* in Gränzel der falschen Messien / cujus lucubratiō inserta est *Pantico Anabaptistico & Euthusastico*, vulgato A. 1702. fol. Singulare est quod *Colonus Indoplestes* lib VIII. p. 301. scripsit *Hiskiam* Regem vana persuasione existisse Messiam illum a Davide in Psalmis prædictum. Cui addendum illud est, quod ex *Gemara Sanhedrin. c. 2.* afferunt viri docti: *Non est amplius Messias futurus, quia abunde positi illo sunt tempore Hiskia.* Etiam *Muhamedem* initio habuisse à Judæis pro Messia scribit *Constantinus Porphyrogenetus* de administratione impetio p. 38. Cæterum commentum recentium Rabbiorum de Messia duplici, uno *Josepho* filio Davidis, altero pauperis & contempto filio *Ephraim* estirpe *Josephi* exponunt, atque utriusque Hebræis ignotum fuisse & inauditum probant *Carpozovii* lib. p. 243. seq. *Christophorus Cellarius* in specimine anti Judaico de pseudo Messia, Leucopetræ 1668. *Jo. Wulferus* in theriaca Judaica p. 369. *Steph. Moyne* ad locum *Jeremix* XXIII. c. p. 139. seq. & *Carolus Danbushius* libro prætestimonio *Josephi* de Christo p. 134. seq.

sputationibus Academicus p. 466. seq. & D. Job. Henrici Maji Theologi Giessensis synopsis Theologiæ Judaicæ veteris & novæ, illiusque veritas & hujus fallitas demonstrata. Giessæ 1698. 4.

X. Vestigia dogmatis de SS. Trinitate apud Judæos pariter & Ethnicos multos, perinde ut apud Muhamedanos plerique, visi sibi sunt deprehendere, cujus reitestimonia non pauca collecta, videre est in illustribus Huetii Alnetanis quæstionibus sive Concordia rationis & fidei lib. 2. cap. 3. Philippi Mornæi de veritate relig. Christianæ c. 6. Eugubini libro 1. & 2. de perenni Philosophia, Livii Galantis comparatione Theologiæ Christianæ cum Platonica lib. 3. pag. 90. seq. & lib. 4. p. 113. sq. 127. seq. à Petro Bungo de mysteriis numerorum p. 186. seq. Mutio Panfa de osculo Ethnicæ & Christianæ Philosophiæ c. 36. p. 187. seq. & c. 2. p. 289. sq. & Radulpho Cudvortho in intellectucli systemate universi Anglice edito Lond. 1670. fol. lib. 1. c. 4. De Judæis singillatim videndus Raymundus Martini, Galatinus, Rittangelius libro de λόγῳ & altero de veritate relig. Christianæ & in notis ad librum Jetzira, Hermanni Witsii Judæus Christianizans circa principia fidei & SS. Trinitatem: ac Petrus Allixius in judicio Ecclesiæ veteris Judaicæ adversus Unitarios, Anglice edito Lond. 1699. & Germanice Berolini 1707. 4. De Muhamedanis adscribam tanto lubentius locum viri eruditi Andræ Mulleri Greifenhagii in notis ad Excerpta Azizi Nesephæi, Tatari, quod & liber haud ubique obvius est, & de Judæis quoque Ethnicisque plura compendio exhibet:

Quod Mohammedani æque ac Judæi, uti & paganorum nonnulli, TRIA IN DEO statuant: certum est. Et ista quidem TRIA summe conjunctim, tum separarim suis ex omni parte insigniuntur nominibus.

Conjunctim appellata sunt:

(I.) *Inter paganos quidem,*

1. Τρεῖς ἑσχατοίς, à Platoniciis.
2. Tres Reges, à Porphyriò.

(II.) *Inter Judæos vero*

1. מרות ג' tres mensura, V. Kircher. Obelisc. pag. 404.
2. סניד ג' tres persona, V. Suid. v. אַגִּי.
3. ספירות ג' tres numerationes, ex interpretatione Renschlimi, Sebickardi &c. vel etiam tres sphaera, vel potius τρεῖς αἰγῶν, ex mente Rittangelii.

4. הוויות ג' tres essentia. R. Eliezer Häkter.
5. tria lumina, ap. Cabbalistas. V. Gros. de ver. Rel. Cbr. p. 123.
6. תריסר צדקות. V. Philon. l. de Sacrific.
7. תריסר דברים, id. ibid. Hebr. גבורות potentia. Zobar.
8. אלהים ג' tres Dii, Resit chocma.

(III.) Inter Mohammedanos

1. tria Attributa.

2. tres ordines vel Dignitates, Azizus p. 32. Quomodo vero TRIA, qua diximus, à Paganis & Judæis separatim dicantur, in dissertatione de promovendâ etiam extraneorum salute deduci possit. Jam de solis Mohammedanis loquar.

1. Multa eorum esse.

2. Illorumque Catalogum Alcor. c. LVII. exhiberi.

3. & nonaginta novem nominibus divinis qua Pulcherrima nomina vocant, contineri, uti ap. Hebræos בשר עב סגסג sexies duodecim nominib. de quib. Reuchl. Cabbal. L. III.

4. Palmaria esse tria.

5. Eaque tria unum esse, perinde ut Cabbalista dicunt: Tres illos splendores esse unum idemque solium. V. Reuchl. col. 736. unam eandemque coronam col. 747.

6. Sic vero dici: Essentiam, Vitam, faciem.

7. Et hanc causam esse, quare DEUS in Alcorano pluraliter de se loquatur. Richard. c. 1. Quod si B. Paulus, ut rectissime, ἐκ τῶν εἰκονηθῶν δόγματων τῆς Ἀθηναίων ἐχειρώσατο, b. e. ex domesticis dogmatibus Athenienses (Act. XVII, 23.) convicit, uti Isidorus Pelusios Ep. IV. 69. loquitur, quidvis commode Judæi atque Mohammedani ad S. Trinitatis agnitionem ex talibus ipsorummet principiis manuduci possint? Et quanquam hujusmodi placita ex rationis potius lumine quam traditione accepisse videntur, juvabit tamen ostendere illis, quod quidam ipsorum, etiam cum Orthodoxi à suis haberentur, locutionibus nostris usi sint. Quodque vocabulum Personarum haudquaquam multipliciter, aut pluraliter essentia divina importet. Hòc facilius ad fontes dogmatis de S. Trin. (quod utique primo omnium fieri oportet) traherentur. Nec omnino rejiciendum; quod davioribus quibusdam vocabulis usi sint. Nam & Christiani SS. Trinitatem varie appellaverunt. Non dicam de iis appellationibus qua damnata sunt, ut quod Sabbellius tres Nomenclaturas, Valla tres Qualitates dixit, sed de iis, quas, qui in hoc articulo nobiscum recte sentiunt, usurpaverunt.

Quas

Quas enim tres personas Deitatis vocamus,

1. à *Græcis* *ἑσσοῦς*, *ἑσσοῦς* dicta sunt. Primo quidem non sine ingenti certamine cum Latinis, tandem vero indifferenter.

2. ab *Armeniis* tres anima.

3. ab *Ægyptiis* tres spiritus.

4. ab *Æthiopicis* tres essentia. s. persona s. natura. V. *Job. Ludolf.*

Lex. Æth. ad Radicem Halava.

5. ab *Arabibus* tres *Margarita*, vel, ex *Persica* *Lingua* splendores. Cum tamen *Æthiopes* duas, qua in *Christo* sunt, naturas *margaritas* dicant.

6. à *Syris* *Radices* s. principia, sic enim exponitur à *Gjeubari* vox *Arabica*, qua à *Syris* tradita est.

7. tria *Attributa*, *Paul. Episc. Sidon.*

8. tria *Idiomata*, *Gennadius T. IV. Bibl. PP. P. I. p. 949. 77.*

De quo v. Possevinus Appar. ad Biblioth.

8. tria *Individua*, *Id.*

9. tres *forma*. *Id.*

10. tres *natura*, *Elucidarius jussu Henrici, Ducis Brunswicensis, scriptus, cujus verba: Wir sollen glauben daß on Gote dri Naturen sint/ und daß die dri genant sin ein ware Gotheit. Extat Ms. in Bibliothec. ELECTORALL*

Hactenus *Andreas Mullerus*. *Negari* interim nequit, plura horum quæ ex scriptis à *Christiana* religione alienis ad confirmandum dogma de *SS. Trinitate* afferuntur, si propius inspicias, non parum esse ab illo remota & longe aliorum spectare, ut de *Trinitate* *Platonica* & *Aristotelica* recte notavit *Bessarion Cardinalis* lib. 2. contra calumniatorem *Platonis* c. 4. & lib. 3. cap. 15. quatuorque proximis. Vide etiam de *Platonica* *Jo. Baptistam Crispum* de *Philosophis* caute legendis p. 37. & quæ nuper disseruit *Franciscus Baltusius S. I.* in *Apologia pro Patribus Platonismi accusatis*, edita Gallicè libro IV, cap. 12. seqq.

XI. De falsis *Diis* & *idolis* variarum gentium in *Scriptura* S. memoratis, nemo eruditius scripsit *Job. Seldeno* *Anglo*, cujus notissima, lectuque dignissima sunt syntagmata duo de *Diis Syris*, quo nomine & *Ægyptiorum* simul & *Arabum* ac *Persarum*, *Ebræorum*que nec pauca *Afrorum* & *Europæorum* *idola* à *Syris* utrunque accepta in-

intelliguntur, lucem primum adspexere. Londini 1617. 8. deinde ab autore recognita inscriptaque Dan. Heinsio prodierunt apud Bataros typis Elzevirianis 1628. 8. denique in Germania cum additamentis *Ant. Bejeri & manaei*, Ecclesiastæ Freibergensis Lips. 1672. 8. *Confessio & Antonii Van Dale* * Medici Harlemonis dissertatio de origine ac progressu Idololatriæ ac superstitionum præcipue apud Judæos, una cum aliis ejusdem infra commemorandis vulgata Amstelod. 1696. 4. De Egyptiorum, Syrorum, Ebræorumque Diis copiose dixerit *Aban. Kircherus* T. 1. *Oedipi Egyptiaci*. Idem argumentum novissime tractavit *Urbanus Chevreus*, A. C. 1700. ætatis 28. ætatis, in Chævræanis, à vivo & spirante adhuc auctore (contra consuetudinem aliorum ejus generis librorum) editis T. 1. p. 395. ad finem usque libri. Licebit etiam consulere Petri Juriaz Historiam ripam supra p. 8. laudatam, & Augustini Calmet diff. de Philistinis nempe Diis Dagone, Beelzebub, Astaroth, Marna & Baal Berith, in commentario ejus nuper edito ad libros Regum Paris. 1724. 4. Item & aliorum virorum doctorum divinationes ad *Aban. Kircherum* de Deo Jaribolo ** *Madbacho* & *Selamane Nec* *Assai* templum Judaico Ethnicum, post Anglicas, Gallicæ & Germanicas editiones etiam supra p. 239. memoratum cum additamentis *Davidis Norreteri* additamentis Germanice editum Norreteri 1701. 8. & *Abrahami Rogeri* januam apertam ad arcana *Christophori Arnoldi* additamentis itidem Germanice editis in quibus libris non veterum tantum sed & recentiorum gentium Orientalium, Idololatria ac superstitiones

... *Mibra* sive Solis cultu apud Persas multa Thomas *Heinsius* in religione Vett. Persarum. Ac Solem quidem non solum cultum tanquam DEum, sed sub nominibus & symbolis multiplicibus adoratum à toto Oriente & aliis nationibus, ostendere ostendunt viri docti ad *Macrobius* lib. 1. Saturnalis. *Jo. Braunius* libro IV. select. sacrorum, *Vossius* in *Historia*, *Gisb. Cuperus* in suo *Harpocrate*, *Jo. Franke* in diff. de variis Dei nominibus Soli attributis, *Alexander junior* in expositione tabulæ
 II
 Helia-

* *Ant. Bejeri* 1700. Confer *Jo. Clerici* Bibl. selectam T. 171 p. 309.

** *Abrahami Sellerns* in *Antiqv. Palsmyren.*

1. T & *Jo. Braunius* V. 7. select. sacrorum, qui *Jaribolum* fontium DEum interpretatur.

Heliacæ , Rom. 1616:4. & T. V. thesauri Græviani , qvi inter alia Herculem quoque & Mercurium , Bacchumque atque Apollinem notat unum idemque Numen Solis referre , ita quidem ut Apollo æstatem , Bacchus autumnum , Hercules hiemem , Mercurius ver præstet , & Herculis duodecim labores nihil aliud denotent quam Solis transitum per totidem signa cœlestia. De *Marna* Palæstinorum qvi & ipse Solem significabat , præter alios videndi Norisius diff. V. de Syro Macedorum Epochis & Abraham. Sellarus in Antiquitatibus Palmyrenis c. 3. De *equis Solis* Ezechiel Spanhemius ad Callimachum p. 434. & de *Colosso à Rhodiis Soli dicato* Turnebus VIII. 24. Adversar. Allatius ad Philonem Byz. & Cangius ad Zonaram p. 67. De aliis Colossis ad Rhodii exemplum conditis Paulus Voëtius ad Herodianum p. 186. seq.

XIII. Ut *Sol* aliis nominibus est Apollo , Baal , Bacchus , Belus , Chemoch , Chiun , Hercules , Jupiter , Marnas , Mercurius , Milchon , Mithras , Moloch , Nergal , Nisroch , Ostris , *Phœbus* , Phœbus , Rimmon , Serapis , &c. Sic *Luna* *Aïda* , *Alilath* , *Astarte* (de qua copiose Petrus Faber libro 3. semestrium) *Dutulis* , *Cybele* , *Ceres* , *Diana* , *Eilithya* , *Hecate* *Ἥκκατ* , *Isis* , *Juno* , *Lucina* , *Dea Mana* , *Mater DEÛm* , *Proserpina* , *Rhamnusia* , *Urania* , ut de aliis nominibus taceam: Neque pro Dea *Solita* sed & pro Deo habitam supra p. 285. notavi , notumque illud de *Carrenis* apud Spartianum in *Caracalla* c. 7. quod crediderit eam qui *lunam* *femineo nomine putaret nuncupandam* , *addictam multarum imperatorum inservire* , at vero qui *marem DEÛm esse crederet* , eum *dominam imperii*. Etiam ΘΕΟΥ ΠΑΝΟΣ nomine in veteri numo *Lunam* designari notavit in diff. de numo Pantheo Hadriani , Clarissimus *Nicolas*. Sic à multis peculiariter culta *Venus* , de cujus variis cognominibus consulendus Carolus Patinus ad monumentum veteris *Spartellinæ*. Omitto de *Marte* , *Saturno* , *Jove* , *Mercurio* aliisque stellis dicere , nec minus de *terra* quæ & ipsa culta sub nomine magnæ matris DEÛm , *Idææ Matris* , *Deæ Phrygiæ* , *Phœniæ* &c. de quo viri docti ad *Lucretium* II. 598. seq. & *Florinus* lib. 2. *Sirmondus* ad *Theodulfum Aurelianensem* p. 298. uti de *cultu* *Vossius* I. 84. de *idololatria* , de *Aqua* idem II. 74. seq. & de *religiosa* *veneratione fluminum* *Christophorus Arnoldus* ad *diras Vallerii Catonis* in *fluvium Battarum*. De *cultu ignis* *Briffonius* , *Hydras* & *Henricus Lord* de *religione Persarum* differentes , tum *Kischerus*

T. in Oedipi p. 251. sqq. Buxtorfius Exerc. Philolog. pag. 262. seq. Forsterius ad Curtium, & Balthasar Bonifacius XVI. 15. Hist. Indicae, aliqve.

IV. Inter omnes Idololatricas gentes nulla videtur esse saeva abfectoribus superstitionibus, quam Ægyptiorum, quos eo nomine plerumque etiam inter ethnicos albis dentibus riserunt, ut nocentur vix. ad illa Juvenalis XV. 1. seq.

*Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? crocodilon adorat &c.*

Atamen si quis Plutarchi librum de Iside & Osiride evolvat, videbit vehementer falli eos qui Ægyptios omnes arguunt illius fœderis, sicut, ut numina sibi in hortis nasci crediderint, aliamque respas & abjectissima quæque ex animalibus pro veris Diis colunt. Quin potius Ægyptiorum sacra cum Græcorum cœlestis religione, Græcosque variis imaginibus arte factis, lignis, lapideis, eboreis usos easdemque veneratione prosequentes observemus, quas tamen imagines nec hi ipsas totidem Deos esse sed solum symbola sibi imaginabantur, considerandum proponit Plutarchus, utri ex ambobus aptiora sibi proposuerint colenda symbola divinitatis, utrum Græci qui inanimes & sæpe absurdas sibi colunt imagines, an vero Ægyptii qui in vivis ac spirantibus animalibus, vel plantis tanquam *ἰσαγγελίοις ἰερότεροις* clarioribus Deis, ut ait, loquitur, vivis totidem DEI operibus certam partem venerationis, hancitaque Divinæ contemplandam & veneratione prosequendam sibi proposuerunt? De Diis Ægyptiorum Græcorumque scriptis Diodorus Siculus libris primoribus Bibliothecæ & Plutarchus libro de Diis: Latiniqve Macrobius, Hyginus, Fulgentius, &c. Et qui Christianæ Religionis Apologiam adversus Ethnicos scripsere è Græcis quidem Clemens Alexandrinus in *protrepticis*, & Iulianus in præparat. Evangelica: è Latinis Tertullianus, & Cyprianus, Lactantius, Minucius Felix, Julianus, Commodianus & in libris de Civitate DEI Augustinus, & recentioribus Natalis Comes in Mythologia sæpius typis editis, & Leonhardus Gantwichius libello de Diis & religione Ethnicorum, scripto ab auctore Gallice, atqve inde nescio quo interprete

prete Anglice A. 1671. in lucem emisso Londini, & post Latinam editionem Leodiensem A. 1678. deniq; Gallice Latine & Belgice edito à Francisco Halma Belgicæ versionis auctore. Ultraject. 1690. 12.

XV. De Diis Romanorum post *Gyraldum, Robsum, Ripingium* hoc ipso anno 1712. nitide apud Belgas recusum, aliosq; agit V. Cl. *Burchardus Goebelf Sravius* c. 1. Syntagmatis sui Antiquitatum Romanarum, persequens initio Deos majorum gentium; qui sunt XII. *Consentes*, * à consensu vel consilio sic dicti, & ex Ennii versibus notissimi.

*Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars
Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.*

De quibus vide etiam, quæ notant viri docti ad *Arnobium* L. 1. p. 123. ad *Lactant.* lib. 1. c. 5. & ad *Augustin.* de C. D. lib. IV. c. 23. Meminit & *Irenæus* lib. II. c. 12. Hinc succedunt VIII. Diis quos *Selectos* vocabant ac *Populares*, *Janus, Saturnus, Genius, Sol, Orcus, Liber, Tellus, Luna.* Alii XX. *Selectos Deos* numerant, XII. nempe mares, & VIII. fœminas; ita *Job. Textor* in *officina*, sed accenset plures è *Consentibus*. Inter Deos *minorato* & *minutos* ac *minuscularios* occurrunt *Indigetes* s. homines post se inter Deos agentes, qui & *Heroës, Semones* s. *Semihomines, Movenfiles* s. ex peregrinis Diis de novo recepti: *Dii* sive *Romanis* ipsi s. *Romanis* in *Deorum* numerum relati. Roma ipsa inter *Dios* culta, ut præter alios notat *Mich. Angelus Caufcus* in *Museo Romano*, in quo de Diis plura, T. 5. *Antiqv. Gravii* p. 769. *Omittunt* *Rusticanos*, ut *Panem, Faunos, Satyros, Silenos, Nymphas, Tritonesqve.* *Deorum adjunctos, Nemefin, Bellonam, &c.* *Deorum Ministros, Mercurium, Silenum &c.* Notum præterea

* *Consentes*, quasi *confidentes* vel *consentientes*, vel potius *consentes* a *consere*, quod est *συμβελέειν* Confer *Vossii* *Ety molog.* in *Consentia* ita *Steph. Lemonius* p. 383. ad var. sacr. qui tamen monet, istos *consentes Romanorum* & *παρέδους* *Græcorum* fluxisse ex viis, quæ de *Angelis Deo* *apparetibus* in V. T. memorantur vid. *Dan. IV. 14.* & *Judæorum scripta.* Huc eodem *Lemonio* videtur alludi in N. T. cum *Fideles* dicuntur in eodem throno cum *Christo* *sessuri* *Apoc. III. 21.* *Tertull.* dixit *Synodum* atqve *senatorum ordinem* *Deorum.* Vide *Rigaltium* ad paginam 15. *Tertulliani.*

Romanis cultas, præter Deos superos, non modo Virtutes, & res
 piosas, Pacem, Fortunam, Honorem, Famam, Pietatem, Fi-
 dem, Spem, Salutem, Victoriã: resque naturales, Elementa,
 animalia, plantas; fluvios, stellas &c. Sed inferos quoque & vitia
 & pestes, & morbos mortemque ne scilicet nocerent. Vid. *Plin.*
lib. II. c. 17. & ex recentioribus *Vossium L. IX. de Idolatr. c. 37. & 39.*
Godolæus Claud. de religione veterum Romanorum, editum Gallice,
Italice & Latine: Francisci Pomey Pantheon Mythicum, sæpius in Bel-
gio atque in Germania etiam recusum: Alexandrum ab Alexandro L. I.
c. 13. Scribi Traquellum: Adr. Junium L. III. Animadv. c. 1. & Martimum.
Lipsum in strenuarum historia T. 12. Græv. p. 411. seq. Dii mali Deæ-
que, ut observat Nic. Bergierius L. II. de viis Imperii Romani c. 33. ex-
tra mœnia fore à Romanis culti. Ut vero inter Deos Romæ reci-
perentur illi, Senatus auctoritas & postea Imperatorum consen-
su receptæ sunt, quæ de re consulendus Petrus Faber libro III. Se-
nece lib. 12. cap. 12.

IN NOTIS VI. De Diis Germanis & veteri Germanorum, Gallo-
 rumque Germanorum religione syngammata quatuor composuit *Elias*
Adrianus Warfowiz extinctus, qui perdoctus scriptor dicitur
 in *Synedriis* I. de *Synedriis* p. 417. Syngammata illa post aucto-
 ritate auctoris hæc edidit Pater ejus *Georgius Schedius*, Rector
Saxoniensis Amstelod. 1648. 8. De Germanorum Diis
 præsertim præ docti ad *Cæsarem de Bello Gallico* VI. 17. & 21. &
de Germanorum moribus cap. 9. & 43. & *Helmoldus* in
Chronico Slavorum lib. 1. c. 82. atque in notis ad eum *Henricus*
Hagenbergius p. 17. seq. *Paulus Hachenbergius* in *Germania media*
 & *inferiore* etiam *Philippus Cluverus* in *Germania Antiqua*,
 et *Henricus Meibomius* in aliquis facile assentiatur, quod cap. 29. p. 202.
 scribitur de *Solis, Lunæ & Ignis sive Vulcani* nominibus SS.
 Tribus tantum nominibus fuisse. Solent etiam de idololatria & reli-
 gione Germanorum quædam annotare *Chronicorum, Annalium,*
Historiarum & Memorabilium scriptores qui partes Germaniæ perse-
 cuti sunt. *Aventinus* in *Annalibus Bojorum*, *Albertus Cran-*
tzschius in *Metropoli*, *Georgius Fabricius & Dav. Chytraus*
in Saxonia, *Jo. Pomarius* in *Chronico Saxonum Germanice vul-*
gari, *Petrus Albinus* in *Chronico Misnensi*, *Caspar Sagittarius* in

antiquitatibus regni Thuringici, quod à *Thoro* sive Jove Germanorum & septentrionalium populorum nomen tulisse contendit: Fridericus Lucas in memorabilibus Silesiæ, parte 2. Jo. Stumpsius in Chronico Helvetiæ, Valvasor in *der Ehre des Herzogthums Crain*. T. 1. p. 55. seq. T. VII. p. 373. seq. Hinc commemorandi *Trogillus Arpkiel* in *Cimbrischen Heidenthum* Hamb. 1703. 4. *D. Heitor Godfrid Miffus* Schediasmate de Diis Obotrirorum sive Meclenburgensium, *Radogasto* præcipue, cum notis *Andræ Borrichii*, Hafniæ 1688. 8. *Johannes Bertels* Abbas Epternacensis in descriptione Deorum sacrificio-rumque gentilium, Colon. 1606. 4. quem de *Deastris* in Trevirensi Electoratu & Lutzenburgensi Ducatu maxime cultis nonnulla annotasse monet *Michael Herzius* in Bibliotheca Germanica: *Henrici Meibomii* de *Irmensula* Saxonica T. 3. rerum German. de qua etiam videndus *Ernestus Casimirus Wasserbach* in diss. edita Lemgoviz 1698. 8. & *Christianus Schloëpklenius* in Chronico Bardevicensi: quemadmodum de *Jodutta* præter *Crantzius* in Saxoniam V. 36. & in *Metropli* VI. 7. *Crusium*que & *Spangenbergium*, *Henricus Vagedes* in Operibus Academicis p. 288. seq. ubi disquirat de origine loquendi formulæ apud Westphalos & Rinthelenses frequentat: *ich will dich schlagen du sollst Jodut ruffen.* *Amadei Schmelez* Exercitatio de idololatria veterum Misniæ incolarum Lips. 1698. *Lamberti Alsbardi* de *Ostera* Saxonum Brem. 1700. *Joschimi Wisland* dissertationes de *Thoro* principe Veterum septentrionalium Idolo, Hafniæ 1709. 4. De *Crodone* *Jacobus Tollius* in Epistolis itinerariis, De *Thoro* idem *Tollius* p. 34. Jo. Christoph *Olearius* syntagm. 1. rerum Thuring. p. 321. seq. *Wilh. Ernestus Tentzelius* in dialogis mensuris vernaculis A. 1689. p. 718. & *Benjamin Scharf* in descriptione Juniperi p. 104. seq. De Deo Celtarum *Eudovellico*, cujus in inscriptionibus *Gruteri* p. LXXXVII. & LXXXVIII. mentio, exercitatio *Thoma Reinesii* editam Altenburgi A. 1636. 4. recudi curavit *Georgius* in syntagmate Variarum diss. Ultraject. 1701. 4. De *Moritasgo* Deo Gallorum veterum idem *Reinesius* p. 683. Epistolar. ad *Hofmannum* & in classe 1. Inscriptionum Veterum, ubi perinde ut p. 632. Epistolar. plurium aliorum priscorum *Deastrorum* memoria occurrit, quemadmodum in *Gruteri*, *Fabretti*que inscriptionibus & in *Jac. Sponii* Miscellaneis eruditæ Antiquitatis sect. 3. & in ejusdem. *Aris obscurorum Deorum* Lugd. 1677. & Tom. 7. thesauri Gronov. *Dianam* Maxime cultam à *Celtis* sive *Gallis* testatur *Plutarchus* de

virtu-

virtutibus mulierum p. 257. *Tibieni* Noricorum Dei meminit Ter-
 tull. c. 23. Apologetici. De *Stafione* Christianus Gvilelmus Vollandus
 de sacris Mulhusinis. Witeb. 1704. De *Flinso* Laurentius
 Puccenianus in Theatro Saxonico part. 3. p. 79. atqve Jeremias
 Webers in paradiso Academiz Lips. p. 17. De præcipuo Slavorum
 DEO *Sollimovitate* aliisque *Franciscus Albertus Epinus* in schediasmate de
 Mecklenburgensium à Gentilismo ad Christianismum conversione
 Rosock. 1703. De Prussorum Diis, *Percuno, Picollo, Potrimpo, Curcho-
 no, Pridico, Warschkaico, Ischwambrato, Barstruko & Marcopeto* aliis-
 que *caeteris* poterit Christophorus Hartknochius in veteri & nova
 Frasil. part. 1. c. 9. Cum Percuno illo nescio an commune aliquid
 habeat *Germanos* à quo nomen mensis Germanorum Hornung re-
 pecti *Leibnitiis*, qui significavit mihi in ædis Parisinæ Ca-
 thedræ sacramentis effossa esse novissime monumenta quædam
 antiquæ fidei, in quibus est lapis, cui insculpta imago DEi cor-
 nis & inscripta vox KERNUNNOS. De Idolis Slavorum præ-
 terea *commentatus* est *Jo. Petrus Ludovici*, ut *Godfridus Arnoldus de
 Idolis Sarmatarum*. De Tauri cultu apud veteres populos septen-
 trionalium singularem librum composuit *Thomas Broderus Bircherodius*
opus hunc *inscripsit*, ut didici ex novis literariis maris
Baltici *p. 143.* ubi ineditus ille memoratur, quem necdum
 typis *comperi*. Quod vero *Schedius* p. 220. scribit *Cel-
 tibus* *DEum Thaut*; & tres personas SS. Trinitatis, *He-
 fiam*, *Belenum DEum Filium*, & *Tharamim DEum Spiritum
 S. Sanctum* *esse*, merum commentum est, ut
Thomasius *ο μακαριτης* programme sive dissertatione
lib. 2. cap. 10. *De Sabao* qui Apollo apud Gallos, videndus etiam *Jac.
 Miscell. lib. V. Miscellan. Epiphyllidum* c. 15. Scaliger lect.
Antiqu. lib. 2. c. 10. Steph. le Moyne notis ad *Varia sacra* p. 622. &
Philippus *in* monumentis veteris Antii, ubi & de aliis qui-
 busdam *caeteris*. De *Odino* sive *Wodano*, *Fria* & aliis Diis Dea-
 bus septentrionalium, præter eundem *Schedium*,
caeteris *Joh. Scheferus* in *Upsalia antiqua*, cap. 5. seq. *Jo.
 Eschscholtz* libro *Sæcice* edito de memorabilibus *Upsaliæ* c. 12. &
Gualtero *in* sua *Atlantica*: qui de *Heliolatria* etiam *Sep-
 tentrionalium* differit T. 2. cap. 5. & de *Selenolatria* c. 8. De Diis
Sarmatarum caeterorumque *Sarmatarum* *Job. Lascii* Poloni com-
 mentatio excusa est *Basil. 1615. 4.* De

De Diis Gentium univérse iterum iterumque laudandi
 duumviri præstantissimi Gyraldus & Vessius. Ac *Lilii Gyraldi* quidem
 syntagmata XVII. Historiæ Deorum separatim primum Basileæ
 1548. fol. tum inter Gyraldi Opera ibid. 1581. fol. recusa, ac deniq;
 in editione eorundem locupletiore & luculenta quæ V. C. Joanne Jers-
 sio curante lucem vidit, Lugd. Bat. 1696. fol. prodierunt. Spectant hæc
 etiam ejusdem Gyraldi syntagmata de Hercule & Musis. *Gerh. Jo. Vossii*
 immortalis de Idololatria opus Grotio in Epistolis Remonstrantium
 p. 767. Voërio T. 1. select. p. 711. Morhofio lib. 1. polyhist. c. 21. ex
 merito celebratum, librisque novem divisum, subjuncto Maimo-
 nidis libro de idololatria cum Dionysii Vossii Fil. versione & notis præ-
 diit primum integrum Amstelod. 1668. fol. Nam in editione Am-
 stelod. 1642. 4. primi tantum quatuor libri & minus locupletes habentur.
 Sed totum recuderunt forma quarta Francofurtens. No-
 vissime inter Opera Vossii iterum vidit lucem Tomo V. Amstelod.
 1701. fol. His duobus uberioribus Operibus totidem compendia
 subjicere licet, unum *Francisci Pomey* S. I. Pantheon Mythicæ
 seu Fabulosæ Deorum Græcorum maxime & Romanorum histo-
 riam, Lugd. 1659. 8. Venet. 1683. 12. atque eadem forma quæ
 prima sæpius apud Belgas recusa & iconibus æneis exornata, no-
 vissimeque prælis Francofurtensibus iterum impressam: & alterum
Henrici Schavii Kiloniensis Mythologiam Deorum ac Heroum (quidem
 apud Græcos & Romanos) præcipue ex emendata & accurata editione
 Frid. Redtelii, Stetin. 1700. 12. Jo. Bocatii de Genealogia Deorum,
 aliorumque recentium de Diis scripta libenter prætere.

XVII. Circa signa & imagines Deorum notandum quod
 non fuerit tantus sapientiorum inter gentes stupor, ut ipsas
 ipsas sibi pervaserint esse Numina, neque pro meritis habuerint illas
 Deorum symbolis, sed cultu prosequendas esse rati sunt, quod illas
 putarent illas animari inhabitarique. Irata vero Numina de impi-
 nitibus perinde ut ex templis * μεταβηναι & emigrare præsum-
 bant, illasque veluti inanimas & cassas relinquere, quod illas de-
 de amplius venerantes juvarent. Atque non deest illis profusa
 eam sagacitatem, ut sensu quodam præsentis Divinæ imaginis Dei

* Josephus VII. 31. de bello Jud. p. 961. testatur in templo Hierosol. illas
 auditam vocem, μεταβηναι ἰνέουθεν. Confer quoque v. 32. & 33. & 34. & 35.
 7. & Matth. XXIII. 38.

anastas ab αἰψύχοις, & ἀμοίροις τῆς θείας ἐπιτροπίας mortuisq; & Numi-
 nis cuius imaginibus valerent distinguere, quæ de re operæ preti-
 ium est videre quæ ex Damascio in vita Isidori narrat Svidas in διαγυ-
 νῶν τε καὶ ἑγέρων. Huc spectat & evocationis carmen apud Li-
 vium lib. I. c. 21. & Macrobius III. Saturnal. 9. Confer quæ viri
 docti in Plinium XXVIII. 2. & Franciscum Junium de pictura Ve-
 terum p. 74. edit. novæ.

III. *Imagines* Deorum pictæ non minus quam sculptæ
 celebrantur, de quibus copiose idem Junius in Ca-
 talo antiquarum : ad cultum tamen quoniam sensus magis feriunt
 in ætate præterita visæ sunt sculptæ, & humana ut plurimum forma.
 abundantum Figrelium de statuis illustrium Romanorum cap. 2.
 additum non modo ab antiquitate, vel dignitate
 sed etiam ab arte datum * servantis, & à materia ut
 Phidia, Myrone, Praxitele, quibus induci consueverunt, de quibus confer
 ad Petronium p. 477. edit. Burmannianæ, Cangii
 glossarium Græcum in πῶδις, & Janum Brockhusium ad Tibullum
 p. 398. Ac *vela oppansa* imaginibus & statu, die autem festo ut con-
 spici illæ possent remota iterum fuisse notavit Lipsius lib. 1. elector.
 c. 29. Capitibus imaginum radiatos impositos orbiculos vel corol-
 las radiatas nimbosq; multis docet Joannes Nicolai ὁ μακροβίτης in diss. de
 nimbis antiquorum quæ Imaginibus Deorum, ** Imperatorum ἀποθῆ-
 νῶν olim & nunc Sanctorum capitibus appingi consuevere, Jen.
 1699. 12. Jo. Daniel Major in Serapide radiato, Barthius LIV. 17.
 Adversar. Begerus T. 2. thesauri Brandenb. p. 528. T. 3. p. 444. Ni-
 casius de numo Pantheo Hadriani p. 29. seq. Sponius Miscell. p. 285.
 & Junius de pictura Veterum p. 24. *Lumina* coram imaginibus de
 die *accensa*, ut præter alios docet B. Joannes Faës libro de cereis ba-
 prismalibus p. 130. seq. Solenni etiam pompa *circumgestata* Deorum
 imagines vel *inthenis circumductæ*, de quo Jo. Scheferus de re vehi-
 culari veterum II. 24. & illustris vir Gisbertus Cuperus in Harpo-
 nicæ p. 167. seq. Cangii glossarium Græcum in ποτόμορφῶν
 in Græcia feriata p. 4. &c. Joh. Tassinus de anno sæcu-
 laris thesauri Græv. p. 549. 551. 553. *Lustrata* etiam subinde
 Kk ima-

imagines & purgatae ablutaque solenni ritu, confer Matthiæ Zimmermanni Analecra p. 64. seq. fed inprimis Ez. Spanhemii commentarium eruditissimum ad Callimachi hymnum V. qui est in Palladis lavacrum. Non dubitarunt etiam *miracula* quædam imaginibus Deorum Dearumve Pagani adfingere, ut apud Plutarchum Camillo p. 132. memorari videas *ιδρώτας ἀγαλμάτων πολλὰς ἐκχύνοντας, στεναγμούς ἀποστροφάς τε καὶ κατεμνήσεις ἑοράων*, sudores simulacrorum haud raro effusos, gemitus, averfiones & gestus simulacrorum annuentium. Confer quæ de Veneris imagine miraculosa Athenæus XV. p. 676. & de imagine fortunæ muliebris locuta Dionysius Halic. lib. 8. p. 526. de aliis imaginibus medendi vi præditis, & divinatoriam vim impertiendi Lucianus in Deorum Concilio T. 2. p. 714. De imagine sanguinem sudante Cicero 1. de divinatio. Alia simulacrorum sudantium exempla collegit Freinsheimius ad Flori II. 8. 1. Sed illud quidem à naturali causa proficisci potuit, ut ex Theophrasti V. 10. hist. plantar. & IV. 4. de plantarum causis notavit Spanhemius libro laudato p. 527. Idem monet Plutarchus in Coriolano, f. 232. ubi non audet fidem tribuere iis qui locutas etiam imagines affirmarunt, cujusmodi plura exempla collegit Christianus Flemingius in dissertationibus tribus de loqvella sudore & motu imaginum Lipsiæ 1705. Denique si precibus suis surdos sensissent Deos, vel insigni calamitate afflicti essent, ea erat quorundam vanitas, ut imagines & templa lapidarent, statuas abjicerent vel flagellarent, omnive contaminarent contumelia. Vide Josuam Barnefium ad Anacreontem p. 38. & Sam. Pitiscum ad Svetonium T. 1. p. 767.

XIX. Ex Græcorum sententia alii Dii sunt *νοητοὶ* & intelligibiles atque supramundani (*ὑπερκόσμοι*) à quibus res invisibiles Spiritus & animas dependere putabant: & alii *ἐγκόσμοι* à quibus corpora & res visibiles. Vide Sallustium de Diis c. 6. & quæ ex Jamblichio & Proclo ibi Holstenius. Illos Julianus apud Cyrillum lib. 2 p. 65. *ἀφανῆς* appellat, ubi ait *ἐμφανῆς θεὸς* solem, lunam, terram & cælum esse *εἰκόνας τῶν ἀφανῶν καὶ μὴ φαινομένων*. Deorum *ἐκκόσμιων* alios iterum dicebant esse cœlestes, de quibus viri docti ad Elian. V. 12. Var. Hist. alios æthereos, igneos alios & æthereos, alios aqueos sive *θαλασσίνους* alios terrestres, alios denique inferos s. subterraneos (*ὑποκόσμιους*.) Inter *χθονίους* s. terrestres alios volebant esse

esse κλιματήρχας & ἐπιχωρείς sive integrorum climatum, regio-
num, provinciarum præfides, alios tutelares singularum Civitatum
ἀρχαίους ac municipes πατριούς & πολιάρχας, alios denique ἐπιχώριους &
καταπιχίους sive Penates atque Lares domesticos. Ita *Olympiodorus* com-
mentar. medito in Alcibiadem Platonis. Videas etiam memorari
Deos laeos sinistrarum regionum præfides, & apud *Servium* in
XII. Tab. Deos ἀζώνεις sive communes, qui generatim ab omni-
bus colendi sunt; neque certam Zonam vel tractum cui præsent
habent sibi assignatum. Nymphæ quæ lucis præsent ἀλοήτιδες,
quæ arboribus ἀμυδρούαδες. Quæ fontibus Ναιίδες & ὑδρείαδες atque
ἄρτεμιδες vel κρηνίδες vel ἐπιποταμίδες, quæ pascuis & gregi ἐπιμη-
αίδες, quæ montibus denique ἐρειτάδες, ut notat Scholiastes Home-
ri ad Iliad. 8. Vide & eundem ad Iliad. l. 564. ubi de precibus ad
Deos ἄρτεμιδος, θαλασσίους & καταχθονίους. De Diis montium, vallium
quæ προσβίβαντες Jo. Doughtejus *Analectis sacris* & alii interpretes
ad *Antiquitates* 23.

XII. Hoc propemodum omnibus gentibus commune
est, ut singulis locis ac civitatibus patrios suos & indigetes, mu-
nicipes ἀρχαίους atque ut *Servius* appellat topicos haberent Deos,
illos προσβίβαντες colendos & eorum tutelares. Verus Epigram-

*Dodone tibi Jupiter sacra est,
Junoni Samos, & Mycana Diti,
Unda Tanaros aquorisque Regi:
Pallas Cecropias tuetur arces,
Delphos Pysbii orbis umbilicum,
Cretem Delia, Cynebiosque colles,
Faunus Manalom Arcadumque silvas.
Est tutela Rhodos beata Solis,
Gades Herculis, humidumque Tibur,
Cyllena coleri Deo * nivosa:
Tardo ** gratior astuosa Lemnos,
Ennae Cererem nurus frequentant,
Raptam *** Cyzicos astreosa Divam,
Fermosam Venere Cnidos, Paphosque.*

* Mercurio

** Vulcano

*** Proserpinam

Plura exempla dabunt Ovidius III. fastor. Vers. 81. seq. Tertullianus Apologetici cap. 24. Origenes V. contra Celsum pag. 257. Clemens protreptico pag. 25. & passim : Lactantius lib. I. cap. 15. Prudentius in Symmachum lib. 2. v. 429. fqq. Sidonius carmine IX. v. 165. seq. atque è recentioribus præter Gyraldum Tiraquellum ad Alexandrum ab Alex. VI. 4. genialium dierum, Petrus Crinitus de honesta disciplina IX. 3. Jo. Textor in officina scholastica p. 60-70. & Schævius in Mythologia p. 26. seq. Etiam Judæis exprobat Propheta Jerem. XXVIII. 2. *secundum numerum civitatum earum sunt sibi Dii, Juda.* Quibusdam vero populis ut Aëticis & Romanis cordi fuit non modo suos sibi peculiare Patrios & παλαιστίνους atque ut Minucius Felix cap. 25. appellat vernaculos Deos cultu afficere, sed & νεωτέρους & ξένους sive ξενικούς, ac perigrinarum gentium & quas subjugarant placare Numina, & illis sacrificare, festaque Theoxenia, & templa Panthea, arasque consecrare Diis etiam * ignotis ut Athenis, & nuncupare vota, ac preces offerre. Servius ad 1. Georg. *Post specialem invocationem transiit ad generalitatem, ne quod Numen prætereas. Movere Pontificum per quos vitæ veteri in omnibus sacris post speciales Deos quos ad ipsum sacrum quod fuit necesse erat invocari, generaliter omnia Numina invocabant.* Hieronymus: Θεοὶ ξηνοὶ ὡς οἱ Ἀθηναίους τιμῶνται, ἕς καταλύειν Ἀπολλοφάνου ἐν πύλαις. Confer Valeium p. 209. ad Eusebium & quæ de festo Theoxeniorum Casaubonus ad Athenæum IX. 3. unde Himerius apud Photium, p. 579. Athenis τὸ μέγιστον τῆς εὐσεβείας τὸ κεφάλαιον tribuit de quo vide & Svidam in τιμασίῳ ex Philostrati VI. 3. Quid quod Seneca Epist. 90. & Proclus apud Marinum in ejus vita c. 19. volebat Philosophum esse ἢ μιᾶς τιμῆς πόλεως, ἢ δὲ τῶν παρ' ἑταίροις πατέρων ἀρετῶν, κοινῇ δὲ ἔστω κόσμος ἱεροφάντην, non unius cujusdam civitatis nec municipalium sacrorum cultorem, sed ingentis omnium Deorum templi hierophantam. De Ἀγγέλλῳ Εὐσεβείῳ vide interpretæ eruditos ad Deut. XXXII. 8. & Daniel. X. 13. Cyrillum IV. contra Julian. p. 115. seq. & Cotelerium ad recognitiones Clementis III. cap. 42. De fortuna Urbium quæ sæpissime in numis conspicitur

* Confer Meursium de Piræo, c. 10. Seldenum III. 14. 3. de Synedr. & inscriptionum, Jo. Andreæ Bosii diss. de aræ ignoti DEI, Jo. Jac. Helléri de Deo ignoto Atheniensium T. 7. thesauri Gronov. Petrum Berthaldum de ara c. 10. & quæ viri docti ad Actor. XVII. 23. Laërtii Epimenidem, Philostratum VI. 3. Meursium Felicem c. 6. &c.

cum temone & globo vel cornu copix & de Vestæ cultu publico in Prytaneis, consulenda Ezechielis Spanhemii diatriba de Vestâ ac Prytanibus Græcorum, quæ cum Justii Lipsii libro de Vestâ ac Vestalibus tomo quinto thesauri Græviani inserta, ibique primum edita est.

XXI. Fuit & hoc inter Gentes passim receptum, ut quemadmodum locis ita & rebus atque casibus officiisque & negotiis vitæ humanæ atque artificiis certa præficerent numina, ac pro felici in his successu iis supplicarent. Cujus rei exempla plurima, qui volet reperiet apud Tertullianum lib. 2. contra nationes cap. 11. & Apologetici c. 24. Clementem Alex. in protreptico, Cyprianum de Idolorum vanitate, Arnobium lib. 3. contra Gentes p. 113. seq. & lib. 4. p. 130. seq. editionis à Salmasio emendatæ Lugd Bat. 1651. 4. Lactantium lib. 1. cap. 20. & Augustinum lib. IV. de C. D. capitibus plerisque & VI. 9.

XXII. Quis vero non miretur, vel indignetur, hos quoque qui Christianos se, & solos Ecclesiam esse gloriantur, tam aperte utroque hæc in genere invisâ DEO & improbata antiquis Christianis Ethnicismi vestigia legere, ut *Antonius Macedo* Lusitanus non dubitaverit Ao. 1637. fol. Ulyssipone vulgare ingens volumen, quod inscripsit, *De Diis turcularibus orbis Christiani*, in quibus celebratur

Maria totius orbis patrona.

Michael Archangelus antonomasticè Ecclesie patronus.

Sancti Angeli Regnorum custodes.

Petrus & Paulus Roma, item Maria, & tempore contagionis S. Sebastianus.

Constantinopoles Maria, Michael Archangelus, Petrus & Paulus, & belli præsertim tempore Georgius Martyr.

Neapoles à Petro Christianismum edoctæ, Maria & septem alii Patroni antiquiores & juniores, in primis s. Januarius.

Florentia Maria, S. Joh. Baptista & S. Miniates.

Sena Maria, S. Anfanus, Crescentius, Sacinus & Victor.

Urbis Pisana Maria, Raynerius Pisanus, Jacobus Major Apostolus, XL. Martyres, 10000. Martyres, & præter hos Sixtus, Justina, Torpes, Martyres.

Ravenna Apollinaris, Vitalis & Ursicinus.

Genua à Barnaba Christianam fidem edoctæ, Georgius Martyr, Joh. Baptista, Laurentius Levita, Bernardus Abbas.

Bononia, præter Petrum & Mariam, Petronius, item secundarii, Proculus, Florianus, S. Ambrosius, Dominicus, Franciscus, Ignatius Loiola, Xaverius.

Mediolanensis Diœcesis, Barnabas.

Urbis Mediolan. Ambrosius, item Gervasius, Protasius, Celsus, Nazarius, Felix & Nabor: tum pestilentia contagiosæ tempore S. Sebastianus, regnantibus vero Longobardis Joh. Baptista.

Venetiarum Marcus Evangelista, item Petrus, & Jacobus Apostoli, Theodorus, Nicolaus, Georgius, Magnus Episcopus, & Laurentius Justinianus.

Patavii Daniel Martyr, Antonius, Justina & Prosdocymus.

Sabaudia & Pedemoncii Mauritius Martyr.

Augusta Taurinorum Joh. Baptista, cum Salvatore, Adventore, Octavio & Secundo.

Sicilia Maria, & belli tempore S. Georgius (olim Ceres ac Proserpina. Diodorus Sic. T.2. p.750.

Panormi Maria, Augustinus, Benedictus, Dominicus, Franciscus, Ignatius aliiqve multi p. 203. seq. ab Antonio Macedo nominati.

Messana Maria, item Placidus, & Albertus Carmelita.

Sardinia Maria.

Calaris urbs habet Saturninum, Cæcilium Calaritanum & Luciferum.

Sasaris s. *Turritana Diœcesis* Gavinum, Portum & Januarium.

Hispania Patrona Maria & Jacobus Major.

Lusitania, Maria, Jacobus, Georgius, & pestilentia tempore Sebastianus.

Eboræ Urbis Mancius.

Conimbrica Jacobus Apostolus.

Aliarum Lusitaniae urbium Patronos idem Macedo enumerat p. 254-55.

Obhisponefis urbis S. Vincentius.

India Orientalis Thomas Apostolus, item Jacobus, Maria & Xaverius.

Æthiopia Maria, Antonius.

Aragonia Maria & Georgius.

Catalonia itidem Maria & Georgius.

Valentia præter Mariam & Georgium, Vincentius Ferrerius.

Navarra Firminus & Xaverius

Austria Colomannus, S. Leopoldus & Maria.

Gallia Maria; Michael Archangelus; Johannes Baptista, Petrus, Paulus, Stephanus Protomartyr, Dionysius Arcopagita, Martinus.

Burgundia Maria, Andreas Apostolus, Benignus, Bernhardus Abbas, Claudius Archiepiscopus Velontinus.

Pfundsarbia Ferreolus, Ferrucius.

Bohemia Vitas, Wenceslaus Dux, Adalbertus Episcopus, Ludmilla, Sigismundus Abbas, Sigismundus Rex, Norbertus Præmonstratensis & Josephus Mariæ sponsus.

Hungaria Maria, Martinus, & alii p. 361. sq. ab Antonio Macedo nominati.

Bavaria Maria Oetingana.

Moguntia Martinus & Bonifacius.

Cornia Maria, Petrus, Ursula cum 11000. virginibus, tres Reges Magi, Gereon cum sociis, Cassius & Florentius, Victor & Gregorius cum sociis, Severinus & Cunibertus.

Anglia *Bedfordum* Petrus, Matthias, Thyrsus cum sociis, Palmatus cum sociis & alii Martyres, item S. Helena recens creata Patro-
natrix.

Saravia Vitas & Petrus Apostolus.

Thuringia Bonifacius.

Silesia *Witig.*

Moravia *episcopus* *Methodius* habet Cyrillum & Methodium.

Belgia *parisiensis* est Maria

Flandria Petrus

Brabantia itidem Maria

Frisia Maria & Jacobus

Golda *Galantia* Valenus

Arca *Vedastus* & Maria

Northa *Rumoldus* & Maria

Burgundia Maria & Donatianus

Burgundia *arvensis* Maria & Gudula

Lancastria Maria

Gaudavi Bavo & Libuinus
Leodii & Tungrensis Diocesis Lambertus Episc. & Hubertus.
Trajecti ad Mosam Servatius
Anglia Maria, Petrus, & in re militari Georgius
Scotia Andreas
Hibernia Andreas, Columba Abbas & Brigitta
Polonia Adalbertus cum sociis, Florianus, Stanislaus, Casimirus Princeps, Wenceslaus; Hedvig Elisabetha Landgravii conjux, Hieronimus Dominicanus & Stanislaus Kostka Jesuita
Lithuania S. Casimirus, Nicolaus, Georgius, Ladislaus, Josaphat Episcopus Polocensis & Maria.
Prussia Andreas, Adalbertus, Bruno, & Bonifacius Camaldulensis.
Dania Ansharius & Canutus Rex
Slesvicensis Ducatus Georgius I.
Suetia Ansharius, Joh. Baptista, Laurentius, Brigitta vidua, Ericus Rex
Finlandia Henricus Episcopus
Moscovia Maria, cum Nicolao Myra Episcopo
Livonia Maria
Russia Andreas cum Nicolao Episcopo
Norwegia Olaus Rex & Ansharius.

Vide etiam Allatum de Synodo Phot. p. 87. 99. & Rich. Simonem lib. 2. Epist. select. 19. ubi differit de libro Hispanice edito cui titulus: *Dissertationes Ecclesiasticas por el honor de los santos conlucos contra las ficiones modernas, por Don Gaspar Ibannes de Segovia y Berata, Cavallero de la Orden de Alcantara, Marquez de Agropoli y senor de la villa de Corpa, en Saragossa A. 1671. folio minore.*

XXII. Hisce patronatibus locorum accedunt perfectioribus Sanctis in Ecclesia Romana adscriptæ super certis vitæ generibus & negotiis, vel etiam malis certis averruncandis. Quamplurima ejuscemodi collegit singulari studio Theophilus Raynaldus S. I. T. VIII. Operum, in titulo *cultus Sanctorum specialibus* p. 55. 545. sequ. neque improbat sanctos colendos per sortem deligi p. 284. b. Hinc magno numero ab eo recensentur Sancti conjugati & qui in conjugio vixerunt, Viduæ, Virgines, p. 559. 574. sq. Sanctorum libri, fra-

fratres &c. 559. 560. 578. gemini, tergemini, castrones. 560. 578.
 exorti à parentibus voto concepto 560. 578. Infantes, pueri, se-
 nes, obfetrices, nutrices p. 561. 578. seq. pumili, muti, surdi, cœci
 (de quibus etiam videndus Raderus & Raynaudus in cœcitate oculata)
 561. 579. monoculi, strabones, ophthalmici. 561. 578. * capite
 dolentes 561. evnuchi 579. Hydropici, phthisici, Hectici 562.
 paralytici, epileptici, strumosi 562. 579. * Romacho laborantes,
 phlegmatici, 562. iliaci, colici, calculosi, 562. dysenterici, fistulosi, asth-
 matici 562. infreantes sanguinem, arthritici : 562. podagrifici,
 psorici, 562. 579. * leprosi, energumeni. 562. 579. * &
 ceteri & varii status Ecclesiastici & monachalis 562. lqq.
 Romani LXXIV. 563. 581. seq. primi alicubi præcones Evan-
 gelii. 563. 583. Agricola, villici, 566. 583. Vinitores, Olitores,
 fabulci, bubulci, curator anserum S. Tryphon 567.
 oleacarum purgator 567. sutores, sartores, ephippiarius,
 sutores dolinarum 567. sectores lapidarii, sculptores aurifices, ar-
 gentarii, futores, 567. celatores. 567. lanii, coqui, fusores
 lanarum, fullones 567. lanarii, pictores 584. seq. caupones,
 pistores, venatores 567. fabri lignarii, ferrarii, mura-
 torii, 584. seq. Venatores, piscatores, nautæ, remiges, car-
 miones, muliones, lignatores, textores, restio, propolæ,
 tingendi artifices, armifactores, 567. nuncii s. ta-
 bularii, 568. œconomi, symphoniaci, Musici, 568. bi-
 bliopoli, librarium compactores, famuli & ancillæ 568. Can-
 didarii, seminarum 569. Doctores, Theologi. 569. ludimagistri
 pedagogi, Scholastici, Philosophi 569. Medici
 (de quibus etiam Tiracvellus & Abraham Bzovius) 569. 586. Pharma-
 ceuti, 569. Jcti Sancti, (de quibus videndus etiam Jo. Ro-
 manus) Patroni causarum 569. 587. Notarii 588. 569. Architecti.
 Milites 569. Milites 570. Reges, Principes, Comites,
 572. 588. seq. Principum ministri, consiliarii &c.
 confessarii principum 572. Apparitores, tribuni
 Carcerarii, 573. 591. adulteri, meretrices,
 Comœdi, Magi, Apostata, 574. 591. lqq.
 in certis morbis implorandi p. 512. lqq. in certis generibus
 pag. 523. seq. morbi à sanctis nomen trahentes

*Quatuordecim opitulatores generales sive Apotropæi Divi in quocunque genere calamitatis implorandi sunt S. Blasius, Dionysius, Erasmus, Pantaleo, Vitus, Georgius (alii Gregorium appellant) Cyriacus, Christophorus, Achatius, Eustachius, Agidius, S. Barbara, Catharina, & Margareta; de quibus Martinus Crusius in Corona Anni T. 2. p. 280. seq. B. Jac. Thomasius in dissertationibus sive programmatibus p. 314. ubi singillatim fufius differit de legenda S. Catharinæ, & Rev. D. Georg. Heur. Gœzius in diatriba de XIV. opitulatores Lubec. 1708. 4. qui etiam A. 1711. edidit exercitationem de cultu Sanctorum pestem depellentium; ubi ex Augustini Wichmanni Canonici Norbertini Monasterii Tunderloënsis Divisio Ecclesiastico de Sanctis contra pestem tutelaribus nominantur sub mense *Januario* Genovefa, nobilissima illa virgo Gallica: Sub *Februario* Antonius Abbas & Osvaldus, Episcopus in Angliâ Wigorniensis: Sub *Martio* Gregorius Papa, Gertrudis virgo, Guntramnus Rex Franciæ: Sub *Aprili* Liduina, virgo Hollandica, Theodorus Archimandrita, Catharina Senensis: Sub *Majo* Macarius Antiochenus, Gela, virgo Hiberna, Bernardinus Senensis, Maximinus Episcopus Trevirensis: Sub *Junio* Rosilia, virgo Sicula, Benno Episcopus Misnicus, & Martialis, Episcopus Lemovicensis: Sub *Julio* Gallus, Arvernorum Episcopus, Edilburga, virgo Anglica, Fredegandus Presbyter, Christophorus Martyr: Sub *Augusto* Osvaldus, Rex Angliæ, Albertus ordinis Carmelitarum, Constantius, Archidiac. Romanus, Bernardus Claravallensis, Bernardus Senensis, autor Olivetanorum, Augustinus Hipponensis, Sebba, Saxonum orientalium Rex in Anglia: Sub *Septembri* Bonifacius ex Episcopo Monachus Stabuletensis, Hadrianus Martyr, Theobaldus Tolentinus, Gvido Anderlacensis, Cyprianus Carthagenensis, Eustachius, cum uxore Theopistide, filiusque Agapio Episcopi: Sub *Octobri* Remigius Episcopus Rhemensis, & Terefia virgo: Sub *Novembri* Carolus Borromæus, Willibrordus Episcopus Turnacensis, Gregorius Episcopus Neocæsarensis, Zachæus Abbas, Thomas Monachus Antiochenus, Nicon Monachus Armenicus: Sub *Decembri* Enigius Episcopus Noviodunensis, Nicetius Episcopus Trevirensis, Eucharius Petri Apostoli discipulus, David Rex Israelis, Sylvester Papa, & Jobus è terra Hulf. Præterea notat ad Mariam & Christi sudarium tempore pestilentiz recurri, vel pænitentio-*

Cloniam institui ad S. Sebastianum aut Rochum. *Hæret hic error, in-*
quit Philippus Melanchthon in Apologia Augustanæ Confessionis,
capitulo III. de invocatione Sanctorum, apud doctos, quod singulis
sanctis certa procuraciones commissa sunt, ut Anna divitiis largiatur, Seba-
stianus sanctæ pestilentiam, Valentinus medeatur morbo comitiali. Sic Stapinus po-
dyra & latrocinium succurrere creditur, calculo S. Liborius, herma Sympho-
riana S. Petronilla, paralyf Wolfgangus, adversus mortes subitaneas S.
Isidorus, & infans ignem sacrum sive erysipelas Antonius, contra venenum
S. Joannes & Angelista & Benedictus: contra dolores capitis S. Anastasius,
dentium doloribus S. Otilia, dentium doloribus S. Apollonia, angina
S. Petrus, doloribus mammaram S. Agatha, dorfi S. Laurentius, in cor-
ruptionibus S. Lupus, in partu S. Margareta: pro impetrando prospero puer-
gine S. Felicitas: in Melancholia S. Maturius, contra tussim, gravedi-
nem S. Quirinus, contra Colicos dolores S. Erasmus, contra pso-
nam S. Rochus, furiosos & obsessis opem fert S. Joannes Baptista
& Bartholomæus in tempestatibus & procellis invocatur S. Theodorus. Pro
gibbibus & tumida S Euty chius, pro furibus manifestandis S. Gervasius &
Propheta contra morbum Gallicum S. Jobus: contra incendia & fulgura
S. Hieronymus, in bello S. Georgius, contra grandines S. Joannes Evan-
gelista.
 Patronus datus est S. Thomas & S. Augustinus, *ICtiis*
S. Cosmas & Damianus, Philosophis S. Ca-
tholicis & Scholaribus S. Gregorius: Mercatoribus S. Frumentius
S. Leo. Romanus & S. Cæcilia, pictoribus S. Lucas,
Statuariis S. Eligius & Januarius, Statuariis S. Claudius, Ni-
scatoriis S. Symphorianus, Castorius & Simplicianus. Fabricis
S. Martinus, Dumstano & Longinus, Sutoribus S. Crispi-
anus, Zachæus & Deus dedit, Pannificibus S. Michael
Severus. Sartoribus S. Gutmanus, figulis S. Goarus,
Wolfgangus, Jacobus Bæticus, S. Josephus, Equitibus
S. Eulogius: iis qui rotas conficiunt S. Josephus,
S. Leonhardus, bajulis S. Christophorus, Vicia-
toribus S. Eustachius, Viticulis & vinitoribus S. Urba-
no, bibliopæis S. Bartholomæus: textoribus S.
S. Adelradus, Militibus S. Adrianus, Carbonariis
S. Wendelinus, Cutbertus, & Simeon Stylita
S. Nicolaus, Christophorus & qui recens
 LI 2 accessit

accessit Petrus Gonsalez. *Subulcis* S. Antonius, Eberhardus, Hamogastes & Ulmarus, *Ruficis* S. Albanus, Fortunatus & Isidorus, Lambertus, Leontius: *Viduis* S. Gertrudis, *Conjugibus* foeminis S. Anna, *fontis* S. Dorothea, *Ancillis* S. Dula & Agathoclea, *Servis* S. Eunus, Vitalis & Justus. Impudici invocant eandem S. Dorotheam: *Meretricibus*, S. Mariam Magdalenam, Aframque, *captivi* S. Leonhardum.

Igni putatur praesidere S. Agatha, *Aquis* S. Nicolaus & Christophorus, *Terra ejusque frugibus* S. Justus: *Aëri & tempestatibus* S. Valentinus & Theodorus: *Averruncandis muribus gliribusque* invocatur S. Gertrudis & Nicasius, *mustelis & martibus* S. Lupus, *crucis* S. Magnus. *Genibus* praesesse creditur S. Rupertus & Vitus, *ovibus* S. Wendelinus, *Equis* S. Eulogius, *Bubus* S. Pelagius, *Porcis* S. Antonius, *Anseribus* S. Gallus, *Vino* S. Urbanus & Medardus.

Consulenda etiam *Gisberti Voetii* dissertatio de Patronatibus, tutelis & praefecturis Sanctorum T. III. Disp. Select. pag. 415. sqq. *Hottingerus* P. II. Hodegi Germanice editi p. 235. sqq. & *Martini Chemnii* Examen Concilii Trid. P. II. p. 133. & quae adversus ridiculos & impios hosce abusus jam A. 1516. disputavit D. Ludovicus ὁ μακαριστός in scriptis Halæ junctim editis A. 1700. fol. p. 12. sqq. Vide & Bullingerum de origine erroris: Neubestalten Augusti T. 2. p. 908 sq. & Joh. Laficium de Diis Samogitarum p. 52. Cregurum in revelatore Arcanorum p. 227.

XXIV. Ritus * *ἁγιασμοῦ* sive consecrationis, qua homines defuncti inter Deos referebantur & publica consecrabantur religione, Augusti maxime & Augustae, sed & sorores, nutrices, filiae amasii & amasiae, breviter perstringit *Dio Cassius* Lib. LVI. in Consecratione Augusti p. 598. diligentius ex eodem *Dione* *ἁγιασμοῦ* in Severo, ubi de consecratione Pertinacis p. 862. *Herodianus* L. IV. p. 337. sqq. Confer è recentioribus *Joh. Kircherum* de funer. Roman. L. IV. c. 13. sqq. *Onuphrium Panvinium* in *Actis* ad A. U. 964. ubi Catalogus Consecratorum: *Jac. Gueserium* de jure Pontificum & de veteri jure Pontificio: *Vossium* L. I. de *Idolis* c. 12. *Jus. Caf. Bulengerum* de Imper. Rom. L. I. c. 6. 7. & 10: *Claudianum* in diff. ad numum Pantheum Adriani Imperatoris Lugd. 1609. p. 4. ubi

* *ἁγιασμοῦ* vocant Graeci, Vide *Jac. Gronovium* ad *Arrian.* p. 2. *Μῆναι* esse *ἁγιασμοῦ* sive deserte *τιμῆς ἡρωικῆς*: majus *ἁγίου* vis *ἁγίου*.

Junii p. 95. Jo. Mabillonii præfat. ad Acta Sanctorum Ordinis Benedictini §. VI. Ludov. Eliam du Pin T. VIII. Script. Eccles. p. 65. Altera Canonisatione sanctis adscriptus est *Simeon Trevirensis* A. C. 1035. defunctus. Alii *S. Svibertum* primum fuisse affirmant, quem sanctis adscripserit Leo III. quam sententiam amplectitur Bellarminus lib. 1. de sanctorum beatitate c. 8. (T. 2. Controvers.) ex Ludgero, cujus verba evolvi possunt apud Surium aut Bollandum ad 1. Mart. & Baronium ad A. C. 804. num. 3. Sed & Svibertiillus, & *S. Kiliani* sociorumque, nempe *S. Trudperti* à Zacharia Papa ejusque successore Stephano II factas ut ajunt canonisationes, fabulis viri docti adscribunt. Inter antiquissima, fide digna exempla, post Udalicum & Simeonem sunt *S. Godehardus* defunctus A. C. 1038. de quo Acta Sanctor. Maji. T. 1. p. 521. *S. Evoco* defunctus A. C. 1057. de quo T. 1. Junii p. 219. & *Nicolaus Peregrinus* A. C. 1094. defunctus, de quo id. p. 248. De *S. Petrus Episcopo Anagnino* A. C. 1110. vide propylæum ad Acta Maji p. 207. & Laurentii Cherubini bullarium magnum T. 1. p. 57. Ab eo tempore inter sanctos adscitorum nomina hæc fere sunt :

An. 1134. *Hugo*, Episcopus Gratianopolitanus. Vide Cherubinum I. c. p. 60.

An. 1149. *Bernhardus* Abbas Claravallensis. Cherubinus I. c. p. 67.

An. 1152. *Henricus II.* Sanctus, Imperator Rom. Surius, 14. Julii, p. 204. Gretserus de Divis Bambergensibus, p. 63.

An. 1161. *Eduardus*, Rex Angliæ. Cherubinus I. c. p. 67. (Surius, 5. Januar. p. 78. refert ad A. C. 1163.)

An. 1173. *Thomas*, Archiepiscopus Cantuariensis Surius, 29. Decemb. p. 363.

An. 1189. *Otto*, Episcopus Bambergensis. Surius, 1. Julii p. 74. Gretserus I. c. p. 373. Baronius Tom. XII. Annal. ad h. a.

An. 1192. *Ubaldu*, Episcopus Eugubinus. Surius, 10. Martii p. 227. Cherubinus I. c. p. 77.

An. eod. *Bernwardus*, Episcopus Hildesheimensis. Surius, 20. Nov. p. 466.

An. 1193. *Johannes Guibertus*, Abbas & confessor Congregationis Vallis Umbrosæ; Cherubinus I. c. p. 77.

An. 1198. *Homobonus* Cremonensis. Cherubinus I. c. p. 77.

An. 1201. *Kunigundis*, Imperatoris Henrici S. Coniugis; Surius, 3. Mart. p. 46.

1226. *Laurentius* Dublinensis; Cherubinus l. c. p. 96.
 1230. *Franciscus* fundator Franciscani ordinis; Surius,
 p. 64. Cherubinus l. c. p. 99.
 1233. *Antonius* de Padua; Cherubinus l. c. p. 100.
 1234. *Dominicus*, conditor Dominicani ordinis; Surius,
 p. 67. Cherubinus l. c. p. 103.
 1235. *Elisabetta*, Andreæ Regis Hungariæ filia & Ludo-
 uico Rege Thuringiæ coniux; Cherubinus l. c. p. 104.
 1247. *Edmundus*, Archiepiscopus Cantuariensis; Cheru-
 binus l. c. p. 110.
 1253. *Petrus*, Episcopus Veronensis. Cherubinus l. c. p. 120.
 1255. *Stadislans* Cracoviensis; Cherubinus l. c. p. 125.
 1255. *Clara* Assisensis; Cherub. l. c. p. 133.
 1260. *Richardus*, Episcopus cicestriensis; Idem l. c. p. 149.
 1267. *Hedewiga* Princeps Polonica; Id. l. c. p. 166.
 1297. *Ludovicus IX*, Rex Galliarum; Id. l. c. p. 201.
 1313. *Petrus de Morano*; Id. l. c. p. 214.
 1317. *Ludovicus*, Archiepiscopus Tolosanus; Id. l. c.
 p. 215.
 1323. *Thomas* de Aquino; Id. l. c. p. 226.
 1340. *Thomas* Herfordensis id l. c. p. 227.
 1374. *Ivo*, Trecorensis Presbyter; Id. l. c. p. 278.
 1391. *Brigitta* Svecica; Id. l. c. p. 297.
 1423. *Vincentius* Valentinus; Id. l. c. p. 382.
 1447. *Nicolaus* de Tolentino; Id. l. c. p. 370.
 1472. *Bernhardus* Senensis; Id. l. c. p. 375.
 1530. *Franciscus* de Paula; Surius, 2. April. p. 25. et si Che-
 rubinus l. c. p. 100. ad annum 1519. refert.
 1531. *Berardus, Petrus, Otto, Accursius & Adjutus*, ordinis mi-
 norum; Surius, 26. Januar. p. 264.
 1582. *Bonaventura*; Cherubinus l. c. p. 437.
 1585. *Leopoldus*, Archidux Austriæ; Id. l. c. p. 463.
 1587. *Beno* Episcopus Misnensis; Id. l. c. p. 633.
 1588. *Antonius*, Archiepiscopus Florentinus; Id. l. c. p. 636.
 1588. *Didacus*, Id. 12. Nov. 309. Cherubinus l. c. Tom. 2.
 1601. *Raymundus* de Pennaforti; Cherubinus l. c. Tom. 3.
 Surius, 7. Jan. p. 110. An.

An. 1608. *Francisca*, Congregationis Montis Oliveti; Cherubinus l. c. p. 231.

An. 1610. *Carolus Borromæus*, Archiepiscopus Mediolanensis; Id. l. c. p. 253.

An. 1619. *Franciscus Xaverius*; Id. l. c. p. 370. & Tom. IV. p. 15.

An. 1621. *Theresia*, fundatrix ordinis discalceatarum Carmelitarum; l. c. Tom. 3. p. 414.

An. 1622. *Petrus de Alcantara*, Ordinis Minorum strictioris observantiæ discalceatorum; Id. l. c. p. 419.

An. 1623. *Philippus Nerius*, Auctor Congregationis Clericorum Secularium Oratorii; Id. l. c. Tom. 4. p. 5.

An. eod. *Ignacius Lojola*, Conditor Societatis Jesu; Id. l. c. p. 11.

An. eod. *Isidorus Agricola*; Id. l. c.

An. 1624. *Jacobus de Marchia*, Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci de Observantia, Id. l. c. p. 59.

An. 1625. *Andreas de Avellino*, Theatinensis Monachus; Cherubinus l. c. p. 87.

An. 1629. *Cajetanus Thienæus*, Fundator Clericorum Regularium Theatinorum; Id. l. c. p. 162.

An. 1658. *Thomas à Villanova*, Ordinis Eremitarum S. Augustini; Id. l. c. Tom. V. p. 274.

An. 1665. *Franciscus de Sales*, Episcopus Genevensis; Theatr. Europ. T. X. p. 85. & Diar. Europ. contin. XI. p. 517.

An. 1668. *Maria Magdalena de Pazzis*, Florentina: *Rosa de Lima*, Peuvian. & *Ludovicus Beltrandus*, seu *Beleramus*; Diar. Europ. contin. XVIII. p. 296. Brevveri Hist. An. 1661. ad 1672. p. 22.

An. 1671. *Ferdinandus Catholicus*. Rex Hispaniæ, *Cajetanus*, Ord. Theatinorum Generalis & *Philippus Benitius*, Servitarum Præpositus. Diar. Europ. contin. XXIII. p. 54. Brevver. l. c. p. 28.

An. 1679. *Torrebio* Archiepiscopus Limensis. Theatr. Europ. T. XII. p. 114. & Diar. Europ. contin. 40. p. 117.

An. 1690. 16. Octobr. *Laurentius Justiniani*, Patriarcha Vene-tus defunctus A. 1455. *Jobannes de Capistrano* Ord. Minorum, defunctus A. 1456. *Jobannes de S. Facondo* Hispanus, Monachus Augustinianus, defunctus A. 1471. *Jobannes di Dio*, Lusitanus, auctor Ordinis Monastici Fate ben Fratelli, defunctus A. 1555. & *Paschalis Baylon* ex fratribus Minoris observantiæ, defunctus A. 1592.

A. 1701. menſe Junio agitatum de canonifatione *Andrea de Avellino*, *Catharina Bononiensis*; & Cardinalis atqve Epifcopi Neapolitani *Andrea Durale*.

A. 1712. die Feſto SS. Trin. 22. Maji Sanctis adſcripti ſolenniter *Pius V.* Pontifex Max. *Felix de Cantalicio*, Capucinus, *Andreas de Avellino* Monachus Theatinus (jam A. 1625. beatificatus ſive beatis adſcriptus) Bononiensis.

Ritus canonifationis, quæ vox ante ſeculum XII. vix audita, petendi ſunt ex Actis Canonifationum, qvalia ſunt Acta Canonifationis Sanctorum Petri de Alcantara & Mariæ Magdalenzæ de Pazzis, quæ Clementi IX. dicata à *Dominico Capello* lucem adſpexere Romæ 1669. 4. ubi inter alia p. 320. videmus expenſas in hanc canonifationem factas 64000. * ſcutatorum: Relatione dell' apparato fatto in S. Pietro, & delle ceremonie per la Canonifatione de cinque ſanti, in Roma A. 1690. Ut vero dignus aliquis confortio Sanctorum habeatur, ſolennis præcedit inqviſitio & formalis ſcilicet de fide, moribus, vita, fama & miraculis. Confer *Batuzium* de Papis Avenionenſibus Tom. 2. pag. 7. & 366. Conſulendus inſuper *Bollandus*, *Henschenius* & *Pabebrochius*, qui in Actis Sanctorum etiam paſſim agunt de eorundem canonifatione: Ceremoniale Romanum l. 1. ſect. VI. *Angelus Roccha* de Canonifatione Sanctorum Rom. 1610. 4. ut *Felicem Contelorium*, *Tröilum Malvezzium* alioſq; *Cangio* glosſar. latin. in *Canonifatio*, & *Lipenio* T. 1. Biblioth. Theolog. p. 219. laudatos, & *Majolum* dier. canicular. f. 82. ſq. omittam. Breviter etiam ritus Canonifationis exponit *Wagenſeilius*

Mm

lius

* *Guido Patinus* T. 1. Epift. p. 603. *Enfin nôtre S. Père le Pape a promis aux Religieufes de la Viſitation, de canonifer leur fondateur le bien-heureux François de Sales, Evêque de Genève, mais il leur en coûtera de bonnes nipes; Jupiter iſte Capitolinus longè callidior eſt ac aſtucior Numâ Pompilio, cui tamen poſt multa ſecula ſucceſſit nec ineſtatus: tous biens ſont communs, il n'y a plus que le moyen de les avoir, quelle vilainie dans la Chrétienté, les Turcs n'ont-ils pas de quoy ſe moquer de nous? tant dépenser d' argent pour une bagatelle politique, telles ſommes bien employées ſerviroient à conquérir un Royaume ſur les Infidèles, Exclamet *Melicerta* periffè frontem de rebus. Mais le masque en eſt levé, il n'y a plus de vergogne au monde, l' impudence eſt permife, ce ſont les impudens qui gouvernent le monde, & cela n' eſt point d' aujourdut, quelcun l' a dit dans Hérodote.*

lius Tomo postremo Peræ librorum juvenilium p. 1109. seq. & in libro Germanice edito de educatione Principis juvenis p. 182. seq. Videnda etiam Collectio Epistolarum Historico Politicarum quæ Germanice prudiit sub titulo *des neubestellen* Agentens T. 2. p. 900. sqq. Etiam in colloquiis mensuris Tentzelianis A. 91. p. 215. ritus ex novissimo usu strictim recensentur.

Inferior quidam minusque solennis gradus & Canonisatione minor vocatur *Beatificatio*, cum ad sepulchrum honos anniversarius alicui habetur ut beato, vel accensis ille luminaribus aut appensis anathematis vel alia ejusmodi ratione colitur. Vide Acta Sanctorum T. 1. Junii p. 361. F. & Hadriani Bailleti dissertationem Vitis Sanctorum Gallice editis præmissam p. 197. sq. Soletque plerumque beatificatio præmitti, donec sedes Romana interjecto 50. vel plurium pauciorumve annorum spatio definit de canonisatione. Sic Maria Magdalena de Pazzis Florentina quæ A. 1607. diem obiit, beatificata est ab Urbano VIII. A. 1626. sed canonisata à Clemente IX. A. 1669. Vide Acta Sanctor. T. 6. Maj. p. 315. 326. Singulare est quod peculiare etiam Monachorum ordines genus ejusmodi canonisationis sibi arrogant. Vide si placet quæ de Octavia Melchiorrica à Dominicanis ob legatam * ipsis 7000. thalerorum summam singularibus cerimoniis consecrata Petrus Bælius in resp. ad quæstiones hominis provincialis T. 1. p. 430. sqq.

Pontificem in canonizationis decreto non posse errare disputant Dominicus Gravina Neapolitanus in Catholicis præscriptionibus adversus hæreses quæst. V. in Jo. Thomæ de Rocaberti Bibliotheca maxima Pontificia, sive collectione voluminosa (21. enim tomi sunt scriptorum potestatem Pontificis defendentium Rom. 1699. fol.) Tomo VIII. Augustinus Triumphus de potestate Ecclesiastica p. 98. Castro Palao T. 1. p. 338. aliique Ecclesiæ Romanæ socii. Sed non ausi sunt hoc sibi sumere ipsi Pontifices, qui ante actum Canonisationis olim usi sunt solenni protestationis formula quam ex Christophori Marcelli lib. 1. de Eccles. Rom. ritibus (qui opus suum Leoni X. inscripsit & Romæ A. 1516. edidit) pluribus locis Epistolarum suarum ut p. 26. & 557. edit. Lond. repetit Jo. Lanojus,

* Spectat huc Carthusiani dictum ad Philippum Comineum lib. 7. memor. *mons appellons*
Saints tous ceux qui nous font du bien.

nojus, observat etiam plenariæ Synodi assensu simul, non solius Pontificis auctoritate opus fuisse ut Sanctis aliquis accenseretur. Formula protestationis hæc est: *Antequam ad pronunciationem veniamus, protestamur publice apud vos presentes, quod per hunc actum Canonizationis non intendimus aliquid facere quod sit contra fidem, aut Catholicam Ecclesiam, sive honorem DEI.* Vide etiam quæ idem Launojus p. 79. sq. de Canonisatione Ludovici Alamandi, præfidis Basileensis Concilii, à quo depositus fuit Eugenius IV. & quæ adversus fidem consecrationum ita Rom. Ecclesia disputant B. Lutherus scripto contra novum Idolum Misnense (Bennonem * Episcopum) T. 2. Altenburg. p. 780. seq. Hospinianus de festis Christianor. c. 6. Balthasar Lydius notis ad dispp. Taboriticas p. 150. seqq. & J. Dallæus de objecto cultus religiosi lib. III. c. 21.

In Orientali Ecclesia Græca paullo rarius obtinet hic Consecrationis ritus, Patriarchæ & plenæ Synodi auctoritate & millenorum testium de canonizandi miraculis testantium fide constans. Causam raritatis exponit illustris Paulus Ricautus in Historia status præsentis Ecclesiæ Græcæ cap. VI. pag. 164. seqq. *La règle de la Canonisation des Saints s'est conservée dans le Siège Patriarchal de Constantinople. Il est vrai que le Ménologue est si plein, que l'on a esté forcé de mettre deux ou trois Saints en un jour: Mais avec cela, afin que les bonnes-ames, qui sont si rares en ce monde, & qui reçoivent de Dieu leur récompense en l'autre vie, ne perdent point ce que les hommes font capables, d'accorder à leur piété, les Grecs canonisent encore à présent, ceux qui ont esté célèbres, par leurs Miracles, & par la sainteté de leurs mœurs. Il faut toutefois, avant que d'en venir là, que mille témoins, qui auront vû ces actions, ou qui les auront apprises, de personnes irréprochables, en donnent des assurances solennelles: Il faut encore que le Patriarche & les Evêques en aient informé très-exactement, dans un plein Synode. Alors la personne, dont on recherche la vie, est reçue dans le Calendrier; On marque un jour pour sa Feste: Et tous les ans, on célèbre sa mémoire: On dit une Messe en son honneur: On y ajoute quelques Hymnes à sa loüange: On lit une relation de ses miracles & de ses bonnes œuvres: On insère enfin sa vie, dans le Synaxarion, ou livre des Saints. Mais maintenant que les Ca-*

Mm 2

noni-

* Confer Vitam Bennonis scriptam à Martino Heidenreich, editamq; Dresdæ 1694. 8.

monifations ne se font pas sans de grands frais, elles sont moins en usage. Et les Grecs étant d'ordinaire pauvres ou méchants, il s'en trouve peu, qui soient assez gens de bien, pour mériter un si grand bonheur, ou qui ayent des Parens assez pieux & assez riches, pour les faire mettre dans la Liste des Saints & des Martyrs.

XXVI. *Angelorum* nomine pro bonis spiritibus usi sunt, ne de Judæis ac Chalcedio p. 225. sq. (Christiano scriptore) dicam. Alex. Aphrodiseus in Topica p. 186. Aristides T. 1. p. 19. Labeo apud Augustin. IX. 19. de Civ. DEI, Ammonius in Prophyrii Isagog. Porphyrius, Jamblichus de Mysteriis Ægyptior. Simplicius, Marcianus Capella, & præcipue Hierocles qvi p. 37. ἀγγελικὸν θεῶν γένος memorat, atqve inter DEum δημιουργὸν & hominem tria ait intercedere Deos immortales, Heroas & dæmonas terrenos. Confer Dan. Heinsium ad Maximum Tyrium p. 112. Norat idem Hierocles p. 41. Heroas (qvi ἡμίθεοι Hesiodo) ab aliis dici δαίμονας ἀγαθὸς ὡς δαίμονας καὶ ἐπισήμονας τῶς θεῶν νόμων. Ab alijs ἀγγέλους ὡς ἐκφαίνοντας καὶ διαγγέλλοντας ἡμῖν τὰς πρὸς εὐζωίαν κατόνας. Alios vero cum Platone inter DEum & hominem ponere angelos, dæmones & heroas. Confer Origenem 3. contra Celsum p. 133. Alijs hos omnes uno eodemqve nomine venire angelorum vel heroum vel dæmonum. At per dæmones terrenos Hierocles non intelligit malos spiritus sive τὰς ἐναντίας δυνάμεις quas vocat Plato X. de legib. p. 608. sed vero animos hominum sapientia præstantium, quos ἰσοδαίμονας & ἰσαγγέλους appellat p. 46. quemadmodum alijs ἀγαθοὶ δαίμονες dicti Diogenes & Crates Philosophi, de quibus Menag. ad Laërtium p. 252. 262. atqve de ejusmodi viro sapiente Arrianus III. 22. Epictetear. diff. ἀλλ' εἶδέναι δὲ ὅτι ἀγγελὸς Διὸς ἀπέσταλται πρὸς τὰς ἀνθρώπους περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Neqve Socratis DEus sive Dæmon alius intelligendus quam providus ejus animus ac perspicax, uti Xenocrati apud Aristotelem 2. Topic. δαίμων ἐκάστου ἡ ψυχὴ, unde ille εὐδαίμονα appellabat cui bona mens contigisset: & Euripides Socratis amicus apud Theonem p. 60. progymnasm. τὸν νῦν ἡμῶν ἐκάστου dixit esse θεόν. Angeli in Oraculis Zoroastri tributis v. 295. vocantur ἀγνοὶ δαίμονες. Ἡ φύσις περὶ θεοῦ εἶναι τὰς δαίμονας ἀγνοῦς. Meminit Angelorum etiam Pseudo Orpheus * apud Clementem Alex. V. Strom. p. 608.

ΣϚ

* In Orphei hymnis Mercurius dicitur ἀγγελὸς ἑρακλείωνος, ut apud Platon. 4. de Leg. Nemesis Διὸς ἀγγελὸς.

Σὺ δὲ θρόνῳ πῦρόεντι παρεῖσαι πολύμοχοι
Ἄγγελοι ὅσι μίμηλε βροτοῖς ὡς πάντα πλεῖται.

Hostanes apud Cyprianum de Idolor. vanitate p. 14. *Magorum principus Hostanes & formam veri DEi negat conspici posse, & Angelos veros sedi ejus dicit assistere.* In sacris literis, Angelorum nomen absolute ponitur nunquam pro malis Dæmonibus, uti vicissim Dæmonum nunquam pro bono Angelo, ut notavit Theodorus Hackspanius in sylloge disputat. Theolog. & Philolog. p. 244. E contrario apud Ethnicos scriptores Dæmonum vocabulum sæpius pro bonis spiritibus ponitur, ac pro Deo ipso, vide Pollucem Onomastici lib. 1, c. 1. atque negari nequit multa eorum quæ de Dæmonibus bonis illi tradiderunt, cum doctrina Judæorum & Christianorum de Angelis satis bene conspirare; Confer Hugonem Grotium ad Matthæi I, 20. Eugubinum de perenni Philosophia libro VIII. & Huetii Alnetan. quæst. lib. 2, c. 4.

*Ordinum Angelicorum nomina in sacris literis obvia ex officiis Imperii Perfici, sub quo Hebræi aliquando vixerunt, desumpta esse notant Hugo Grotius ad Rom. VIII, 38. Judæi decem gradus sive ordines colligunt, Christiani plerique post Pseudo Dionysium Areopagitam ** novem, incerta utriusque conjectura. De Judæis vide Maimonidem de fundamentis Legis p. 18. seq. & ibi notas Gvil Vorstii: Immanuel Aboab in Nomologia edita Hispanice p. 157. Menasseh ben Israël problem. 22. de creatione, Gilb. Gaulminum lib. 2. not. ad lib. de Vita Moysis cap. 4. Buxtorfium Lex. Talmudic. p. 2339. Hackspanium de Angelorum Dæmonumque nominibus in Sylloge p. 234. 242. 252. D. Martin. Geierum in conformitate Judæo Papistica, Loco de Angelis c. 2. D. Sebast. Schmidium in senario Angelico sive diatribis de Cherubim, Seraphim, Principatibus, thronis &c. Brunsvic. 1696. 12. Jacobum Capellum notis ad Hebr. I. ult. Kircherum Tom. 2. Oedipi Ægyptiaci part. 1. pag. 214. 255. & Petavium lib. 2. de Angelis cap. 1. §. ult. De Christianorum veterum sententia præter eundem Petavium, & Pseudo Dionysii de Hierarchia cœlesti interpretes, consulendus Jo. Morinus de sacris Ecclesiæ Ordinationibus p. 491. seq. qui inter alia ostendit*

M m 3 dit

** Trahunt huc nonnulli vocabulum *אַנְגְלִים* novies repetitum in quibusdam Codd. Apocalypheos IV, 8. ad quem locum confer Vallam. Repetitur etiam vocabulum *אַנְגְלִים* novies in hymno qui existat in Poemandro Hermetis p. 8. edit. Francisci Patricii.

dit mulros Dionysio posteriores ab ejus sententia circa descriptionem Angelicæ Hierarchiæ discedere, ut illum vel non legerint vel certe neglexerint: Jo. Dallæus de scriptis Dionysio & Ignatio tributis l. 1. c. 3. Svicerus in ἀγγελῶν, Cotelerius ad Constitut. Apostol. VIII. 12. & T. 3. monument. Ecclesiæ Græcæ p. 558. seq. & Michaë le Qvien ad Jo. Damasceni lib. 2. de Fide Orthodoxa c. 3. T. 1. p. 157. 158. Videndi etiam è veteribus Cyrillus Hierosol. V. Catechesi Mystagog. c. 5. Joh. Philoponus lib. 1. c. 10. de creatione, Isidorus Hisp. VII. 5. Orig. & de ordine Creaturarum c. 2. Rabanus Maurus de laudibus S. Crucis lib. 1. figura 3. Mich. Glycas lib. 1. Annalium f. 76. seq. & Michaël Syncellus laudatione in SS. DEI Archangelos Angelosque T. 1. Auctarii novi Combefisiani p. 1526. seq. &c. De novem ordinum Angelorum templo CPoli & de novem ordinum Angelorum festo quod Græci celebrant VIII. Novembris, ad Cangii CPolin Christianam lib. 4. p. 188. De novem ordinibus malorum Angelorum ex Rob. Fluddi sententia vide Gassendum T. 3. Opp. p. 223. & Fluddum ipsum in Historia Macrocosmi p. 108. &c. Atque gradus quidem inter malos perinde ac bonos spiritus etiam Ethnici agnoverunt, γίγονται ὡς ἐν ἀνθρώποις καὶ δαίμοσι ἀρετῆς διαφορὰ καὶ κακίας, inquit Plutarchus de Iside & Osir. atque lib. de defectu Oraculor. Præclare Thomas Galeus notis ad Jamblichum de Mysteriis Ægyptiorum p. 208. observat à S. Paulo Apostolo Ephes. VI. per δαχάς, ἐξουσίας, κοσμοκράτορας, nomina à Philosophis venditata potestates adversarias intelligi. *Videant igitur, inquit, ne quid errent, qui eadem vocabula ad potestates caelestes transferunt. Paulus hæc non tam ponere, quam ex hereticorum sermonibus accepta oblique inducere videtur.* De Jamblichi, Procli, Hermiæ, Damascii & aliorum Platoniorum recentiorum Hierarchia atque Ordinibus Angelorum multa erudite idem Galeus p. 206. seq. Videndi quoque Eugubinus VIII. 10. ad 18. Theophilus Raynaudus T. 5. Opp. p. 72. seq. Stillingfleetus responsione ad Cressium Anglice edita p. 129. 130. Kircherus T. 2. Oedipi parte 1. p. 407. seq. 423. 426. & Radulphus Cudvvorthus in Systemate intelligibili Universi, edito Anglice p. 553. seq. In Chaldaica Theologia, notante ad vitam Moysis lib. 2. c. 4. Gaulmino, tres quoque in Divinis triades, prima πατὴρ, δύναμις, ἰσὺς, secunda οἱ νοετοὶ θεοὶ, οἱ ὑπεράρχιοι, οἱ δεχτικοί. Tertia οἱ δεχαγγελικοί, οἱ ἀζαννοί, οἱ ζωνταίοι. In Muhamedis Alcorano XXXVII. 1. seq.

1. seq. DEus jurat per tres ordines Angelorum, ordinantes, agitantes, & legentes Alcoranum, Confer Suratum LXXIX. 1. seq. De *septem Angelis principibus* (septem *Archangeli* vocantur in Theologumenis Arithmeticae p. 44.) præter interpretes Apocalypseos videndi Martinus Roa in singularibus S. Scripturae T. 2 p. 444. seq. Hugo Grotius ad Matthæi XVIII. 10. Petavius de Angelis p. 128. seq. Christophorus Sandius in problemate paradoxo de Spiritu S. p. 19. seq. & contra Sandium B. D. Schomerus noster p. 92. sq. & Wittichius p. 156. seq. Præterea Theologi Argentoratenses celebratissimi Dorſcheus in pentadecade p. 516. & Seb. Schmidius in Myſterio Gratia Divinae p. 550. seq. 564. seq. quibus addendus D. Abraham Hirckelmannus *ο μακαριτης* in Detectione fundamenti Bohmiani p. 18. seq. disputans contra Fluddum c. 7. macrocosmi & Jac. Bœhmium von der Gnaden Wohl §. 24. & Tho. Galeus notis eruditissimis ad Jamblichum de Myſteriis Egypt. p. 206. qui Ethnicis non minus quam Judæis probatum de Archangelis dogma fuisse ostendit: quanquam in sacris literis unius tantum Archangeli occurrit mentio, unde totum illud quod de ordine vel septenario vel ut Eusebii vocabulo ex orat. de laudibus Constantini p. 605. utar, de * *Θιάσοις ἀρχαγγέλων* fertur, commentis adscribere non dubitavit Rev. D. Gerhardus Meierus, Hamburgensis tum Gymnasia Professor, hodie Bremensis Ecclesiae Superintendens celeberrimus in paradoxo de Archangelis Enthymemate, Hamburg. 1695. 4.

Septem Angelis bonis principibus totidem *malos ac seductores* vitiorumque ac scelerum præsidet oppositos esse statuerunt veteres quidam à Judæis & Christianis, ut constat è testamento Ruben c. 2. & testimoniis priscorum Ecclesiae doctorum quæ adduxit Cotelerius ad Hermæ Pastorem lib. 2. mandat. 2.

XXVII. Singulis hominibus statim à tempore quo in lucem eduntur adesse bonum genium sive Angelum, nec minus malum, multi olim senserunt è veteribus Christianis, ut docent Cotelerius ad Hermæ pastoris lib. 2. mandat. 6. c. 2. & Huetius in Origenianis lib. 2. quæst. 5. Videndus & Petavius dogm. Theol. de Ange-

* Minus bene vir doctiss. Valeſius vertit: *Angelorum & Archangelorum innumerabiles ordines*, nam in Græco est; *innumerabilis angelorum multitudo, concilia Archangelorum & sanctorum chori spirituum.*

Angelis p. 131. seq. Jo. Rivius de familiari cujusque genio, seu de præsidio Angelico & Joh. Clodius de spiritu familiari: Atque Judæorum eandem fuisse sententiam disputant eruditi interpretes ad Matth. XVIII. 10. & Actor. XII. 15. De Muhamedanis quoque, notat Thomas Smithus Epist. 1. de moribus Turcarum p. 39. eos inter orandum caput ad alterutrum humerum motitare, angelos custodes quos humeris affidere credunt, oratione ita salutantes. Eadem de geniis tutelaribus sententia jam pridem Ethnicis quoque persuasa fuit, ut prolixè declarat idem Huetius Alnetan. quæst. lib. 2. c. 4. §. 3. ubi multa de Diis præstitibus, geniisque custodibus ac tutelaribus & *μυσταγογῶν* & *βίαι* ut vocantur Menandro apud Ammianum Marcellin. XXI. 14. Menagius ad Laertii lib. VII. sect. 151. Eugubinus VIII. 23. seq. & 31. 40. de perenni Philosophia & Tobias Pfannerus in Theologia Gentili p. 180. seq. Maribus appositos Romani genios appellabant, fœminis Junones, de quo Harduinus ad Plinii T. 1. p. 143. Peculiariter culti Genii Principum, per quos etiam juratum, ut notarunt docti ad Curtium VI. 11. 18. Christoph. Cellarius ad Minueium Felicem p. 112. Cangius ad Zonaram p. 28. & ad Cinnamum p. 483. Confer Henrici Dodvvelli prælectionem secundam Cambdenianam ad Hadrianum Spartiani, quæ est de fortuna Imperii & genio tutelari Principis, Oxon. 1692. 8. nec minus Bernardi Ludovici Mollenbecii de genio Principis dissertationem, recusam in syntagmate secundò dissertationum Philologicarum in Belgio junctim editarum A. 1700. 8. Etiam Locis & urbibus tributi genii. Vide quæ Clariss. Rubeus in memoriis Brixianis Italice editis p. 184. ubi de Genio Romæ, Antiochiæ, Brixiaque & p. 215. de Genio paganico. De Genio populi Romani adeundus Laur. Begerus in thesauro Brandenburgico T. 2. p. 550. Habemus etiam in antiqvis numis Genios exercitus & Genium Senatus, Geniumque publicum. De Angelis *ἄνγέλαις* & Geniis Gentium tutelaribus jam supra dicere me memini: interim præter jam laudatos à me, consuli poterunt quæ de Geniis, Ethnicorumque circa eorum naturam, officia & cultum opinionibus, superstitionibusque notarunt *Gyraldus* Syntagm. XV. de Diis, *Georg. Wonna* in dissertationibus de Geniis, quæ primum in lucem editæ sunt Jenæ 1663. recusæque postea in Syntagmate secundo Dissertationum Philologicarum, paullo ante à me memorato. *Henricus Lindenbrogius* ad Censorinum de die Natali: *Cass.*

Bartbius ad Rutilii versum 327. & *Adversar. Lib. LII. c. 12. Jo. Taffinus* de Iudis secularibus cap. 13. Tomo VIII. Thesauri Antiquit. Roman. p. 132. sq. *Iustus Lipsius* Lib. 1. Physiol. Stoic. c. 19. *Matthias Zimmermannus* in *Analectis Miscellaneis* p. 540. sqq. & in florilegio p. 374. seq. quibus addatur *Andreas Tiraquellus* ad Alexandrum ab Alexandro Lib. VI. Genial. dierum cap. 4. Et *Martinus Roa* in libro de die natali sacro & profano T. 1. singularium S. Scripturæ. Animalibus etiam & plantis præsidere certos Angelos, persuaserunt sibi quidam interpretes Apocalyp. IX. 11. & Christiani veteres quorum testimonia collegit *Cotelerius* ad *Hermæ Pastoris* lib. 1. visionem 4.

De Lemuribus , Laribus familiaribus & Larvis, Diisque Manibus videndus *Danetus* in *Dictionario Antiquitatum & Julianus Floridus* ad *Apulejum* de *Deo Socratis* p. 688. seq. De Laribus domesticis & Vialibus *Sponius* *Miscell.* p. 113. seq. cui addenda quæ de Diis Vialibus *Nic. Bergierius* de publicis Rom. viis lib. IV. 43. T. X. *Thesauri Græv.* p. 522. Et Laris effigies in *Boxhornii* quæst. 6. Romana T. V. ejusdem thesauri p. 924. Cultus etiam intra conspectum, cuiusque *Herceus* *Jupiter*, quem DEum penetralem appellabant, ut testatur *Festus* in *Herceus*. Præter penates domesticos religiose etiam habebantur publici, qui pinguntur bini pila in manibus habentes apud *Begerum* T. 2. thesauri *Brandenb.* p. 543. 588. & T. 5: thesauri *Græv.* p. 321. Confer quæ de Laribus urbanis & hostiliis sive hostes arcentibus *Andreas Dacerius* ad *Festum* in *Hostiliis*.

XXVIII. Religiosa veneratione à multis hodie Christianis, in Romana præcipue Ecclesia afficiuntur atque etiam adorantur & invocantur 1) Angeli, 2) Sancti atque 3) imagines SS. Trinitatis, Crucifixi, Angelorum & Sanctorum: tribuitur etiam cultus religiosus 4) S. Eucharistiæ, & 5) Sanctorum reliquiis: in quibus omnibus quicquid etiam ingeniosi & eruditi viri dealbandis erroribus illis arguentur, tamen si quis præcipue praxim communem ac publicam passim obtinentem respiciat, certum est uti gravissime & evidentissime peccari contra præceptum de colendo uno vero DEO, ita quam longissime recedi à vestigiis & moribus primorum Christianorum, qui templum vel aram Angelo aut Sancto consecrare, vel preces non dicam ad imaginem sensu destitutam, sed ad Angelum

vel sanctum a quo ne audiri quidem se persuasi esse poterant, facere profecto horruissent. Qua de re ne longior sim, præteris videndi *Job. Dallæus & Frid. Spanbemi*us libris de Imaginibus, idem *Dallæus* libris V. de Cultus religiosi objecto adversus Latinorum traditionem Genæv. 1664. 4. *Daniel Chamier* T. II. Panstrat. Cathol. Lib. XIX. XX. XXI. *Petrus Molinaus* in Novitate Papatus contra Cardinalem Perronium lib. VII. *Vossius* in Thesibus Theologicis diss. VII. sq. *Jo. Forbesius* in Instructionibus Historico Theologicis lib. VII. *Philippus Mornau* lib. III. de Eucharistia c. 12. sqq. ubi de invoc. sanctor. & lib. II. c. 2. sqq. ubi de imaginibus. *Job. Valkenier* in Roma Paganizante s. Idolatriæ Pontificiæ examine histor. Theologico. *Jac. Basnage* in Hist. Eccl. Gallicè edita lib. XVIII. XIX. XX. XXI. XXII. & XXIII. *Eduardus Stillingfleet* & *Job. Tenisson* in libris Anglicè editis de Idolatria Ecclesiæ Romanæ. E Theologis nostratibus Confessionis Augustanæ subscriptoribus *Mich. Siricinus* in ostensione abominationum Papatus, circa religiosum creaturarum cultum, *Sam. Benedictus Carpovius* in Antimafenio p. 697. seq. *Jo. Andreas Quenstedius* in Antiquitatibus Ecclesiasticis cap. 6. itemque alii.

CAPUT IX.

De Templis, Altaribus, locisque sacris & Asyis Judæorum, Ethnicorum & Christianorum.

De Templis ante exitum Israelitarum ex Aegypto. 1. De Tabernaculo Mosæ. 2. De templo Hierosolymitano Salomonis & secundo Zorobabelis (quod instauravit & munivit, ornavitque Herodes.) Scriptores Judæi 3. & Christiani 4. 5. 6. Quo nomine dedicatum Salomonis templum, & templa duo ad Hierosolymitani exemplum condita à Samaritanis & Onia Pontifice. 7. De ara, arca fœderis, columnis & aliis ad templum pertinentibus. 8. De synagogis & presenctis Judæorum. 9. Gentes que religiosum putarunt nullis templis, aris & simulacris nullis Numen colere. 10. Loci sacri 11. montes

montes sive excelsa. 12. De templis gentilium. 13. 14. 15. 16. Templorum ornamenta. 17. Urbes neocora. 18. Naidia ad exemplum majorum templorum confecta & venum exposita 19. De aris Gentilium. 20. De templis veterum Christianorum eorumque altaribus, ambonibus, vasis & ornamentis 21. 22. 23. Templorum dedicatio & consecratio. 24. Religiosa templorum veneratio & immunitas ut pro alylis essent. 25.

I.

Um in Ægypto versaretur Jacobi familia, domos sacras & templa habuisse, atque in his unum quoddam præcipuum, cujus mentio fiat 2. Sam. VII. 6. non dubitat Edmundus Dickinson in Physica Veteri ac vera c. XIX. num. 24. Quamquam Petrus Jurieus in Historia Critica dogmatum rituumque Judaicorum negat mentionem templi in sacris literis fieri ante ædem Palæstinam Dagonis à Samfone everfam Judic. XVI. 23-30. indeque colligit nullum templum ante Israëliitarum ex Ægypto exitum fuisse Ægyptiis, nedum Hebræis. Lucianus quidem lib. de Dea Syria sub init. primos Ægyptios templa Diis consecrasse, & cœtus sacros instituisse scribit, à quibus hoc Assyrii acceperint. Et Herodotus II. 4. eosdem Ægyptios testatur *βαρμὲς π καὶ ἀγάλματα καὶ ἡδὲ θεοῖσι ἀπνεύματι πρώτως*. Hinc tabernaculi & templi Salomonei structuram ab Ægyptiis arcessunt Jo. Marshamus in Canone Chronico, & Joh. Spencerus lib. 3. de legibus Hebr. diff. de Antiquitat. templorum & diff. 1. c. 3. de tabernaculi origine. Neque tabernaculum tamen neque templum Salomonis ad Ægyptiorum formam exstructum fuisse, ostendit in Ægyptiacis suis III. 10. Hermannus Witsius, & Natalis Alexander ætate quinta V. T. diff. 1. Talmudici in Avoda Sara quinque notant fana celebriora, unum antiquissimum Beli Babylone, alterum Nebo in Cursi, tertiam Tirathæ in Mapheg, quartum Zeriphæ in Ascalone & quintum Nisræ in Arabia. Vide Ottonis Lexicon p. 192.

II. De Tabernaculo Mosaico agit *Josephus* lib. 3. Antiquit. Jud. c. 17. sq. ibique *Edwardus Bernardus* in notis: *Augustinus* in extremo libri *Quæstionum* in Exodum, & alii Interpretes ad Exod. XXV. seq. *Beda* quoque in libro de Tabernaculo. Ac *Petrus Cellensis* in mystica & morali Tabernaculi explicatione T. 23. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 789.

seq. E recentioribus Judæis quidem *Jacobus Juda Ari* sive *Leo* qui Mid-
delburgi primum, deinde Amstelodami, tum in Anglia versatus est, li-
bro de Tabernaculo, Hebraice primum, deinde Belgice edito in 4. E
Christianis vero *Benedictus Arias Montanus* libro V. Antiquitatum sa-
crarum, insertarum Tomo VII. Criticorum sacrorum Anglorum: *D.*
Aug. Pfeifferus ὁ μακαρίτης in Dubiis Vexatis Scripturæ: *Jo. Leusdenius*
in Philologo Ebræo mixto Diss. 38. *Nebemias Grew* lib. IV. Cosmologiæ
sacræ Anglicè vulgatæ c. 8. §. 56. sqq. *Job. Lundius* in Jüdischen Heilige
thümern, *Melch. Leydeckerus* de Rep. Hebr. ut omittam alios Scriptores, à
Lipenio T. II. Biblioth. Theol. p. 814. nominatos, quoniam major il-
lorum pars ad institutum nostrum minus facit.

III. De Templo Hierosolymitano, præter *Interpretes ad I. III.*
Regum c. VI. & ad *Ezech. XL. sq. & Josephum* Lib VIII. Antiqv. Jud. c. 2. vi-
dendus è Judæis *Maimonides* Latine versus à *Lud. Compiegne de Veiel*, Pa-
ris. 1678. 4. & in Fasciculo VI. Opusculorum, editorum à *Thoma.*
Creenio in 8. *Talmudici* in Tract. Middoth, sive de mensuris templi,
quem Latine vertit & notis illustravit *Lugd. B. 1630. 4.* *Constantinus*
I. Empereur, recusum in Opere Mishnico T. V. edit. *Surenhusianæ*
p. 322. sqq. *Jac. Juda Leo* (qui a *Jac. Juda Arjeh* perperam distinguitur
in *Act. Erud. A. 1697. p. 450.* *Arjeh* enim, ut notum est, *Leonem*
significat) in libris IV. de Templo Hierosolymitano Latine versis, &
vulgatis à *Job Sauberto* Helmstad. 1665. 4. *Lipmann Levi Haler* Pragen-
sis in Expositione sancti templi Ezechielis. *Moses Ben Gerson Chapez* in
libro initiationis templi Venet. 1696. 4. quem recensitum vide in
Actis Erud. loc laudato.

IV. Inter Christianos præter *Bedam*, *Richardum de*
S. Victore, *Cosmam Indopteusten* lib. V. Cosmographiæ Christianæ
p. 197. sqq. & alios quosdam vetustiores, argumentum hoc leviori
manu attingentes, de templi Hierosolymitani fabrica & structura,
quamplurimi ex recentioribus solliciti fuerunt; etsi res non levibus
difficultatibus obnoxia esse videtur, tam quod primum templum
spectat, à *Salomone* exstructum, quam alterum à *Zorobabele* ædifica-
tum, & restauratum * ab *Herode*, ut testatur *Josephus XV. 14.*
sive ut *Egesippus* lib. 1. c. 35. loquitur, muro & proticibus ornatum.
Hinc vir non contemnendi judicii *Hugo Grotius* ad lib. III. *Reg. C. VI.*
scri-

* Vide *Grotium* ad *Matth. XXIV. 1.* & *Joh. II. 20.* Apud *Syncellum* p. 314. Ἡρώδης τὸν Ἱερο-
σολύμων ναὸν διεπλῆν ἀνωκοδόμησεν, longe ampliolem instauravit.

scripsit, templi se mensuram atque formam libenter aliis inquirendam relinquere. Triplicem descriptionem templi ex mente Josephi, Talmudistarum & Villalpandi edidit *Lud. Capellus*, cujus labor infernus est Apparatu Biblico Briani Waltoni, & ante Biblia Polyglotta Londinensia & seorsim Tiguri Ao, 1673. excuso. Singularem præceteris operam per XVI. annos Templi fabricæ illustrandæ impendit *Job. Bapt. Villalpandus*, cujus & *Hieronymi a Prado* vasti commentarii in Ezechielem prodire Rom 1605. fol. cum tabulis æneis, 3. vol. Quam non omnibus tamen ejus cogitata se probaverint, patet ex hoc judicio Ludovici Compiegne de Veil, Ex-Judæi, quod in præfatione ad supra laudatum Maimonidis tractatum extat his verbis: *Villalpandus vir bonarum artium laude præstans, scribit, XVI. annos totos in Templi artificio percipiendo describendoque se posuisse, atque id temporis tam assiduo se labore fatigasse, tantaque animi contentione, tot denique vigiliis, ut vita sæpe in extremum duceretur discrimen. Et à viro illo, qui, ut ipse dicit, neque sumptibus, neque tempori, nec labori nec incommodis pepercit ullis, tandem exiit Hierosolymitani templi forma, non ad historia fidem descripta, sed ad exemplar summo nobis adificii. Imo vero vir ille totus est in eo, ut suam hanc templi Salomonici descriptionem ad Vitruvii præceptionem conformet, idemque demonstrat, Græcis Latineis quænulla aliare, quam hujus augustæ fabricæ notatione atque animadversione partem esse adificandi artem. Maimonides autem Templi expressit imaginem eam, quæ tanto minus habet artificii, quanto est verisimilior.* Ante Villalpandum idem saxum, haut infeliciter voverat *Bened. Arias Montanus* libro V. Antiq. Jud. supra jam laudato. Extant etiam *Francisci Ribera* Jesuitæ Hispani de templo Hierosolymitano & iis, quæ ad templum pertinent libri V. cum ejus Commentar. in Apocalypsin excusi Salmanticæ 1591. Lugd. 1592. Antvverp. 1593. & 1603. Duaci 1613. 8. Sed hoc toties recusum opus, judice Sauberto præfat. ad Leonis libros de Templo Latine à se versos,

— turpiter astrum

Definit in piscem mulier formosa superne.

Est enim allegoricis ineptiis & longe petitis ad Romanam Ecclesiam accommodationibus est refertus, totusque nuce cassâ inanior est, nihilominus in titulo Auctor jactat, quod ad S. Scripturæ intelligentiam ita necessarius sit, ut vix in ea paginam legas, in qua non tibi usus sit ille. Magis consideratione digna est Job. Lightfooti descriptio templi Hierosolymitani, præsertim quæle erat tempore Servatoris nostri, excusâ primum separatim, &

deinde in Tomo Operum primo. Brevem synopsis ejus sententiæ dat Joh. Clericus T. 1. Biblioth. universal. Gallice editæ p. 394. sqq.

V. A Villalpando etiam dissentit in suis ad Ezechielem comentariis *Jo. Coccejus* T. III. Opp. ægrè ferente *Wilhelmo Goeree* in libro Belgico: *De algemeene Bouw Kund*, & in opere de Antiquitatibus Judaicis, quod c. 1. laudavi. Hic enim Villalpandi sententiam tuetur, impugnatam vicissim à *Job. Henr. Coccejo* Joh. fil. in libro Belgico: *Nader Onderzoek van het rechte Verstand van den Tempel, die de Prophet Ezechiël gesien en beschreeven heeft*. &c. t. Amsterd. 1692. 4. *Campegius Vitrings* in tractatu itidem Belgico, edito, qui inscribitur *Aanleidinge to het rechte Verstand van den Tempel, die de Prophet Ezechiël gesien en beschreeven heeft* &c. Franckeræ 1687. 8. 2. Vol. & 1695. 8. Non omittendus præterea *Samuelis Lee* liber de Templo & Sacerdotio Anglice editus: *Job. Seldenus* Lib. III. de Jur. Nat. & Gent. cap. 6. *D. Aug. Pfeifferus* in Dubiis vexatis Scripturæ, qui plures Scriptores laudat: *Otto Dapper* in descript. Palastinæ, *Casp. Calvoer* Tomo 2. ritualis Ecclesiastici, ubi & alia de antiquitatibus templorum collectanea. *D. Dorsheus* diss. de templi personalis * solutione & excitatione ad Joh. II. 20. *Lud. Cappellus* in Delineatione templi ab Herode extructi, ex Josepho, ad calcem historiæ Apostolicæ, tum seorsim variis in locis, tum in Tomo IX. Critic. Angl. excusa: *Laur. David Bollbagen* de templo Judæorum tertio. Gryphisvald. 1707. *Job. Lundius* in uberiore descriptione Tabernaculi Sancti, templique utriusque Hierosolymitani, Germanice edita Slesvic. 1696. 8. & una cum reliquis ejusd. scriptis antiquitates Judaicas illustrantibus Hamb. 1701. fol. *Caspar Heunischius* in Clave Apocalyptica & Ezechielica, Rotenburg. ad Tubarim 1684. 4. *Casparus Hermannus Sandbagen*, ó *maxxioms* in Oratione de Templo & in Descriptione Templi Harmoniæ Evangelicæ subjecta: *Leonardus* denique *Christophorus Sturmius* in Scia-graphia Templi Hierosolymitani ex ipsis sacrarum literarum fontibus, præsertim ex visione Ezechielis ultima, architectonice quidem, ita tamen concinnata, ut eam Architecturæ ignari quoque intelligere possint,

* De Herodis templo locum Johannis accipiendum contendit Sam. Basnage T. 1. Annales p. 68. 272. b. & 255. quod instaurari coeptum anno Juliano XXIX. Quamquam enim intra novem annos & dimidium, ex Josepho XV. 14. constat, ædificii ipsum corpus fuisse absolutum, tamen ab illo tempore usque ad hunc quo Judæi ad Christum locuti sunt annum XLVI. (Julianum LXXV.) semper aliquid in illo exornari contigit, quo sensu Plinius XXXVI. 14. de templo Dianæ Ephesæ: *ducentis & viginti annis factum à tota Asia*. Confer Usserium ad A. Period. Jul. 4697. Scaligerum de emendat. temporum p. 534. sqq. Herm. Witsum Dodecadis p. 569. sqq.

possint, una cum animadversionibus in Villalpandum, & figuris in æs incis Lips. 1694. 4.

VI. *Johannes* quoque *Braunius*, vir doctus, cujus libri duo de vestibus sacris Ebraeorum extant, tres præterea partes justi operis de Sacerdotio DEI molitus fuerat; quarum una de Tabernaculo, Templo, & vasis sacris, altera de Sacrificiis, ac tertia de Sacerdotibus ageret: verum neque illæ, neque simile promissum opus *Bernh. Lamii* Theologi Galli, cujus Apparatus in Scripturam sapius editus utiliter interim legitur, lucem hæcenus adspexerunt. Vide de Lamii opere promisso memorias Trevultinas anni 1703. parte 1. p. 399. & Novellas Reip. liter. 1705. II. p. 460. seq.

VII. Quo nomine dedicatum fuerit templum Salomonis, singulari libro disquirat *Franciscus le Roy* in Templo Sapientiæ s. Dissert. Mytagogica edita Insulis 1665. fol. in qua illud speciali nomine *Suprema Dei Sapientia* consecratum fuisse contendit, uti *Ludov. ab Alcazar* suspicatus est, illud dedicatum fuisse *Deo Victori*. Quod non fas esset in templum interius ingredi alienigenæ, patet etiam ex Act. XXI. 28. seq. ubi videtis Grotium. Templum ad Hierosolymitani exemplum ædificata 1) à Pontifice Onia secundum Prophetiam Es. XIX. 19. conditum in Ægypto in præfectura Heliopolitana. Joseph. lib. I. c. 1. de bello Jud. p. 708. & lib. 7. c. 30. tum lib. 13. Antiqu. c. 6. p. 433. Confer Antonium Vandale lib. de Aristea p. 167. seq. 2) à Samaritanis prope Sicima & Garizim. Vide Josephum lib. 2. de bello Jud. c. 2. p. 711.

VIII. De Ara templi secundi exteriori singulari diatriba scripsit *Job. Jac. Cramerus* Tigurinus, Lugd. B. 1697. 4. à quo in non paucis dissentire videas virum in hoc literarum genere imprimis versatum *Theod. Dassovium*, cujus Altare exterius templi Hierosolymitani ad mentem Ebraeorum veterum delineatum anno proxime infecuto 1698. lucem adspexit Witteberg. in 4. Præcipue vero observandum est, ad altare non ascensum fuisse per gradus, ut plerique pingere solent, sed per acclives tramites, qui Ezech. XLIII. c. 7. vocantur *מעלות*, ut adeo Propheta ille, cum Exod. XX. 26. ubi gradus diserte prohibentur, facile concilietur. Conclave occultorum donorum, & conclave vasorum in templo memoratur in Misna Shekalim T. 2. edit. *Surenhusianæ* p. 194. Tredecim cistula, p. 197. tredecim mensæ p. 196. & tre-

tredecim sive quatuordecim loca adorationis. Id. p. 195. Locus arcæ absconditæ. Ibid. portæ tredecim earumque nomina. p. 195. seq. Vellum, p. 204. De columnis æneis templi Salomonis Jachim & Boas pluribus Exercitationibus agere instituit *Augustinus Vagetius ὁ μακαριώτατος*, licet vix primam eamque per brevem videre me memini. De ingenti balneo Salomonis æneo operæ pretium est consulere observata viri doctissimi, *Ed. Bernardi*, ad calcem eximii operis de ponderibus & mensuris veterum. Oxon. 1688. 8. & *Leonb. Christoph. Sturmii* librum de mari æneo Norimb. 1710. 8. De Arca fœderis notæ sunt Virorum præstantiss. *Buxtorfi, Frischmushi & Carpzovii* Dissertationes. De Cherubinis *Jacobi Leontii* liber, Exercitatio *Mich. Liebetanzis, & Herm. Witsii* disputata Lib. II. Ægyptiacorum c. 13. videri possunt, ubi impugnat, quæ de illis scriptoraturat *Job. Spencerus* Lib. III. de Legibus Ebr. c. 5. Contra *Gaffarellum & Moncæjum* de iisdem Cherubinis disserit *Jo. Reiskius* duabus diff. A. 1675. & 1677. & *Natalis Alex.* diff. V. ætate quinta V. T. Prætereo alia, ad templum Hierosolymitanum spectantia, quorum partem non contemnendam illustratam videre licet in *Rev. Dassovii* Dissertatione, Kilonii anno 1701. edita, quæ imagines Hebræarum rerum, quæ nostra ætate circumferuntur, emendat. De templi custodia nocturna, eruditus *Pauli Frid.* Opitii commentarius Historico Philologicus lucem vidit *Kil.* 1710. 4. in quæ etiam de quinque portis Montis templi, & de *σπυροῖς ἱερῶ* diligentius disputatur.

IX. Præter templum Hierosolymitanum, ad quod undique Judæi ter quotannis confluerunt, & Hierosolymis & aliis in locis, opidis & vicis habuerunt suas proseuchas & Synagogas. Quemadmodum in sola Tiberiade tredecim fuisse Synagogas constat ex *Gernara Berachot* c. 1. p. 79. edit. Clarissimi *Georg. Elief. Edzardi*. Verum de Synagogis rectius dicam infra, ubi de Scholis Judæorum sermo erit. In præsentis sufficiat laudasse viros doctissimos qui de Synagogis & proseuchis Judæorum fusius commentati sunt, *Campegium Vitringam*, *Jo. Rhenferdum*, & in Exercitationibus *Franciscum Burmannum*, nec non *Jo. Seldenum* in præclaro de Synedriis opere. Videndus etiam *Valesius* p. 28. ad *Euseb.* & interpretès ad *Actor.* XVI. 13, ubi verba *ἔτι ἐνομιζέτο προσευχῆ ἕναι* *Herm. Witsius* in meletematis Leidenfisibus interpretatur: ubi recepto more fiebat oratio. Certum tamen est *Proseuchas* dictas oratoria in quibus orabant Judæi, ut à viris doctis demonstra-
tum

totum ex Juvenalis III. 195. ubi Scholiastes : *Proseucha locus Judæorum ubi orant.* Et Chrysoſtomus ad illum Actorum locum: *ἡ δὲ ἐνθά συναγωγὴ ἦν μείζων, καὶ καὶ ἔγωγε ἠύχοντο ἅπαντες πᾶσι τινὰ ἀφορῶντες.* Memorat quoque Proseuchas Judæorum diserte Philo, cujus testimonium adduxit Turnebus lib. 1. Adversar. cap. 19. uti Politianus cap. 30. Miscellaneor. observavit hunc locum Cleomedis lib. 2. c. 1. p. 90. *ἡ δὲ μείζων τῆς προσηυχῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῆς προσεχάτων Ἰουδαίων τινὰ καὶ παρασεχασμῶνα.* Robertus quoque Gellus vir doctus in observationibus sacris postumis Anglice editis sub titulo *Gells remains* sive Gellii reliquæ, Londæ 1676. fol. p. 541. seq. de oratorio ejusmodi explicandum esse docet Lucam VI. 12. *καὶ ἦν διασκευαῖον ἐν τῇ προσηυχῇ Θεοῦ.* Confer quæ de Massalianorum proseuchis Epiphanius T. 1. p. 1067. seq. & ex recentioribus si lubet adde Barthium II. 21. Adversar. Casauboniana à Clariss. Collega meo Jô. Christophoro Wolfio edita p. 118. & Colomesii Observationes sacras p. 130. Porro in loco Actorum verba *ἡ ἐνομιζέτο ἄρα*, vertenda sunt: *ubi erat*, vel *esse consuevit*, ut notavit in præclaris ad Novum Fœdus Observationibus suis Lambertus Bos.

X. Inter gentes quædam religiosum putarunt, nulla plane templa, nec aras, nec statuas habere, sed totum hunc mundum existimare unice dignum DEO templum. Ita de Persis tradit Herodotus Lib. I. Historiar. c. 131. *Æschylus* in Persis v. 365. & 811. *Dionysius* apud Clem. Alexandrinum, *Strabo*, *Cicero* in Verrem & 2. de Legibus p. 112. ubi conferendus *Turnebus*. Etiam Germanos veteres *Tacitus* auctor est, religioni duxisse sibi, parietibus cohibere Deos, itaque lucis usos esse: & *Cælius* apud Origenem L. VII. p. 384. affirmat, nec Scythas, nec in Afris Nomades, nec Seres, nec alias gentes quam plurimas, templis, aris, statuisve usas; quo in loco, pro Seribus, vetus Latina Personæ translatio habet Syros, de quo videas licet *Seldenum* L. III. de Synedr. Ebr. p. 106. Scythas nulli DEO præterquam Marti simulacra, aras ac delubra facienda existimasse, auctor est Herodotus IV. 59. qvi c. 62. quæ fuerit illud è færentorum fascibus compositum templum, acinaci Martis simulacro factum describit.

XI. Lucorum porro usus * pro templis & vetustissimus fuit & latissime olim patuit, nec nostro tempore plane exolevit, Obtinet enim hodie.

* Vide *Lucianum*, de sacrificiis T. 1. p. 367.

hodieque non tantum inter gentes quasdam Indicas, sed & inter Christianos quosdam Europæ Septentrionales, Ethnicismi vestigia adhuc apud se retinentes, ut docuit me *Simon Diedericus Gorkens*, à *paucis annis* Pastor nuper Ecclesiæ Narvenis in Livonia, A. 1706. denatus, qui ab usui illi justum de Lucorum Ethnicorum superstitione tractatum opponere constituerat. In variis etiam Conciliis ut Arelateni 2. can. 23. tum legibus Longobard. lib. 2. tit. 72. In Capitulis Caroli & Ludovici Imp. lib. 1. c. 64. l. 7. c. 236. &c. votitum arbores, fontes, vel saxa venerari. Maimonidis dictum: *in umbra trunci arboris sub qua idolum est sedere non licere, sed sub umbra foliorum & ramorum fas esse.* De quo D. Joh. Benedict. Carpzov. diff. pag. 135. 149. Videndi interim de lucorum cultu Interpretes S. Scripturæ ad Gen. XIII. 18. XV. 9. XVIII. 1. XXI. 33. Deut. XII. 4. XVI. 20. Jud. II. 13. III. 7. VI. 25. I. Sam. IX. 12. 3. Reg. III. 2. sq. XII. 31. 4. Reg. XVIII. 4. XXII. 44. 2. Chron. XXXIV. 3. Jec. II. 13. Jerem. II. 20. VII. 70. Ezech. XVI. 13. & XXVII. 6. *Antonius van Dale* c. 2. de Orig. & progressu Idolatriæ, ubi post Spencerum, Seldenum, aliosque observat, *Astarte* in Prophetis memoratos esse lucos & *Astarte* idola sub lucis culta. *Ta Astarte* avud Strabonem. Confer. Adr. Relandi diff. Misc. parte 2. p. 263. Mishna Surenhusii T. 4. f. 376. 377. sq. & de lucorum religioso cultu *Joh. Cunr. Dieterici* Antiquit. Biblic. 264 sq. & 275. *Bern. Mulleri* Differt. de Baalim & Astaroth Lips. 1655. *Aban Kirchertus* Tom. 1. Oedip. Egypt. p. 311. sqq. *Pinzo Ramirez* in spielegio sacro tractat. 1. cap. 6. *Bened. Curtius Symphorianus* Libro IV. de Hortis (quod opus in 30. libros divisum; lucem adspexit Lugd. 1660. fol.) *Petr. Faber* Lib. III. Semestr. c. 1. *Laur. Begerus* in spielegio Antiquitatis p. 52. ubi lucos non tantum Diis magnis consecratos sed & manibus atque Heroibus: neque in agris tantum sed & in ædibus & urbe fuisse observat. *Lud. Antonius Muratorius* ad hæc Paulini, natal. XI. Felicis. v. 183. *Jenus & nemus illis sunt Deus.* Potteris Archæolog. Græc. f. 209. *Cerda* ad III. Aeneid. 93. *Phil. Rubenius* Lib. II. Elector. cap. 34. *Joh. Woveranus* de Umbra cap. 9. *Andr. Christ. Eschenbachii* Viri doctissimi Exercitatio de consecratis gentilium lucis, edita primo Jenæ 1686. 4. recusaque in Syntagmate II. Dissertationum Philologicarum in Belgio junctio vulgarum anno 1700. 8. & inter Eschenbachii dissertationes p. 133-214. Norimb. 1705. 8. *Gosfridi Petrizii* dissertatio de lucis s. nemoribus sacris Lips. 1670. *Georg. Frid. Magni* Differt. de Lucis gen-

gentilium. Wittenb. 1674. *Justus Ryckius* de Capitolio c. 40. ubi dicitur de *Bonouli*. De Druidarum lucis & quercetis sacris ex *Cesare* & *aliorum* maximis. Consulendi præterea *Phil. Choucrius* Lib. 1. Germanicus c. 14. p. 234. seq. *Pirkheimerus* de lucis vet. Germaniarum. Wittenb. 1770. 4. & *Hell. Gasfr. Masius* in Antiquitatibus Mektlandicis *Cass. Danckwreibus* descriptione Holfatiz p. 198. Denique non potest mirari quod notat *Strabo* IX. p. 402. à Pœtis etiam templa in *subterraneo* destituta *alibi* vocari.

III. Frequenter etiam in sacris literis mentio fit excelsorum sive montium & collium factorum, tanquam ararum quarundam naturæ, in quibus sacra, ut vero DEO ab *Abrahamo*, *Gideone* & aliis, in *Motis* & *altris* passim facta; apud gentes, constat. De iis, præter *interpretationem* scripturæ, consulendus *Eschenbachius* Dissert. laudata. *Eschenbachii* *Sebeckii* Exercitatio de Excelsis, quæ inter ejus varias Dissertationes extat Ultraj. 166. 4. & *Gisb. Voëli* eodem titulo inscriptæ dissertationes, Tomo IV. Selectar. p. 325. longe aliud argumentum persequuntur; siquidem agunt de choreis, luxu in convitiis, vestibus, ornatu capillorum & faciei, quæ tanquam excelsa in præterito seculo multi Christianorum colunt.

IV. Primis *Aegyptiis* atque inde *Assyriis* hoc tributum, quod supra *Diis* consecrassent, jam supra §. 1. ex *Herodoto* notavi. *Deucalion* primus condidit urbes, & templa instituit, si *apud Rhodios* Lib. III. *Deysiandrus*; ut omittam quæ traduntur *Lib. CCXXV*. In *Latis* templorum primus conditor *Janus*, à quo postremo etiam *fana dicta* volunt nonnulli, de quo videtur licet *Festum*, & in *Etymologico Vossium*. *De* *subterranæ* *apud Aegyptios* rotunda fuere, ut docet *Kircherus* *Tom. I. Egypt. P. II. p. 329*. Sic & *Perfarum* templa *Ignis* (illic *templa* *tempore* *templis* *neutiquam* *caruisse*, certis testimoniis *testatur*) *cujusmodi* *Supers* rotundi imaginem exhibet *Theophrastus* in *opere* *de veteri Religione Perfarum* pag. 354. In *templa* *apud Romanos* rotundum fuit, de quo *Lipinus* *De Vestalibus* c. 3. sq. *De Pantheo Aegyptiorum* *Thobis* *et* *alii* *idem Kircherus* *Tom. I. Oedipi*, p. 12. Ubique *templa* *ab Aegyptiis* magnis *extructa* *molibus*, *artibus* *sublata* *fati*

stigiis, atriis, columnariis amplissimis & spirantibus signorum ornata pigmentis fuisse, autor est *Ammianus Marcellinus*, Lib. XXII, cap. 15, & 16, ubi etiam de Serapeo * celebri, & Museo Alexandrino s. templo Musarum, & gradili Genii templo. Nihil vero admirabilius delubro illo, quod è solido saxo, per 2000. homines triennii spatio elaboratum & per 70. dierum iter translatum narrat *Herodotus* Lib. II, c. 175. ubi & alia miranda Egyptiorum templa commemorantur. Solitos esse Egyptios aliasque gentes, iis potissimum in locis, ubi Reges sive Dii ipsorum sapulti erant, templa condere, docuerunt viri docti ad *Minucium Felicem* & librum IV. *Amobii*, & *Jo. Dougbrejus* in *Analectis* ad V. T. pag. 475. unde speciosum templum Genii apud eundem *Ammianum* Lib. XXII, c. 11. per contemptum à Georgio quodam appellatur sepulcrum.

Ichnographiam templi vetustissimi Deucalionei habes in *Notis ad marmora Oxaniensia* P. II, pag. 120. Alias delineationes templorum veterum Græcorum Romanorumque videbis, ubi lubebit, apud *Olaum Rudbeckium* T. I. *Atlantic*, pag. 247. sq. *Jac. Sponium* in *Itinerario* Tom. II, pag. 28. & 36. & ex eo apud *Potterum* lib. 1. *Antiqv. Atticæ*, cap. 8. & *Perizonium* pag. 248. ad *Aliani* Varias *Hist.* ubi imagines templi Minervæ s. *Parthenonis* quadrati gradilis, cum peristyllis, & templi *Thesei* similem ferè figuram referentis. Nam templa vetusta apud Græcos & Romanos pleraque quadrata fuisse, notatum *Ryckio*, c. XII. de *Capitolio*, apud quem, præter ejusdem *Capitolii* delineationem, etiam *Ichnographia* templi *Concordiæ* à Romanis cultæ extat. p. 493. Templum *Veneris* apud *Clariss. Montfauconum* p. 224. *Diar. Italic.* Templa *Jani* aliaque passim conspiciuntur in veteribus numis. Templum *Semeles* in veteri gemma apud *Begerum* in *Spicilegio Antiquitatis* pag. 48.

XIV. Consecrata sunt templa vel singulis Diis tantum, vel pluribus simul, ut *Panthea*, quæ habuerunt *Egyptii*, *Græci* & *Romani*. *Romæ* tria *Panthea* fuisse feruntur, unum *Jovis* ultoris, alterum *Minervæ* *Medicæ*, tertium itidem *Jovis*, à *M. Agrippa* restauratum, de quibus vide, post alios, *Guil. Fleetwoodi* notas ad veteres inscriptiones, statim ab initio, *Lipsum* Lib. III, de *Magnit. Romæ*, c. 6. Præter sacella innumera & ædiculas, *Romæ* fuisse templa, CCCCXXIII.

* *Serapeus* est templum *Serapidis*, ut *Sabotus* Idoli 1. *Cor.* VIII. 9. τοῦ Σαπίου vel τοῦ Σαίου *Fortuna*, *Cang.* ad *Zonaram* p. 121. Vide plura hujusmodi collecta *Ls. Bibl. Græcæ* cap. 1. §. 7.

EGYPTIUM. ut ex veteri Notitia Imperii observat *Heur. Kippingius*; quædam tamen priora illorum persequentem vide pag. 149. sq. Antiquitat. *Ægyptiæ*. In Græcorum Urbibus passim item templa fuerunt plurima, unde *Strabonius* *Cicero* in civitate quadam multis templis, sed ab incolis fore deserta, medio stans foro, non, sed *audite templa*, exclamavit, teste *Eustathio* ad *Iliad.* g. p. 1117. *Apud* *Ægyptios* veteres *Ægypti* erant *templa*, ita apud antiquos *Græcos* quoque templa sine simulacris fuisse observat *Potest.* *Archæol. Græc.* f. 101.

Templa & Fana proprie vocata sunt, quæ consecrata, & inaugurata, inde deminutivum *fanula*, & apud *Festum* nondum inaugurata: *Ædicula* minora templa tecta: *Sanctuarium*. Sunt & *Sacraria* & *Delubra* quæ nonnulli dicta volunt de *Placitis* in quibus plura Numina simul colantur. Sed de his, præter *Placit.* lib. 4. vide sis *Nic. Berglerium* I. V. de *Viis* c. 8. & *Differt.* LIII. quæ est de Antiquitatibus templorum. *Cella* vocatur *ἱερός*, *ἱεὺς* s. *ἱεὺς*, *ἱεὺς* (quod proprie dicitur *Sanctuarium* Heroum) & *ἱερόν*. Apud Græcos pariter & Romanos, unde et apud Judæos atq; Christianos, templorum præcipue tres partes tres erant: cella sanctior, quam *ἱερόδομος* vocant, templi medium, & *προῖον*, præter porticus & propylæum sanctior & sacratio pars tantum ad sacra facienda patebat: extrinsecus ad varia negotia & commercia, non raro etiam ad ludibria habebantur. In Herculis fanum nec canibus nec mulieribus intrare fuisse sed illos arceri solitos divinitus, scribit *Solinus* in *Balk Lexicon* in *Hercules*, nota I, & *Rev. Urbani* *de* *tribam* de cane è templis exterminando *Lips.* 1711. 4. Ad præcipua templa & Sacra non fas erat quolibet accedere, sed accessus illis jubebantur vel vivi, ut è *Sacrario Cereris*, & à *Sacrario* *Phœniæ*. vide *Ezech. Spanhem.* pag. 654. ad *Callimach.* *de* *Sacrario* *Selasi*; qui pag. 329. ad *Solinum* scripserat, solos *ad* *Æleusina*. A bonæ Dæ sacris etiam omnes *Plutarchus* & *Seneca* *Epist.* 97. Vicissim in *Æleusina* *Diana* honori dicatis, mulieres omnes ingenue (quædam tamen virginibus locus) arcebantur, teste *Achille Tasio* lib. VII.

Cella sanctior, Excerpt. *Peirsc.* è *Diodoro Sic.* pag. 78.

VII. *ipuritan.* Festus quoque videndus in verbo *Exesto*, ubi refert istorem in quibusdam Sacris clamitare solitum *Exesto, viuisque, miferis, virgo exesto.* A maiore ara Herculis Romæ ad portum trigeminam in regione Circi maximâ, ferisqve in ea factis foemine in comiti remota teste *Plutarcho* in quæst. Rom. & *Lucio Villore* de origine gentis Rom. c. VI. adde c. VIII. ubi de familia Potitiorum extincta quod servos & mulieres ad sacrorum Herculis ministracionem admissione. In Vestæ templo pernoctare masculo nefas, ut observavit *Lippus* de Vestæ & Vestalibus. In Tennæ templum non fas erat ingredi, fidicini, ut refert *Aræchus* in Politia Tenediotum. A Themo-phoriis remoti servi & ancillæ, ut testatur *Aristophanes* in *Serpe* *Castris*. Idem de Junonis sacris apud *Cora* refert *Athenæus* XIV. p. 639. Ab Eumenidum quoque Sacris & pompa servos exesse, iustos, auctor *Philo* in libro quo confirmat omnem verum probum liberum esse. Sic in piaminibus secularibus nullus servis locus, testo *Zosimo*, & à Maturæ s. Leucothææ sacris servi & servæ arcebantur, ut refert *Plutarchus*. Hisce gentium sacris de quibus vide etiam *Sauberum* de sacrificiis p. 240. & 242. & quæ viri docti ad *Minucium* c. 24. quemadmodum Judaicis quoq; à quorum solemnibus tamen foeminae & servi arcebantur, (confer *Talmudicos* in *Chagiga* T. 3. edit. *Surenhus.* pag. 413. & *Ottonis* *Lexicon* pag. 190.) videant opponere *Apostolus*, ad *Galat.* III. 28. affirmans quod apud *Christum* nulla sit ejusmodi differentia, & mares ac foeminae, servi atqve ingenui æque admittantur. Ut tanto magis admirandum sit Pontificios adhuc fovere ejusmodi superstitionem, ut v. g. *Mullin* negent foeminis licere ingredi in sacellum *Mariæ Virginis*, præsertim oculis privandas esse, quæcunqve id causa fuerint. Cuiusmodi ne superstitionem Ethnicam notavit *Ezech. Spanhemius* pag. 204. ad *Callimachum*. Similiter Romæ in Sancta Sanctorum, *Johannis Lateranensis*, & in Sacellum, quod vocatur *Hortus Paradisi*, *Artemidis* S. *Prædix* nefas habetur, foeminam unquam reperiri.

Ædificia sive templa sub divo hypæthæaque constructa sunt Jovi, Fulguri, Cælo, Soli, Lunæ. Vide *Virruvianum* lib. 2. de architectura, c. 2. ubi & de aliis templorum pro Deorum diversitate, differentis. Termino quoque & Deo *Fidio* non nisi *Sabulina* sacrificiolum esse, ex *Servio* & aliis patet. De incubatione in fanis *Deorum*, *Medicinæ* causa, *Hermannus Conringius* dissertationem edidit in *Stadii* Anno 1659.

Laquearia inaurata in templis Romanorum, de quibus *Lipſius* Lib. III. de Magnit. Rom. c. 9. *Job. Meurfius* c. 22. de Luxu Romanorum, *Ryegwinus* de Capitolio p. 308. ſqq. Varię picturę in templis, de quibus *idem* p. 363. *Foresaenus* id. p. 413.

XVIII. Ignotis Diis etiam aras & fortaffe templa extructa, eſſe apud gentes quasdam, obſervatit *Interpretor* ad Act. XVII. 23. ad *Laertii* (in primis *Menagius* pag. 63. b) *Epimenidem*, & *Octavium Minutii Felicis*. Quibus addit *Draſium* Lib. III. Obſerv. ſacr. c. 75. *Job. Seldenum* Lib. III. de Synedr. Ebr. c. 14. 3. *Job. Andr. Boſium* in erudita Diſſert. de Ara ignoti DEI, Jenę edita. *Reineſium* in limine Syntagmatis Inſcriptionum veterum, *Pet. Berthaldum* de Ara c. X. Tom. VI. Antiq. Rom. *Job. Meurfium* de Pireno c. 107. *Jac. Jac. Helleri* Exercit. de DEO ignoto Athenienſium inſertam Tomo VII. Antiquit. Gręc. *Gualt. Carvum* in vita Pauli Apoſtoli, ſect. III. n. 7. (in cujus editione Anglicana arę iſtius effigies ex *Oecumerii* deſcriptione exhibetur, omiſſa in edit. German.) *Novellas Reip. literar.* anno 1687. T. 1. p. 75. quo in loco inter alia de fide & auctõritate epiſtolę *Cabaſilę*, quę affirmat, Athenienſes ad Evangelium converſos, totum templum DEO ignoto conſecraſſe, ubi ara *Oecumenio* ad Actorum docum deſcripta excitata fuerit, hodieque adhuc ibi reperienda, quod in Itinerario ſuo negat *Sponſius*. Cauſam ponendę ejusmodi apud Athenienſes arę, periculum belli Perſiciveſtilentiam memorat *Iſidorus Peluſiota* Lib. IV. Epiſt. 69. *Ramireſium* vero, qui cap. 16. Pentecontarchi, aram *Clementia* putat fuiſſe eam, quam ignoti DEI vocat *Paulus*, jure reprehendit *Vossius* Lib. VIII. de Idololatria c. 14. Feſellerat *Ramireſium*, quod apud *Stadium* lib. XII. Thebaidos de *Clementia* Dea ab Athenienſibus culta legiſſet:

*Nulla autem effigies, nulli commiſſa metallo
Forma Dea, mens-habitare. Et peſſora gaudet.*

De Celtiberis anonymum DEUM de nocte colentibus, *Strabo* Lib. III. meminit p. 113. De anonymo DEO *Aethiopum* idem L XVII. pag. 565. Uſitatum porro fuit, nomina Deorum, qui colerentur, templis ariſque inſcribere, de quo more, præter alios, *Salmaſtus* ad *Solinum*, & ad *Aras Doſiadae* atque *Herodis Attici*.

XVIII. In numis frequens appellatio urbium *Neocόραι*, quæ
 quæ Numinis alicujus templi curam habe-
 bant. Ephesii Dianæ & Magnetes Leucophrynæ Neocori diceban-
 tur. Deinde cum Imperatores in Deorum numerum relati sunt, ur-
 bium pro eorum honorem templa erigerent petierunt, sicut vi-
 detur in Tacito, ** ex quibus cives sui Neocori fie-
 rent. Scito opus fuit, quod eximii apud populos honoris
 deinde temporis concessa est civitatibus Neocoria.
 Imperatoris sacra publica facerent, templa extrue-
 rent, & statamina vel jam Diis dicata, ut *Αρτα*, *Πυθια* & alia,
 Imperatorum nominibus, qualia *Αυγύστια*, *Κομμόδια* &
 punde eadem urbs secundam imo & tertiam obtinuit
 Augustorum. Vide præter Joannem Vaillant
 sibi urbes Neocoras magno numero recenset, & Inter-
 pretes pag. 349. 350. Albertum Rubenium diatriba de urbibus
 calcem libri postumi de re vestiaria veterum, Ant-
 & in thesauro Græviano Tom. XI. p. 1347. Octa-
 vianum diff. de numo Apameensium, Seldenum ad mar-
 pag. 68. seq. 97. seq. & 100. Sam. Petitem Variarum,
 in Criticis Anglicanis (in Variis Lect. Petiti Pa-
 lib. IV. cap. 9.) Ismaëlem Bullialdum ad Ducam
 Gangium in glossario Græco, Antonium van Dale
 Antiquitatum marmorumque veterum illustrato-
 Morellum in specimine rei numariæ p. 37. seq.

Actorum capite XIX. 24. mentio fit fabri argentarii,
 fecit & opes sibi comparavit, confectis & vendi-
 tis numis argenteis, in quibus *αἱς κισθαιολοῖς μινχοῖς*, ut
 simulacrum extabat Dianæ ad exemplum veri
 Ephesii, quales ædiculas Strabo *ναῖκος* vocat,
 Polybius *ναῖκος*, de quibus, præter *Interpretes* ad
 videndus *Salmastius* ad Solinum p. 1141. edit. Paris.
 observavit mentionem *ναοκοῖων* quos Scholiastes
 in Rhetorica, Parisiis editus p. 26. b. ait esse, *ναῖκος*

Pp

ναῖκος

Græcis Imperatorum pag. 216. seq. Segritius in numisma,
Μαγνητικῶν νεοκοῖων numo Balbini.

Dicit lib. 1. Ashal, cap. 78.

ποιῶσι τὰς ἡτοὶ ἀς εἰκονοστάσια μὲν ἐξ ἰδῶν, καὶ πολλὰς αὐτῶν. Diodorus Siculus lib. XX. pag. 756. de Carthaginensibus: ἐπιμύσει δὲ (Herculi Tyrio) καὶ τὰς ἐκ τῶν ἰερῶν χερσὺς τὰς τοῖς ἀφιδρομασι πρὸς πλὴν ἰουσίαι. Plura dabunt *Gravins* ad *Florum* lib. IV. cap. 2. p. 650. *Job. Phil. Thomafinus* de libellis votivis c. II. pag. 26. *Job. Spencerus* lib. III. de Leg. Hebr. pag. 41. sq. *Gisb. Cuperus* in Harpocrate pag. 131. *Job. Michaëlis* ad Gaffarelli curios. inauditas, pag. 355. *Job. Braunius* lib. IV. Select. Sacror. pag. 497. sq. *Job. Faës ὁ μακρυπύγος* pag. 19. sqq. Mantiffæ ad Joh. Doughtei de Calicibus Eucharisticis, & *Tobius Gutberlesbus* libro de Saliis pag. 93. De templo ipso Dianæ per totum orbem celeberrimæ, & à tota Asia, Lydiana potissimum cultæ, præter Interpretes ad Act. XIX. 27. videndus *Seldenus* ad Marmora Oxoniensia pag. 57. 96. 73. edit. Humfredi Prideaux. *Petrus Faber* lib. III. Semestr. p. 51. sq. *Tho. Smithus* in Notitia VII. Ecclesiarum Asiæ p. 156. sq. *Leo Allatius* ad Philonem Byzantinum de VII. Orbis spectaculis. *Andreas Mollerus* Specimine rei numariæ veteris pag. 39. *Israël Nesselius* & *Job. Nicolaus Schulinus* in dissertationibus de Diana Ephesia, hic Whiteb. 1687. ille Aboæ 1708. *Petrus Petrus* lib. de Amazonibus c. 30. *Ez. Spanbernius* de Vesta & Prytanibus Græcorum T. V. Antiq. Rom. pag. 698. & *Ostau. Falconerius* in Diss. De numo Apameensium. Templum illud magnitudine præcipue ædificii ac multitudine donariorum * cæteris omnibus per universam Asiam præstabat, cæterum elegantia & artificiosa structura templum Smyrnæum Dianæ Leucophrynes longe superius fuisse testatur Strabo lib. XIV. p. 646. qui pag. 634. narrat Xerxem excepto Ephesio cætera Græciæ templa omnia exussisse: & pag. 640. refert priore templo Ephesio quod Chersiphon ædificaverat per Herostrati malitiam Olymp. CVI. 1. die VI. Hecatombæonis, incenso, alterum præstantius exstructum fuisse à Dinocrate sive Chirocrate, vide & Aristidem T. 2. pag. 308. & Vitruvium X. 7. qui ex marmore fuisse auctor est. Aliquoties deinde corruptum restauratumq; fuit, donec Gallieni temporibus vastatum à Scythis nunquam deinde iterum è ruderibus surrexit. Idoli Ephesini cum Maria Lauretana collationem instituit Matthias Berneggerus in idolo Lauretano cap. ult.

Anathe-

* Etiam magnam pecuniam vim undique in illud templum depositans testatur Dio Chrysostomus diss. XXXI. pag. 327. Jamque tum Servii Tullii temporibus inclytum fuisse quod communiter à civitatibus Asiæ factum fama secebat, auctor Livius lib. I. c. 45.

Anatrematum in templis passim mentio apud Herodotum, Strabonem, Silium XIII. 86. seq. Athenæum VI. p. 231. Polémonem ὡς τῶν ἀναθημάτων τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει. Servius IX. p. 396. & ὡς τῶν ἐν Λακεδαιμόνι ἀναθημάτων laudat Silium XIII. p. 574. Confer qvæ de donariis illis Potterus p. 244. seq. de Capitolio c. 21. sq. & 32. Bulengerus l. 3. c. ult. de templis p. 7. Var. Opusc. pag. 98. seq. Paulus Voërius ad Herodotum l. 2. c. 66. Donariis illis additæ & cum illis suspensæ tabellæ vocantur. Passim mentio apud Horatium, Tibullum, Ovidium aliosq. Sed unum adscribam locum peripli ponti Euxini & Mæoticæ insulæ pag. 11. edit. Oxon. ubi de insula Achillis ejusqve insulæ Ἰσθμίου καὶ τῆς ἀλλὰ πολλὰ ἀναθήματα ἀνάκειται ἐν τῷ ναῷ, Φιδίανος δὲ ἀνάθημα καὶ λίθοι τῶν πολυπλάνων καὶ πολυπλεσίτων. Ταῦτα ζῆναι λέγουσιν ἐν τῇ Ἀχιλλεΐ καὶ ἀνάκειται καὶ ἐπιγεγραμμένα πρὸς μὲν ἑλληνικῶς πεποιημένα ἐν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ μέτρῳ, ἔπειτα ἑλληνικῶς. Videndus Jac. Philippus Thomasinus de votis, donariis, tabellis votivis, Utini 1639. 4. Patav. 1654. 4. & T. 12.

Diis superis *altaria*, Diis terrestribus *ara*, Diis inferis *pyre* dicebantur, ut tradit Varro apud Servium in Eclogam p. 117. Adde Ryckium de Capitolio pag. 478. & Potterum de Antiquologia Græcæ. Habent & Græci qvæ distinguant vocabula ἄλτεια, ἄλτεια, * ἰσχάρας. Plura de aris veterum Ethnicorum dicent nobis si superesset Ammonius Lampriensis ὡς ἔστιν ἄλτεια, Harpocratiōni, Athenæo & Scholiastæ Hermocriti. Interim videndi præter Petr. Berthaldi librum supra citatum, Saubertius de sacrificiis cap. 15. Salmasius ad aram Heracleam, Struvius in syntagm. Antiquit. Roman. p. 528 seq. Ara Herculis habens vocata *puteal*, poni solita in locis fulmine, ἄλτεια ἰσχυρῶν f. septum, iisdem locis circumdatum, *bidental*, præterea eisdem Salmasio est pag. 1141. sq. ad Solin. De ara ex quoque ara corona &c. vide Tom. VIII. Theauri Græciani pag. 1141. Quas etiam gentes potius probasse rudes aras & impositas constat, ex Pausania, Arriani Periplo, & aliis, ut præterea qvæ de berylis f. rudibus lapidibus, apud gentes vetustissimas loco habitis, observant viri docti ad Genes. c. 31. & Levit. XXVI. 1. Altaria vetustissima cornibus instru-

P p 2

Quæ mensa in qua suffimenta Deorum servabantur. Vide Ezech. Spauhern. p. 226. ad Callimachum.

ita fuisse observat Potterus lib. 2. c. 2. *Archæolog.* p. 204 sqq. adde interpretes ad *Exod.* XXVII. 2. Altare *πικρῶν* apud Strabonem IX. p. 420. *d. panis* Gesnerus transtulit, verum non ibi de altaribus sermo sed de templis, quorum unum Apollini Delphico è suo melle alis suis ædificasse apes creditæ sunt, ut è Pausania Casaubonus annotavit. De aris sepulchralibus Montfauconus pag. 202. Itineris Italici. Variæ veterum altarium icones occurrunt in Antiquis numis & aliis veteribus monumentis. In *Godfridi Voigtii & paxægræ Thyfiasteriologia* sive libro postumo de altaribus veterum Christianorum, quem Hamburgi 1709. 8. edidi, caput ultimum est de aris Gentilium.

XXI. Christiani primi nullas aras, nulla templa habuere, ut constat ex *Arnobii* lib. VI. ad cuius locum conferendæ notæ *Desid. Meraldi* pag. 229. seq. *Elmenhorstii* pag. 173. Adde *Woweranum* ad Minutium Felicem, *Petavium* lib. XV. de Incarnat. pag. 580. sqq. *Mornæum* libr. 2. de Eucharistia c. 1. *Blondellum* de Episcopis & Presbyteris p. 216. sq. 249. sq. 254. seq. *Dalleum* de Pseudepigraphis Apost. pag. 163. Vide & *Origenem* VIII. contra Celsum p. 389. *Isid. Pelusiorum* lib. 2. Epist. 246. Unde fabulis adscribenda sunt, quæ de templis magnificis Christianis, Apostolorum ætate conditis leguntur apud *Abdiam Babylonium* aliosque * ejusmodi scriptores suppositos. Pluribus in locis vel antelucanos cœtus celebrarunt in domibus privatis, aut in sepulcris, aut ad cœmeteria convenerunt orandi causa primi Christiani. Vide Interpretes ad *Plinii* Epistolas ad Trajanum, *Korinthiæum*, *Ritterbusium*, *Vossium* quibus novissime accessit *Justus Henningus Bahmerus* in dissertationibus juris Ecclesiastici & antiqui ad *Plinium Secundum* & *Tertullianum* Lips. 1711. 8. quarum secunda est de antelucanis cœtibus Christianorum. Adde his *Beveregium* ad Can. IX. *Laodicen.* pag. 194. *Besii* & *Aringhi* Romam subterraneam, *Dav. Blondellum* de Episcopis pag. 243. sqq. qui pag. 247. observat, loca quæcunque & oratoria in quibus vel semel Fideles convenerant, Ecclesiarum nomine deinde venisse. Idem pag. 248. seq. & 354. agit de aliis nominibus sacrarum ædium qualia sunt *Basilica*, *Dei domus*, *Capella* (de quo recentiore nomine vide *Menagii Origg. Gall. in chapelle*) tum *κυριακή*, & *κυριακόν* unde Germanorum *Kirche* / de quo præter *Congium* & *Swicerum*, *Beveregius* ad Can. XV. *Ancyran.* pag. 177. sq. quemadmodum de *stolis*, quo nomine & loca.

Chri-

* Ut de quibus *Bivarus* ad *pseudo Dextri Chron. A.* 34. p. 58. seq. *Florentinus* ad *Martyrolog. Hieronymianum* p. 697. seq. 726. seq.

Christianis synaxibus destinata, & pauperibus & profugis fidelibus ad hospitium patentia venerunt, consulendus *Jacobus Laderchius* in *diff. Historica de sacris basilicis SS. Martyrum Marcellini presb. & Petri exorcistæ, Rom. 1705. 4. part. 2. pag. 202. seq. De cellis sacris veterum Christianorum Henrici Bramelii* *diff. prodiit Longofaliffæ 1710. 4.*

Neque tamen affirmandum temere est, nullas plane sacras aedes, nulla *Duria* *theia* per tria prima secula Christianis fuisse; Nam locum publicum à Christianis Alexandro Severo concedente, occupatum & ad sacra destinatum, testatur *Lampadius* in ejus vita c. 49. ut præteream alia sacrarum ædium per illam ætatem vestigia, collecta à *Tillemontio* T. 3. *Hist. Imperator. de persecutione Maximini* artic. 6. *Guil. Beveregio* in *Codice Canonum vindicato* pag. 296. sqq. & à *Job. Ciampino*, qui certa ab incertis non satis diligenter distinguens, templa Christianorum 800. circiter observavit, extracta ab A. C. 33. ad A. 275. Vide ejus vetera monumenta c. 18. eiqve adde *Alex. Donatum* libro IV. de urbe Roma T. 3. *Antiqv. Rom. p. 798. seq. Gangii Wheleri* liber eximius extat, Anglice editus, qui inscribitur: *Relatio de templis primitivorum Christianorum Lond. 1689. 12* Quæquam in hoc nihil fere reperias de templis per tria prima secula conditis, cum universum Autoris institum, uti *B. Bebelii* quoque *Sec. IV. T. 2. p. 831. sqq.* maxime versetur in exponendis templis, quæ *Seculo IV. & postea* à Christianis in Oriente condita sunt, & quorum rudera adhuc supersunt. Recensetur *Wheleri* liber ille, in nostris officinis librariis rarius obvius T. XVII. *Bibliothecæ Universalis* p. 468. cui jugenda ejusdem *Job. Ciampini* *Synopsis historica de sacris ædificiis, à Constantino M. constructis*, edita Rom. 1693. fol. & breviter enarrata in *Actis Erud. A. 94. pag. 321.* Sane quarto seculo statim tantus templorum Christianorum numerus fuit, ut in sola urbe Roma 40. basilicas suo jam tempore computaverit *Optatus Mihvrit. lib. II. pag. 34. adversus Donatistas*; qui lib. 1. p. 17. prædicat earundem plurima ex auro & argento ornamenta, de quibus, uti etiam diurno ceceorum usu confer *Ludovici Antonii Muratorii* *diff. XVI. ad Paulinum Tom. 1. Anecdoton Bibl. Ambrosianæ pag. 178. sq.*

XXII. Pleraque templa veterum Christianorum oblonga fuisse constat, ita ut navem Ecclesiæ referrent, cujus rei mentio in *Consis. Apostol. L. II. c. 57.* Constat etiam, ædificata fuisse versus

Orientem, de quo *Sirmondus* ad *Sidonii*. II. 10. *Epist. & Coelestinus* ad *Constitutiones Apostolicas* II. 17. quo in loco observat, fœminat separatim locum habuisse, ita, ut à viris non conspicerentur. De forma templorum navem referente, (licet interjecto tempore ad crucis etiam figuram quandoque exstructa constat, qualis est *Lipsiæ ædes S. Nicolai*) videndus præterea *Hieron. Alexander junior*, in *Explicatione gemmæ annularis*, cui navis Ecclesiæ symbolum insculptum fuit *Rom. 1626. 8.* Templorum apud veteres Christianos partes tres fuerunt, præter propylæum s. proaulium quod etiam *προθύρον* dicitur, & *αψίς*. Prima pars, quæ ingredientibus patet, vocatur *ναῦς* sive *πρυμνα*: altera corpus ipsum Ecclesiæ gremiumque, *ναὸς* & *χορός*: pars tertia *βήμα*. In Propylæo stabant lugentes flentesque pœnitentiæ candidati, qui Christianos fideles templum intrantes obsecrabant, ut pro sua reconciliatione apud Deum & Ecclesiam intercederent. In Nartheco collocatum erat *βαπτιστήριον*, præterea in extrema ejus parte, quæ exitus patet, stabant catechumeni; paulo inferius leprosi, energumeni: Prope januas, quibus in corpus Ecclesiæ intratur, consistebant audientes & competentes, sive baptismi candidati, quibus non integrum erat in Ecclesiam ingredi, mares ad dextram, ad sinistram fœminæ. In corpore ipso templi statim ad januas erat locus substratorum s. *ἐξομολογημένων*, qui in terram prostrati precibus Ecclesiæ, lectioni & prædicationi verbi intererant, sed cum Eucharistia administranda esset, à Diaconis surgere & Ecclesia excedere jubebantur. Pertotum chorum erat locus fidelium, qui ad Sacram Synaxin admitterentur, viris separatim ad sinistram, mulieribus ad dextram stantibus. Vide *Tho. Milles* ad *Cyrillum Hierosol.* pag. 10. *Aringium Romæ subterraneæ* Tom. 1. pag. 204. edit. *Parisi.* Post oblationem factam laici (etiam ipse Imperator in quibusdam Ecclesiis) extra clericorum septum consistebant. Confer *Benedictinor.* notas ad *Ambrosium* T. 2. p. 375. seq. *Virginum* separatus à fœminis locus & à virginibus pacis osculum petere solitæ matronæ. id. p. 311. In medio constitutus erat *ἀμβών* s. ambo sacer. In loco superiore versus *βήμα* erant Cantores Lectoresque loco summo: prope fores sanctas sive cancellos, per quos aditus patebat in Sacrarium, positus erat Thronus s. sedes Imperatoris aut Principis. In Sacrario denique, quod intrare Laico nefas, mensa sancta s. altare positum fuit: post altare thronus Episcopi in medio, & ex utraque parte sedes Presby-

terorum. Ab altera parte Sacrarum erat *πρίθεσις*, s. oblationarium, in quo panis & vinum ad S. Eucharistiam asservabantur: ab altera parte *διακομικόν*, sive *σκευοφυλάκιον*, in quo vasa sacra & vestes reconditæ erant, latinis *secretarium*, qui locus in quibusdam templis tam amplus fuit, ut Synodi & Concilia in illo haberi poruerint. Confer A. Pagi ad A. 643. 3. & Cangium in glossario. Ichnographiam ejusmodi templi, ad priscum ritum delineati, adscriptis partium singularum nominibus, exhibet *Beveregius* ad Synodicum magnum pag. 71. è *Beveregio Ludolfus* pag. 371. *Hist. Æthiop.* & *Frid. Spanhemius* in *Hist. Eccles.* p. 862. T. I. Opp. in fol. ac *J. Fabricius* Theologus Helmstadiensis in *Orat. de templis veterum Christianorum* Ad. 1704. 4. Curavi & ipse delineationem templi ejusmodi cum singularum partium explicatione inferi *Thysiastrerologia* B. Godfridi Voigtii pag. 236. Alias Ichnographias templorum Christianorum videlicet apud eundem Ludolfum loco laudato, & pag. 735. ubi describit templum vetus Æthiopicum, in vivam rupem incisum; nec minus apud *Leonem Allatum* in libro de templis recentiorum Græcorum ad *Joh. Morinum*, & de *Narthece veteris Ecclesiæ ad Casp. de Simeonibus* Colon. Agr. 1645. 8. Apud *Speelmannum* item T. 1. *Concil. Britann.* p. 11. ubi effigies antiquissimi Christianorum Britannorum templi. Ab eodem Allatio templorum Christianorum recentium, orientaliâ imprimis, formæ ad quinque genera reducuntur. Ait enim, templa sacra esse alia *κυκλωτά* sive *κυβαλικά* ac rotunda, alia *κυλινδρωτά* (*θολωτά*) atq; *καμψυτά*, in modum fornices oblongi, alia *σταυρωτά* crucis figuram referentia, alia *δρομικά* s. quadrata, qualia pleraque recentium Græcorum: alia denique ex his mixta. *Conf. Tho. Smithum* de statu Ecclesiæ Græcæ pag. 51. sq. qui etiam de templis Constantinopoleos agit, de quibus uti præsertim de splendido *Sophiæ* templo copiose *Carolus du Fresne* in *CPoli Christiana* libro III. & IV. Veterem *Antonii* iconem cum gradibus suis exhibet pag. 69. lib. 3.

XXIII. Sub Constantino M. Theodosio aliisque Imperatoribus Christianis occlusa primum * templa Ethnica, deinde una cum reliquiis idolorum etiam usque quaque everfa sunt, ut ex *querelis Gentilium*, Imperatorum Christianorum legibus ac Conciliorum decretis, *Eusebii*, *Sozomeni* VII, 15, *Socratis* V, 16, *Theodoriti*

* Vide *Theodoritum* lib. V. *Hist. Eccles.* cap. 51.

riti V. 37. S. Prosperi de promissionibus pag. 102. Augustini aliorumque locupletissimis testimoniis satis constat. vide *Jac. Goshofredum* ad Codicem Theodosianum, *Jubellum* ad Canonem African. 58. & 84. *Bevo-regiam* ad Cani. 62. pag. 707. Spectat huc inscriptio vetus Corcyrensis templi, qua Jovinianus Imperator traditur Ethnicorum aras & templa evertisse: *ἐκείνην τὴν ἐν τῷ βωμῷ ἐθαλαπύζας* apud Sponium in Itinerario pag. 98. edit. Germanicæ. Primus Gregorius M. de non evertendis sed consecrandis & expiandis aqua benedicta ac per Martyrum reliquias Gentilium templis decretum condidit, lib. IX. Epist. 71. quanquam in Synodo Epaonenſi A. C. 517. habita, canone 33. jubentur etiam everti & dirui templa hæreticorum. Conf. *Sarravii* Epist. pag. 103. editionis primæ in 8. Ecclesiæ Cathedralis (Dominicæ, *Dohm-Kirchen*) dictæ à Cathedra Episcopi, uti Collegiatæ, & Germanis *Münster*, ab adjacentibus Collegiis & Monasteriis. In nimium splendorem & superbam magnificentiam templorum suæ ætatis, invehitur *Isidorus Pelusiotæ* lib. 2. ep. 246. & lib. 1. ep. 37. ubi reprehendit Episcopum qui ex opibus, per Simoniam & exactiones conquisitis, templum magnificum extruxerat. De pretiosis vasis in Ecclesia confer notas ad Ambrosium T. 2. edit. Benedictinor. p. 103. De anathematis & ornamentis B. Bebelium *Antiquitat. Eccles. Sect. IV. T. 2.* pag. 843. seq. De variis ornamentis templorum Christianorum multa etiam collegit *Bellarminus* lib. III. de cultu sanctor. cap. 6. Quantum hodiernorum templorum & maxime ararum usus habitusque à ratione & simplicitate veteris Ecclesiæ recesserit, erudite per plurima capita demonstrat *Job. Baptista Thiers* in dissertationibus Ecclesiasticis editis Gallice de altaribus & choris Ecclesiarum Paris. 1688. 8. de quo libro vide sis Bibliothecam Universalem Tom. 13. pag. 454. sq. Mirabilia templi Salomonei & Justinianeï persequitur Balch. Bonifacius XV. 12. Hist. ludicræ.

In templis Ethnicorum neque exspuere neque emungi fas erat, ut testatur *Arrianus* Epictet. Diss. lib. IV. c. 2. confer *Jos. Laurentium* lib. II. Polymath. cap. 9. Apostolium & alios paræmiographos proverbio *Thamyris insanit*, & quæ de reverentia templis ob singularem Numinis præsentiam, prækita, notat *Job. Gregorius* Anglus cap. 31. Observationum. De Turcis Moscheas suas reverenter habentibus præter alios agit *Tho. Smithus* Epist. 1. de moribus Turcarum

tem de Ethnicis recentibus Pagodas s. Idolea sua non mino-
 ratione prosequuntur, ex Itinerariorum lectione observare.
 De veterum Christianorum religione circa aedes sacras agit
 in Primitivo Christianismo pag. 156. sqq. & 285. sq. edit.
 Judæis veteribus conferendi Interpretes ad Exod. XXX,
 12. & 23. & quæ de templo non nisi ab excalceatis frequentato
 Morinus diss. IV. pag. 160. seq. Confer etiam Josephi
 de sanctitate relativa Tom. 10. fasciculorum Cre-
 Non prætereundus hinc Jac. Lobbesii liber de religioso
 cultu, editus Leodii 1641. 4. De blasphemis Judæorum
 nostra prosequuntur videlicet Job. Wülseri theriacam Ju-
 122. sqq. & Johannis Andrea Eisenmengeri Professoris nuper
 detectum Judaïsmum editum Germanice parte I. c. XI,
 Idem Cævens pag. 150. sqq. agit de Encæniis s. de ri-
 consecrandi, de quibus videndus præterea Dav. Blon-
 Episcopis & Presbyteris pag. 265. 287. Capruria Magdeb.
 Bellarminus Lib. III. de cultu sanctorum cap. 5. Officium
 dedicatione templi, existat in Euchologio Jac. Goari p. 219
 in apertione templi ab hæreticis vel gentibus profanati p
 in *εὐσεβείῃ* sive solenni crucis collocatione in loco
 facienda p. 609. Officium in fundamento templi
 106. sq. In Oriente templa sacro oleo consecrata constat
 Alpharajo p. 15. Ritus Ethnicos in templorum inaugu-
 proscutus est Job. Bapt. Bellus libro supra laud. de
 partibus; Vide & Joseph. Laurentium lib. 3. Polymathie
 van Dale in diss. de consecrationibus templo-
 ac rerum sacrarum, quæ subjicitur editioni secun-
 De Encæniis & consecratione Tabernaculi
 videndi interpretes ad Exod. XXIV. 6. seq. Levit.
 IX. 18. sq. & ad 3. Reg. VIII. De Festo Encæniorum ad
 post Antiœchi profanationes repurgatum à Juda-
 dixi infra cap. X. §. 7. Dedications templor-
 docet è Romanis Plinius lib. 4. Epist. 1. è Chri-
 Apollinaris lib. IV. Epist. 15. ubi vide Savaronem.

XXI. Variam supellestem templorum Christianorum
 Jul. Casar Bahugeras, libro de Donariis Pontificum

Tom. 1. Variorum Opusculorum Lugd. 1621. fol. Idem libro tertio de templis s. de forma templorum supra laudato, maxime sollicitus est de Christianorum templorum variis nominibus, partibus & antiquitatibus illustrandis, excepto capite postremo, eoque prolixiore, quod agit de templis Ethnicorum. Videnda & *Præsepi Sarnelli* antiqua Basilicographia, Italice edita Neapoli 1686. 4. (de quo libro confer Ephemerides Eruditorum Parmenses Anno 1687. pag. 24. seq.) *Leonis Allatii* epistola de templis Græcorum ad Joh. Morinum, edita à Rich. Simone inter epistolas Joh. Morini, & ad calcem notarum suarum ad Gabr. Philadelphiensem pag. 174. *Petri Molinai* Dissertatio de Altaribus & sacrificiis veterum Christianorum, subjecta Gregorii Nysseni epistolæ de euntibus Hierosolymam Hanov. 1607. 8. *P. Orlandi* de veteri disciplina expiandi altaria Florent. 1709. 4. Theologi Argentoratensis *D. Balthasaris Bebelii* Exercitatio de aris & mensis Eucharisticis veterum, Doctorum Helmitadiensium, *J. Fabricii* de aris veterum Christianorum, *Joh. Andrea Schmidii* de Aris portatilibus, *Jac. Hildebrandus* libro de sacris publicis Ecclesiæ primitivæ Helmst. 1692. & 1699. 4. p. 10. sq. qvi p. 17. inter alia reddit rationes, quare in fastigiis plerorumq; Christianorum templorum posita fuerint vel crux, vel gallus vel stella. *B. Godfridi Voigti* nostri Thyliasteriologia * sive liber postumus de aris veterum Christianorum, Hamb. 1709. 8. *B. D. Augusti Pfeiferi* Superintendententis Lubecensis memoria ** consecrati altaris Lubecensis in templo S. Mariæ Laurentii *Terpagri* diss. de sepulchro altaris Hafn. 1704. sive de aris quibus sacris in altaribus condi solitis, de quibus vide etiam *Hugonis Menardum* ad Sacramentarium Gregorii M. p. 203. sq. *Rudolphi* in libro V. de origine, progressu, usu & abusu templorum, eorumque responsionibus ad ea, quæ de templis Bellarminus lib. 2. de cultu Sanctorum, & Baronius ad A. C. 87. & alibi per *Annos* sive disputavit. Tiguri 1603. f. *Henrici Linckens* Icti tractatus de partibus templorum Francof. 1698. 4. *Georg. Chaldæi*, Hungari, Inventionum Templorum. Dresd. 1689. 12. in quo libello etiam variæ observationes habentur, de Donariis & anathematibus sacris, de distributionibus & encensis annuis (vulgo *Kirchse* quasi *Kirchmesse* sive *hæc pro-*

* Rich. Montacutii Thyliasteriologia lucem, quod sciam, non adhibuit.

** Einweihung des neuen Altars zu Ebeden zu S. Marien, nebst einigen Anmerkungen vom Lutherschen Altare. Lübeck 1698 4.

per frequentes in illis rusticorum comotationes dictum posset
 videri a *Aspui*, quæ vox apud Dioscoridem taliosque cerevisiam
 significat) & de privilegiis templorum, ac singillatim de eo, quod
 ad templum & aras confugientibus asylum præbuerint, quam in-
 rem Epicurorum quoque usu probatam, vide Strabonem L. XIV.
 pag. 681. *Corn. Neptem* in Pausania, *Suidam* in voce *ἀσυλον* & *ἄσυ-
 λον* recentioribus *Sam. Petisum* p. 10. sq. ad LL. Atticas, *Lindenbrogium*
de Republica p. 613, *Seldenum* in not. ad Marmora Oxoniens. p. 25. sq.
de Republica in Canone Chronico p. 354. sq. *Rycquium* de Capitolio c. 40.
de Republica Romuli, *Petr. Berthaldum* de Ara cap. 14. *Job. Adamum* *Ofi-
 cium* in Diff. de asylis gentium, inserta Tomo VI. Thesauri Antiq.
de Republica *Laurentium* L. IV. Polymathiz Synopsi 4. De Judæorum
 & Samaritanorum simili more consulendi, præter interpretes ad lib. 3.
de Republica *de Republica* 10. & *Wilb. Zepperum* lib. IV. explanationis Legum Mo-
 ratorum *de Republica* cap. 14. *Jac. Gothofredus* ad Codicem Theodosia-
 num, *de Republica* *Rittersbusii* Tractatus de Asylis, insertus Tom. VIII. Cri-
 tice *de Republica* *Amplor. Sirmondus* ad Ennodii lib. 1. Epist. 7. *Job. Seldenus*
de Republica *Synedriis* c. 8. *Godofredus Voigtius* in libro de altaribus Chri-
 stianorum Veterum cap. 17. *Matth. Zimmermanni* *Analeceta* p. 581. sq.
de Republica *de Republica* *Vesperæ Gorinchemenses* c. 6. *Gvil Cavens* in Pri-
 mæ *de Republica* *de Republica* pag. 145. *Paganinus Gaudensius* pag. 15. lib. de
de Republica *de Republica* moribus, ubi memorat opusculum suum de Asylis,
de Republica *de Republica* confugiendi ad Ecclesiam, de quo habetur etiam lex
de Republica *de Republica* Theodosii junioris, edita à *Jacobo Sirmondo* in Appendice Co-
de Republica *de Republica* p. 36. ut quinquaginta passibus extra fores templorum
de Republica *de Republica* quæque ad illa perfugerint. Vide & Socratem VII.
de Republica *de Republica* ubi de lege quam Eutropio svadente tulere Arcadius
de Republica *de Republica* ne quis ad templa confugeret. Contra abusum ejus-
de Republica *de Republica* in reis nocentibus malitiosis ac pœna dignis, dispu-
de Republica *de Republica* in Commentario præstantissimo ad Josuæ librum c. 20.
de Republica *de Republica* ad eum locum *Jac. Tirino*) & *Nic. Antonius* lib. 2.
de Republica *de Republica* c. 34. sq.

CAPUT X.

Scriptores de Festis Judæorum, Ethnico-
rum & Christianorum.

De festis & anno Judæorum. 1. 2. *De cuku septima dizi, Via Sabbat &c.* 3. *De Sabbato Deuteroproto.* 4. *De neomeniis.* 5. *De festo Paschatos.* 6. *Abd captivum & supplicio destinatum in illo dimittendi.* *Ibid.* *De festo Pen- te. estes, Tabernaculorum, aliisque.* 7. *De anno Jubileo Judæorum, Ro- manorum & Christianorum.* 8. *De festis & anno Græcorum.* 9. 10. 11. *Romanorum* 12. 13. *De Christianorum Sabbato & die Dominica.* 14. *De eorum diebus festis aliis.* 15. 16. *Festa Muhamedanorum.* 17. *Dies nefasti, Egyptiaci.* 18.

I.

Præter Sabbatum, Neomenia, annum Sabbaticum & Jubileum, tria Judæorum festa præcipua Lev. XXIII. Num. XXVIII. seq. & Deuter. XVI. præcipua sunt, Pascha, Pentecoste, & Scenopegia sive festum tabernaculorum: quibus festum tubarum s. novi anni, ex Num. XXIX, 31. & Expiationis festum ex Num. XXIX. 7. sq. Lev. XXIII. 31. ad latus ponunt Theodoritus aliique, apud Cotelerium Tom. II. Monument. Eccles. Græc. p. 687. sq. Recentiora sunt Festum Purim, Encænia & Xylophoria. De singulis hisce, præter Interpretes S. Scripturæ, Josephum ab Eduardo Bernhardo illustratum lib. 3. Antiq. Judaic. cap. 10. Talmudicos infra laudandos & Maimonidem in libro מנין de festis, consulendi sunt Car. Sigonius Lib. III. de Rep. Ebr. Jo. Jonstonus in Schediasmate de festis Ebræorum & Græcorum, Vratisl. 1660. 12. Aug. Pfeifferus in dissert. de festis Ebræorum Witteb. 1666. & quos laudat in Critica sacra pag. 151. Præterea Theodorus Thummius in Tractatu Historico-Theolog. de festis Judæorum & Christianorum, Tubingæ 1674. 4. Matth. Dresserus de festis Christianorum, Judæorum & Ethnicorum Lips. 1593. 8. Frid. Spanhemius parte 1. Chronol. c. 15. Tom. 1. Opp. p. 70. sq. qui etiam de translatione festorum in alios

dies

dies differit p. 79. sq. ubi de annis Sabbaticis & Jubileis c. 16. pag. 82. sq. *Adrianus Cocquius* in *Observationibus & Exercitatt.* ad V. T. de rebus naturalibus, Diis Syris & Hebræorum festis. Vliſſing. 1671. 4. *Michælus Hæſſinianus* de Festis Ebræorum, Ethnicorum & Christianorum *Gener.* 1669. fol. & alibi sæpius, *Job. Mejerus* Prof. Hardervic. in libro de origine & causis festorum solenniumqve dierum, quos olim Judæi in terra Canaan, hodieqve in exilio agitare consueverunt. Amstel. 1693. 8. qva in diatriba inter alia impugnat *Maimonides* & *Job. Spencerum*, * quorum ille in Doctore dubitantium, hic in opere de Legibus Ebr. lib. III. Dissert. 1. c. 8. festa gentium festis Judæorum dedisse originem contendit. Singularis quoque locus de Judæorum festis exitat apud *Plutarchum* IV. 5. *sympoſ.* p. 671. seq.

II. Lucem præterea huic argumento de festis Judæorum addunt, qui *Calendaria* ejus gentis ediderunt & illustrarunt: ut præter *Job. Münsterum* Basil. 1527. 4. *Cunaum* supra laudatum, *Joseph. Scaliger* in *Canonibus Isagogicis* p. 41. sq. & de *Emend. Temporum* pag. 116. sq. *Gilb. Genebrardus* autè *Commentarium* suum in *Pſalmos*, *Joseph. Scaliger* lib. 1. *Annal. V. T.* pag. 354. sq. *Julius Bartoloccini* in *Biblioth. Rabb. Job. Seldenus* de Anno civili Judæorum, aliiqve. quos laudat eodem in libro cap. 8. & in præfatione & Lib. III. *Chronolog.* cap. 13. pag. 134. *Frid.* deniqve *Spanhemius* *Chronolog.* lib. 1. c. 11. sq. Vide etiam si placet quæ notavi in *Ménologio* meo, de festis Judæorum, & aliorum centum circiter populorum mensibus, *Job. Seldenus* Judæorum Annus* lunæ solaris, Turc Arabum annus mensis prædit Groning. 1650. fol. *Calendarii* sive anni curam tum *Job. Seldenus* tum apud alias gentes plerasqve commissam fuisse, *Job. Andreas Danzius* Theologus clarissimus Jenæ in præf. ad *Maimonidis* descriptionem initiationis novilunæ, & Henningi Bernhaldi Witteri versione editam Jenæ

Qq 3

III. Con-

sequitur D. *Job. Sam. Stryckius* in *diſſ.* de *incommotis* festorum, Hala 1704. *Job. Seldenus* Hebræos, uti antiquissimos Græcos etiam anno lunari usos, & quo Solis perituro responderet, mensẽ subinde intercalasse, docet etiam S. *Basilii* homil. VI. in *Hexæmeron*. Confer *Frontonis Ducæi* notas ad paginam 80. Tomi I.

III. Contra *Marshamum*, qui cum *Dionysio Cassio* L. XXXVI. pag. 37. periodum VII. dierum ab Ægyptiis derivat, p. 198. Canonis Chron. vide *Herm. Wisii* Ægyptiaca L. III. cap. 9. Fatetur tamen idem *Marshamus*, sacrum Sabbati cultum Ebræis peculiarem fuisse, quod docet etiam *Job. Spencerus* Lib. I. cap. 4. de Leg. Ebr. negans, Sabbatum celebratum ab Ethnicis, nisi inclinante jam Republica Judaica, & Judæis jam per orbem diffusis: Conf. *If. Casaubonum* ad *Suetonii Tiberium*, cap. 32. & *Jobannem Wallis* tractat. de Sabbato Tom. 3. Opp. pag. 342. seq. 381. 423. 425. qui negat constare quod Judæi ante exitum ex Ægypto vel ulla gens alia ante tempora Christi annos suos per hebdomadas distribuerit. Septima quidem mensis cujusque dies quibusdam gentibus sacra fuit, & septimi numeri religio passim in Ethnicorum libris observatur, ut præter *Marshamum* pag. 195. sq. docent *Seldenus* Lib. III. de Jure Nat. & Gent. cap. 15. *Lud. Capellus*, Tract. de Sabbato pag. 105. Opp. posthum. *Henr. Erastius* lib. de studiis diebus festis non convenientibus pag. 100. sq. *Theophilus Spizelius* de Israelitis Americanis pag. 101. sq. *Ezech. Spanhemius* pag. 465. ad *Callimachum*, *Job. Georg. Gravius* ad *Lucian.* Tom. 2. pag. 895. & *Job. Meursius* pag. 98. sq. Græciæ fertur.

De religiosa sabbati observatione apud Judæos, addimus *codex Talmudicus* de Sabbatho, latine versus à *B. Seb. Schmidio* T. 2. edit. Surenhusianæ. Memini me etiam MS. evolvere Gemaram *Codices* Talmudici de Sabbatho, latine translata à *Balthasare Scheidto* Professore Argentoratensi. Consulendi præterea interpretes ad *Matth. XII. Marci II. 23.* sq. *III. 2.* sq. *Luc. XIII. 15.* *XIV. 3.* *Jo. V. 10.* *III. 15.* *IX. 14.* *Christoph. Caribwrigheus* Mellific. Ebr. lib. V. c. 7. *Jo. Drusus* de tribus sectis Judæorum p. 94. & 109. sq. edit. in 8. *Cotelerius* ad recognitiones *Clementis IX. 28* & laudatus *Danius* in diff. de curatione Christi sabbatica.

Via Sabbati à Talmudicis in tractatu *Erubin* Tom. 2. edit. Surenhusianæ pag. 101. 106. &c. definitur mille passibus sive milia leulnis. Arator:

*Mania nota petunt, quo per sua sabbata, mille
Passibus ire licet*

Confer *Svidam* in *σββάρη ὁδόν*, ac præter *Græcos* aliosque interpretes ad *Actor. I. 12.* *Job. Frischmuthi* & *Micb. Waltheri* Dissertationes de via Sabbati, quibus jungendus *Seldenus* L. III. de Jure N. & G. cap. 9.

cap. 9. *Buxtorfius* in Synag. Jud. c. 16. *Wagenfeilius* in lib. de Norimbergae pag. 126. sq. ubi etiam de oneribus Sabbatho non exportandis. Quae libros sacros Sabbatho eripere incendio liceat? vide quae *Judaei* fecerunt apud *Job. Lightfootum* in Opp. posthumis p. 10.

Notatu dignum est, quod *Judaei* dum in serio ac vero Dei causa negligentiores erant, saepius cladem acceleraverunt, quod Sabbatho vel alio die festo hostibus resistere religioni obtemperant, ut ex libris *Maccabaeorum* & *Josepho* apparet. Quando *Josia* urbem *Jericho* cepit die Sabbathi, *Jos. VI. 15.* & *Judaei* eodem *Josepho* teste potius existimarunt nefas esse, die Sabbathi (vel etiam per annum Sabbaticum sive *δεσφόν εἶναι*, vide *Josephum* lib. 1. de bello *Judaico* cap. 2. pag. 711.) hostem invadere, quam irruentem pro corpore suo defendendo propellere, ut occidere. Et diebus festis plerumque seditiones concitasse, testatur *Josephus* l. 1. c. 4 de bello *Jud. p. 714.* Caeterum Sabbatho plus impedita vice captam esse constat *Hierosolimam*, & diserte fatetur *Jos. Josephus* modo pag. 719. f. & 474. a. sed & *Dio Cassius*, lib. 36. pag. 36. templum à *Pompejo*, qui primus *Judaeos* Romanis subdidit, Olymp. CLXXIX. 2. Romae DCXCI. ante Christum LXIII. impugnantem, si *Judaei* illud ex aequo omnibus diebus defendissent. De captis festo die *Syraculis* vide *Ezech. Spanhemium* p. 201. *Juliani*, De *Betsura* ob famem ex otiantibus per annum. *Jos. I. 49.*

IV. De Sabbatho *δευτεροπρωτον*, praeter *Erasmum Schmidium* interpretes ad *Luc. VI. I.* *Caesarium* quaest. 35. *Svidamum* *Midorum Pelus. III. Epist. 110.* *Epiphanium T. 1. p. 453.* *Josephum Scaliger* Lib. VI. de emendat. temporum p. 557. & in *Opera* Lib. III. pag. 225. cum quo faciunt *Pagius* ad A. C. 30. *Lamius* *Concord. Evangel. c. 39.* *Sam. Basnage* in *Annotat. pag. 271.* sq. ad *Baronium*, *Josephus de Voisin* *Tractat. de Antiquitatibus* *deuteroproto*, *Job. Frischnuthus* & *Henr. Müllerus*, singulis dissertationibus. Conferes praeterea *Petavium* ad *Epiphanium* *T. 1. pag. 61.* sq. *Sam. Petium* cap. 19. *Var. Lect. Seb. Schmidium* in fasciculo *diff. p. 494.* sq. cui post impugnatas alias opiniones, Sabbathum *δευτεροπρωτον* est posterius inter duo Sabbathum, quae ab initio anni *Ecclesiastici* mense *Nisan*, *Pascha* proxime sequitur. *Job. Harduinnum* *Operum select. pag. 628.* &

402. qui pro Sabbato deuteroproto habet primum sabbatum mensis Adar secundi in Sabbato embolimæo, quæ sententia probatur etiam Salomoni van Till in diss. de vero & justo tempore sabbati *δευτεροπρωτου*, edita Anno 1708. *Job. Rheinfredus* Franegverii nomen nuper eheu extinctum diss. III. 3. de locis Hebraicis p. 1. A. 1706. vulgata primum Sabbatum mensis Tifri sive in anno *πρωτοπρωτου*, primum vero in anno sacro sive mensis Nisan *δευτεροπρωτου*, quod probatur etiam Clarissimo Viro Hadriano Lando & Stephano Le Moyne in prolegomenis ad Varia sacra. *Dodwellus* vero dissert. IX. de vet. cyclis Græcorum & Romanorum per Sabbathum *δευτεροπρωτου* cum *Maldonato, Grotio & Ed. Bernbarda* p. 225. ad Josephum intelligit festum Pentecostes, * ita ut festum Paschatos fuerit *πρωτοπρωτου*, & Tabernaculorum *τριτοπρωτου*. forte huic & reliquis quas attuli sententiis præferenda est *drea Maffii* opinio, qui *δευτεροπρωτου* Sabbatum putat fuisse diem septimum festi Azymorum, vel octavi in tabernaculorum, qui cum primo *πρωτοπρωτου* pari cultu celebrabatur, cum dies intermedii essent profesti.

V. De Neomeniis apud Judæos pariter & gentes celebratis differit *Job. Spencerus* Libro III. de Leg. Ehr. diss. 4. cui addit *Marinum* in vita Procli cap. 19. *Interpretes* ad Coloss. II. 16. & *S. Hieronymi* Homiliam, quæ Christianis hunc morem dissuadet. De Hebraicis speciatim *Maimonidis* tractatum, quem cum Witteri versione *Jes. editum* paulo ante §. 2. memorabam.

VI. De ritibus Judaicis festi Paschatos, præter eos de festis & de sacrificiis, & de ritibus Judaicis univèrsim scripsere, & præter interpretes ad Exod. XII. & ad Talmudicum Tractat. פסחא videndus *B. Seb. Schmidii* Theol. Argentor. liber de Paschate, & *Job. Lightfoetus* de ministerio Templi c. XI. sq. *Josephus Scaliger* lib. VI. de emendat. temporum, *Fagius* ad Targum Deut. VIII. & *Buxtorfius* Exerc. Philologico Theol. VI. & qui recentium potissimum Judæorum cerimonias persequuntur, *liber rituum paschæ* Hebr. Lat. & Germanice editus Regiomonte in 4. à *Job. Steph. Rittangelio*, & Latine atque Hebraice subjectus ejusdem Rittangelii Libro de Veritate Religionis Christianæ, a. V. Cl. Joh. van der Wayen, & liber ejusdem argumenti Lipsiæ Germanica lingua editus ab ex Judæo *Frid. Alb. Christiani*. De immundorum Paschate, mense secundo, *Seldenus* II. 1. de synedriis.

* Hoc refellit *Sam. Basnage* in Annalibus ad A. C. 32 §. 23.

Romanorum more circa festum Paschatis Judæis captivum red-
 ditum & libertati restituendi res nota ex Evangelica historia. Con-
 fer interpretes ad Joh. XVIII. 39. & Matth. XXVII. 15. Rev. D. Joh.
 Schmidtus dissertationem Lipsiæ Anno 1685. editam de eodem ritu
 quem Marcus accepisse Romani videntur, siquidem in Panathe-
 nazis captivos ab eis dimitti solitos ex Ulpiano ad Demosthe-
 nis de Corona orationem observat Meursius in Panathenæis cap. 26.
 Josephus Antiquitatem Petrum ad Leges Atticas pag. 38. seq. & 50. atque
 in Græcia Perjata pag. 164. ubi idem in Thesmophoriis
 notat. Hoc postea imitati sunt Imperatores Christiani:
 notat Epiphanius Tom. 2. pag. 281. *φιλανθρωπία βασιλική*
ἐπὶ τῶν ποταμῶν πολλοῖς καθόκοις ἄφεισι καὶ ἀπολύτῳσι χαρίζεται. Con-
 fer etiam Jacobus Godofredus in commentario ad codicem
 Tom. 3. pag. 272. Petavius ad Epiphanium pag. 365.
 Gotthardus Nicolaus Ittigius in diff. de veterum indulgentia Pascha-
 tis iure aggratiandi collato. Idem Godofredus pluri-
 bus locis agit de justitia sive feriis judiciariis apud Christianos cir-
 ca tempore Quadragesimæ, Adventus &c. observari soli-
 tos. reos non damnandi nec litigandi tempore Quadra-
 gesimæ ubi lubebit Ægidii Menagii antiquitates Juris

Judæorum *שבועות* Pentecoste sive quinquagesima
 dies Actor. II. 1. & XX. 16. dicitur etiam *festum messis*
 triticeæ nimirum, à quo primitiæ tritici offereban-
 tur. (vide *Fulberi Miscellan. Sacra* III. c. 11.) ut primitiæ
 die Paschatos, *Joseph. III. 10. Antiqv. Jud.* Idem
Septimanarum Exod. XXXIV. 22. Num.
 XVI. 10. quoniam nimirum post septem hebdoma-
 das complementum Pentecoste sequitur. Confer Ed. Bern-
 hardi *Septimum* p. 224. Totum illud intervallum etiam Judæis
Manipuli, notante *Josepho Scaligero* lib. VI. de emen-
 dat. *Legis institutum* haud esse, probat D. *Georgius Mabius*
Theol. pag. 921. seq. neque ultra unum diem ejus so-

R r

len.

θεσμοφόρος, θαλύσια & ἀραά. Vide Meursium Græciæ fe-
 stis pag. 142. 283. & *Æzech. Spanhemium* pag. 678. ad Callimachum,

Jennitatem durasse demonstratur à B. D. *Wolffango Franzio* de interpretatione S. Scripturæ, Oraculo CXXI. pag. 753. ubi utriusque Judaicæ & Christianæ Pentecostes rationes inter se confert. De Judaicâ porro consules interpretes ad laudatâ S. Scripturæ loca & Codicem Talmudicum *Jom Tobb*, Tomo 2., edit. Surenhusianæ, atqve Jo. Henr. Ottonis Lexicon pag. 203, seq.

De festo *tabernaculorum* sive *scenopegia*, adeundi præter eundem Ottonem pag. 196. seq. interpretes ad *Levit. XIII. 39. seq.* & Tractatum Talmudicum *Succab*, Tom. 2. operis Mishnici edit. Surenhusianæ pag. 259. sq. quod totum fere volumen est de festis. *Gabrielis* item *Groddeckii*, Professoris nuper doctissimi Gedanensis, & mei cum viveret amici, sed acerba morte extincti epidemica lue Anno 1710. die 12. Septembris, dissertationes binæ de cerimonia palmarum, in Lipsiensi Academia editæ Anno 1694. Numus Regis Agrippæ in quo festa Judaica tabernaculorum & messis, tabernaculo & spicarum manipulo designata videre licet, exhibetur & illustratur ab *Ezech. Spanhemio* diss. V. de præstantia & usu numismatum p. 443. edit. Amstelodamensis.

De festo *Tubarum* sive *Novi anni*, adibit cui volupe erit Interpretes ad *Levitici XXIII. 24.* & *Numerot. X. 5.* & ad Tractatum Talmudicum *Rosch haschanab*, quem versione & notis illustravit V. C. *Henricus Housingius* Amstelod. 1695. 4. & Tom. 2. edit. Surenhusianæ pag. 300.

De festo magno *expiationis* consulere juvabit Interpretes ad *Levit. XVI.* & *Numerot. XXIX. 7. seq.* & ad tractatum Talmudicum *Joma*, quem versione & notis à se illustratum edidit *Robertus Seberingamus* Lond. 1648. 4. recusum in Tomo secundo Misnæ Surenhusianæ, & separatim Franeqveræ 1696. 8. cui editor V. C. *Jacobus Rbenferdus* adnexuit præclaram dissertationem, qua expiationem Pontificis maximi Judaici confert cum antitypo suo sive expiatione totius generis humani facta per Christum Servatorem nostrum. Vide sis etiam Ottonis Lexicon pag. 182. seq. & *Job. Frischmanti* dissertationes binas de hirco *איפוקמפאין* sive emissario, populi peccata in desertum bajulante, Jen. 1634. de quo etiam nota est *Joannis van der Weyen* commentatio in Variis sacris, Franeqv. 1693. 4. cui perinde ut *Spencero* III. 8. de legibus Hebrorum *Azazel* est diabolus, licet

Bocharto in Hierozoico videtur illo vocabulo potius locus separatus & remotus denotari. Novissime eruditus Rev. *Andrea Adami* in libro de festo expiationis vidit lucem Tubingæ Anno 1707.

De festo *Purim* cujus lib. XI, cap. 6. Antiquitatum meminit *Josephus* videndus tractatus Talmudicus *Megillah*, quem illustrare videndum promisit præclarus *Wagenesilius*, sed reliquit hoc præstantissimo *Johanne*, in cujus opere Mishnico Tom. 2. pag. 387. sq. cum versione Latina legitur. Addi etiam poterunt *Guil. Schickardi* Oratio de festo *Purim*, inserta Criticis Anglis Tomo VIII. *Ottonis* Lexicon pag. 205. sq. & *Guil. Saldenus* in dissertatione de libri *Esther* divinitate *Esther* divinarum divinatorum Exercitatione V.

De diebus communibus circa tria festa præcipua Paschatos, Tabernaculorum agit Tractatus Talmudicus *מגילת תענית* *Wagenesilii* Tom. 2. pag. 413. cum versione & notis *Christiani Ludovici* Anno 1696. 4. Philo libro de septem festis hæc festa memorat explicatque. Πρώτη, inquit, ἑορτὴ ἡμέρα ἐστὶν ἡ εἰσβολῆς τοῦ βασιλέως. Τετάρτη δ' ἡ μετὰ τινὰ σελήνην ἔνασιν εορμηθῆσα. Τετάρτη ἡμέρα ἡ καλεῖται πάχα. Πέμπτη δ' ἡ τῶν ἀσπεχίων ἀπαρχή, τὸ ἔσθον τῶν ἀσπεχίων, μεθ' ἧν ἡ τῆς ἑβδόμης ἐκδομῆς ὄντως εἰσβόλη, ὅγδοη δ' ἡ εορτὴ τῆς ἡμετέρας. δεκάτη δ' ἡ τῆς σκη

De hac bacabaico Encæniorum sive repurgati templi festo, quo hæcerna accenduntur, incidente circa Decembris initio, interpretes ad 1. Maccab. IV, 59. & Joh X. 22 *Josephus* Antiquit. lib. III, 13. seq. de Synedriis, *Herm. Wisius* in Dodecade Tom. 1. p. 568. sq. *Ottonis* Lex. pag. 205. sq. & *Bartholocius* 1. T. 1. pag. 400. sq. ubi illustrat scriptum quod Judæi in festo illo hæcerna accendunt, cui titulus *Megillah Antiochus* sive volumen de Antiocho hæcerne recudendum dedi in Codice Pseudepigrapho Veteris Testamenti. Equidem Encæniam in memoriam reædificati post destructionem byzonicam templi à Judæis celebrata esse affirmat *Joannis* explicat, sed minus recte ni fallor, Jo-

Rr 2

annes

faciam coccineam sive lanci staminis textum rubro tinctum, cui hæcerna impositum fuisse tradunt Judæi, & vestigium traditionis illius extat in *Epistola* & apud *Tertulianum* contra Judæos cap. 14. Confer *Steph.* de *Varia Sacra* pag. 674. seq. & *Epist.* de *Melanophotis* pag. 280. ad *cal.* *Hæcerna* *Cuperiani*, *Gaulminum* ad lib. de *vita Moyſis* pag. 379. seq. *Bochartum* 1. *Hieroz.* pag. 616. & *Gatakeri Adversaria* p. 401. seq. edit. Lond.

annes Chrysoftomus homil. Lx. in Johannem : μεγάλη τις ἦν αἰὼς ἡ
 εὐρητὴ καὶ δημοσιότης. Τὴν 2ῃ ἡμέραν καθ' ἣν ὁ ναὸς οἰκοδομήθη , ἐπιτελε-
 θέντων αὐτῶν δώδεκ' ἡμερῶν ἀρχιμωλοῦσας τῆς ἐν τῷ περὶ αὐτοῦ
 μετὰ πολλῆς σωφροσύνης.

De aliorum minorum Festorum, quemadmodum & de Men-
 meniarum ritibus tangunt pleraque, Tractatus itidem Talmudici
 תנשה שנה & חשב' תעומ: Fit etiam mentio festi cujusdam in eodem
 mo libri *Judith* editionis latinæ, quod in memoriam liberationis
 per viduam mulierem illam factæ apud Judæos obtinuerit: Sed non
 neque apud Josephum, neque apud Judæos veteres illud festum
 moretur, (Pseudo Philonem Annii ejusque interpretem R. Azaria
 non moror) vel hoc ipso nomine etiam liber *Judith* suspensus esse
 visus est hominibus eruditis. Vide & quæ Seldenus III. 1. de Syna-
 driis p. 133. seq. *Francisci Ribera* opus de Diebus festis Hebræorum
 MStum extare in Bibliotheca Vaticana, testatur *Carolus Josephus*
Imbonatus, in Bibliotheca Latino Ebraica pag. 47.

VIII. De Judæorum anno sabbatico sive septimo
 interpretes ad Levit. XXV. 2. sq. & *Maimonidos* de jure anni
 quem illustratum nuper dedit V. C. *Jo. Henricus Mejer* filii
 1708. 4.

De anno Jubileo sive quingvagesimo, qui servos liberabat
 & agros avitis dominis restituebat, neque confundendus est
 anno undequingvagesimo sabbatico, quo debita remissionem
 (unde *Schemitta* dici consuevit) vide interpretes ad Levit. XXV. 2.
 seq. *Ed. Bernhardum* ad Josephum III. 12. *Antiquitates* *Maimonidem*
de anno Jubileo cum notis Matthæi Becke editum
 Bat. 1708. 4. *Scaligerum* in Canonibus Hagog. pag. 299. *Job. Jacobi Crameri*
Theologiam Israël pag. 112. *Josephum de Voisin* libro de Jubileo secundum Hebræorum
 norum doctrinam Paris. 1655. 8. *Job. Christoph. Wegmann*
 no Jubileo secundum disciplinam Hebræorum Altdorf.
Slevogti Dispp. Academic. pag. 912. sq. *Aug. Varenii*
 Kostocho. 1651. & ad calcem commentarii in Exodum
Bardi de Jubileis Judæorum & Pontificum Romæ Jenæ.
Ostlandi de Jubileis Judæorum & Christianorum Tabris.
Christiani Buchii de anno Hebræorum Jubileo Witteb. 1708.

De Romanorum sæcularibus ludis, sacrisq; vide carmen *Sylvarum* quod servarunt *Zosimus* libro secundo, *Pblegonque* Trallianus libro de longævis cap. IV. & venustis versibus latinis expressit *Antonius Pollux* cap. 58. Miscell. Consulere etiam licebit quæ viri docti ad *Cassiodori* poemation XXXV. * quod carmen sæculare ad *Dianam* inferibatur & ad *Horatii* carmen sæculare quod libro *Epodon* subijciuntur in eodem libri primi *Odam* XXI. & libri quarti *Odam* VI. *Festus* in *supplicandis*, *Valerium Maximum* libro 2. c. 4. *Censorinum* libro de die *quadragesimo* VII. *S. Augustinum* lib. III. de Civ. DEI cap. 15. & *Mesellum* *de rebus antiquis* ** sæculi XI. à Christo nato Monachum & poetam pro illa non absurdum Oda 1. & 2. ad *Quirinum*, atque è recentioribus *Philippum Scægerum* lib. 2. de emendatione temporum, *Omnia* *de rebus antiquis* libro de secularibus ludis, ad calcem fastorum, *Venerabilis* *de rebus antiquis* lib. 1588. fol. quem *Gaudentius Robertus* Tomo I. *Miscellaneorum* Tomo XI. thesauri sui inseruit: *Petrum Tassinum* *Aurum* *de rebus antiquis* S. I. libro erudito de anno sæculari & ludis sæcularibus Romanorum, *Tornaci Flandrorum* A. 164. in memoriam *Stephani* *de rebus antiquis* quæ sæculam jam exegerat edito, & Tomo VIII. *de rebus antiquis* *recusio*: *Esechieum Spanhemium* diff. IX. de usu numismatibus pag. 124. seq. editionis *Amstelodamensis*, *Johannem Ciampini* *historica* *disquisitione* de duobus emblematis in *ciampini* *de rebus antiquis* *Carpinei*, de quo libro vide sis *Acta Eruditorum* *de rebus antiquis* *pag. 94. 97.* *Iusti Rycquii* *syntagma* de anno sæculari & annis solennibus diversarum nationum, *Antoni* *de rebus antiquis* *Joh. Adolphi Torretini* *Academicas* *qvæstiones* de ludis *de rebus antiquis* *Genev: 1701. 4.* & auctorem *dissertationis* de duobus *de rebus antiquis* *in* quorum altero legitur *GLORIA NOVI SÆCULI* *de rebus antiquis* *Memoires pour l'Histoire des sciences* Tom. 1. *de rebus antiquis* *Amstelod.* & illustris *Leibnitzii* atque alterius *Ano* *de rebus antiquis* *ad eosdem numos* in *Amici nostri Christopho* *de rebus antiquis* *re* *numasie* *pag. 308. 327.* *Hamburg.* 1709. 4.

R 1 3

In

Quædam id sæculare esse argat, cap. 16. de ludis secularibus, sed nullo modo certo & evidente. *Torretinus* ludos à secularibus haud differre *pag. 490.*

De antiquarum Lect. Henrici Canisii.

In Ecclesia Christiana primus Anno 1300. annum Gratiæ
 sæcularem celebrandum indixit *Bonifacius VIII.* postea ad quinquagesimum annum solennitatem illam reduxit & Judaici exemplo
 Jubileum vocavit *Clemens I.* Inde ad triginta tres annos *Urbanus II.* & *Bonifacius IX.* denique ad annos quinque & viginti *Paulus II.* & *Grægorius IX.* Confer *Bzovii* & *Raynaldi Annales* ad annos Jubileorum. Bullas in jubileis illis editas, quæ leguntur in Bullario magno *Leonrentii Cherubini* (licet bullam *Clementis VI.* quæ profertur in *causis angelis paradisi ut animam illius, quem in via ad Jubileum convingat obire, a purgatorio penitus absolutam in paradisi gloriam introducant, pro suppositivis habent* *Baluzius* ad vitas *Papæ Avenionensium Tom. I. pag. 221* sq. & *Joh. Schilterus* in *Observat. IV. ad Chronicon Argentoratense Jacobi de Kœnigshoven*;) numos in Jubileis istis esse obviare quæ in *Claudii Molineti* & *Philippi Bonanni S. I. numismatis Pontificum cum.* De ritibus jubilei Romani præter scriptores præmissos habet *Leo* in *Bibl. Theol.* memoratos confer si placet *Jo. Ernestum* *Historiam de jubileo Romano Anni 1650. Amst. 1654. 12. Jo. Antonii vici*, Professoris Hallensis opuscula Germanice junctim edita pag. seq. & quos laudat pag. 185. Anonymum libro Gallice edito *Leo Romano Lond. 1700. 8. Hist. des Ouvrages des Sav. Acad. 1700. 494. Wagenfeilium* in libro Germanice edito de educatione Principis pag. 179. sq. Anonymi relationem Historicam vulgarem eodem Germanice *Lips. 1700. 12. Historischer Bericht vom Jubeljahr* & alium editum *Gothæ eodem anno der Juden Christen Jubel Freude. Danielem Guilelmum Mollerum Professorum dorfium, paucis post socerum suum Wagenfeilium obiit, editum, in diss. de malleolo Jubileo Altdorf. 1700. & *Rechtsschickungem XXXII. Videri etiam possunt Jo. Faës* *Bullæ Jubileæ universalis Anno 1700. promulgatæ a Papa Gregorio XII. Helmst. 1702. 4. Jo. Hornbeckius* in examine bullæ de festis: *Caroli Drelincurii* *faux visage de l'Antiquité* pag. *Molineus* in novitate papilmi pag. 582. sq. *Hottingerus* in parte 3. c. 2. pag. 382. seq. & *diss. 3. Analect. atque ex Theolog. stratibus Jac. Heilbrunnerus* in uncatolischen *Wabsthum* *pag. 129. seq. Jo. Affelmannus* *syntagmate* *diss. Theol. pag. Jo. Conradus Daunhauserus* *Hodomoria Papæ phantasmæ* 757. 799. 893. seq. *Jo. Gerbardus* *Confess. Cathol. lib. 1. pag.**

cap. 7. pag. 126. seq. aliiqve ubi contra indulgentiarum abusus differunt. Calendaria Jubilea, recensionem indulgentiarum per singulos dies anni complectentia, exhibet *Elias Ebingorus* in *Historia Ecclesiastica Saculi XV.* pag. 408. seq.

Non dubitant etiam Protestantes memoriam secularem rerum memorabilium & singularium beneficiorum DEI pie obire, uti videtur Jubileum Evangelicum à Lutheranis nostris passim celebratum. Anno 1617. in memoriam ceptæ à B. Luthero Reformationis, quò vide præter Acta variis in locis tum separatim ex-
 celsi *Joh. Baptistæ* mantissam *Orationum* p. 496. seq. & V. C. Christiani *Joh. Baptistæ* B. Lutheri numismatibus illustratam p. 368. (sq. Tum 2) *Antiquitates* memoriam exhibita Imperatori Catolo V. Augusti *id.* p. 498. Porro 3) A. 1655. in memoriam religiosæ *de quo* Jubileo præter *Junkerum* pag. 484. confer *Joh. Baptistæ* Carpvii Patris fasciculum myrrhæ pag. 415. sq. *Novi Testamenti* prolegomena ad commentariam B. Varenii in *Denique* 4) A. 1676. in memoriam formulæ *Junkerus* pag. 484. Omitto Jubilea à singulis celebrata ut A. 1693. à Suecis jussu Regis Caroli *receptorum* in Concilio Upsaliensi A. 1593. *Evangelicorum*. Confer *Dan Guilelmi Molleri* diff. de Jobeleo *Aktdorf.* 1700. Sic & *Academias* vertente ab illorum *seculari* spatio Jubilea celebrare meminimus, ut nuper *Wiebergerensem* Anno 1702. *Giessensem* A. 1707. & *anno* 1709. Nec minus *Gymnasia* sive *Scholas* ut *Hallen-* *anno* 1665. cujus acta à D. Godfrido Oleario Superin-
 tendente prodierunt *Rudolphstadii* 1666. 4. Sed & *Typographos* ante ducentos annos typographiæ Jubeleum obi-
 tate quoque in manibus Acta *Jubilei Typographorum* vulgata *in* 4. & B. Doctoris Jo. Schmidii *Concio* in memo-
 ribus exhibita *Argentorati*, typisque exscripta. Videndus & *dieſti* Tenzelii libellus Germanice editus, qui in *von Erfindung der Buchdruckerey. Kunst/ bey Gelegen-* *heit* *Jahrs.* Gothæ 1700. 12.

Reformatarum Ecclesiarum Jubileis vide præter lauda-
 tum *Tom. 2. Bibl. Theol.* pag. 136. *Carolus Drelincurtium*

in libro Gallico cui titulus: *du Jubilé des Eglises Reformées avec l'examen du Jubilé de l'Eglise Romaine.*

IX. De Festis Græcorum Ethnicorum diligentissimam tractationem instituit *Jo. Meursius* in libris VI. Græciæ feriatae Lugd. Bat. 1619. 4. quibus alphabetico ordine Festa Græcorum, Atticorum maxime persequitur. Idem nonnulla hujus argumenti etiam attigit, sed sparsim, in Atticis lectionibus & aliis scriptis, uti singulari libro egit de *Eleusiniis* sive majore & minore Cereris Eleusinae Sacro ac Festo; & alio libro de *Panathenæis* majoribus quinquennialibus & minoribus annuis, in Minervæ honorem celebratis. Ambo libri eodem anno Lugd. Bat. & eadem forma prodierunt, cumque Meursii Græcia feriata, additis ex Chirographo Auctoris observationibus nonnullis, recusi sunt in Tomo VII. Thesauri Antiquitatis Græcæ Gronoviani. De *Dionysiis*, quoque singularem librum promisit, sed qui nunquam in lucem editus est, unde tanto avidius Illustris Viri Ezechielis Spanhemii librum de eodem festo, cujus jam pridem spem fecit, expectabamus. Sed & illius operis cum summi viri morte spes decollavit. De Phiditiis, Syfitiisque Lacedæmoniorum agit idem *Meursius* in Miscellaneis Laonicis L. 1. c. 9. sq. cum quo confer, quæ de Phiditiis Cyrenensium notat *Is. Casaubonus* ad Athenæi Lib. XI. cap. 9. De Phiditiis sive *Ἀνδρείοις* Cretensium Eustathius ad Iliad. V. pag. 689. edit. Basil. idem Meursius in Creta, lib. 3. cap. 10. & de Philotesiis veterum *Job. Fronto* Academiae Paris. Cancellarius in Epistolis selectis, Leodii Eburonum 1674. 12. editis epistola 1. ubi cum his confert Agapas veterum Christianorum, de quibus infra. De Græcorum epulis publicis confer interim Sydam in *παρθαίσινα & αἷς καλὸν ὡ πῶσειδον*. Andreæ Christiani Eschenbachii diff. VI. de symposiis Sapientum pag. 279. seq. & de sacris Græcorum Romanorumque epulis solennibus per varia festa celebratis Stuckium 1. 33. Antiquitatum Convivalium. De Charistiis Romanorum Ovidius 2. Fastor. & Valerius Max. 2. 1. 8. Cæterum ut argumentum nostrum persequamur, *Petri Castellani* Gerhardimontensis *ἑορτολόγιον* s. de Festis Græcorum liber prodit Antvverp. 1617. 8. *Job. Fasoldi* Barutho-Franci Græcorum veterum *ἑορολογία* sive XII. Decades festorum, expositæ Jenæ 1676. 12. Uterque libellus una cum *Jo. Jonstano* de Festis Græcorum, jam supra mihi memorato, iterum excusus est in eodem tomo VII. Antiquitatis Græcæ. à Cl.

ultimo. De Panathenæis præter Meursium & alios paullo ante nominatos, agunt idem *Marsmannus* in Canone chron. *Joh. Seldenus* ad Marmora Oxoniensia pag. 74. *Theo. Lyllus* ad eadem Marmora p. 166. De Bacchanaliis antiquis & hodiernis liber *Joh. Nicolai* seorsim editus A. 1679. & recusus in T. VII. Antiq. Græc. ut omittam *Jac. Herrenschmidt* Oettingensis dissertationem, Norimb. 1626. 12. Non adeo scelerata fuisse veterum Bacchanalia, quam vulgo creditum est, contendit *Julius Bonaldus* in Dissert. de Choniæ Pythagoræ, Gallice edita Amstel. 1690. 12. De Mithræ Sauris *Athanasius Kircherus* in Obelisco Pamphilio, & in Tom. I. Oedipi Egyptiaci, *Theo. Stanleyus* in Historia Philosophiæ Orientali pag. 110. edit. Lat. *Theo. Gatakerus* pag. 238. sq. Advers. *Casaubonus* & *Salmastus* ad Historiam Augustam, *Thomas Hyde* de veteri religione Persarum pag. 108. sq. & præter alios novissime *Philippus à Turre* in monumentis veteris Antiq. editis Romæ 1700. 4. De variis Mysteriis sacrisque Agyptiorum, Ostridis tum Bacchi Orgiis & Trietericis, Persarum Mithriacis, Græcorum Eleusiniis & Thegnophoriis, Thracum s; Samothracum Orphicis plura nos & distinctiora doceret, si tulisset ætatem, Icessii liber de Mysteriis, quem laudat *Clemens Alexandrinus* in Protreptico. Videnda interim quæ præter eandem Clementem pag. 9. sq. prodit *Arnobius* lib. VI. contra Gentes p. 169. sq. & Lib. VII. pag. 219. 229. sq. Singulare opus de Arcanis rei Hieraticæ & Telesticæ moliri jam pridem se significavit *Rev. D. Valentinus Ernestus Lascherus* Superintendens hodie Dresdensis in Non-antiquis Relationibus A. 1701. pag. 179. sq. Sed gravioribus & magis arduis negotiis hæc & alia quæ in affectu habuit multa præclara coactus est omittere. De variis lustrationibus Gentiliam, quibus tum in Mysteriis tum alibi usus esse constat, præ cæteris laudandus est eruditus liber *Joh. Lomeleri* Zutphaniensis, editus primum Anno 1682. 4. atque iterum auctore jam defuncto, auctior, sub titulo Epimenidis, Zutphaniæ 1700. 4. Vide etiam *Perizonii Dissertum* Jesuitam de anno seculari Romanorum cap. 6. *Joh. Saubertum* de sacrificiis cap. XI, & *Jac. Perizonium* ad *Æliani Variarum* Lib. VIII. cap. 7.

XI. Die festo votum fuit Athenis cuiquam injuriam facere quoquo modo, aut quicquam decernere, nisi quod ad festum pertineret: neque cuiquam manus injicere licuit, quantumvis reo, Eleusiniis & Dionysiis occupatis: vide *Sam. Perizonii* de Legibus

In Aetio pag. 171 seq. & pag. 21. seq. pag. 40. Idem totum pag. 48.
 de festis non videtur esse ab omnibus, quam Romanos constat per ferias à sanctis operibus cessare. *Cont.
 Giesmon.* Lib. II. de legibus p. 98. & 117. edit. Adriani Turnebi, &
 quæ oblectam. *Nov. Erasmii*, libro de studiis festis diebus non com-
 petentibus pag. 74. seq. Thargellis durantibus nec pignus, nec
 vincendum, & alterius effectus. capere licet, & ut non est *Erasmii
 de studiis*. *Caroli. feriate*. De sobrietate per dies festos ab Ethnicis
 abstinere, vide & in idem *Erasmii* pag. 150. Durantibus Olympis
 per totam Græciam à bello cessatum docet *Phalaris* in Lycurgo,
 ad quod decum addas notas *Clariss. Dacotti*. Extat & *Job. Ludovici
 de Religione gentium circa festa*, editus *Colla*

De Romano; mensibus & calendario Atticorum, aliorumque
 conferendi quos laudavi super in Menologio sive
 libello, præterquam supra memoravi de centum circiter populorum
 mensibus, auctore Hamburgi 1712. 8.

De Festis Romanorum consulendus *Ovidius* in primis
 in *libello de fastis*, quorum sex postremos intercidisse dolendum.
 quæ *Erasmii* illustrant eum alii, tum *Carolus Neapolis* in ana-
 pæstis Ovidianos, Antv. verp. 1639. fol. E recentiori-
 bus, hanc argumentum illustrant, præter *Rossum* & *Dempsterum*,
Joh. in Antiquitatum Rom. *Burchardusque Gorbels* *Scri-
 pturæ antiquæ*, & *Cyrillus* *Synagmate XVII. de Dies*, *Petrus Abbe-
 de* *libro de prætorum Romanorum feriis* Lugd. 1807.
Secundus *Secundus* in præcedentis ad Fastos Calendaris
Campis 1599. 4. ambo recusi in Tomo VIII. thesauri
 de alia huc facientia reperiuntur.

De Anno & Calendariis veterum Romanorum,
 Christianorum quoque scriptores complures lauda-
 vi in Menologio meo & in Bibliotheca latina IV. 6. Præ ca-
 teris, præcipue consulendus *Franciscus Blondellus* in *Historia Calendarii Ro-
 mani*, Gallice scripta, editaque Paris. 1682. 12. qvi Romuli Calen-
 dario, exhibet pag. 41. Numæ Pompilii, pag. 47. Calendarium.
 pag. 65. Calendarium Ecclesiasticum vetus pag. 139.
 Et quædam denique pag. 259. Novissime etiam Var nobilissimus
Erasmii Schurzseichius librum de Anno Romanorum vul-

gavit Witsberge 1704. 4. in ayo Hervartianum; quæque Caledarium exhibet cura Petri Luthbecii & Egidi Bucherii notis; quibus suas observationes adunxit.

XIV. Inter Festa Christianorum primo loco memorari debet *Dies Dominicus*, qui sabato Judaico successit, auctoritate Apostolica, resurrectione Christi victoriosam Plal. CX. 4. singulis hebdomadis celebrantibus. Vide Interpretes ad Acton XX. 7. 3. Corinth. XVI. 1. Hebr. IV. 7. Apocal. I. 10. *Cassiodorus* ad Epist. Barnabæ Tom. I. Patrum Apostolicorum pag. 47. sq. B. *Korzhobi* paganum obstroctorem pag. 307. seq. *Arifonius* ad legem Codicis Theodosiani de Spectaculis pag. 24. sq. *Falsum* ad Euseb. pag. 170. *Herm. Corvingii* programmata sacra pag. 113. seq. & *Job. Mich. Heineccii* descriptiones Ecclesiar. Græcæ & Germanicæ ditam parte III. pag. 192. sq. Recte hoc ab Apostolis factum esse & fieri potuisse adversus Judæos arguitur *Wagenfeilius* in gelis igneis Satanzæ pag. 578. sq. *B. Reusnerus* ad Symbolum Apostolicum pag. 469. sq. editionis Latine, *Ludov. Capellæ* tractatu de Sabbato pag. 283. sq. operum posthumorum, quibus addes *Hugonem Menardum* notis ad Barnabæ Epistolam pag. 171. sq. *S. Athanasius* * quidem non dubitavit affirmare Christum ipsum locobabari diem Solis solenni cultui dedicasse. Idem legas in *Talmon* tractatu *Avada Sara*. cap. 1. quod testimonium non contempnendum videtur. *Jo. Haerbeckia* pag. 174. de observando præcepto decalogi de Sabbato. Neutiquam tamen hoc certo probari posse existimamus, & sufficit nobis quod hoc in honorem Christi factum. *S. Athanasius* Apostolis. *Octavus dies* aliis dictus est, ut *Ignario* Epist. ad Romanos. *Justinus* Martyri pag. 260. dialogi cum Tryphone, & forma *deperdito* de Ogdoadæ. Aliis *primus*, quia revera primus est à quo Sabbatum septimus: & *μικτὸν σαββατῶν* pro: *πρῶτον ἡμέραν*. Luc. XXIV. 1. & Joh. XX. 7. doctissimi interpretes antiquarum *Samuel Vossii* Harmoniam Evangel. pag. 359, 363. *Dies Solis* quod dicitur idem *Justinus* in Apologia longiore pag. 99. *Tertullianus* cap. 16. de

* Athanas. Tom. 1. p. 1060. Idem tamen hoc p. 1066. explicat sic, ut Christiani resurrectione sua diem Dominicum consecrassent, quod nemo negavit. Idem forte etiam accipiendus *Eusebius*, à Christo translatum Sabbatum à Judaico. Plal. XCI. Apud Tertullianum vero IV. 12. contra Marcionem, legitur Christiani diem benedictione Patris à primordio sanctum benefactione sua fecisse. *Macarius*.

Itemq; alii: neq; enim ægre forebant Christiani hoc nomen
 habere Ethnicis * repetitum, quia ut *Ambrosius* scribit, *61. in da die Sab-*
batum, velut sol oriens diffusis infernorum tenebris luce resurrectiois emicuit,
in sequenti die sive diem Dominicum pro die Paschatos accipiunt non-
nulli. Apocypf. I. 10. ut *Pantus Colomesius* in observationibus sacris
 pag. 14. notatum tamen est hoc nomen pro die Solis frequentatum
 esse, non tantum à Constantino M. sed ab antiquissimis Christianis
 in *Epist. ad Magnes. cap. 9.* Confer *Suicerum* in *κοινωνία*. Re-
 ferunt hunc diem pro quolibet die Dominico dixit *Amalarius* editus
in Antiquitate Tomo 2. Analest. pag. 101. & 138. confer Meursii, Suicere
Epist. ad Magnesiam in voce ἀναστήσις ἡμερα. Idem *Suicerus* T. 2. p. 920.
 scribit hunc diem non Eboniorum modo sed & aliorum Christianorum
 quodammodo diem Solis pariter feriabantur. De quo confer *Consti-*
tutiones Imperatoris VIII. 33. Hug. Grotium explicatione Decalogi p. 57. sq. &
id. ibid. lib. 2. Laur. Zaccagnii prolegomena ad monumenta vetera
 pag. 14. *Justi Henningi Babmeri* diss. 1. ad *Plinii* Epistolam de
Castoreo. Idem hodieq; feruntur facere *Ethiopes*. Vide *D. Phil.*
in operum pag. 21. & Jobi Ludolphi comment. ad histo-
 riam pag. 239. Interjecto tempore variis Conciliis Sab-
 bato die Dominico pari religione obire & cum Judæis atq;ve
 gentilibus coniungere prohibitum fuit. Vide quæ viri docti ad *Ca-*
nonum pag. 239. *Laodiceum, Bellarminum* lib. 3. de cultu Sanctorum.
Jacobum Harzmannum sive *Sclerandrum* in libro de gestis
 sub *Apostolis* pag. 303. sq. & quæ de hæresi Sabba-
 taria ad *Constitutiones Apostol.* lib. V. cap. 17. De Sab-
 bato die Ecclesie Romanæ vide *Hottingeri* primitias *Heidel-*
bergensium pag. 150. seq. & hodegum Germanice editum part. 2. pag.
 Christianorum veterum die Solis observati v. g. quod
 ad faciendas preces & ad conciones sive adhortationes
 ad sacram Synaxim celebrandam: quod illa die non
 in viculis (excepto festo Pentecostes de quo *Rich. Si-*
Gabrielem Philadelphiensem) non jejunarent, &
Briffonium libro laudato, *Henricum Egrium* de studiis
 non competentibus, *Sora* 1656. 4. *Suicerum* in vocibus
 & alios qui de moribus & ritibus pri-

morum Christianorum scripserunt *Guil. Cuvium*, *Claudianum Fleury* sive
Rivium & *Godfridum Arnoldum* videri possunt. Qvi Sabbatum Judaicū
 mox celebrandum contendebant, *Sabbatini* etiā appellabantur
 uti Judæi ipsi *Sabbatarii* * dicuntur poetæ Martiali IV. 4. *Petrobrusiani*
 vero & post eos plurimi alii ut *Bronnissi* recentiori ætate, præter
 diem dominicū omnia festa rejiciebant, contra quos disputant
Henricus Morus pag. 442. operum Theologicorum & *Rich. Menacium*
Apparatu ad Origines Ecclesiasticas pag. 376. seq. & Tomo 1. ori-
 ginem Ecclesiasticarum pag. 131. Loco diei Solis notum est *Muha-*
medanos, celebrare *diem Veneris* sive ** in memoriam *Mahomet-*
dis, illa die à Mecca profugi hoc faciunt, sive id acceperint ab an-
 tiquiore ritu Saracenorum, de quo *Seldenus* II. 4. de *Diis Syris* pag.
 289. *Constantinus M.* vero diem Veneris etiā festum haberi &
 negotia forensia ac civilia illo intermittere voluit, quod eodem pas-
 sus esset optimus Servator: Vide *Eusebium* IV. 18. de vita *Constan-*
tini, *Sozomenum* pag. 412. & è recentioribus *Tillemontium* Tom. 4.
Historiæ Imperatorum, Gallice editæ pag. 593; 595. Ex variis rela-
 tionibus etiā constat *Ethnicos* qui habitant circa *Ormum* & *Guam*
diem Luna quot hebdomadis festum agere, quemadmodum *dies Martis*
 colitur circa *Guineam*, & *dies Jovis* ab iis populis qui *Magno Mo-*
goli parent, ut adeo per totam hebdomadam nullus supersit dies
 præter *diem Mercurii*, qui non ab aliqua gente hebdomadatim festus
 habeatur, quāquam & ille quandoque celebratur à *Japanensibus*,
 cum enim hi nullum singulis hebdomadis festum diem agant, sed
 singulorum mensium diem 15. & 28mum celebrent, hocce mensium
 dies in diem Mercurii sæpius incidere perspicuum est. Confer *Moravianum*
Vayerum Tomo XII. operum pag. 32. edit. in 12. Incolas qui insulam
Formosam habitant, neq; ullum hebdomadarium neque ullum alium
 festum diem celebrare notatum *Mandelsloio* in relatione de suo
 itinere & eidem *Vayero* pag. 320. Sed in *Georgii Psalmanazaris* de-
 scriptione *Insulæ Formosæ*, multa de festis *Formosanorum* tradun-
 tur. Ut vero ad Christianos redeam, de nominibus & ratione
 dominicarum dierum atque hebdomadum apud Græcos per totum
 an.

* In Benjaminis itinerario mentio Judæorum Cypriorum, qui diem Solis hebdoma-
 datim egerunt festum. Confer *Jac. Rhenferdum* de fictis Judæorum hæresibus §. 31.

** Confer *Hottinogari* primitias *Heidelbergenses* pag. 371. sq. *Pearsonium* ad *Symbolum*
Apostol. pag. 472. *Tha. Smithum* de moribus *Turcarum* pag. 28. sq.

annum videnda Leonis Allatii dissertatio, ejus libro de consensu Ecclesiae Or. & Occidentalis subjecta : Heineccius in descriptione Ecclesiae Graecae parte 3. pag. 182 sq. Suicerus & Cangii glossarium in *Koβλακκῆ*. Idem Latinae Ecclesiae nomina persequitur & cum Graecis conferre in glossario Latino voce *Dominica*. Graeci ferias hebdomadis à subsequente Dominica, Latini à proxime precedente appellare consueverunt. Confer Beveregium ad Synodicum pag. 35. b. & 157.

XV. De aliis Christianorum festis eorumque origine, ritibus &c. varia scripta extant *Rudolphi Hospiniani* Tiguri Anno 1593: & novissime *Genev. 1674. fol. Matthaei Dresseri*, Lipsi 1593. 8. & qui Chronicon festorum scripsit *Rivandi*, *ιστορικὴ γεωργίου Ἰσίδωρου*, aliorumque : *Joachimi* praeterea *Hildebrandi* enchiridion de praefata & primitivae ecclesiae sacris publicis, templis & diebus festis *Helmst. 1652. in 4.* tum singularis de festis liber qui non minus quam alter à me jam memoratus lucem iterum adspexit ibidem 1701. 4. Non praetereundus etiam *B. Bebelius* Antiquitatt. Ecclesiast. Sec. IV. T. 2. pag. 846. seqq. *Theodori Thummii* tractatus historico-theologicus jam supra laudatus de festis Judaeorum & Christianorum: *Christianus Wildvogelius* in *Chronoscopia*. Legali de jure festorum, *Jen. 1659. 4.* *Casspar Calvoer* Tomo 2. *Ritualis Eccles.* & ex Pontificiis acerbus *Hospiniani* ac *Dresseri* insectator *Jacobus Grægorus* Jesuita libris 2. de festis Christianorum, ejusque auctario de festo Corporis Christi *In golstad. 1612. 4.* & lib. 1. de cruce pag. 56. seq. ubi festa Crucis persequitur. *Andreas vero Wilckii* liber de festis Christianorum, & *Job. Weirathii* heortologium complectitur varia veterum recentiumque Poetarum carmina praecipuorum festorum argumentis respondentia, notisq; ab editore illustrata, quemadmodum in *D. Jo. Conr. Danbavari* hagiologio festali habentur conciones à Theologo illo praestantissimo habitae in diebus festis & nonnulla etiam circa originem festorum hinc inde monentes. Ceterum singulari cura in hoc argumento illustrando versatus est non ita pridem *Adrianus Bailletus* qui Parisiis 21. *Jan. A.* 1706. obiit, & praeter vitas sanctorum N. T. XII. Voluminibus vitas sanctorum V. T. uno volumine, Topographiamque & Chronologiam sanctorum, etiam historiam festorum fixorum Gallicae lingua edidit & duobus voluminibus historiam festorum mobilium Dominicarum & feriarum est persecutus Paris. 1703. 8. & in fol. & ante

Baille-

Bailletum Lud. Thomassinus presbyter Oratorii die 24. Dec. A. 1695. Parisiis defunctus in tractatu Gallice edito de festis Paris. 1687. 8. *Carolus Guiccius* Jesuita Gallus in Heortologia s. libro de festis propriis locorum. Paris. 1657. fol. ap. Cramoisius. De Festis Latinæ Ecclesiæ videndus etiam *Isidorus* Hispalensis libro sexto originum cap. 18. & *Cangius* glossario in vocabulo *Festum*.

Festorum multitudinem atque, ut Erasmus * jam conque-
stus est, in immensum accrescentem turbam in Ecclesia Romanatan-
quam scholam otii ac turpitudinis exagitat *Henr. Morus* pag. 554. ope-
rum theologorum. Confer *Georg. Wicelium* in via regia apud *Edo-
ardum Brownium* Tomo 2. fasciculi rerum expetendarum & fugienda-
rum pag. 729. & gravamen 37. in eodem opere pag. 363. Tom. I. *Ben.
Piscium* T. 2. Theol. Christianæ p. 169. edit. Genev. A. 1708. Muhame-
danorum, Judæorumque in illam Festorum multitudinem investi-
vas vide sis ap. *Hottingerum* in historia Ecclesiastica Sec. XVI. parte 2.
pag. 134. sq. Duodecim Festa Mariæ solius celebrat Romana eccle-
sia, de quibus inter Pontificios agit *Job. Jacobus Komarc* in Mariali
theorico, & practico, Italica lingua Romæ Anno 1690. 4. edito, sed
videnda etiam quæ circa illa festa monuerunt ex protestantibus *An-
dreas Rivetus* in apologia pro Maria lib. 2. cap. 16. T. 3. operum: *Hottin-
gerum* in *Begweiser* Tom. 2. pag. 193. sq. & *Frid. Utr. Calixtus* in historia
immaculatæ conceptionis Mariæ pag. 265. sq. ad finem usque libri.
De incommodis plurium festorum nonnulla suæ de Sabbato exer-
citationi præmisit *Joh. Sam. Stryckius* Halæ Saxonum 1703. 4. Ex ipsis
etiam Romanæ Ecclesiæ assæclis consulere juvabit *Nicolaum de Cleman-
gis* sæculi XV. scriptorem, de novis celebritatibus non instituendis,
pag. 143. seq. Operum, & *Job. Baptista Thiers* die 28. Febr. Anno
1703. denati librum de festorum dierum imminutione Lugd. 1668.
12. quem valde commendat *Colomesius* pag. 131. Observationum sa-
crarum.

XVI. Festa Dominica s. solenniora Ecclesiæ Græcæ hæc
memorantur à *Leone Allatio* pag. 13. de libris Ecclesiasticis Græcorum:
Annunciatio B. Virginis, Christi nativitas, Baptismus Christi, trans-
figuratio in monte Tabor, Resurrectio Lazari, festum Palmarum,
Lignum Crucis, Resurrectio Christi, Ascensio Christi, & Spiritus
Sancti in Apostolos effusio. Huic denique *Allatius* adjungit, Deiparæ
assum-

* Vide Epistolas post Clementem Romanum à *Colomelio* editas pag. 294.

assumptionem, additque eam, licet non semper locum inter festa
 apud Græcos * habuerit, modo tamen certum sibi vindicare,
 ne sine piaculo negligi. De festis diebus *Apostolorum* adeundus *Jo.
 Bullart* de pseudepigraphis Apostolicis lib. 1. cap. 11. pag. 139. & c. 14.
 p. 169. seq. Alia recentiorum Græcorum festa vide apud *Thomam
 Stribanum* in Epistola de statu Ecclesiæ hodiernæ Græcorum pag. 16.
 seq. *Paulum Ricautum*, in libro Anglice primum, tum Gallicè edito
 de statu Ecclesiæ Græcæ c. 6. & Rev. *Joh. Mich. Heineccii* delineationem
 Ecclesiæ Græcæ part. 3. cap. 3. *Sulcerum* in thesauro & *Cangium* in glos-
 sario iudicæ Græcitatæ. Sed & *Typicum* Irenæ Augustæ, in *Analectis
 Græcæ* Benedictinorum p. 248. seq. ubi varia festa memorantur, ne
 de *Lodovico*, *Euchologio* & aliis libris Græcorum Liturgicis di-

Diebus Sanctorum memoriæ consecratiōis in Græcorum *Menolo-
 gis* & *Martyrologiis* consignatos videre licet, de quibus
 non tam prolixè differere post ea quæ de *Menologiis* ad *Allatum*
 de *Martyrologiis* Ecclesiasticis Græcorum dixi, & quæ in *Schediasmate* de libris
 Ecclesiasticis Latinorum & Actis Sanctorum annotavit amicus no-
 strus *Jo. Petrus Sibbern*, Glückstadiensis, Hofatus. Witebergæ, 1706. §

Festum Circumcisionis auctor blasphemæ libri תולדות ישראל
 scripto fingit institutum esse à Petro Apostolo, longe enim
 antè *Christi* *Nativitatis* celebrari cœpit, quibus deinde post aliquot
 annos accessit alter ille *Circumcisionis* titulus. Vide *Baronium* ad *Marty-
 rologium* in Calendis Januar. *Cassubonum* Exerc. 2. ad *Baron.* c. 9.
Baronium 1. Orig. Ecclesiast. pag. 126. seq. 136. *Faustini* *Homilia*

T t

con-

quos tardius celebratum hoc festum, licet inter Augustini sermones
 duodevigésimus legitur in assumptionem Mariæ. Sed tribuendus est
Gregorio *Antipetro*, cujus temporibus circa A. C. 770. de assumptione B. Virginis
Confer *Mabillonium* Tom. 2. *Secul.* 3. *Benedictin.* p. 270. & *Jo.
 Mabillonius* in *Judicio* de controversia super exscribendo *Parisiensis* Ecclesiæ *Marty-
 rologio* (contra *Nicolai Billialdi* *Vindicias Parthenicas*) *Parif.* 1671. §. Vide & quæ
Guadalupe *Johis* *Canonicus* *Parif.* in dissertatione de verbis *Uuardi* 15. *August.* &
Epistola pro *Uuardo* *Apologetica* *Parif.* 1669. 1670. contra *Jacobi* *Goudini* *Do-
 ctoris* *Canonici* & *Canonici* *Parif.* assumptionem B. Virginis vindicatam. Confule
Baronium *Florentinum* ad *Martyrolog.* *Hieronymianum* pag. 263. seq. & quæ B. An-
thonius *Reiferus* in *Launojo* confessore pag. 763. seq. contra ea quæ *Lambecius*
 in itinere *Celleni* & *Tom.* 8. *Bibl.* *Vindobon.* pag. 132. seq.

contra varias superstitiones Calendis Januariis usitata edita est à *Bolando* Tom. 1. Act. Sanctorum Januarii pag. 2. adde *Asterii* homiliam, quartam, *Canonem Trullanum* LXII. *Sirmondum* ad sermonem *Augustini* de Calendis Januariis T. 1. Opp. *Sirmondi* p. 335. *Petrum Possinum* ad S. Nili Epistolam 81. ubi etiam de veterum Christianorum per illam diem devotione. Vide & *Cangii* glossarium in *ceruulus & Kalenda*, atque *Aloysii Novarini* Schediasmata sacra libro V. cap. 16. Agyrtarum Calendis Januariis, Natalibus Christi & die Candelarum januas oberantium stipemque petentium meminit *Jo. Tzetzes* Chil. XIII. hist. 475. De festo *Fanorum* Calendis Januarii abolito in Gallia, & restituta solennitate Circumcisionis Domini vide querelam ad *Gassendum* pag. 73. & *Antonii Pagi* Criticam *Baronianam* ad A. C. 1187. num. 17. seq. De Hippodromiis per Calendas Januarias institutis vide præter *Nilum* Epistola laudata, *Sidonium* carmine 23. v. 307. seq. De strenis & donis quæ initio anni quemadmodum aliis quoque diebus festis mitti ad amicos consueverunt videndus *Zaccagnius* ad Epistolam *Myseni*, in collectione veterum scriptorum pag. 354. 379. *Ausonius* *Tollii* pag. 645. *Symmachus* X. Epist. 35. & 27. *Petavius* ad *Juliani* *Misopogonem* pag. 306. seq. edit. *Paris.* *Jac. Godofredus* ad Codicem *Theodosianum* Tom. 2. pag. 439. sq. ubi de strenis Imperatori oblatis & *Jo. Trifannus* Tom. 2. Hist. Imperatorum pag. 643. *Philippi Horsti* Schediasma de strenis votisque Januariis Jen. 1632. 4. *Christiani Frid. Franckensteinii* diss. de novo anno Lips. 1673. 4. atque *Martini* imprimis *Lipensis* strenarum civilium & Ecclesiasticarum Historia Lips. 1670. 1677. 4. & Tomo XII. thesauri *Græviani*: *Jacobi Junck* Xeniothecion, Colon. 1683. 4. *Hieron Bossius* *Ticinensis* de strena, *Mediolan.* 1624. 8. Primus anni dies *μεγάλη νημηνία & παγκοῦ* εἰρητῆ Romanis quoque festus & aliis gentibus. Confer *Ovidium* 1. fastorum 167. seq. 176. 185. *Valesium* ad *Ammiani* XXIII. 1. *Libanii* ἐκθεσίου καλανδῶν Tom. I. Operum pag. 178. De Judæorum *Rosch* *haschanah* dixi supra pag. 314. de quibus à novi anni primo die ad festum expiationis se præparantibus consules *Jo. Morinum* lib. IX. de Sacramento penitentis cap. 34.

De *Epiphaniis* die V. vel VI. Januarii (vide *Usserium* de anno solari pag. 20. & S. Nili narrationem IV. pag. 60. edit. *Possini*)
qvi-

quibus memoria * Nativitatis Christi, & baptimi (unde etiam dictus dies τῶν Φώτων, confer Beveregium pag. 213. seq. ad Synodicum) & mutata in vinum aquæ ac denique Magorum recoli consuevit, videndus Coselerius ad lib. V. Constitutionum Apostolicar. cap. 13. *Valesius* ad Ammiani Marcellini XXI. 2. *Hugo Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. pag. 35. *Tillamontius* Tom. 1. memor. Hist. Eccles. pag. 13. 24. 29. *Smicerus* in Thesuro & in Observationibus sacris pag. 43. seq. & in glossario utroque *Cangius*, *Florentinus* ad Martyrologium Hieronymianum pag. 229. sq. *Bollandus* Tom. 1. Actor. Sanctor. Januarii Tom. 1. p. 8. 323. & 664. *Briffonius* ad legem Codicis Theodosiani de spectaculis pag. 41. seq. *Montacutus* Tom. 1. Originum Eccles. p. 237. seq. *Petavius* ad Epiphan. pag. 359. & de incarnatione pag. 114. seq. edit. Paris. & *Simplicius Verinus* sive *Salmasius* contra Grotium pag. 136. seq. ubi adversus Petavium observat non Epiphaniis jejunatum, sed per ἡστῆμον ἡμέραν apud Theophilum Alexandrinum intelligi vigilias Theophania præcedentis. Extant & *Jo. Kindleri* diss. de Epiphaniis Witeb. 1684. & *Jo. Pauli Hebenstreitii* de Epiphania & Epiphaniis apud Gentiles & Christianos. Potest præterea consuli licet fabulis scatens hinc inde *Henrici Crombachii* Historia & Encomium trium Regum, non parvo volumine in folio editum Colon. 1651.

De Festo Purificationis Mariæ, sive ut Græci appellant ὑπαπαντίας, quod Anno Justiniani Imp. XV. institutum tradunt *Theophanes*, *Georgius Hamartolus*, *Paulus Diaconus*, *Nicephorus* XVII. 28. Hist. aliiqve; vide *Casaubonum* pag. 170. Exerc. *Seldemum* III. de Synedris Hebræorum pag. 13. *Montacutum* 1. Origg. Eccles. pag. 157. *Hug. Menardum* ad sacramentarium Gregorii M. pag. 40. seq. *Baronium* ad Martyrolog. Romanum & *Bollandum* in Actis Sanctor. ad 2. Februar. T t 2
Tom. 1.

* Epiphania à Natalibus Christi distinguuntur in Menandri Historici Byzantini excerptis Hæschelianis pag. 120. ἀτὰρ ὁ Πέτρος ἔμεινε αὐτῷ ἐπιθειάσαν τῇ ΓΕΝΕΘΑΪΑΙ ἑορτῇ χειρῶν τῆ Θεῆ. ἤδη γὰρ προσπέλασε τῆς ἡμέρας τὸ σέβας. Ἐπι δὲ καὶ τῇ Θεῷ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΙ, τὰ νόμιμα ἀγισέουσας, μετὰ τῶν τα ἐπέβη τῶν Περσῶν. Alioqvi vocabulum ἐπιφάνια & Θεοφάνια apud scriptores externos præsentiam & manifestationem Numinis alicujus denotat. Vide *Ezech. Spanhemium* diss. V. de præstantia numismatum pag. 388. seq. edit. Amstelodamensis.

Tom. I. pag. 268. seq. *Angelum Roccam* in opusculo de præsentationis Mariæ in templo Historia & festivitate Rom. 1597. *Jo. Mabium* diss. de Hypapante Lips. 1691. *Florentinum* ad Martyrologium Hieronymianum pag. 225. seq. *Tillemontium* Tom. I. memor. Hist. Eccles. pag. 10. *Suicenum* in Thesauro, *Cangiumque* in glossar. & *Egidii Menagii* origines Gallicas in *Chandeleur*, quomodo Gallis dictum illud festum, ut Germanis *Lichtmesse* de quo D. Jo. Benedictus Carpzovius ὁ μακαρίτης in homiliis vernaculis quibus problemata ex singulis Evangelii proponit resolvitque Tom. I. pag. 286. seq. Homilias quæ sub Methodii, Nazianzeni, Nysseni, Ambrosii, Chrysostomi & Fulgentii nominibus in festum ἀπαρτίστως feruntur, recentiorum auctorum esse contendunt viri docti, licet pro Methodii Homilia pugnet Allatius diatriba de Methodiis pag. 341. seq. Vide quæ Wilh. Ernestus Tenzelius diss. de ritu lectionum sacrarum §. VI.

De *Quadragesima* * solennitate, quæ nuptiæ, natalitia, commemorationes martyrum non fiebant, contra obtinebant Xerophagiæ & jejunia, videndus *Jo. Filescus* de Quadragesima Christianorum, inter ejus varia opuscula, Parisiis in 8. edita. *Christianus Wilduogel* de eo quod justum est circa tempus Quadragesimale, (in ejus Chronoscopia legali) *Jo. Joachimi Homborgii* de Quadragesima Christianorum veterum & ritibus in ea quondam usitatis dissertatio Historico Theologica Helmstad. 1677. 4. *Georgii von Dassel* de jure temporis quadragesimalis, Argentorat. 1617. 4. Primum Jejuniorum Sabbatum Græcis dicitur *πρωτοῦσάββατον*, ut notat Cangius in ea voce, uti Dominica in albis *ἀνερανθισμένον*, de quo idem notis ad Zonaram pag. 61. 62.

De Bacchanaliis sive furialibus (pudet dicere) Christianorum in Romana præcipue Ecclesia, quem morem à Bacchanaliis Gentilium alii, alii ut *Schickardus* à Judaico Purim derivant, exstat præter *Job. Nicolai* & *Herrenschmidii* diatribas supra laudatas, *Jo. Casp. Zeumeri* differ-

* Quadragesima dicta à XL. diebus quibus Christus jejunavit, unde & alia jejunia passim quadragesimæ nomine veniunt, de quibus infra capite XI. *Carnivivium* sive *privicarnium* vocatur Dominica Quinquagesimæ sive Estomihi. Vide Macrorum Hierolexicon & Cangii glossar. Cæterum Menagius in Originibus Italicis Gallicisque in *Carnovale* istud nomen cum Ferrario putat dictum non quasi *caro vale*, sed potius quasi *carnasiale*, Carnalia scilicet festa, ut Saturnalia, Liberalia,

dissertatio Jenæ 1699. & altera Rev. D. *Christophori Somsagii*, quæ inscribitur falsus ab extremo in extremum geminus sub vigiliam Carnis privii declinandus, Altdorf 1709. De illis ita Hieronymus Cardanus de libris propriis pag. 49. *Post opus aggressus sum Mediolani vacationibus quadragesimæ, seu Bacchanalium potius, Anni MDLXI. Ita enim non obscurum est nostræ aetate celebrari ante quadragesimam vacationes, in quibus ludunt, convivantur, personati ac larvati incedunt, denique nullam luxuriam & lasciviam genus omittunt. Sybaritæ & Lydi Persæque vincuntur. Nec tantum bonis operibus ac piis quadragesimæ promerentur, quantum peccant iis Lupercalibus.*

De Dominica *Lætare*, ritumque idolum mortis illa die eji-
ciendi, jucundam lectu diatribam edidit Rev. amicus noster *Paulus
Christiannus Hilscherus* Lipsiæ 1690. 4. qui morem illum à Polonis, me-
moriam idololatriæ rejectæ recolentibus derivat. Est quoque in-
manibus *J. Casparii Zeumeri* de Dominica *Lætare* dissertatio, Jenæ
1701. ubi etiam de *aurea rosa* quam ista die consecrare consuevit Ro-
manus Pontifex, de qua præter Rev. *Adami Rechenbergii* tum admo-
dum juvenis Exercitationem vulgatam Lipsiæ 1666. ex ipsis Roma-
næ Ecclesiæ sectatoribus videndi *Theophilus Raynaldus* Tomo X. Opp. &
Jacobus Gretserus libro 2. de benedictionibus cap. 40.

In annunciationem B. Virginis tres homiliæ sub *Gregorii
Thaumaturgi* nomine editæ à Gerardo Vossio Tungrensi sunt, quas
Proclo CPol. *Chrysothomo* vel aliis junioribus Doctoribus tribuunt erudi-
ti. Illas, aliasque veterum Homilias in hoc festum Latine exhibet
Franciscus Combefisius in Bibliotheca Concionatoria Tomo VI. pag. 313-
436. Ut vero in transursu hoc notem, totum illud volumen, uti
sextum & septimum quoque atque octavum Homiliis veterum Ecclesiæ
Doctorum in sanctos & dies festos Combefisius impendit, quem-
admodum prioribus quinque exhibet homilias in dies Dominicos,
per totum annum. Prodiit Bibliotheca Concionatoria Combefisii
Parisiis 1662. fol. octo Volum. post Bibliothecam Homiliarum & ser-
monum priscorum Ecclesiæ Patrum, quæ collectoribus *Laurentio Cum
Deo* Italo & *Gerardo Mesano*, Dominicano Germano, Lugduni ex
Juntarum officina, 1588. fol. quatuor Voluminibus prodierat. Cæ-
terum ut ad institutum redeam, eodem die XXV. Martii, quæ annun-
ciationem Mariæ sive *αγγελισμὸν* Angelicum, conceptionemque Sal-

vatoris recoluere Christiani veteres, etiam Mundum creati coeptum sibi persuaserunt, de quo videndus Jacobus Goarus in limine notarum ad Chronologiam Georgii Syncelli.

De *Hebdomada magna* sive salutiferæ Passionis exstat B. D. Jo. Frid. Mayeri dissertatio Hamb. 1695. 4. Eodem anno prodierunt Joannis Faës Pastoris primarii Stadenfis libri tres de hebdomada magna, excusi Bremæ in 8. ut omittam Exercitationem *Godofredi Ludovici* de eodem argumento, Lips. 1692. Accurate illud tractare etiam instituerat *Isaacus Casaubonus* in dissertatione de quadragesima Ecclesiæ, quam Exercitationibus Baronianis ad Annum Christi 57. inserturum se promisit Exerc. XVI. pag. 590. sed fato interceptus non potuit. Confer & *Beveregium* ad Canonem Trullanum LXXXIX.

De *die Palmarum* idem *Beveregius* pag. 210. ad Synodicum, Euchologium *Goari* pag. 745. & *Hugo Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. pag. 56. De *die cinerum* sive capite jejuniæ vide Jo. Dallmann III. 12. de jejuniis & Quadragesima pag. 541. Daventriæ 1654. 8. Rev. Jo. Andrea Schmidii Historiam & originem Adamj Halberstadiensis in die cinerum ex Ecclesia ejecti, Helmstad. 1702. & Jo. Gabrielis *Mittwoch* exercitationem de capite jejunii vulgo die *Aschet Mittwoch* Lips. 1693. (Eschen *Mittwoche* apud Hottingerum Tom IX. Hist. Eccles. pag. 13.) De *die Viridum* Exercitatio Jo. Caspari Zeumeri prodiit Jenæ 1700. De *die magna parasceves* (Kaar *Freitag* à vocabulo *Kaar* quod satisfactionem denotat) Christianus Clajus diatribam vulgavit Lipsiæ 1697. Evolvi etiam laudati D. Jo. Frid. Mayeri dissertationem de desiderio quo flagrarunt nonnulli die illa mortem obeundi: Gryphisvald. 1702. cujus voti computum factorum exempla vide sis in Novis literariis maris Baltici Anno 1705. pag. 218. & in Danielis Griebneri *Parascevis* Homilia habita in funere C. V. Joh. Kuhnii Mathematicum in Academia Lipsiensi Professoris. Alioqvi diem Veneris quemlibet, parascevem dictum constat, & notavit *Briffonius* ad legem Codicis Theodos. de spectaculis pag. 22 seq. De *magno Sabbato* & *paroxydi* sive *vigillis Paschatis* videndus idem *Briffonius* pag. 47. *Cotelerius* ad V. 19. Constitutionum Apostol. *Beveregius* ad Can. LXVI. Apostol. *Valesius* ad Eusebium pag. 35. seq. *Caspar Sagittarius* c. 3. de natalitiis Martyrum §. 10. ubi & de aliis sacris vigiliis quas fere
cum

Cum jejuniis conjunctas fuisse observant *Ferrarius* lib. 1. de ritu sacramentorum Concionum cap. 28. & *Simplicius Verinus* sive *Salmasius* pag. 126. libri contra *Grotium*. De vigiliis Paschalibus veterum Christianorum quoque diatribam Anno 1687. Lipsiæ emisit *Georgius Henricus Guezius* tum admodum juvenis, hodie Præsul dignissimus Lubecensis. Per *Ἐβαρισμῶν ἱαρίαν* apud *Cyrillum Hierosol.* Catechesi *Mytagogica* 1. vigiliis Paschatos intelligi ostendit *Tho. Milles* in notis pag. 277.

De hodiernis ritibus quadragesimalibus Ecclesiæ Romanæ præcipue per hebdomadam sanctam frequentari solitis, atque ex parte parum honorificis Christo vel Christianæ religioni, minimeque ad ædificationem Christianorum comparatis, legendus liber in lucem editus *Gorlitzii* Anno 1710. 8. auctore *M. N. H.* qui inscribitur: *Sinceri Catholici aufrichtige Vorstellung und Abbildung der Passions und Fasten-Andacht in der Römisch-Catholischen Kirche.*

De festo resurrectionis Christi & ἀναστάσιμ * Christianorum Paschate consulendus *Hermannus Conringius* in programmatis sacris pag. 126. seq. & *Jo. Joachimi Homborgii* libellus de Paschate veterum Christianorum *Helmst.* 1683. 4. *Henrici Nicolai* *Paschalia*, *Dantisci* 1647. 4. & *Christianus Wildvogel* de eo quod iustum est circa festum Paschatos (in *Chronoscopia Legali* de festis.) De canonibus veterum Paschalibus & controversia cum Quartadecimanis aliisque super tempore Paschatos celebrandi, quemadmodum & de tempore manducati à Christo agni Paschalis, alibi dictum. De igne paschali *Nic. Serarius* ad *Bonifacii* Epist. 142. & *B. Jo. Reiskius* in *der Untersuchung des Heydnischen Nodfyr* pag. 61. sq. *Francof.* 1696. 8. qui libello illi scriptum *Joannis Timoi* pastoris præpe *Hanoveram Lindensis* de igne Paschali subjunxit. De cereis Paschalibus *Jo. Faës ὁ μακαρίτης* libro de cereis baptismalibus pag. 166. seq. & *Cangii* glossar. in *cerem.* Præterea quæ de tripudio Solis Paschali fabulati sunt nonnulli, de quo *Hieronymi Christophori Lauterbachii* *schediasma*

* Σταυρώσιμον Pascha, designat festum Passionis. Confer *Snicri* *Observationes sacras* pag. 62. seq. Fallitur tamen *P. Gabriel Daniel* qui in novo quod vocat *Systemate de Paschate* A. 1695. contendit Ecclesias Asiaticas tempore *Victoris* (Episcopi) *Romani* Pascha non ἀναστάσιμον sed σταυρώσιμον decima quarta luna celebrasse, ἀναστάσιμον vero sexta decima. Vide *Tillemontii* memorias *Hist. Eccles.* Tom. 3. ad vitam *Victoris* nota 1.

diasma prodiit Helmstadii 1706. De *risu paschali* quem in Romana Ecclesia impie & inepte captarunt. nonnulli captantque, adi Jo. Oecolampadii Epistolam Apologeticam ad Wolfg. Fabricium Capitonem, Basil. 1518.4. *Burch. Gotbelf Scruvii* Bibliothecam antiquam T. 1. pag. 403. sq. nec non programma XXI. *Jacobi Thomasi Ἐμμαναήτις & D. Gotfr. Wegneri* dissertationem de risu Paschali oratorem sacrum ejusq; auditorem minime decente, Regiomont. 1705. Vide etiam M. G. Amiliani iter Italicum quod sub titulo *Historie des tromperies des Prêtres & des Moines* sapius recusum est Tom. 2. pag. 142. seq. & pag. 147. seq. ubi de ovis paschalibus; quæ mihi in memoriam revocant Concionem Paschalem quam in itinere suo apud Traporenses audivisse, se testatur Dellonius. Suggestu nempe conscenso & facto signaculo crucis egregius ille Mythagogus, *Vous savez, inquit, Messieurs, que le sermon du jour de Paques se fait pour trois raisons: la premiere, pour souhaiter les bonnes fetes aux Auditeurs: la seconde pour leur demander les oeufs de Paques, & la derniere pour les faire rire. Pour satisfaire au premier point, je vous souhaite de bons jours à tous. Pour le second, si vous m'envoyez des oeufs, je les prendrai: & pour le dernier, je vous dirai, que je rencontrai hier le gros Gregoire, à qui je demandai, dis-moi, voleur, feras tu toujours le personnage de Pilate à la passion?* Hic sermo Paschalis integer, post quem peroratum scilicet, putidus *γελωπωποιός* de sacro ambone descendit magna cachinatione infecuta plerorumque auditorum, cordatorum vero non minore, ut fas est credere, indignatione.

Hebdomadem non ante Pascha modo, sed etiam *post Pascha* feriatam & sanctam apud veteres Christianos fuisse notant viri docti ad Canonem 66. Trullanum, *Sirmondus* ad sermonem XVIII. Augustini, T. 1. Operum Sirmondi p. 338. *Cotelerius* Tom. 3. monument. Ecclesie Græcæ pag. 585. *Henricus Noris* contra Francisci Macedo somnia pag. 8. & 9. De more candidæ vestis quam per illos septem dies neophyti sive recens baptizati gestabant, vide Josephum Vicecomitem lib. V. de ritibus baptismi c. 13. sq. & quæ de *Dominica in albis* sive *clausa Pascha*, *Andreas Wilkius* plejade 1. Oratione 7. p. 161. sq.

Kalendis Maji à quibusdam olim celebrata memoria *initii prædicationis Domini Nostri JESU CHRISTI*. Vide *Cotelerium* ad recognitiones Clementis lib. 1. cap. 6. & *Florentinium* ad Martyrologium Hieronymianum pag. 478. sq.

De festo

De festo *Adscensionis* sive *ἀναλήψεως* Domini in cœlum, mentio in Constitut. Apostol. lib. V. cap. 19. Vide & *Nicetam* Choniatem lib. X. pag. 319. edit. in 4. & regulam Crodogangi cap. 64. Ex recentioribus *Tillemontium* Tom. 1. memor. Ecclesiast. pag. 93. seq. De *Rogationibus* ante Adscensionis festum à Mamerco Episcopo Viennensi institutis adeundus *Jo. Savaro* ad Sidonii Apollinaris lib. V. Epistolam 14. Pro *rogationibus* nonnulli hebdomadam crucium vocant, ut notavit Cangius in glossario, voce *crux* pag. 1276.

Pentecosten Christianam jam ab Apostolis celebratam colligunt nonnulli ex Actor. XX. 16. sed ibi de Judaica potius agi videtur, ut recte monet Caveus pag. 192. primitivi Christianismi. Meminere tamen festi Pentecostes Christiani, scriptores vetustissimi Irenæus apud Justinum quæst. 115. ad Orthodoxos, Tertullianus, Origenes atque alii, ne de Constitutionibus Clementis dicam, quas vide V. 20. atque ibi Cotelerium, ubi videbis etiam hebdomadam integram à Pentecoste, festam habitam antiquis Christianis. De Vigiliis sive Sabbato sancto Pentecostes, quo sicut in Sabbato sancto Paschatos baptismus solenniter conferri consuevit, vide *Josephum Vicecomitem* lib. 1. de ritibus baptismi cap. 22. De Pentecoste porro ipsa præter Thomasinum, Bailletum, Hospinianum, Hildebrandum, Wildvogelium & alios qui de festis scripserunt & quos supra cum de Judaica agerem laudavi, adiri possunt *Henrici Nicolai* Pentecostalia, Dantisçi 1648. 4. & *Theophilus Raynaudus* S. I. de prima Missa & prærogativis Christianæ Pentecostes Tom. 6. Opp. Is qui Pentecosten justo tempore non celebravit, quasi novam hæresim induxisse notatur in Canone 43. Eliberino, atque in Concil. Toletano A. C. 656. negatur ejusdem Sancti Spiritus dono posse impleri. Quos canones B. D. Jo. Frid. Mayerus in brevi Historia præcipuorum festorum Novi Test. Gryphisvvaldiæ 1706. edita pag. 8. notat promulgatos adversus eos qui Pascha cum Judæis celebrantes festum Spiritus S. deinde volebant cum Ecclesia obire, unde evenit scilicet, ut pauciores quam quinquaginta dies à Paschate cogerebantur numerare. Totum etiam illud quinquaginta dierum à Paschate spatium Pentecostes nomine venit, de quo Beveregius ad Canonem 37. Apostolicum & in Codice Canonum vindicato p. 361. sq. & 298. Illo toto tempore nec jejunabant nec de geniculis adorabant Christiani, ut præter alios

observatum viris doctis ad *Tertullianum* de Corona militis cap. 3. & *Abramo Sculteto* lib. 1. Exerc. Evangel. cap. 57. De betulis Pentecostalibus quibus templa illo festo exornari solent, Clariss. *Andrea Ludovici Koenigsmanni* dissertatio lucem vidit Kiloniæ 1707. 4. quæ etiam confert veterum religionem arboribus & lucis habitam, & *Majumas*, de quibus diligentissime egit *Andreas Rivinus* in diatriba de Majumis, Maicampis & Roncaliis, quam in syntagmate Variarum, dissertationum recudi curavit Jo. Georgius Grævius, Ultrajecti 1701. 4.

SS. Trinitatis festum cum à paucis primum Ecclesijs celebraretur, ab Anno 1405. auctore Petro Alliaco ab omnibus celebrari cœpisse scribit Jo. Launojus in Historia Academiae Navarreae Tom. 2. pag. 473. Antiquiora testimonia de illo festo vide apud Hugonem Menardum ad librum Sacramentorum Gregorii M. pag. 162. 163. Nescio qua fide Vignolius Marvillius personatus scriptor Tom. 1. miscellaneorum Historico literariorum pag. 61. *il y avoit, inquit, anciennement un statut dans l'ordre de Cîteaux, qui ordonnoit aux Abez de precher tous les Dimanches de l'année, excepte celui de Trinité, propter difficultatem materia.* Cur nullum festum peculiariter DEO Patri sacrum ab Ecclesia sit, singulari dissertatione Gryphisvaldiæ Anno 1702, edita disquiri sæpe mihi jam laudatus D. Jo. Frid. Mayerus.

De festo Corporis Christi (Fronleichnam *) quod in Romana Ecclesia celebratur singulari religione, postquam A. C. 1264. ab Urbano IV. Pontifice institutum est monente S. Juliana, Vide *Acta Sanctorum* Tom. 1. Aprilis pag. 903. seq. 459. seq. & de officio ad

* Alii ut Matthæus Dresserus scribunt mare Leichnam. Plerique autem Fronleichnam quod idem est ac sanctum corpus. Fron enim sanctum significat, ut ostendit Samuel Fridericus Lauterbach in vita Valerii Herbergeri p. 17. sq. Leichnam vero non denotat cadaver, sed corpus carnosum uti etiam *lichâm* Arabice sonat *carnes*, quod cum Germanico illo vocabulo confert B. Hinekemannus præfat. erudita ad Alcoranum. Eo sensu etiam adhibetur in hymno vernaculo quem in Ecclesia canimus: *Herr dein heiliger Leichnam der von deiner Mutter Maria kam / und dein heiliges Blut / laß uns kommen doch zu gut.* Atque in illo altero nobilis Domini de Windsbeck, quod affert in commentario de lingua Germanica, quam præclare de illa promeritus Justus Georgius Schottelius pag. 1022. *So mac die Ende werden gut und wird zu Lohne dir bescheert / Gottes Leichnam und sein theures Blut.*

pro festo Corporis Christi quod à Thoma Aquinate compositum est (inter ejus Opuscula septimum & quinquagesimum) Propylæum ad Acta Sanctorum Maji in *Danielis Papebrochii* Conatu Historico Chronico parte 2. pag. 51. seq. *Jacobum Gretserum* in Auctario ad libros de festis Christianorum Ingolstadt. 1612. 4. & *Odoricum Raynaldum* atque inprimis *Abramum Bzovium* in Annalibus ad A. C. 1264. & *Theophilum Raymundum* T. XV. Operum pag. 84. ubi etiam de festo Corporis Christi in altera vita : quibus addendus è Reformatis præter Hospinianum aliosque qui de festis scripserunt, *Jo. Zwingeri* liber de festo Corporis Christi jam secundùm editus Basileæ 1685. 4. & nostris B. D. *Balthasaris Mentzeri* anti Pistorius pag. 462. seq.

De festo Nativitatis * *Johannis Baptista* videndus *Baronius* ad A. C. 432. & ad Martyrolog. atque Acta Sanctorum ad XXIV. Junii, *Sirmondus* ad Homilias Augustini Tom. 1. Operum Sirmondi pag. 338. *Petrus Cellensis* VIII. 7. Epist. *Casaubonus* Exerc. I. ad *Baronium* cap. XXV. & *Christianus Wasevitzius* Pastor Magdeburgensis in turture Johanneo sive libro de vita & gestis *Johannis Baptista*, Magdeburg. 1659. 4. pag. 124. seq. De triplici Missa hoc in festo peragi solita *Hugo Menardus* ad Sacramentarium Gregorii M. pag. 166. De igne Johanneo quem hoc festo accendere ex veteri superstitione quibusdam in locis consueverunt, exstat eruditus liber *Joannis Reiskii* Germanice editus Francof. 1696. 8. *Historische Untersuchung des bey dem alten Teutschen gebräuchlichen Heydnischen Nodfyr / imgleichen des Oster- und Johannes-Feuers / & Jo. Casparis Zeumeri* dissertatio, Jenæ 1699. 4.

De festo *Vifitationis Maria* quod ab Urbano VI. institutum. A. 1389. & à Bonifacio IX. A. 1390. confirmatum non diffitetur *Belarminus* III. 16. de cultu Sanctorum, & *Baronius* ad Martyrologium Romanum 2. Julii, vide *Bzovii* Annales ad jam dictos annos, *Rivetum* Apologia pro Maria II. 13. & *Wasevitzium* in turture Johanneo pag. 92. seq.

U u 2

Fe-

* Græci etiam memoriam Conceptionis *Johannis* recolunt . Septembris. Vide *Menologia* & *Wasevitzium* libro laudato pag. 86. sq.

Festum quod Ægyptii à Christo adhuc alieni in honorem Idoli Micail celebraverant, ab Alexandro Patriarcha Alexandrino (circa A. C. 340.) abolitum esse, instituto in ejus locum festo Michaëlis Archangeli, narrat *Eutychem* Tom.1. Annal. pag. 435. Confer *Stephani le Moyne* notas ad *Varia sacra* pag. 326. seq. & *Hottingeri* Historiam Ecclesiasticam Sec. XVI. parte 2, pag. 140. seq. *Seldenum* III. de Synedr. pag. 202. seq. Sed Eutychie locus adscribendus est, qui ita se habet ex versione præstantissimi Pocockii : Porro fuit Alexandria Templum magnum quod extruxit Cleopatra Regina nomini Saturni dedicatum, in quo Idolum areum magnum erat quod Micail appellatum est, cui Alexandria & Ægypti incola die mensis Heturi, qui Tisbrim posterior est, festum magnum celebrant, multas eidem hostias immolantes. Cum ergo Alexandria Patriarcha factus esset Alexander, ibique obtinuerit fides Christiana, voluit ille confringi Idolum & tolli sacrificia, cumque obfisterent ipsi Alexandrini, ille astutia ipsos aggressus, Idolum (inquit) istud nulli omnino rei utile est, quod si festum illud Michaeli Angelo celebraveritis, eique hostias istas constitueritis, ipse pro vobis apud DEam intercedet, majorisque vobis boni causa, quam Idolum istud futurus est : Annuntibus ergo illis, ex Idolo confecto Crucem confecit; Templum vero, Michaëlis Ecclesiam appellavit; (estque illa Ecclesia quæ Casarea vocata est; & igne perierit cum Occidentales Alexandriam ingressi eam vastarunt) consecrataque sunt festum & victima Michaëli Angelo; unde & adhuc Coptice in Ægypto & Alexandria eo die festum Michaëli Angelo celebrant, & victimas quamplurimas cadunt. Templi illius exusti meminit Eutychieus T. 2. p. 435. Cæterum Bzovium falli qui festum Michaëlis jam ab Apostolo Paulo A. C. 60. institutum tradit, probat V. C. Jo. Buchardus Majus in dissertatione sive programme quod de hoc festo Prorectoris nomine Kiloniæ A. 1698. ab eo promulgatum est, in quo & plura alia de eodem annotavit. Vide etiam Jac. Thomasi & μαχαριτῶν programma XLIII, Hermannii Conringii programmata sacra p. 142. Seb. Schmidium Theologum Argentorat. in senario Angelico sive diatribis de Angelis pag. 7. sq. Christianum Wildvogelium in diss. de eo quod justum est circa Angelos, Jenæ 1692. 4. sectione secunda, Caroli Stengelii Jesuitæ librum de Michaëlis Archangeli principatu, apparitionibus, templis, cultu & miraculis, & Baronium ad Martyrologium 8. Maji & 29. Septembris,

De festo omnium sanctorum * quod A.C. 610. Bonifacium IV. in Italia & A. 835. Ludovicum Imp. & Gregorium IV. per Germaniam & Galliam celebrandum statuisse referunt, vide *Casp. Barthium* ad Guil. Britonem pag. 30. & *Baronium* ad Martyrolog. 1. Novembr. De festo omnium animarum sive commemoratione omnium fidelium defunctorum, quam sæculo XI. Odilo Cluniacensis Abbas fecit institui, eundem *Baronium* ad Nov. 2. & *Acta Sanctorum* 1. Januar. in Odilonis vita, *Matthiæ* item *Zimmermanni florilegium Philologico Historicum* pag. 93. seq.

De Dominici Adventus Cangius in utroque glossario, vocabus *Adventus* & *παρουσία*, *Allatius* de Hebdomadis Græcorum, *Mennardus* ad sacramentarium Gregorii M. pag. 215. sq. & D. Jo. *FridERICI Mayeri* & *μακαρίων* Ecloga sive dissertatio de Dominicis Adventus, Gryphisvald. 1701. qui apud veteres quosdam sex Dominicas Adventus celebratas fuisse ex missis Ambrosianis annotat, ab aliis quinque, ex veteri Homiliario apud *Mabillonium* Tom. 4. *Analect.* pag. 632. Dicuntur autem Dominicæ Adventus, quod festum Adventus Christi in carnem sive Nativitatis antecedunt. At Dominica quarta numerabatur olim quæ hodie prima, ac vicissim quarta illis erat prima hoc est proxima ante Genethlia Christi. Hodie sensum esse oportet Dominicam primam, secundam, tertiam & quartam Adventus dici inter illas quatuor quæ festum Adventus Domini præcedunt. Vel ad quatuor Adventus genera respicitur, ad passionem, ad iudicium, ad officium Mediatoris obetundum & adventum in carnem. Sive ut *Innocentius III.* libro de miseria hominis: *Quatuor leguntur Adventus Christi ad homines, duo videlicet visibiles & duo invisibiles. Primus adventus visibilis fuit in humilitate ad redimendum mundum; alter erit in majestate ad iudicandum. Primus adventus invisibilis fit in mente justis per gratiam. Unde in Eoangelio ** : ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus. Secundus adventus invisibilis est in obitu cuiusvis fidelis, unde Johannes in Apocalypsi, *** Veni Domine*
 U u 3 Jesu.

* Quasi dicas *particularum* diem & *communicarium*. Confer Stephani le Moyne notas ad *Varia sacra* p. 964. & *Marinum* in vita *Procli* c. 36.

** *Johann. XIV.* 23.

*** *Apocalypf. XXII.* 20.

JESU. Unde legitur quod in die obitus sui obviam venerit ei Christus, Hos quatuor Adventus repræsentat Ecclesia in quatuor Dominicis de adventu, non solum numero dierum, sed etiam ratione Officiorum. Officia illa vide in Ordine Romano, aliisque libris Liturgicis Latinæ, sed & Græcæ Ecclesiæ. De jejunio tempore Adventus, Theoph. Raynaudus T. XI. Operum pag. 479, ubi contra Filefacium. De Hebdomada præparationis ante festum Nativitatis, idem Raynaudus Tom. VII. pag. 454. sq. De festo SS. Patriarcharum & Prophetarum quod Græci peragunt ante Christi Natalitia, Cangii glossarium in προπρότες.

Festum Nativitatis Christi ab antiquissimo tempore celebratum in Ecclesia fuisse certum est, licet de die non æque inter omnes constitit, atq; quarto adhuc sæculo plurimi fuerunt quibus alius quam XXV. Decembris placeret, ut ostendit B. D. Thomas Ittigius in appendice ad librum de hæresiarchis ævi Apostolici diss. 3. pag. 386. sq. Ex communi tamen inde Ecclesiæ Græcæ Latinæque usu obtinuit, ut illo die natus Christus crederetur, de quo vide Cotelerium ad lib. V. Constitutionum Apostol. c. 12. Petavium XII. 7. de doctrina temporum, Gretserum lib. 1. de festis c. 29. Seldenum III. de Synedriis pag. 207. & singulari libro edito Anglice, qui inscribitur God made man, Lond. 1661. 8. Florentinius ad Martyrologium Romanum, pag. 195. seq. Vide & Antonium Bynaum libro de Natali Christi pag. 406. seq. Antonium Pagi in Critica Baroniana ad A. C. LXVII. num. 25. & Montacutum Apparatu ad Origines Eccles. pag. 383. seq. Varias variorum de die Natali sententias refert Clemens Alex. 1. Strom. pag. 340. ex quo & Epiphanio hæresio 51. constat nullum propemodum esse mensem, cui non ab aliquibus dies Natalis assignatus fuerit. Unde Scaliger VI. de emendat. temporum pag. 545. conclusit diem veram Natalis Christi ignorari, & B. D. Jo. Frid. Mayerus Gryphisvaldiæ 1701. diatribam edidit de eo quod quilibet anni mensis gloriam nati Servatoris ambitiose sibi asserat, quod clarius etiam patebit ex hac tabella:

Natum Christum esse putant:

Januario,

6. Januarii Jacobus Apostolus si credimus Johanni Nicæno in Combesisii auctario novo T. 2. pag. 297. memoranti ταύτην τὴν ἡμέραν πλείστον ἱανουαρίῳ ἢ πλείῳ τῆς γέννησιν.

καὶ

ἡμέτι τὸ Βακχισμα. Sic Egyptii apud Cassian. X. 2. & multi è veteribus Christianis. Epiphan. hæresi 51. Hierosolymitani teste Cosma Indopleuste in Cosmographia Christiana pag. 194. 195. Confer Clariss. Montfauconi protegomena. p. XV. Glossa Ordinaria in Esther III. *Teberth apud Latinos est Januarius, in quo Dominus est incarnatus, à Magis adoratus.*
 10. *Januarii* Basilidis sectatores apud Clementem Alex. 1. Strom. pag. 340.

Februario

medio Februario vel extremo Augusti. Wagenfeilius in Sota pag. 942. seq.

Martio

Bochartus II. 44. Hierozoic.

Aprili

die 19. vel 20. nonnulli apud Clementem Alex. 1. Strom. p. 340.

Majo

die 20. *Maji* quidam *περὸ ἐπεφάνου* hoc inquirentes apud Clementem L. c.

Alogi teste Epiphanio hæresi 51. XI. Kal. Junias.

Junio

XI. Kal. Julias Alogi quidam apud eundem Epiphanium.

*Julio**Augusto*

sub finem mensis. Wagenfeilius in Sota, loco laudato.

Septembri

Jo. Harduinus in Antirrhético.

Erasmus Schmidius ad Joh. III. 30.

Die XI. *Septembris*, Jo. Lightfootus ad Lucae II. 7.

Octobri

sub init. Matthæus Beroaldus, Josephus Scaliger, H. Casaubonus Sæthus Calvisius, Matthæus Wasmuthus.

Novembri

6. *Id. Nov.* veteres quidem teste Epiphanio.

18. *Nov.* Clemens Alex. 1. Strom. pag. 340. (confer Petavium. pag. 214. ad Epiphan.) Salomo van Till de anno mense & die Natalis Christi pag. 31.

Decembri

25. *Dec.* ex communi Græcæ & Latinæ Ecclesiæ traditione, *Const.* Apost. V. 12. & auctor Operis imperfecti homil. 49. in *Matth.* 24. 22. per mensem nonum intelligentes Decembrem. *Coteler.* 1. *Apostol.* pag. 312. seq. *Pseudo Evodius* apud *Euthymium* ad *Joh.* 3. & *Nicephorum* II. 3. *Hist.* *Chrysoftomus* Tom. 5. pag. 417. seq. *Theophylactus*, *Ambrosius*, *Augustin.* *Hieron.* *Fulgentius*, & alii infiniti. *Hippolytus Thebanus* in *Chronico* cujus fragmentum edidit *V. C. Emanuel Schelstratenus*: Ἰπὶ Ἀυγύστου βασιλείας γεγενῆται ὁ Χριστὸς ἐν ἀσηλαίῳ μηνὸς Δεκεμβρίου κέ. *Keplerus* &c.

Pulchre observarunt Viri docti à Romanis die VIII. Cal. Januarii sive XXV. Decembris celebratum diem natalem Solis invicti, initium nempe periodi annuæ & brumam: eamque solennitatem à Christianis opportune translata ad Natalem Solis Justitiæ. Vide *Petavium*, ad *Julianum* f. 87. *Philippi* à *Turre* monumenta veteris Antii cap. VI. *Jo. Harduinum* in antirrhético, *Grævium* ad *Lactantium* de mortibus persecutorum &c. De Septentrionalium *Jueltag* * qui in idem tempus incidit, & videtur dictus à voce *giul* sive *biul* quod redire sonat (à conversione Solis) copiose differit *V. C. Janus Bircherodius* in disquisitionibus Antiquariis, *Hafniæ*, 1688. 8. ubi festum hoc successisse putat Judaico festo Tabernaculorum, cum quo confert etiam festum Natalis Christi B. D. *Jo. Benedictus Carpovius* in programme edito Lipsiæ 1698. De ritibus in Natalibus Christi vide præter *Christianum Wildvogelium* in *Chronoscopia legali*, *Aloysium Novarinum* lib. V. *schediastum* sacroprofanorum cap. 1. *Briffonium* ad *Legem Theodol.* de spectaculis pag. 39. seq. *Jo. Kindlerum* in disputatione de Natalitiis Christi, recusa in syntagmate primo dissertationum Philologicarum *Roterd.* 1699. 8. editarum, *Dav. Henrici Kapkenii* ἰσορῶμενα ferias natalitiorum in Messia memoriam illustrantia, *Rostoch.* 1705. Nomina varia quibus veteres Nativitatem Christi designarunt, persequitur *Suicerus* capite 2. Observatorum sacrarum. Veterum Ecclesiæ Doctorum Homilias Græcas Latinasque in festum Nativitatis Christi, collegit ediditque vir doctissimus *Christianus Daumius* ὁ μακαρίτης. *Cygnæ* 1670. 8. plures etiam sed Latine tantum in *Combesii* Bibliotheca Concionatoria leguntur.

Er-

* Vide etiam *Georgium Hickelium* T. 2. thesauri librorum septentrionalium p. 213. f. 9.

Errores pictorum circa Nativitatem Christi, eleganti diatriba redarguit jam supra laudatus mihi Rev. *Paulus Christianus Hilscherus*, Lips. 1689. 4. Superstitiones ineptas fabulasque circa festum Natalitiorum & in vigiliis ejus frequentatas *Jo. Pratorius* in libro vernaculo cui titulus *Weynachts-Graßen*. Lips. 1663. Illis merito annumerat etiam larvatos personatosque qui à quibusdam nunc peraguntur ludos, de quibus videri possunt *Job, Gabrielis Drechslii, Scribanii Arcularii, & Georgii Grabow* scripta, & *Caroli Frid. Pezoldi* diss. de S. Christi larvis & munusculis Lips. 1699. *Erdmanni Uhsenii* Criticus eruditus parte III. quæst. 19. atque è Theologis nostratibus, ne alios in præsentem memorem, *Theodorus Thummius* de festis Christianor. p. 189. *Job. Conradus Dannbauerus* Tom. V. lactis Catechetici pag. 649. & *Samuel Schelwigius* in Cynosura Conscientiæ qu. 5. De festo S. Stephani confer *Samuelis Basnagii* Annales ad A. C. 37. num. 18.

XVII. Turcarum festa breviter recensita vide si lubet apud Thomam Smithum epistola de moribus ac institutis Turcarum pag. 46. sq. quibus adde quæ de ipsorum *Ramazam* sive tempore jejuniorum & duplici *Bairam* *Paulus Ricautus* lib. 2. Historiæ Imperii Ottomannici cap. 23. 24. De Persarum festis, *David Nerreterus* in Moschea Muhamedica pag. 346. sq. & *Joh. Chardinus* in Itinere Persico, ut alios in præsentem omittam.

XVIII. Feriæ inrer alia ideo quoque dictæ videntur, quod illis diebus feriarentur judicia, & justitium esset: ob eandem causam etiam nefasti iidem dicebantur, ut docet *Ovidius* l. Factorum v. 47. sq. ubi etiam de diebus intercis, qui mane nefasti, post sacrificia peracta fasti erant.

*Ille nefastus erat, per quem tria verba silentur,
Fastus erat, per quem lege licebas agi.*

Confer quæ de diebus nefastis *Alexander* ab *Alexandro* lib. IV. genialium dierum c. 20. & ad eum *Tiraqvellus: Henricus Noris* ad *Cenotaphia Pisana* diss. III. c. 3. *Jac. Gutherius* de jure pontificio veteri l. 1. c. 23. & l. 3. c. 16. T. V. *Græv. Burchardus* item *Gothelf Struvius* in *Antiquitarum Romanarum syntagmate*, & *Rev. D. Jo. Schmiddius* in diss. de fatalitate temporum, Lipsiæ edita. Nec dies solum, sed etiam annos certos pro infelicibus habebant, ut bisextos, quemadmodum ex *Augustini* Epist. 119. ad *Januar. observat. Valesius* ad

Ammiani XXVI. 1. Alii contra dies fortunati & anspicitissimi, ut Græcis sexta Thargelionis, de qua Ælianus II. 25. Var. Hist. Dies infasti sive ἀνοφεροί dicti etiam sunt Ægyptiaci, ut ex eodem Augustino in Epist. ad Galatas notat Grævius præf. ad Tom. VIII. thesauri antiquitatum Rom. De feriis judiciariis apud Athenienses tempore Mysteriorum, vide Meursii Eleusinia cap. 31. Et pag. 165. Græciæ feriatæ, ubi agit de Thesmophoriis. De feriis judiciariis tempore messis ac vindemiæ, consulendus Elmenhorstius in notis ad Minutium Felicem pag. 5. Etiam extra ordinem interdum ad placandos Deos justitium indictum, vel propter periculum ingens, vel magnum luctum vel famem ingruentem, ex Livio & aliis constat. Confer Xiphilinum pag. 215. edit Wechlianz.

CAPUT XI.

De Sacrificiis, precibus, Concionibus aliisque sacris, disciplinis, & cerimoniis, Judæorum, Ethnicorum & Christianorum.

Scriptores de Sacrificiis Judæorum 1. 2. ἀνοφεροί Judaicis prohibita, aliis frequentata Gentibus. 3. De objecta Judaicis recentibus effusione sanguinis infantum Christianorum. 4. Mos victimâ sancientiæ sedus. 5. Sacrificia Ethnicorum. 6. 7. Diversis Diis diversa sacra, diversa animalia, diversa planta consecrata. 8. De animalibus, plantis, gemmis &c. Biblicis & de typis scriptores. 9. De sacrificiis Christianorum sive precibus. 10. De precibus Judæorum & Mubamedanorum. 11. Ethnicorum. 12. De benedictionibus & diris Judæorum, Ethnicorum & Christianorum. 13. De hymnis Judæorum, Ethnicorum & Christianorum. 14. De Musica & Musicis instrumentis 15. De Concionibus Judæorum 20. & Christianorum 21. De cælibus sacris, tempore & more convocandi, campanis &c. 22. De acclamationibus & plausu. 23. De Sacramentis V. T. circumcissione & Paschate 24. De Sacramentis Novi Test. Baptismo 25. & Eucharistia. 26. De pœnitentia publica 27. & quatuor reliquis quas Ecclesia qua-

quodam Sacramentis adscribunt 28. De processionibus sacris, 29. peregrinationibus religiosis. 30. Jejniis 31. flagellationibus & aliis disciplinis voluntariis. 32. Sacrorum rituum ac ceremoniarum miscella quaedam. 33.

I.

DE Sacrificiis Hebræorum præter Interpretes Pentateuchi & singillatim Levitici, tum *Eduardum Bernbardum* ad librum III. *Josephi* cap.9. & sq. (qvi pag.211. merito dolet *Josephi* ejusdem opus de Legibus Hebræis interdixisse) consulendus *Robertus Sberinghamus* ad tractatum *Joma* Lond. 1648. 4. & Tomo II. *Mishnæ* à *Guil. Surenhusio* illustrata, Amst. 1699. fol. & cum *Jac. Rhenferdi* V. C. diff. qva sacrificium expiationis cum *CHRISTI* sacrificio pro humani generis peccati peracto confert, *Franekeræ* 1696. 8. Tum plurimi codices *Misnici* alii in primo, secundo, sexto ac præcipue quinto ordine, quos recensere superfedo. Quibus addes *Maimonidis* præf. ad Tomum quintum *Mishnæ* & tractatum de Sacrificiis, Latine editum per *Lud. de Compiègne de Veil*, Londin. 1683. 4. & recusum in fasciculo sexto *Thomæ Crenii*, *Roterd.* 1696. in 8. pag.282. sq. E Christianis *Guilelmus Ostramus* libris duobus erudite de sacrificiis egit, quorum altero explicantur omnia Judæorum, & nonnulla externarum gentium sacrificia, altero Sacrificium *CHRISTI*. Lond. 1677. 4. Amst. 1678. 8. Vero Deo primum Sacrificia cruenta, idolis primum fruges & longo demum tempore post animalia oblata observat *Jo. Owenus* in *Theologumenis* pag. 183. sq. Confer *Eusebium* lib. I. demonstrat. *Evangel.* cap. ultimo, & quæ de Ethnicis Sacrificiis incruentis tradit *Porphyrius* in opere *Tetrabiblo*, quo ab animatorum nece atqve esu abstinendum esse syadet. Extat etiam *Job. Frischmuthi* dissertatio de Sacrificiis cum primis iis quæ sancti viri haud longe ab initio rerum leguntur obtulisse, edita *Jenæ* 1653. 4. Nempe Sacrificia *CHRISTUM* ejusque sacrificium præfigurabant, nec tantum à *Mose* concessa sunt Judæis, ideo ut per illa à Sacrificiis idololatricis abducerentur, quemadmodum præter alios *Gregorius Magnus* lib. X. *Epist.* 71. sed pridem ante *Mosem* à Deo probata, propter maclandam olim *Messiam*, & in lege *Mosaicæ* diligenter & magno consilio præcepta. Vide quæ adversus Judæos & adversus *Job. Spencerum* de legibus Hebræorum, *Jo. Marshamum* in *Canone chronico* & adversus scriptores

Socinianos copiose disputantur ab eodem *Ostramo*, ab *Hermano Wisfo* in *Aegyptiacis*, à *Job. Cloppenburgio* in Schola sacrificiorum patriarchali, à *Natali Alexandro* in *Hist. Eccles. Veteris Test. ætate IV. diss. 3. artic. 2.* atq; ex nostratibus à *Job. Franziorum maxmestry*, in schola sacrificiorum, à *Jo. Lundio* in *den Jüdischen Heiligthümern!* à *Samuele Puffendorffio* in *jure fe- ciali & divino p. 119.* ab *D. Henr. Mublio* in *Apodixi prophetica. p. 161. sq.* aliisque quæ rationes typorum *Vet. Test. ex instituto expo- fuerunt, atque infra sect IX. à me referuntur.*

II. Sacrificia vel publica erant ut holocaustum vel hostia pro peccato: vel privata, hæc nempe quatuor: holocaustum, hostia pro peccato, hostia pro reatu s. delicto & pacificum sive Eucharisticum sacrificium. His accedunt agnus paschalis, primogenita & decimæ. Vide *Maimonidem Tom. 8. fascic. Crenii pag. 283. & T.V. Mishnæ Surenhusianæ pag. 1. 62. Holocaustomata sive holocausta non dividebantur in frustra, sed tota comburebantur Deo, eaque sola ante legem in usu fuisse contendit Jo. Seldenus libro 3. de Jure naturæ & gentium cap. 8. Conf. Steph. Carcallaum pag. 949. operum. Liba ac ferta ex oleo & similia, quæ agitabantur & in altum sublata * offerebantur Deo, maximam partem cedebant Sacerdotibus. Similiter ex *Σωμείοις* & Eucharisticis, quæ Holocaustis fere semper conjuncta, pars Deo oblata, ut de animantibus una cum anima, sanguis præcipue & adeps, pars sacerdotibus veniebat in cibum, pars major ab iis qui sacrificium obtulerant, vel in templo vel domi comedebatur. Confer *Radulph. Cudworthum* libro erudito Anglice edito de vera rationis cœnæ dominicæ, ubi & idem apud Gentes plerasque obtinuisse docet. Holocaustomatibus masculis animantibus, pacificis cedebant fœmellæ, si credimus Talmudicis in *Schekalm Tom. 1. Surenhusii pag. 190. 200. Libamina addita sacrificiis & sigilla sive notæ vide ibid. pag. 193. Sacrificia quotidiana etiam extra Hierosolymam celebrata sunt, verum solennia Paschatos, Pentecostes, tabernaculorum & expiationis, tantum in Siloh vel Hierosolymis, quæ de re adeundus *Henr. Dodwellus* in libro itidem Anglice edito de uno sacerdotio & uno altari pag. 46. sq. In deserto per Annos 40. Deo secundum ritum Mosaicum oblata sacrificia non fuisse vide notantem *Campegium Vitringam* libro 2. observ. sacrarum pag. 254. De differentia inter sacrificium pro peccato & reatu sive**

* Hinc vocabula תרומה agitatio & תרומה in altum sublatio, de quibus multa Talmudici. Vide & Jo. Clericum ad *Exod. XXIIX. 24. & 27.*

delicto (Schuld, Opfer und Sünd, Opfer) vide præter Interpretes Levitici VIII. 1. seq. & VI. 25. Sirach. VII. 34. *Samuelem Pestum* c. 22. Variarum Lctionum, *Ostracum* lib. 1. de sacrificiis cap. 13. & Clariff. amicum nostrum *Andream Christophorum Zellerum* ad Maimonidem de vacca rufa pag. 244. De sacrificio avis ungue sectæ interpretes Levitici I. 14. sq. & V. 7. sq. Rev. *Theodorus Dassovius* in diff. de ave nague secta & in sacrificia oblata Witeb. 1697. & *Joach. Kühnius* pentate 2. *Quæstionum Philologicarum, vulgatarum Argentorati*, pag. 5. De thymiamatis *Jo. Clericus* & alii ad Exod. XXX. De mellis & salis usu in sacrificiis videatur *Henrici Ponsani* Oratio de sale sacrificiorum. Trajecti 1703. 4. De vaccæ rufæ sacrificio præter Maimonidis librum & jam laudatum Zelleri commentarium Amst. 1711. 8. B. D. Jo. Benedicti Carpozovii dissertationes Lipsi. 1668. 4. Rev. Dassovius de lustratione Hebræorum Witeb. 1692. & interpretes ad Numeror. XIX. & Hebr. IX. 13. & Epist. Barnabæ c. 8. & de duobus hircis c. 7.

III. De ἀνδροθυσία Abrahamo à DEo injuncta vide interpretes ad Genesios XXII. DEUS tamen prompta voluntate Abrahami contentus, filium ab eo mactari vetuit, hæc dum permisit. Hinc in Lege Mosaica nunquam homines immolari sed primogenitos etiam pretio redimi jussit, aliisque sacrificiis expiari. Immolationes contra hominum Molocho sive Saturno factas, severe prohibuit. At inter gentes nihil crebrius fuit immolatione hominum, quod ratio illis dictaret, sanguinem mutarum animantium non esse posse æquivalens pretium Deo. Confer *Hagonem Grotium* libro de satisfactione Christi contra Socinum pag. 132. & *Jo. Lomæierum* de gentium lustrationibus c. 22. De ἀνδροθυσία veterum Phœnicum & Carthaginensium (de quibus vide sis *Diodorum Sic.* libro 20. Tom. 2. pag. 756. & 798. *Suidam* in Σαργάμῳ) pluribus agit idem *Grotius* ad Deuteron. XIII. 10. & *Hendreichius* in Carthagine pag. 180-191. De aliarum gentium more simili videndus *Herodotus* IV. 62. ubi de Scythis captivorum centesimum quemque Marti immolantibus, & c. 103. ubi de Tauris Iphigeniam colentibus immolatione naufragorum & Græcorum ad se delatorum. *Porphyrius* libro 2. de abstinendo ab animantibus: *Jo. Seldenus* de Diis Syris, passim, *Jo. Meursius* in Cypro lib. 1. cap. 8. & 21. *Job. Michaëlis* ad Gaffarelli criositates inauditas p. 95. sq. *Job. Braunius* in selectis sacris, *Hermannus Wisflus* L. 3. IV. 8. *Ægyptiacorum* c. 7. contra *Marshamum*: *Petrus Da-*

niel *Huetius* in *Alnetanis* quæstionibus pag. 278. *Jo. Clericus* in indice ad *Stanleii* *Philosophiam orientalem* voce *infans*: *Job. Freinsbemi* ad *Flori* III. 4. n. 2. & *Curtii* IV. 3. 23. *Viri docti* ad *Cæsarem* VI. 16. de *Bello Gall.* *Justinum* XIX. 1. 10. seq. *Phil. Camerius* *Centur.* 1. *Hor.* sub-
 cesiv. c. 59. *Jo. Wierus* de præstigiis *Dæm.* lib. 1. cap. 6. *Franciscus Fernan-*
das de Cordova *Didascal.* mult. c. 18. p. 186. *Phil. Cluverus* *Germaniæ anti-*
quæ p. 250. sq. *Stephanus Johannes Stephanus* ad *Saxonem Grammaticum*
 pag. 92. sq. *Moloch* infantes non tantum lustratione per ignem, ut
 sensit *Maimonides*, sed plena combustione consecratos esse osten-
 dunt *Hadr. Relapsum* parte 2. diss. *Misc.* p. 114. sq. *Jo. Marckius* *exercita-*
tione textuali ad *Levit.* XVIII. 21. *Brannius* aliq; *Præ cæteris* de barbaro
 hoc homines immolandi more apud varias gentes recepto egerunt, *Je-*
cobus Geufus in opere duos in tomos diviso quod inscribitur *Victimæ*
Humanæ, *Groning.* 1679. 12. *Job. Jönsenii* sive *Jansii* tractatio
 de ἀνθρώπων γέντιλιων, *Hamb.* 1654. 4. *Christoph. Cellarius*
 & alii ad *Minucium Felicem* cap. 30. *Jo. Potterus* pag. 230. *Archæol.*
Gr. *Petrus Petrus* libro secundo de ἀνθρώπων θύσας c. 9. & 10. qui osten-
 dit morem homines mactandi Diisque sacrificandi per omnes fere
 gentes introductum, & *Diabolum* carnis humanæ esitandæ aucto-
 rem nefariis hominibus fuisse. Apud *Aegyptios* *Amolis*, apud
Carthaginenses *Gelon* anthropophylas sustulit. Vide *Scaligerum* ad
Euseb. p. 23. Ac quidem *Carthaginenses* victos *Gelo* coegit inter condi-
 tiones pacis & hanc recipere, οτι πιστονται να πικρα τῶ κεῖνον καταθύσας,
 quod non amplius vellent *liberos suos* *Saturno* immolare. *Plutarch.*
 de *sera Numinis vindicta* pag. 552. Apud *Romanos* *A. U. C.* 657, *Se-*
natus consultum factum ne homo immolaretur, quod antea late ob-
 tinuerat, tum à *Tiberio* hoc facere prohibiti sunt *Druides* teste
Plinio XXX. 1. & ab *Imperatore Hadriano* humanas hostias sublatas
 tradit *Pallas* apud *Porphyrum* ὅτι ἀποχρῆς ἐμψύχων, *Eusebius* pag. 154-
 156. 161. præparat. Idem *Eusebius* & alii post *Christi* in carnem ad-
 ventum immolatos usquam homines negant: quod tamen non uni-
 versè accipiendum, ut ostendit *Antonius van Daalen* in libro de ora-
 culis: Confer *Coerad. Sam. Schurzfleischi* diss. de institutis *Druidum*
 §. VI. Sane in ipsa *Germania nostra* *Gregorii II.* adhuc temporibus
 paganos à *Christianis* mancipia emere solitos, ut horum cruore
Numina placarent fœdoq; ritu illis sacrificarent, constat ex *Epistola*
Gregorii II. ad *Bonifacium*, quæ est 122. & ex vita *S. Wulfromii.*

Præ-

Prætereo quæ de pueris suo tempore solitis Lucifero immolari ab Arabibus narrat, S. Nilus narratione 3. p. 28. edit. Poffini, & quæ de recentibus variarum gentium ἀνθρώπων θυσίας ex Itinerariis Ottonis Dapperi, aliorumque peti possunt nullo negotio: nisi quod omnem fidem superat, in Insula Formosa quotannis immolari 18000. corda infantum puellorum, ut refert Psalmanasarus in descriptione illius insulæ pag. 38. 42. 44.

IV. Spectat etiam ad hanc ἀνθρώπων θυσίας, quod Judæis objicitur à Jacob Geusio tum in libro de victimis humanis, tum in dialogo cui titulus *Annas & Caiphas fugitivi ex orco*, aliisque, illos Christianorum infanrum sanguine ad sacra sua abuti, quod falsissimum esse & calumniam meram, contendit Isaacus Viva in vindice sanguinis contra Geusium (quod de libro * vide Acta Erud. A. 1682. pag. 206.) & Clar. Wagenfeilius parte 2. Peræ librorum juvenilium loculamenti secundi p. 135. sq. qui fontes hujus imputationis indicat pagina 152. seq. Tum in epistola de infundibilo suo pag. 73. sq. ubi promittit & delineat singulare opus de hoc argumento, quod inscribit *judicium sanguinis* ex Exodi XXII. 2. De eodem argumento postea brevem libellum Germanica lingua consignavit, ediditque. Disputat etiam inter alia Wagenfeilius adversus eruditum virum Wilh. Ernest. Tenzelium, qui in vernaculis dialogis mensuris anni 1693. & 94 multa in contrariam partem disseruit. Idem Wagenfeilius dissertatione de re monetali Romanorum observat hebraicum vocabulum *Dam*, & sanguinem notare & pecuniam Judæis, nec quicquam hos avidius expetere quam illud *Dam*, h. e. pecuniam Christianorum. Veram tamen hanc originem esse criminationis in Judæos jactatæ, merito negat Rev. *Job. Wulferus* in theriaca Judaica pag. 79. qui ipse de hoc argumentum legendus. Quemadmodum & *Jo. Andreas Eisenmengerus* in detecto Judaismo parte 2. cap. 3. Neque vero Judæos à sanguine & carnibus Christianorum vorandis jamolim abhorruisse, patet vel ex Dionis Cassii Trajano, sub extremum. Quandoque tamen injuriam illis factam à Christianis quoque; neutiquam abnuerim.

V. De more mactandi boves in fœderibus, & jurisjurandi fanciti à transeuntibus inter medias partes *vepolar* sacrificii, ad illustranda loca

* Subjungitur ille Rev. viri Jo. Wulferi Theriaca Judaica ad examen revocata. Nörimb. 1681. 4.

Genes. XV. 17. & Jerem. XXXIV. 18. præter Grotium aliosque interpretes vide Senecam lib. 3. de ira c. 17. Lucian. in Toxari Tom. II. pag. 64. seq. Suidam in βῆς Μολοτῶν & Ἰπὶ βύρσης, Philostratum I. VI. de vita Apollonii c. 21. fol. 264. edit. novæ, Cyrillum Alexandrin. p. 1389. seq. contra Julianum, editionis Spanhemianæ, ubi profertur locus ex Sophoclis Antigone v. 271. E recentioribus *Theo. Gatakerum* cap. 42. adversarior. *Fortunatum Scacchum* III. Myrothec. c. 60. sq. pag. 1115. sq. *Bochartum* part. I. Hierozoici lib. 2. cap. 33. *Job. Covr. Diericum* antiquitatt. Biblicar. V. T. pag. 633. *Joach. Kubnium* pentade 2. quæst. 2. Memorias Brixienfes *Ossavii Rossi* sive *Rubei*, Italicè vulgaritas pag. 4. editionis A. 1693. 4. Hinc Hebræi dicunt fœdus dividere, pro sancire fœdus ברית הברית, ut Latini fœdus icere, ferire &c.

VI. De Sacrificiis Gentium Iustratoris atque expiatoris ἱλαστικοῖς, ἀγνιστικοῖς, καθαρτικοῖς quæ Latinis *placamina, februa, piannia*: præclare disserit *Hugo Grotius* c. 10. libri de Satisfactione Christi adversus Socinum, & *Joannes Lomeier* de Iustrationibus gentium cap. 23. De aliis Ethnicorum Sacrificiis consulendi præcipue *Guil. Stuckius* in descriptione sacrorum sacrificiorumque gentilium Tiguri 1598. & 1679. fol. & inter opera junctim recusa Lugd. Batav. 1695. fol. *Lilius* quoque *Gyraldus* Syntagmate XVII. sive ultimo historię Deorum, Tomo I. operum: & *Job. Saubertius* in conlectaneis de sacrificiis veterum quæ prodierunt Jenæ 1659. 8. & curante clariss. Crenio recusa sunt Lugduni Batav. 1698. 8. De Græcorum sacrificiis consules *Jo. Potterum* II. 4. Archæol. Gr. De libationibus *Stuckius* II. 37. Antiqu. Convival. pag. 268. sq. De sacrificiis Romanorum singulatim egere, *Paulus Mærcula* in operibus posthumis Lugd. Batav. 1684. 4. editis, *Guilms Choulius* in opere Gallico supra laudato de Romanorum religione, *Struvius* Syntagmatis capite 8. Kippingius libro I. Antiq. Romanor. cap. XI. De sacris Tauroboliis, crioboliis & similibus copiose, disseruit *Anconius van Daale* in diss. I. earum, quæ Antiquitatibus illustrandis edidit Amstel. 1702. 4. & auctor Anonymus scripti Gallici: *explication d'une inscription antique trouvée depuis peu à Lyon*, on s'ont decrites les particularitez des sacrifices que les anciens appelloient tauroboles. Paris. 1705. 8 Vide & *Reinesii* Epistolas ad Rupertum p. 620. & *Commentar. ad Inscriptiones Veteres* p. 76. 211, 212. *Seldenum* III. 14. 8. seq.

de *Hebraeor. Gutherius IV. 19. de jure pontificio, T. 5.*
in Miscellaneis erudita antiquitatis pag. 98. seq. &
ad Inscriptiones selectas pag. 16. sq. Nihil aliud signi-
ficat Aegobolii vocabulum proprie, quam bovicidium, ut nota-
vit pag. 8. ad Solin, ac similiter Criobolium, Aegobolium
ac eadem arietis & caprae; taurobolio autem vel
criobolio renari dicebantur qui sacrificio & sanguine
arietis vel caprae Iustrati erant. Taurobolatae petrae
in Veteri inscriptione apud Gutherium II. 5. de jure Veteri
Tom. 5. Antiquitatum Gravii.

Varia de variarum gentium sacris & sacrificiis, eo-
 rumque ritibus congestit *Alexander ab Alexandro IV. 17.*
 Illustratus. Genus quoddam sacrificii quo pluri-
 bus victimis simul faciebant, ut suae, ovis & tauro, vocaba-
 tur, de quibus *Henricus Noris* in *diff. de votis decennialibus*
pag. 76. & Jacobus Gutherius lib. IV. de jure veteri pon-
tificio toto quarto libro erudite & diligenter ritus Ro-
 manorum & sacra varii generis explicat (Tomo V. Gravii.)
 ubi agit de vasis & instrumentis, quorum ad sacrificia &
 usus erat, cui jungendus *Michael Angelus Causus de la Chausse*
 Pontificis Maximi, Flaminis Dialis, & instrumento sa-
 crificii in eodem Tomo V. Graviano. Sacrificii, in quo
 victimae igne consumebantur, vocatum est *Protervia*, de
 quo *Job. Baps. Doulam* de *pænula* pag. 323. seq. ex *Ma-*
rci Saturnal. referentem jocosum Catonis, qui Albi-
 us, cum sui bona comedisset, & novissime domum,
 incendio perdidisset, festive dixit, proter-
 viae igne divinitus immisso sacrificiis Abelis, Noachi,
 Salomons &c. consulendus *Jo. Buxtorfius* in
Historiam arcae foederis, ignis sacri & caelestis,
 in *Manna, petrae in deserto, & serpentis aeni*
 exercitatione secunda. De simili igne iactato apud
Herodotum lib. 1. cap. 59. Pindarum Olympionic,
lib. 1. (al. 11.) ubi de Sicilia, & cap. 36. (al. 4.)
Ammianum Marcellin. XXIII. 6. pag. 374. seq.
Antiquitatis quæstionibus pag. 116. Circa ad Virgillii Eclô-
gam

gam VIII. 106. Kircherus Tom. 1. Oedipi pag. 233. *Index Librorum*
 mentario ad III. Aethiopicam pag. 302. & *Reus Belli* & *Historia*
 historico-criticum in voce *Egnatia*. De Diis quibus sacrificia
 cia, nullas hostias cadere fas erat, agit ex veteribus scripturis
 bris de abstinendo à nece animalium, è recentioribus *Plinius*
Alexandro lib. 2. genialium dier. cap. 22. ubi iterum dicitur
lym. In Palilibus quoque, qui dies urbi Romae, *Terminalibus*
 Terminalibus victimam nullam immolatam esse, *trarium*,
 trarium, ut poetica fide, scripserit Ovidius. *Vale*
tium (sive *Josephum Scaligerum*) in locos controversos
 pag. 20. In ara Apollinis nullum animal sacrificatum, *Spambemium*
 tum preces offerebant teste *Macrobia* lib. 3. *Spambemium*
Spanbemium in notis ad Callimachi. pag. 83. Coelestia
 ac suffitu, terrestres cibus ac comestrationibus, *notat*
 notat diss. IV. de usu numismatum p. 299. edit. *antiqua*

VIII. In diversis sacris, diversis Diis, *suffimigia*,
 suffimigia, diversae victimae, coronae, cerimoniae, *comburendis*
 comburendis sacrificiis, diversae aquae &c. adduntur. *Kircherus*
 Kircherus Tom. 1. Oedipi pag. 239. sq. & Tom. 2. *Ex animalibus*
 Ex animalibus quænam quibus diis sacrificata sunt, *thure*
 thure tantum & vino litabant, ut præter alios *Virgilii*
 gilius Eclogas pag. 5.) ut gratas hostias * victimas
 persequitur præter eundem Kircherum T. 1. p. 239. *in officina*
 in officina p. 57. sq. *Alexander de Alexandro* III. 19. *ad leges*
 ad leges regias & XII. tabularum pag. 99. ad 103. *de sacrificiis*
 de sacrificiis, *Job. Posterus* pag. 124. sq. ad Lycophronem
 sacras refert idem Textor pag. 281. seq. & *Antiquitates*
 pag. 279. Quibus animalibus singuli Diis vel Deis *idetur*
 idetur, idem pag. 70. & *Beda* Tom. 1. *Opp.* pag. 369. *semper*
 semper Mythologi sibi nec Poetae constant. De animalibus
 devota, *Quem* & vaga sine custode dimittebantur, *Victorium*
 Victorium XXVIII. 24. Var. Lect. & *Casabonum* ad *Antiquitates*
 tiberius III. 13. de veteri jure Pontificio. T. V. *sacra animalia*
 sacra animalia vide apud *Vossium* lib. 9. de *lectura*

* Hostia dicitur de minoribus animalibus, ut ovibus & volucribus, *auria*.

antimalia Diis sacrificata fuisse, vel quod illis inuisa iudica-
 rentur ut Cereri porca, Hecatae canis: vel quoniam illis putaren-
 tur Deo laetari & delectari, ut comæ & cygno Apollo vel ob qua-
 rumque inter Deos & victimas convenientiam ac similitudi-
 nem. Sed inferis Diis & Manibus offerebantur hostiæ ἀγροί sive ste-
 riles, nigrae & nigrae sive turtæ: confer Stephanium pag. 54. ad
 Plin. lib. 11. c. 11. & Gutherium IV. 8. ubi de sacris Inferorum:
 ἄγροισι καὶ σθῆσι Diis albæ, fœcundæ, ἐβερχοί & ἄγροισι καὶ σθῆσι
 ἄγροισι καὶ σθῆσι cœlum collo. Rheæ sive Cybææ, Deorum ma-
 gis sanguine litabant sacerdotes, Rhodii quadrigas Soli con-
 ferunt, Plin. lib. 11. c. 11. Myrii quaternos eqvos novo quoque anno in
 mare iactant, Plin. lib. 11. c. 11. Vide *Festum* in Hippium.

Diis sacras herbasque & arbores persequitur Poë-
 ta *Virgilius* (*Rufus Ephefus* ni fallor, licet Pamphilum Alex-
 andriensis Aldinæ 1522. 4. & cum versione ac notis erudi-
 tum Hæmburgensis editus à me libro tertio Bibliothecæ
 publicæ Græcis scholiis sive argumentis, quæ legun-
 tur in notha Dioscoridis pag. 476. sq. edit. Saraceni, & au-
 thenticum Codice antiquissimo Dioscoridis, quem servat Biblio-
 theca Vindobonensis. Græcorum Poetæ addes *Phædrum* lib. 3.
 cap. 1. lib. 12. cap. 1. *Nicol. Meursium* præfatione ad Sera-
 phinæ de se translaturum, *Job. Textorem* pag. 141. seq. officinæ
 de *Orfidum*, *Gerh. Job. Possinum* lib. 5. *Physiol. Christianæ*
Meursium filium in arboreto sacro Lugd. Bat. 1642. 8.
 de Plantis quarum in sacris literis fit mentio, sed tri-
 bus tantum Herbas, Frutices & Arbores quæ apud Paganos
 sacras erant. Videndus etiam *Benedictus Curcius* Sympho-
 ræ de herbis, Neque omittendum quod *Kircherus* T. 3. Oedipi
 numeros Diis sacros unarium summo Deo, bina-
 rium Minervæ, quaternarium Apollini, quina-
 rium Osiridi, septenarium Mercurio, octonarium
 De quo plura *Job. Meursius* in denario Pythagorico
 Tom. 1. 4. & Tom. 10. Gronov. Hinc quot folijs herba vel flos
 Deo fuisse consecraturum. Primum quoque est collige-
 re ad ignem sacrificiorum adhibuisse signa, ex illis potissi-
 mum

rum arboribus, quæ Diis, quibus rem divinam faciunt, dicatur, quæ de re agunt Stuckius lib. II. de Sacrificiis, & de ludis secularibus Tom. 8. Antiquitat. Roman. p. 27.

IX. Labet hac occasione laudare præcipuos scriptores qui de animalibus & plantis, quarum in sacra Scriptura mention fit, diligentius egerunt. Et de animalibus qui non tantum memorandum eruditissimi *Sam. Bochartus* in *zoologia*, hujusmodi eruditione refertur, quod prima vice lucem præcepit 1664. fol. recusum emendatius Francofurt. 1675. fol. præterter ejus opera Ultrajecti 1692. curante *Joh. Leusdeno* in Voluminibus, & hoc ipso Anno 1712. Hujusmodi præstat epitome, una *Stephani M. Vesces* Ungari, Francofurti *Joh. Henr. Meji* Theologi Gießenfis, in qua præterea præprehenditur, & interdum ut videtur non penitus exhausta 1686. 8. Ante Bochartum historiam animalium, factam, invento & apparatu alio composuit *Wolfgangus Exnerus*, Francofurti quæ 1617. Witteb. 8. vulgata & postea sæpius in linguam gallico recusa est, hinc continuata, & eruditius præcessionibus aucta a *Rev. D. Joh. Cypriano*, Professori Publico, hodie Theologo Lipsiensi edi cœpit Dresdæ, & absoluta denique produit hoc anno 1712. 4. præterea quoque *Bylhamantius*, Complutensis medicus, de proprietatibus reptilibus vere dictis *Tomus 1.* edidit Francofurti Lugdun. 1620. 8. Existat præterea *Geogr. Schalleri*, Francofurti Witteb. 1676. 8. *Hermanni Henr. Sæpi* Past. in Eccl. Schæff. Bibliothico-ornitho-ichthyo-biblion Germanica lingua vulgata & 1605. 4. *Joh. Henr. Ursini* animalium Biblicorum nomenclatorum de animalibus mundis & immundis, libro 4. miscellaneorum Norimb. 1666. 8. Vide etiam *Joh. Goussier* in Bibliothec. veteris Testamenti p. 416. sq. & *Edmundi Sæpi* in *glyphica animalium*, quæ in sacra Scriptura reperitur 1622. *Johannis* item *de Mey* commentaria Physica in Genesim N. T. Medioburgi 1661. 4. 2. Vol.

De arboribus, herbis & plantis in sacra Scriptura memoratis præ cæteris diligenter egit laudatus *Joh. Henr. Meji*

Biblicum, primum editum est Noribergæ 1663. 8. Postea
 Arboreti biblici continuatio sive Phyto-logia sacra, Herba-
 rum & Hortus aromaticus, in quo de omni genere aromatum
 in veteris memoratorum agitur. Utrumque opus recusum est
 Francof. 1677. 8. Nec prætereundus *Levini Lemnii* libellus, in quo simi-
 liter parabolæ, quæ in sacra Scriptura ex herbis atque ar-
 boribus figurantur, explicavit. Francof. 1591. 12. cui addi pos-
 sunt *Levini Lemnii* observationes de plantis in sacra Scriptura memora-
 tis, in historia sacra plantarum, arborum, & herbarum
Wilhel. Sarcerei herbarium spirituale, Germanice editum,
 Francof. 1677. 8. & herbis quarum in Scriptura mentio fit, Francof.

gemmis quarum præcipue Exod. XX. & Apoc. XIX. 19.
 præter Ludovicum de Dieu & alios interpretes viden-
 tur *Abel. Sarcerei* *Abel. Sarcerei*, sive de gemmis in veste Aha-
 ræ præparatim cum versione *Jole Hieronis* Tarentini, atque
 opera à *Petavio* illustrata Tom. 2. pag. 125. tum in
Gregii viri libro de duodecim gemmis in pectorali
 Tubing. 1698. 4. & in syntagmatis ejus *Hermæ*
 7. qui observationes suas & *Salmasii* ex Plinianis
 libris ad Solinum & Homonymis Hyles iatricæ ad-
 libri Epiphiani legitur in quæstionibus *Anastasi*
 illamque ipsam edidit *Conradus Gesnerus* in col-
 lectione quæ de rebus fossilibus egerunt, Tiguri 1566. 8.
 codice MS. cum Francisci Turriani versione *Petavio*
 Epiphani pag. 233. Epiphano jungendus *Eduardus Bern-*
 de gemmis S. Scripturæ tractatio inserta no-
 Antiquitatum Flavii Josephi pag. 180. seq. *Job. Brau-*
 de vestitu Sacerdotum Hebræorum operis, cap. 8.
 meminit libri quod de hoc de argumento molli-
Samuel Bochartus, sed qui una cum ipso in-
Brughtons in Conceatu S. Scripturæ pag. 155. seq.
 gemmis aliquot, quarum mentio fit in Apocalypsi,
 Is. & alibi, una cum *Levino Lemnio* de plantis
Altdorf fil. Professor *Altdorf* in dissertatione
 Altdorf. 1705. qui *La zuli* lapidem illo de-

notari contendit, atque Jenensium Esculapius celebratissimus
Georgius Wolfgangus Wedelius in *Exercitationibus Medicis Philo-*
Centur. r. Decad. X. diss. 1. de Jaspide S. Scripturae, quoniam
 esse adamantem. *Urim & Thummim* eundem, per quos
 * ipsas *Aharonitici pectoralis*, *Simon Patricius Episcopus*
Eliensis commentario in *Exodum*, aliique plurimi cum
Bernhardo intelligunt, *Jo. Spencerus* in *diss. de Urim & Thum-*
Cantabrig. 1669. 8. & de legibus Hebraeor. III. 7. putat
 phim aliquid sive imaginem, de collo suspensam, quae
 nem veritatis ab *Aegypto* iudice gestatam testantur.
Lib. 1. pag. 68. & Aelianus XIV. 34. Var. Hist. Spencerus
Clericus ad Exod. XXVIII. 10. & Num. XXVII. 31. Oppertus
Wesius lib. 1. cap. 8. & lib. 2. cap. 10 sq. Aegyptiacum
Philippus Riboucaudus libro de *Urim & Thummim*
 & *D. Job. Benedectus Carpozovius* ad *Schickardi jus regium*
 pag. 44. seq. Vide etiam sis *Exercitationem Job. Anthonii*
 laudatam, *Fried. Vicii* & *Witeb. 1669. Jo. Christophari*
 ibid, 1701. *Jo. Jacobi Ganesvillorii* dilucidationem
Thummim Hanov. 1675. & laudati Maduli *Cantabrig.*
 citationem 7. pag. 65. sq.

In iisdem Amplissimi *Wedeli* *Exercitationibus*
 ram literarum loca ex *Medicorum & Physicorum*,
 rumque observationibus illustrantur, quod instituit
Francisci Valesii Covarrubiani Medici, libro de sacra
 de iis quae scripta sunt Physice in libris sacris, *Lugd.*
Francos. 1600. 8. Valentini Henrici Vogleri Professoris
 meritissimi, libro de rebus naturalibus ac Medicis
 pturis fit mentio, *Helmstad. 1682. 4. & in Physiologia*
 nis *Jesus Christi*, ibid. 1673. 4. *Jo. Maji* (de *Maj*)
 sacra sive commentariis pag. 356. laudatis, editores
 A. 1661. 4. *Samuelis Reyberi* *Acti & Mathematici* *Kil-*
 clarissimi in *Mathesi Mosaica*, sive locis *Mosaicae*
 • is, cum appendice aliorum *S. Scripturae* *homonum*
 rum *Kil. 1679. 4.* cujus operis longe uberiores ad

* *Calos Neumannus*, *Ornataviae* suae decus in biga dissertatione
Urim & Thummim dictis & de cibo *Samaritae* oblecta, *Urim*
 nomine hoc ingeniose colligit, dios enim germinat *Urim* quae
 am, *Thummim* vero, quod eorum superficie sit plana & *zovata*
 picam hujus *Urim & Thummim* ad *Christum*, exponit *Jo. Casp.*

spectamus, *Hieronymi Dichei* Professoris Lipsiensis in spici-
 endis Disciplinis Mathematicis, loca quædam Biblica illustranti-
 bus, *Phil. 1701. 8. Guibelmi Ader* in diff. de ægrotis Evangelicis, T. IX.
 in *Actibus* Anglor. & *Tho. Barbolini* in libris plus simplici vice
 morbis Biblicis, de latere Christi aperto, de paraly-
 tico, de Pest. & de cruce, quo postremo de vino myrrhato, de
 sudore & sudore Christi sanguineo differit. *Conradi Jobreni* in
 morbis Biblicis & de Christo Medico, Francof ad
Christiant Warltzii Medici Anhaltini in variis diff. quæ
 in Novis literariis Hamb. A. 1705. pag. 163. Sunt etiam
 nonnullæ hujus generis Exercitationes editæ Kiloniæ à
Danieli Majore, ut de Myrrha Christo à Magis oblata,
 Johannis Baptistæ, de Jejunio Christi quadragesi-
 mo Medico ortuque divino Medicinæ, de Lunaticis,
 & de sale fatuo: voluitque plures libros hujusmodi
 publicare, quorum hic liber primus præscribitur,
 illa de Cosmodixi Satanica ad Matth. IV. 8. separa-
 tim vidit Kilon 1686. de quo argumento præter interpretes
 commentatio de Jesu Christi in montem templi
 transportatione, scripta ad N. Heraultum Tom. I.

Typicam sacrificationum & allarum rerum Vete-
 rum, exposuerunt singularibus libris inter nostra
 Logos Lutheranos *Phil. Balduinus* in Adventu Christi
 typica: *Jacobus Botsaccus* in promptuario al-
Jo. Baumannus in Analectis typicis sacris: *Lucas Bacmei-*
 typorum V. T. Tum Germanice *Valerius Herberge-*
 DEI, *Dan. Fessilas* in Christo Mytico, *Jo. Jeremias*
 Typico, & *Joach. Emdenius* in Jesulo typico & passio-
 3. Vol. aliique Martino Lipenio laudati.

præter Jo. Coccejum & qui eum sequuntur in
 V. T. libros Commentariis, *Jeremias Taylor* in
 , qui liber Anglice & Latine sæpius editus est:
 in Mose & Christo, Belgice & Germanice:
 explicatio typorum Vet. T. jam secunda vice
 A. 1705.

A. 1705. Anglice prodit : *Jacobus Gerardus de Bergeries* in *Moyse revelato*, Genev, 1670. 8. Gallice : quibus jungenda *Jac. Triglandii* de origine & causis rituum Mosaicorum oratio inauguralis Lugd. Bat, 1702. 4. & quæ adversus Spencerum, Judæos ac Socinianos typorum relationem haud agnoscentes, à viris doctis disputantur. De usu & abusu circa considerationem typorum V. T. vide *Guil. Saldeni* otia divina lib. 2. cap. 3.

E Romanæ Ecclesiæ scriptoribus figuras V. T. ad Christum referunt *Petrus Daniel Huetius* in demonstratione Evangelica, propositione IX. cap. 170. pag. 1145. seq. *Theophilus Raynaudus* S. I. Tomo 1. Opp. pag. 339. seq. *Hieron. Laurettus*, Benedictinus, in silva allegoriarum Scripturæ Paris. 1583. fol. & *Didacus Bæsa* S. I. commentariis allegoricis & moralibus de Christo figurato in Vet. Test. 3. Vol. Lugd. 1633. 1635. 1637. fol. Utrum impii etiam aliquando typum & figuram Christi gesserint, disquirat *Jo. Eusebius Nierembergius* de origine S. Scripturæ lib. 7. cap. 17.

In explicandis typis factorum Ecclesiæ & Antichristi, copiosiores & justo forte ingeniosiores sunt nonnulli qui Coccejum ducem sequuntur. Non desunt etiam qui Caini & aliorum peccata inter typos referunt cum Augustino XXII. 24. 42. 70. 83. contra Faustum Manichæum. Vide Petri Juriei * Historiam Criticam dogmatum rituumque Judaicorum p. 67. sq. & Henrici Hulsii figuras temporum sive schema triplex Prophetiæ ad calcem libri de vallibus prophetarum pag. 465. sq.

X. Christianis nobis sacrificii loco sunt preces, de quibus præ ceteris, quod ad antiquitates & ritus earundem attinet, diligenter egit *B. D. Joach. Hildebrandus* tribus libris de precibus veterum Christianorum, ex quibus primus A. 1655. editus est in 4. & A. 1702. recusus Helmstadii sub titulo *sacrarum antiquitatum de precibus veterum Christianorum libellus*, in quo veterum oratoria, sive loca, in quibus orarent, & statæ orandi tempora percensentur, ubi inter alia differitur etiam

* Juriei *κρίσις δόξας* quasdam refellunt Rev. D. Jo. Franciscus Buddeus in Exercitatione Theologica de peccatis typicis, Jen. 1706. 4. & Lud. Borghesius in Historia critica de Melchisedechno, cap. V.

etiam de Horis canonicis, de precibus ad pulsū campanæ, de hæresi Euchitarum, s. Massalianorum. Liber secundus inscribitur *rituale orantium* s. compendium veterum orandi rituum, itidem Helmstad. 1656. & 1702. 4. Tertius liber doctrinam veterum de precibus & de invocatione sanctorum, & precibus pro defunctis, persequitur. Cæterum in illo rituali orantium agit cap. 1. statim *de ritu precandi versus orientem*, de quo extat etiam singularis B. Jacobi Thomæsi disputatio Lipsiæ 1670. edita, cui adde *Cosmam* Indicopleustem V. pag. 202. *Menardum* ad Gregorii M. Sacramentar. pag. 69. seq. *Lucam Tudensem* II. 23. contra Albingenses, ubi Saracenos ad meridiem orare scribit Tom. 25. Bibl. PP. pag. 240. C. Idem II. 12. p. 226. disputat Christum in cruce faciem direxisse versus occidentem. *Job. Bpnam* de divina Psalmodia pag. 439. operum: *Melchioris Zeidleri*, Theologi Regiomontani, dissertationem, ex qua nonnulla profert *Philippus Jacobus Hartmannus*, in libro de gestis Christianorum sub Apostolis pag. 417. *Jacobum Billium* ad epistol. 66. Nazianzeni. *Seldenum* lib. 3. de Synedriis c. 16. *Cocclerium* Tomo 1. Patrum Apostolicorum pag. 264. ad Constitut. Apostol. II. 57. & ad Chrysostomum in Daniele pag. 223. *Petavium* pag. 317. seq. dogmatum theologicorum de opificio sex dierum, *Job. Dallaum* de Plendepigraphis Apostolicis pag. 154. *Steph. le Moine* ad Jerem. 23. 6. pag. 43. sq. & *Cassiarum Calvoer*, ritualis Ecclesiastici Tomo 2. pag. 546. sq. Ab Apostolis ipsis hunc morem repetit *Justinus*, quæstione 118. ad orthodoxos, & *Germanus* Patriarcha Cpol. in theoria Ecclesiastica & Mystagogica §. 8. *De elevatione manuum inter precandum*, de qua idem Hildebrandus agit cap. 9. videatur *Job. Philoponus* ad Hexaameron p. 43. & singularis dissertatio de hoc argumento ab Rev. D. *Adamo Rechenbergio* Lipsiæ A. 1688. edita. *De aperione capitis in sacris*, Calvoerus Tom. 2. ritualis Ecclesiastici pag. 555. sq. De ritu capitis in sacris operiendi apud Judæos & varias gentes, extat erudita dissertatio *Jo. Gull. Bergeri*, Witeb. 1703. 4.

Quod certis precum formulis usi veteres fuerint Christiani, illæque rite adhibeantur, contra Anabaptistas, aliosque ostendit *Hardtmannus* pag. 412. libri laudati. *Jeremias Taylor*, in Apologia publicæ & statæ formulæ precum atque Liturgiæ, Anglice edita: *Job. Durellus* in historia rituum Ecclesiæ Anglicanæ cap. 10. pag. 78. *Frid. Spanbeinius* fil. Tom. 2. Opp. pag. 1283. sq. *Mericus Casaubonus* in defensione

tionis Dominicæ itidem Anglice edita, B. *Matthias Zimmermannus* in analectis p. 496. sq. Rev. *Henr. Lud. Bembemius* de statu Ecclesiæ Anglicanæ pag. 369. seq. & D. *Job. Franciscus Buddeus* in Theologia Morali pag. 418. Videri etiam possunt & cum his contendi atqve examinari quæ de non statis in veteri Ecclesia liturgiis disputat singulari libro Anglice vulgato *Dav. Clarkson*, qui recensetur Tom. 16. Bibliothecæ universalis pag. 138. seq. confutatus à *Combero* de quo mox infra mentio à me fiet. Formulas precum in Ecclesia publico usu receptarum exhibent libri Liturgici, Euchologia, Breviaria &c. De generibus precum quas memorat Paulus Apostolus 1. Timoth. II. 1. vide præter interpretes, *Origenem* libro de oratione pag. 46. sq. *Jo. Marckium* Exercitatione textuali XLII. *Rich. Simonem* supplemento, ad Leonem Mutinensem pag. 57. *Jo. Lomeierum* lib. 1. genialium dierum & *Jacobum Gutherium* lib. IV. de jure veteri Pontificio cap. 14. seq. Tomo V. thesauri Græviani.

De stationibus veterum Christianorum & genuflexione inter orandum agit *Job. Hornbeckius* pag. 606. sq. Miscellaneorum sacrorum, Hildebrandus in rituali orantium c. 6. sq. *Onufrinus* libro de stationibus Urbis Romæ, ad calcem libri de vitis Pontificum, & *Du Guetus* auctor libri eruditi Gallice editi de l'ancienne coutume de prier debout, qui recensetur in Actis erudit. Anni 1701. pag. 131. seq. Ex iisdem discas veteres Christianos orantes genua non flexisse die Dominico, nec à Paschate usque ad Pentecosten. Confer Pseudo-Cyrilli Theoriam Eccles. & Mystagogicam pag. 327. seq. edit. Tho. Milles. De prostratione in terram inter precandum, vide laudata Hoornbeckii Miscellanea pag. 611. sq. De subsultu precantium in Ecclesia primitiva, Rev. D. *Christoph. Sonntagii* dissertatio produit Altdorfii A 1708. ad locum Clementis Alex. VII. Strom. pag. 722. Plura de gestibus precantium collegit B. *Balthasar Bebelius* Antiquitat. Eccles. Sec. IV. Tom. 2. pag. 731. 866. sq. *Gisb. Voërius* Tomo 5. selectarum dissertationum p. 550. sq. *Conradus Risterbusus* lib. 5. sacramentorum sectionum cap. 10. sq. *Desiderius Heraldus* Parisiensis libro 2. digression. 2. & sq. ad Tertullianum, B. *Quenstadius* antiquitatum ecclesiasticarum cap. 4. sectione 4. *Godfredus* denique *Arnoldus* in primitivo Christianismo, Germanice edito, libro secundo.

XI. Agam, h. l. tribus verbis etiam de precibus Judæorum veterum, Ethnicorumque. Battologias utrisque consuetas damnat atque reprehendit Servator noster Matth. VI. v. 6. ad quem locum præter interpretes & Suicerum in *Battologiarum*, videnda *Balchazaris Stolbergii* dissertatio. Neque vero huic vitio tantum obnoxii Ethnici, ut putat *Grotius* ad dictum Matthæi locum, sed Judæi quoque, ut patet ex formulis precum apud *Seldenum* lib. III. de Synedriis cap. 12. *Hottingerum* in fasciculo dissertationum p. 316. *Wagenfeilium* von Hebräisch Teutsch Red- und Schreib- Art pag. 94. sq. De Judæorum precibus consule tractatum Berachot, Tom. 1. edit. Surenhusii statim sub init. & *Jo. Saubertum* de ritu precandi veterum Hebræorum Helmst. 1663. *Job. Drusium*, libro de 3. sectis Judæorum pag. 99. sq. *Lighfootum* Tom. 1. operum pag. 720. *Quenstedium* pag. 205. sq. Antiquitatum Biblicarum. *Francisc. Burmannum* part. 2. exercitat. Biblicar. p. 45. sq. Formulæ precum complures in libris Judæorum ritualibus & apud Buxtorfium c. 10. Synagogæ Jud. videantur.

De officiis Judæorum antelucanis diatribam edidit *Hermannus van der Horst*, Professor Helmstadiensis.

De certis per diem horis precationi destinatis apud Judæos & inde apud veteres Christianos, tertia, sexta & nona, adeundi interpretes ad Daniel cap. VI. v. 10. Actor. III. 1. *Samuel Petrus* cap. XV. Var. Lectionum, *Valesius* ad Eusebium pag. 35. *Monsfaconus* ad Philonem de vita contemplativa, Gallice à se versum pag. 231. sq. *Georg. Cassandri* opera pag. 181. sq. *Job. Fellus* ad epistolam Clementis Romani pag. 85. edit. Oxoniensis. *Job. Owenus* in Theologumenis pag. 420. Atque à Judæis arcessendam horarum Canonicarum originem, res videtur simillima vero, licet traditionem illam adeo firmam esse negat *Job. Pearsonus* prælectionibus ad Acta Apostolorum pag. 39. seq. Confer de illarum horarum ritu præter laudatos à Lipenio in Bibl. Theologica, Clementem Alex. VII. Strom. pag. 722. Origenem lib. de Oratione pag. 38. sq. Cyprianum de oratione, & ibi Goulartium, atque *Jo. Fellum* pag. 154. *Samuelem Basnage* in Annalibus ad A. C. 34. Tom. 1. pag. 436. sq. *D. Adami Rechenbergii* dissertationem de horis canonicis, habitam Lipsiæ A. 1677. & recusam in ejus Exercitationibus ad Nov. Test. & Hist. Ecclesiasticam, Lipsi 1707. 2. pag. 827. sq. *Jo. Franciscum Buddeum* in Theol. morali pag. 442. sq. *Adami Tribecovii*

Exercitatt. ad Banonium pag. 72. sq. *Gisbertum Voëtium* Tomo III. dis-
 seclatarum pag. 1056. *Herm. Wisium* Exerc. V. ad Orationem Domini-
 cam pag. 72. seq. *Andrea Riveti* Catholicum Orthodox. quæst. 35. T. 3.
 Opp. *Wolfgangum Gundlingium* ad Eustratii Johannidis delineationem
 ecclesiæ græcæ p. 15. Græcorum Horologium de libris Ecclesiasticis
 & Horologopulum de quo Allatius: *Christoph; Angelum* de Ecclesiæ
 Græcæ ritibus p. 38. *Cotelerium* ad Chrysostomum in Daniele p. 223.
 & ad Constitutiones Apostol. VIII. 34. ubi videndus etiam *Franciscus*
Zurrianus: *Alardum Gázanum* ad Cassiani III. 4. de institutis Cœgobio-
 rum, *Guil. Durandum* in rationario lib. V. cap. 1. Horas breviarii Ro-
 mani, *Baronium* ad A. C. 34. n. 163, & 251, & ad A. 51, n. 69. *Bellarmini*
num de bonis Operibus lib. I. cap. 11. *Joannem Bonam* de divina Pfal-
 modia cap. 4. sq. *Hug. Menardum* ad Sacramentarium Gregorii Magni
 pag. 273. seq. ubi Bedæ Horologium: *Nic. Rayaum* diss. præliminari
 ad Tomum secundum Act. Sancto. Junii pag. LXVI. *Macrozum* Hie-
 rolexicon in *curfus*, & *Hora*, Anonymi Benedictini de horis Cano-
 nicis tractatum excusum Venetiis 1567. 8. *Job. Steph. Durandum* de
 ritibus Ecclesiæ catholicæ lib. 3. &c. Neque adeo improbantur ho-
 ræ precum canonicæ à sanis Protestantibus quatenus sunt statæ &
 ordinariæ, sed quatenus mercenariæ & meritoria, ac prout ope-
 re illo operato multi superstiose defunguntur. Confer *B. Martinum*
Geierum ad Danielis VI. 10. solent & Turcæ quinqvies per diem statis
 temporibus orare, ut præter alios notat *Job. Hoornbeckius* in summa con-
 troversiarum religionis pag. 151.

De Judæorum Phylacteriis, ut illa etiam hoc loco attingam,
 vide præter *Grotium*, *Rich. Simonem* aliosque interpretes ad Matth. XXIII.
 2. Clariss. Collegæ mei *Georgii, Elieseris Edzardi* notas ad Codicem Tal-
 mudicum Berachot cap. 1. pag. 209. seq. *Wagenfeilium* ad Sota pag. 397.
 416. *Guil. Surenhusii* Mishnam Tom. 1. pag. 9. seq. & Tom. 5.
 pag. 75. seq. *Sam. Petitem* cap. XX. Variarum Lect. Aloysii No-
 varini schediasmata sacroprofana lib. V. cap. 26. 27. 28. & Dissert-
 ationes figurales de hoc argumento *Gustavi Peringeri*, Upsal. 1690.
Jo. Andrea Danzii Jenæ 1682. *Mich. Beckii* ibid. 1675. & *Nicolai Linnghy*
 Hassniæ 1705.

De eo quod Judæi inter precandum se ad templum Hiero-
 soly-

Solymitanum 2. Paralip. VI. 38. & in hoc ad Sanctuarium adeoque versus occidentem converterent (quod diserte prohibuit Mahomedes, teste Abulpharajo) præter interpretes ad jam dictum locum Danielis & ad Ezech. VIII. 15. videndus *Job. Seldenus* lib. 3. de Synedriis pag. 427. Extat & *Job. Ebreusfridi Pfeifferi*, (Augusti filii) dissertatiuncula de dignitate occidentalis plagæ in re sacra Hebræorum. Wittenb. 1697. De Therapevtis vero quos Philo versus orientem orasse testatur, & quos inde Christianos fuisse colligit Clariss. Montfauconus in notis ad Gallicam libri Philonis versionem p. 198. sq. & in Epistolis Gallice editis Paris. 1712. 12. de Therapevtis Philonis p. 231. seq. vide quæ observat vir doctus in responsione ad Montfauconum pag. 117. sq. 375. sq. Certe Josephus quoque II. 11. de bello Judaico auctor est Εἰσαὸς πατρὶαὺς πᾶσι εἰς ἡλίθιαν εὐχὰς φθεγγέσθαι ὡσπερ ἰατροῦ τὰς ἀνατῆλαι.

De precibus Mohammedanorum *Hottingerus* Tom. 3. Hist. Eccles. pag. 470-520. *Albertus Bobovius* in liturgia Turcica (post itinerarium R. Peritzol ab Clariss. Hydeo cum notis edita) sub init. & *Adrianus Relandus* p. 68. sq. de relig. Mohammedica, qui p. 127. sq. docet falsum esse, quod inter precandum australem plagam respiciant. *Henningsii Henningsi*, Husani Muhamedanus precans, Slesvici 1666. 8. editus complectitur libellum precationum ex MS. Arabico Gottorpiensi vulgatum, cum editoris versione & notis. De Persis non omittendum quod notat Joannes Chardinus descriptione Persiæ Tom. IV. pag. 102. *Us croyent que les prieres de tous les hommes sont bonnes & efficaces, & les acceptent & même ils recherchent dans leurs maladies & en d'autres besoins la devotion des gens de differente Religion; chose que j'ai vu pratiquer mille fois.* Eadem fuit sententia Navarchi cum quo Jonas Propheta vehebatur. Vide Jonæ I. 5. 6.

XII. De singulari sapientum apud omnes moratas Gentes circa preces studio, ut Brachmanum apud Indos, Magorum apud Persas, Theologorum apud Græcos agit Proclus lib. II. ad Timæum. Platonis p. 64. præclare ostendens precum scopum esse conjunctionem cum DEO. Idem p. 65. sq. varia eorundem genera commemorat. Precum formulas à Diis ipsis monstratas sive (ut Juvenalis VI. 391.) dictatas, longe putabant esse valentiores aliis quibuscunque,

ut observat Thomas Galeus pag. 198. seq. ad Jamblichum de mysteriis Ægyptiorum. Quamplurimas ejusmodi conceptas ac solennes precum formulas collegit Barnabas Briffonius lib. 1. formularum. Cui adde *Saubertum* cap. 10. & 13. de Sacrificiis, & *Jac. Guerberium* IV. 14. seq. de jure veteri Pontificio. Hinc *Sacerdos* vel *Monitor* præibat preces, ac de scripto, quidem, ne quid verborum præteriretur aut præposterum diceretur, rursusque alius *custos* erat qui attenderet, alius qui favori linguis juberet, tibicen alius qui interim caneret, ne quid aliud exaudiretur. Vide *Plinium* XXVIII. 2. ubi multa religiosi ritus persequitur, & ex recentioribus *Alexandrum Alexandrium* II. 14. & IV. 17. genialium dierum. Recte tamen *Plinius* alter in Panegyrico affirmat, Deos non tam accuratis adorantium precibus (h. e. conceptis precum formulis) quam innocentia & sanctitate lætari, gratioremque existimari, qui delubris eorum puram castamque mentem, quam qui meditatam carmen attulerit. Confer *Plutarchum* in *Numa* p. 22. b. edit. Aldinæ. *Porphyrium* apud *Augustinum* lib. XIX. de civitate Dei cap. 23. Solitæ etiam in precibus quandoque addi minæ, de quo ridiculo & impio more, confer *Kircherum* Tom. 2. *Oedipi* part. 2. p. 453. & *Job. Clericum* in indice ad *Stanleji* historiam philosophicam, voce *Hebrai*. Etiam quando preces exaudiri non essent, vel magna ingruisset calamitas, lapidata sunt templa, abjectæ imagines, lares projecti. Vide *Barnesium* ad *Anacreontem* p. 38. *Pitiscum* ad *Suetonium* Tom. 1. p. 767. & *Bælii* resp. ad quæstiones Provincialis Tom. 1. p. 428. seq. De supplicationibus, precibus & diris apud Græcos consulendus *Potterus* lib. 2. *Archæol. Gr.* capite 5. De precibus ad & post mensam, *Guil. Stuckius* II. 36. p. 246. seq. *Antiquitatt. Convival.* & III. 24. p. 388. sq. & *Jacob. Græferus* de benedictionibus lib. 1. cap. 13. De supplicationibus publicis Romanorum *Jac. Guerberius* lib. 1. de jure Pontificio c. ult. T. V. Græv. De more Matronarum Rom. crinibus passis verrendi aras & templa, *Sigonius* ad *Livii* XXVI. 9. De *χαραποι* orantium sive sublatis inter precandum manibus, ritu communi generis humani, vide *J. Priceum*, *Claudium Espenceum* aliosque interpretes ad 1. *Timoth.* II. 8. *Barthium* III. 2. *Adversar. Hoornbeckii* *Miscellanea* p. 197. sq. & *D. Adami Rechenbergii* *Exercitationes* ad *Novum Test.* & *Hist. Ecclesiasticam* pag. 145. sq. qui pag. 161. sq. agit de more manus & digitos inter orandum complicandi, cujus mentio etiam apud *Plutar-*

* De diris in Deos vide *Mabillonii iter Italicum* p. 79.

tarchum in Lucullo p. 505, De Lectisternio *Livius* V. 13. atqve idem *Gutherius* III. 9. & *Jo. Trifanus* in Historia Imperatorum ex numis illustrata Tom. 2. pag. 403. seq.

XIII. Precibus additi Hymni, quibus DEus celebratur. Hymnorum sacrorum exempla egregia apud Hebræos præbet divinus liber Psalmorum. De quo Rabbini in Bava Bathra c. 1. *David scripsit librum Psalmorum (quem accepit) per manus decem senum. Per manus primi hominis, per manus Melchisedechi, per manus Abrahami, per manus Moysi, per manus Hemanis, per manus Jeduthuni, per manus Asaphi & per manus trium filiorum Corab.* Præterea notus est locus, ex Mechilta in XV. Exodi & Targum sive Chaldæo Paraphraste in Canticum canticorum, de IX. hymnis in sacra Scriptura V. T præter librum Psalmorum memoratis, *primam* inquit, *cantilenam canebant Israelita in Ægypto, quod Esaias XXX. 29. abscondite significavit: secundam canebant iidem transmissio mari rubro Exod. XXV. Tertiam ad Puteum Num. XXI. Quartam condidit Moyses, paulo ante suum excessum Deuteron. XXX. Quintam Josua. X. 12. Sextam canebant Debora & Baraick Judic. c. V. Septimam David, cum eum ab omnibus hostibus, atque etiam Saule liberasset Dominus, II. Sam. XXII. Octavam Salomo, dedicata ad sacra, Psal. 127. Nonam univrsus cantorum ordo, cum eum Josaphat recens in-firmissset II. Paralip. XX. Decimam cantabunt Beati in altera vita, eritque hac qualis illa *Isaia* XLII. 10. vel illa *Es.* XCVIII. 20. *Discite, redemit Dominus servum suum Jacob.* Hisce adde ex libris Apocryphis hymnum Judith, trium puerorum &c. Psalmos XVIII. Salomoni tributos atqve Græce & Latine editos ad calcem Adversariorum sacrorum Joh. Ludovici de la Cerda, & in Codice Pfeudepigrapho Vet. Testamenti quem hoc ipso tempore prælis subjeci.*

Formulas hymnorum Ethnicorum servatas habemus sat multas sub nominibus *Orphei*, *Homeri*, & quas *Callimachus* ac *Proclus* composuerunt: ut præceream fragmenta hymnorum *Oleni*, *Pamphoi* aliorumque apud *Pausaniam*, *Stobæum* & *Laërtium*. *Οἱ πλείους τῶν ὑμνῶν* inquit *Julianus* Imperator in fragmento prolixo *Epistolæ* pag. 302. *ὅψ αὐτῶν τῶν θεῶν ἰκετεύοντων ἰδοῦθσαν.* Et *Pausanias* recentiores hymnos elegantiores esse confessus, antiquioribus quo simpliciores fuerunt eo plus inesse ait auctoritatis & religionis. De hymnorum variis generibus nominibusque videndus *Proclus* in *Ἐρησμογραφία* sive *Photii* ex illo electis Cod. 239. *Bibliothecæ*, & ad calcem *Syntaxeos*

ταχεος Apollonii : Et Ezech Spanhemius in limine notarum ad Callimachum , ubi etiam de eo quod ad tibiam cantarentur , & inter sacra, libationesque & choreas : præterea de Hymnodis eorumque agonibus. De indigitamentis sive indicitamentis, ταλειταις , initiis, affamentis videndus Josephus Scaliger ad Hymnos Orphei & Vossius in Etymologico.

De Christianorum hymnis mentionem facit *Plinius* , in epistola celebri ad Trajanum lib. X. 97. Antiquissimum exemplum hymni ejusmodi est ille quem habemus *Clementis Alexandrini* ad calcem Pædagogi , de quo dixi lib. V. Bibliothecæ Græcæ pag. 104. & 196. ubi & habes hymnos à *Tho. Smitho* editos in Diatriba de hymnis Græcorum quæ exstat Tom. 1. miscellaneorum Londin. 1686. 3710. 8. & quæ de hymnis in Christi honorem compositis *Cajus Presbyter* ap. *Eusebium* libro V. cap. 28. Ode Polynomos , cujus meminit *Lucianus* , sive quisquis auctor in Philopatride, nihil aliud est quam doxologia , de qua vide *Suicerum* in αἰγιασμός & τρισάγιον. *Cangium* in glossario utroque, *D. Adami Rechenbergii* dissertationem de doxologia veterum Christianorum : *Menardum* ad Sacramentarium Gregorii M. pag. 10. sq. *Petr. Allixium* in dissert. de τρισάγις origine, quam nomine suo primis tantum literis indicato edidit Rothomagi 1674. 8. De Antiphona ab Ignatio post visionem angelicam Ecclesiæ Antiochenæ tradita vide *Valesium* ad Socratis VI. 8. pag. 78. *Theophilum Raynaudum* Tom. 7. operum pag. 457. seqv. De Litaniiis *Nicol. Serrarii* λισταύτηκῶν libri, inter ejus opuscula excusi, *Gisbertus Iœcius* Part. III. disput. select. pag. 1049. sq. *Georgius Gregorius Francisci* , in diss. de litaniiis, edita Lipsiæ 1693. Varias Litaniarum veterum formulas videre licet in veteribus Officiis , Sacramentariis & Liturgiis , è quibus nonnullas vulgarunt *Menardus* ad sacramentarium Gregorii M. *Edmundus Martene* de antiqua Ecclesia disciplina in divinis officiis pag. 629. *Job. Morinus* de Ecclesiæ ordinationibus pag. 300. & in appendice operis de sacramento Pœnitentiæ p. 165. sq. aliiq; *Clariss. Nicolao Petro Sibbern* lib. de libris Ecclesiasticis Latino-rum laudati, apud quem pag. 73. pro *Gassendus* legendum *Cassander* pag. 117. Operum. De formula κύριε ἐλέησον, quæ exstat etiam apud

apud Arrianum in Epicteteis lib: 2, c. 7. vide *Job. Steph. Durantum* l. II. de ritibus Ecclesiæ Catholicæ cap. 13. De hymno *Te DEum laudamus*, qui ad S. Ambrosium & Augustinum vulgo refertur, & in Epistola Abbonis Floriacensis tribuitur S. Hilario, ut in præf. ad Hilarium notant Benedictini: adeundus *Matthæus Larroquanus* lib. 2. Adversariorum sacrorum cap. 31. *Hugo Menardus* ad Gregorii M. sacramentarium pag. 399. *Wilhel. Ernestus Tenzelius* in diss. de hoc hymno, habita Wittebergæ 1686. & recusa in parte 1. dissert. selectarum: Adde eundem in dialogis menstuis A. 1692. pag. 869. *Eustasium à Sancto Ubaldo* in disquisitione, de hymni *Te DEum laudamus* auctoribus. (Vid. Tom. 3. supplem. Act. Erud. pag. 163. & 52. & Anni 1691. pag. 129.) & *Placcii & μακαρις* theatrum Anonymorum p. 403. seq. De *Δοξολογία* veterum Christianorum, cujus jam mentionem feci, & quam perinde ut Symbolum, ex formula confessionis baptizandorum natam esse contendit Joh. Gregorius, Anglus in observationibus sacris, vid. D. *Adami Rechenbergii* exercitatio Lipsi. 1684. primum edita, quæ iterum prodiit in syntagm. 1. diss. philologicarum Roterd. 1699. 8. atq; tertia vice in Exercitationibus Rechenbergii ad Noy. Test. & Historiam Eccles. spectantibus p. 219. Hymnos & preces Latinæ Ecclesiæ veteris collegit *Georg. Cassander*, quæ una cum ejusdem in hymnos notis, tum seorsim Colon. 1556. tum inter ejus opera Paris. 1616. fol. excusa leguntur. Videndi præterea in primis *Jo. Bona* Cardinalis in opere erudito de divina Psalmodia, excuso tum separatim, tum inter Bonæ opera Antverp. 1694. fol. *Job. Hoornbeekius* lib. 1. miscell. Sacror. cap. XI. *Tho. Comberi* Angli historia de primitivo & generali usu Liturgiarum in Ecclesia Christiana contra David. Clarksonium, qui liber recensetur in actis Eruditor. A. 1691. pag. 123, seq. *Balthasar Bebelius* Tom. 2. Sec. IV. Antiqv. Eccles. pag. 463. seq. 746. sq. ad 762. *Job. Henricus Ursinus* VI. 18. Analect. sacr. *Nicolaus le Nourry* in apparatu ad Bibliothecam Patrum, pag. 413. *Chr. Samuelis Schurtzleischii* diss. de hymnis veteris Ecclesiæ Witteb. 1685. *Josephus Maria Carnus* in disquisitione antiqv. libris missarum Romanæ Ecclesiæ præmissa, qui & responsionalia & antiphonaria Ecclesiæ Romanæ edidit. *Job. Mabillonius* de cursu Gallicano: Ut omittam Græcorum troparia, triodium, Octoëchum, *κακρυγάρια* &c. De quibus uti & de Melodis Ecclesiæ Græcæ, de quibus *Leonis Allatii* liber in tercidit, vide quæ notavi nuper ad ejusdem Allatii de libris Ecclesiasticis Græcorum, Psalmi *ιδιωτικοί* in Ecclesia cani prohiben-

hibentur canone Laodicensi 59. Confer Historiam Concilii Constantiensis Tom. 3. p. 386. sq. Benedictinorum præf. ad S. Hilarium §. 20. seq. ubi de hymnis Arianorum, & quos illis Catholici opposuerunt: Salom. Ernesti Cypriani diss. de propagatione hæresium per cantilenas, & Jo. Andreæ Schmidii sæpe mihi laudati, de propagatione religionis per carmina. Contra Petro Brusianos autem, cantionum sacrarum usum rejicientes disputat Petrus Cluniacensis Tom. 22. Bibliothecæ Patrum edit. Lugd. pag. 1079. seq. Vide sis etiam de illarum usu Augustinum lib. 1. Confess. cap. 33. & M. Antonium de Dominis VIII. 12. 33. De recentiorum cantionum Germanicarum, quarum in nostris Ecclesiis usus est, auctoribus videnda quæ singulari studio paucis ab hinc annis collegerunt exposueruntque Rev. Viri D. *Georgius Goetzius*, Superintendens Jenensis in *der Lieder-Betrachtungen: D. Job. Ben. Carpzovius* Lipsiensis Theologus in *den Lieder-Predigten: D. Georg. Henricus Goetzius* Antistes Lubecensis in *der Lieder-Predigt/ Lieder-Betrachtung &c. Johannes præcipue Christophorus Olearius* Ecclesiastes & Bibliothecarius Arnstadiensis in *Bibliotheca hymnopœorum sive Lieder-Bibliothec*, & in *Evangelischen Lieder-Schatz* / & ad Homilias Hymnodicas Martini Crusii, atq; in *Hymnologia passionali: & Ratisbonensis Ecclesiæ præsul Georgius Serpilius* in *zufälligen Gedanken zu J. C. Olearii Lieder-Bibliothec, Fortsetzung derselbigen/ & in Prüfung des Hohenssteinischen Gesang-Buchs &c. Godfridus Ludovici* Rector meritissimus Schleusing. de hymnis & hymnopœis Hennebergicis, cum *Jo. Avenarii* ad eum Epistola, quibus utinam *Joannis* etiam *Joachimi Molleri* Pastoris Grofnensis delicias Hymnologicas & theatrum hymnologicum, in præfat. ad Jo. Spangenbergii meditationes (*gute Gedanken von allerhand geistlichen Kirchen-Gesängen*) promissas adjungere quamprimum liceat.

XIV. De Benedictionis more apud Judæos adeundi interpretes ad Num. VI. 22. sq. Deut. XI. 29. *Hackspanius* not. Philolog. ad Levit. XXIV. 16. *Jo. Henricus Hanerus* in diss. de ritu benedictionis Sacerdotalis Jen. 1671. 4. *Wagenfeilius* ad Sota pag. 672. sq. & 1131. sq. *Jo. Lundius* in *Jüdischen Heiligthümern* pag. 652. sq. Alioqvi ברכות sive benedictionis Judæis appellantur preces quæcunqve, unde & liber Talmudicus qui ita inscribitur, tractat de precibus. Video etiam laudari Pericum de benedictionibus, Oxon. 1667. 8. quanquam in librum ipsum nondum incidi. De

De ritibus & formulis benedictionum apud Christianos fere commentatus est *Jac. Gretserus* S. I. libris duobus de benedictionibus, quibus & tertium de maledictionibus adjunxit. Ingolstadt. 1615. 4. Videndus etiam *Belarminus* III. 8. de cultu sanctorum, *Andreas Sanctus*, parte 2. panopliz Sacerdotalis lib. 2. qui est de munere Sacerdotali benedicendi. *Novarinus* schediafm. sacr. lib. V. cap. 11, sq. *Jac. Bellarmus* ad Eutyrium pag. 37. seq. *Nic. Raynus* diff. præliminar. ad *Forum* 2. Actorum Sanct. Junii pag. LXIII. seq. ubi digitos à Græcis benedicientibus aliter componi quam à Latinis observat, & dicitur de more cereum bisulcum vel trisulcum manu inter benedicens gestandi, quod *διὰ τὴν ἑξ ἑξ* & *τρεῖς ἑξ ἑξ* Græci appellant. *Jac. Cangius* in *κρυβίς* pag. 646. quemadmodum de more per tres digitos benedicendi ad SS. Trinitatis mysterium significandum, vide de Observationes selectæ Hallenses Tomo IV. Obl. 4.

Optima exempla in sacris scriptoribus exstant Deut. XXVIII. Job II. Jeremia XX. De ritu diris devovendi suspectam adulterii, *Num. V.* ubi *ἕρως* illi aqua amara *πικρὴ ἰσχυρὴ*, vide interpretes ad Num. V. *Jac. Bernhardtum* ad *Josephi* III. 11. Antiqu. *Seldenum*, lib. 1. c. 13. sq. *Wagenseilium* ad *Sotam* & *Andreas Acoluthi* *de aquis amaris* Lipsi. 1682. 4.

Diris Judæorum recentis ætatis & maledictis in Christianis, *Joh. Eifenmengerus* in detecto Judaismo, & jam olim *S. Hieronymus* ad V. 18. *Elaia*: *Ter*, inquit *per singulos dies in omnibus Synagogis Nazæorum anathematizans Judæi nomen Christianum*. Sic etiam diris procuratoribus Romanis Christiani jubebantur *maledicere*, ut constat ex *Plinii* X. 97. Epist. Ex latinis Poëtis si quis singulas diris cognoscere velit, adeat *Valerii Catonis* diras à *Cicero* & *Virgilio* illustratas, & *Ovidii* Ibin, quo poemate pleno maledictionum suum ulus est, ad exemplum *Callimachi*, cujus *ἑξ ἑξ*. *Gretseri* librum de maledictionibus paullo ante, *Jac. Gretserus* inter alia de anathematis in hæreticos. Vide etiam *Jac. Dalen* lib. de Oraculis p. 673. sq. edit. in 4, & libro de *Aristotele* p. 12. sq. ubi etiam de ritu devotionis, præeunte execratione, *Sacerdote*, qui non modo apud Græcos & Romanos *ἑξ ἑξ* obtinuit, atque non tantum ad singulos homines

sed & integras Urbes ac Regiones fuit applicatus, ut vel ex Baraci & Bileami historia patet. Numeror. XXII. 16.

XV. Quoniam in Sacris, Musica tam vocalis quam instrumentalis usus pridem invaluit, etiam de hoc aliquid dicendum. De Musica Hebræorum veterum, Jac. Gaffarelli librum memorat Leo Allatius p. 40. apud urbanarum: sed ille nunquam quod sciam lucem adpexit. Itaque de hoc argumento præter Thomam Pageium in limine expositionis Psalmorum, & alios divini hujus Hymnarii, librorumque Samdelis, Regum & Chronicon interpretes & Antiquitatum Judaicarum scriptores generales, videntur imprimis *Simon van Till*, in libro Belgice edito Dordraci 1692. 4. & Germanice Lipsi. 1706. 4. *Zicht-Sang-und-Spiel-Kunst so der alten als besonders der Hebræer*, de quo opere ad Acta Eruditorum A. 1693. p. 69. sq. Instrumentis usi sunt Hebræi vel *tañilibus*, qualis fuit cithara Davidica, de qua existat singularis dissertatio Jo. Gabr. Dreßchleri Lipsi. 1670. vel *tañilibus* ut buccina, tubis & tibiis, de quarum forma & usu præcipue in inauguratione Regum apud Hebræos vide Scacchum III. Mythec. cap. 55. sq. p. 1091. sq. De buccina singularem quoque exhibitionem Lipsiæ edidit Christianus Zoëga: A. 1692. Vel denique *tañilibus* ut tympanis, de quibus B. D. Aug. Pfeiferi dubia vexata S. Scriptura ad Psal. IV. 1. & Wagenfeilius pag. 964. ad Sota. Exstant & de instrumentis Musicis Hebræorum dissertatiuncula Christiani Weidingeri Lipsi. 1686. & *Mich. Henrici Reinhardi* Wittenb. 1699. Caterum veteris Musicæ rationem veram non minus quam possessores Hebræi ipsi jam ignotam esse tam verum est, quam & dolendum. Thomam Gatakerum lib. I. adversar. cap. 10.

XVI. De Musica veterum Ægyptiorum, Græcorum, Romanorumque haud memini quoniam plenum & absolutum aliquis edidisse, quoniam ad argumentum hoc faciunt Athanasius Cherus libro 7. Musurgiarum Róm. 1650. & Amst. 1662. fol. 75. *Donus de præstantia* Musicæ veteris, Florent. 1647. 4. *Gust. bellus de Musica* Græcorum, Schleusing. 1636. 12. & qua Musicos veteres Græcos Marcus Meibomius & Johannes Vincentius Galilæus de nova & antiqua Musica, *Gust. Ströckli* convival. III. 20. Erycii Puteani Musæthema & Her Noniatum.

Andreas Angelini Bontempi Perusini Historia Musica, de qua Acta Eruditor. 1696. pag. 241. De Nicassii inedita dissertatione de Musica veterum & Ouvrardi Historia Musicae veteris ac recentis inedita vide Novellas Reip. literariae A. 1703. Octobr. pag. 370. seq.

XVII. De instrumentis Musicis veterum adeundus Ezech. Spanhemius ad Callimachum p. 466. sq. Aliquam multa eorum & varias *lyrae* figuras exhibet & explicat Marius Mercennus libris postremis harmonicorum Paris 1648. fol. De *lyrae* plectro vide V. C. Jac. Perizonium ad Aelianum III. 31. De *flutis* exstat Anonymi Epistola ad Jo. Clericum Tom. 16. Bibl. & c. pag. 167. Hieron. Bossii libellus Mediolani 1612. 12. & Benedictus Bacchini de flutis eorumque figuris, Trajecti 1696. 4. & in theatro Graviano T. VI. ex Latina Jacobi Tolli versione, qui ex Italico transulit. Adde quae praeter Stephanium pag. 86. sq. ad Grammat. Angelus Causcus Tomo quinto ejusdem theatri Roman. p. 318. De *tubis* & earum usu in bello, Matth. Zimmermannus p. 518. sq. Analect. De *cornuum* usu praecipue in sacris, multa etiam concessit Trogillus Arnkiel, Antistes Apenradensis in libro Germanico edito de cornu aureo quod prope Tunderam Holfatiae Anno 1639. repertum fuit, Kiloniae 1683. 4. De *cymbalis* & *crepitaculis*, scabillorumque crepitu vide Menagii Originibus Graec. in *castagnettes* & *cascaveaux*: Rhodium ad Seribonium Larmierum pag. 96. Pignorium de servis pag. 166. Martinum de Roa part. 2. pag. 102. Scripturae pag. 600. 605. sq. Scaligerum, Weitziumque in *Organis*, & librum singularem Frid. Adolphi Lampe vulgatum in *Organis* 1703. 12. Indi loco turbarum usi sunt flagellis quibus *tympana* *tymporabant*, ac *tympanis* ut refert Suidas in *οιλαργε*, qui *tympana* ab Ibyco inventas docet in *συμβουκαι*. Locus Eustathii ad *Ilad.* 2. de *lex tymparum* generibus illustratur a Gisberto Cupero in *Historia* pag. 141. seq. De *tibiis* paribus & imparibus dextris & sinistris consulendi viri docti ad Terentium ac Phaedrum, & *Dixerunt in Festum in impares*. Plura de *tibiis* veterum *Antiquitates* in quaesitis per epistolas, Venetiis 1570. & in *Antiquitates Graeci* Tom. 4. pag. 251. sq. & Tom. VI. Thef. Graviani: *Antiquitates* de *tibiis* veterum & earum antiquo usu libris 3. *Antiquitates* 1677. 8. & Amst. 1679. 12. Joh. Meursii filii collectanea de *Antiquitates* veterum, Sorae 1641. 8. & Tom. VIII. *Antiquitates* Graecarum, *Antiquitates* Gronovii. De *organis* Musicis Hydraulicis & Pneumaticis videndus Joh. Gregorius, Anglus in *diff. de more canendi Symbolum*

Nicænum p. 49. Isaac. Vossius de viribus Rythmi p. 99. sq. Augustus Buchnerus ad Venantii Fortunati carmen de resurrectione p. 26. & Cangius in Goffario latino. De *campanis* Idem Cangius in *campana, cloca, glogga, signum, squilla*, tum in *κώδωνες, ξύλον, σηματοπέριον, κρῦσμα*, Adrianus Junius lib. 3. Animadvers. cap. 11. Hieron. Magius libello de tintinnabulis, Francisci Svvertii notis nonnullis illustrato, & IV. 14. Miscell. (ubi etiam de superstitione dæmonas campanarum pulsu fugare se posse sperantium) Franciscus Bernardinus Ferrarius lib. 1. de ritu sacrarum concionum pag. 7. (quo in loco alias præterea enumerat rationes ad sacra celebranda accessuros convocandi) Paulus Vergerius, Henricus Arnoldus Stockflet, Reinmannus, Eggerus & Rev. Paulus Christianus Hilscherus in singularibus diff. & qui præ cæteris diligenter in hoc argumento versatus est *Job. Baptista Thiers* tractatu Gallico de campanis Paris. 1702. Vide etiam, B. D. Mayeri Museum ministri Ecclesiæ parte 2. pag. 700. sq. & Marius Merfennus de instrumentis Harmonicis pag. 145. sq. qui recentius inventum campanas plures ad harmoniam edendam conjungendi (*Stückenspiel* Germani vocant) exponit pag. 160. De superstitionis campanarum pulsibus ad arcenda fulmina, Calparis Hombergi libellus prodiit Francof. 1577. 8. Benedictio & Baptismus campanarum Sec. X. in usu esse cœpit, licet jam Carolus M. vetuit clocas baptizari. Campanarum loco quæ à seculo VII. in Occidente frequentissima, Græci adhibent *σηματοπέριον* quo pulsant, sive lignum aliquod oblongum duarum decempedarum magnitudine. Vide Goarum ad Eucholog. pag. 560. Allatium de templis Græcorum pag. 128. & Cangii glossar. Græc. Simile est *σηματοπέριον* Judæorum (*Schultepffer*) de quo Wulferus in theriaca p. 127. Cæterum plures de veterum Musica laudavi III. 10. Bibl. Gr. Diagrammatum Musicorum (vulgo *sabulatur*) inventor Stratonicus Citharoedus. Vide Casaubonum VIII. 12. ad Athenæum. De notis Musicis Veterum Græcorum Joannes Seldenus ad Epochas marmoreas pag. 171. seq. Merfennus in Genesin pag. 1527. 1694. M. Meibomius ad Alypium, Gaudentium, Aristidem &c. atq; in præf. ad Antiquos Musicos. De notis Musicis Græcæ & Latine Ecclesiæ vide quæ Bibl. Græc. III. 10. §. 10. De notis *ut, re, mi, fa, sol, la* à Guidone Aretino repertis Sigebertus ad A. C. 1028. Gerh. Vossius de IV. art. popular p. 39. 40. Is. Vossius de viribus rythmi pag. 91. Acta Eruditor A. 1695. pag. 123. ubi distichon:

Corde

Corde DEum, & fidibus gemituqve alto benedicam

Ut re mi faciat solvere labra sibi.

Abraham Bucholcerus in Indice Chronolog.

Cur adhibes tristi numeros cantumqve labori ?

Ut relevet miserum fatum solitosqve labores.

XVIII. De *Concionibus* Christianorum veterum pauca quædam dicturo attingendæ etiam conciones Judæorum, quarum insignis mentio extat in libro *Philonis* Judæi de septenario, ubi testatur per singula oppida Judæorum fuisse quædam *διδασκαλίαι* in quibus sabbathis Judæi convenirent, deinde superiorem locum ascenderet vir gravis, qui præsentibus instrueret, & ad virtutem adhortaretur. Vide etiam *Campegii* *Viringæ* archisynagogum cap. XI, seq. & *Jacobi Altingii* Heptadem VII. diss. 2. Tom. 5. Opp. pag. 198. ubi illustrat ritum Concionum post reditum Judæorum è Babylonia Nehem. VIII. De Judæorum lectionibus sacris *Sam. Basnage* ad A. C. 30. n. 63. *Grotius* & alii ad Luc. IV. 16. 20. De recentium Judæorum *Draschoth* sive concionibus *Buxtorfius* in synagoga Judaica pag. 331. & *Wagenfeilius* pag. 245. seq. telorum igneorum Satanæ, ubi & exempla quædam earundem tibi occurent.

XIX. Primorum Christianorum cœtus & conciones à posteriorum temporum usu quodammodo diversas fuisse constat ex 1. Cor. XIV. ad quod præter interpretes confer *Altingium* loco laudato p. 201. 202. Non minimam partem cultus ut apud Judæos ita apud Christianos quoque constituebat lectio sacrarum literarum, de qua vide *W. E. Tentzelli* diss. de ritu lectionum sacrarum, *Joh. Andream Schmidium* diss. de lectionariis utriusque Ecclesiæ, & *Ibo. Milles* ad Cyrillum Hierosol. pag. 4. & 15. *Allacium* p. 49. & 52. de libris Eccles. Græcorum. Prophetica lectionem interdum Epistolis & Evangeliiis præmissam, notat *Menardus* p. 368. ad Gregorii Sacramentar. Sacrum Officium lingua vulgo nota celebratum à primis Christianis & per plura deinceps secula, quemadmodum etiam sacras literas lectas in vulgari- bus linguis, docent *Phil. Mornaus* lib. 2. de Eucharistia cap. 6. & 7. & *Jacobus Usserius* in Historia dogmatica de Scripturis & Sacris vernaculis, post auctoris mortem edita Lond. 1689. 4. cum luculentis *Henrici Warthoni* accessionibus.

De

XX De veterum Christianorum concionibus diligentissime egit *Bernardinus Ferrarius* tribus libris, qui post editionem Mediolanensem Anni 1621. & Lugdunensem Anni 1664. recusi sunt Ultrajecti 1692. 8. curante Jo. Georgio Grævio, cum ingenti jactura ante paucos annos literis elegantioribus erepto. Prolixa ex eodem libro excerpta occurrunt in Zimmermanni Analectis pag. 477. sqq. Egregia itidem *Joachimi Hildebrandi* exercitatio de veterum Concionibus prodiit Helmst. 1661. 4. De eodem argumento agit etiam *Job. Hoornbeckius* libro I. Miscellaneorum sacrorum c.9. Imaginem veteris suggesti sive ambonis exhibet Carolus du Fresne in CPoli Christiana lib. 3. p. 69. quænam plerumq; pro gradibus altaris (non in ambone) sedentes concionari solitos veteres observat *Valesius* ad Socratis VI. 5. & *Sirmondus* ad Sidonium pag. 252. ubi & de eo quod stans plerumque auscultaverit populus, licet in infirmiorum gratiam sedilia etiam subjecta testatur *Augustinus* cap. 13. de catechiz. rudibus. De cathedris Episcoporum & Presbyterorum consulendus *Sam. Basnage* ad Baron. T. 1. p. 535. sq. *Menardus* p. 85. 94. ad Sacramentarium Gregorii M. Pulpitum lectoris videtur expressum icone in Montfauconi diario Italico p. 134. Plerarumq; homiliarum, quæ auctoribus priscis Ecclesiæ doctoribus hodie exstant, elenchum dedit *Cælestinus* à Monte Marsanno in clave Davidica Lugd. 1659. fol. Quam plurimas itidem junctim & multas primus edidit *Franciscus Combefis* * in Bibliotheca Homiletica, ut *Laurentii Cumdii* & *Gerardi Mesani* Bibliothecam Homiliarum, & Homiliarium *Pauli Diaconi* sive *Alcuini* excusum Basil. 1493. Lugd. 1520. Paris. 1537. fol. Homiliasque in Epistolas Dominicales & Festivales à *Laur. Surio* collectas vulgarasque Colon. 1596. fol. omittam. Concionandi munus Episcopis primum maxime fuit proprium, licet interjecto tempore in Oriente hoc primum, tum etiam in Occidente Presbyteris concederetur. Vide *Sirmondi* Opera T. 1. pap. 333. Interdum ante Episcopum etiam verba faciebat presbyter, (vide *Tho. Milles* pag 8. ad *Cyryllum Hierosol.*) Diaconus quoque, confer sis *Sam. Basnagium* ad A. C. 35. n. 12. D. *Jo. Ben. Carpzovii* filii diss. pag. 901. & *Casp. Zieglerum* de Diaconis p. 100. sq. Etiam Episcopos ab aliis sibi Conciones componi permisisse notat *Sirmondus* ad *Ennodium* pag. 75. Certe concionandi officium neglectum, vehementer eis vitio datum fuisse docet *laudatus Ferrarius*

lib.

* Vide supra pag. 333.

lib.2. cap.I. &sq. Conferatur Cotelerius Tomo 1. ad Patres Apostolicos pag. 263. Andreas Saussæus in panopliæ sacerdotalis parte 2. cap.4. Paschasius Qvesnellus ad Leonem M. pag. 895. & 883. b. Jac. Gætteniùs libro 1. observationum cap. 1. Idem Qvesnellus ante Leonem 1. etiam Sixtum III. & Liberium Pontificem concionatos esse, contro Sozomenum libro 7. c. 19. ostendit dissertatione 2. ad Leonem M. p. 257. sq. Conciones plerasque dictas ex memoria, quasdam etiam de scripto fecitatas, observatum Ferrario lib.2. cap. 15. Ex auditoribus quidam per notarios sive *ὀμολογηταί*, ut Socrates VI. 4. de Chrysofotomo agens meminit, conciones excipiebant, quæ ratione multæ Origenis, Chrysofotomi, Augustini & aliorum conciones sunt conservatæ. Vide Hildebrandi exercitationem de concionibus veterum cap. 3. §. 8. D. Joh. Ben. Carpzovium in præfatione ad Concionum Funebrium Tomum V. & Petri Aurelii Opera pag. 408. Porro apud Socratem VII. 2. *ὁ μὴ* non videtur negare sed potius affirmare, Attici nempe Episcopi CPolitani sermones licet extemporales tamen fuisse ejusmodi, ut assidue frequentarentur & scripto exciperentur. De auditorum innumerabili copia dicentes quandoque urgente confer Cotelerium parte 3. monumentorum Ecclesiæ Græcæ pag. 562. sq. Ferrarium lib.2. cap. 19. De Concionibus inauguralibus, quod ex illis de fide, doctrina & moribus cujusque Episcopi conjectura fieret, Vide H. Valesium ad Socratis VII. 29. Cæterum theatrales facetias & histrionicam ac scurrilem dicacitatem exulare omnino à suggestu sacro debere, omnes consentiunt. Conf. Benedictinorum notas ad l. 1. Ambrosii de officiis c. 23. T. 2. p. 28. & Mabillonium ad hæc Bernardi lib. 1. de considerat. c. 13. *inter saculares naga, naga sunt: in ore sacerdotis blasphemia.* Stantes concionari solebant stantibus auditoribus ut docent Ferrarius lib.2. cap. 17. Hildebr. cap. 3. §. 13. Cotelerius Tomo 1. ad patres Apostolicos pag. 266. sq. Jacobus Sirmondus ad carmen 16. Sidonii Apolloniariis, & D. Balthasar Bebelius Antiqu. Eccles. Sec. IV. Tom. 2. pag. 729. sq. Sedentes tamen interdum etiam in ambone verba fecisse certum est, ut de Chrysofotomo refert Nicephorus lib. 13. hist. ecclesiast. cap. 4.

XXI. Non prætereundum quod pulchre observat illustris Vir Samuel Pufendorfus in introductione ad Historiam, libro lectu dignissimo, & quod paucis libris Linguae nostræ accidit, ex Germanico

idiomate in latinum, Belgicum, Gallicum, Anglicum, Suecicum, & Russicum translato, parte 1. c. 12. §. 2. apud Ethnicos veteres Græcos & Romanos aliosque nullas fuisse ejusmodi Sacras conciones sive publicos cœtus, in quibus populus de religione sua institueretur, & de virtute ac pietate colenda admoneretur: sed maximam partem, cultus Deorum constituisse sacrificiis, cerimoniisque & dierum festorum solennitate, quæ tamen ludis potius & luxu quam divinarum rerum contemplatione & pietatis exercitatione, obibatur. Ita ut ex ejusmodi religione Ethnica neque per vitam erudiri homo in cognitione Numinis, neque inflammari ad pietatem: neque in morte solatium ac spem de meliore vita concipere posset. Quo magis agnoscenda est nostra Christianorum felicitas, qui loco cultus ejusmodi indigni, superstitiosi & ἀλόγῳ non modo sanam & rectam rationem Dei colendi ac celebrandi, Numine ipso monstrante habemus, sed etiam ex ore Ministrorum Verbi quotidie haurimus saluberrimas doctrinas è quibus fides in DEum accenditur aliturque, spes & fiducia corroboratur, & charitas in DEum hominesque commendatur & inculcatur. Quod si rationem etiam veterum cœtuum Christianorum, ex teste aliquo fide digno cognoscere cupimus, *Justinum Martyrem* adhibemus, qui in Apologia longiore pag. 98. perspicue eos describit, atque inter alia refert post lectionem scriptorum Prophetarum Apostolicorumque, lectore quiescente τὴν προεσῶπα sive *Antiphonem* ἀφ' ἁλῶν πλὴν ναυθικῶν καὶ προέκλῃσιν τῶν καλῶν τῶτων μιμήσεως ποιῶντων *sermones populorum solisum instruere, & ad imitationem eam pulcherrimum rerum coherere.* Hinc consurrexisse omnes ad preces & hymnos, ac sacram Eucharistiam celebratam à presentibus quibusque. Confer si placet quæ ad illum locum à *B. Koriholo* aliisque viris doctis annotata sunt.

XXII. Verba pro Concione facientibus applaudebat subinde populus & acclamabat, si quid elegantius vel gravius dictum fuisset: de quo populi applausu agunt *Bernardinus Ferrarius* lib. 2. de concionibus cap. 23. sq. & in singulari opere de veterum acclamationibus & plausu libro V. c. 1-12. Quod opus in libros 7. distinctum Mediolani 1627. 4. primum prodit, & in Tomo 6. thesauri Antiquitatt. Roman. Græviani recensum est. De iisdem acclamationibus Ecclesiasticis consules *Jacobum Gattenium* lib. I. observat, cap. X. *Ludov. Gregollinus* in theatro rhetorum, Tomo X. antiquitatt. Græcarum Grono-

vii pag. 145. sq. *Conradum Bittersbusium* lib. III. *sacrarum Lectionum*. c. 22. *Suicerum* in thesauro, voce *κρότ.* *Fronson. Ducann* in notis ad *Chrysostrum* Tom. I. pag. 7. sq. *Hilabrandum* de *Concionibus Vett.* cap. 3. Ad hunc morem spectat etiam ritus oraria concutiendi, de quo *Is. Casaubonus* ad *Vopiscum* in *Aureliano*, cap. 48. *Henricus Valesius* ad *Eusebium* pag. 281. *Jo. Harduinus* ad *Themistium* pag. 500. tumos contundendi pectus, de quo *Sirmondus* Tom. 1. *Opp.* fol. 339. E. sq. Hi applausus & acclamationes cum sæpe modum excederent, sæpe loco importuno & minime conveniente excitarentur, ab antiquis Ecclesie Doctoribus primum vehementer reprehensi, deinde paulatim abrogati sunt, licet ad S. Bernhaldi usque tempora perdurasse eidem Ferrario observatum. Vide *Gerh. Joh. Vossium* libro de imitatione p. 807. sq. editionis *Crenianæ* Tom. 1. *methodorum* quas de studiis instituendis edidit. Verissimum etiam est auditores si probe moveantur & cor eorum compungatur à dicente, ipsos tacituros potius & de emendatione sui serio cogituros, quam plausu & acclamatione, obstrepere dicenti ausuros; quemadmodum *Rematus Rapius* in *diff. gallica de eloquentia ecclesiastica* recte observat eos qui in concione vehementissime & potentissime commoti sunt, non multa verba de dicente facere, neque illum ambitiose vicino suo laudare, sed tacitos egredi. Quo spectat *Musonii* Philosophi dictum apud *Gellium* lib. V. cap. 1. *Quisquis ille est qui audit, nisi ille est plane deperditus, inter ipsam Philosophi orationem & perhorrescat necesse est, & prodeat tacitus, peniteat & gaudeat & admiretur.* Admiratio autem quæ maxima est, non parit verba sed silentium. Unde & *Cicero* in oratione pro *Dejotaro* animadvertit *plausum obstupescensibus auditoribus ipsa admiratione compressum.*

XXIII. Occasione harum acclamationum Ecclesiasticarum lubet etiam paucis alia plausuum & acclamationum genera perstringere, de quibus præter *Ferrarium* agit *Joannes Chokierius* lib. 2. *Facis historicz* cap. 11. *Josephus Laurentius* lib. II. *Polymathizæ* cap. XII. quibus addenda *Abbatis Simonii* dissertatio inserta memoriis literariis *Trivulxinis* A. 1705. pag. 1227. sq. De acclamationibus & plausibus theatralibus agit *Justus Lipsius* lib. 2. *electorum* cap. X. & *Ferrarius* lib. 7. cap. 20. atque libro 2. integro, in cujus capite 5. pressionem & convulsionem pollicis perperam refert ad plausus theatrales, eum.

ad amphitheatrales potius pertineat, notante *Gravio* in præfatione ad *Tomum VI.* thesauri antiquitatum, ubi docet *ad digitum pugnare* apud *Martialem* in spectaculis, epigrammate 29. exponendum ea lege pugnare, ut qui succumbit digito sublato victum se esse fateatur. De acclamatione in ludis equestribus locum insignem habes apud *S. Casarium* qv. 1. pag. 6. sq. edit. Ehingeri. De Scholasticis acclamationibus & plausibus, quæ in scholis, in auditoriis, in foro datæ sunt vel causarum Patronis dicentibus coram iudice, vel declamantibus ad auditores Sophistis, aut eruditis scripta sua recitantibus agit *Ferrarius* lib. 3. *Vossius* in libro de imitatione, *Lipsius* lib. 2. ad *Belgas* epist. 48. *Joannes Schefferus*, in lib. de stylo pag. 115. & pag. 98. sq. ubi de recitationibus: *Lud. Cresollius* in theatro Rhetorum lib. 3. c. 20. *Latinus Bisciola Mutinensis Tomo II.* Lectionum subsecivarum. lib. 15. cap. 20. *Bernardus Petrus Carl* in diss. edita Rostoch. 1696.

De acclamationibus & applausu in electionibus inaugurationibusque Imperatorum & Regum videndi *Job. Christoph. Barmanus* de laudibus regalibus cap. 3. *Fortunatus Scacchus III.* cleochrysm. c. 52. sq. p. 1078. sq. & c. 36. p. 972. sq. & *Jo. Franciscus Buddens* de eo quod decet circa solennia principum §. 28. Formulas acclamationum colligit *Barnabas Briffonius* l. 2. de formulis, ubi etiam de acclamationibus senatoriis pag. 127. sq. de quibus *Ferrarius* disputat per totum librum IV. De militaribus acclamationibus agit idem *Ferrarius* lib. VI. cap. 3. usque ad 11. *Briffonius* lib. 4. pag. 349. sq. Plausus & acclamationes Imperatoribus factas à Trajano usque in acta publica, relatas observat *Isaacus Casaubonus* in notis ad *Vulcatium Gallicanum*: quemadmodum acclamationes factæ Episcopis relatae sunt in acta Synodica. Confer *Suiceri* thesaurum in voce κρις. De acclamationibus in electione aut ordinatione Episcopi cui à populo acclamatum ἀξιῶ, ut colligitur è *Philastorgii IX.* 10. agit *Ferrarius* lib. 7. cap. 3. & *Jacobus Goetten* lib. 1. observationum cap. 10. ubi singillatim de acclamationibus in electione Pontificis. De acclamationibus in electione Imperatoris *Ferrarius* lib. 7. cap. 4. & 6. tum 5. quoque, ubi de formula sacris literis celebrata, *vivat Rex*: & cap. 9. sq. ubi de votis pro longiore vita & annis felicibus. De ecclesiasticis acclamationibus totus liber V. Ferrarii est, & speciatim de acclamationibus in Conciliis cap. 13. sq. Senatui quoque in Synodis feli-

feliciter acclamatum observat cap. 16. Confer & *Philippum Bersberium* lib. 1. πῖθαιῶν cap. 6. *Allatum* adversus Creyghtonum pag. 727. *Cangii* Glossar. in πολυχρότων & πολυχρονίων. *Suiceri* thesaurum in ἀξίῳ in πρότῳ, & οὐβῳ. De acclamationibus in ludis secularibus adundus *Petrus Taffnus*, Tom. 8. Antiquitat. Roman. pag. 517. in ludis Apollinaribus, *Cicero* Philippica I. cap. 15. De acclamationibus in triumphis vide *Isis Onuphrium*, *Johannem Nicolai* aliosque qui de triumpho scripserunt, & quæ notant viri docti ad Suetonium & Hist. Augustæ scriptores. De acclamationibus nuptialibus *Ferrarium* lib. VI. c. 12. sq. & *Voffii* Etymologicon voce *Hymen*.

XXIV. Ex Sacramentis Veteris Test. prima memoranda *Circumcisio*, præcepta à DEO Genes. XVII. 10. sq. Levit. XII. 3. de cujus ritibus videndi Talmudici in tractatu de Sabbato cap. 19. T. 2. edit. Surenhus. p. 62. sq. & è Christianis V. C. Hermannus ab Hardt in prodromo juris Judæorum Canonici de Circumcisione Helmst. 1700. 8. ne Buxtorfium Synagogæ Judaicæ cap. 4. Jo Lundium, similesque veluti notiores memorem. Causas institutæ à DEO circumcissionis sive solennium secandæ carnis (ut loquar cum S. Hilario 1. de Trinit.) reddere conatur Philo libello de circumcissione, cui adde Justinum. qv. 102. ad Orthodoxos, Photium Epist. 248. D. Sebastiani Schmidii fasciculum diss. pag. 212. sq. Suiceri observationes sacras pag. 57. sq. Petrum Redanum ad lib. 1. Maccabæorum pag. 207. sq. & Simonis Episcopii institutiones Theologicas Tomo 1. Opp. pag. 45. Ab Ismaëlitis circumcissionem didicisse Ægyptios notat Analtasius Sinaita qvæst. 28. ab Josepho Jacobi filio, Hieronymus ad Jerem. IX. 25. ex traditione Hebræorum: quod vero propius est quam quod Ægyptiorum imitatione circumcisos Hebræos fuisse, Herodoto, Celso, Juliano testibus laudatis disputant Marshamus, Spencerus & qui horum insistent sententiæ, cui vide quæ opponuntur à Ramirelio cap. 4. Pentecontarchi, Natali Alexandro ætate 3. Vet. Test. diss. 6. Leydeckero de Rep. Heeræorum II. 4. Antonio Bynæo & D. Sebast. Schmidio in diss. & tractatu de Circumcisione, Salomone Deylingio II. 6. Observat. sacrarum, Rich. Montacutio parte 1. Originum Eccles. Witsio in Ægyptiacis &c. Ac Salomonis demum temporibus circumcissionem apud Ægyptios usu venire cœpisse suspicatur Steph. Morinus, quem vide pag. 79. diss. de cognatione Lacedæmoniorum &

Hebræorum. Vide & Clementis recognitiones lib. 1. cap. 33. & de Ismaëlitæ circumcissione Philocaliam Origenis c. 23. pag. 77. Apud Ægyptios seriore circumcissionis usum ex Josuæ V. 9. & Jeremiæ IX. 25. colligunt viri docti.

De cultris ad circumcissionem adhiberi solitis consules interpretes ac Exod. IV. 25. Jos. V. 2. Ramiresium loco laudato, Matthiæ Zimmermanni Analecta pag. 412. sq. Nova literaria maris Baltici A. 1698. pag. 29. Christianum Wasevitzium in turtuere Johanneo pag. 136. sq. & Acta Sanctor. Januarii Tom. 1. pag. 1083. ubi culter quo Christus circumcisus est adhuc superesse traditur. Ibidem agitur etiam de ejusdem præputio adhuc ut ajunt Romæ asservato in æde S. Johannis Lateranensis, licet à resurgente resumtum. scribit Anastasius Sinaita quæst. 145. De eodem confer Tomum primum Act. Sanctorum Januarii pag. 3. sq. Salianum ad A. 4053. n. 5. sq. Toletum in cap. 2. Lucæ, & B. Ittigii selecta capita Historiæ Ecclesiæ Sæculi I. pag. 343.

De iis qui recutiti cum essent, cutem præputii (quod semel rescissum, crescere iterum negat Hippocrates VI. 19. Alphorism.) ex odio Judæismi, deinde spallere iterum adducebant, uti à Symmacho factum testatur Epiphanius Tom. 2. pag. 172. vide interpretes ad 1. Maccab. I. 17. & 1. Cor. VII. 18. Jo. Rhodium lib. de acia pag. 97. sq. Tho. Bartholinum de morbis Biblicis cap. 26. Rich. Montacutium Tom. 1. Orig. Ecclesiæ, p. 79. sq. Andreæ Masium ad Josuæ V. 2. pag. 82. sq. Stephanum le Moyne notis ad Varia sacra pag. 76 r. sq. Tanquillum Fabrum lib. 2. Epistola 26. Buxtorfium Lexico Talmudico in $\gamma\psi$ & Sixtinum Amamam prolegomenis ad Drusii fragmenta Veterum Interpretum.

Ab Imperatoribus Romanis prohibiti Judæi, alienæ nationis homines circumcidere ac proselytos facere. Vide Guil. Spencerum ad Origenem contra Celsum pag. 35. & legem Constantini in appendice Codicis Theodosiani Sirmondiana pag. 11. Nihilominus apud plurimas gentes mos circumcidendorum genitalium receptus, licet ob diversas & physicas potius quam religiosas vel fœderales rationes, de qua re conferendi Menardus & Cotelerius ad Epistolam S. Barnabæ pag. 27. Tob. Pfannerus in Theologia Gentilium cap. 14. pag. 345. sq. D. Pauli Antonii diss. de Circumcissione Gentilium,

tilium, Lips. 1682. & Jac. Geusius in victimis humanis Tom. 1. c. 22. pag. 376. sq. Etiam in insula Madagascar, atque apud gentes quasdam Americanas circumcidendi ritum obtinere constat ex recentiorum relationibus & Theoph. Spizelii *de maxagitis* elevatione relationis Montezinianæ pag. 82. sq.

Apud Judæos et si mulieres non circumcidebantur, tamen certum est alias eas ceremoniis Deo veluti dicari solitas, cum nomina eis imponerentur, inquit Andreas Malius ad Josuam pag. 116. Atque de initiatione puellarum apud Judæos vide si placet quæ notavit Wagenseilius in telis igneis igneis Satanæ pag. 200. sq. Apud alias gentes vero, uti apud Muhamedanos quoque (de quibus Hadr. Relandus pag. 58. sq. Gabriel Sionita lib. de nonnullis orientalium urbibus cap. 15. & Gervasius in descriptione Historica regni Macassarensis, edita Gallice A 1688. pag. 179.) mulieres etiam circumcidi mos, de quo testes Strabo XVI. pag. 554. XVII. pag. 642. S. Ambrosius lib. 2. de Abrahamo cap. 11. n. 78. atque de Ægyptiis Christianis idem notat Wanslebicus in Historia Ecclesiæ Alexandrinæ, de Habessinibus Ludolfus III. 1. Hist. Æthiop. testatus Africæ tantum & partim Asiæ fœmellas tali procidentia laborare in qua circumcisioni locus sit.

Legem de circumcisione reprehenderunt Marcion & Manichæus, sed Circumcisionem cum baptismo conjunxerunt olim ex Christianis Judaizantes & hæretici quidam de quibus Rittershusus ad Isidori Pelus. 1. Epist. 125. & Cotelerius notis ad Patres Apostolicos Tom. 1. pag. 603. Habessini vero circumcisionem non probant ideo ut legi Mosaicæ satisfaciant, sed ex more civili illius gentis, (uti aures Indi perforant,) atque ut Christi exemplum imitentur, qui circumcidi se passus est. Circumcisionis nulla in Alcorano mentio, & tamen illa utuntur Muhamedani quoque, licet non octava die ut præter Judæos Sabæi, notante Bocharto in Phaleg, pag. 150, sed septimo demum, octavo vel etiam tertio decimo anno à nativitate ad exemplum Ismaëlis Abrahami filii. Confer Lud. Maraccium in prodromo confutationis Alcorani parte IV. fol. 39. Hadr. Relandum de religione Muhamedica pag. 59. Tho. Smithum Epist. 1. de moribus Turcarum p. 24. &c.

Circumcisionem apud Judæos semper fere peractam fuisse per Laicos, disputat Rich. Montacutius Tom. I. Originum Eccles. p. 81. & à quovis ejus rei perito administrari potuisse consentiunt Hebræi, notante Grotio de jure potestatum sacrarum circa sacra pag. 18. quem vide etiam ad Luc. I. 59. & interpretes ad Exod. IV. 24. 25. & 1. Maccab. I. 63. & 2. VI. 10. Jo. Frischmuthi diff. de circumcisione Ziporæ, Jen. 1668. 4. & Clariss. Georgii Elieferis Edzardi notas ad Avoda Sara cap. 2. pag. 299-305. licet Ziporam non per se sed per alios circumcidisse filium suum arguatur Rivetus ad Genesim pag. 443. & ad Exodum pag. 131. Sacerdotes certe nusquam, nisi Hierosolymis, erant: potuit tamen aliis opidis vicisque id fieri à Levitis per omnes tribus Israëliticas dispositis eo consilio, ut populum usquequaque legem DEI & judicia edoceret. Nam & Pascha quoque mactabant non Sacerdotes modo sed & Levitæ, 2. Chron. XXX. 3. qui si non sufficerent, etiam à quolibet patrefamilias potuisse id fieri observat B. D. Seb. Schmidius libro de Paschate pag. 187. licet ut idem pag. 191. monet in aliis sacrificiis mactatio alicui è populo haud permessa videretur fuisse. Confer pag. 201. 305. sq. ubi mulieris in agni paschalis mactatione partes fuisse, nullo exemplo probari posse affirmat. Alios scriptores de ritibus agni cœnæque paschalis laudavi capite superiore pag. 312. ubi de festo Paschatos: quibus addendi etiam qui sacram cœnam Christi Eucharisticam ex ritibus Judaicis illustrant, atque mox infra à me referentur.

XXV. Inter Sacramenta Novi Test. primum est Baptismus, de cujus ritibus in veteri Ecclesia usitatis consulendi libri * *Viccomitis*, Ambrosiani * Collegii Doctoris, Mediol. 1614. 4. & Paris. 1618. 8. ex quo pleraque desumpsit Casalius quæ in libro de ritibus Christianorum habet de hoc argumento. Doctissimus *Grægorius* jugæ lectionis Scriptorem hunc Vicecomitem vocat *Grægorius*, cujus præclaræ itidem de baptismo dissertationes existant; sed hæc in simplici vice editæ, & denique operibus Vossii junctim vulgatae Tom. VI. insertæ. Videndus etiam *Jo. Dallaus* libro primo de cultu antiquiorum Latinarum. *Jacobus Billius* in observationibus sacris; *Martene* libro de ritibus ecclesiasticis primo. *William Walk* in *Historia* pædobaptismi Anglice edita libro 2. cap. 9. *D. Balthasar*

* Hinc perperam Ambrosius dicitur Voëtio Tom. 3. diff. select. p. 231.

lius Sec. IV. T. 2. pag. 763-791. *Jo. Hoorbeckius* in *Miscellaneis sacris* p. 462. sq. *Frid. Ulr. Calixtus* in disput. de baptismo & antiquis circumcum ritibus 1650. habita, cujus §. 25. profiteretur se ex annotationibus & adversariis Parentis sui *Georgii Calixti* profecisse. *Gebhardus Theod. Meierus* de tribus novorum Ecclesie nascentis Christianorum. initiamentis. *Cassaris* quoque *Barthii* liber 150. adversariorum, totus est de veteribus ritibus & dignitate baptismi, sed hactenus ineditus. Tractatum de baptismo promisit *Antonius van Dale* lib. de origine idololatriæ p. 554. isque ipse est qui libro adversus Aristeam. de LXX. Interpretibus Amst. 1705. 4. edito subjicitur, de *Historia baptismorum Hebraicorum & Christianorum*.

De Judæorum baptismis & lotionibus variis immunitiei illegalis causa frequentatis adiri præterea possunt interpretes *Levitiici* & *Leydeckerus* XII. 9. de Rep. Hebr. De lotionem manuum *Pocockius* c. IX. *Miscell.* & *Buxtorfius* diff. VII. *Philologico Theol.* De baptismo initiationis s. Profelytorum *Seldenus* lib. 2. de pure naturæ cap. 4. & lib. 1. de Synedriis cap. 3. & lib. de Successione. in bona defunctorum cap. 16. *Jac. Altingius* Heptade VII. diff. 7. T. 5. *Opp. Wagenesilius* in Sota p. 1176. sq. *Grotius* Epist. 336. *Jo. Andrea Danzi* diff. Jen. 1688. *Hammondus* & *Lightsfootus* ad Matth. III. Et qui de Profelytiis Judæorum fusc egerunt *Lud. Ferrandus*, *Paulus Slevogtus*, *Leydeckerus* VI. 6. sq. de Rep. Hebr. & *B. D. Mayerus* parte 2. musei ministri Ecclesie pag. 500. sq. De Ethnicorum ablutionibus, expiationibus & regenerationibus per aquam agunt *Tobias Pfannerus* in theologia gentili c. 14. *Johannes præcipue Lomeierus* in suo *Epimenide* & *Joh. Ottonus* in theologia gumenis pag. 426.

Ut ad Christianorum Baptismum revertamur, præter scriptores sacrorum officiorum rituumque c. IV. laudatos, videndi *Severus Alexandrinus*, sive *Antiochenus* potius de ritibus baptismi, Syriace & Latine editus à *Guidone Fabricio* *Boderiano* Antvverp. 1572. 4. *Jo. Diaconi* epistola apud *Mabillonium* Tom. 1. musei Italici part. 2. pag. 69. sq. *Caroli M.* epistola encyclica de baptismo ejusque ritibus ad *Odilbertum*, apud eundem *Mabillonium* Tomo 1. *analectorum* p. 21. Epistola *Alcuini* & alia *Amalaris* *Trevirensis* de eodem argumento: *Theodulphi* *Aurelianensis* liber de ratione & ordine rituum baptismi ad *Magnum Senonensem*, quem à *Codice Corbejensi* ante *Sirmondum* edidit notisque illustravit *Menardus* ad *Gregorii M.* librum sacramentorum pag. 129. sq. *Ordo Baptismi* secundum usum *Aethiopum* Tom. 2. 7.

Bibl. Patrum edit. Lugd. pag. 634. ex editione Mariani Victorii Rom. 1552. 4. cum ejus institutionibus linguæ Æthiopicæ. *Leidrad* liber de sacramento baptismi ad Carolum M. apud Mabillon. Tomo 3. *Analectorum*, tum Epistola ad eundem Carolum de ritibus baptismi & abrenunciationibus in eo fieri solitis. *Jessei* sive *Tessei* epistola de expositione rituum Ecclesiæ in Baptismo.

Infantum baptismum nemo in Ecclesia in dubium vocasse legitur ante A. C. 1100. ut erudite probavit *Wilhelmus Wall* in libro jam secundum Anglice edito Lond. 1707. 4. *the History of Infant baptism*, in cujus introductione post *Lightfootum* & *Campegium Vitringam* II. 6. Observation. sacrar. pag. 306. seq. notat à Judæis etiam profelytos infantes baptizari solitos. Vide & *Petrum Cleniaccensem* contra Petrobrusianos (Anabaptistas suæ ætatis) T. 22. Bibl. Patrum edit. Lugd. pag. 1044. *Georgii Cassandri* opera pag. 668. sq. 1227. sq. *Henrici Hammondii* defensionem baptismi infantum Tomo 2. Opp. 70. *Wattsi* de pædobaptismo Tomo 3. Opp. pag. 440. sq. ne infinita alia Theologorum adversus Anabaptistas volumina jam memorem. Baptizandi adulti imbuebantur prius sacris Christianæ religionis dogmatis, unde nomen *Catechumenorum*, de quibus vide librum singularem *Tobii Pfanneri*, Vinarie 1688. 12. & *Mattheum Larroquannum* III. 1. Adversariorum sacrorum. Baptismi cujus conferendi solenne maxime in veteri Ecclesia tempus Paschatos festum & Pentecostes, & quandoque festum Epiphaniæ: Confer *Launoji* & *Jo. Nicolai*, Ord. Prædicator. dissertationes de veteri usu baptismi Paris. 1670. Adultorum baptismum præcedebat confessio peccatorum, ut præter alios docet *Tho. Milles* p. 18. ad *Cyrillum Hierosol.* Idem de Catechumenorum jejuniis agit pag. 38. & 43. Sed & pag. 45. de dogmatibus Ecclesiasticis quæ baptizandis exponebantur & pag. 75. de symboli traditione, quo veluti auctorabantur ad sacram militiam, atque sacris Christianis initiabantur, quemadmodum etiam Gentium Mystæ accipiebant certa signa, symbola & *ουρδηματα* profanæ suæ religionis, de quo videndus auctor *Historiæ Symboli Apostolici*, editæ Anglice Lond. 1701. 1703. 8. atque inde Lipsiæ Latine.

De exorcismi ritu & antiquitate speciatim consules opera *Georgii Cassandri* pag. 749. sq. *Elmenborstium* in notis ad Genadii dogmata ecclesiastica c. 31. *Tobiam Pfannerum* de donis miraculosis Ecclesiæ pag. 155. sq. *Tho. Milles* ad *Cyrillum Hierosol.* pag. 7. *B. Bebelium* Sec. IV. Tom. 2. pag. 775. sq. *Mennardum* ad sacramentarium.

Gregorii Magni pag. 132. sq. *Vossi* Historiam Pelagianam pag. 156. sq. *Severum* de ritibus baptismi pag. 45-59. *Goari* Euchologium pag. 335. 337. è quo disces etiam in Græca Ecclesia ritum hunc obtinere, quemadmodum de Russica, Græcæ Ecclesiæ filia, hoc testatur *Adamus Olearius* in itinere suo pag. 282. Videbis etiam ubi lubebit quæ de exorcismis Judæorum Christianorumque collegit *Antonius van Dale* de divinationibus idololatricis V. T. cap. 7. pag. 545. sq. 553. De formula: *Abrenuncio Satana & omnibus operibus ac pompis ejus*, quam erecto corpore, protensa manu, facie ad occidentem versa dixisse docet *Cyrillus* Hierosol. I. 2. Catech. Mystag. ad *Matthiam Zimmermannum* in libro *Fiunt non nascuntur Christiani* §. 81. & in *analectis* pag. 528. sq. Postquam Sathanæ abrenunciassent, *symbolum* recitarunt baptizandi vultu ad orientem converso. Vide eundem *Cyrillum*, pag. 283. & *Joh. Pearsonium* ad *Symbolum* pag. 21. De baptismo *Clinicorum* sive *Catechumenorum* quos morbus occupabat, sive aliorum qui ne post baptismum in peccata graviora prolaberentur illud libenter ad mortem imminentem differebant, videndus *Marquardus Gudius* in *dis.* sub *J. Andrea Bosio* habita *Jenæ de Clinicis Vet. Ecclesiæ*, & *Joh. Hildebrandus* in *arte bene moriendi* cap. 3. *Suicerus* in *observationibus sacris* pag. 68. sq. & *Petrus Lambocius* *notis ad vitam S. Anselmii*.

Immersionem in aquam, Apostolicæ traditionis esse contendunt *Norrbonus Knatchbull* ad *1. Petr. III. 20.* *Gabriel Towerfon* libro *Anglico de baptismo*, de quo *Act. Er. 88. p. 244.* *Carolus Maria de Feil* ad *Act. II. pag. 47. sq.* & *VIII. pag. 180.* *Salmasius* *apparatus de primatu Papæ* pag. 192. *Schlichtingius* ad *Joh. I. 26.* aliique. Contra *Joh. Lightfootus* immersionem pro illicita & mera εμελοθηροκεία habuit, quoniam verbum טבילי ubi de sacris baptismis in V. T. & de actu transeunte accipitur, semper (ut notat ille) significet adpersionem. Vide *Joh. Lightfooti* *Vitam operibus illius præmissam* 2. Sane adpersionem in baptismo etiam antiquissimi in Ecclesia usus fuisse præter alios observatum *Bevoregio* ad *Synodicum M.* pag. 30. & verbum βαπτίζω utrumque denotat, mergere & abluere. Confer *Hammondum* ad *Marc. VII. 4.* *Vossium* de baptismo pag. 37. sq. *Forbesii instructiones* pag. 502. sq. & *Pocockii* *Miscellanea* pag. 402. De baptismo per

immerfionem fimul in aquam & superfufionem aquæ collato vide *Job. Mabillonium* Tomo 1. mufei Ital. pag. 73. 81. & *Job. Ciampinum* in explicatione duorum farcophagorum, baptifmi ritum indicantium, quæ recenſetur in Actis Er. A. 1698. pag. 46. atque integra inferta eſt Muſeo Minervæ Venetæ (Galeria di Minerva) Tom. 2. pag. 77. Immerfio totius corporis vel capitis tantum, aut etiam adperfio in veteri Eccleſia vel ſimplex erat ad demonſtrandam Dei, Eccleſiæ, fidei, baptifmi unitatem: confer *Voſſium* de baptifmo pag. 44. ſeq. & *Viccomitem* IV. 8. vel triplex ad fidem SS. Trinitatis & Chriſti poſt triduum è ſepulchro procedentis teſtandam, quem morem Apoſtolicum fuiſſe non dubitat, & hodieque obſervari optat *Beveregius* II. 6. codicis Canonum Vindicati, ad triplex Dei beneficium ob oculos ponendum, Patris nos adoptantis, Filii ſanguine ſuo nos abluentis, & Spiritus S. fidem in baptifmo obſignantis. Vide & *Thomam Miſſes* ad *Cyriſtum Hieroſol.* pag. 286. qui de candidis baptizatorum ſtola agit pag. 34.

De *patrinis* eorumque officio & origine (quam ex *Ec. VIII.* 2. male repetunt *Tremellius* & *Junius*, alii ab *Hygino* Papa) videnti *Auguſtinus* ſerm 163. de tempore, *Jonas Aurelianenſis* de inſtitutione Laicali lib. 1. cap. 6. Tomo 1. ſpicilegii *Datheriani* pag. 19. *Beveregius* ad Canon. 3. *Nicænum arabicum* pag. 213. *Stenborſtus* ad *Dogmata eccleſiaſtica Gennadii* pag. 143. & 200. *Saicerus* in *πεποιητος*, *Menardus* ad ſacramentarium *Gregorii M.* pag. 107. *Guilelmus Saldenus* in *Otiis divinis* III. 7. *Zimmermannus* in *analectis* pag. 392. ſq. & præ cæteris vir Ampliſſimus *Gerhardus von Maſſicht* in *Schediaſmate de ſuſceptoribus infantium ex Baptifmo*; eorum origine, uſu & abuſu, *Duisburgi* 1670. 8. *Judæi* circumcidendis infantibus unum tantum adhibent ſponſorem: vide *Buxtorf*, *Synagog. Judaic* pag. 92. & 95. & 101. prohibitumque pluribus liberis unum ſuſceptorem rogare. Sic & *Græci Chriſtiani* unum tantum patrinum advocant, ut patet tum ex aliis tum ex confeſſione *Metrophanis Critopuli* p. 87. Antiquis temporibus fidejubebant ad ſacrum baptiſma pro liberis ſuis parentes ipſi, ut notavit *Baluſius* ad homiliam XII. *Cæſarii Arelatenſis*. De eo quod *maſculi maſculos, foeminae foeminas* ſuſciperent vid. *Cotelerius* Tomo 1. *patrum Apoſtol.* pag. 288. In *Latina Eccleſia* jam à decimo uſque ſeculo exiſtimatum eſt per patrinum officium conjugia

jugia impediri, postquam patrinorum connubium interdixit Theodoros II. Papa: Conf. *Theoph. Raynaudum* Tomo IX. operum pag. 167. sq. agentem de spiritali paternitate susceptorum: Hinc duo tantum concessi diversi sexus patrini, ne multitudine eorum matrimonia impedirentur. Hinc parentes quoque patrinorum fungi munere desierunt, siquidem & Papa Deusdedit rescripserat ad Gordianum Hispalensem, cohabitare deinde illos amplius non posse. De S. Petro, cui cognomen *compater*, vide Acta Sanctor. ad diem XV. Junii T. 2. pag. 1090. Sanctorum imagines, patrinorum munere ut fungerentur advocatas notavit *A. Pagi* in Critica Baroniana ad A. C. 825. n. 25. De patrinis etiam varia collegit *B. D. Mayerus* in museo ministri ecclesie part. 3. pag. 108. seq. in qua ut & part. II. pag. 1. seq. agit & de Baptistis, de quibus vide præterea sis *Saussain* de Mysticis Gallie scriptoribus pag. 176. sq. ubi S. Lino illorum inventionem tribuit: *Jo. Henr. Waderkampii* librum de baptisteriis, excusum Helmst. 1703. 8. *Thomam Milles* ad Cyrillum Hierosol. pag. 278. De calice baptismali, quo recens baptizatis lac & mel porrigebatur vide *Jo. Sartorii* meletemata Hist. Ecclesiasticæ diss. 7. p. 49. sq. *B. Bebelium* Sec. IV. Antiquitatt. Eccles. p. 788. & quæ viri docti ad Epistolam S. Barnabæ c. VI.

Quamquam Johannis baptismum *πλυνν* sive perfectum fuisse negabant olim Novatiani, & nonnulli etiam ex Patribus Ecclesie illud tantum exitisse ajunt *βαπτισμα* Isagogicum *μετανοιας*, non *υψευδίας*, confer *Montacurium* Tomo 1. Originum Eccles. pag. 386. sq. & *Thomam Milles* ad Cyrillum Hierosol. pag. 287. tamen *Eulogius* apud *Photium* Cod. 280. pag. 878. sq. recte illud docet perfectum ac divinum fuisse, de quo plura Theologi, unum baptismum Johannis & Christi adversus Socini scholam gravissimis argumentis afferentes. Ac Johannem Baptistam Dei jussu Joh. I. 33. Baptismum circumcisionis loco primum cœpisse introducere, probe observat *Buxtorfius* præf. ad Synagogam Judaicam, licet *Schickardus* cap. 5. de jure Regio Hebræorum pag. 320. ait Judæos ad differentiam Samaritanorum circumcisioni baptismum addidisse. Sed illum proselytorum baptismum posterius longe receptum fuisse à Judæis, disputat *Jo. Ovvenus* p. 426. Theologum enim certe ante Johannem exitisse nullo testimonio certo constat.

Imminente mortis periculo apud veteres Christianos nemi-
mini Catechumeno nec catechumenatus desertori, ac ne gentili
quidem baptismum quovis modo petenti denegatum, probat Jo-
ninus lib. X. de poenitentia cap. 8. Mortuos * etiam baptizabant
Marcionita teste Philastrio haereti 49. quod ab Ecclesia semper re-
jectum fuit, atque prohibitum, ut Can. 18. & 20. Codicis Africani,
neque probatus Cerinthianorum, si talis ullus Apostolorum avo-
mos vicarii. ** pro mortuis baptismi, ad quem respiciat
stolo 1. Cor. XV. 29. scribit Epiphanius haereti 28. Tomo 1. ubi
cum Paulus nihil aliud illo loco videatur intelligere per
ζεῶν ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, quam quod Rom. V. 3. dixit baptizari in mor-
tem Christi, εἰς τὴν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν, ut recte vidit olim,
auctor Commentarii in Pauli Epist. qui inter Hieronymi opera
editur, ac nuper in peculiari ad hunc locum diatriba Lin-
1704. edita praestantissimus Vir D. Godfridus Olearius. Paulo
ter Cosmas Indopleustes VII. pag. 280. βαπτίζονται οὐκ ἔτι
τῶν ἡμετέρων νεκρῶν σωμάτων καταδύοντες, ἐν τῷ ὕδατι ἕως ἄνευ
ἀπερτεῦθαι, μιμηταί τε θανάτου καὶ ἀνάστασις. Ildorus Ecl. lib.
221. βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν φέρει σωμάτων εἰς ὄψιν ἕως
τασκευσθῆναι πείνοντες. Similiter Tertulianus V. 10. contra
Chryostomus & Theophylactus in 1. Cor. &c.

* Nectarius Patriarcha Hierosol. confutatione Imperii Papae in Ecclesia
ante annos non ita multas Ostroboe sive Lechia, Sarmatiae civitate
dam, dignitate Caelii filiam Mariam per Jesuitam quempiam ab Ec-
comunione ad Papismum amplectendum persuasam, cum de
salute sollicita ex ipso responsum tulisset eos, quoniam extra Romae
siam diem obissent, haud dubie aeternis ignibus addituros esse, hanc
miseratione perpetuis verbis, & moerore propensam confusum, quod
nec Jesuita, ne despondero, inquit, animum, est enim modus ut
salutem consequantur. Quippe mater Catholica Romana Ecclesia
modos salutis, illis etiam concedendos animabus quae in inferno
auditis illa gemebunda ac praegaudia lacrymas fundens, de illis
explicare cupules, inquit. Ille autem praesentem esse salutem, si
illa, & a Catholico sacerdote baptizentur, Goddilius sicut Gab-
diunt itaque mortuorum cupules, adstante & vidente illa, cum
suis aqua benedicit, eamque ollibus superinfundit, nomen baptis-
poinisq; in tumulos iterum reliquit, abestis, inquit, in
Ite factum est.

** Vicarii baptismi morem Marcionitis etiam tribuit Chryostomus
eo Theophylactus atque Harmenopolus praecipue p. 164. de
ad 1. Cor. XV. 29. W. Wall Historiam padobaptismi p. 29. sq. & Anton
Daleid. de Antiquitatibus pag. 137.

Ineptum & antiquioribus Christianis inauditum morem baptizandi campanas jam supra pag. 374. attigi, nunc tantum addere liceat quod *compares* etiam illi baptismo advocati, atque ut in Imp. Maximiliani gravamine § 1. nationis Germanicæ habetur in Tomo 1. rerum expetendarum & fugiendarum pag. 365. innumeri, præcipue vero, quoniam munera lultrica afferre necesse, *fortuna polientes, qui baptizatiōis tempore funem quo campana ligata est tangunt, ac suffraganeo præcunte omnes pariter respondent ac campana nomen ingemunt, vesteque nova eam induunt.* Exemplum ejusmodi literarum quibus Senatus Tenstadiensis A. 1516. ad campanæ baptismum, ut patrinarum partes obeat, invitatur, habes in Jo. Christoph. Olearii Syntagma 1. rerum Thuringicarum pag. 364. sq. & quoniam per breves sunt, hoc etiam loco pace ut confido lectoris à me apponentur:

Denen Ehrsamten / Weisen / Burgermeistern zu Tenstett / unsern besonders Günstigen fördern. Unsere freundliche Dienste zuvor / Ehrsame / Weise Herrn / wir seynd willens / wils Gott / unsere Glocken auf den Sonntag Exaltationis S. Crucis nechstkommende / nach Ordnung der heiligen Christlichen Kirchen zu weihen und räuffen lassen : Ist unsere göttliche Bitte / wollet auf vermeldte Zeit um Gottes Willen bey uns / sammt andern unsern guten Freunden erscheinen / und Groß-Päte mit seyn. Wollet das Ehn von dem Allmächtigen Gott / und dem Patrono S. Sixto und der H. Jungfrauen S. Julianen nehmen. So wollen wirs willig gerne verdienen. Datum Sonntag nach Egidij anno 1516.

Curt und Claus Ditzhumb von Eckstett
saupt den Altar. Leuten.

Cum sacro baptismo infantum vel Catechumenorum in veteri ecclesia conjunctum erat *chrisma* sive unctio totius corporis recens baptizatorum, facta oleo *σωοχρισμ*, ut *Cyillus* Hierosol. auctor est Catechesi Mystagog. 2. p. 285. ad exemplum Christi Spiritu S. post baptismum uncti, id. p. 289. De illo more videri possunt *Grotius* Epist. 357. 350. 318. *B. Bebelius* Sec. IV. Tomo 2. pag. 783. sq. *Salmasius* in apparatu ad primatum Papæ pag. 84. ubi peculiarem suum de *Chrismate* tractatum memorat, sed nunquam editum, *Cotelerius* ad Patres Apostolicos Tomo 1. pag. 287. sq. *Elmenborstius* pag. 144. ad Gennadium

rum de dogmatibus Ecclesiasticis. Per huiusmodi confirmationem sive per hoc Chrisma etiam baptismi ab hæreticis quibusdam * ut Novatianis, Arianis, Macedonianis, Apollinaristis & Tessaescædecatis dati vim suscitari plerique existimabant. Quorundam ut Meletianorum, Nestorianorum, Eutylianorum & Donatistarum ne Chrismatio quidem à Catholicis iterabatur, sed sola manus impositione & jejuniis renovabatur. Vide *Theodori Studita* Epistolas T. V. Operum Sirmondi pag. 314. *Quessellum* ad Leonem M. pag. 795, sq. & 910. b & *Joannem Morinum* lib. 9. de pœnitentia cap. 11. In quibusdam Ecclesiis totum confirmationis sacramentum non chrismate, sed sola manuum impositione celebratum est. Confer *Grotii* Epist. 329. Duplicis etiam chrismatismis usus in veteri Ecclesia, unius, antequam in aquam descenderent baptizandi, vide *Menardum* p. 73. sq. ad Gregorii Sacramentarium: alterius statim post baptismum. Confer *Tho. Miles* ad *Cyrill.* pag. 289. priore totum corpus, tanquam athletarum adversus dæmonem pugnatorum: posteriore frons, aures, nares & pectus (*Cyrill.* pag. 290.) inungebantur. Chrismate huiusmodi hodieque utuntur præter Romanam ecclesiam Christiani Græci & alii plerique Orientales. Confirmationis quædam species per manuum impositionem & benedictionem etiamnum in usu est apud Anglos, atque in quibusdam ecclesiis etiam nostris Lutheranis, ut Pomeranicis, Luneburgensibus, Holsaticis, aliisque. Confer *Trogilli Arukiel* librum Germanice editum qui inscribitur *Christliche Confirmation der Catechumenen*, *Schleswig* 4. 1694. quo libro ritum illum in Holsatia reducendum suavit, & Principi suo persuasit, cujus in calce libri mandatum de ea re typis expressum extat. Cæterum Confirmationem esse sacramentum proprie dictum N. T. hoc est ritum externum à Christo præceptum, sub conditione promissionis impetrandæ (alioqui enim sacramentum de quacunque re & actione sacra dici nemo ignorat) inficiantur Protestantes, Vid. *Hugo Grotius* Epistola 329. *Marcus Antonius de Dominis* lib. V. de republ. ecclesiastica c. V. §. 7. sq. *B. Samuel Benedictus Carpzovius* in *Antimasenio* pag. 992. seq. Bene-

* Alios Hæreticos rebaptizabant, illos præcipue, qui circa baptismum ipsum aliquid mutarent: ne dicam fuisse qui cum Agrippino & Cypriano baptismum hæreticorum quorumcumque valere inficiarentur, quod *Stephano* Episcopo Rom. & plerisque aliis merito haud placuit. Vide quæ *Viri docti* ad *Cyprianum*, & contra *Donatistas* *Augustinus*: ad *Facundium* librum X. *Sirmundus*, *Baluzius* ad *Vincentium* *Lerincensem*, *Beveregius* ad *Canonem* 47. *Apostol.* & *Launoyus* parte VIII, Epistola 15.

Benedictus Pictetus in *Theologia Christiana* XV. 35. & *Job. Dallaus* de confirmatione, & extrema unctione *Genev.* 1659. 4. qui cum improbare etiam ritum illum videatur, impugnatus est non modo à Pontificiis ut *Jacobo Sambauvio*, sive *de Sainte Beuve* in libro de confirmatione, de quo *Elias du Pin* Tomo 18. *Bibl. scriptorum Eccles.* p. 201. sed etiam inter ipsos Protestantes præcipue ab Anglis ut *Jeremia Taylor* in Tractatu de confirmatione, & *Hénr. Hammond* lib. de confirmatione qui Oxoniæ editus est 1661. 8. & Tom. IV. operum *Hammond* recusus. De confirmatione præterea videndi interpretes *Epist. ad Hebræos* c. VI. v. 2. *D. Christianus Korbolt* disputatione IV. anti *Baroniana*, *Jo. Forbescius* lib. IX. instructionum historico-théologicarum cap. 4. *Edmundus Martene* de ritibus sacris Ecclesiasticis lib. 1. *Ménardus* ad *Gregorii Sacramentarium* pag 143. sq. *Josephus Vicecomes* in observationum Ecclesiasticarum volumine * secundo, in quo veteres Confirmationis cerimonix demonstrantur, *Mediolan.* 1618. 4. *Lucas Hoffenius* in diss. duplici de forma & ministro Sacramenti confirmationis apud Græcos, *Rom.* 1666. 8. Nam circa formam quoque Chrismatis variatum, cum in Ecclesia Romana in fronte vel vertice tantum aut in pectore ungent, Græci vero, atque Syri etiam teste *Severo Alexandrino*, ungant totum corpus. Græci statim jungunt chrisma baptismo: Latini unguunt post septimum à baptismo annum. Latini per Episcopum, Græci per presbyterum etiam, confer *Magthann Larroquannum* III. 7. *Adversarior. sacr. Allatium* de Synodo Photiana pag 523. sq. Ordo Confirmationis secundum usum Æthiopum extat Tomo 27. *Bibl. Patrum* edit. *Lugd.* pag. 643. Officium sacri unguenti in Græca Ecclesia & de materia Chrismatis vide in *Goari Buchologio* pag. 628. usque 646. De formula confirmationis deprecatoria *D'Éus te ungat in vitam aternam*, vide notas *Benedictinorum* ad *S. Ambrosium* Tom. 2. pag. 360. Nota etiam sunt eruditæ quæ de confirmatione non iteranda, & per Episcopum vel presbyterum administranda, acriter disputata sunt inter *Sirmondum* T. 4. *Opp.* & *Petrum Aurelium* *Parif.* 1646. fol. occasione *Canonis Arausicani*, de quo adeundus etiam *Grotius* Epistola sæpius jam laudata 329. Cæterum *Jobannis Morini* liber de confirmatione, in qua à Diaconis etiam illam administratam contendit teste *Rich.* Si none Tomo 1. *Epist. select.* pag. 8. non vidit lucem. Catechumenis

Ddd

nis

* Primura est de ritibus baptismi, tertium & quartum de ritibus & apparatu Missæ.

nis antequam ad sacram coenam admitterentur, datum *sal* velut in symbolum futuræ communionis, de quo ritu vide Steph. Morini *diff.* 3. pag. 109.

XXVI. De Sacræ Coenæ sive Eucharistiæ ritibus agunt vetera monumenta, quæ collecta sunt à Georg. Cassandro in Liturgicis, quibus subiectus & Ordo Romanus de officio missæ. Liturgiæ sub Jacobi & aliorum Apostolorum, ipsius etiam Christi & Mariæ nomine jactatæ: Liturgiæ Basilii M. & Joh. Chrysoptomi sæpius Græcæ & Latine editæ, de quibus dixi ad Allatum de libris Ecclesiasticis Græcorum: & scripta aliorum Patrum de ritu Missæ, Græcorumque recentiorum Latine vulgata à Claudio de Sanctes Antvverp. 1562. 8. Variæ liturgiæ veteres insertæ Tomo 1. & Tomo 27. sive ultimo Bibliothecæ Patrum editionis postremæ Lugdunensis. Liturgica à Jacob. Pamelio collecta. Colon. 1571. 4. 2. Tomis. Scriptores de divinis officiis à Melchiore Hittorpio editi Colon. 1568. fol. & per G. Ferrarium Rom. 1591. Paris. 1610. fol. *Cornelius Schuktingius* in Bibliotheca Ecclesiastica, Colon. 1599. Liber sacramentorum Gregorii Papæ, cum notis Hugonis Menardi Paris. 1647. 4. & in nova Operum Gregorii editione, quam Monachis Benedictinis debemus, Paris. 1705. fol. T. III. Eiusdem Gregorii missam græcè versam esse à Georg. Codino & Emanuele Chrysolora testatur Leo Allatus de Georgiis p. 362. sq. Codices sacramentorum 900. annis vetustiores Ecclesiæ Romanæ & Gallicanæ editæ à Josepho Mariæ Thomasio sive Caro, Rom. 1680. 4. Caroli M. libellus ad Alcuinum de Sacrificio Missæ & ratione rituum Ecclesiæ à Wolgango Lazio cum aliis ejusdem argumenti opusculis editus Antvv. 1560. 8. Joh. Bona in libris 2. rerum liturgicarum, quibus subiecit Missam latinam veterem, quam vulgaverat Matthias Flacius Argentinæ 1557. 8. de qua vide etiam Struvii *Bibl. antiq.* A. 1706. p. 273. sq. Joh. Mabillonii de Liturgia Gallicana libri 3. & Tomus secundus musei italici, Commentarius prævius ad Ordinem Romanum &c. Liber gallicus Paris. 1697. 8. à Granicolasio Doctore Sorbonico editus sub titulo: Veteres Liturgiæ s. ratio missam celebrandi per singula sæcula, in Ecclesiis Orientis pariter & Occidentis. Edmundus Martene lib. I. de ritibus veterum Ecclesiasticis: Lazari Andreæ Bocquilloti tractatus historicus de Liturgia Sacra Gallice editus Parisiis 1701. Severus Alexandrinus (sive Antiochenus potius) de ritibus sacræ Synaxeos apud Syros Christianos
recc-

receptis Antvverp. 1577. 4. Syriace & Latine. Liturgia *Coptica* apud Kircherum pag. 37. sq. Prodromi Copti : Dioscori Liturgia à Jobo Ludolfo *Aethiopico* & Latine edita in calce Lexici aethiopici. De ritu Missæ in magna Kairo, Hottingerus Tomo V. Hist. Eccles. pag. 53. sq. His addendi scriptores de Officiis Ecclesiasticis Isidorus Hispalensis, Alcuinus, Beda sive quisquis auctor scripti de Officiis (quod Tomo VII. Operum Bedæ legiur, quodque pro vix dignis illo Doctore collectaneis habet Quesnellus pag. 551. ad Leonem M.) Hugo de S. Victore aliique supra cap. IV. §. 3. à me laudati & in Hittorpiana; aliisque jam à me memoratis collectionibus fere obvii : E recentioribus *Cl. Vilette* in libro cui titulus : les raisons de l' office & ceremonies qui se font en l' Eglise Catholique Apostolique Romaine, Paris, 1611. 4. & Rothomagi 1638. 8. *Carolus Guierus* Jesuita Gallus in *Ordine generalis & perpetuo divini Officii recitandi* fol. Jo. Voisinius quoque opus Liturgicum 2. vel 3. tomis in folio molitus est teste Rich. Simonio II. 34. Epist. select. p. 225. sed lucem quod sciam haud vidit.

De cœnæ Dominicæ qualis à Christo ipso post cœnam paschalem instituta fuit, ritibus & forma agunt *Josephus Scaliger* libro VI. de emendatione temporum pag. 572. sq. *Paulus Fagius* ad Targum Onkelos Deuteron. VIII. *Job. Buxtorfus* in diss. de cœnæ dominicæ primæ ritibus & forma, quæ extat inter ejus dissertationes Philologico-Theologicas, ubi & Vindiciæ hujus diatribes adversus Ludovicum Capellum subjiciuntur. *Huetius* pag. 276. sq. *Alnetanarum* quæstionum, *Jacobus Lydus* in sacra cœna literatorum, Tomo 10. fasciculorum Crenii. *Rudolphus Cudworth* in vera sententia sive recto judicio de cœna Domini, libello erudito Anglice edito, fol. *Job. Owenus* pag. 427. sq. *Theologumenon* & *Richardus Simon* in collatione ceremoniarum Judaicarum cum Ecclesiasticis, quam Leonis Mutinensis libro de ritibus Hebræorum is subjunxit, & ex Gallico latine vertit Jo. Valentinus Grosgebaverus. Ritus ac sententiam veteris Ecclesiæ circa sacram Eucharistiam persequuntur E nostratibus *Henricus Rixnerus* de institutis ac ritibus veterum Christianorum circa S. Eucharistiam, & de communionem Laicam, peregrinam ac præsanctificatorum Helmst. 1670. 1673. 4. *D. Dorschens* ad diatyposin Concilii Nicæni de S. Cœna, & in Mysaria Missæ: *D. Jo. Febrinus*

rius in elaborato opere de origine & superstitione Missarum in honorem Sanctorum celebratarum Lips. 1707. 4. *Joach. Hildebrandus* in arte bene moriendi cap. 5. ubi de Eucharistia infantibus & morti vicinis data, *B. Bebelius* Sec. IV. T. 2. p. 791-821. E Reformatis scriptoribus *Isaacus Casaubonus* adversus Baronium Exerc. XVI. *Philippus Mornæus* & *Edmundus Albertinus* in libris de Eucharistia, *David Blondellus* de Eucharistia Vet. Ecclesiæ, Sarravii cura A. 1640. editus, *Dallæus* lib. 3-9. de cultibus religiosi latinorum, *Claudius Salmasius* in libro de transubstantiatione & in libro altero s. epistola ad Julium Pacium, de Hugonis Grotii voto pro pace, quos utrosque sub larvato Simplicii Verini nomine vulgavit. E Romanæ Ecclesiæ doctoribus denique *Josephus Vicecomes* de antiquis Missæ ritibus & apparatu, 2. Vol. Mediolan. 1620. & 1626. 4. *Theophilus Raynaudus* Tomo VI. Opp. *Edmundus Martene* de ritibus Eccles. lib. 1. *Gabriel Alaspineus* in Observationibus Ecclesiasticis, *Fronto Ducaus* contra Mornæum, *Perronus* à *Michaele Fauchero* oppugnatus. Inter veteres ipsos videndi maxime *Justinus Martyr* Apolog. 1. p. 98. ac *Cyrillus Hierosol.* Catechesi myltagog. IV. & V. Circa sententiam & ritus recentiorum Ecclesiarum orientalium, Græcæ præcipue, consulenda sunt scripta, quæ in utramque partem edita sunt ab annis circiter quadraginta à Pontificiis, *Antonio Arnaldo*, *Nicolio*, *Albatio*, *Nibusio*, *Petro Arcudio* ejusque adversario *Jo. Baptista Catumsyrto*, *Richardo Simone*, *Eusebio Renaudoto*, aliisque: & à Protestantibus *Job. Claudio* (qui opus de perpetuitate fidei Ecclesiæ Catholicæ circa Eucharistiam Gallica qua scriptum est lingua erudite oppugnavit) à *Job. Henr. Hostingero*, *Elia Veilio*, *Thoma Smitho*, *Job. Aymonio* &c. ut omniam Cortesium Branam Maracæum de Græcæ & Latinæ Missæ consensu, editum Neapoli 1603. 8.

XXVII. Pœnitentiæ publicæ, cui in veteri Ecclesia graviora peccata, idololatria maxime, * adulterium & homicidium subijciebatur: gradus, processus, ritus, relaxationem aliaque ad eandem vel nascentem & confirmatam, vel degenerantem atque expirantem spectantia præter alios omnes fusc atque erudite persecutus est *Job. Morinus* Blesensis, Congregat. Oratorii presbyter in opere erudito & laborioso de sacramento pœnitentiæ, post primam editionem Paris. 1650. jam bis excuso Bruxell. 1685. & Venet. 1702. fol. in quo etiam plures veteres pœnitentiales libelli tum Orientalis tum Occidentalis Ecclesiæ exhibentur, nec minus traditur quid

Judzi

* Ex Actor. XV. 20. vide Possinum ad S. Nili Epist. 2. p. 367.

Judæi de pœnitentia, confessione & excommunicatione statuerint. Videndæ etiam Jo. Morini Exercitationes Ecclesiasticæ, in quibus potissimum agitur de pœnitentia & pœnis Clericorum. De quibus adhibet etiam Valesium ad Socratem pag. 88. & observationes Ecclesiasticas Gabrielis Albaspinæi. Initio videtur *machis, homicidiis & idololatriis* nulla prorsus concessa fuisse publica pœnitentia, quam à Deo pœnitentes in gratiam recipi posse, & modo veraciter pœnitentia ducantur, recipi neutiqum negabant. *Machos* primus admisit ad publicam pœnitentiam Papa Zephyrinus, Montani discipulis vehementer contra obnitentibus, inque his Tertuliano cap. 5. de pudicitia, & Catholicis quibusdam in Africa Episcopis. *Idololatriis* s. in Idololatriam lapsis pœnitentia dari cœpta est à Cypriano, tum mox Romæ à Clero Romano, dum sedes vacaret, & à Cornelio exinde Papa. His acriter obstitere Novatiani, pacem idololatriis ab Ecclesia dari aut eos ad pœnitentiam publicam admitti posse negantes. In Concilio I. Arelatensi, Apostatis qui communionem ante non petierint. eam in fine vitæ negandam esse decernitur canone 23. *Homicidiis* pœnitentia concessa est canone 21. & 22. Ancyrano Canon. 13. Nicænus nemini in exitu vitæ viaticum petenti negandum esse constituit, aliter quam decretum fuerat in Canonibus Concilii Eliberini quod A. C. 303. celebratum esse contendit illustrissimus Agvirre Tomo 2. Concil. Hispaniæ p 8. Constat tamen & hoc, graves peccatores, si post exhibitum viaticum iterum reconvalescent, non inter fideles statim computatos, sed inter pœnitentes denuo rejectos fuisse. Nunquam vero pœnitentia publica eidem homini super peccato repetito bis concessa; & Clerici quicumque in publicam pœnitentiam incidissent, per totam vitam à clero exulare jussi sunt, non sane ob pœnitentiam, sed ob atrox crimen publicumque, cujus causa pœnitentiæ obnoxii fuerant. Nec juvenibus data pœnitentia sed adultis tantum, neque conjugatis nisi ex consensu partium, adde Baluz. ad homiliam 2. Cæsarii Arelatensis Tom. 27. Bibl. Patrum p. 341. Ita & foeminae ad pœnitentiam admittuntur, ut idem ad homiliam 1. pag. 340. docet Varii porro pœnitentiæ gradus * erant jam ante Concilium.

Ddd 3

Ancy-

* Cum his gradibus pœnitentiæ conferunt nonnulli gradus initiationis in Mysteriis Gentium de quibus Olympiodorus: *ἐν τοῖς ἱεροῖς ἠγάγτο μὲν αἱ πάνδημοι καθάρσεις, εἶτα ἐπὶ ταύταις αἱ ἀπὸ ῥητότερον ἰ μετα ταύτας, εὐσέβειαι, καὶ ἐπὶ ταύταις μνήσεις ἐν τέλει ἐπιπτεία.*

Ancyranum A. C. 314. celebratum usu recepti, per quos, in crimina prolapsi si serix emendationis fidem fecissent, paulatim cum Ecclesia iterum reconciliabantur. Illi gradus sunt, Fletus, auditio, substratio, consistentia. Cum scilicet peccator peccata sua coram sacerdote confessus, seriumque super illa dolorem testatus fuisset, in *fletu* sive primo gradu poenitentix extra Ecclesix tectum sub dio (confer Christoph. Sontagii Exercitationem de *bicinantibus* s. *Χειμαζομάνοις* Aldorf 1705.) versantes, barba vel tonsa vel incompta, lugubri habitu, cilicio induti ac cinere conspersi (vide Tho. Milles ad Cyrillum Hierosol. pag. 27.) ante fores Ecclesix stabant flentes, & à fidelibus pacem exorabant. (Baluz. ad homiliam 1. Casarii Arelat.) Hoc cum per statum tempus fecissent, ad *ἀκρόασην* sive *auditionem* admittebantur, qui secundus poenitentix gradus fuit, quo inter Catechumenos, in aditu templi s. exteriori parte erat illis orandum atque commorandum. Tertius gradus *ὕπνωσις* *substratio* erat, cum postea liceret ipsis templum ipsum ingredi, sed ita ut retro ambonem sese prosternerent & deinde cum Catechumenis iterum egrederentur. Hoc cum per aliquot annos, menses vel quodcunque tempus definitum fuisset, frequentassent, tunc ad quartum poenitentix gradum *οἴκησιν* *consistentiam* admittebantur, qua integrum erat illis inter fideles stare & orare, nondum vero ad *μῦθεον* sacrae Synaxeos accedere. Quod demum licebat, cum per poenitentiam absolutam Ecclesix plene reconciliati inter fideles iterum computarentur. Hanc veteris Ecclesix disciplinam circa poenitentiam illustrant præter *Johannem Morinum* in jam laudato præclaro opere de sacramento poenitentix, *Jacobus Sirmundus* in historia poenitentix Paris. 1651. 8. Tomo 3. opusculorum atque inter Opera junctim edita Paris. 1696. fol. Tomo IV. & ad calcem dissertationum IV. *Jo. Bartholdi Niemeieri* Theologi Helmst. de disciplina Ecclesiastica, Hanov. 1702. 4. *Joannes d'Arvis* de Canonica Ecclesix disciplina circa poenitentiam, Paris. 1625. 8. *Gabriel Albaspinus* Aurelianensis Episcopus in observationibus Ecclesiasticis, quæ Paris. 1623. & curante Gebh. Theodoro Meiero Helmst. 1672. 4. prodierunt, & in epitomen etiam redactæ notisq; illustratæ sunt à Jo. Georgio Kettenbellio. Ibid. 1657. 4. *Job. Filesacus* in Syntagmate de poenitentia, Parisiis 1633. 8. *Marianus Victorius* Reatinus idem cujus eruditæ in Hieronymum notæ extant, *Historia de sacramento Confessionis*
& de

& de antiquis pœnitentiis. Rom. 1621. 8. *Dionysius Petavius* ad hæresin 59. Epiphaniï, & in diatriba de pœnitentia & reconciliatone, veteris Ecclesiæ moribus recepta, in notis ad Synesium pag. 60. seq. & libris VIII. de pœnitentia publica & præparatione ad Communionem, Gallice Paris. 1644. 4. & è Gallico Latine in Amsteldamensi editione dogmatum ejus Theologicorum Tom. IV. A. 1700. *Johannes Forbesius* libro XII. instructionum historico-theologicarum, *Suicerus* in μετανοια, ἀπορρομαγ ὑποπίπτωσις, πρόσκλαυσις &c. ac capite 1. observationum sacrarum. *Matthæus Lerroquanus* libro Adversariorum sacrorum tertio: *Jo. Hoornbeckius* cap. XVI; Miscellaneorum sacrorum, *Jo. Jacobus Hottingerus* in biga dissertationum de pœnitentia primitivæ & Romanæ Ecclesiæ, Tiguri 1706. 4. *D. Egidii Stranchii* exercitatio de prisicis pœnitentium ritibus, *Jo. Henrichus* de pœnitentia lapsorum, Rintelii 1699. 4. *Jacobus Gatten* libro I. Observationum c. 8 B. *Antoni Reiseri* kurze Anweisung / wie es in der Kirchen Gottes mit der öffentlichen Buß und Sünden-Bekänntiß gehalten. Francofurt 1677. 12. & *Balthasar Bebelius* Antiq. Eccles. sæculi IV. Tom. 2. pag. 823. sq. De cinerum adpersione, promissione capillorum, eliminatione ex Ecclesia &c. & aliis pœnitentiæ testandæ ritibus vide Menardum pag. 221. sq. ad Gregorii M. librum Sacramentorum. *Salmasii* Commentarius quem de hoc argumento promittit pag. 124. libri de Coma, non vidit lucem. De Confessione sacramentali libros IV. *Johannis Dallæi*, Genevæ 1661. 4. editos, oppugnandos sibi fumsit *Natalis Alexander* in diss. polemica adversus Dallæum Paris. 1678. 8. Confessionum formulas veteres vide apud Menardum ad sacramentarium Gregorii M. pag. 224. sq.

XXVIII. Unctionem extremam non desunt qui videre sibi videntur in Epistola Catholica Jacobi Apostoli V. 14. ubi tamen agitur potius de unctione Medicinali, ne utiqvam contemnenda & multis commendata artis salutaris doctoribus, atque Judæis pridem usitata. Conf. B. Kortholti disp. anti Baronianam. VI. & *Johannis Marckii* exercitat. textualem 45. Ita etiam sanctum oleum Græcorum, longe differt à Latinorum extrema unctione, ut fatetur *Joh. Launojus*, cujus exstat liber de Sacramento unctionis infirmorum Paris. 1643. 8. in quo Græcorum ritus attingit p. 346. 380. 404. 458. 544. &c. Vide etiam *Grotium* Epist.

Epist. 353. Leonem Allatum de variis Græcorum opinionibus pag. 118. seq. Præterea consulendi Seldenus libro 2. de Synedriis pag. 222. sq. Stephanus Lemonius in notis ad Varia sacra pag. 1049. sq. Hardtmannus de gestis Christianorum sub Apostolis pag. 224. sq. Evchologium Jac. Goari notis illustratum pag. 728. Joh. Andrea Schmidii dissertatio de curatione morborum per oleum sanctum Jenæ 1695. Georgius Cassander pag. 288. sq. operum, & Joachi. Hildebrandus in arte moriendi cap. ult. Combesius ad Manuelem Calecam p. 294. Johannes præcipue Dallæus de unctione extrema Genev. 1659. 4. contra quem scripsit Sambœuvius.

De sacramento quod vocant *Ordinis* & de sacramento *Matrimonii* infra cap. XII. & XXI. dicendi locus dabitur, adeoque in præfenti satis mihi erit paucos adhuc laudasse scriptores, qui de Orientalium & Latinæ Ecclesiæ consensu & dissensu circa ritus VII. Sacramentorum universe egerunt, *Petrum Arcudium* in Concordia Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis in septem sacramentorum administratione, Paris 1619. 1626. fol. ejusque adversarium *Joh. Baptistam Gatumsirum** de vera utriusque Ecclesiæ Sacramentorum Concordia Venet. 1632. 1633. 4. *Leonem Allatum* de Synodo Photiana pag. 493. seq. qui observat ante Simeonem Thessalonicensem & Matthæum Blastarem sacramentorum septem mentionem fieri in Synodo Cypria sub Germano Amathuntis Episcopo A. C. 1260. *Rich. Simonem* ad Gabrielem Philadelphiensem pag. 267. sq. *Joh. Forbesium* libro IX. Instructionum Historico Theol. cap. 3. sq. qui Hugonem de S. Victore primum** circa A. C. 1130. septem sacramenta numerasse monet: *Benedictum Pictetum* in Theologia Christiana edita Gallice T. 2. pag. 691. sq. Disputationum & controversiarum decisarum circa VII. Ecclesiæ Romanæ sacramenta Tomos II. Lugd. 1614. 4. sine typographi nomine vulgatos sub nomine *Joh. Maldonati*, nec illius nec ullius ex Societate esse notatum in Bibliotheca Jesuitica Sotvelli pag. 476. *Joannis d'Artis* Canonica Ecclesiæ disciplina circa VII. Sacramenta lucem vidit Paris. 1656. fol.

XXIX.

* Confer Rich. Simonis T. 3 Biblioth. Criticæ p. 223. sq. & Habertum ad Ecclesiæ Græcæ ἀρχαιοτάτων p. 357. sq.

** Antiquiores scriptores, si Emanuelem Schelstratum audimus, ex religiosa arcani Disciplina nominare illa in scriptis suis noluerunt: quod lepidum commentum refellit Wilh. Ernestus Tentzelius diss. select. Tom. 2. pag. 272. sq. Confer D. Gert. Titium c. XI. de phrasibus veterum Ecclesiæ Patrum pag. 109. seq. & Christiani Drei:ri controversias cum Pontificiis diss. XXXII. pag. 567. seq.

XXIX. De processionibus sacris & civilibus Hebræorum Exercitatio *Johannis Casparis Kregelli* Sangerhusani prodiit nuper Lipsiæ A. 1712. cui addendus *D. Job. Franciscus Buddeus* in diatriba duplici de ritibus Ecclesiæ Latinæ Judaicis, parerg. Theolog. pag. 73. seq. De sacris Gentilium processionibus ac pompis exstant præclaræ ad *Callimachum Ezechielis Spanhemii* observationes pag. 721. sq. & *D. Pauli Antonii* dissertatio, Lipsiæ 1684. His addes *Nicolai Serarii* sacros Peripateticos sive libros duos de sacris Ecclesiæ Catholicæ processionibus Colon. 1607. 8. atque inter opuscula junctim Mogunt. 1611. fol. excusa Tomo III. *Jacobi Gretseri* libros totidem de Ecclesiæ Romanæ processionibus sive supplicationibus, Ingolstadt. 1606. 4. & *Nicolai Sanderi* auctariolum ad Serarium Gretserumque de ritu Catholicarum processionum, Ipris 1640. 8. *Jacobum Eveillon* de processionibus Ecclesiasticis Paris. 1641. 8. *Johannem Fæ's* libro de cereis baptismalibus pag. 250. sq. ubi singillatim de processionibus Neophytorum. Neque omittenda *Christiani Lupi* dissertatio de sacris processionibus quæ nona est inter junctim editas post auctoris fata Bruxellis A. 1690. Adde *Elia du Pin* Bibliothecam Ecclesiasticorum scriptorum Tomo XVIII. pag. 135. seq. & *Processionale* Ambrosianum aliaque Lipenio in Bibl. Theolog. memorata, atque *Euchologium* Jacobi Goari pag. 770. & *Gisbertum Voëtium* Tomo 3. disp. select. pag. 960. sq. De variis processionum generibus *Menardus* ad sacramentarium Gregorii M. pag. 177. seq.

XXX. De peregrinationibus religiosis Hierosolymam jam olim susceptis Epistola celebris *Gregorii Nysseni* Græce & Latine vulgata est à *Petro Molinao*, qui notas & libellum proprium de hoc argumento subjunxit, quæ peregrinationes ejusmodi parum facere ad veram pietatem notavit. Hanov. 1607. 8. Eadem Nysseni Epistola Gallice vulgata à *Rob. Stephano* juniore: Sed & cum Molinæi editione conferendæ Variæ lectiones quas è MS. Cæsareo publicavit *Lambecius* libro V. p. 81. sq. *Johannes* quoque *Henricus Hideggerus* suæ de peregrinationibus religiosis diatribæ Nysseni Epistolam & pro ea Apologiam subjunxit, Tiguri 1670. 8. Vide & *Isaaci Casauboni* notas ad ejusdem Nysseni Epistolam alteram ad Eustathium pag. 60. 89. & 90. De Peregrinationibus religiosis ad sepulchra Martyrum quæ opus sacramentale dicuntur *Luca Tudenfi* II. 2. contra Albingenses, Tomo 25. Bibl. Pa-

trum pag. 215. agunt *Bellarminus* III. 8. de cultu Sanctorum, *Fronto Duceus* ad *Chrysoftomum* Tomo 1. pag. 6. *Baluzius* ad homiliam 3. *Cæsarii Arelatensis*, & *B. Bebelius* noster *Antiqv. Ecclæs. Sec. IV. parte. 2. pag. 845.* Peregrinationes religiosas Romam susceptas memorant *Lupus Ferrariensis* *Epist. CVI.* aliique apud *Goldastum* notis ad *Eginhardum de Vita Caroli M. pag. 176. sq.* inutiles pronunciare non dubitavit *Claudius Taurinensis*, in quem acerrime eo nomine invehitur *Jonas Aurelianensis* libro III. adversus eum scripto pag. 1240. sq. (inter *Orthodoxographa.*) Præter Romam longe plura loca religiose adiri solita refert *Rev. Jacobus à Mellen* in diatriba de sacris itineribus *Lubecensium. Lubec. 1610. 4.* Confer quæ pro ejusmodi peregrinationibus sacris disputant *Bellarminus* loco memorato, *Jacobus Greslerus* libris IV. de religiosis peregrinationibus, *Ingolstadt. 1606. 4.* *Ludovicus Maraccius* in prodromo refutat. *Alcorani Tomo IV. fol. 37.* ubi Meccanis Muhamedanorum peregrinationibus suas opponit: *Jo. Stalenus* (idem qui *Papissam monstrosam & meram fabulam* edidit) in vindiciis religiose peregrinantium, *Coloniæ. 1643. 8.* *Caspar Loartes* de sacris peregrinationibus, reliquiis & divitiis *Coloniæ. 1619. 4.* Contra easdem præter *Molinæum & Suicerum* jam laudatos, *Matthias Berneggerus* in *Idolo Lauretano* pag. 131. sq. *Gish. Voëtius* Tomo 3. *diff. select.* ubi de peregrinationibus *Compostellanis*, pag. 98. sq. & *Rev. D. Michaël Farschbius* Theologus *Jenenfis* in *diff. de peregrinationibus Judaico Ethnico Pontificiis*, *Jenæ. 1705.*

XXXI. De jejniis Judæorum Codex Talmudicus מעניות עם versione & notis *Danielis Lundii* Sueci prodiit *Trajecti ad Rhenum. 1694. 8.* & Tom. 2. *Mishnæ* in edit. *Surenhusiana* pag. 355. sq. *R. Moïsis Maimonidis* tractatus de Jejniis Hebræorum cum interpretatione Latina *D. Jo. Benedicti Carpzovii* filii editus *Lipsiæ. 1662. 4.* *R. Josephi Caro* מעניות ריניו five *Constitutiones de jejniis &c.* *Christianis* *B. Quenstedius* in *Antiqvitatibus Biblicis* pag. 864. sq. & *Job. Henricus Opitius* in *diff. de jejniis Hebræorum*, *Kil. 1680.* De jejunio quod jejunasse dicitur *Noah* cum per *XL. dies* pluvia diluivit in terram decideret, vide *Jo. Gregorium* *Anglum* cap. VI. *Observationum sacrarum*, Tomo IX. *Critic. sacr. De Moysè, Elia, Daniele & Christo*, per totidem dies jejunantibus dixit in *Codice Apocrypho Novi Test.* pag. 69. & *Moyli* quidem duplex quidam jeju-

Jejunium tribuunt apud Svidam in *μῶν*: Christum autem jejunio suo pensasse quadraginta dies quos in Paradiso lapsurus exegerit Adamus, legas in Cæsarii quæst. 60. Cæterum quandoquidem Pythagoras quoque à Laërtio, Theonistio & aliis per quadraginta dies jejunasse legitur, hinc patet apud Porphyrium in Philosophi illius vita pag. 39. verba *ἀνάγει τὴν ἀναγκάϊων ποσὸν ἡμετέρας διαμείων* & non esse intelligenda cum Holstenio de inopia amicorum, sed rerum necessariorum & victus, quo per tantum temporis spatium Philosophus abstinerit, uti de Simeone Stykite per quadraginta dies jejunium ferente traditur à Theodorito in religiosa Historia, atque de Joachimo Mariæ Parente in Pseudo Jacobi Evangelio cap. 1. *καὶ ἡμετέρας ποσὸν ἡμετέρας καὶ νύκτας ποσὸν ἡμετέρας*.

Apud veteres Christianos jejunandi multiplex mos ac diversus, de quo universe, videndi *Alphonsus Ciacconius* de jejniis Rom. 1599. 4. & *Job. Filescus* de Quadragesima, Paris. 1614 2. quem à Ciacconio profecisse arguit *Theophilus Raynaudus* Tomo XI. Opp. pag. 480. *Valesus* ad Eusebii V. 24. pag. 106. sq. *Petavius* ad Epiphan. pag. 356. sq. *Allatus* de Synodo Photiana pag. 529. sq. *Cappus* in utroque glossario, *Gabriel Albaspinus* in Ecclesiasticis Observationibus & *Ludovicus Thomassinus* in tractatibus Historico dogmaticis Gallice editis de jejniis Ecclesiæ, de quibus *Elias du Pin* Tomo 18. Bibl. scriptorum Eccles. pag. 192. E Reformatis *Hornbeckius* Miscell. sacr. pag. 606. sq. *Guil. Saldenus* in Otii Theol. IV. 3. *Suicerus* in *ηγεία*, *Benedictus Pictetus* Tomo 2. Theologiæ Christianæ pag. 195. sq. atque imprimis *Joannes Dallaus* libris IV. de jejniis & Quadragesima, Daventriæ 1654. 8. E nostratibus *B. Bebelius* Antiquitat. Eccles. sæculo IV. parte 1. pag. 738. sq. *Tobias Pfannerus* libro 2. Observat. Eccles. cap. 6. & 7. de stationibus & jejniis Christianorum *B. Ivo. Ittigius* de hæresiarchis Sæculi I. & II. pag. 227. sq. & *Jo. Joachimus Homberg* de veterum Christianorum quadragesima Helmstad. 1677. 4. ubi singillatim de jejunio ante Pascha, quod cæteris solennius fuisse constat; præcipue jejunium hebdomadis sanctæ de quo Cotelerius ad Constitut. Apostol. V. 13. Tomo I. Patrum Apost. pag. 316. De Quadragesima Natalis Domini videndus idem Cotelerius, Tomo II. monument. Ecclesiæ Græcæ pag. 687. & III. pag. 646. ubi & de Quadragesima tunc jejunio Apostolorum, de quo Nicolaus etiam Rayæus diff.

diff. præliminar. ad Tomum 2. Act. Sanctorum Junii p. LXXVI. De quadragesima ascensionis & Pentecostes Philastrius hæresi 144. Savaro ad Sidonium pag. 373. Dallæus de jejuniis pag. 737. Coteler. ad Patres Apost. T. I. pag. 326. & Goari Eychologium p. 207. Semijejunium sive statio quartæ & sextæ feriæ quotheddomadis frequentata solvebatur hora dici nona, sive post tertiam nostram pomeridianam; Jejunium quadragesimale sub cujuslibet dici vesperam solvebatur Xerophagiâ. Si usque ad galli cantum & alterius dici exortum ab omni cibo abstinere, vocabatur *ὑπερθεσις* sive superpositio. Pro jejunio quartæ feriæ, in variis Ecclesiis Occidentis jejunatum die sabbati, ut hodieque fit in Ecclesia Romana. De jejniis Ecclesiæ Græcæ vide Rev. Heineccii *Abbildung der Griechischen Kirche* parte III. pag. 390. sq. De Armeniorum Christianorum Artziburio sive jejunio vide Cangii Glossar. in *ὑπερθεσις* & Jo. Jacobi Schrœderi thesaurum linguæ Armenæ pag. 335. sq. De jejniis Muhamedanorum, Hadr. Relandum de relig. Muhamed. pag. 85. sq. De abstinentia à certis cibis, dicam infra cap. XX.

XXXII. Quum Apostolus 1. Cor. IX. 26. profiteatur corpus suum *ὑποπιάζειν* * & *ἀσκήσειν*, h. e. aspero victu & austero obrundere, domare ac veluti sugillare, ne luxurietur, hinc jam pridem præter jejunia quæ respici ab Apostolo antiqui Græcæ & Latine Ecclesiæ doctores consentiunt, etiam aliæ duriores disciplinae jam pridem excogitatae sunt atque in Ecclesiis quibusdam obtinuerunt, interque alias à sæculo præsertim undecimo flagellationes spontaneæ, pro quibus post *Edmundum Augerium* S. I. Henrici III. Gallicæ Regis à sacris Confessionibus, in *Metanœlogia* Paris. 1584. 4. acerrime inprimis & copiosissime depugnavit *Jacobus Greserus* S. Lit. libris III. de voluntaria flagellorum cruce seu disciplinarum usu, In-golstadt. 1606. 4. Latine & non diu post Germanice per Conradum Vetter, 8. tum in præcone Mastigophilo & spicilegio pro tribus libellis de disciplinis, & libello de Cruce spiritali Colon. 1607. in præ-

* Vocabulum desumptum à *πυκνός*, de quo Petrus Faber III. 14. Agonistic. Suicerus Tomo 2. thesauri & Grotius ac Lambertus Bos ad locum 1. Cor. IX. Suidas in *ὑποπιάζειν*, & *ἀσκήσειν ἐν πάχει* Hoefschelius ad vitam S. Antonii scriptam ab Athanasio pag. 128. 129. Helychius illustris de Menedemo Philosopho: *ἐν δὲ ταῖς ζήτησιν αὐτοῦ μαχίμῳ ἦν, ὡς ὑποπία φέρων ἀπύει.*

prædicante vapulante & disciplinato sive libris III. contra Jac. Hailbrunnerum. Ingolst. 1607. 4. in virgidentia Volciana sive Apologia pro disciplinis, contra Melchiorum Volcium, Ecclesiastem Augustanum. Ibid. 1608. 4. (sub initium Miscellan. Theologicor.) & in Agonistico spiritali in gratiam ejusdem Heilbrunneri Neoburgici, & Georgii Zeamanni Lavingnani. Ibid. 1609. 4. in Athletica spiritali legitima & illegitima, libris II. id. 1612. in prædicante Heavtontimorumenno sive septima de disciplinis scriptione A. 1613. & rationibus cur Quint Evangelici prædicantes à disciplinis, ciliis, adeoque ab omni carnis maceratione abstineant. 1615. 4. Atque sæculo XIII. quidem & XIV. tantum fuit multorum flagellandi & publice desiderium, aut tantus si malis sacer furor, ut flagellantium, secta Conciliorum scitis & Pontificum decretis comprimi vix potuerit, quæ de re videri possunt Jo. Gersonis, Petri Cerebrosi, Joannis de Indagine, Hermanni à Schildis aliorumq; scripta flagellantibus opposita, Acta Concilii Constantiensis collecta & illustrata à Clariss. Viro Hermanno ab Hardt Tomo 3. pag. 92. seq. Clementis VI. constitutio contra flagellantes Tomo 3. Conciliorum Binii parte 2. pag. 820. Gobelinus Persona in Meibomia scriptoribus rerum Germanicarum Tomo 1. pag. 285. 316. sq. Neque ex Reformatis tantum flagellationes illas tanquam parum utilem aut decoram disciplinam reprehenderunt *Gisb. Voëtius* in diatriba de pseudomortificationibus Papatus Tomo 3. diff. select. *Rudolphus Hospinianus* opere de Monachis pag. 271. sq. *Samuel Marefius* in libro Gallice vulgato de processione anniversaria flagellantium, de la procession anniversaire des battus ou flagellans sous la conduite des Dominicains 1634. 8. atque ex nostris *D. Jacobus Heilbrunnerus* in Papismo acatholico artic. IV. cap. 3. & in flagellatione Jesuitica, Lavingæ 1607. 4. *D. Georgius Zeamannus* in Jesuita vapulante ibid. 1608. 4. ejusque defensione 1610. 4. Athleta larvato & stramentitio 1612. 4. & in Carnificina Jesuitica sive libris quatuor adversus Gretserum, Witteb. 1613. 8. *Melchior Volcius* in duabus Concionibus editis Germanice de flagellatione quæ die magno parasceves in Ecclesia Romana frequentatur, Tubing. 1607. 4. *D. Jo. Conradi Dannbauerus* diff. de hypopiasmo Paulino, Argentor. 1650. qui de secta flagellantium quædam singularia affert §. 22. ex Chronico Argentoratensi Koenigshofenii, quod tum ineditum, ab eo tempore cum eruditus notis suis vulgavit

vir præstantissimus Joannes Schilterus: *D. Jo. Frid. Mayerus* in diff. de flagellatione spontanea, Gryphisvvald. 1705. *D. Jo. Guil. Bæterus* de flagellationibus Pontificiis, Jen. 1688. *Elias Ebingerus* in historia Ecclesiastica Sæculi XV. pag. 379. sq. *Nic. Wolfchendorffus* in diff. de secta flagellantium. Lips. 1036. & novissime V. C. *Christianus Schützgenius* singulari de secta flagellantium Commentatione. Ibid. 1711.8. Sed etiam ex ipsis Romanæ Ecclesiæ asseclis illustris *Servinus* in Oratione quam habuit ad Senatum Parisiensem contra flagellantes, Avarici Biturigum A. 1601. & *Jacobus Boileau* sive *Bevilaqua* Doctor Sorbonicus in Historia Flagellantium, de recto & perverso flagrorum usu apud Christianos, sine auctoris nomine edita Latine Paris. 1700. 12. & mox Gallicè etiam versa & in Belgio recusa, licet tum interpretes tum auctor ipse acriter perstringuntur in *Memoriis Trivulxinis* A. 1700. supplemento pag. 27. sq. edit. Amst. & A. 1704. Tomo 1. pag. 292. & in *Johannis Baptiste Thiers* Censura Historiæ flagellantium, vulgata Gallicè, Paris. 1702. 12. De calcarium usu in flagellationibus v. de Joannem Nicolai libro de calcaribus cap. X; atque alia de flagellationum more & antiquitate apud Mabilionium præf. ad Sec. VI. Actorum Sanctor. Ordinis Benedicti; Cangli glossar. in disciplina, Macrosum Hierolex. in quadragesa & dorsum redimere; Theoph. Raynaudum Tomo VI. Operum pag. 389. 390. &c. De Judæorum flagellatione spontanea post peractas preces & peccatorum confessionem vide Buxtorffii Synagogam Judaic. cap. 25. pag. 524. & Grefseri virgideciam pag. 208. De Lacedæmoniorum *διαμυσγία* Meursius in Misc. Laconicis & Ezech. Spanhemius ad Callimachum pag. 249. & Boilavius in Hist. flagellantium pag. 70. quæ etiam de flagellationibus Ægyptiorum aliorumque in sacris Isidis, Magnæ Deæ, Deæ Syriæ & Scythicæ Dianæ, & de Arcadibus flagellantibus se in honorem Panis, nec minus de ariolis & Lupercis flagellantibus se aliosque de quibus vide sis etiam Lemonium notis ad varia sacra pag. 356. 361. & de flagratoribus sive flagrionibus quos Festus ait fuisse Romæ genus hominum qui mercede flagris cædebantur, quales etiam in Ecclesia Romana haud deesse multorum testimonia fidem faciunt, qui patientur se pretio accepto in aliorum vicem flagris concidi. De Superiano Sophista se ipsum flagris cædente si negligentior se observasset, meminit Svidas: de Philosophis quibusdam Cynicis Lucianus. De singulari flagellationis fructu in variis morbis & affectibus corporis extant Henrici Mei-

bomii Epistola de usu flagrorum in re Venerea, & Christiani Francisci Paullini flagellum salutis, oder curiouse Erzählung wie mit Schlägen allerhand schwere Krankheiten curiret werden. Francof. 1698. 8.

XXXIII. De pœnis & satisfactionibus humanis libri VII. Joannis Dallai prodierunt Amstelod. 1649. 4. De satisfactionibus ex mente Judæorum videndus Hottingerus Tomo VII. Hist. Eccles. pag. 357. De confessione peccatorum ante sacram Synaxin, Philippus Jac. Hardemannus libro de gestis Christianorum sub Apostolis p. 424 seq. De confessionis auricularis sive secretæ usu & praxi apud Christianas gentes, liber Jo. Filsæci exstat inter ejus opuscula Paris. 1621. 8. excula, de Græcis * singillatim Allatius in Hottingero suo cap. 14. & libro de Synodo Photiana pag. 500. & 643. sq. ubi Abrahami Echellensis Epistola de similis confessionis usu apud Syros. Dallao quæ ejus receptæ in Ecclesia origines ad Innocentium III retulit l. 2. de Confessione c. 17. opposuit se præter *Natalem Alexandrum* p. 399. memoratum *Jacobus Boileau* in Historia Confessionis auricularis Paris. A. 1683. sed is neutiqvam satis fecit scriptori libri Anglice editi Lond. 1684. 4. cui titulus: *A discourse concerning auricular confession, as it is prescribed by the Council of Trent, and practised in the Church of Rome.* Cæterum uti de Confessionis ita absolutionis quoque formulis & ritibus in veteri Ecclesia diligentissime egit opere de pœnitentia Jo. Morinus, cujus tractatum de expiatione Catechumenorum suppressum esse testatur Rich. Simon Tom. 1. Epistolarum selectarum p. 9. Idem Morinus formulas absolvendi vetustiores plerasque fuisse deprecatorias (ut *Remittat tibi Deus, absolvas te Deus, ὁ Θεὸς συγχωρήσῃ σοι δι' ἐμῆ,*) observat VIII. 8. seq. donec indicativæ *absolvo te, remitto tibi, absolvimus vos vice Petri* &c. obtinuerunt post A. C. 1100. Confer Menardum ad Gregorii sacramentarium pag. 233. (ubi etiam refertur absolutionis formula *Cruci super sepulchro inscripta Deus te dignetur absolvere*) & Goarus ad Euchologium pag. 676. 680.

In-

* Venetiis A. 1621. 12. prodit libellus paginarum 157. hoc titulo: *ἑγχειρίδιον μεθόδου, ἀφ' ἐλέμῳ κατὰ πολλὰ καὶ ἀναγκαῖον περὶ τῆ μυστηρίου τῆς μετανοίας καὶ ἑξομολογήσεως ἐκκενῶν ὅπως ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξομολογηθῶν ὄρθα καὶ πῖσά, συντεθῶν μὲν παρὰ Νικηφόρου ἱερομονάχου τῆ Πασχαλέως ἀκροατῆ τῆ πανιερωτάτης καὶ σοφωτάτης Μητροπολίτης Φιλαδελφίας Κυρίου Θεοφάνους τῆ ἡγανίας.*

Indulgentias in Romana Ecclesia tantum à pœnis Ecclesiasticis absolvere disputant Cajetanus, Alexander ab Ales, Maldonatus aliiqve, & nuper Episcopus Meldensis Bossuetus: quemadmodum ejusmodi relaxationes pœnarum Canonicaum in veteri Ecclesia datas esse constat, de quibus Albertus Veilius, E'ia, Theologi Ulmensis meritissimi filius in diss. de indulgentiis Tubing. 1699. edita, capite III. Sed si quis praxim expendat Rom. Ecclesiæ tot testatam scriptoribus, & quæ de thesauro Ecclesiæ ex Sanctorum satisfactionibus jactant consideret, legatqve formulas indulgentiarum ** à Pontificibus, nedum à Tetzelio & aliis indulgentiarum institoribus impertitas, aliud illos voluisse hominibus persuadere libenter fatebitur. Mirabitur etiam quod Allatius pag 223. contra Hottingerum, negat in Ecclesia Romana indulgentias solitas pretio redimi, cum præter *taxas Cancellaria Apostolica* toties typis editas, Papæ Honorii III. notum sit dictum ad S. Franciscum simile illi apud Nazianzenum 2. in Julian. pag. 108. *ἀνευ χαλκῶ Φοῖβον μὴ παντεῶς εἶναι, non esse consuetudinis Apostolica sedis, indulgentiam gratis facere.* Notum etiam illud Nicolai de Clemangis pag. 30. Opp. *Ibi nemo gratis gratis, nulli datur absque datis Gratiani gratia.* De cætero justam à Dominicanis causam datam B. Luthero ut in indulgentias invehetur, non differtur Erasinus XII. 10. Epist. ut alios jam Hottingero Tomo 7. Histor. Eccles. pag. 543. seq. & B. D. Mayero in diatriba de Pontificiis processum Leonis X. adversus Lutherum improbantibus laudatos omittam.

CAPUT XII.

De divinationibus, Vatibus, miraculis, Magia, juramentis & votis, scriptores.

De divinatione universe. 1. De centum circiter divinationum generibus qua ordine Alphabeti recensentur. 2. Prophetæ veri falsique. 3. Miracula vera & falsa. 4. Pharmaceia, amuleta, fascinationes & alia Magica. 5. De

* Vide plures formulas indulgentiarum editas à Onil. Burneto in collectione documentorum ad Hist. Reformationis Angliæ pag. 89

** Vide M. Antonium de Dominis lib. V. de Rep. Eccles. cap. 8.

De jurisjurandi religione 6. de juramentis Hebraeorum. 7. Græcorum. 8. Romanorum. 9. Christianorum, ubi etiam de iis qui ab omni juramento ducerent sibi abstinendum esse. 10. De juramentis Muhamedanorum & aliarum gentium. 11. De votis Hebraeorum & Gentium, ubi etiam de vere sacro Romanorum. 12. De votis Christianorum. 13.

I.

AD religionem spectant etiam divinationes, quoniam certum est multas passim illis intercessisse fraudes ac superstitiones gravissimas, & apud Græcos ac præcipue Romanos frequentissimum illorum usum fuisse ad moderandam rempublicam, & animos Civium Militumque spe ac metu prout ferret res vel requireret, implendos. Varia genera divinationum superstitionum perstringuntur à *Cicerone* libris duobus de hoc argumento, quod ex recentioribus persecuti sunt *Cardanus* cap. 68. sq. de rerum varietate, *Casparus Peucerus*, *Georgius Raguseus*, *Job. Ant. Venerius*, *Julius Caesar* * *Bulengerus*, *Job. Jacobus Boissardus*, & *Josephus Maria Maraviglia*, in Pseudomantia veterum & recentiorum explorata, Venet. 1662, fol. aliisque. *Adr. Junii* collectanea de divinatione memorantur in ejus vita quæ Epistolis præmittitur. Laudare etiam de hoc argumento licet *Jo. Conradum Dietericum* in Antiquitatibus Bibliæ V. T. pag. 653. sq. *Gyraldum Syntagm.* 17. de Diis, & *Struvium* syntagmate antiquitatum Romanarum cap. 6. *Jac. Geusium* de victimis humanis Tomo 1. cap. 20. sq. *Martinum Delrionem* disquisit. Mag. Lib. IV. cap. 2. *Anthonium van Dale* in libris de origine idololatriæ & de oraculis, & *Joannem Potterum* lib. 2. Archæolog. c. 7. sq. Tomo 12. Theauri Gronov.

II. Lubet jam breviter ordine Alphabeti recensere præcipua genera divinationum superstitionum, quo magis de stoliditate & imbecillitate ingenii humani futura sive sperantis sive metuentis, conjectura fieri possit, & simul pateat illarum quoque disciplinarum divinatricium vanitas, quæ hodie etiam multis ideo adhuc arriident, quod prædictiones earundem comprobant quandoque eventus, cum nullum horum quæ jam memorabo licet putidissimorum,

Fff

fu:

* Inter Varia Bulengeri Opuscula Tomo I. Lugd. 1621, fol.

futura divinandi generum sit, in quo idem non similiter sæpius accidisse fuerit creditum, sive falso & per fraudem hominum & aliorum, stuporem, sive vere etiam; quando nempe forte fortuna, vel usu vitæ humanæ, aut iusto DEi, hominum stultitiam punientis iudicio ita evenit uti prædictum fuerat.

Aëromantia ex aëre & phænomenis quæ in aëre eveniunt, Vide Bulengerum lib. 3. de divinatione cap. 12. pag. 211. & Potterum pag. 338. Archæol.

Egomantia s. divinatio per capram. Bulenger lib. 3. cap. 22. pag. 215. Clemens Protreptico pag. 9. *αἴγες Ἰθὶ ματαιῆν ἠσοχημέναι καὶ κίραυε.*

Aletryomantia, s. divinatio per gallos gallinæos de qua Zonaras Tomo 3. pag. 28. Annal. & singulari libro de hoc argumento Joh. Prætorius, Francof. 1681. 4. tum Kircherus Tom II. Oedipi Parte II. pag. 472. sq. Vossius de Philosophia pag. 176. Bulengerus Lib. 3. cap. 40. Potterus pag. 339. Archæol. & Theodorus Thummius de impietate sagarum pag. 63.

Alevromantia sive Alphetomantia & Crithomantia divinatio per farinam. Alian. VIII. 5. animal. Bulenger. lib. 3. c. 36. Gale p. 238. ad Jamblichum.

Amniomantia, divinatio per amnium s. membranam tertiam embryonis Bulenger Lib. 3. cap. 30.

Anthropomantia ex visceribus humanis vel extis puerorum aut virginum. Vide Porphy. lib. 2. de abstinendo ab animantibus pag. 91. Nazianzenum in vectiva 1. in Julianum pag. 91. Grabium. pag. 34. ad Apologiam primam Justinii, Bulenger. lib. 3. c. 4. Basilium in Voce *Aninons*, & quæ mox infra in *Aruspicina*.

Arithmomantia Bulengerus III. 21. Jo. Prætorius libro von DießBaumen/sub fin. Kircheramin Arithmologia.

Atomantia è panis us. De quo Jo. Prætorius in Brodteufel.

Aruspicina *ἄρυστις* ex visceribus hostiarum consultis, de qua profixe Bulengerus Tomo I. pag. 313. sq. Vide & Agrippam de vanitate scientiarum cap. 38. Alexandrum ab Alex. V. 25. genial. dierum ibique Tiraqvell. Nec omnittendum quod Diodorus Siculus lib. V. fol. 213. barbarum genus aruspicinae refert usitatum veteribus Gallis, ex hominis casti convulsione & fluxu sanguinis. Confer Geusii victimas humanas Tomo I. pag. 320. seq. 331. seq. & quæ de

Cimbrorum physiculatōribus Stephanius p.42. ad Saxonem Gramm. & de divinatione ex extis humanis id. pag.81. Extorum fibras à dæmōnibus moveri & animari persuasum antiqvis Christianis. Vide quæ viri docti ad Minucium Felicem. 27. Aruspicinæ periti ab Æliano celebrantur VIII. 5. ad animalibus, Silani, Megistanæ, Aclidæ. *Ἡπατοσκοπῆς* vocat Artemidorus II. 74. Onirocritic. *Ἡπατοσκοπήσασθαι* versio Græca Ezech. XXI. 21. De haruspicum dissensu inter se vide sis Galenum. Tomo 5. edit. Græcæ Basil. pag.41.

Astragalomania, unde *ἀστραγαλομανίαις* memorat Artemidorus loco laudato, divinatores ex talis calculisqve.

Aphidomania, per clypeum. Bulenger. III. 38.

Astrologia Apotelesmatica, sive Genethliaca, à qua dicti *γενεσιολόγοι*, *ἀστροσκοπῆς* &c. De illa complures scriptores memoravi lib. III. Bibliothecæ Græcæ capite 20.

Auguria & auspicia, quæ duo volaticam (ut loquitur Tertull cap. 5. de pallio) spectantia ita differunt quemadmodum notat Servius in I. Æneid. vers. 398. ut augurium dicatur, quod petitur & certis avibus ostenditur, auspiciū vero qualibet avi demonstratur & non petitur. Aves ex quibus auspicia petebantur recenset Festus in *alies & oscines*. Quod in sacrificiis dicebatur litare, in auspiciis impetrire, quod nihil aliud est quam impetrare. Vultures proprie erant *οἰωνοί* ut notat Tzetzes Chiliad. XIII. hist. 474. ubi genera quædam auguriorum recenset. Vide & Svidam in *ὄρνις*, & *μετοικωνισσασθαι*. Illam *οἰωνιστικὴν* à Phrygibus repertam testatur Nazianzenus 1. in Julian. pag. 100. Sed & ex aliis avibus, accipitre, noctuis, columbis, cygnis, gallis & hirundinibus auspicia petebantur: tum & aliis ex animantibus ut notavit Potterus pag. 320. Archæol. Auspiciis celebres Tiresias, Polydamas, Polyidus, Theoclimenus Æliano laudati VIII. 5. animal. Hetrusci præcipue, unde Hetrusca disciplina pro augurali scientia & auspicina. Vide Allatum ad Antiquitates Hetruscas pag. 10. sq. De Auguriis præter alios videndi Augustinus Niphus libris 2. de auguriis, Jo. Baptista Bellus de partibus Templi auguralis, qui ambo exstant Tomo V. Antiq. Grævii: Potterus II. 15 Archæol. Struvius cap. VI. Syntagm. Antiqvit. Roman. Andreas Christianus Eschenbach in diss. de auguriis veterum pag. 551. sq. Jo. Doujatius notis ad Livium in usum sereniss. Delphini Tomo 1. pag. 48. Isaacus Vossius ad Catullum pag. 105. Perizonius pag. 126. sq. ad Ælianum

num, Bulengerus de divinatione pag. 333. sq. Paulus Manutius in-
 quæsitis per Epistolam Tomo IV. Lampadis Gruterianæ pag. 213. sq.
 Ezech. Spanhemius in notis ad Callimachum p. 628. sq. ubi etiam
 de eo num Abraham inventor auguriorum fuerit, ut jampridem
 innuit Julianus confutatus à Cyrillo Lib. 10. pag. 358. sq. Sane au-
 guria Judæis non minus prohibita quam à Cicerone & aliis sanio-
 ribus Ethnicis explosa fuerunt. Confer Coqueum ad Augustini IV.
 30. de Civitate Dei, & Hannibalis dictum apud Plutarchum de ex-
 ilio fol 606. c. Varia recentioris hujusmodi superstitionis genera-
 vide si placet apud Cangium glossario latino in *Venera. Οὐρανία ἰ-
 δόξων* libros & observationes memorat Galenus loco laudato. De
 auspicio ex acuminibus signorum militarium terra evulsorum
 videndus Gevartius lib. 1. Elector. cap. 2. ex eo Matthias Zimmer-
 mannus pag. 631. sq. Analect.

Axinomania per securim. Plinius XXXVI. cap. 19. Bulen-
 gerus lib. 3. cap. 27. Potterus pag. 339. Archæol.

Per *barram* quod instrumentum ligneum apud Ægyptios.
 Vide Kircherum Tomo 3. Oedipi pag. 358.

Belomania ex telis vel bacillis projectis. Delrio disquisit. Ma-
 gic. p. 621. & interpretes ad 1. Sam. XX. 20. infra in Rhabdomantia.

Botanomania ex herbis. Potterus pag. 339. Bulenger lib. 3.
 cap. 24.

Βροδομαντία, ἢ ἀνατομῆς βρεφῶν, quæ usus Maxentius. Zo-
 nar. Tomo 3. pag. 1.

Divinatio è *ruptura bilis*, igni superposita. Schol. Euripidis
 Phoeniss. V. 1261. sq. Ibidem de divinatione è *cauda victimæ*, quo-
 modo ad ignem inflecteretur.

Divinatio è *canum oclusu* vel *latratu*. Tzetza Chil. XIII.
 vers. 213.

Capnomantia ex fumo. Bulenger lib. 3. cap. 23. Potterus fol. 313.
 Archæol. Crinitus XXIII. 3.

Caragi sortilegi à characteribus magicis dicuntur. De his
 præter Cangium in glossario, Baluzius ad homil. 12. Cæsarii Arlat.
 Tomo 8. Bibl. Patrum p. 342.

Catopromantia per specula Magica. Bulenger lib. 3. c. 7.

Chromantia, de qua Jo. Contr. Dietericus in Antiquitt. Bibli-
 cis V. T. pag. 309. sq. ad Jobi XXXVII. 7. Franciscus Vallesius de sa-
 cra

Cra Philosophia cap. 33. pag. 211. sq. Cardanus de rerum Varietate cap. 79. Tomo 3. Opp. pag. 285. sq. Juvenalis VI. 583. *frontemque manumque præbebit vati.* Svidas in *οἰωνοσκη*. Erycius Puteanus Centur. 2. Epist. 16. Georg. Paschius in inventis nov-antiquis pag. 604. editionis primæ, Bulenger. lib. 3. c. 29. pag. 216. sq. Cornelius Agrippa de vanitate scientiarum cap 35. Henricus Klausning diff. de pseudo-Mathematicis §. 19 21. *χρησοκόπος* vocat Artemidorus II. 74.

Cephalonomantia ex capite asini tosto. Potterus pag. 339. Archæol.

Cephalomantia ex capite s. cranio mortui: vide Joh. Pratorii Alelectryomantiam cap. 5.

Κηρομαντεία per ceram in aqvas infusam. Potterus pag. 340. Pratorius in Alelectryomantia pag. 5. sq.

Cladonistica per tinnitum aurium, Plin. & vetus Epigramma:

*Garrula quid totis resonas mihi noctibus auris?
Nescio quem dicis nunc meminisse mei.*

Nec minus salivationem superciliarum, oculi vel alterius membrorum, & per sternutationem &c. Vide Bulengerum Tom. I. pag. 369. sq. Nicetæ Thesaurum Tom. 25. Bibliothecæ Patrum pag. 147. infra in *παλμός* & *sternutatio*.

Clidomantia quando clavi inscribitur nomen furis. Vide Pratorium pag. 6.

Coscinomantia per cribrum, Theocritus III. 31. Lucianus T. 1. p. 753. Artemidor. II. 74. Ælian. VIII. 5. animal. Bulenger. l. 3. c. 31. Joh. Pratorii Coscinomantia oder Bericht von Sieblause A. 1677. 4. & in Alelectryomantia pag. 6. sq.

Cribromantia, per hordeum. Vide Cangii glossar. in *κρησσειζεν*, supra Alevromantia.

Crystallomantia. Potterus pag. 338. Archæol. Cardanus de rerum varietate cap. 93. Tomo 3. pag. 325.

Cyathomantia. Vide Naudæum cap. 15. Apologiæ pro Magis, Geusii victimas humanas Tomo 1. pag. 353. Supplementorum Tomum ab Observaciones selectas Hallenses Observatione IV. Mich. Christiani Tierof diff. de sacris Judæorum vinculis, Jen. 1657. & interpretes ad Genes. XLIV. 5. qui locus tamen nihil aliud significat,

quam ex poculo illo ablato Josephum augurari de malo peregre adventantium animo.

**Cyclomantia*, B. Dillherr. T. 1. disp. Jenens. pag. 154.

Dactylomantia s. per annulos. Ammian. Marcellin. XXIX. 1. p. 553. Bulenger. lib. 3. cap. 35. Potterus pag. 338. Archæol.

Daphnomantia per lauri ramum in ignem conjectum, qualem ille strepitum ediderit. Bulengerus lib. 3. c. 19. Cerda ad Virgilio Eclog. VIII. 82. Potterus ad Lycophron. p. 112.

De *Engastrimythis* videtur quæ disputantur ab interpretibus ad 1. Sam. XXVIII. 7. Bulengero lib. 3. cap. 6. de divinatione: à Leone Allatio & D. Casp. Læschero in singularibus de Engastrimytho diatribis: à Kircher Tomo I. Oedipi pag. 244. & 382. Jo. Brodæo lib. 9. Var. Lectionum cap. 19. Antonio van Dale de idololatricis divinationibus Judæorum cap. 10. Stephano le Moyne in notis ad Varia sacra pag. 993. seqq. & Vignolio Marvillio Tomo II. Miscell. Historico literar. pag. 318. &c.

Ex felis velcanis transcurso, qui inauspicati habebantur. Casaubonus pag. 341. sq. ad Theophrasti characteres.

Fulminum observatio quam ab Hetruscis Romani acceperunt. Vide Diodorum Sic. V. fol. 219. De hac Beda Tom. 1. pag. 387. seq. Aldus Manutius V. de quæsitis per Epistolam Tom. 4. Lampadis artium Gruterianæ pag. 254. seq. Jo. Pierii Valeriani declamatio Rom. 1517. 8. & T. 5. Antiqu. Rom. Bulengerus libro V. de terræ motu & fulminibus, Tom. I. Opusculor. Lugduni excus. & in eodem Antiquitatum tomo. Berneggerus pag. 119. Miscell. Valcius ad Ammianum XXIII. 5. ubi etiam de Cæcinæ libro quem de Hetrusca fulminum disciplina scripserat, teste Cicerone & Plinio. Explodit eam Lucretius VI. 86. seq.

Gastromantia ex vase aqua pleno, cujus meditullium vocabatur γάσπη. Potterus pag. 337. sq. Archæol. Alciphron Epistola ult.

Geomantia Bulenger. lib. 3. cap. 10. Cornelius Agrippa de vanitate scientiar. cap. 36. Rob. Flud de Fluctibus, H. de Pisis (qui notant Sorberio in Sorberianis pag. 161. è Catano & Gerardo Cremonensi profecit) & Alfakinus, in fasciculo Geomantico comprehensi. D. Jo. Andreas Schmidius diss. de Geomantia Henr. Klausingius diss. de Pseudo Mathematicis Witteb. 1705. §. 22. sq.

Begerus Thesaur. Brandenburg. T. 1. p. 85. Kircherus T. 2. Oedipi part. 2. pag. 493. seq. Georgius Paschius in inventis novantiquis pag. 598. seq. Zanata Philosophi Persæ Geomantia Ms. Græcis verbis Politicis per Arsenium Monachum, memoratur Lambecio VII. pag. 260. qui etiam pag. 254. seq. de methodo Geomantica prædicendi futura quam nugivenduli quidam tribuerunt Noæ Patriarchæ.

Goëtia, Agrippa cap. 45. de vanitate scientiarum. Goëtiam à Magia & Pharmacia ita differre notat Nonnus hist. 67. ad Naz. ut Magia bonorum dæmonum ad bonum, Goëtia malorum ad malum, aliquod procurandum invocationem doceat, pharmacia consistat in veneficio aliquo vel amatorio poculo.

Exgruum volatu divinatio, de qua Jacobus Gaffarellus in curiositatibus inauditis pag. 250. seq.

Φυρομαντεῖς Artemidoro lib. 2. c. 74. memorati.

Ἡρατοσκοπία. Supra, Aruspicina.

Per *herbam* telephilum vel aliam, prout illa brachio inflicta vel contusa sonum edidisset. Theocritus III. 28. seq. Potterus pag. 338. sq. Archæol.

Hippomantia ex hinnitu, fremitu, sudore &c. Prætorius in Alectryomantia p. 9.

Hydramantia, Bulenger lib. 3. cap. 9. pag. 200. sqq. Casaub. pag. 154. seq. ad Apuleji Apologiam. Potterus pag. 313. Archæol. Græc. & pag. 337. Prætorius loco laudato. Isidorus Hispal. lib. 8. Originum cap. 9. ubi & de aliis generibus magiæ & divinationis. *Περὶ ἐνδραματικῆς* Damosstratus apud Svid. Photius pag. 565.

Ichthyomantia sive per Pisces. Potterus pag. 313. Archæol. Bulengerus lib. 3. cap. 20.

Per *Jedua* sive agnum Zoophyton. R. Moses ben Samson apud Bulengerum III. 33. p. 221. Delrio disquisit. Magic. p. 613.

Ἱερομαντεία sive *ἱεροσκοπία*. Vide Potterum II. 14. Archæol. & supra in *Aruspicina*.

Per *Imagines* divinatio, quam qui exercebant Imaginarii vocantur à Johanne Sarisberienſe lib. 1. Policratici cap. 12.

Lampadomantia, *Lychmomantia*. Vide Bulenger. III. 32. & Delrionis disquisit. Magicas pag. 615. ubi & de aliis divinationum superstitiosarum generibus. De sorte per cereos nominibus Apostolorum inscriptos, Berneggerus in Miscellaneis diff. p. 203. seq. Per

Per *Lauri* ramum, supra in Daphnomantia. Vide & Casaubonum ad Theophrasti Character. p. 339. sq. Zenobii proverbialia V. 34. *Lecanomantia* per pelvim. Bulenger. lib. 3. c. 5. p. 199. Tzetz. Chil. II. hist. 44. Potterus pag. 337. Archæol. Nicetas in thesauro Tom. 25. Bibl. PP. pag. 147. E.

Libanomantia ex thure, quæ primus usus Pythagoras Philosophus. Holstenius ad vitam Pythagoræ scriptam à Porphyrio pag. 75. Schol. Homeri Iliad. ω. 221. Potterus p. 313. Archæol. D. Godfrid. Olear. ad Philostratum pag. 40. Bulenger lib. 3. cap. 28. p. 216.

Lithomantia per lapidem sideritem. Potterus pag. 338. Archæol. Bulengerus lib. 3. cap. 18. Tho. Gale ad Jamblichum p. 239.

Ex *maculis* corporis, divinatio. Vide Melampodis libellum *περὶ ἐλαίων*, Lud. Septalium libro de nævis, Dordraci 1650. 8. qui laudat etiam Abenragel scriptorem Arabem hujus argumenti.

Ex *Meteoris* variis & *Cometis* vide Bulengerum lib. 3. c. 11. pag. 206. seq. & Petri Bælii de Cometis cogitata Gallice edita.

Meteoroscopya. Svetonius in Tito c. 2. Cornel. Agrippa c. 34. Klausingius de pseudoMathematis §. 24 & supra, ubi de chiromantibus sive *χειροσκοποις*.

Necromantia, *νεκρομάντις*. Marshami Canon chronicus pag. 343. & 344. Stephanius pag. 46. seq. ad Saxonem Grammaticum, Agrippa cap. 45. de vanitate scientiarum, Vallesius p. 218. seq. Philof. Sacræ: Bulengerus lib. 3. c. 3. Potteri Archæol. p. 336. Pythonis fas proprie necromantiam professas esse, non Engastrimythos fuisse disputat Gilbertus Gaulminus pag. 275. ad vitam Mosis.

Molybdomantia, ex plumbi liquefacti diversis motibus, Potterus pag. 339. Archæol.

Μορφοσκοπία memorat Artemidorus II. 74.

Auspicia è *muribus*. Casaub. pag. 348. ad Theophrasti characteres. Ælian. lib. I. var. cap. 11. & de animalibus VI. 41. Melampodem *περὶ μυῶν* laudat Artemidorus III. 28.

Ex *Nubibus* divinatio ab Anthusa muliere inventa. Vide Photium in excerptis è Damascio pag. 554. Justinum quæst. 31. ad orthoxos. Cangii glossar. in *περὶ ἑρμηνείᾳ*, & Gaffarelli curiositates inauditas.

Oscoscopia s. divinatio ex ædificiis, & iis quæ in illis accidissent vel conspicienda se præbuisent. Nonnus * histor. 61. in Nazianzenum, memorans *οικοσκοπικόν* quod scripserat Xenocrates. Vide Casauboni Lectiones Theocriticas cap. 5.

Oenomania s. divinatio ex vino libato. Bulenger lib. 3. c. 35. Delfio disquisit. Mag. pag. 611. Potterus f. 313. Archæol.

Οιονητική prius dicta, deinde *οιονησιική*. Aristides Tom. 3. p. 25. 66. Vide supra ubi de Auspicibus & Auguribus.

De *Ominibus* variis adi Bulenger cum Tom. V. thesauri Antiqu. Rom. p. 441. sq. Briffonium in formulis p. 91. sqq. Perizon. ad Ælianum p. 126. Anton. Gunth. Heshusium in diss. Lipsiæ edita de omnibus 1672. Potterum II. 17. Archæol. Omen proprie ex avibus sumi notavit Salmasius p. 44. ad Solin. Apud Simplicium in Epictetum p. 129. *σύμβολος* πρὸς à Wolfio vertitur *omen*. Confer Svidam in *ἔμβολον*. De ominibus imperii amittendi Berneggerus pag. 63. seq. Missa. Alia Imperii consequendi memorantur passim à Svetonio & Hist. Augustæ scriptoribus. De abominatione sive ritu despuendi vel deprecandi omen vide Casaubonum pag. 343. seq. ad Theophrasti Characteres.

Omphalomania obstetricum ex infantum umbilicis, Bulengerus lib. 3. cap. 14. p. 212. Jo. Langius II. 10. Epist. Medicinal. & Caspar Reyes in campo Elysio quæst. 52.

Onychomania ex ungiubus, Bulengerus lib. 3. cap. 8. Potterus pag. 338. Archæol.

Ggg

Ono

* Nonni locum, quia alia etiam genera *μαρτυκῆς* commemorat, adscribam: *Divinatrix scientia partim ὀρεοσκοπητική* est, quam Phryges invenerunt, partim *οικοσκοπητική*, partim *ἐνδοσκόπος*, partim *χειροσκοπία*, partim *παλμική*. *ὀρεοσκοπητική* est, cum volante hac vel illa ave ante vel retro, dextrorsum vel sinistrorsum, quid hoc significet dicimus. Quam divinationis partem Telogonus invenisse dicitur. *ὀικοσκοπητική*, cum quis ea quæ in domo contingunt enarrat, quidq; hoc portendat, exponit. Verbi causa quando in lecto felix aut serpens aut mus apparuit, aut exhaustum est oleum, aut cinis aut aliud quiddam, de quo genere opus edidit Xenocrates, *Ἐνδοσκόπος* autem, cum ea quæ in via occurrunt enarrantur, ut si quispiam occurrerit hoc gestans, hoc tibi accidet, si autem ille, hoc tibi eveniet, de quo genere Pollux pertraxavit. *Χειροσκοπία* vero, cum ex manuum extensione ac rugis dicimus rem hanc illum manere, vel quod ipsius nuptia ambiuntur, vel quod liberos procreabit, vel huiusmodi aliquid, de quo volumen scripsit Helenus. *Παλμική* denique cum ex corporis palpiatione aliquid cognoscitur, ut si palpiet oculum dexter, hoc indicat, aut si humerum, aut reliqua pars corporis. De quo genere opus elucubravit Posidonius.

Onomatomania. Bulenger. lib. 3. cap. 21. & quæ de faustis atq; infaustis nominibus à variis disputantur. Vide Isidorum Hisp. VII. 6. Originum, Jo. Brodæi Miscellanea VII. 5. Marci Velferi opera pag. 380. Lipsium ad Taciti IV. Histor. pag. 526. Jo. Molleri Homonymoscopiam pag. 117. sq. Georgii Richteri axiomata Oeconomica num. IV. & D. Jo. Schmidii, Professoris Lipsiensis & Dan. Gvil. Molleri Prof. Altdorfini diatribas de nominum quam vocant fatalitate.

Oomania s. divinatio ex ovis. Bulenger. l. 3. cap. 15. & 37.

De *Oraculis* scriptores laudavi in Bibl. Græca lib. 1. cap. 17.

Ordalii genera varia, quibus innocentiam divinare vel probare mos, ut transitione per rogam accensum, inductione chirothecarum ignitarum, gestatione ferri candentis, missione manus in ahenum ferventis aquæ, quod examen caldaræ vocabant, projectione in flumen, duello &c. de quibus Cangius glossario in *Caldaria*, *Ordalium* &c. Agobardi liber de divinis sententiis contra damnabilem opinionem putantium Divini judicii veritatem igne vel aquis vel conflictu armorum fieri. Tomo 14. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 301. sq. P. Brunus in Hist. Critica rituum supersticiosorum, Gallice edita Paris. 1702. 12. H. Bangertus ad Helmoldi l. 84. p. 189. seq.

De *Offensis* Cardanus de rerum varietate cap. 69. sq. T. 3. Opp. pag. 273. sq. ut Julium Obsequentem, Lycosthenem aliosque jam omittam. Bulengerus de prodigiis T. 5. Græv. p. 457. seq.

Padomania. Elmenhorst. ad Gennadium pag. 195. & 210. sq. Bonifacius lib. 8. hist. ludicræ cap. 21. Supra in *Aruspicina*, & *Βεσιφομαντεια*.

Divinatio per *παλμὸν* sive *salissationem* membrorum, de qua laudavi plures scriptores l. 1. Bibl. Græcæ c. 15. ubi de Melampode.

Parthenomania, ad integritatem, castitatemque & virginitatem divinandam. Bulenger III. 34. p. 221. Jo. Beverovicus quæst. Epistolic. pag. 31. sq. 48. sq. ad locum Deut. XXII. 17. Philo Judæus de legibus specialibus pag. 606. seq. ad Numeror. V. 12. Wagenfeilius ad Sota & in telis igneis Satanæ pag. 399. seq. Andreas Acoluthus de aquis amaris, Gabriel Grodeckius de probationibus castitatis, Antonius Bynæus de Natali Christi pag. 24. seq. Petavius XIV. 5. de incarnatione, Seldenus in uxore Hebraica pag. 230. sq. Gilb. Gaulminus ad Eustathium de amoribus Ismenii & Ismenes pag. 37. & 43. Fortunatus Fidelis de relationibus Medicorum III. 1.

p. 337. sq. Steph. Rodericus Castrensis de natura muliebri pag. 97. sq. Joh. Baptista Sitonius in Miscellaneis iatrosophicis pag. 290. seq. I. Severinus Pinax & Melchior Sebizius de integritatis & corruptionis virginum notis, Caspar Reyes in campo Elysiō quæst. 39. & 38. ubi etiam de notis virginitatis in maribus.

Πυρομαντεία, per aquam fontanam. Potteri Archæol. p. 337. Alia de divinatione ex fontibus vide sis in Memoriis literariis Trivul-tinis A. 1710. mense Julio pag. 1280. sq. ubi laudatur dissertatio Justi Friderici Hammerikii de hoc argumento.

Phyllomantia s. divinatio ex foliis arborum, vide Eustathium ad I. Iliados p. 36. Ex strepitu folii papaveris Apostolius XV. 20. proverb.

Physiognomia, de qua ex veteribus Aristoteles, Polemo, Adamantius: & recentiores Jo. Baptista Porta aliiqve infiniti. Con-fer Franciscum Vallesium p. 213. Philos. sacræ, Cornelium Agrippam de vanitate scientiarum cap. 33. & Georg. Paschium in inventis nov-antiqvis pag. 601. sq.

Per *picum*, avem, unde Saturni filio Pico auguriorum. inventio tribuitur. Servius in 7. Æneid.

Divinatio per *pisces*, Ælian. VIII. 5. animal. supra in *Ichtyo-mantia*.

Ex *Poculis* divinatio vide Svidam in *κοτταβίζεν* & supra, *Cy-athomantia*.

Δια πέλτων καὶ λακνίδων φανακομάντεις. è pelvi aquis plena Nicetas Choniates lib. X. pag. 368. Cardanus Tomo 3. pag. 320.

Ψαμμομαντεία per arenam. Cangius glossar. græc. appen-dice pag. 212.

Psephomantia vide Bulengerum lib. 3. cap. 38.

Pullomantia, è pullis pascentibus Græv. ad Flori II. 2. *Solisti-um tripudium* Cellar. pag. 96. ad Minuc. *pullarii* Cic. X. 12. ad famil.

Pyromantia ex igne. Bulengerus lib. 3. cap. 10. Schol. Eu-ripidis Phœniss. v. 1261. Supra in *Ordalium*.

Quadratum magicum divinatorium, de quo Augustini Vegetii *Ἐμακρίτη* dissertatio Wittebergæ A. 1695. edita.

Rhabdomantia, Xylomantia (mit der Wunschei Ruthe) vide in-terpretes ad Ezechielis XXI. 21. & Hoseæ IV. 12. Bulenger. lib. 3. c. 26. Lindénbrog. ad Amm. Marcellinum p. 78. Gale p. 238. sq. ad Jambli-ochum Mich. Libetanzii diatribam de Magia baculorum. Lips. 1661. &

Godlieb Gerhardi dissertationem de Rhabdomantia Lips. 1700. P. Brunium Oratorii presbyterum in historia Critica rituum superstitionum Gallice edita. *Hist. Critique des pratiques superstitieuses qui ont seduit les peuples, & emberassé les Savans.* Paris. 1702. 12. Jo. Godfridi Zeidleri librum de virgula Mercuriali ante paucos annos vulgatum. Germanice in 8. cum præfatione D. Christiani Thomasi.

Rhabdomantia sive divinatio ex rhapsodia aliqua poëtar. Vide Casaubonum ad Spartianum pag. 19. & quæ infra de sortibus Homericis & Virgilianis.

Sideromantia per ferrum candens. Potterus pag. 339. Archæol. & supra in *Ordalium*.

Divinatio ex *Somniis* quam ab Abrahamo & Josepho quidam repetunt, vide Svidam in Abraham, & Justinum Lib. 36. historiarum. Alii à Telmissensibus ut Nazianzenus 1. in Julianum pag. 100. Hujus divinationis tria genera, *χηματισμόν, ὄραμα & ὄνειρον* distincta vide apud Potterum II. 13. Archæol. de quibus plura ad Chalcidum. Cæterum regulas vanissimæ artis onirocriticæ, divinæ & naturalia somnia nullo certo indicio distinguuntis, tradiderunt ex veteribus * Altrampsychnus, Artemidorus, Achmet. &c. Videndus etiam Synesius de insomniis, Scholiis Nicephori Gregoræ illustratus, Erecentioribus Cardanus. Judicium medicum ex insomniis ferre docuit singulari libello Hippocrates.

De *Sortibus* (publicis & privatis sive κλήροις μαυτευσμάτων Schol. Euripidis ad Hippolytum v. 1057.) quales fuere Sortes Antiatinæ, Aporianæ, Cæritum, Falerinæ, Prænestinæ &c. Bulenger, T. V. Græv. p. 361. sq. Sirmondus p. 233. ad Sidon. Tum sortes Homericæ, Virgilianæ ex locis forte se offerentibus Homeri vel Virgilii, ad quarum exemplum inter Christianos etiam sortes Biblicæ frequentatæ. Videndi Casaubonus ad Spartiani Hadrianum c. 2. Lampridius in Alex. Severo c. 14. Antonius van Dale libro de oraculis, & origine idololatriæ: Bulengerus singulari libro Tom. I. opusculorum pag. 299. seq. Gutherius IV. 11. sq. de jure Pontificio: Jo. Morinus de sacris ordinationibus f. 234. P. Brunius in Hist. Critica rituum superstitionum pag. 368. seq. D. Jo. Georgius Neumannus in programmatibus Academicis pag. 100. seq. Berneggerus in miscellaneis pag. 187. seq. *Observationes Hallerisæ*

Tom.

* Fluxus laudavi in Bibl. Græca hb. IV, cap. 13.

Tom. IV. observatione 13. Tiraqvellus de jure primogenituræ pag. 152. seq. J. C. Dietericus in antiquitatibus Biblicis V. T. p. 397. sq.

Specularia s. per speculum divinatio. Agrippa pag. 38. de vanitate scientiarum & Geusii victimæ humanæ Tom: 1. pag. 355. Apulejus in Apologia. Supra in *Catoptromantia*.

Divinatio *ex sternatione*. Vid. Isaacum Vossium ad Catullum p. 105. Alexandrum ab Alexandro lib. 2. Genial. Dierum cap. 26. Plutarchum de genio Socratis f. 581. & 582. Apostolium XIII. 94. Proverb. De ritu salutandi sternutantes exstat dissertatio Johannis Gerhardi Meuschen. Kil. 1704.

Sycromantia ex folio fici Bulenger lib. 3. cap. 25.

Divinatio per *salpam*, cujus corde vorato futura præsentire se posse existimabant Magiæ mystæ. Vide Plinium XXX. 3. & Kuranium scriptorem pag. 104.

Divinatio de morbi eventu conjiciendo ex illo *tempore* quo quis decubuit. Vide Hermetis iatromathematica, & quæ de illis dixi lib. 1. Bibl. Græcæ cap. 9. ubi etiam de Hippocrati & Galeno tribatis scriptis ejusdem argumenti. Petosiridis Epistola de qua Lambecius lib VI. parte 2. pag. 94. seq. 104. seq.

Iepbromantia, per cineres. Potterus pag. 339. Archæol.

Teratoscopia divinatio ex portentis, de quibus Julius Obsequens, Conrad. Lycosthenes & Joach. Camerarius in libris de prodigiis. Cornelius Gemma in Cosmocriticis, Beyrlingius denique in theatro, voce *prodigium*.

Ex terra motu. Vide Hermetis sive Orphei versus de hoc argumento qui exstant ad calcem Anthologiæ Epigrammatum Græcorum, & Bulengerum de terræ motu & fulminibus, T. V. Antiq. Rom.

Tripudium solistimum, augurium è pullis pascentibus. Supra in *pyromantia*, Angelus Causseus Tom. 5. thesauri Rom. antiq. p. 323. Begerus & Grav. ad Flori II. 2. Plutarchus in Gracchis p. 83 r. C.

Tyromantia, per calcem, cujus meminit Hesychius, nisi legendum pyromantia. Sed Ælianus quoque VII. 5. animal. memorat *πυρομαντίας τυρομαντίας*, & Artemidorus II. 74. Onirocritic. *τυρομαντίας* meminit, licet & ibi ignium vates reddidit Cornarius.

De Arabum divinationibus differit Abraham Eechellensis in Historia Arabū quam Chronico Orientali subjunxit p. 261. sq. interq; infinita ariolandi genera ipsis hæc præcipua esse notat p. 265. *Allanebo* au-

gurium ab avibus, *Albarebo* à quadrupedibus, *Alcasiore* ex volatu, *Alzagiaro* auspiciis, *Albasafato* ariolationem, *Alkaiasato*, divinationem è vestigiis, *Alparasato* ex vultu & corpore quam Græci *Φουροσκοπία* vocant, & *Arrambo*, ex arena seu pulvere Geomantiam.

III. Ut gentibus Vates sui, Sibyllæ, Oracula atqve Divini, ita populo Judaico sui fuere Prophetæ, atqve eundem DEum per utrosqve futura hominibus significasse, audacter affirmant quidam è veteribus ut Iustinus quæst. 2. ad Orthodoxos, Bileami exemplo pugnant. Confer Rich. Simonis partem III. Epistolarum selectarum, Epistola 9. Sed ut veri Prophetæ à solo DEO mitti possunt, & quandoqve per eosdem monitæ etiam haud dubie ipso dispensante sunt gentes, sic fallacias & fraudes vatum oraculorumqve Ethnicorum nemo sanus DEO tribuerit. Similiter parum credibile est DEum misisse Prophetas suos tantum per *συγκρισιβασιν* quandam, ac ne Judæi Ægyptiorum scilicet divinos ac falsa consulerent oracula, ut per Ivasum Spencero III. 2. de legibus Hebr. §. 3. & Henr. Dodvvellæ Epist. 2. de studiis Theologicis, qui ideo ad sacros Prophetas intelligendos commendat scripta Ethnicorum facientium ad Onirocriticem & oraculorum interpretationem. Sed æquum est existimare, DEum ex benevolentia in genus humanum prius excitasse veros Prophetas & bonum seminasse semen, quam falsorum divinorum propullarent Zizania. Itaqve & primi mortalium & Patriarchæ, Prophetarum titulo appellantur. De variis rationibus quibus DEus Prophetas edocuit, ut per somnium, visum, admonitionem sive vocem (בת קול) spectaculum & revelationem quam Spiritum S. vocant Hebræi, videndi Maimonides de fundamentis legis cap. 7. & in More Nevochim II. 36. seq. Abarbanel prolegom. in Danielem, Chalcidius p. 351. seq. Eugubinus & alii ad Numeros. XII. 8. Pricæus ad Actor. IX. 2. Henr. Witsius in Miscell. Theolog. lib. 1. & Nicolaus Gurtlerus Basileensis, Theologus Dordracenus in systemate Theol. Propheticæ Amst. 1702. 4. lib. 1. cap. 2. qui etiam capite 3. differit de notis quibus veri Prophetæ à falsis discernuntur, de quibus consulendus præter laudatum Witsium. lib. 1. Miscell. cap. 15. Cotelerius ad Hermæ Pastoris mandatum 10. Tom. 1. Patrum Apostol. pag. 97. 99. Jo. Gersonis libellus de probatione spirituum, inter ejus opera, & Tom. 3. Concilii Constantiensis pag. 28. seq. & Elias du Pin prolegom. Bibl. Tom. 1. p. 38. seq.

Hebræi numerant Prophetas XLVIII. vide Bartolocci Bibli. Rabbinicam Tomo III. pag. 456. A Christianis scriptoribus Prophetæ LXX, Prophetites X. observantur, ut notavit Cotelerius ad lib. IV. Constitut. Apostol. cap. 6. pag. 295. illustrans schedion Epiphaniï de totidem Prophetis quod è MS. Regio ibi protulit. De prærogativis miraculorum & Prophetiarum Mosis præ reliquis Prophetis, Maimonides ad Codicem Sanhedrin Tom. 4. edit. Surenhus. pag. 264. & in More Nevochim II. 35. De dono Prophetico inter primos Christianos, Herm. Witsius lib. 1. Miscell. cap. 24. Gurtlerus system. Theol. Prophetiz pag. 428. Henr. Dodvvellus diff. 2. ad Irenæum, B. Bebelius secul. IV. Tomo 2. pag. 961. seq. Tob. Pfannerus de donis miraculosis Ecclesiæ c. 6. & Gotfridus Arnoldus in opere de primorum Christianorum vita & moribus Germanice edito II. pag. 156. seq.

Omitto alia quæ de Prophetis veris falsisque disputant præter laudatos Witsium & Gurtlerum, Petrus Molinaus in Vate, seu de præcognitione futurorum & de bonis malisque Prophetis, libris IV. Lugd. Bat. 1640. 8. David Knibbe in Historia Prophetarum, libris itidem IV. Belgice & A. 1709. 4. Bernæ Germanica etiam lingua editis: Antonius Borromanius dialogo de Poëtis & Prophetis, Amst. 1678. 8. Petrus Petitus libris III. de Sibylla, Mericus Casaubonus de Enthusiasmo cap. 2. quod est de Enthusiasmo divinatorio: Tho. Galens ad Jamblichum de Mysteriis Ægyptior. sect. 3. Jo. Spencerus discourse concerning vulgar Prophecies. Lond. 1665. 8. Henricus Hovvård defensative against the poison of supposed Prophecies. Lond. 1620. Smithus discourse of Prophecy &c.

IV. Moysis Miracula Judæi numerant LXXVI. cæterorum Prophetarum LXXIV, quæ videri possunt apud Menasseh ben Israëli in Conciliatore ad Deut. XXXIV. 10. quoniam Abarbanel & alii non plura quam LXXV. miracula in universis Veteris Test. libris relata esse opinantur. De miraculis Mosaicis à Mose omiſſis videndus Jo. Eusebius Nierembergicus lib. VI. de Origine S. Scripturæ cap. 31. 32. Eliæ miracula septem, Eliſæ quatuordecim computat Anastasius Sinaïta sive Nicænus quæst. 47. In Pirke Aboth Tom. 4. Mishnæ Surenhusianæ pag. 467. legas decem hæc miracula in templo Hierosolymitano observata esse: *Nunquam abortivit mulier ab odore carnis quæ in*
(an-

sanctuario immolabatur. Neque foetus unquam caro illa sanctificata. Non confecta fuit musca in domo mattationis. Non accidit casus nocturnus Sacerdoti magno in die expiationis. Non extinxerunt pluvia ignem qui erat in struc lignorum. Non vicit ventus columnam fumi. Non reperitum est ullum vitium in Gomer & in duobus panibus, & in panibus facierum. Scabani coacti & adarabant dilatati. Non laesit unquam aliquem serpens & scorpio in Hierusalem. Nec dixit homo socio suo, angustior est mihi locus quam ut possim pernoctare Hierosolymis.

Messiam miracula facere debuisse impudenter negant recentes Judæi plerique, contra Prophetarum atque veterum Hebræorum & Abarbanelis aliorumque diserta, testimonia, ut; ostenderunt Grotius ad Matth. XII. 23. Huetius demonstrat. Evangel. proposit. IX. pag. 825. seq. Vitringa lib. 2. observatt. sacr. cap. ult. Georgius Elieser Edzardi ad Avoda Sara caput 2. pag. 316. & Mat. Vessierius la' Crose in dialogis eruditis Gallice non ita pridem editis pag. 81. seq. Christi vero miracula quæ plura * Evangelistæ referunt, quam à Moyse & Prophetis edita novimus, (atque duobus excerptis ** benefica omnia) contra Ethnicorum, Judæorum & Atheorum Deistarumque objectiones afferunt Gvilielmus Ader de ægrotis Evangelicis Tom. IX. Critic. sacr. Jac. Batelerius in vindicis, miraculorum Amst. 1674. 12. Jo. Clericus libro Gallice edito de incredulitate pag. 254. seq. Franciscus Bragge observationibus practicis in Christi miracula, vulgatis Anglice Lond. 1702. 8. Isaacus Jaquelotus libro de Messia, itidem Gallica edito lingua part. I. cap. 5. Henricus Wittius in meletematis Leidenibus diss. V. Episcopus Institutt. Theolog. pag. 427. seq. Nehemias Grevv in opere erudito Anglico quod Cosmologiam sacram inscripsit, lib. V. cap. 3. Marius Merfennus in sex prima capita Genescos. pag. 537. seq. aliiqve. Pauli Zacchiæ libros IV. Physicæ considerationis de miraculis S. Scripturæ memorat Allatius in Apibus urbanis pag. 214. sed illos nunquam vidi.

De miraculis discipulorum Christi & dono miraculorum in primis Ecclesiæ sæculis adeundi interpretes ad Marci XVI. & Actorum

* Vide Simonis Episcopi Institutiones Theol. p. 182. sq. Jo. Pearsonium ad Symbolum Apostol. p. 154. & Isaacum Jaquelotum de Messia pag. 30.

** Non benefica sunt dæmonum in porcos immissio Matth. VIII. & hinc arefacta Matth. XXI. Vide Cosmam Indoplevstem lib. III. pag. 165.

rum librum, Steph. le Moyne notis ad Varia sacra pag. 1043. seqq. Gvil. Spencerus ad Origenem contra Celsum p. 6. B. Bebelius Antiqu. Eccles. Sec. IV. T. 2. pag. 958. seq. Tobias Pfannerus in diatriba de charismatibus sive donis miraculosis antiquæ Ecclesiæ, Francof. 1680. 12. Dodvvelus diff. 2. ad Irenæum, & Gotfridus Arnoldus in opere edito Germanice de primorum Christianorum vita & moribus libro VII.

V. Verorum miraculorum loco subinde ab imperitis habitæ vel ab impostoribus jactati rariores effectus naturæ & artis, adhibitæ callidæ fraudes, multa etiam conficta prorsus & ementita. Quod adeo non debet fraudi esse Veritati Religionis, verisque miraculis, ut hæc toto testata orbe terrarum, adversariis etiam & hostibus assensum sæpe extorsierint, falsa inter eos ipsos à quibus sunt jactata non invenerint fidem, & neque modum & rationem neque finem aut effectum DEo dignum habere reperiantur.

De veneficiis variis & *Φαρμακείαις* veterum earumque ritibus & damnata superstitione videndus Cerda & alii viri docti ad Eclogam VIII. Virgiliti, & Theocriti Idyllion 2. sive Pharmaceutriam, Medeam Senecæ & Horatii. Epod. V. Lucanum VI. 508. seq. Apuleji Apologiam, Ovidium XIV. Metamorphos. 58. 278. 295. 300. Propertium III. 4. 26. Potterum II. 18. Archæol. pag. 340. seq. & IV. 10. ubi de philtis.

De Judæorum operationibus Magicis & amuletis Jo. Wulferus in Theriaca Judaica pag. 21. 23. 57. sq. 74. seq. De ligaturis & phylacteriis Magicis, Elmenhorstius ad Gennadium de dogmatibus Ecclesiasticis pag. 195. sq. & Cangii glossar. in *Φυλακτήριον* & *Φυλακτήριον*. Ramiresius cap. 31. pentecontarchi. Videnda etiam quæ de fascinatione Plutarchus V. 7. sympos. & Leonhardus Vairius Beneventanus & Joh. Lazarus Gutierius scriptis de fascino, & de amuletis Julius Reicheltus singulari diff. & Jacobus Wolf in scrutinio amuletorum, nec minus Jo. Christianus Fromannus in libro erudito de fascinatione, Norimb. 1675. 4. De amuletis Basilidianorum Kircherus T. 2. Oedipi part. 2. pag. 459. sq. Jo. Macarius de germis Basilidianis, Jo. Chiffletius in Abraxa Proteo, Godfr. Wendelinus in Epistola ad Chiffletium & B. Tho. Ittigius in diff. de hæresiarchis Sæculi II. cap. 2. licet Magica illa fuisse omnia haud constat.

De Talismanibus sive telesmatis, *επιχαίρις*, imaginibus averruncis Astrologica & Magica arte compositis videndus Josephus Scaliger in Epistolis pag. 311. 410. 485. 487. Kircherus T. 1. Oedipi p. 254. sq. & T. 2. parte 1. pag. 379. 383. 390. 395. sq. & parte 2. p. 445. sq. 484. seq. Gaffarellus in curiositatibus inauditis & in notis ad eum. Gregorius Michaëlis, nec minus C. Sorellus libro Gallico quem de Talismanibus adversus Gaffarellum composuit: Natalis Alex. ætate IV. Vet. Test. diff. 6. quo adversus Marshamum probat serpentem æneum, quem statuit Moyses, neutiquam telesma ejusmodi Magicum fuisse: Jo. Gregorius Observationibus sacris cap. 7. & 8. qui serpentem Moysis saltem occasionem dedisse Talismanibus conficiendis & excitandis disputat: Petrus Jurieu Historia Critica dogmatum Judaicorum Gallice scripta pag. 451. sq. ubi de Teraphim quorum mentio Genes. XXXI. 19. Zachar. X. 2. Reinesius in Variis Lect. p. 637. sq. Salmasius ad Vopiscum Tomo 2. pag. 456. sq. Carolus Patinus introduct. ad Histor. numismatum cap. 14. Seldenus syntagm. 1. de Diis Syris, Hugo Grotius explicatione Decalogi pag. 28. sq. 36. Modtanus le Vayer T. 2. f. 550. sq. P. Brunius in historia rituum superstitionum Gallice vulgata p. 334. sq. Augustus Buchnerus T. 2. Orat. 1. de statutis Magicis. Antonius van Dale de divinationibus Idololatricis Judæorum pag. 670. ubi differit adversus Jo. Spencerum: & D. Val. Ernestus Lœscherus Exerc. de Talismanibus, Witteb. 1697. Talismanis ænei adversus serpentes Parisiis reperti mentio apud Gregorium Turonensem VIII. 23. Alterius adversus scorpiones meminit Golius pag. 127. ad Alfraganum. Contra Crocodilos Paulus Lucas in itinere suo Tomo 1. pag. 52. 62. & Wanslebius in relatione de Ægypto pag. 82. 379. Tale fuit *ἀγαλμα πτελοµέινον* quod Alaricum trajicere in Siciliam prohibuisse tradit Olympiodorus apud Photium Cod. 80. p. 106. & p. 109. memorantur statua argentea *πτελοµέναιεις βαρβάρων ἀποκάλυσις*. De Apollonii Tyanensis Magicis telesmatis contra serpentes, scorpiones & culices, Mich. Glycas p. 239. Annal.

De sigillis magicis conficiendis Cardanus cap. LXXXIX. de rerum varietate, Tomo 3. Opp. atque ut plura summam complectar, de omni genere Magiæ Martinus Delrio in disquisitionibus Magicis sæpius recufis, & Julius Cæsar Bulengerus lib. de licita & vetita Magia Tomo 1. Opusculor. & de Magia Hieroglyphica Ægyptiorum Kircherus Tomo 2. Oedipi parte 2. pag. 437. sq. & de Magia Hebræorum, Arabum &c. pag. 471. sq.

VI. De sancta *juris jurandi* religione, ut de hac etiam nonnihil adjungam, præ cæteris consulendus Jo. Baptista Hanfenius, Harlemensis, Prof. Tolofanus in Commentario de jure jurando veterum, qui Tolofæ primum 1614. 4. excusus & deinde Tom. V. Thæfuri Antiquitatum Græviani insertus est. In eodem Tomo pag. 869. seq. legitur Steph. Trellierii diss. de jure jurando. Videndi præterea Alexander ab Alex. II. 10. genialium dierum & ibi Tiraquellus: Jo. Henricus Meibomius in Comment. ad jusjurandum Hippocratis cap. 2. sq. & cap. 22. ubi etiam de perjurii crimine, Jacobus Ebertus in Historia juramentorum, Francof. ad Viadrum. 1588. 8. Christiani Ludovici diss. de præcipuis jurisjurandi formulis, Hebræis, Græcis & Latinis. Lips. 1692. & Johannes Nicolai in diatriba de juramentis Hebræorum, Græcorum, Romanorum, aliorumque populorum Francof. 1700. 12.

VII. De Hebræorum sive Judæorum juramentis videtur Codex Talmudicus שבויעה Tom. 4. edit. Surenhuf. pag. 292. Maimonidis liber Latine redditus à Joh. Frid. Miegio, Theologo Palatino: & Justo Christophoro Dithmaro, Hasso qui notas etiam addidit Lugd. Bat. 1706. 4. cum præf. Jacobi Perizonii qua inter alia agitur de more jurandi tacto femore. Jo. Henricus Otto in Lexico Rabbिनico-Philologico: Seldenus lib. 2. de Synædriis c. XI. Sam. Petrus cap. 16. Var. Læctionum, Tom. IX. Critic. sacr. & Jacobus Lydius in Syntagmate postumo de juramento qui libro de re militari veter. Hebræorum subjicitur. Dordraci 1698. 4. De ritu jurandi, matru *sub femore* posita, agunt etiam Daniel Fesselius lib. 1. Adversar. sacr. cap. 4. & interpretes ad Genes. XXIV. 2. Non absurde autem nuper V. C. Hermannus ab Hardt singulari diatriba ad hunc locum edita vocabulum יד non de femore sed de *carpo dextre manus* intelligendum esse monuit. De jure jurando *per calum, per cenam, & Hierosolyma & per caput suum* consulendi Doughtejus in Analectis ad Novum Test. Grotius & alii interpretes ad Matth. V. 34. Georgius Ehieler Edzardi V. C. ad Avoda Sara cap. 2. pag. 286. sq. Cotelerius ad Patres Apostolicos Tomo 1. pag. 311. De jure jurando per libros sacros Legio, Gvil. Conradus Vorstius in bilibra Veritatis pag. 249. De juramento *per Anchiatham*, *icæjus meminit Martialis l. XI. Epigramm. 95. vide sis. Isaacum Vossium ad Pomponium Melam.

pag. 48. Stephanum le Moyne in notis ad Variâ sacra pag. 901. sq. Jo. Seldenum in prolegomenis ad Uxorcm Hebraicam, Jo. Cronium in specimine Conjecturarum ad quædam Origenis loca pag. 44. & Georg Sigismundum Greenium in singulorû diff. de hoc juramento edita Witteb. 1697. De Judæorum frequentibus perjuriis, quæ ipsi inter causas præsentis exilii sui referunt, vide Jo. Andreæ Eisenmengeri emdecktes Judenthum Tom. 2. pag. 501. sq. laudatum Edzardum ad Avoda Sara cap. 1. pag. 279. sq. & cap. 2. pag. 370. & Joh. Jacobum Schudt in Judæo Christicida pag. 169. sq. ubi etiam de ratione quæ jusjurandum proponendum ut Judæus eo se obligari credat, quam in sententiam plura disputat pag. 438. sq. è Wagenfeilii denunciatione Christiana de conviciis quibus Judæi Servatorem nostrum profcindunt, edita Germanice Altdorf 1703. fol. De Judæorum formula orationis *col nidre* quæ in vigiliis diei expiationis petunt se absolvi ab omnibus votis & juramentis quorum eds pœniteat: & quod hoc ipso licita neutiqum fiant eorum perjuria, vide Wagenfeilii Bericht von Gebet *Alenu* pag. 18. sq. & ad Sota pag. 734. sq. Jo. Wulferi theriacam Judaicam pag. 181. & Stephanum le Moyne notis ad Variâ sacra pag. 672.

VIII. De ritu jurandi tactis sacris, tacta lauro &c. Seldenus pag. 41. ad Marmora Ox. De formulis jurandi apud Græcos, Svidas in *ισαί, λθθ, ισαι, οιδρα*, Jo. Potterus Archæologia Græca lib. 2. cap. 6. Caspar. Gevartius III. 2. elector. Maussacus ad Harpocratonem p. 243. edit. Blancardi: Jo. Meursius in mantissa ad librum de Jure Romanorum c. 13. ubi etiam de jurejurando Deorum per Stygem (de quo Schol. ad Iliad. v. 127-6. 37.) Ezech. Spanhemius de Vesta ac Prytanibus Græcorum T. V. thesauri Græviani p. 672. ubi de jurejurando per *l'ostam, ignem, aquam, tellurem, cultum & Salem*. Apud Theocritum IV. 17. & *δαί*, Scholiastes exponit *μαί τιν, γαί*. De fontibus *οπίου* per quos jurarunt Tyanenses & Indi vide D. Gosfr. Olearium ad Philostratum pag. 7. & 103. De certatorum jurejurando in Olympicis ludis ad aram Jovis *οπίου* Harduinus notis ad Themistium pag. 503. Omicito quæ de Philosophorum juramentis ut Pythagoricorum *per tetraστυ*, Socratis *per gallem*: Zenonis *per capparium* apud Laërtium & alios leguntur.

IX. De juramento *per vitam, salutem, genium, fortunam* Principis consulendi Jo. Clericus ad Genes. XLII. 15. Briffonius VIII. de formulis pag. 707. Seldenus pag. 43. seq. ad marmora Oxoniensia H. Lindenbrogius ad Censorini pag. 18. sq. & quæ viri docti ad Curtium VI. 11. 18. Tertulliani Apologet c. 28. & 32. & Minutii Felicis illud c. 29. *est eis tutius per Jovis genium pejerare quam Principis.* Vegetius II. 5. *jurant per DEum & per Majestatem Imperatoris, quæ secundum DEum generi humano diligenda est & colenda.* Confer Sozomenum VII. 9. & Cangium ad Zonaram p. 28. & ad Cinnamum pag. 483. In veteri diplomate quod edidit V. C. Justus Fontanini ad calcem librorum de antiquitatibus Hortæ Coloniz: *per S. sedis Apostolica & Domini nostri Alexandri Papa salutem.* In capitularibus tamen Caroli Magni III. 42. *vetitum ne quis juret per vitam Regis & filiorum ejus.* De jurejurando per omnes Deos & Deas idem Seldenus pag. 42. *Jovem lapidem jurare* apud priscos Romanos fuit jurare per fictile simulacrum Jovis, ut notavit Justus Rycqvius lib. de Capitolio p. 229. vide etiam D. Georg. Wolfgang. Wedelii Exerc. Medico Philolog. Centur. 2. diff. 10. *De jurejurando judicium.* Petrus Faber Commentario de Magistratibus Rom. atque Erycius Puteanus Mediolan. 1606. 8. & Tomo V. thesauri Græviani. Alia de *Romanorum* jurandi formulis videbis ubi libebit, apud Barnabam Briffonium operis præclari de formulis libro VIII. Dan. Heinsium ad Lib. 1. Silii Italici. Thomam Dempsterum libro de juramento, Massieum diff. de veterum Græcorum & Rom. juramentis, de qua in Ephemeridibus Paris. 1710. Octobr. pag. 432. sq. & Jo. Henelium cap. XV. Otior. Uratislaviensium. De *sacramento militari* Stevvechius ad Vegetium II. 5. pag. 97. sq. & Lipsius de militia Romana lib. I. cap. 6. & lib. V. cap. 15. ubi de eo quod milites jurarent se furto nihil ablaturos esse, & ad Taciti II. Annalium p. 88. seq. ubi de jurejurando *per signa militaria.*

X. E Primis Christianis multi omnino sibi religioni duxerunt jurare, atque ab omni jurejurando diligenter abstinerunt, quæ de re vide Grotium ad Matth. V. 34. & Jacobi V. 12. locisque ab eo allatis adde hæc in Clementinis à Cotelerio editis pag. 603. *μη ὀρκισθῆναι, καὶ μη ἕξασθαι.* Athanasius doctrina ad Antiochum: *ὀρκος ἐστὶν ἀδικίας ἢ ἀδίκως ἐκθευρεῖν.* Tomo 3. pag. 253. Basilii in Psal. XIV. & de legendis Græcorum libris pag. 96. edit. Grotii, Nilus lib. 1. Epist.

3. & lib. 2. Epist. 212. Isidorus Pelusiota lib. 1. Epist. 155. Possidius de vita Augustini cap. 25. ubi pro verbis *ne ad medicum quidem*, Benedictini legunt *ne ad mensam quidem*. Photius Epist. 1. pag. 34. *πιστης ὄρα*, *πέχετε ἄπορκία*. Ἄλλως τὴν καὶ τὸ ἁγίου ὄρα ἢ ὄρα εἰς ἡμῶν βελήκατ, ἡδὲ φρονήματ εὐγενῆς. *Temere jurare facile pejerare est.* Certe nec mores bene constitutos, nec animum generosum decet jurare. Addit Photius pudori fore viro gravi & honesto, si injurato fides non habeatur, ut Catoni olim & Xenocrati, de quo Menagius pag. 169, ad Laërtium. Ausonius de parente suo Julio Ausonio:

Jurare & falsum dicere par habuit.

Est tamen hoc reprehensum in Pelagianis, cum & ipsi statuerent nefas esse jurare Christiano homini, ut postea docuere Waldenses, Anabaptistæ, Mennonistæ, Socini schola, atque illi quos Quakeros vulgo appellant. Vide Vossii Hist. Pelagianam. lib. V. parte 2. pag. 512. seq. & B. Antonii Reiseri AntiBarclajum. pag. 352. seq. In hoc quidem conveniunt omnes, non modo abstinendum ab omni perjurio, sed etiam non jurandum temere levemque ob causam, adeoque ab illis abstinendum, quantum potest fieri salvo officio & charitate quam debemus aliis & quæ potest à nobis requirere, ut dicta nostra jurejurando (quo omnis controversia præscinditur Hebr. VI. 16.) confirmemus, uti facere non dubitavit Apostolus Rom. I. 9. IX. 1, & 2. Cor. I. 23. XI. 11. 31. Galat. I. 20. Philip. I. 8. & 1. Thessal. II. 5. cujus exemplum multi sunt à Christianis etiam antiquissimis secuti, ut apud Grotium & Vossium videre licet & in B. Bebelii Antiquitat. Eccles. Seculo IV. Tom 2. pag. 372. seq. Sed in primis consulendus Lud. Thomassini liber de Veritate & mendacio juramenti & perjuriis A. 1690. editus, in quo de veterum Christianorum sententia usu & formulis juramentorum fuse differitur. Elias du Pin Tom. 18. Bibl. scriptorum Ecclesiastic. p. 194. seq. Apud eundem Thomassinum, Grotium, Seldenum II. de Synedriis Hebr. cap. 11. pag. 298. sq. & Huetium Alnetan. quæst. III. 5. habes plura dicta Judæorum & Ethnicorum juris jurandi usum coercentium. Et Phryges à jurejurando abstinuisse notavit Stobæus serm. 42. 470. De Banianibus Indis idem legas in Joh. Ovingtoni itinere pag. 231.

pag. 231. & de Algiretanis in Ottonis Dapperi Africa pag. 247. De Slavis, Helmoldus cap. 84. *Juraciones difficillime admittuntur. Nam jurare apud Slavos quasi pejerare est, ob invocam Deorum iram.* Herculem *εὐλαβεῖν πρὸς ὄρκον* semel tantum per omnem vitam jurasse notat Plutarchus in *questionibus Romanis* p. 241. edit. Ald. Pythagoras apud Laërtium VIII. 22. *μηδὲ ὀμνύειν θεῶς, ἀσχεῖν γὰρ αὐτὸν θεῶν ἀξιοῖσθαι πειρῆσαι.* Epictetus cap. 44. *Enchiridii: ὄρκον παραίτησαι, εἰ μὲν οἷόν τι εἰς ἄπαν, εἰ δὲ μή, ἐκ τῶ ἑνόντων,* quæ à Paraphraste Christiano ommissa miror, Christiano calamo certe haud indigna. Nonnullos religione jurisjurandi *εὐλαβεῖα ἔομνύειν* tantum dixisse *μὰ πῖν*, nomine ejus per quem jurandum esset ommissa, notavit è Scholiaste Pindari Menagius ad Laërtium pag. 218. De perjuratorum detestatione & pœnis Balthasar Bonifacius VIII. 18. Hist. ludicræ & 20. Freinshemius ad Flori III. 11. 6. Tobias Pfannerus in Theologia Gentili p. 314. seq. Grotius II. 13. de jure Belli & Pacis, Pufendorfus IV. 2. de jure Nat. & Gentium. De styli Ethnicismo circa jurandi adverbia *mebercule mecastor* &c. Christianis fugiendo, digna lectu Jacobi Thomasi Exercitatio Lips 1665.

XI. De juramento *per festucam*, sive virgam indicium potestatis, Zimmermannus pag. 515. seq. *Analect. per regium solum* jurare apud Scythas mos, *πῆς βασιλῆας ἰσῆας* Herodot. IV. 68. Avorum morem *jurandi stricto gladio* tangit Menander in excerptis pag. 106. edit. Heschelii. De juramento *per panem & salem*. vide Ismaelem Bullialdum in notis ad Ducam pag. 244. Cotelerium ad Patres Apostolicos Tom. 1. pag. 604. & Stephanum Morinum in octo diss. pag. 111. seq. De veterum *Germanorum* juramenti Christianorumque per seqviora tempora vide Lindenbrogii, Speelmanni & Cangii glossaria. De *Gallorum*, Vertotum, in Ephemeridibus literar. Eruditor. Parisiensibus 1710. Octobr. p. 440. sq. De juramenti *Anglo Saxonum* Georgium Hiccesium in diss. Epistolari quæ exstat Tom. 1. thesauri ejus Septentrionalis fol. 112. seq. De juramento nobilium *per fidem sui corporis* agit Tiraqvellus Lib. de nobilitate pag. 554. *Per pedes DEi, per guttur DEi, per sanctos Francia*, Barthius notis ad Gvil. Britonem, pag. 56. seq. 737. De more imagines sanctorum extra urbem portandi, & nudipedem flexisque genibus & cum cereo ardente in manu per illas jurandi, vide Jo. Sebast. Mulleri *Annales domus Saxonicæ*, Ger-

Germanice editos ad A. 1529. Formula $\mu\eta\tau\alpha\nu\ \pi\omicron\delta\omega\nu\ \sigma\upsilon\zeta$ per vestigia tua, in Concilio Chalcedonensi frequens. Per crucem, Grefferus lib.1. de cruce cap.71. Per Apostolum Petrum, Constantinus Porphyrogeneta de administrando Imperio pag.98. *Talis sacris Evangelii*, Valesius ad Sozom. VI. 30. & Meurfius ad Palladii Lausiacam pag.183. seq. Formulæ jurisjurandi violati, in bello adversus fœditragos prælatæ in vexillo exemplum vide apud Cangium in Zonaram pag.68. De juramentis scripto factis Nazianzenus Epist. 219. Valesius ad Sozom. pag.145. seq.

De *Mubamedanorum* jurandi formulis per tres ordines Angelorum, per regionem Meccanam, per Solem Lunam (noctem) & eum qui creavit masculum & fœminam, per auroram, noctes decem, conjunctionem & separationem, per cœlum & noctu venientem, per cœlum habens turres, per diem promissam, per testificantem & testificatum, quæ omnes in Alcorano occurrunt, vide Lud. Maraccium in prodromo refutationis Alcorani pag.46. seq. De jurejurando Turcici Bassæ Ibrahimii per Mosen, Psalmos & Evangelium, & alio Solimanni Imperatoris vide Caroli Andrea memorabilia sæculi XVII. Tom. 1. pag. 62. 63. De Persarum juramentis Joh. Chardinus in itinere suo Gallice edito Tomo IV. pag. 103. edit. in 12.

XII. Quomodo differant vota à juramentis vide Seldenum de J. Naturæ è Gentium p.835. & Grotium II. 13. de jure belli & Pacis. Sebast. Schmidium in fasciculo diff. pag. 619. & 627. sq. Idem pag. 628. docet vota dissuaderi à cordatoribus à Judæis, quod non sine causa ab illis fieri nemo prudens negabit. De Voto Jephthæ & aliis Judæorum religiosis sponsionibus præcipue cœlibatus videndi Interpretes ad Librum Judicum XI. 31. Jo. Jacobus Schudt, in libro, qui recensetur in Actis Eruditorum A. 1702. pag. 30. seq. Petrus Jurieu in Historia Critica pag. 376. sq. Eduardus Pocockius in miscellaneis sacris pag. 415. seq. & Sebast. Schmidius in fasciculo diff. p. 587. seq. Casaubonus ad Baronium pag. 108. seq. ubi singillatim de voto cœlibatus quod Mariam virginem fecisse quidam parum certa traditione opinantur. Nasirorum Vota cum Monasticis contulit singulari dissertatione Rev. D. Theodorus Dasso-

Dassovius Kilon. 1703. Rechabitatum Votum præter interpretes Jerem. cap. 35. ad examen revocarunt Hermannus Witsius diss. de Rechabitibus, præfixa Moyfi & Aaroni Godvini: & D. Sam. Schelvvigius in. Exercitatione vulgata Gedani 1689. De voto *Corban* interpretes ad Matth. XV. 5. & Marci VII. 11. & Grotius II. de jure belli & Pacis cap. 13. §. 7. Scaliger trihæref. c. IX. Drusius de tribus sectis Hebr. II. 17. D. Seb. Schmidius fascic. disp. Theolog. pag. 584. sq. & Georg. Elieser Edzardi ad Avoda Sara cap. 2. pag. 293 295. sq. Extant & in Talmude singulares Codices hoc ad argumentum spectantes, ut *נדרים* de votis, Tomo 3. Mishnæ Surenhufianæ pag. 104. & *נדרים* de *Nasirais*, pag. 146. & *נדרים* de rerum votarum affirmationibus. Pleraque etiam de votis Hebræorum tum consecratoriis sive promissoriis tum obligatoriis sive interdictoriis succincte persecutus est ex *Maimonide* & aliis Hebræorum Magistris Joh. Schelvvigius diss. de votis Hebræorum Witteb. 1697.

De votis Græcorum Romanorumque variis Alexander ab Alexandro lib. III. dier. genialium cap. 22. & ibi Tiraquellus, Janus Rutgerius Var. lect. lib. V. cap. 5. Christoph. Schutz dissertationibus de votis veterum Lipsi. 1665. Jacobus præcipue Philippus Thomasinus lib. de votis, donariis, anathematis & tabellis votivis: Utini 1639. 4. Patav. 1654. 4. & Tomo XII. thesauri Græviani. In quo pag. 963. occurrit etiam manus duplicis votivæ delineatio, cum explicatione Angeli Cauffei de la Chaussè ex ejus Museo Romano, Rom. 1690. fol. quod recensetur in Actis Eruditor. Tomo 2. supplementi pag. 33. Eandem alteram veterem iconem manus Cecropii votivæ illustravit laudatus Thomasinus, cujus explicatio subjecta legitur Mensæ Iliacæ Laur. Pignorii, atque hinc inserta Tomo X. thesauri Gronoviani pag. 657. Gestus vota facientium fuit ut illa nuncuparent manibus leviter pandatis, ut auctor est Quintilianus XI. 3. & videre licet etiam in numo apud Rubenium Tab. XXXVIII. 5. De votis decennialibus Imperatorum & Cæsarum, quorum observatio non exiguum Chronologis usum præbet, erudite egit Henricus Noris in auctario ad diss. de duobus numis Diocletiani & Licinii, Patav. 1676. fol. De iisdem videre etiam juvabit Antonii Pagi dissertationem hypaticam & primum Annalium Tomum passim, Caroli item du Fresne dissertationem de inferioris ævi numis-

mismatibus ad calcem glossarii mediæ Latinitatis : Varia votorum genera formulasque , præcipue apud Romanos , erudite persequitur Briffonius in opere de formulis lib. 1. pag. 95. sq. Videndus etiam Jac. Gutherius IV. 13. de jure Pontificio Tomo 5. thesauri Grav. ubi inter alia differit de *Vere sacro* live voto quo Diis immolanda vovebantur pecora quæcunque illo anno à Calendis Martiis ad Calendas Majas nascerentur.

XIII. De votis quæ Sanctis nuncupantur vide Bellarminum III. 9. de cultu Sanctorum, & Clariss. Viri Ludov. Antonii Muratorii diss. XVIII. ad carmina Paulini pag. 190. seq. De votis aliis in Ecclesia Romana, præsertim Monasticis, simplicibus ac solennibus, M. Antonium de Dominis lib. 2. de Rep. Ecclesiastica cap. 12. & quæ contra eorundem abusus B. Lutherus Tom. 2. Witteb. latin. pag. 270. seq. Frid. Balduinus, Witteb. 1626. D. Jo. Georg. Dorsheus in indice Iniquitatis Moguntinorum Jesuitarum in materia de votis Monasticis Argentor. 1650. 4. adversus Melchiorem Corneum : D. Sebast. Schmidius in fasciculo diss. p. 605. seq. Christianus Dreierus in controversiis cum Pontificiis diss. XXV. seq. Andreas Rivetus Tom. 1. Opp. pag. 1097. seq. & Henricus Morus in operibus Theologicis pag. 496. seq. 500. & 554. &c.

De quarto perseverantiæ noto, quod præter triplex illud continentia, obedientia & paupertatis facere solent Benedictini, memorant tum alii tum Dandinus Alteserra in Asceticis. Nota quoque sunt, quæ de Jesuitarum quarto voto missionis ad infideles, à multis sunt tradita. Est & votum quartum Carmelitissarum Monialium, quod auctore Berullo suscipiunt, ut se totas mancipent S. Mariz. Vide Rich. Simonis Bibl. Criticam Tom. 1. pag. 303. seq. De tribus votis ordinum equestrium religiosorum vide Jo. Christophori Beckmanni notitiam dignitatum illustr. pag. 1445, 1488. seq.

CAPUT XIII.

Scriptores de Sacerdotibus, Ordinibusque sa-
cris, Monachis, & Beneficiis
Ecclesiasticis.

*Distinctio inter Clericos & Laicos. 1. Sacerdotes iidem & Reges, & de Pontifi-
catu maximo Christianorum Imperatorum. 2. Episcopatus Principum cir-
ca externa Ecclesia, & Pontificum arrogatum jus in Principes. 3. De
Sacerdotibus Veterum Hebraeorum. 4. 5. De Sacerdotibus Aegyptiorum,
Graecorum, aliarumque gentium. 6. Sacerdotes famina. 7. De Sacerdo-
tibus Romanorum. 8. 9. De sacris Ordinibus Ecclesia Christiana nascen-
ti. propriis. 10. 11. De ordinibus communibus cum succedenti aeta-
te. 12. 13. 14. De Ordinibus sacris deinceps demum superinductis. 15.
16. 17. 18. 19. 20. De vocatione Ministrorum Ecclesie. 21. Ordina-
tionis sive Consecratione. 22. De beneficiis Ecclesiasticis. 23. De Mona-
chis eorumque Ordinibus & institutis. 24. 25.*

I.

DE distinctione Sacerdotalis & Levitici ordinis à Laicis
apud Hebræos agit Fortunatus Scacchus III. My-
sthec. cap. 1. seq. Eandem ab Hebræis accepere
Christiani, itaque jam Apostolorum ætate Clemens
Epistola ad Corinthios Laicorum meminit cap. 40. τῆ
ἰδία λειτουργία δεδομένη εἰσὶ. Καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἰδίᾳ
ἐπιτακται, καὶ Λεῦιταῖς ἰδίᾳ διακονία ὑπικεινται, ἡ δὲ
τοῖς λαϊκοῖς προστάγμασι δίδεται, qui locus adden-
ditur in notione aliisque, profert Svicerus in λαϊκός, κληρικὸς &
similiter constat apud Aegyptios Sacerdotibus solis fas
esse, ut apud Persas Magis, apud Gallos Druidibus, Bon-
zardis apud Indos. Laicorum vero appellationi nihil ignomi-
æ habere, uti nec Clericorum nomini arrogantiae quicquam
Stephanus Andreas Mizlerus diss. de Clericis & Laicis,
1797. §. 38. Laici in Ecclesia alii fideles erant sive per
se autem iam initiati, alii Catechumeni. Adde Tho. Milles ad
Hierosol. pag. 17.

II. Sacerdotes apud Judæos, eosdem etiam Reges * à Mose usque, ejusque filio Arua semper fuisse affirmat, Trogi Epitomator Justinus XXXVI. 2. quod facile refellitur à Jo. Jacobo Schudt in Historia Judaica pag. 181. seq. Quin tamen Imperium & Pontificatus juncta quandoque apud Hebræos fuerint, negari nequit. Confer Jo. Seldenum lib. 1. de successione in Pontificatum cap. 13. pag. 180. seq. qui de potestate forensi Pontificis maximi agit etiam libro 2. de Synedriis cap. 10. & per totum illud opus passim. Equidem de Johanne Maccabæo diferte Josephus lib. 1. Antiquit. cap. 2. pag. 712. *ἡ γὰρ τῆς βασιλευμένης μου ἐστὶ ἀρχὴ, τὴν δὲ χεῖρ ἢ ἰδίως καὶ δεξιὰ μου οὐκ ἐστὶν ἐπιθεταία.* Sed & apud Gentes constat passim Reges eosdem simul functos sacerdotio, Sacerdotesque eosdem simul fuisse Reges. Confer Synesium epistola 57. pag. 198. cap. Petavium in notis pag. 36. ubi singillatim de Aegyptiis, de quibus etiam Marshamus pag. 538. Canonis Chronici. Consule etiam Grotium de jure summar. potestatum circa sacra Cap. IX. Casaubonum ad Strabonis lib. XIV. pag. 233. edition. Morellianæ & ad Svetonii August. cap. 31. Nicolaum Petapied tractatu Gallice edito de juribus & prærogativis Ecclesiasticorum in administratione Justitiæ secularis, Paris. 1705. 4. (de quo libro Ephemerides Parisienses literariæ illius Anni pag. 1093. seq.) & Ludovicum Borghesium in Historia Critica Melchisedechi Regis & Sacerdotis cap. X. Præcipue apud Romanos hoc semper observatum fuisse videtur, ut iidem sacris præessent & auspiciis auguriisque, apud quos summa erat in republica auctoritas: hinc deinceps Imperatores quoque Romani iidem Pontifices maximi, quod dignitatis nomen per longum tempus etiam Christiani Cæsares gerere non recusarunt. Confer Jo. Andrea Bossii dissertationes de Pontificatu maximo Imperatorum Christianorum Jen. 1656. 4. quæ recusæ sunt Tomo V. Antiquitatt. Romanarum à Gravio collectarum. In his contra Johannem Pacidium sive qui sub hoc nomine latebat Jacobum Gothofredum (qui in Epistola ad Rivetum de interdicta Christianorum cum gentilibus communione deque pontificatu

* Nomen *ἄρχων* quod rectorem & præpositum significat, Optimatibus & Sacerdotibus est commune, de quo vide sis Grotium de potestate summarum potestatum circa sacra c. IX. & ad 2. am. VIII. 18. Caterum Nazianzenus qui Orat. VI. p. 137. Moysen non modo sacerdotem sed etiam *ἱερεὺς ἱερέων sacerdotum sacerdotum* fuisse contendit, perinde ut *ἀρχὸν ἀρχόντων principum principum*, parum proprie est locutus.

scatu maximo num Christiani Imperatores eum aliquando gesserint, negaverat hoc ab illis factum esse, uti negant etiam Antonius Pagi ad A.C. 312. §. 15. 19. & 313. 7. sq. & Tillemontius T. 4. Hist. Imperat. pag. 580. sq.) copiose ostendit, & argumentis non inficiandis demonstrat titulum Pontificis maximi utique gessisse Imperatores etiam Christianos, quanquam sacra ethnica abominarentur, falsumque esse quod nonnulli tradunt, in Episcopi Romani gratiam hoc se nomine abstinuisse Gratianum. Vide sis etiam quæ de Pontificatu maximo Imperatorum differit Ezech. Spanhemius in præclaro opere de usu numismatum pag. 691. & Antonius van Dale diss. 2. ad Antiquitates ex marmoribus illustrandas. Duos Pontifices Maximos Imperatores eodem tempore videntur svadere numi. Commodi superstite M. Aurelio cusi, vide tamen quæ notavit præclarus Tillemontius T. 3. Hist. Imperatorum nota XI. ad vitam Septimii Severi.

III. De eo quod Constantinus M. apud Eusebium in ejus vita lib. IV. cap. 24. affirmavit se in externis * rebus Ecclesie Episcopum esse, consulenda præter Jo. Morini Ecclesiam per Constantinum M. liberatam, scripta contraria Nicolai Vedelii, post Uttenbogardum jura Principum asserentis, & Jacobi Revii de Episcopatu Constantini M. Amstelod. 1642. 12. Quo sensu Leo I. Papa Imperatori & Regibus etiam sacerdotalem palmam tribuat, disquiris Paschasius Qvesnellius in notis ad Leonem M. pag. 190. seq. edit. in 4. Prætereo quod ajunt Carolum V. Imperatorem Pontificis maximi Romani dignitatem ambiisse. Vide Bælii Lexicon Tom. 1. pag. 897. nota Y & Maximiliani I. feruntur literæ ad Lichtensteinium, quibus in locum Julii II. Papæ Pontifex Max. creari serio desideravit. Confer W. Christ. Kriegsmanni dissert. de attrito per Papas imperio & Pontificatu per Cæsares capessendo, & Sam. Stryckii diss. quod quilibet Princeps in territorio suo sit Papa. Rariora exempla sunt quod Uladislaus Polonæ Rex Doctoris simul & Pastoris munere

Iii 3

funt

* *Ἡ δὲ ἰσότης μὲν τῶν εἰσὼ τῆς Ἑλληνιστοῦ, ἐγὼ δὲ τῶν ἐκτὸς ὑπὸ Θεῶ καθεστῆσαντων Ἐπισκοπῶν ἂν εἴην.* Allatius p. 230 seq. de Consensu utriusque Ecclesie verba τῶν ἐκτὸς intelligit de rebus Civilibus, Petrus de Marca II. 10. de Concordia sacerdotii & Imperii p. 91. de Gentilibus adhuc extra Ecclesiam constitutis. Utrique contra Constantini mentem & Eusebii, qui eodem loco capitibus præcedentibus & proxime sequentibus leges ac constitutiones Imperatoris Ecclesiasticas diste memorat, quibus referti etiam omnes Annales, plena omnia monumenta.

functus, Jacobus Nisibensis Episcopus idemque Strategus ac *παλιάρχος*, Georgius Princeps Anhaltinus idem ordinatus Pastor & editis quoque homiliis sacris clarus. Quæ vero Magistratus politici etiam circa sacra, circa vocationem, depositionem & punitionem Clericorum (uti Salomon Rex exauctoravit Abjatharem Pontificem maximum. 1. Reg. II. 26. Antiochus Epiphanes Jasonem 2. Maccab. IV. 33.) atque adeo in Ecclesiasticis universe quod externa & adiarthora spectat, sit autoritas, ex sententia veterum Christianorum disputavit Marcus Antonius de Dominis VI. 5. sq. de Rep. Eccles. & Groti⁹ in libro de jure summarum potestatum circa sacra. Cui in Germania Francof. 1690. 4.º recusato subjectus est Davidis Blondelli libellus de jure plebis in regimine Ecclesiastico, & alterius nescio cujus opusculum de officio Magistratus Christiani. Videndus etiam Fridericus Spanhemius T. 2. Opp. p. 1240. sq. Et quæ de Imperatorum Rom. Monarchia atque circa res Ecclesiasticas juribus collegit *χαλκάντις* Goldastus, opponenda tantisper Rocaberti Bibliothecæ maximæ Pontificiæ, donec alius vir eruditus jura Principum collectione ampliore selectorum, in hoc genere scriptorum asseruerit. In quibus loc⁹ etiam debetur Archiepiscopo Paris. Petro de Marca in præclaro opere de concordia Sacerdotii & Imperii edito Paris. 1663. & cum Observationibus Ecclesiasticis D. Justi Henningi Boehmeri Jcti Hallensis Lips. 1708. fol. licet is præcipue de juribus Regum Galliæ circa sacra est sollicitus, quem admodum & Carolus Molinæus in Monarchia Francorum p. 101. sq. De Pontificis Romani arrogata auctoritate & potestate in Principes * ejusque origine videndi Santuel Pufendorfius introductione in Historiam Tom. 1. cap. ult. & in libro de habitu religionis ad vitam civilem: Franciscus Hottomannus in libro cui titulus Brutum fulmen Papæ Sixti V. adversus Henricum Navarra Regem, p. 87. sq. 94. sq. 96. sq. &c. Daniel Chamierus T. 2. Panstratiæ lib. XV. & l. XVI. c. 20. sq. Theodosius Gibellinus sive qvi sub illo nomine latet Matthæus Gœbejus, Consul Budissinus in libro Germanice edito cui titulus: Cæsareopapia Romana, Gvil. Bartelajus de Potestate Papæ in Principes Christianos, Laurentius Banck de Tyrannide Papæ in Reges & principes Christianos, Francker.

1649.

* Apud Meroënse veterem Æthiopum populum summa potestas teste Strabone XVII. pag. 822. fuit penes Sacerdotes, tantaque auctoritas ut nonnunquam misso munitio mortem Regi imperarent, & ei aliam sufficerent. Postmodò Rex quidam consuetudinem hanc abolevit &c.

1649. 4. Marcus Antonius de Dominis de Rep. Eccles. lib. 6. cap. 8. & 3. & 10. & 11. Elias du Pin diff. VII. de disciplina Eccles. Natalis Alex. in Historia Eccles. tum alibi passim, tum Tom. 8. edit. in fol. pag. 443. ubi contra Francisci d'Enghien Auctoritatem sedis Apostolicæ in Reges disputat. Jo. Christoph. Becmannus notitia dignitatum illustr. pag. 15. sq. Christianus Dreierus diff. XV. & XVI. controvers. cum Pontificiis, Hermannus Conringius & Jo. Hoornbeckius in examine bullæ Innocentii X. contra pacem Osnabrugensem, & nuper Joh. Petrus Ludovicus Ictus Hallensis in tractatu sine nomine edito qui inscribitur *Nächtlicher Unfug wider die Eröhne Preussen/ welchen Clemens der XI. in einem den 16. April A. 1701. ausgestreueten irrigen Brevi zur Verkleinerung aller gekrönten Häupter begangen.* Colonia Brandenburgicæ 1703. 4.

IV. De Sacerdotibus & sacro ordine apud Hebræos diligenter præ cæteris agit Jo. Ligstrootus Tom. 1. operum, in libro de ministerio templi: Jo. Saubertus in operibus posthumis: Jo. Lundius in opere Germanicè edito de rebus sacris Judæorum & Jo. Andreas Qvenstadius antiquitat. biblicar. cap. 1. Ante Legem Mosaicam Sacerdotes passim fuere patres familias & filii primogeniti, post Legem hoc ad posteros Aaronis & tribum Leviticam restrictum fuit, quemadmodum etiam apud gentes quasdam Sacerdotium hereditarium fuisse observat H. Dodvvelus de jure Laicorum circa sacra pag. 219. seq. & Ezechiel Spanhemius pag. 567. seq. ad Callimachum, quibus adde quod *Ἀρχιεπίσκοπος* dignitas apud Ægyptios hereditaria erat, ut docet Herodotus lib. 2. cap. 37. & apud Rhodios sacerdotium, teste Diodoro Siculo V. pag. 227. d. Fuit & apud Hebræos Princeps reliquorum *summus Sacerdos*, qui in Pentateucho fere simpliciter Sacerdos dicitur, de quo post alios videnda D. Theodori Dassovii dissertatio Kilon. 1703. 4. quæ inscribitur *Diffidium Pontificis Romani & Hebræi.* Post Pontificem Maximum apud Hebræos erant reliqui *Sacerdotes*, tum *Levite* stricte dicti, quos tres ordines invicem distinguit Clemens 1. Epist. ad Corinthios §. 40. atque non absurdum videtur viris doctis, * ansam eos dedisse distingvendis in Christiana Ecclesia ordinibus Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum. Apud Judæos hinc *Nasbinai* atque *Scribe*, quos à *Legisperitis* non differre, contra Jo. Cameronem probat Jo. Vorstius lib. 1. de Hebraismis N. T. pag. 84.

* Bevereg. lib. 2. cap. 11. Codicis Canonum Vindicati.

pag. 84. Vide [etiam quæ] de scribis Judæorum observant Daniel Fesselius libro & capite primo adversariorum sacrorum, Caspar Bethius lib. 50. adversar. cap. 1. Præcipuum Pontificis Maximi ministerium fuisse $\mu\omega$, præter alios notat Beveregius ad Synodicum M. p. 196. Confer alios laudatos Clariss. Zellero p. 318. sq. de Vacca m. q. quod vero hic *Sagan* sive *σπασγός* & *ἱερεὺς* perpetuus fuerit ejusdem summi Sacerdotis vicarius, singulari dissertatione negavit Johannes Nicolai A. 1699. 4. Sagan ubi erant Catholici de quibus dixi infra. c. 14. §. 5. Ex Diaconis sive Levitis duo erant *collectores cibæ*, quorum erat vespere sabbati pecuniam pro pauperibus colligere: alii tres *colloctores catini* qui cibos quotidie colligebant & inter pauperes distribuabant. Vide Clariss. Rhenferdium de decem Ortiſis Synagoge p. 147. V. De Judæorum Patriarchis & primatibus agit Petavius p. 55. ad Epiphan. Jac. Gothofredus ad codicem Theodosianum p. 213. T. VI. Grotius cap. 10. de imperio summar. potestatum circa sacra p. 273. Becmannus XVII. 2. 15. dignitat. illustr. Sam. Petitus lib. 2. cap. 20. Var. lect. & lib. 3. c. 3. Var. Obs. De Presbyteris urbium palæstine, & Sacerdotibus & magni Synedrii senatoribus distinctis vide Seldenum lib. 1. de Synedriis cap. XVII. Grotium ad Matth. XXVI. 47. & cetera XIX. ult. Synedrio magno Pontifex Maximus non semper præerat, ostendit Seldenus cap. XI. de anno civili Judæorum. Sed de magistro illo Concilio videbis ubi lubebit scriptores plures infra. cap. 20. §. 2. à me laudatos. Jam adversus eundem Seldenum nonnulli Pontifices Maximos à Romanis non fuisse exutos Potestatem prætorii cundi in rebus civilibus (nisi forte in capitalibus delictis) ostendit Sefi XX. 8. & aliis locis demonstrat Humfredus Hody Anglo-Anglice A. 1693. 4. edito de causa sedium vacantium post depositionem & non canonicam depositionem pag. 35. ubi & de ea quædam præcipua nomina pluribus commune fuerit præter Pontificem Maximum prætoriosque pontifices pontificesque exauctoratos. De Archi-Synagoga, & de Academiæ & Doctoribus non Sacerdotibus, Grotius ad Matth. 23. 18. & in florum sparsione ad Jus Justinianum pag. 239. eundem facit Archipherecitas memoratos in Novella Justiniana. Vide etiam Sam. Petitum lib. 2. cap. 20. Var. Lectionum, Erasm. Burmannum Parte II. Exercitationum, Jo. Morinum Exercitationum pag. 258. sq. Campegii Vitringæ Archi-Synagogum, Erasm. Burmannum pag. 1685. 4. & Jac. Rhenferdium libro de decem ortiſis Synagoge summo

cum hominibus ingenuis puberibusque, qui debebant in Synagoga
 praesto esse ut quolibet tempore advenientes invenirent iustum
 certum, ad legitime orandum DEum. *ibid.* A. 1686. 4. De *Aza-*
ria (—) sive ministris Synagogæ, qui lectorum, cantorum &
 auditorum viceungebantur, Petavius pag. 58. ad Epiphani. De
quodamque profectis sanctuarii vide Mishnam Schekalim Tomo 2. edit.
 Sarrasinii pag. 191. sq. De *tribus quæstoribus s. thesaurariis templi*, to-
 tidemque *Cameralim s. Camerariis*, & *duobus profectis* id, pag. 192. seq.
 De *XXIV hebdomadarum Sacerdotum* s. vicibus hebdomadariis per quas singu-
 la sacerdotum familia officio suoungebantur, quorumque princi-
 pes *videlicet* dicti *de Xigis* perinde ut illi sacerdotes qui simul erant
ad officium regni Synedrii, consule præter interpretes ad 2. Chroni-
 VIII. 16. Nehem. XIII. 30. & Luc. I. vers. 5. Constantinum l' Em-
 pereur ad Bertramum de Rep. Hebræorum cap. XVIII. Josephi Scali-
 gori notæ ad fragmenta selecta veterum Græcorum subjecta li-
 bro de *conditione* temporum pag. 54. sq. Lud. Cappelli opera post-
 huiusmodi pag. 394. Abrahami Sculteti exercit. Evangelic. lib. 1. cap. 7. &
 Joh. Jac. Maji dissertationem de hoc argumento, aliamque Pauli
 Schæferi Jul. 1649. editam, nec inter cæteras Slevogti dissertatio-
 nem pag. 56. 4. junctim vulgatas obviam. *Pontificum maximorum*
originem præter Voisinium ad Raymundum Martini, aliosque quam-
 plurimos, diligenter tradit Waltonus in Apparatu ad Scripturam
 Sacram Tomo 2. Sigonius lib. V. de republ. Hebræor. cap. 2. Ante Aa-
 ronem nullum fuisse Pontificem Max. probat Chamierus Tomo 2.
 pag. 10. IX. cap. 9. Neque in Halmonæis sive Maccabæis ve-
 teribus Pontificum successione interpellatam, Seldenus de successione
 pag. 226. & l' Empereur ad Bertrami cap. 13. de Rep.
 pag. 224. quos simul aut annuos Pontifices fuisse. Rich. Montacu-
 ti ad Origg. Ecclesiast. pag. 222. 235. sq. Talmudistarum
 numerum & successione Pontificum maximorum
 pag. 224. Morinus Exerc. Bibl. pag. 286. sq. Samaritani in Epi-
 stola ad Christophum Scaligerum affirmant ab Aarone usque ad suam
 successione numerare se summos sacerdotes CXXII.

De sacerdotibus apud gentes varias, quorum alii an-
 tiquissimi fuerant perpetui sive *Magis*, (vide Valesium, p. 193. ad Eu-
 sebius) eorumque generibus nonnulla collegerunt Alexander ab Ale-

xandrius lib. 2. genialium dierum cap. 8. pag. 118. seq. & Jo. Sabelbertus lib. de sacrificiis cap. 6. & 7. ubi singillatim de Sacerdotibus veterum Germanorum, Gallorumque. Præclara etiam de ordinibus Sacerdotalibus apud varias gentes annotavit Huetius lib. II. de netanarum quæstionum cap. 20. §. 6. uti de Græcorum Sacerdotibus Potterus II. 3. Archæolog. Tomo ult. thesauri Gronov. Idem argumentum sed admodum leviter attigit Franciscus Rous Archæol. Ant. II. 8. ubi etiam de Mystagogis sive Hierophantis ex Meursii lib. de sacris Eleusin. cap. 13. Multi ut Sacerdotes Cereris perpetuo habitatum servabant. Vide notas ad Lucian. T. 1. pag. 93. edit. Amst. ubi ut Megabyzi sive Sacerdotes Dianæ Ephesæ teste Strabone galli erant sive spadones, ut Sacerdotes Deæ Syriæ quoque, de quibus idem Lucianus. De Pontificibus Græcorum Asiarchis (id. XIX. 1.) Hierocoris, (id. XIX. 31.) Sacerdotibus Stephanophoris, aliisque ut etiam de Fratribus sacrorum, orgeonibus, thiasotis & archithiasotis ubi se differit Antonius van Dale in Dissertationibus ad antiquitates marmoribus antiqvis illustrandas Amst. 1702. 4. editis. Idem agit etiam de Prytanibus, quod genus Sacerdotii magistratumque fere annexerat, de quo existat etiam eruditus Ez. Spanheim de Vestâ & prytanibus Græcorum Tom. V. Antiquitates De Pastophoris illustris Cuperus in Harpocrate p. 131. De Pastophoris Steph. le Moyne Epistola singulari ad Cuperum in Harpocrati adjecta. De Sacerdotibus Ægyptiorum Clemens Miscell. p. 633. sq. Jac. Gothofredus ad vet. expositionem Mundi p. 100. Hamus in Canone Chronico, H. Witfius in Ægyptiacis de J. J. lib. de Synedrio Ægyptiorum.

VII. De *δευσσηναις* & Sacerdotibus foeminis *θεσπιαις* Dearum apud Græcos Romanosque consules Clariss. Martini num in Palæographia Græca p. 160. & Caroli Patini commentarium ad vetus monumentum Marcellinæ, ubi & de tribubus Antistitum foeminarum (ut apud Romanos Vestalium *patris, matris, & πατρικαις* è Plutarcho pag. 795. an seni *γονιαις* præter quas erant etiam *ισπαιουσαι* Sacerdotibus foeminis strantes, & *δενταραις* quæ preces fundebant. Sacerdotum matris DEUM Magnæ Idææ & Sacerdotis maxime Vestalium Sponium pag. 150. Misc. De flaminicis, mulieribusque Sacerdotibus atque in his de virginibus Vestalibus plura Sabelbertus de sacrificiis cap. VIII & Justus Lipsius libro de Vestâ & Vestalibus & separatim, atque inter opera Lipsii sæpius recusus, in quinto volumine

thesauri Græviani tomo legitur. Præter virgines Vestales quinque, factaque Vestalem maximam, de quibus Onufrius etiam Tom. 1. pag. 227. 257. sq. fuerunt Romæ à foeminis Sacerdos Cereris, & in decem flaminicæ Diales, totidem virgines saliares, & Sacerdotis Junæ Deæ, aliorumque flaminicæ Deorum. Flaminum quoque utramque flaminicæ dictas idem Onufrius observat pag. 219. Apud Persas in Persia Apud in Achaia in Ecbatanis, Plutarch. Artaxerxe p. 107. Apud Argivos Phalides ab Adamanta, Sacerdote Eurythæi filia. Strabell. p. 179. Sed apud Aegyptios teste Herodoto II. 35. uti Hebræos quoque & Christianos foemina Sacerdotes nullæ: Cantricum mentio Nihilam. 166. 67. sed docere in Ecclesia prohibitum foeminis 1. Cor. XIII. 34. Ambrosius in Psal. 1. *Mulieres Apostolus in Ecclesia tacere jubet, & Nihilam eorum bene clamant. Hic omni dulcis et atq; hic utriusque aptus est sexui.*

VIII. De Sacerdotibus veterum Romanorum post Fabii Biondii, & Varronis aliorumque scripta deperdita, consuli possunt libelli Pomponii Latini, Raphaëlis Volaterrani & Henrici Bebelii recentissime excusi, tum seorsim tum in Petri Scriverii republicatione & ad calcem compendii antiquitatum Romanarum edita à Philippo Caroli. Libellus de Sacerdotiis Romanorum editus Lucii Fenestellæ antiquissimi scriptoris nomine prodiit, auctorem habet recentem scriptorem Andream Dominicum Floccum, cujus hactenus consensu hodie constat. Præ cæteris autem diligenter hoc argumento de Sacerdotiis Romanorum versatus est Onufrius Grævius in prioribus 145. capitibus operis luculenti de antiquitate Romana T. 1. Græv. qui Pontifices Maximos, quorum memoria præcipue Chronologico recensuit lib. V. Fastorum: Gvielmus Chouart in tractatu brevi de Sacerdotiis, libro de religione Romano antiquitate. Paulus Merula in tractatu de Sacerdotibus Romano antiquitate. aliis ejusdem scriptis posthumis lucem aspexit Lugd. Batav. 1612. Jacobus Guthierus, vir præstantissimus (licet ab H. No. in thesauro Pisanis & à Grævio præf. ad Tom. 5. thesauri sub titulo) in libris quatuor de veteri jure pontificio, Parisiis 1612. Tom. V. antiquitatt. Romanar. Grævii. Prætereo quæ de Sacerdotiis Romanorum habet Freinshemius ad Flori lib. 1. cap. 2. de antiquitate ordinis à Numa institutos persequitur, cum Rosinus 1. & ad præf. Struvius, Wolfg. Lazius lib. 3. de republ. Romana, Struvius 1. 1. aliique qui corpora atque systemata antiquitatum Romana composuerunt.

IX. Locus insignis Festi non est prætereundus: *Ordo Sacro-*
tum affirmatur Deorum maiestate, ut maximus quisque. Maximus videtur
deinde Dialis, post hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto Pontifex Maxi-
mus. Itaque in convivio solus Rex supra omnes accubae, sed Dialis supra Mar-
tialem & Quirinalem: Martialis supra proximum, omnes dein supra Pontifex.
Rex quia potentissimus: Dialis quia universi mundi Sacerdos qui appellatur
Martialis, quod Mars conditoris urbis parens. Quirinalis, fatis Imperatorum
Curibus adscito Quirino. Pontifex maximus, quod iudex atque arbiter omnium
rerum divinarum humanarumque. De Rege sacrorum, caput urorum Regum
sacrorum appellabatur, videndus Alexander ab Alex. III. 17. & Gualteri
lib. 1. de jure Pontificio cap. 31. Tom. V. Grævi. qui etiam de Pont-
ificum collegio & officiis ac Pontifice Maximo diligentissime differit
lib. 1. & 2. & provocationem ab hoc ad populum fuisse observat lib.
2. cap. 10. seq. De collegio Fratrum arvalium aliisque sacris sodalita-
tatibus Pontificum augurumque agit Alexander ab Alexand. III. lib. 1.
cap. 26. & ibi Tiraquellus: tum Gisbertus Cuperus lib. 1. ubi contra
Gutherium observat quatuor summa Sacerdotum Collegia Romæ fuisse; Pontificum, Augurum, Quindecimvirorum
Septemvirum Epulorum, non vero Aruspicum ut viro de Aruspici-
visum fuerat. De Pontificibus idem Alexander lib. 2. cap. 1. & 2. & 3.
gentius Jo. Andreas Bosius Prof. Jenensis in dissert. de Pontifice Ma-
*ximo * Romæ veteris, & Pontificatu maximo Imperatorum &*
rum adversus Jacobum Pacidium l. Gothofredum l. 1. & 2. & 3. & 4. & 5.
eadem Tomo V. thesauri Græviani. De Pontificibus & de Aruspici-
(quorum caput Pontifex maximus) & de minoribus, (quorum caput
scribis Pontificum) H. Noris Cenotaph. Pisan. diff. 1. cap. 1. & 2. & 3.
Augustalibus flaminibus, sodalibusque idem cap. 6. Vide etiam
cap. 5. & 7. ubi de Pontificum vestibus, ætate & ceteris. De
decemviris, quindecimviris sacris faciendis, à quibus sibi
opus esset consulebantur, præter eundem Alexandrum ab Alex. III. lib. 1.
atque eos qui de Sibyllinis carminibus scripserunt, videndus
Grævianus cap. 5. de anno seculari Romanorum, Tom. VIII. & IX.
Græviani pag. 494. seq. De septemviris Epulorum Cellarius ad Plinii Epistolas
pag. 86. De galis Sacerdotibus Rigaltius ad Commodianum Intra-

* Sic dicit etiam maximus & maxima Sacerdotes, curiones maximus, & cetera.
 Vide illustrem Cuperum ad Laertianum de mortibus persecutor. p. 20.

Sacerdotibus Tobias Guthberlethus libro singulari Franeqv. 1704. 8. & Jo. Dan-
 elius in diff. de Ancilibus Romanorum Hafniae 1706. 4. Singulis
 templis Diisque singuli flamines qui sacra facerent, sed plures sode-
 tates. De Sodalibus, flamine & Sacerdotibus ad cultum principum ἀποθεω-
 τιστικῶν συντίσις vide Dodyvelli praefect. Cambden. pag. 160. sq. De
 sacrorum populi Rom. Onufrius in civitate Romana Tom. 1.
 Cent. pag. 21. 29. & Gutherius de jure Pontific. II. 13. sq. Tom. V.
 Cent. pag. 21. 29. Alexander etiam ab Alexandro lib. 5. c. 17. De Tibi-
 cinis quorumque collegio praeter Dempsterum ad Rosinum Casp. Bar-
 tholinum lib. 1. de tibiis veterum. Neq; vero mirum tot & tam diver-
 sis ritibus sacris rite colendis apud Romanos constitutos fuisse, quoni-
 am illa sine illa observari summi esse momenti semper existima-
 verunt, ut si minutissima etiam aliquis neglexisset, statim tota actio
 eorum, summi magistratus exauctorarentur, triumphus ne-
 garentur, quod nimirum persuasum esset Romanis magis ad Reip.
 salutem spectare si Magistratus ac viri principes divina suspicerent
 negligenter essent quam si profligarent hostes, ut notat Plutarchus
 de superstitione, cui jungendus Valerius Max. l. 1. ubi & de relig. auspiciis,
 lib. 1. c. 1. Sacri ordines Ecclesiastici vel nascenti Ecclesiae pecu-
 liares sunt, vel cum succedentibus temporibus communes, vel postea
 superinducti. Nascenti Ecclesiae peculiare sunt apostoli
 & Evangelicae, quoniam Apostoli nomen non tan-
 tummodo illis Ebr. III. 1. & Johanni Baptista apud Tertull. im-
 positum est, sed & LXX. discipulis Domini, & discipulis Apostolorum,
 qui post Apostolos in Ecclesia docuerunt & Evangelium pro-
 pagaverunt. Vide Valesium ad Euseb. pag. 21. sq. & pag. 41. sq. M. An-
 tonium de Dominis lib. 2. de Rep. Eccles. cap. 2. §. 44. Blondellum
 de Hierarchia pag. 50. 85. & 113. Petavium dogm. Theol. de Hierarchia
 pag. 141. & 142. Hildebrandum libro de Hierarchia Ecclesiastica
 modum Constantinum M. inter Principes Apostolorum
 dictum observat Grotius pag. 21. de jure sum-
 mationum circa sacra. De Apostolis eorumque ministerio
 vide Franciscum Burmannum de ministris N. T. extra-
 ordinariis dissert. 1. usque ad undecimam: Casaubonus ad Baronium
 pag. 141. Petavium lib. 1. cap. 5. de Hierarchia Eccles. Tho. Bil-
 sonius de perpetua Ecclesiae Christi gubernatione, Frid. Spanhemius in

Quaternario dissertationum historici argumenti, Tomo secundo Quorum recuso, pag. 289. sq. disert. de Apostolis & Apostolatu. Eorum episcopatum fuisse oecumenicum s. nulli certo loco allegatum ostendit Walo Messalinus s. Claudius Salmasius in libro de Episcopis & Presbyteris p. 198. sq. Episcopos quoslibet orthodoxos dictos esse Apostolos & Apostolicos & Ecclesias Apostolicas non tantum Romanam ostendit Blondellus loco laudato & B. Dorfeheus part. II. Theod. in Exodum pag. 125. agnoscunt etiam Baluzius ad Vinculorum Lerinensem pag. 368. & Paschasius Quesnellus in notis ad Lucam M. p. 867. & 871. Neque prætereundum quod non modo Johannes Baptista, Prophetæ & doctores Apostolorum nomine veniunt, vide Simonidum ad Eannodium p. 76. Sed etiam in A. 1. 1. libro Apostolorum in fœminino dicitur S. Thecla, apud Joh. Ernest. Grævium Tom. 1. Epistolæ pag. 331. & similiter aliæ mulieres sanctæ apud Frontonem Ducæum in notis ad Chrysostrum Tom. 1. pag. 90. De Apostolorum proprie dictorum prærogativa, vocatione, ministerio & aliis singularibus agunt etiam Henr. Dodwellus in diff. 1. ad fratrum & Guil. Caveus in introductione ad vitas Apostolorum. Unde non haud plane certum est quod à Judæis nomen Apostolorum non sint Christiani, cum apud Græcos vetustissimos quoque passim nomen pro ministro vel legato occurrat, ut apud Herodotum lib. 2. cap. 21. vide tamen quæ de Apostolis Judæorum Baronius ad Matthæum Casaubonus ad Baron. pag. 274. seq. Grotius ad Matthæum 10. & Petrus ad Lucam VI. Morinus pag. 260 Exerc. Biblic. Sam. Petrus ad Lucam cap. 24. (lib. 2. cap. 20.) Seldenus de anno civili Hebr. cap. 1. Petavius ad Epiphani. hæresi 30. & Tom. 3. dogm. Theol. pag. 739. edit. Paris.

XI. De LXX. discipulis præter Burmannum parte pag. 95. seq. diligenter agit David Blondellus libro de Episcopis pag. 99. usque ad pag. 125. qui pag. 109. cum Apostolis quoque conditione fuisse contendit. Quod per omnia admittendum videtur, ut perspicue patet ex electione Matthiæ, quæ inter Matthias & Barnabas, utpote jam inter 70. discipulos constituta per promotionem ad Apostolatam majus aliquod ministerium adepturi. Pseudo Dorothei libellum commentitium LXX. discipulorum nominibus refertum, & de iisdem Jambos Nicephori

sive Christi gubernatione Lond. 1611. 4. Jo. Pearsonius in *Vindicta*
 Ignatii part. 2. cap. 13. Beveregius Codice Canonum illustrato
 lib. 2. cap. 11. Henr. Hammondus in libro de Episcopis & Presbyteris
 aliisque Episcopatum partium Angli & Scriptorum Romanæ Eccle-
 siæ. E contrario Episcopos & Presbyteros divino jure & Apostolice
 more ejusdem plane esse dignitatis & auctoritatis disputant præ
 David Blondellus in libro de Episcopis & Presbyteris, & Salmasius
 in apparatu ad libros de primatu Papæ & in diffinitionibus
 Lugd. Batav. 1641. 8. edita de Episcopis & Presbyteris sub
 Walonis Messalini: Christianus Dreierus in controversiis ecclesiasticis
 ficiis differt. 21. & Protestantes fere communiter, ut in Angliæ
 Presbyteriani. Vide & Baluzium p. 366. & 367. sq. ubi dicitur
 sem. Cum autem longo Ecclesiæ usu Episcoporum & Presbytero-
 rum distinctus esset, Aëriani* in quarto post Christum seculo
 qui necdum ullum eorum discrimen/ perinde ut hodie Presbyteros
 esse volebant, hæreticis ideo adscribuntur apud Episcopos
 75. num. 3. Alia tamen Protestantium nostrorum ratio est, quod
 pos & Presbyteros jure divino quidem & Apostolice
 affirmant, subordinaciones tamen Ecclesiasticas ideo non
 ut plerique ipsorum in Ecclesiis suis eam amplectantur
 pra Diaconos & Pastores habent vel Episcopos & Archiepiscopos
 Suecia, Daniaque, Prussia ac Britannia: vel Praepositos
 res, Superintendentes ac Superintendentes generales
 nia passim. Ac Superintendentis quidem vox (licet arru-
 tur Danæo & Sibrando Vomelio apud Crenium Tom. 1. cap. 1.
 pag. 223.) apud Hieron. Epist. 8. ut dixi obvia est, uti videtur
 tendere apud Augustinum XIX. 19. de C. D. In Saxonia
 cepit post visitationem A. 1528. notante Seckendorffio
 Casp. Ziegleri Superintendentem ad normam Confessionum
 carum in Electoratu Saxonico descriptum. Dresd. 1661. in
 suo *Superinspector* cap. 6. de dign. Sacerdotali.

Episcoporum præcipue erat ordinare in
 ptandos, baptizare, confirmare, causas
 cidere, pauperum curam habere, templi
 sciplinam Ecclesiasticam moderari aliaque similia;
 Blondellus late differit, & ea interdum Presbyteris

* Salmasius in Apparatu de Primatu Papæ p. 113. Romanam Ecclesiam
 Aërii vestigiis insistere in eo, quod in septem ordinibus Episcopis
 comprehendit, atque unam rationem utrorumque constituit.

fuisse probat; Quod singillatim circa ordinationem (præcipuum quoddam Episcoporum munus haberi solitum) probavit D. Joh. Hulfemannus, Theologus Lipsiensis in diss. de ministro ordinationis, Rev. Jo. Guntherus, Ecclesiastes itidem Lipsiensis meritissimus in Apologia Ministrorum Lutheranorum adversus Christiani Helwig librum Uratislav. 1697. 12. vulgatum quod Presbyteri destituantur facultate ordinandi Presbyteros. Lipsiæ 1698. 4. Germanicè edita, & novissime scriptor Gallus de præjudiciis falsis & legitimis, Delph. 1701. 12. præjudicio 2. Apud Vopiscum in vita Saturnini memorantur Christi Episcopi, quod non aliud est quam Episcopi Christiani. Vide Jo. Seldenum ad Eutyrium pag. 146. Episcopis ne utique competere ut arma tractent, aut cum Julio II. Papa abjectis Petri clavibus gladium Pauli arripiant, probavit Caspar Zieglerus *ὁ μακαρίτης* in libro qui inscribitur: Episcopus miles in veteri Ecclesia invisus Episcoporum fuisse in cœtibus publicis prædicare, jam supra, cum de Concionibus veterum dicerem, observare me memini. De Episcoporum officio circa pœnitentes confer Morinum lib. VI. de pœnitentia cap. 76. & IX. 33. Episcoporum esse benedicere notatur in constitutionibus Apostolicis lib. 8. cap. 41. Præcipua quoque ipsorum cura fuit ut doctrinæ & vitæ Cleri observatores essent, & exemplo pariter atque doctrinâ gregi suo præirent, tanquam speculatores à Domino constituti sive præsides, præsidentes, præpositi ac Superintendentes, ut Hieronymo & aliis veteribus appellantur. De Episcopi throno in Ecclesia, Menardus pag. 85. ad Sacramentarium Gregorii M. De Episcoporum Ordinatione, electione idem pag. 299. sq. cui, si quis usum Ecclesiæ Rom. recentioris ætatis nosse velit, jungat Cæremoniale Episcoporum. De baculo sive pedo Episcopi Cangius glossar. in *maneribus*, Macri fratres in Hierolexico voce baculus & pag. 387. ubi icon Gelasii I. Papæ cum baculo: & Jo. Ciampinus in diss. Historica an Romanus Pontifex baculo pastoralis utatur. Rom. 1690. 4. De depositione Episcoporum & accusationibus adversus eos non facile admissis, agit Petrus de Marca in opere de concordia Sacerdotii & Imperii lib. 6. & 7. Quamquam vero Episcopi ex Presbyteris & Diaconis legendi essent, tamen non desunt exempla Episcoporum ex Laicis ad illam dignitatem per saltum ut loquuntur equesterum, quales sunt Ambrosius, Nectarius, Tarasius, Nicephorus, Photius aliique apud Leonem Allatum pag. 169. libri de

etate & interstitiis ordinum apud Græcos. His addes Thalassum, de quo Socrates VII. 48. & quæ Valerianus Flavingius in vindictis ad thesin Clevesianam de Episcopatu, de quo libro Elias du Pin Tom. XVIII. Bibl. scriptorum Eccles. p. 102. De translationibus Episcoporum ab una sede in aliam Ecclesiam adeundus laudati Ziegleri libellus de Clerico renitente. De *Episcopissis*, edita est Rev. D. J. F. Mayeri dissertatio, cujus titulus non ita est intelligendus, ac si regimen Ecclesiasticum olim commissum fuerit etiam foeminis, sed quod inter primos Christianos etiam Episcopi non defuerint uxorati. *Episcopa* vocat & Epiphanius LXXIX. 4. De *Episcopis circularibus* sive titulo tenus Episcopis in Romana Ecclesia vide Michaelem Siricium in abominationibus Papatus pag. 44. Hallensium observationes selectas Tom. I. pag. 63. sq. & Matthiam Flacium in limine confurationis Episcopi Sidonii, quibus adde quæ de simili apud veteres usi Beveregius ad Synodicum pag. 65. a. pag. 67. b. & quæ de Episcopis honoris causa ob insignes virtutes ad nullum certum locum creatis notat Mich. le Qvien ad Jo. Damascenum Tom. 2. pag. 667. licet olim vix quisquam ordinatus est sine titulo, hoc est ut non ad certam Ecclesiam destinaretur. Vide Baluzium ad Lupi Ferratiensis *Epist.* 29. pag. 363. De *Chorepiscopis* (Land-Bischoff) episcoporum veluti adjunctis atque ut ita dicam suffraganeis, videndi Svicerus in Thesauro & in Glossariis Cangius, imprimis vero Morinus part. 3. Exerc. 4. de sacris Ordinatt. & Blondellus lib. de Episcopis pag. 93. seqq. qui primam eorum mentionem in Concilio Ancyran. can. 13. & in Occidente serios receptos observat. Multa etiam de iisdem Chorepiscopis etiam non admodum inter se conspirantia Petavius ad Epiph. pag. 277. seq. & Tomo 3. dogm. Theol. p. 789. 795. seq. edit. Paris. Petrus de Marca II. 13. sq. de concordia Sacerdotii & Imperii, M. A. de Dominis II. 9. de Rep. Eccles. Salmasius sub Walonis Messalini nomine latens pag. 225. seq. 312. seq. & apparatus de primatu Papæ pag. 54. seq. 94. seq. Beveregius ad can. 13. Ancyran. pag. 175. seq. Dan. Larroqvanus Adversar. sacr. pag. 55. Pompejus Sarnellus in Epistolis Ecclesiasticis Italice editis Epistola 5. A Chorepiscopis distincti erant *Periodontæ* sive Presbyteri *ἡνωμένοι*, licet nonnulli confundant. Vide Bevereg. ad can. 57. Laodicen. Caveum primitiv. Christianism. p. 224. & Menagium Amœnitat. juris cap. 35. De *suffraganeis* Andreas Saussens pag. 89. seq.

de Mysticis Galliae scriptoribus. Jam *Coepiscopi* jam *Comprovinciales* ab antiquioribus dicuntur, qui Metropolitanis subduntur Antistites. Lauropj. inquisitione in chartam immunitatis p. 39. sq. De *Episcopis* *Wissicovere*, quando Ecclesia Antistite proprio destituitur, vide Francisci Nicolai diff. Rom. 1710. & Ephemerides Paris. A. 1710. Novembr. p. 591. seq. & A. 1712. Octobr. pag. 468. De Episcopis pleraque notatu digna collegit Casp. Ziglerus, in erudito suo de Episcopis libro. Ad Jacobi Usserii consilium de reducendo Episcopatu ad formam regiminis Synodici in antiqua Ecclesia recepti, disputat nonnulla Joannes Hoornbeckius lib. 1. miscell. sacror. cap. 25.

XIII. *Presbyteros* dictos *Sacerdotes*, *secundos* notat Sirmondus Tom. 1. Opp. pag. 945. seq. 967. Amalaeque illis fuisse communia cum Episcopis facta Hieronymus, solam excipiens ordinandi potestatem, de qua jam supra dixi. Apud primos vero Christianos Presbyterorum munus peculiariter etiam fuisse Ecclesiae negotia externa curare, neque omnes sanctos fuisse officio docendi ac praedicandi Evangelium, contendit V. C. Justus Henningus Boehmerus observationibus selectis ad Petrum de Marca pag. 23. seq. provocans ad locum Apostoli 1. Timoth. V. 17. Vide sis etiam Claudii Fonteyi diff. de antiquo Presbyterorum jure in regimine Ecclesiae. Presbyteros vero temporarios in veteri Ecclesia nullos fuisse probat Hugo Grotius c. XI. libri de potestate summarum potestatum circa sacra §. 13. Presbyteri debebant esse 30. annorum, ut probat Svicerus in *negotibus* & Leo Allarius in libro de aetate in collatione Ordinum apud Graecos p. 37. sq. Rom. 1638. 8. ubi & de aliis ordinibus qua aetate ad illos admitterentur. Inter Presbyteros praecedebat, qui prius ordinatus esset, ut docet Paschasius Quesnellus p. 270. ad Leonem M. Plerumque XII. erant Presbyteri in una Ecclesia secundum numerum totidem Apostolorum, unde Marcum duodecim Presbyteros Alexandriae constituisse narrat Eutychius, Conf. Grotium ad Apocalypf. V. 5. & 7. & Dodyvellum libro Anglice edito de uno Sacerdotio & uno altari cap. 12. pag. 349. seq. sed si usus Ecclesiae plures ferret, plures etiam adsciscerantur, uti CPolitana Ecclesia Justiniani temporibus habuit Presbyteros LX. De *Presbytero penitentario* videndi Socrates V. 19. Sozomenus VII. 16. B. Martinus Chemnitius examine Concilii Trid. parte 2. ubi de confessione p. 348. seq. Jo. Forbesius Instruct.

Historico Theol. pag. 666. seq. Jo. Dallæus de Confessione IV. 2. Gvil. Caveus Epist. ad Casp. Calvoerium ; tomo posteriore ritualis Ecclesiastici à Calvoerio editi subjecta, atqve in Actis Eruditorum A. 1705. pag. 167. repetita. Dionys. Petavius diss. Ecclesiastic. pag. 179. seq. Latinus Latinius Tom. 1. Epist. pag. 318. 325. sq. Emmanuel Schelstratenus ad Concil. Antiochen. pag. 289. & Natalis Alex. Historiæ Eccles. Tom. 8. pag. 176. seq. edit. in fol. De Presbyteriis five viduis & matronis ætate proVectis quibus negotia quædam externa pauperesqve & ægroti ab Ecclesia curandi committebantur, (*πρεσβυτεριδας* vocat Apostolus Tit. II. 3. nonnulli etiam *πρεσβυτεριδας*) vide Svicerum in *πρεσβυτερις*, Samuelem Basnage Annal. Tom. 1. p. 452. Coteler. ad constitut. Apostol. III. 9. Wolfgangum Gundlingium, aliosqve viros doctos ad Can. XI. Laodicen. ubi Presbyteræ live ut Isidorus Mercator appellat *matricularie* constitui prohibentur, & Matthias Zimmermannus Superintendens Misenenlis libro singulari de Presbyteris & Presbyteriis, Annæberg. 1681. 4. inprimis à pag. 48. ubi Presbyterorum etiam uxores Presbyteras dictas observat, & pag. 78. ubi de Presbyterarum abrogatione, & quomodo à diaconifis, quæ sæpe erant virgines, differrent.

XIV. De Diaconis consuli poterunt B. D. Casp. Ziegleri liber de Diaconis & Diaconifis Veteris Ecclesiæ Witeb. 1678. 4. Morinus part. 3. Exerc. 9. De sacris Ord. & Jo. Pearsonii lectiones ad Acta Apostolorum p. 53. seq. Sam. Basnage ad A. 35. n. 8. - 13. & Menardus pag. 287. seq. ad Gregoril M. Sacramentarium. Campenius Vitringa in Synagoga Vetere part. 2. ubi ministros Synagogarum Judaicarum confert cum Diaconis Ecclesiæ Christianæ, quemadmodum præfectos Synagogarum cum Presbyteris & Præpositis Christianis. Diaconos septem memorant Acta Apostolorum cap. 6. Sic Romæ VII. Diaconos fuisse testatur Sozomenus lib. VII. 19. Quem numerum Henr. Dodwellus in libro Anglicæ edito de uno Sacerdote & uno altari cap. 12. repetit à VII. Angelis Apocalypsi I, 12. Etas Diaconorum debebat esse annorum 25. ut probat Allatus pag. 37. seq. de ætate Ordinum. De diaconifis quæ ante annum 40. ætatis non adscibebantur, agunt viri docti ad celebrem Epistolam Plinii, tum idem Zieglerus libro de Diaconis c. ult. Bevergius ad Canon. XV. Chalcedonens. Justellus ad Can. XIX. Nicænum,

num, Morinus part. 3. Exerc. 10. de sacris Ordinat. Basnage ad A. C. 35. n. 14. sq. qui illis quoque manus impositas num. 17. observat, contra Baronium: Cotelerius Tom. 1. Patrum Apostol. p. 274. 287. Al-
latius in consensu orientalis & occidentalis Ecclesiae p. 675. Mentio
etiam in Syrorum ordinationibus apud Morinum p. 502. Sororem,
Augustini, *praepositam ancillarum DEi* vocat Possidius in Augustini vi-
ta cap. 76.

XV. Præter Episcopos, Presbyteros & Diaconos succe-
dente tempore, atque Religione Christiana latius latiusque propa-
gata & invalescente, longe plures Ordines Ecclesiastici in usu esse cœ-
perunt, atque in singulis etiam illorum trium plures excogitati gra-
dus atque prærogativæ titulorum, primis temporibus ignoratæ.
Henricus Noris diss. de quinta Synodo pag. 76. quatuor ordines
Episcoporum introductos observat, unum quidem eorum qui uni
urbis vel Parochiæ præessent: Alterum *Metropolitanorum* * qui uni
provinciae: tertium *Autocephalos Archiepiscopos* sive *primates Exar-
chos* ** - qui aliquot provinciis essent præpositi, & denique
Patriarchas qui plurimum dioceseon præsalutatum tenerent. Dum
nempe civilem provinciarum distinctionem sequuta est in ple-
risque hierarchiæ etiam Ecclesiasticæ ratio, hinc metropoleos Anti-
stes prærogativam & jura nactus præ Episcopis per diocesein illam cu-
jus metropolitanus erat, sedem obtinentibus. Confer Jac. Usserii
librum de Episcoporum & Metropolitanorum origine, Londini
1687. §. Launojum parte VIII. Epist. 12. Beveregium lib. II. Codi-
cis canonum vindicati cap. 5. Marcum Anton. de Dominis lib. 3.
de Republica Ecclesiastica cap. 2. & 5. & Gebh. Theodori Meieri
politiam Ecclesiæ primitivæ ad politiam civilem formatam, Helmst.
1676. Ob similem causam factum, ut qui in aula Imperatoris vel Re-
gis præesset sacris, (*archicapellanos* vocavit sequior ætas) præferretur
Omnibus regni Episcopis, Archiepiscopis & Metropolitanis, ut nota-
tum Baluzio ad Lupum pag. 450. 473. qui pag. 442. docet munus
illud quandoque datum obeundum tantummodo ad certum tempus,
qui vero illud gereret, cum non modo Ecclesiastica dijudicasse, sed
alicubi civilibus etiam negotiis in palatio interfuisse. Vide pag. 384.

LII 3

Cæ-

* De *suffraganeis Metropolitanorum* Baluzius p. 421. sq. ad Lupum Ferrariensem.

** De *Exarchis* Jo. Morinus p. 50. sq. Operis de sacris Ordinat.

Cæterum Johanni Morino assentiri non dubito, qui libro 1. Ecclesiasticar. exercitationum, exercitatione 15. à Patriarchis ex antiquo Ecclesiæ usû diversos ponit magnæ alicujus & plurium provinciarum *επαρχίας* metropolitas, sive ut H. Noris diff. de Synodo V. p. 76. vocat, *Exarchos primates*, quales in Africa & nec dictos observat Sirmondus Tom. 2. Opp. p. 838. Arabibus & aliis orientibus *Catholicos*. Beveregius p. 216. ad magnum Synodicum. In primariis de inde diocæsis Episcopi metropolitani interjecto tempore vel *archimetropolitani* (vide Baluzium ad Lupum Ferravientem p. 415.) vel usitato vocabulo *Patriarcha* dicti sunt, quorum celeberrimi fuerunt in Oriente quidem Hierosolymitanus, Antiochenus, Alexandrinus, Constantinopolitanus & in occidente Romanus. Primus Patriarcharum Christianorum meminit Socrates lib. V. cap. 8. Nam in Vopisci quidem Saturnino cap. 8. *ipse ille* (lege cum IC. Vossio *Hilary*) *Patriarcha*, & apud Marcellum Empiricum cap. 23. *Garnielus Patriarcha* Judæorum intelligitur. Quinque Patriarchatus Ecclesiæ Christianæ primum stabiliti in Canone 36. concilii Cæpolitani in Trullo habiti, A. C. 680. qui adeo Patriarchæ, plures etiam sub se diocæses, plures Metropolitanos & Archiepiscopos habere cœperunt, inde Patriarchæ titulus tributus quandoq; etiam Archiepiscopis, ut notavit Allatius de consensu p. 436. Confer quæ de Aquilejensi Patriarcha H. Noris diff. de V. Synodo c. 10. p. 89. & quæ de Patriarcharum ac Primatum origine ac juribus, Beveregius & alii viri docti ad Canon. VI. Nicænum & ad Canonem 1. Constantinopolitanum: Joh. Seldenus ad Eutythii origines Alexandrinas pag. 3. seq. & Marcus Antonius de Dominis lib. 3. cap. 15.

XVI. Neq; vero Patriarchis his quinque, nedum uni Romano tota subjecta fuit Ecclesia, sed ut Eduardus Brerevoodus in veteri Ecclesiæ gubernatione patriarchali * probatum dedit, tempore Concilii Nicæni & post plures mansere Ecclesiæ nulli ex Patriarchis subjectæ, transmarinæ præsertim, ut Africanæ, quarum primas fuit Carthaginienſis Episcopus, & Patriarchico jure in VI. provincias Diocæseos suæ usus. Similiter Britannica Ecclesia nulli externæ subdita jurisdictioni, sed primatem suum habuit Episcopum Eboracensem, quod argumentum tractavit etiam Jo. Barnesius de Ecclesiæ Britannicæ liber-

* Subjicitur Jacobi Ufferii opusculis de origine Episcoporum & Metropolitanorum, & de Asia proconsulari, Lond. 1687. & Brem. 1701. 8.

bertate & exemptione à Romano patriarchatu, & Eduardus Stillingfleetus † in Originibus Britannicis. * Quod porro Cardinalis Perronius in Perronianis pag. 232. omnes Patriarchas vicarios esse Pontificis affirmat, & hoc jactat se unum observasse, merito illi relinquatur tanquam commentum nulla dignum fide, nullo argumento saltim verisimili confirmandum. Ita quas Pontifex Romanus jam à tot sæculis sibi arrogat super omnes Ecclesias atque Episcopos prerogativas, auctoritatem potestatemque, per prima à Christo nato secula toti Ecclesie ignoras fuisse, à multis jam est ostensum non Protestantibus modo, sed & ex ipsa etiam Ecclesia Romana, præcipue à Gallis, inter alios ab iis qui Canonem sextum Concilii Nicæni illustrarunt, & adversus primatum, sive ut Paulus Venerus apud Claudium Sarravium †† non absurde vocavit, *Totum*. (Salmasius *suprematum*) Papæ Romani, scripserunt non minus candide quam solide atque erudite. A solis Cardinalibus inconsulto reliquo Clero & Pop. Rom. primus Senis A. 1059. Papa electus est Nicolaus II. Postea jus illud confirmarunt Alexander III. Gregorius X. & Clemens V. Confer Papebrochium in propylæo ad Acta Sanctor. Maji p. * 196. qui etiam exhibet varia Acta Electionis ut Urbani VI. A. 1378. p. * 95. sq. Nicolai V. A. 1447. p. * 121. 125. Callisti III. A. 1455. p. * 127. nec minus historias Conclavium Julii II. & sequentium, & historiam interpontificiorum.

De Cardinalibus ††† præter scriptores Lipenio notatos videndus liber Gallicus de origine Cardinalium, ante paucos annos excusus (traité de l' Origine des Cardinaux du St. Siege) Wagenfeilius libro de educatione Principis, Germanice edito pag 177. seq. Speelmannus in glossario & Rev. Jo. Franciscus Buddeus in libro de origine Cardinalitæ dignitatis, qui recensetur in Actis Erud. A. 1693, p. 206. sq. Pridem longe pauciores & XXIV. tantummodo fuere, nomenque habent exinde, quod olim præcipui Presbyteri cujusque Parochiæ Car-

† Stillingfleeto Emanuel à Schellstrate opposuit dissertationem de auctoritate Patriarchali & Metropolitana Rom. 1687. 4.

†† P. 210. Epist. editionis primæ.

††† Græcis dicuntur *καθηγήριοι*, *καθηγηταί*, *καθηγηταί*, vide Nili *διάλεξι* à Salmasio editam, Cangii glossar. & Cotelærii monumenta Eccles. Græcæ p. 674.

Cardinales appellarentur; vide M. Anton. de Dominis I. IV. c. 5. quem admodum *Protopapam* pro ArchiPresbytero dictum notavit Morinus § 223. de sacris Ordinatt. Hodie ex instituto Sixti V. Cardinales numero 70. sunt, ex quibus 6. sunt Cardinales * Episcopi, Presbyteri 50. cardinales Diaconi 14. qui postremi Cardinalatu relicto secularem vitam repetere & connubio se jungere possunt. Vide librum Gallicum Tableau de la Cour de Rome p. 229. sq. Exstat & Dominici Veneti, Episcopi Torcellani de Cardinalium legitima creatione liber ad calcem Marci Ant. de Dominis Tomo 1. operis de republica ecclesiastica. Pontifex quidem cum Cardinalem creat, hisce verbis utitur: *Creamus te socium Regibus, superiorem Ducibus & Fratrem nostrum.* Recens vero creatum cæteris sistens Cardinalibus, *Habetis*, inquit, *Fraterrem.* Ornat eosdem † ex instituto Urbani VIII. ab A. 1630. *Eminentissimi* titul^o, qui olim Præfetti Prætorio fuit notante Salmasio pag. 155. de primatu Papæ, & Seldeno de titulis honorum II. pag. 668. sed & *Eminentis dignitatis* jam pridem tributa Episcopis, ut observat Baluzius pag. 462. ad Lupum Ferrariensem. De Cardinali Decano vide librum Tableau de la Cour de Rome pag. 234. & B. D. Mayeri dissertationem, ante paucos annos editam Kiloniæ, cujus etiam notus est liber de electione Pontificis Romani per Cardinales fieri solita, ut Cerimoniale Romanum & Historias Conclavium à pluribus vulgatas prætermittam. Scriptores de Cardinalibus diligenter recensuit Caspar Sagittarius in introduct. ad Hist. Eccles. cap. 31. pag. 771. seq. uti Scriptores de Pontificibus Romanis cap. 25. seq. pag. 650. seq. & ex ipsis qui Romanæ Ecclesiæ addicti sunt, Ludovicus Jacobus à S. Carolo in Bibliotheca Pontificia.

XVII. De ArchiPresbyteris, ArchiDiaconis, Oeconomis & defensoribus Ecclesiarum. Morinus de Ordinatt. parte 3. Exerc. 16. De ArchiDiaconis singillatim Sirmondus Tom. 1. Opp. pag. 967. Andreas Saussæus de Mysticis Gallia Scriptoribus pag. 108. seq. & Paschasius Quesnellus in notis ad Leonem M. pag. 883. & 894. qui Presbyteris prælatos interdum etiam fuisse observat pag. 887. De Archidiaconorum

* In inscriptionibus literarum tamen Cardinales Episcopi vel ArchiEpiscopi, non solent Episcopatum titulis appellari. Vide Latinum Latiniium Tom. 1. Episc. pag. 403. seq.

† Vide Clariss. Becmanni notitiam dignitatt, illustrium dissert. XVII. cap. 1.

apud in veteri Ecclesia officiis & auctoritate exstat etiam diatriba
 Wimberrga pridem vulgata à Rev. D. Georgio Henrico Gœzio, Præ-
 fecti hodie Lubecœnsi. De *Subdiaconis* & quatuor minoribus Ordini-
 bus apud Latinos, & ubi serius illi obtinuerunt apud Græcos, videndus
 Morinus libro laudato part. 3. Exerc. 11. 12, 13, 14. Hypodiacono-
 rum jam meminit Cyprianus Episcopa VIII. & Cornelius Romanus
 apud Eusebium l. VI. Hist. c. 43. nec hac in parte fides deroganda videtur
 bro Pontifici Damasi, qui Subdiaconorum institutionem refert ad
 Johannem Pontificem, defunctum A. C. 250. nam in primi & secundi
 seculi scriptoribus nullam eorum mentionem occurrere lucens assen-
 tior Sicut Beshagio ad A C 35. num. 20. De illorum officiis vide
 propterea Machium, notas Menardi ad sacramentarium Gregorii M.
 & Beveregium ad Canonem X. Antiochœn.

XXVII. *Lectorum* quoque munus ex Judaica Ecclesia in
 Christianam derivatum satis antiquum esse ex Constitutionibus Apo-
 stolicis, Ferrulliano, Cypriano aliisque monumentis constat. Vide
 Eusebium loco jam laudato & lib. 2. Codicis Can. vindicati c. 2.
 pag. 174. sq. Will. Ernestum Tentzeltum diff. de
 Sacramentorum Sacramentis; & D. Jo. Andr. Schmidium, in dissertatio-
 one de *Lectoribus*: quæquam distinctum ordinem *Anagnostarum*,
 sive in Ecclesia primis statim temporibus, non æquè certum esse
 videtur cum Diaconi & presbyteri, quoniam Episcopi etiam sacræ Scri-
 pturæ in cœtibus Christianorum prælegisse reperiantur.
 Eusebium loco jam pag. 288. Apud Judæos quoque olim Sabbatis lecto-
 res in Synagogis erant, non statim tamen sed quoscumque ad hoc
 officium idoneos *Chasan* evocaret. Vide Franciscum Burmannum
 pag. 50. & Jac. Rhenferdum de decem otiosis Synago-
 gis pag. 41. Postea vero obtinuit ut solus *Chasan* officio lectoris
 præcipue ad pag. 276. Fuerunt & *epichoræ* qui lectiones sacras
 veteris Testamenti in notam linguam ignarorum gratia interpre-
 tarentur. Quod & ipsum à Judæis Christiani acceperunt. Vide Epi-
 scopum pag. 1105.

XXVIII. Eodem Constitutionum Apostolicarum loco * ubi
 M m m Lecto-

Constitutiones illas Clementis vel Apostolicas minime esse, eruditi consentiunt,
 sed initia tamen quasi seculi esse Clementi supposita, colliges ex Eusebii Hist.
 ubi

Lectorum mentio fit, lib. 2. cap. 25. memorantur etiam Cantores & Ostiarii, ubi hæc annotat doctissimus Cotelerius: Quo post Apostolos tempore minores Ordines, Diaconatu inferiores cooperire in Ecclesia institui, adeo obscuritate involvitur, ut nulla possit certa mensura deprehendi atque explicari. Aperte quidem S. Ignatii, qui initio secundi sæculi scripsit, agnoscit solummodo tres majores gradus, Episcopatum, Presbyteratum, Diaconatum. *Primus vero, quod sciam, Lectores nominat Tertullianus, libro de praescriptis hæreticorum cap. 41. Hypodiaconi autem, Exorcistæ & Acolythi non comparent ante Cyprianicæ Epistolæ 24. 28. 78. 79. 80. 16. 55. & Epistolam Cornelii Pape ad Fabium Antiochenum in Eusebio lib. 79. cap. 43. que etiam Ostiarios adjungit. Sed è media ætate nihil clari affertur. Augustinus difficultatem, tum quod credi debeat quasdam Ecclesias hæc in disciplina tenuisse aliis exemplo suo, tum quod in Diaconis, soleant clerici minoris tunc comprehendere, ut Optatus multo post introductionem Clericorum Diaconis suspensurum, postquam posuisset lib. 1. pag. 39. lib. 2. pag. 53. Ecclesia membra: Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Ministros & Laicos seu populum fidelium, eodem lib. 2. pag. 59. subjungit: Cum sint, sicut supra dicitur, quatuor genera capitum in Ecclesia, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum & Fidelium, pro quibus enumerantur, quinquaginta quatuordecim, ecclesia apud Hieronymum in Esaia caput 19. Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Fideles, & Catechumeni. Itaque dubium remanet, an hic sit institutio institutionum loci, à primo earum editore, vel ab eorum interpolatoribus facti sint. Omisit parva auctoritatis Librum de Romanis Pontificibus, quod Gregorino habet: Hic Clerum composuit, & distribuit gradus. Hic fecit sequentes Cleros.*

De Cantoribus, qui & καρονοὶ ψαλμῶν, vide Menardus Gregorii sacramentarium pag. 61. 62. 69. & D. Jo. Anderson diff. de Cantoribus Ecclesiæ, Beveregium ad Can. 1. 5. Laodiceam.

De ostiariis, θυραγωγῶν, custodibus & conservatoribus sacrarum, Menardus pag. 272. Svarcius ad S. Nili opusculum.

ubi sit ἄρδης καὶ πρῶτης, hoc est nuper admodum operæ pro hac sententia mine venditata esse. III. 34. Hist. Neque cum hac sententia pugnantibus εἰσότρηι illius operis opponunt viri doctissimi.

* Codices quidam legunt frequentes, male. Nam frequentes clero sunt sacerdotes.

Cangius glossario in *mansuetudinibus*, παρρησιάζει. Etiam Sacramentum Palmarum jungit Ambrosius lib. 1. de officiis cap. 44. ubi vide Tom. 2. editionis præclaræ, quam Monachus Benedictinus de Leunclavius pag. 69.

De *Acoluthis* Menardus p. 279. Caveus in primitivo Christianismo pag. 237. Cangius glossar. in *Acoluthis* & *coroferariis*.

De *Exorcistis* in *Gregorianis* viri docti ad Canonem 24. Laodiceæ & 19. Antiocheni Concilii: Menardus pag. 277 ad Gregorium, & Franciscus Baltusius S. I. in responsione secunda ad Historiam Oraculorum Fomphellianam, edita Gallice p. 188. Vide etiam Sam Basnagii Annals ad A. C. 54. num. 10. sq. atqve Jo. Felli notas ad Cyprianum pag. 4. ubi de eo, quod *Catechetarum* simul munere functi in Ecclesia fuerint.

De *fossariis* sive *Copiatis* (κοπιῶντες in Pseudo Ignatii Epistola ad Antiochenos) qui sepulturas curabant defunctorum, vide Epiphanius exposit. Fidei S. 21. Codicem Theodos. lib. XVI. tit. 2. §. 1. auctorem de septem Ordinibus Ecclesiæ, inter S. Hieronymi Opera, ubi ita enumerantur: Episcopi, Presbyteri sive Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi, lectores, ostiarii, & fossarii.

XX. Hodie septem ordines agnoscit Ecclesia Romana, sed Græci præter illos computat, sic nempe: Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Acoluthos, Exorcistas, Lectores & Ostiarios de quibus omnibus vide Pontificale Romanum, Isidori origines l. 7. c. 1. & M. Antonium de Dominis II. 4. & 9. Græci autem Episcopos prætermittunt Acoluthos, atqve ordines septem ita enumerant, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, Lectores, Exorcistas & Ostiarios. Vide Metrophanis Critopuli constitutiones p. 109. A Syris novem Ordines Hierarchiæ Ecclesiasticæ agnoscunt, ad exemplum totidem scilicet ordinum Angelicorum, præter Morinios de sacris Ordinationibus pag. 498. Cæterum de universis illis, quam hætenus perstrinxi, Hierarchiæ Ecclesiasticæ ratione Ordinibusque singulis præter Morinum hunc, aliosque à me prætermissos consuli possunt Bellarminus libro de Clericis Tom. 2. c. 1. controversi, Hadrianus Sarravia libris de diversis Ministerii gradibus

Lond. 1590. 4. Anglice & 1612. fol. Latine. Ludovicus Cellacius S. I. libris X. de Hierarchia & Hierarchis, Rothomag. 1641. fol. in horis subcesivis. Parisi 1648. 4. sive vindicia illius operis adversus Franciscum Hallierium, cujus de Hierarchia Ecclesiastica libri Parisi 1646. fol. Joannes Dartis de Ordinibus & dignitatibus Ecclesiasticis, adversus Salmasium de primatu Papæ, ibid. 1648. 4. præcipue vero Lud. Thomassius in opere de disciplina Ecclesiastica, tribus Voluminibus in fol. edito ibid. Gallie. 1679-1684. ubi fuse & diligenter de singulorum Ordinum origine, conditione, juribus & officiis disserit. His addi possunt & reformatis Gisb. Voëtius parte 2. politia Ecclesiastica, Frid. Spanhemius Tom. 2. Opp. pag. 1193. sq. Jo. Christophorus Besmannus notitia dignitatum illustrium diff. XV. sq. E nostratibus Giesb. Caltreiter Tomo II. ritualis Eccles. Joh. Bartholdus Niemeierus & Johannus Michaelenbergius diff. de titulis & gradibus Ecclesiasticis: Jo. Mich. Synneccius descriptione Ecclesiæ Græcæ, Germanice editæ, parte III. cap. 1. &c.

XXI. Ut alicui munus sacrum publice obire liceat, necesse est ut in Ecclesia Christiana electio, & *μίσθωσις* sive vocatio ad id munus habeant: tum ordinatio & *χρηστία* & Consecratio, quæ fit in sacris ritibus. Nonnunquam debet etiam accedere confirmatio a Rege, ut in Imperio ac *Βασιλείαις* Principis ac potestatis supremæ, si hoc sibi ille velit. De electione per sortem, à quâ ipsum Clericorum nomen patitur, vide interpretes ad Actor. I. 16. Thomassium de disciplina Ecclesiastica II. 14. Tiraquellum de jure primogenitorum pag. 127. Sviccerum in *κλῆρο*, notas Benedictinor. ad Ambrosium pag. 1273. Stephanum le Moyne notis ad Varia sacra pag. 127. Martinum Mauritiu libro de sortitione veterum Hebræor. fil. 1692. 8. Electio primo facta ab solis Apostolis & Clericis, post illud tempus Clericis & Laicis, atq; adeo tota Ecclesia ad electionem concurrere, in Ecclesiæ usu demonstravit Blondellus libro de Episcopis pag. 379 -- 549. Ac populi quidem consensum in Episcoporum electionibus requiri solitum, in Oriente quidem usque ad Constantinum secundum A. C. 787. Can. 3. vel saltem Synodum A. C. 871. Can. 22: in Occidente autem hoc viguisse usque ad finem sæculi duodecimi, notat Petrus de Marca VI. 21. op. cit.

cordia Sacerdotii & Imperii, licet canone 13. Laodicensi, & constitutione Justiniani Imp. diu jam antea vilis plebecula ab hoc negotio aliena fuerat, quod saepe juris illius occasione graviter peccasset, idem tamen Perpetam tamen idem illustris scriptor jus Regii vel Principalis consensus VIII. 2. ex requisito illo Laicorum sive populi consensu derivat, cum id potius nitatur potestate Principali & Majestate qua pollet in regno suo, vel Principatu, in quo est Ecclesia illa, particularis, cui Sacerdotes praeficiendi sunt. Itaque rectius Grotius pro Paucis (κρησιονος δικαιοσ vocant recentiores Graeci) Regio jure Nat. dicitur, cap. 12. de Imperio summarum Potestatum circa sacra. De more porro & jure electionis pro diversis locis & temporibus in Ecclesia diverso, apud eundem Marcum, Baluziumque in notis & in Jacobi Haberti δεχρηστικα pag. 435. seq. (ubi singillatim de Ecclesia Graeca) & apud Morinum ac Thomassinum fuse disputata videri possunt, quibus jungenda Matthiae Flacii demonstratio quod electio Episcoporum non ad Ecclesiasticos solum sed & ad Laicos, ut vocant, pertinet, quodque hi hoc jure electionis inde usque à Christi temporibus per annos 1000. est fuit, subjectus editioni Catalogi testium Veritatis Franc. 1664.

De consecratione & unctione Sacerdotum apud Judaeos videndi Interpretes ad Exod. XXIX. & Levit VIII. atque Fortunianus in Myrotheciis suis, sive libris sacrorum cleochrysmorum. De manu impositione & ordinatione Rabbiorum, Judaicae usque recepta, Jo. Morinus in opere praclaro de sacramentis Christianis, Paris. 1655. & Bruxell. 1686. fol. parte 3. Exerc. VII. pag. 111. seq. Idem in eodem Volumine de ritibus Ordinationis per omnes aetates Ecclesiae Christianae in Oriente & Occidente diligenter disputat diligentissime, & multos rituales libros Latinos, quos promit. Huic jungendum laudati Haberti δεχρηστικα Ecclesiae mores cognoscendos Paris. 1643. fol. ut ad ritum Pontificale Romanum, atque B. D. Mayeri museum Ministri pag. 140. seq. Extat & Francisci Hallerii de sacris Ordinationibus opus Paris. 1636. fol. Illud non omittendum quod saeculo adhuc XIII. & XIV. non ordinati sunt nisi ad certum aetatem, ut haud difficeret Natalis Alexander Tom. 7. Hist. Ecclesiae pag. 122. edit. in fol. & quod bis ordinari prohibitum, de quo Gregorius ad Canonem Apostolicum LXVIII.

XXIII. De beneficiis & redditibus Ecclesiasticis, qui in
 post communionem bonorum * de qua Actor. II. 44. fuere ex obla-
 tionibus & Eleemofynis fidelium, deinde à Constantini M. actibus
 ex certis foundationibus, legatis atque donationibus ad Ecclesias
 certas pertinentibus, ex decimis item, atque aliis ejusmodi dotibus
 constitutionibus, videndus liber Italicè plus simplici vice editus
 Latine etiam versus à Carolo Caffa, atque sub *Pauli Sarpii* Veron-
 nomine vulgatus Jenæ 1681. 12. de materiis *beneficiarius seu benefi-*
elestasticis: quamquam non est Pauli illius, scripta Tridentini Con-
 cillii Historia celeberrimi, sed amici ejus *M. Fulgentii Brimendi*, Mo-
 nachij Servitæ, Sarpio in multis similis, cujus etiam vitam scripsit
 Vide Rich. Simonis Epistolas selectas parte 3. Epist. 7 pag. 105. qui
 ipse Simon sub nomine *Hieronymi à Costa* librum edidit eisdem argu-
 menti Gallice, de origine & progressu reddituum Ecclesiasticorum,
Histoire de l'origine & du progrès des revenus Ecclesiastiques 1684. 12. Eius
 summa capita videre licet tum in Actis Eruditorum & novellis literarum
 literariæ illius anni, tum in præclari viri Viti Lud. Seckeri
 Historia Lutheranismi lib. 1. pag. 236. sq. His utique jungendum est
 atque eruditum opus *Ludovici Thomassini*, in Oratorio Gallicano
 Presbyteri, post binas Gallicas editiones ab auctore versus Latine,
 ne, editumque Paris. 1688. fol. tribus Voluminibus, de
 beneficiorum Ecclesiasticorum origine, variis generibus, &
 demonstratione per Episcopos, Oeconomos, Defensores, &
 abusu copiose disseritur. *D. Casparis Zoegleri* & *maxacir* de
 ejusque juribus & privilegiis liber prodit Witteberg. 1676.

XXIV. Quamquam *Monachos*, antequam sacris
 initiati sint, Laicos appellant tum Synodi tum Patres
 H. Norisfornio XXVIII. Francisci Macedo, & M. Apollonius
 minis II. 12. de Rep. Eccles. tamen à Gervasio in vita S. Martini
 ter rem scriptum est eos à Cleri functionibus & Ecclesiasticis
 tibus exclusos fuisse, quod facile refellit P. Baderius
 nedictinus in libro Gallice edito de sanctitate status Monachorum
 A. 1700. Non ab re igitur fuerit de illis etiam hoc loco
 subungere. Ac per tria quidem prima à Christo nato
 Monachos in Ecclesia Christiana fuisse non difficeret.

* Illa bonorum communio apud primos Christianos fuit liberalis potius
 riarum communicatio, quam quod generatim proprii habuerit.
 Salmasium libro de usuris p. 655. sq.

Biblioth. Scriptorum Eccles. in Append. ad Tom. 6. pag. 25. Aposto-
 lorum certe temporibus ne vestigium quidem fuisse Monasticæ vitæ
 affirmat S. Chryostomus Homil. 25. in Epist. ad Hebræos. Quan-
 quam enim Philo Therapeutas tanquam genus quoddam Monacho-
 rum videtur describere, tamen ex eo ipso Philoni non de Christianis
 sed de Judæis Essenis esse sermonem viri docti colligunt: Vide Episto-
 lam Gallicæ Paris. 1612. de Therapevtis Philonis editas p. 150. seq.
 ad. seq. Et quamquam Marcion Hæreticus ab Epiphanio in
 Hæresi Marcionitarum, *μωρτζων* appellatur, hinc tamen
 Monachos primo jam sæculi secundi quadrante in Ecclesia fuisse no-
 lum colligere cum Thoma Millesio in notis ad Cyrillum Hierosoly-
 mitanum pag. 60, quoniam vocabulo illo tantum solitaria vita Mar-
 cionia notari potuit. Quarto autem post natum Christum sæculo
 iam frequentes Monachi esse cœperunt, qui ducti sanctimonia Pauli
 Eremitarum primi, qui circa A. 251. desertum intravit anno ætatis
 viginti decimo quinto, tum S. Antonii, cujus vitam Athanasius scripsit
 quæque vitam Monasticam amplexus est circa A. 270, vel S. Amunis
 hinc Antonii primi conditoris cœnobii in monte Nitriæ circa A. C.
 283. horum exemplo vitam sectati sunt vel *Anachoretarum* (qui etiam
Ermitæ, *Heremite*, *Ascetæ*, *Einsiedeler*) vel *Cœnobarum* sive *Syno-
 ditæ* in commune viventium in aliquo Monasterio. Vide de
 vitæ gradibus *Ascetarum*, *μωρτζων*, *Monachorum*, *Eremitarum*,
Synoditarum ad S. Nili Opera pag. 680. seq. Ab illo tempore non tan-
 tum auctus est numerus Monachorum & Monialium auctus est mirum in mo-
 dum etiam diversæ *regule*, diversa instituta ac genera vitæ Mona-
 chicæ in Oriente & Occidente excogitata. Vide Codicem regula-
 rum ab *Luca Holstenio* Rom. 1661. 4. distributumque in partes
 Orientales priore habes regulas Monachorum Orientis, S. Antonii
 Abbatis, S. Basilii Abbatis, SS. Patrum Serapionis, Macarii, Paphnutii
 & Macarii Abbatis Nitriensis (quam ediderat Petrus Rov-
 erius), S. Pachomii, S. Orieselii, Incerti & S. Basilii: in parte se-
 cunda regulas Monachorum Occidentis, S. Benedicti Abba-
 tis, Incerti, SS. Pauli & Stephani Abbatum, S. Cæ-
 sarii, S. Aurelii Arelatensis, S. Ferreoli Ucetiensis, S.
 Cypriani Abbatis, Monasterii Turnatensis, S. Isidori Hispalensis,
 S. Basilii Braccarensis, Regulam Magistri, & Grimlaici regulam
 S. Augustini.

stini, S. Casarii & Aureliani Arelatensium, S. Donati Viconensis, alterius cujusdam Patris, & S. Leandri Hispalensis, atque B. Alardi Abbatis Rievallensis, subjuncta adhortationum ad Monachos & Virgines appendice. Exstant etiam Hugonis Menardi notæ ad Compendiam regularum S. Benedicti, Abbatis Anianensis. Paris. 1632. 4. Opusculum quoque Roverium S. I. editioni Codicis regularum Monasticarum insudasse testatur Sirmondus T. 4. Operum p. 686. S. Hieronymi Epistolam Monachorum è scriptis ejus collectam per Lupum de Orléans habes Tomo V. Operum S. Hieronymi p. 343. edit. Jo. Marcianus. 1711. 24. XXV. Cum ita pro suo quoque genio & captu viverent & sedes suas suos haberent, non mirum plures etiam ordines Monachorum & Monialium ortos fuisse, quorum numerus auctus præcipue per Gregorium XIII. & XIV. Illorum singulorum notitiam dare, hinc præcipue voluminum opus, quæ sunt Philippi Bonanni S. & Godefridus ordinum religiosorum, Italice & Latine vulgatae Romæ 1706. 4. & Germanice Norimberg. 1711. 8. vel Hermantii (fuit enim eo qui vitas Athanasii, Basilii & aliorum condidit) Historie Ordinum religiosorum & Congregationum regularium & secularium Paris. 1710. 12. quatuor Voluminibus, Gallice, Novissima eorundem ordinum Historiam parat Hippolytus Helyonius in Censura de Hermantii opere memoratur in Ephemeridibus Parisiensibus Anni 1711, mense Martio pag. 355. edit. 1711. mensis. Præterea Ordines Monachorum persequitur Michael de Sibus Anglus in tractatibus Miscellaneis patria lingua editis diff. V. Lond. 1706. 8. Jam pridem quoque & Gallice Amstelredam. Germanice A. 1692. 8. Augustæ Vindelicor. prodiit Hildebrandi num religiosorum, surge und gründliche Historien von Ursprung, Orden / der Mönche und Kloster Jungfrauen, nebst beygefügten Nachrichten der Ordens-Habite. A Bonanno ordines Monachorum p. CXL & Monialium CVIII. His jungendus denique est Hildebrandi liber de Religiosis eorumque Ordinibus Paris. 1701. 4. Præterea de rebus & Antiquitatibus Monasticis Daldini Alteserræ Ascetica sive Origines Monasticæ lib. 1. Claudius Dellenus in Antiquitatibus status Monastici & Regularis Gallice A. 1699. De studiis Monasticis & Regularibus liber è Gallico versus Latine etiam lucem vidit interpres Staudigleo, Campoduni 1708. 8. quo in opere præcipue indicantur indeut viros Ecclesiasticos neququam de decencia aut illiusmodi

eorum bonarum literarum, sacrarum præcipue studia. Sane constat
 postquam sæcula literas sibi fore exulantes, in Monasteriis hinc inde
 perferunt, & Monasteria passim fuisse scholarum loco in
 quibus adolescentia erudirentur, cum alios longè lateque studiorum
 subest, ut certe igitur occupasset. Confer Jacobi Goetten.
 Observationum, cap. 4. Similiter certum est Monachos olim
 vel opificio vitam tolerasse, neque per otium con-
 sultis Christiani sudore multo comparassent. Confer
 Asceticon, cap. 8. seq. & Gundlingium ad Eufra-
 ti delinquentem Ecclesie Græcæ pag. 21. seq. Monachis præsumt
 Abbates, sive Archimandritæ, Monialibus Abbatissæ. Sed ad sin-
 gularia instituta descendere non est nostri instituti, de
 quibus post Jo. Cassianum aliosque, Edmundus Martene in præcia-
 tis de antiquis Monachorum ritibus, distincto in libros V, edi-
 tum, 1690. 4. atque in Commentario Historico ad regulam
 eodem anno vulgato Paris. in 4. *Canonicorum* in Ecclesiis
 Collegia originem debent seculò VII. Regulamque
 præcipue tempore Ludovici Pii Imp. ut notavit Baluzius ad
 Ferrariensem p. 372. sq. Confer M. Antonium de Dominis II. 9.
 Chaponelli Canonici Regularis S. Augustini & Prioris
 Historiam Canonorum quæ sine nomine auctoris prodit
 1699. 12. & recensetur in Actis Erud. Tom. 3. supple-
 menti p. 179. In eo autem quod Chaponellus contendit Clericos
 ante seculum XII. nihil proprii possedisse, refellitur ab
 Hermantio Ord. Præmonstratensis Monacho in Censura Histo-
 ricæ, Critique de l' Histoire des Chanoines, Luxemburg. 1700. 8.
 videri possunt apud Casparem Thurmahnum in Bi-
 bliotheca Canonorum. Halæ Magdeburg. 1700. 4. De Ordinibus eque-
 stribus, sive secularibus & religiosis, sive secularibus atque militaribus viden-
 tur in Actis Eruditorum T. 1. supplementi p. 498.
 Martino Gryphio τῷ παρακρίτῃ in limine libri editi Ger-
 mæ, 8. tunc Entwurf der geistl. und weltlichen Ritter-Or-
 dens, Hermantius supra memoratus in Historia Ord-
 inum, A. 1678. Egidius Andreas de la Roqve in libro
 nominum & cognominum, Gallice vulgato Paris. 1681.
 Loef in disquisitione de Ordinibus Equestribus, Hol-
 landiæ, 1690. Philippus Reinhardus Vittrarius de Equitibus & Ordini-

ante seculis tempora Monarchiam in Republica Judaica obtinuisse
 finguntur libello probare conatus est; Lugd. Bat. 1685. 11. impu-
 gnat etiam à *Sam. Puffendorfio* in appendice ad Librum de habitu re-
 ligionis Christianæ. Cum hac Theocratia non nisi temere ali-
 quatenus notiorit *Διοκαστιαν* Atheniensem, aut Remp. Panarensem &
 unum eorum Panchajæ insulæ incolarum, causas majoris momenti
 ad illud referentem, de qua *Diodorus Siculus* V. pag. 120.
 notat, unde *Julius Cæsar* apud *Dionem Cassium* recusat Diadema,
 mittitque in Capitolium, dicitans quod Jupiter solus sit Romano-
 rum Rex. Ceterum de Theocratia Judaica agentes præterea con-
 sulti sunt *Jo. Wandalinus* l. 3. de jure Regio c. 2. sq. & quæ præter
Judaicorum p. 226. sq. *Canonis chronici*, & *Johannem Spence-*
rum de legibus Hebræorum p. 174. sq. *Hermannus Witsius* oratio-
 ne de Theocratia Israëlitarum, quæ in ejus Miscellaneis & ante *Tho.*
Godwyni *Moyfen* & *Aaronem*, Latine in Belgio & Bremæ recusum
 edita. Melchior item *Leydeckerus* de Rep. Hebr. lib. V. cap. 1. Ju-
 daeorum populum in Ægypto atque Ægyptiorum tyrannide libera-
 tum esse stupidum & incultum haud fuisse, uti à viris quibusdam
 dicitur arguitur, declarat *Edmundus Dickinson* in physica veteri &
 cap. XIX. & *D. Salomo Deylingius* Oratione de Israëlitarum
 religione, ad ealcorum partis 1. *Observationum sacrarum*; Lipsi 1708. 4.
 de *Republ. Hebræorum* sub temporibus Judicum,
 præterea præmissis, existat *D. Gualteri Georgii Zolneri* liber editus Norim-
 bergæ 1708. ad 1. Regg. VI. & Act. XIII. 20. & *Dan. Guil. Molleri* de
Republ. Hebræorum exercitatio, Altdorf. 1709. Præterea notissimi sunt
 de *Republ. Hebræorum* libri præclare scripti à *Cornelio Bona-*
corum *Buzano*, *Carolo Sigonio*, *Jo. Stephano Menochio*, aliis-
 que. *Caroli Sigonii* Liber de Republ. Hebræorum, *Theodoro Bezzæ* inscri-
 ptus, primus exiit *Genevæ* 1574. 8. deinde notis illustra-
 tus *Empereur* Lugd. Batav. 1641. ab eoque tempore
 viri docti notis recusus inter *Criticos sacros* Anglos,
 tum, deinde *Amstelodami*, tum *Francofurti* vulgatos,
 tum *Caroli Sigonii* libri III. de Republ. Hebræorum lucem pri-
 mam obtinuit *Bononiæ* 1582. 4. deinde sæpius prelis iterum sub-
 jectus, tum aliis juncti scriptis ab eodem *Sigonio* compo-
 sitis, tum etiam cum notis sive collectaneis *Jo. Nicolai Helmst.* 1685. 4.
 Nnn 2

iique longe auctioribus Lugd. Batav. 1701. 4. *Johannis quoque Budaei*
viri Clariss. notas ineditas in Sigonium memorari video in Adis
Erudit. A. 1702. pag. 64. Petri Cunai libri III. de Rep. Hebraeorum
Lugd. B. 1632. & saepe postea excusi, Criticisque Anglis itidem insati-
sunt, hinc in Belgicam linguam conversi, suppletque ac continen-
tia H. W. Garés Amst. 1685. & in Gallicam 1705. 8. 3. Volum. 1. 1. 1.
minus Latine iterum editi cum notis Johannis Nicolai. Lugd. Bat.
1703. 4. Menochii opus de Republica Hebraeorum, omnis quae
antiquitates Hebraicas simul attingens, prodit Parisiis 1681. 4.
Herm. Conringii de Republica Hebraeorum dissertatio Helmsladii
ratim primum, deinde cum ejus libro de Numis Hebraicis et dinariis
vissime à Thoma Crenio inserta fasciculo 2. opusculo logico-historico
& philologiam spectantium. Joach. Lud. Reimeri de Republica Hebrae-
rum Libellus perbrevis vulgatus Hafniae 1657. 12. Jo. Gualteri
dissertationes octo de eodem argumento, Thorun. 1697. 8. 1.
Hilderici, Frisii, Oratio de Politia & Hierarchia populi Judaici
dorsii edita. Melchioris Leydeckeri Theologi Trajectini libri de
Rep. Hebraeorum, Ultraj. 1704. fol. atque de vario Reipub. Hebrae-
rum statu libri IX. Amst. 1710. fol. Jo. quoque Comaei de
Politia Hebraea per varias aetates succincte descripta huc spectant.
Auctorem jam pridem defunctum à Rev. D. Jo. Andr. Schmitt
gata Helmsl. 1700. 4. & pridem commendata à Wilhelmo Fritschio
zelio in dialogis vernaculis A. 1690. pag. 369. Schaf. Casimiri
hlica Judaica ex Josepho excerpta & separatim edita est Helmsladii
3. & nuper adjecta novissimae editioni versionis Latinae Bibli-
stalionis Lipsi. 1697. fol. D. Jo. Wandalini de Jure regio. oppositum
distinctum & Hafniae editum 1663. 1664. 1667. 4. Librorum
cipue hoc loco non praeteriendus, in quo de Republica Hebraea
qualis praesertim sub Regibus fuit, fusa agitur. Videnda
ronii Probi diss. de Monarchia regni Israelis à Tho. Crenio
elenchis Judaicis Christoph. Helvici, reculis Lugd. Bat. 1701.
bus addes Joh. Francisci Budaei introductionem in Philo-
braeorum pag. 400. sq. & Jo. Seldenum lib. 1. de Synedrionibus
timo. Notitiam suam Reipublicae Hebraeorum, sed a dicitur
memorat Philippus Jacobus Hartmannus in libro de
Christianorum sub Apostolis pag. 60. Nicolaus quoque
praclarus Giessensis superiore anno extinctus editioni praerogativa

tum de Rep. Hebræorum post captivitatem Babylonicam, quifate
ejus opinio interceptus est.

II. De LXX. Senioribus per Moysem constitutis videndi
interpretes ad Exod. XXIV. Bertramus cap. 5. 6. de repub. Hebraica.
Constantinus l'Empereur in notis ad c. XI. Bertrami, ubi Synedrium
Ecclesiasticum ex Scribis & Sacerdotibus constans, à Synedrio politi-
co Senatorum populi probe distingvendum monet. Confer inter-
pretes ad Numer. XL. 14. Actorum V. 21. Chiliarchis, Centurio-
nibus, Pentacontarchis & Decurionibus, qui à Mose constituti me-
morantur Exod. XIII. 25. Deuter. I. 15. Josephus III. 4. Antiq.
ad lib. Syniarchos, Pentecosiarchos, Triacontarchos, Icosiarchos.
Sed de universo hoc argumento circa Synedria & præfecturas juridicas
veterum Hebræorum, extat opus eruditissimum Jo. Seldeni, quod in III.
libris distributum (postremo libro per fata auctoris qui A. 1654 obiit,
impresso solo politico) primo in lucem editum est Londini 1646. 4. tri-
bus tomos à uno volumine recusum Amsteld. 1679. 4. Francof. 1697.
4. Seldeni videndus Jo. Coccejus ad titulum Thalmudicum Sanhedrin,
sub de Synedrio, editum seorsim primum, sub nomine Johannis Koch
1674. 4. deinde inter opera Cocceji jam triplici vice junctim edi-
tum lib. III. & inter tractatus Mischnicos à Gvielmo Surenhusio il-
lustratum videnda etiam præfatio ad Tomum IV. Rich. Monta-
gnaei de antiquitate ad origines Ecclesiasticas pag. 236. seq. (Analect.
pag. 108.) Petrus de Marca lib. 2. cap. 5. de concordia Sacerdo-
tum & Regum. Et tum Rieschius, Jo. Frischmuthus, Jo. Ernestus
Leibnizius, Freislebenius, D. Henrici & Joh. Vorstius in dissertatio-
ne de Synedriis Hebræorum: D. Jo. Benedictus Carpzovius in notis
de Synedriis regium Hebræorum p. 9. seq. ubi inter alia ejusdem
Synedrii de Synedrii morte præventum dolet, Johannes quo-
que Otto historiae Doctorum Mischnicorum, Oxon. 1673.
1674. 8. editæ adjunxit recensionem Præsidum & vice-
Præsidum Synedrii M. Equidem parum digna esse fide quæ de con-
stitutione Synedrii Mosaiici ejusque per omne tempus sub Judicibus Re-
publicæ in templo secundo auctoritate traduntur, idque instauratum
sub Seleucidarum temporibus Seleucidarum contendit V. C. Jo. Clericus in
dissertatione de LXXII. virorum in Rep. populi Hebræi Synedrio,
quæ in Commentario in librum Estheræ subjunxit: Et pridem in can-

dem sententiam plura disputaverat in judiciis Theologorum Hollæ-
diæ de Hist. Critica V. T. Epistola X. eorumq; judiciorum defensione.
Epist. V. Videri tamen etiam possunt quæ adversus Clericum scriptæ
Richardus Simon. De minoribus judiciis Judæorum annotant non-
nulla interpretes eruditi ad Matth. V. 22. Seniores populi sive Seni-
tores Synedrii M. à Senioribus Urbium distinctos observat primus
Constantinum I^o Empereur supra laudatum Grotius ad Matth. V. 22.
83. ad Matth. XXVI. 47. & Lucæ XIX. ult. De *Phylarchis* apud Ju-
dæos videndi interpretes ad librum Numerorum cap. 1. Grotius
Hammondus ad Matth. XIX. 28. De *Principibus familiarum* agitur
Joh. Seldenus in libro de successione apud Hebræos in bono defun-
ctorum, qui post editionem Londinensem 1636. fol. prodit. Lugd.
Bat. 1636. 8. & Francof. ad Oderam 1673. 4.

III. Cum Israelitæ aliorum populorum orientis
exemplo Regem à DEO flagitassent, Samuel Propheta jubet ut
proponere *Mischpat hammelech*, jus regis, sive ut Scaliger Epist. 10.
transfert, *modum Regis* I. Samuel. IIX. 11. seq. Utrum enim
describatur jus Regis, quale illud voluerit & probaverit
M. an potius modus agendi, quo inclementius & inexcusabilius
potestate uti solebant Reges plerique orientis, & qualem ad
turi etiam essent Reges Israelis, fuscè & magna animorum
contentione disputatur à variis scriptoribus. Posteriores
scopo Samuelis, ut videtur, congruentiorem amplectuntur
philus, tum Maimonides, Abarbanel & alii Judæi: & Clemens
Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Gregorius M. Sulpicius
Beda aliique quam plurimi, allegati à Joh. Wandalino lib. 1.
regio cap. 2. Leydeckerus de Rep. Hebr. p. 432. Gist.
Tom. IV. dissert. select. p. 214. Joh. Miltonus in defensione
Anglicani contra Salmasium, Algernonius Sidneyus de regno
liber ex Anglio Gallice ante paucos annos versus prædium
narchomachi communiter. Prior sententia prævaleret
Machiavellistis universis, sed etiam aliis præclaris viris &
interpretibus. Vide Joh. Wandalinum lib. 1. de Jure
& ab eo laudatos, quibus addes Sam. Pufendorfium in an-
cis p. 68. sq. D. Carpzovium *εν μακαριστην* in limine notandum
Schickardum de jure Regio ex sacris literis & scriptoribus
lustrato, editoq; primum Tubing. 1621. 4. & cum

riculo Lips. 1674: 4. In hanc sententiam multis quoque disputat
 Claudius Salmasius in defensione regia toties recusa. Vide & D. Ca-
 thei Biblia illustrata ad 1. Sam. VIII. Marshami Canonem Chroni-
 cum p. 238. sq. De Regibus Hebræorum eorumq; juribus, *Maimo-
 nidis* librum latine à se versum separatim cum notis edidit Melchior
 Leydeckerus 8vo. atq; iterum inseruit lib. VII. de Rep. Hebr. cap. 4.
 pag. 114. sq. & cap. 13. pag. 485. seq. Vide sis etiam Job. Frischmu-
 thi diss. de Rege eligendo & deponendo. Jenæ 1653. 14. Judicium à
 Regibus differentiam succincte explicare, instituit Bailletus in *Vitis
 Sanctæ* lib. 1. et. Test. ubi Judicum vitas expositurus negat eos perin-
 de ut Reges potuisse novas ferre leges, nova imponere tributa, Nec
 sceptrum gestasse nec diadema, neque cinctos fuisse satellitio custo-
 dibusque corporis. Neque unctione sacra fuisse inauguratos, neque
 hereditariam dignitatem ad filios transmisisse, neque absoluto usos
 imperio in populum, sed Exercitum duxisse & libertatem populi ad-
 versus hostes asseruisse, juraque ei dixisse. Primus post liberatio-
 nem à captivitate Babylonica A. CCCCXXXI, diadema sibi impo-
 nit Aristobolus, Joannis Maccabæi filius teste Josepho lib. 1. de
 bellis Judaico cap. 3. Aristocratia restituta à Gabinio est, qui judicis
 & syndecos quinque populo præfecit. Id. lib. 1. cap. 6.

hi
 27. 1. IV. De *Echmalotarchis*, *Ebnarchis*, Judæorum, de *Patriarchis*
 qui post captivitatem fuere, consules Samuelem Petisura
 &c. in *Lectio*num c. X. & lib. III. Var. observationum c. 3. Ja-
 cobi Rhenferdum ad codicem Theodosianum de Judæis & coslico-
 rum. cap. 10. de imperio summarum potestatum circa sacra
 Jac. Rhenferdum diss. de Arabarcha vel Ethnarcha Ju-
 dæorum. Francqv. 1702. & quos laudavi capite superiore.

Catholici (קתוליקין) vocantur generales vicarii Pon-
 tificis sub Sagane, ut è Maimonide præter alios observatum
 in *Mishnah* est Epist. ad Vorstium p. 12. Adde *Mishnah* Surehu-
 pag. 193. Quæ ratione etiam Christianis in Asia & Africa
 quidam Catholicorum nomine veniant. Vide W. E.
 dialogos vernaculos A. 1691. p. 296. seq. ubi de Catholico
 f. Babylonico, & Cangium in glossario, Vocæ *Catholici*.
 generales procuratores sive rationales reddituum Imperatoris,
 dictos

dictos fuisse Catholicos notant Petavius ad Epist. 8. Juliani & Bonifonius ad Symbolum Apost. pag. 610. Sed ut ad Hebræos redimus, de scribis Politicis mentio occurrit Actorum XIX, 35. cui locus ubi lubebit Marshamum pag. 36. Canonis Chronici, Drusianus 1. Maccab. V. 42. Ez. Spanhemium Epistola secunda ad Ambrusium Morellum, Joh. Lomeierum parte Dierum genialium mult. & Antonium van Dale diss. V. de antiquitatibus ex marmoribus pag. 425.

V. De Ægyptiorum Politia agunt Herodotus, XVII. libro, Diodorus Siculus: atque è recentioribus Kircherus Tom. 1. Oedipi Ægyptiaci. Marshamus, Hist. universali Bossuetus &c. Jucundum etiam VIII. Cuvierii somnium de Delta Ægyptiaco lib. 5. selector. Doro. Ex quo Ægyptum cum Belgio, Pelusium cum Amisodeno, Tota Ægyptus olim tributa in inferiorem, superiorem & mediam gulæ harum iterum in nomos sive provincias decem. Res opes ac potentia, Urbium & incolarum incredibilis peritus traditur. Et Theocritus Ptolemæo Philadelpho ad hoc civitates 3353. Idyll. XVII. v. 82. Plures quam centum civitates etiamnum ætate agnoscit Diodorus Siculus lib. 1. pag. 27. pauciores duodeviginti millibus extitisse professus. Incolæ antea 700000. Thebæ metropolis longitudine fuit octidierum. Ptolemæo Avletæ, attritis ac defectis jam per viribus annuatim redibant talenta 12500. teste apud pag. 798. Cicerone. De synedriis & judiciis Ægyptiorum Joannis Nicolai, Lugd. Bat. 1706. 8. Historium Regum Alexandrum M. quemadmodum Syriæ * quoque, ex veteribus monumentis egregie illustravit V. C. Joannis Amst. 1701. fol. Primorum & antiquissimorum minia sunt, uti successio temporum incerta.

VI. Republicas centum & duodecaginta Aristoteles, ut est apud Laertium & Anonymum Men Philosophi, sive ut Grævius Præfat. Thesauri Antiq. nescio quo è scriptore, centum & octoginta: sive ut Antiquum seu Philoponus in Aristotelis vita, ducentas

* Epist. Historia Regum Syriæ ad fidem numismatum accommodata prodiit Pauli...

quæque, Græcorum maxime, tum etiam Barbarorum, quo in opere peculiariter dixerat de iis quæ Monarchico & quæ Democratico atq; Aristocratico Imperio uterentur. In Arabica illius operis versione quæ memoratur ab Herbeloto in Bibl. Orientali, de CXXIV. Civitatibus mentionem fieri affirmat scriptor Arabs Hagi Kalfah. Vulgarent illas Rerump. descriptiones atqve de illarum constitutione, consensu Aristoteles ante libros Politicorum, Ethicorumque, sive de civili & morali doctrina. Quod illustre opus auctori ipsi in extremo Nicomacheorum laudatum, temporum injuria sive librariorum negligetia intercuisse vehementer dolendum est, nec desiderium illud levatur perpaucis fragmentis quæ undecunqve collegit H. Casaubonus, & recentioribus Aristotelis editionibus subnexuerunt editores. Nomina Rerumpublicarum ab illo celebratarum hæc sunt: *Acarnanorum, Achivorum, Acarnanum, Adramyntenorum, Ægionum, Aeginetium, Alydensium, Ambraciotarum, Amphipolitanorum, Anaxiolarum, Anagniniatarum, Arcadum, Argivorum, Atheniensium: Bottiæorum, Bupalorum, Carum, Carthaginensium, Catanaorum, Ceorum, Chalcidensium in Italia, Chalcidensium in Thracia, Chiorum, Cianensium, Claudiæ, Clidiorum, Calophoniorum, Coorum, Corcyraorum, Corinthiorum, Cypriorum, Cretensium, Cythniorum, Cypriorum, Cyrenaorum, Delphicorum, Eleorum, Epidamnensium, Epirotarum, Erythriensium, Gelaorum, Gilensium, Heracleonitarum, Heraensium, Himeræensium, Japygum, Istrensum, Lacedæmoniorum, Leontinorum, Leucadiorum, Locrensum, Lyciorum, Mantinenorum, Megarensum, Meliensium, Methonensium, Miletiensium, Mytilænaorum, Naxiorum, Notionsum, Opuntiorum, Parthenioniorum, Pariorum, Pelleniorum, Phocensium, Rhegiorum, Samiorum, Samothracum, Sicyoniorum, Sybaritarum, Tarantinorum, Tegeatarum, Tenediorum, Tyrrheniorum.* Scriperat de Rebuspublicis etiam *Critias* de quo Athenæum XI. 3. nec minus *Dicaearchus*, vide quæ de Critone in Ciceronem II. 2. Epist. ad Atticum. Quæ de Græcorum Republicis ad calcem Nicolai Cragii de republica Lacedæmoniorum ad calcem Variar. Eliani historiarum in antiqvis editionibus præcipue sub nomine *Heraclida Pontici*, non respublicas integras describit, sed singulos quosdam ritus vel mores rerumpublicarum quædamque adnotant. Eiusdem generis sunt, quæ sub *Nicol. Damasceni* nomine

mine de rebuspublicis leguntur, & ex Stobæi sermone 22. excerpta, atqve ab Daniele Heinsio subjecta præclara editione Politicorum Aristotelis, & recusa Tomo VI. Thesauri antiquitatis Gronoviani. Inter recentiores *Bartholomæus Keckermannus* in *Systematibus Systematum* Tomo III. post corpus politicum exhibet exercitia quatuor 1.) de principatu s. Monarchia *Perfarum* (de qua diligentissime *Barnabas Briffonius*) 2.) de sexaginta Rebusp. præcis, in quibus quidem justæ harum descriptiones, sed de singulis earundem altere terve mos vel lex una alterave memorata *Aristotelis*, *Heraclei*, *Damasceno*, à *Keckermanno* Politicis animadversionibus illis 3.) de *Rep. Atheniensi*, & 4.) de *Spartana* paulo diligentius. Post hunc *Libbæ Emmius* T. 3. Græciæ Veteris, seorsim plerumque civitatæ & Tomo IV. Thesauri Gronoviani recusa descriptionibus *Atheniensem*, *Lacedæmoniorum*, *Carthaginensium*, *Cretensium*, *Syracusanorum*, *Corinthiorum*, *Syracusanorum*, *Copcycorum*, *Samiarum*, *Achaeorum*, *Ætolorum*, *Acaranum*, *Epiri*, *Massiliensium*, & *Carthaginiensi* collegit nonnulla in *Carthagine* *Phosphorus Hendreich*. Francof. ad Oderam 1664. 8. De *Atheniensi* Republica libri IV. *Caroli Sigonii* cum libro ejusdem de *Atheniensi* ac *Lacedæmoniorum* Chronologicè digestis juncti aliis quibusdam Sigonii scriptis, Hanov. 1611. sunt in Tom. V. Antiquitatum Græcarum, ubi etiam occurrunt *Postellus* de Republica & magistratibus Atheniensium, de republ. Atheniensi diss. politica, & *Achaia* vetus *Meursii* de ejus situs, antiquitates, Respublica, Reges, Tyranni, bella describuntur. Idem Gronovius Tom. IV. recusa *Meursii* de tribubus & pagis Atticæ librum cum luculentis ex ejus itinerario supplementis, *Meursii* regnum Atticæ Regibus Atheniensibus, & Archontes Atheniensibus supplementa quædam ad hos libros ex ejus chirographatione ad illum Tomum à Gronovio exhibentur. Eiusdem Thesauri recusa exstant *Meursii* *Pisistratus* *Pisistrati* liber auctior, & liber de Regno *Laconico*.

* Inter Archontes novem Athenis unus tantum erat *Proxenus* no annotabatur in fastis, ut docet præter alios Philo lib. 1. Confer Veterem Inscriptionem in Montfauconi palæographia pag. 11. *van Dale* Antiquitate. è marmoribus pag. 103. sq. *Archontes* Epigrammæ dicitur Alphabetico exhibui supra pag. 209.

Riponsis de Republica *Lacedæmoniorum* libri IV. pereruditi post editionem Genev. 1593. 4. & Lugd. Bat. 1670. 8. auctiores atqve emendatiores, Joannisqve Meursii libri totidem Miscellaneorum Laconicorum, quibus Cragius passim suppletur vel confirmatur. Cæterum falli eos qui non Cragium sed Cujacium librorum illorum auctorem faciunt, ostendit Henr. Ernestius in Observationibus l. 2. c. 27. Deniq; in eodem Tomo V. habes Meursii fortunam Atticam sive tractatum brevem de fatis Reip. Atheniensis, ex chirographo auctoris locupletatum. In Tomo VI. thesauri Gronoviani occurrit *Josephi Laurentii* disquisitione de Rebus publicis, Suffragiis, Conciliis, accusationibus & tormentis veterum, ex Polymathia ejus excerpta. *Leonhardi* vero *Aretini* rerum Græcarum liber ad Angelum Acciajolium; qui in eodem Tomo obvius est, præcipuarum Græciæ civitatum casus, ruinas & mirificas conversiones, complectitur. Habentur etiam Tomo VI. thesauri Gronoviani *Joachimi Stephani* de jurisdictione veterum Græcorum liber, & *Joachimi Perionii* de magistratibus Græcorum Romanorumqve libri 3. At Persei Stoici (qui apud Athenarum corrupte Sæus) opus de Rep. Lacedæmonium intercidit, de quo Jo. Jonsius p. 11. de scriptoribus Histor. Philosophicæ. Sed post Cragium, Meursium, Keckermannum, & Ubbonem Ermium (ne de veteribus dicam Plutarcho & Xenophonte) de *Rep. Lacedæmoniorum* videntur etiam *Guilleterius* in Lacedæmone veteri & nova, Gallice edita: uti de Athenis harumq; fortunaidem *Guilleterius* Franciscusq; *Fanellus*, ut omittam diatribam quam de Rep. Laconica, *Witebergæ* vulgavit *Henricus Theophilus Schneiderus*, per paucis constantem foliis. *Wilhelmum Bossardum* de Magistratibus * *Atheniensium* quem laudat D. Jo. Conradus Dietericus in Antiquitatibus Biblicis V. T. pag. 569. & *Antonii Montecatini* Veterum Rerum publicarum antiqua fragmenta, cum ejus Commentario ad Platonem de Rep. & Legibus, Ferrariæ 1595. fol. edita haud vidi. *Pofelli* vero librum ejus argumenti etiam cum notulis suis recudi curavit Jo. Frid. Hekelius. Lips. 1691. 8. De Prytanibus Græcorum agit Ez. Spanhemius in tractatu quem Clariss. Grævius Tomo V. thesauri sui inseruit. Antonius item van Dale in diss. ad antiquitates ex marmoribus illustrandas edicis, ubi etiam de Agonothetis, Principibus Sacrorum, & similibus. Apud eundem & Jo. Schildium opere mox laudando, tum etiam *Andream*

Ooo 2.

Mo-

* De *donatione* Magistratum apud Athenienses sive probatione vitæ eorum, morumq; vide *Hæcleri* diss. T. 2. pag. 942. sq. ad *Lyliæ* Orat. 15. & 30.

Morellum in specimine rei nummariz pag. 27. sq. & Jo. Valentini in Numismatibus Græcis Imperatorum pag. 221. sq. plura videri possunt de *Κοινῶ* sive variis communitatibus urbium Græciæ, qvæ,

VIII. De corpore fœderato *Aibeorum* ex Polybio Scythia agit Jo. Schildius Libro secundo de Coalitione populorum ac Rerum publicarum pag. 101. sq. & Martinus Schoockius in Achaja veteri thesauri Antiquitatum Græcarum, qvi cap. 24. fœdus Achaicæ confert cum Belgio fœderato. Uti cum eodem corpore fœderato Republicæ nostræ Romano Germanicæ comparatur Jacobus Godofredus, Hermannus Conringius & alii, præsertim Job. Ludovicus Profchius in assertione reipublicæ Achaicæ, ejusdemqve cum Germanica comparatione. Ratisbonæ 1686. 4. de quo libro vide sis Act. Erud. Lipsic. Anno 1687. pag. 99. De Corpore *Aetolorum* idem Schildius, p. 290. sq. cujus libri III. de coalitione populorum ac Rerump. publicarum Hagæ Comitum 1661. 4.

IX. De Magistratibus Urbis Romæ dum in libertate fuit, Jani Guibelmi libellus post editionem Rostochien. 1557. 8. recusus est plus simplici vice in Petri Scriverii Roma Romana. Johannis Kirchmanni opus non paucis constans foliis de Magistratibus Romanorum adhuc *ἀνάδοτος* vidi in Bibl. Gudianæ *ἀνάδοτος* etiam est apud Cl. amicum nostrum Michæl Hamburgensem, Gymnasii Stadenis Rectorem præclare in Alioqvi de magistratibus Romanorum præter Perizonium tantum noti sunt Andreas Dominicus Floccus, cui libellum sub *Sabbellus* nomine sæpius editum recte restituit Egidius Wittenbergensis Antvv. 1561. 8. licet Jacobo Borravio illum Robertellus maluerat. Tum Julius San Severinus, Pomponii Lati nomine notus, cuius *Bebelius* Argentor. 1513. 4. qvi cum Flocco, Lato & aliis qvæ lib. 29. Commentar. Urbanorum de hoc argumentum legitur ad calcem Antiquitatum Rom. Philippi Caroli *Bebelius* de Magistratibus civilibusqve & militaribus officiis Operum: Petrus Faber Ictus itidem doctissimus, cujus tractatus de Magistratibus Romanorum (Consulibus maxime) legitur ad calcem *Bebelii* mensurium: Petrus Poisson de veteribus & novis Magistratibus &

ex quo Consolatus à Justiniano abrogatus est, semel nec pluries
 cessisse Imperatores notavit Cangius ad Chronicon Paschale.
 Uti vero Athenis Archontes quidam non erant, ita Romae
 Consules medio suffecti anno in fastis non nominabantur.
 primo statim anno post ejectum Tarquinium, quinque fuerunt Con-
 sules, uno abeunte in voluntarium exilium, altero occiso, tertio
 morbi vi hausto, sed à duobus primis tantum Bruto & Cassio
 annus nominatur. Non mediocres vero inde in veteri Historiæ
 Chronologia constituenda tenebræ, dum scriptores modo
 nariarum tantum & *ἐπισημοῦ* rationem habeat, modo etiam
 etorum. Vide Reinesii Epistolas ad Rupertum pag. 43. & 44. Con-
 sules suffecti vocantur etiam *suffragatores* apud Sponium pag. 227.
 Miscell. Consules, Dictatores, Censoresque temporum ordine expo-
 suit Bartholomæus Marlianus, Rom. 1560. fol. Accuratè expo-
 nendus Pighius in Annalibus Magistratum & Provinciarum Lib. 5. de
 Antvverp. 1615. fol. & Tom. XI. Græv. nec non *Consules*
 in libris V. Factorum à Romulo Rege usque ad Imp. Carolum
 jecta Appendice in qua fasti Imperatorum & Consulum
 rum, à Casare Dictatore usque ad Justinianum Augustum
 Verrii Flacci Consularia & Triumphalia fragmenta, et
 ca Cassiodori, Prosperi, Incerti auctoris & Marcellini Comitis,
 fol. & Heidelbergæ apud Commelin. 1588. fol. Alio
 sulares usque ad Annum Urbis 1107. ex Codice MS. Bibl.
 vulgavit Henricus Noris ad calcena libri de anno & Epist.
 Macedonum Lipsiæ 1696. 4. Eisdem cum Norisii diff. ad
 & illius Epistola Consulari, in qua ex antiqvis Inscripti-
 onibus monumentis Onufrius * subinde castigatur, habet
 in Tomo X. thesauri Græviani. Non omitendi etiam
Elia Constantini Trevesi *broder* ab Urbe condita ad annum
 Gedani 1675. 4. & quæ de Consulibus successione consuetu-
 rte ac nominibus & prænominiibus accurate exponendibus
Adonius Pagi in diff. Hypatica sive de Consulibus
 1682. 4. *Baronius*; idem Pagi & *Samuel Basnage* in *Atti-*
montius in Historiæ Imperatorum, *Henricus Dodwellus* in
Dionysii Halicarnassæ, ut fastos ab *Ægidio Bucherio*,

* Onufrius in prænominiibus addendis sepius hallucinavit, *consuetudine*
 Tom. I. Opp. pag. 356.

nico Paschali à Cangio editos , Jo. Cuspinianum aliosque præteream. Nam de *Theodori Jansonii Almeloveenii* Fastis Consularibus duplicibus, serie temporum & ordine Alphabeti digestis instituto utilissimo , jam dixi supra pag. 217. Christoph. Adami Rùperti fasti Consulares , quorum in Reinesii Epistolis ad eum scriptis pag. 663. mentio, non viderunt lucem. De diprychis eburneis quibus Consulium nomina aureis inscribebantur literis , vide Prosperum in peroratione libri de promissionibus Dei , Sirmondum ad Sidonii VIII. Epist. 6. & Henricum Noris de Synodo V. cap. 5. pag. 23. Fastos ejusmodi *ἱστορικὴ* vocat Chronicon Paschale pag. 381. De Consulibus honorariis & Codicillaribus , *καλιμαύροις μέτρον* , quales sub Imperatoribus fuere , ornamentis & prærogativis aucti Consularibus, sine munere ac potestate, vide A. Pagi diss. Hypaticam pag. 70. seq. De potestat & regio Imperio Consulium (quorum ambo ad A. U. 388. Patricii , deinde alter è plebe Liv. VI. 42. Plutarch. Camillo pag. p. 151.) vide & quæ viri docti ad Livium IV. 2. & 3. Begerus ad Florum p. 87. Alexander ab Alexandro III. 3. Onufrius commentario ad lib. 1. fastor. p. 57. seq. Petrus Josephus Cantelius de Rep. Romana p. 148. &c.

XI. *Præfectus Urbis Romæ & CPoleos* usq; ad A. C. 478. fastis suis Consularibus subjunxit laudatus *Almeloveenus* , cum quo conferendus *Felix Cantelarius* , Protonotarius Apostolicus libro de præfecto Urbis, Rom. 1631. fol. qui & ipse seriem præfectorum Urbis Romæ addidit , eamque usq; ad A. C. 1630. produxit. De officio Præfecti Urbis , præcipue sub Imperatoribus, vide etiam Sirmondum T. 1. Opp. pag. 866.

De *τιμωρῆς* sive *Censoribus* populi Romani (quos binos ab A. U. C. 311. primum creatos fuisse constat) eorumque quinquenniali per justri spatium durante potestate videndi Onufrius ad lib. 1. fastor. pag. 87. seq. Jac. Perizonii dissertatio Lugd. Bat. 1697. 4. edita , quæ recensetur in Ephemeridibus Parisiensibus A. 1698. pag. 497. De hisdem Censoribus agunt Alexander ab Alexandro III. 13. H. Dodwellus p. 627. prælect. Cambden. Georg. Eberlinus & alii ad Titulum Pandectarum de Origine Juris , Petrus Erodus in Pandectis rerum judicatarum , & Christianus Thomasius in dissert. de Censura morum cap. 2. Magistratus fuit præcipuæ auctoritatis, ut notavit Plutarchus in

in Flaminio pag. 379. & in Camillo pag. 129. 135. Marcius Censorinus bis ea dignitate functus, inde lex ipso (sua) ore lata, ne cuiquam illam plus quam semel capere liceret. id. Coriolano, sub iur. (p. 174. A.) In Coloniis, Censorem officium obibant *Quinquennales*, ut plerumque tum Henrico Noris diff. 1. Cenotaph. Pisan. cap. 5. Pompeio de Censari non Censoris titulus sed *praefectorum* placuit. Vide Paterium & Sueton. Caes. cap. 76. Praefectorum apud Carthaginienses, ait Nepos in Hamilcare cap. 3.

Primos sive principes Senatus refert Onufrius libro V. pag. 96. & in Commentario ad fastos pag. 336. *Quaestorum* dignitas, vide Salmasium de primatu Papae pag. 26.

De Senatu Romano, senatorumque diversorum dignitatibus numero, conventibus, potestate, officiis, consuetudinibus, secundus Pauli Manutii liber Venet. 1581. 4. Colon. 1582. 8. & in *Thesauri Graecis* Moscii libri II. Venet. 1563. 4. Argentor. 1608. 8. Antiquitatum & Zamocium habes etiam Tomo I. thesauri Graecis, ubi di possunt M. Antonius Majoragius de Senatu Rom. Mediolani. Georgius Vauchopius in laudato supra de Magistratibus Paphlagoniae opere, Auctor libri in Ephemeridibus Parisiensibus. A. 1702. pag. 218. recensiti editique Gallice Paris. 1702. 11. *Romain*. Dissertatio de eodem argumento, inserta Memoriae Memoriarum Trivultinis Anni 1703. mense Junio. pag. 100. Danetius in Dictionario Antiquitatum Graecorum, pag. 100. De relatione & sententia in Senatu dicenda consules Alex. IV. 11. Jo. Frid. Gronovium lib. 1. Observationum Octavium Ferrarium lib. 1. electorum cap. 10. Aliis magistratibus, aliis pedibus in sententias euntibus, plerisque sententiantibus, conditum est Senatusconsultum. Vide c. 20. Confer Laurentium Vellam libro IV. contra Suetonium pag. 710. ubi illustrat illud Quintiliani in Declamatione *voimus in sententiam necessitatis*. De iis quae Senatus in Pontifice neret, vel ad Pontifices rejiceret, vide Jac. Gutherium de Pontificio cap. 33. seq. Tomo V. thesauri Graecis, ubi conscriptis, ascitis Senatoribus consule notas Jo. Debitum lib. V. cap. 12. Plures ex equestri ordine lectores, nonnulli

phus XIX. 1. pag. 652. De civibus Romanis injussu populi agere non poterat Senatus, ut docet Livius XXVI. 33. ubi Plebiscitum: *Quod Senatus juratus maxima pars censcat qui assidatio, id volumus censemusque.*

De Prætoribus qui jus dicebant videndi Interpretes Pomponii in titulo Digestorum de Origine Juris, Livius VII. 1. Alexander ab Alexandro II. 15. & Wolfg. Lazius de Rep. Romana libro 2.

De Tribuni plebis eorumque annua potestate videndus idem Alexander lib. 1. cap. 3. & ibi Tiraquellus. Sicut Legem de provocatione ab omnibus Magistratibus ad populum tulit Valerius Publicola Consul, de qua vide notas ad Aurelium Victorem pag. 91. edit. Clarissimi Pitisci, ita ab omnibus Magistratibus (excepto Dictatore) etiam ad tribunos erat provocatio, quæ tamen non longius valebat ab Urbe mille passuum, teste Livio III. 20. Quamvis verò à Dictatore provocare non licebat, quam rem maximi momenti notat Plutarchus in Camillo p. 137. tamen idem in Antonio p. 919. docet etiam sub Dictatore sacrosanctam cæteroque fuisse tribunorum potestatem. De auctoritate tribunorum adversus Pontifices adeundus Gutherius II. 10. sq. de jure Pontificio T. V. Græv. Uno autem tribuno plebis vetante, reliqui perferre nihil poterant, ut iterum docet Plutarchus in Graccho. pag. 828. A Tribuno fas erat Consulem, nedum alios in carcerem mitti, ut eodem auctore constat pag. 831. unde *ἀναρχία ἀναρχίας* vocat Coriolanus apud eundem pag. 221. Fuerunt tribuni duo primum ab A. U. 261. tum quinque, id. pag. 216. denique decem. Liv. III. 30.) Ex eodem Plutarcho pag. 829. 831. novimus XVIII. tribuum (quæ in universum fuere, XXXV.) suffragiis potuisse tribuno abrogari Magistratum, quod tamen ante Ti. Gracchum nunquam factum fuit. Porro falli eundem Plutarchum, quando Tribunos Plebis Magistratibus accensendos negavit, quod prætexta non uterentur, docuit Jo. Rualdus in observationibus ad illum scriptorem pag. 128. seq. Potestatem eorum à Sylla sublata mox iterum restituit Pompejus, Plutarch. Pompejo pag. 629. 630. De Tribunis plebis è Senatu lectis Lipsius II. 13. electorum, Vossius ad Velleji lib. 2. cap. III. & H. Dodvellus prælect. 12. Cambden. & 19. ubi etiam de tribunatu Cæsarum, Augustorumque. Vide & A. Pagi Criticam Baronianam T. 1. p. 104.

De *Quæstoribus* (qui primus Magistratum gradus obire poterat anno ætatis XXV.) Idem Alexander agit II. 2. & Frackenhæus in diff. de ærario populi Romani p. 668. fq. in Synagoga Græcæ no: Scaliger ad Festum in *Quæstor*, ubi etiam de quæstoribus prætorum homicidii, qui capitales res quærere poterant. Et Lipsius ad Titum XII. Annalium, ubi etiam de constitutis in eorum locum prætoribus ærarii, de quibus vide ad Alex. II. 15.

De *Edilibus*, viri docti ad Pomponium de Origine juris Tiraquellus ad Alexandrum ab Alexandro libro IV. cap. 1. Senecam de Vita beata cap. 7. & Jo. Augusti Olearii de Magistratibus Romanorum, Lipsiæ edita A. 1692.

De *vigintiviris* quibus majores in Senatu honores, triumviris capitalibus, triumviris monetalibus, quatuorviris ædificandiarum, & decemviris quos judicii centumviribus memorat Dio LIV. pag. 540. vide Jo. Massonum in Origine &c. fq. qui vigesimo jam ætatis anno vigintiviratum ducunt.

XII. Inter Magistratus majores extra ordinem summus erat *Dictator*, de quo Alexander ab Alex. lib. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

conferere, & ipse procedebat cum XXIV. fascibus. id. p. 176. Magistrum equitum ipse dicebat, quam poterat indicta causa in carcerem mittere & supplicio afficere p. 179. Bistamen factum ut Dictatoris & Magistri equitum auctoritas æquaretur. Id. Antonio pag. 919. Non à populo autem nec Senatu, sed à Consule vel Prætoris sive Imperatoris Dictator dicebatur sive eligebatur. Quod si Consules de dictatore creando dissiderent, plebiscito res decidebatur. Plutarchus Marcello pag. 312.

Legum ferendarum viris Legum ferendarum, qui itidem sine provocatione erant, sed post biennium abrogati sunt, vide Livium III. 32. Dionysium Halic. lib. X. sq. & Onufrium ad fastos Anni Urbis 303.

Comitto alios Magistratus singillatim commemorare, de quibus laudati §. IX. scriptores consuli possunt. De *presidibus Provinciæ* illis adjuncti erant, videndus Onufrius in Imperio Romano & Carolus Sigonius libro secundo de jure Provinciarum, ille secundo Tomo thesauri Graviani & Bergierius lib. IV. Imperii Romani cap. 17. & 28. Tomo X. Grav. De *Duumviris Aedilibus, Quæstoribus, Decurionibus* Henricus Noris in Notitiâ Pisan. diss. 1. cap. 3. qui etiam de *Coloniæ* Patrum videndus diss. 2. cap. 7.

III. De inauguratione & unctione Regum Hebræorum Richardum in jure Regio, fusc & ex instituto agit Fortunatus Myrothecio præcipue tertio. Nec Prophetarum, quæ Prophetarum Sacerdotum hoc fuisse officium, ex aliarum Gentium scripturis 49. & 50. Oleumque sacrum cujus effusione aperto capite sancti fuerunt, diversum fuisse ab eo quo consecrati sunt Sacerdotes 47. sq. Apud Persas perinde ut apud Romanos inaugurationem solenni ritu in templo, id. cap. 31. De Christianorum inauguratione & coronatione Jac. Goar ad Eucherium 1. sq. Gretserus III. 12. ad Codinum, Menardus ad Sacramentum Gregorii M. & Jo. Morinus p. 243. de sacris Ordinatt. ubi de Regibus apud Græcos Imperatores serius receptum multa etiam de inaugurationibus Principum, recentioris ætatis Jo. Christoph. Beckmannus in Notitia dignitatum il-

lustrium diff. V. & VI. cui junge si placet D. Jo. Francisci Bobbi diff. de eo quod decet circa solennia Principum, Halæ Sax. 1711. & subjectam ejus commentationi de Concordia Religionis Christianæ statusque Civilis. De variis *investitura* modis ritibusque *Caesaris* in glossario. Quod ad tempus ineundi apud Romanos Magistratum attinet, in illo valde pro diversis temporibus variatum, ut docet Martinus Lipenius in strenuam Historiam, Tomo 12. thesauri *Caesaris* pag. 429. Tribuni plebis inibant Magistratum die decimo Decembris. H. Dodvellus prælect. Cambden. pag. 428. Quæstores Mensis Decembris, id. pag. 389. & Ez. Spanhemius pag. 706. de *causa* & *resistantia* numismatum: Vel etiam die XXII. Januarii, Dodvellus p. 387. Tempus quo Regnum & Consulatus vacabat *Romæ*, *in* *Italia* & aliis vocatur *interregnum*. Græci ut Plutarchus appellat *μεσοβασιλεία* & Interregem *μεσοβασιλεία*. Sic Baronius vocat *interregnum* tempus quo vacat sedes Episcopi Romani.

Insignia Regum, Principum, Magistratumque *paucis* attingenda, & de Coronis quidem ac sceptro aliter *di* consulendus Seldenus in Titulis honorum cap. 8. Beckmannus in notitia dignitatum illustrium diff. VI. etiam de ritibus cultus Principum ac venerationis: Jo. Braunius pag. 187. seq. Tomo 1. dissertat. De solio *si* *III. 5.* de rebus Salomonis, Scacchus Myrothec. Hb. 11. 138. seq. De Diademate Regum Hebræorum agit Scacchus Myrothecio tertio cap. 38. seq. Fuit autem diadema *fasces* *ba*, qua caput vel pileus circumdabatur, interdum *gemmata*: vide Jo. Braunium lib. 2. de vestibus Hebræorum IV. §. 8. Alexandrum ab Alexandro lib. 1. cap. 28. Gellium lib. 9. de coronis cap. 3. Joh. Pierium Valerianum Hieroglyphicon, cap. 3. Solerium (sive quis sub hoc *Theophilum Raynaudum*) libro de pileo §. 9. Martinum Coronam Transilvanum erudita Commentatione de coronis quisquam nostræ ætatis Jen. 1712. 4. p. 139. seq. sequitur tantad Gellium V. 6. De cidari apud Persas videndum *bris* de regno Persarum & Piciscus ad Cursium. *Coronis* & diverso coronarum, tum etiam *serenitatis* *runt* Anton. Thylesius libro de Coronis, Gvil. *serenitatis*

Convival. Jo. Andrea Bosii *επιφαινοφωρεια* s. de Coronarum
 Institutione Jenæ 1669. 4. & Carolus Paschalius qui præ cæteris hoc
 argumentum per decem libros illustrandum sumit Parisi 1610. 4. &
 1671. 8. quanquam Amphiss. Cuperus ad apotheosin Home-
 ricæ pag. 118. eum late quidem de hoc argumento sed non accurate scri-
 psit atque cum judicio ubique fere legendum esse affirmat, tum
 Gatakerus pag. 265. Adversariotum notat *πολυμαθῆς* hunc ope-
 ris coronatiffactorem in vocabula Hebraica inquitere, lingvæ forsan
 nimis scientem, proflus neglexisse. Post Paschalius commemo-
 rantur Jo. Meursii Fil. liber de Corona, Soræ 1643. 4. & Hafniæ
 1671. 8. etiam Caji Ricci dialcepsi de coronatione Regia ejusque ri-
 tuum rationibus. De coronis aureis quæ libera Rep. victoribus mit-
 tuntur in honorem triumphi, & de auro coronario ab Imperato-
 ribus sibi de indulto, vide Henr. Valesium ad Ammiani XXV. 4. De
 coronis militaribus civica, obsidionali, marali, castrensi five valla-
 ri, Arvan & exploratoria quibus donabantur qui bene rem in bello
 gesserunt vide Alexandrum ab Alex. IV. 18. & ibi Tiraqvell. atq; Ste-
 phanum ad Vegetii lib. 2. Joachimus Johannes Maderus Vir do-
 ctus de Antiquitatis studiis insigniter meritus in libro suo de Co-
 ronis sibi pariter & profanis, qui Helmstadii prius 1660. in 4. ex-
 edito Tomo VIII. antiqvæ Romanarum Græviani thesauri in-
 cluditur, profæ etiam agit de Coronis nuptiarum, quæ Judæis etiam
 dabantur, tum ex Esæ 61. 10. tum à Christianis primum quidem
 à Romanorum superstitiones rejectæ, postea tamen itidem ad-
 duntur à viri Sirmondus ad Sidonii lib. 1. Epist. 5. Tomo 1. p. 852.
 Poetarum Maphæus Vegius IV. 1. de educat. liberorum.
 P. 116. PP. pag. 658. sq. Frid. Rappoltus singulari diss. Pascha-
 lii de Coronis pag. 60. & p. 317-329. D. Henelius in otio Vra-
 g. 13. & Observatores Hallenses Tomo VI obs. 7.

uti voluit Caligula teste Svet cap. 22. at pri-
 us inter Imp. domi Heliogabalus, publice Aurelianus
 Imperatorum Tomo 3. pag. 531. seq. Dia-
 bolicis etiam supremos militiæ duces dubitat Begerus I.
 Brandenburgensis p. 288. adde p. 293. De triplici Corona
 Romani, Germanica, Lombardica atque Romana extat
 P. 116. PP. pag. 658. sq. Frid. Rappoltus singulari diss. A. 1662. Lipsiæ edita, cui adde quæ de
 PP 3 ser-

ferrea corona V. C. Ludovicus Antonius Muratorius Tomo 1. in
 doton Bibliothecæ Ambrosianæ A. 1698. & Bzovius ad A. 1431. pag. 24
 num. 49. &c. De Triplici Corona Pontificis Romani B. D. Mayræ
 bro de electione Pontificis Romani, & Rev. D. Henricus Pippingus
 in diff. de corona illa Lipsiæ vulgata & in ejus dissertationibus juris
 nilibus recusa. Vide etiam, si placet, D. Joh. Wolf. Junger
 Hist. Eccles. sæculi 17. Decade 1. pag. 150 seq. Ceteram
 in Historia Philippi Valesii & Johannis Galliarum Regum,
 edita lib. 1. §. 11. recte observatum est, à Johanne Maximo
 mum coronam Papatum fuisse triplicatam, cum veteres
 mitra Phrygiæ fere simili usi fuissent, Hormisdas
 doveo Galliarum R. coronam auream primus gestasset,
 octavus eam duplicasset, sæculare non minus quàm
 sive spiritale jus atque imperium suum indicaturus.

De Prælatione fascium, securis, ignis, ab
 modi consulendus Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 11.
 mannus diff. VIII. Notitiæ dignitatis illustrium, & D. F.
 diff. de insignibus principatus ac Potestatis quo etiam
 prælatio Crucis, episcopis & pontifici fieri solita. For
 sellarumq; curulium quæ utraqve ab Hetruscis Romanis
 teste Diodoro Siculo V. pag. 219. ex veteribus numis
 Grævius & Begerus ad Flori lib. 1. cap. 5. De igne An
 to, Andreæ Christiani Eschenbachii diff. pag. 129. &
 Voëtius ad Herodianum pag. 114. 198 sq. De sede
 Patriarchis prægestari solita, Gangius glossat. in
 prælata Clearcho. Justin. XVI. 5. Ignis prælatus Regibus
 Lips. excursu 1. ad Taciti Annales. Angeli Rocæ
 de SS. Christi corpore Pontificibus iter facientibus præ
 1599. & Augustini Molari Fivizanensis Ord. S. Augustini
 Crucis Rom. Pontifici præferendæ Commentarius Romæ

De Titulis Honorum Opus Jo. Seldeni ex edito
 Anglica Anni 1672. Latine versum est à Simone Johanne
 Antistite præfecturæ Sonnenbergensis, Francof. 1696. &
 dum Jo. Christophori Becmanni syntagma Dignitatum
 Civilium, Sacrarum, Equestrium, ibid. & eodem
 Morhofius diff. de divinitate Principum, D. 1. 1. 1.
 diff. de titulorum indole & natura part. I. 1. 1.

174. seq. Feltmannus de titulis honorum, Antonius Matthæus de Nobilitate &c.

XIV. Pauli Manutii liber de Civitate Romana post editionem Romanam 1587. 4. exstat Tomo I. Miscellaneorum Gudentii Roberti, & Tomo I. Thesauri Graviani, in quo Tomo occurrit etiam Onufrii Panvini opus præclarum, de Civitate, Imperio & Republica Romana, ex editione recognita Paris. 1581. 8. nec non Caroli Sigonii libri eruditi de antiquo jure civitatis Romanorum, & provinciarum. Ut ab eodem Manutio prædictum demonstratum est, sub Romulo primum populus divisus fuit in Tribus tres, quarum singulæ mille peditum & centum equitum habebant, divisæ iterum in Curias 10. quarum singulæ constabant eisdem pedibus & equitibus 10. His præerant Tribuni, Curiones & Censores. Postea cum Sabinis civitas data esset, eadem tres tribus, quas Romulus instituerat, & Rhamnensium, Tatientium, & Lucerum nomine appellaverat, servatæ sunt, sed ita ut singulæ constarent peditum bis mille, equitum ducentorum. Sub Tarquinio Prisco, equitibus, tribus ac milibus peditum; sub Tarquinio Superbo, equitibus sexcentis, & sexies mille pedibus una tribus constitit. Sub Servio Tullio sex Tribus introductæ sunt, primi & secundi Rhamnenses, primi & secundi Tatienteses, & secundi Luceres. Ab eo tempore Tribuum numerus fuit 30. quatuordeciesimum, ita ut 4. Urbane essent Palatina, Esquilina, Subura, & Collina, & 15. rustica s. eorum, qui agros possidebant. Post Servium Tullium alie 16. tribus additæ, ut simul essent 35. Ante pullos Tribus populus distinguebatur in Patricios & Plebejos, ex Patricios Senatores (ducenti primum à Romulo lecti, novis aliis de gentibus minorum gentium appellabantur, à Tarquinio Prisco ad 300. ad Cornelio Victore cap. 6.) alii Equites, alii Patricii simpliter dicebantur. Ad illos spectabat, sacra administrare, Magistratus & Censuræ, publicis de rebus deliberare & similia. Plebejos ad colendum agros, pecus alere, quatuordecim artes & opificia, & quædam præterea, quod postremum an civium fuerit disputat Octavius Ferrarius 179. seq. & frequenter memorata in veteribus collegio. Quædam hæc mentio dubitare nos non sinit. Post pullos Reges, & post Reges, in ordine paulatim minus semper habita ratio, ita ut Equites & Patricios, & alios quoque, quin etiam Consules ex plebe creari possent.

præ-

praeter Senatores vero & equites, omnes essent plebsi. Hinc Milius lib. V.

Utiq; per ingentem populum describitur Urbs: Praecipuum Patres retinent, & proximum Equitum Ordo locum, populumque Equiti, populoque subire Vulgus inors videt, etiam sine nomine turbant.

De Patriciorum origine & jure; libri III. Joannis Jacobo Conis, editi Basil. 1627. 4. aliarum etiam gentium similitudinem conferunt cum Romana: uti de Patriciis Grotius in diatriba Joachimi Meieri, Gotting 1698. 4. De ordine equestrum veterum Romanorum, dissertatio Christiani Wilhelmi Huldrici Eybenii scriptis prodiit Argentorac. 1708. etiam Tiraqvellus ad Alexandrum ab Alex. II. 19. & Nobilitate.

De jure Romano s. civitatis Romanae, quo aditus ad officia publica Urbis, vel sine vel cum jure suffragii in magistratuum: de jure Latii, Quiritium, Italico, Provinciae, municipii, praefecturae, Foederatae Civitatis, & Fori Romano bene differit Petrus Josephus Cantelius S. I. in libro de jure publica Romana pag. 208. seq. H. Dodvellus pag. 194. Cambden. Pluribus hoc argumentum persecuti sunt, Alexander ab Alex. IV. 10. & Wolfgangus Lazius de Rep. Romana, Carol. Sigonius de jure provinciarum, Nicol. Bergierus lib. 4. de viis Imperii cap. 7 seq. & Henr. Christ. Henninius in notis ad Bergierum se redditam pag. 742. & novissime illustris Vir Ba. S. in exercitationibus duabus ad Legem Antonini Caracallae, ubi versis ille Imperio Romano subjectis civitatem concessit Romano lege 17. D. de statu hominum) quae Tomo III. de Romanarum, primum in lucem edita, ac deinde Seldenum II. de Synedriis pag. 62. sq. & Tillemonius de Imperatorum; vita Caracallae, Tomo 3. Artic. 2. ubi dicitur quod generis erant quoad immunitatem, aliis separatis.

...solum impeno erat (ut Coloniae juris testis) ...
 ...denique erant Coloniae salu tributis, quibus non
 ...ntur, confer Sam. Petium II. 4. Obi. Coloniae Roma
 ...temporis quo deducta sunt refert Sigonius ad Livii
 ...preordine Alphabetico Mich. Antonius Baudrand &
 ...mannus in Lexico, voce Colonia. De Coloniarum
 ...Volfgang libro IV. rerum Augustanarum. In numis
 ...aratro, militares signo militari communiter deno
 ...entrum & signa jungunt, indicant primam dedu
 ...supplementum e veteranis militibus fuisse, ut notat
 ...ad Columnam Trajanam pag. 10, seq. De Coloniae
 ...militibus veteranis debentur a Sylla primis, deinde
 ...vide Colonia Juliae) Vide H. Noris Cenotaphi
 ...Prefectura nullo habebant ipsi Magistratus, sed
 ...Praefecto Roma misso. Vide Festum in praefectura
 ...ationem Capua, de qua Livius XXVII. 16. *Monte*
 ...legibus; vivebant ut notum vel e Gellii XVI. 12.

...consulares, proconsulares, praet
 ...Lipius ad Tacitum, Alexander
 ...cap. 27. W. olfg. Larius in Com
 ...magistratus, impenit vero Onufrius & Sigo
 ...
 ...in qua Livius
 ...Dei dicitur, per Me
 ...dignitatum utriusque
 ...de cujus edite
 ...cap. 5. 6. Tum no
 ...civilium quam mil
 ...ad illustrationem
 ...Gulofredas Tom. VI. post
 ...in Commentariis ad eum
 ...ad Ammianum Marcell
 ...Guthrie in praedite
 ...Domus Augustae publicae ac
 ...Gulofredas dicitur de officiis de
 officia

officialibus Curia & Ecclesia Constantinop. cum
Junii, Jac. Gretferi & Jac. Goari: Joh. Meurhus in Glo
gius in Glossario utroque Medix Latinæ & Græcæ

XVI. Claudam hoc Caput brevi rebus
que Rerumpublicarum commentitiarum, quo sive
à Recentioribus excogitate sunt, & pro ingenio
scriptæ, uti optari fortassis quædam ex parte, ali
dem, sperari certe non possunt, & nunquam per
tur. Persecutus est hoc argumentum etiam
ἰουαννῆς diatriba de fictis Rebus, edita Kibart
Carolus Arndius in Bibliotheca Politica Historica
pag. 400. seq. Notissima è Veteribus est Republica
litia decem descripta libris etiamnum extat, h
eus contra scripserat, & quæ Cicero libris VI. de
ne magnam partem expresserat, jam pridem inter
tonem respicit Livius XXVI. 22. *Non equidem, si ipse*

tas, quam docti fingunt magis quam veritas. Ex
Mori Utopia huc pertinet, libris duobus pulcherrime
statum exponens, & à Gvil. Burnoro sive
& Barthol. Anello in Gallicum & Græcæ
da, * etfi vocabulum *Utopia* male
maro sive Jos. Scaligero XI. ad locum
14. Epist. select. pag. 86. pro quo
succentariatur alterius. *Angli Baconis*
quæ non modò Anglice
Gallice translata, & cum ab Austro
tinuata ab Interprete.

Anglus, Baconis exemplum
glice edidit, quam appetit
nota est Civitas Solis *Thom.*
vii Britannici, sive librum
& idem, *Job. Bisselli Icaridæ*, &

* Nomina peregrina quædam in hoc Mori
Nota pag. ad Sam. Sorbierum, 227.

** Defuit illa in descriptione Collegii Salernitan
gandis naturæ miraculis, atque in ulis
commentum de sodalitatibus Fratrum Roden
Polyhistor, cap. 13. Reip. Literariz festiva descriptio
lli Miscellaneis Historiæ literar. editæ Gallice Tom. 3. pag.

ad amonensium Republicam, Melchiorisqve Inchoferi sub
Arnoldi Europæi nomine editam Monarchiam Solipforum, Je-
 satirice perstringentem : & Republicam sub Monarchia
 universali Christianam, cujus summas lineas ducit in Me-
 Sullius, præteream. Ingeniosissime vero conficta est
 in quibus parum Christiane nonnulla
 potestatem potere sanctissimas de miraculis narrationes
 quæ ex Anglico Gallice Germanice & Belgi-
 atqve ita scripta est auctore, ut traditum accepi il-
 Anglo, ut lector incautus facile crediturus sit veram
 Non est cum hac lucubratione conferenda,
 hinc inde ingenium atqve acumen Auctoris de-
 terra Australis, Gallice scripta à *Jac. Saduro* sive
 latet, *Gabr. Feignis*, ex Franciscano, ac Germa-
 de 1703. 12. sub titulo *neue entdecktes Schwand-*
Bathus in Lexico ubi de Saduro differit vi-
 Tam alius qui existat sub titulo *Idée d'un royaume doux*
du Keyser du Prince de Montherand dans l'Isle de
 1704. 12. Qui recensetur in Novellis Reip. literariæ men-
 1704. pag. 334. Resp. Babinensium * sive stulto-
 descriptionem habes apud *Stanislaum Sarnicium* Annal.
 gestis Polon. & Lithuanor. pag. 395. *Jani Nicii Bry-*
 libri X. A. 1645. 8. editi, & *Jacobi Harringtoni* Oceana;
 Eruditorum A. 1705. pag. 45. sq. Alteriusqve Angl.
 Clariss. Paschio pag. 20. memorata. Hisce ex Ger-
 confictæ ejusmodi Respublicæ Platonicæ tres,
 Latine scripta est à *Magno Daniele Omeisso*, Profess. Altorf-
 sub titulo *Insula fortunata*, de quo libro adeun-
Org Eckartus in excerptis mensuris Januar. 1702. pag.
 Germanice scripti sunt, atqve ppus ex illis, in-
 quo Auctore, *Ophrischer Staat*, de quo idem Eckar-
die allergnädigste und vollkommenste Regierung/ Au-
 à *Verimund*, sive *Creuberg von Bahemund* sub quo no-
 latet *Jacobus Dorakrel ab Elstberg*, edita Harmonia Bi-
 scriptis non ignotus, atqve A. 1703. editus.

Q. 19. A. 10. CAPUT

Christoph. Hartknochium de Rep. Polonica lib. 1. c. 1. p. 26. sq. & D. Sam. Schel-
 wigii Bibliothicæ Gedanensis pag. 22. sq.

CAPUT XV.

Scriptores de Legibus, Comitibus, Judiciis, Po-
 Servisqve Hebræorum, Græcorum, Rom-
 rumqve: Et de Sanctionibus & Judi-
 Christianorum Canonicis atqve
 Synodicis.

*De Septem Præceptis Noachi. 1. Legibus Mosaicis. 2. Legibus
 res Gentium. 6. Leges Attica & Laconica, ibid. 7. Leges
 manorum. 8. Convencus & Comitibus. 9. Leges
 IC. Græcorum. II. Romanorum. 12. Christianorum
 nes Ecclesiasticas. 13. Pæna Hebræorum. 14. Pæna
 & allorum Gentium. 15. De Servis & servis*

I.

DE Septem præceptis quæ Noacho data esse
 profelytis etiam domicilii observari volunt
 piose atqve erudite egit Jo. Seldenus in opere
 turæ & gentium secundum disciplinam
 Lond. 1640. fol. Argentor. 1665. 4. Witteb. 1698. 4. q
 luti commentarios in illa exhibet: brevius Melchior
 de Rep. Hebræor. pag. 28. aliqve in Codice Pseudop
 Testamenti pag. 269. à me allegati.

II. Leges Mosaicæ exponunt interpretes Pentateu-
 Philo Judæus, in plerisque scriptis; & Eduardus Bernhar-
 phi Librum III. & IV. Antiquitat. Judaicarum; ne de Le-
 dicam, per traditiones suas Legibus Mosaicis dubium
 tenebrarum & dubiorum afferentibus. Distinguuntur
 Morales, Forenses sive Civiles & Cerimoniales seu
 Moralium illustrationem faciunt innumeri Scriptores M

Catechetici, quos recensere ab instituto nostro est alienum. Ad For-
 mulo Leges Mosaicæ illustrandas non prætereundi, qui easdem,
 cum Legibus aliarum gentium contulerunt, ut fecit Auctor colla-
 tionis Legum Mosaicarum & Romanarum, à Petro Pithæo editus,
 et à Johanne Rufinus five junior aliqvis J. C. Christianus, aut si Mar-
 quardus Froherum libri 1. *variæ juris* cap. 9. audimus. Idem,
 quæcum videret laborare sectam suam invidia, quod disciplina jure-
 quæ Romanis diverso uti nosceretur, amoliri eam studens, demon-
 stravit non quæ adeo multum Legibus Judaicis & Romanis inter se
 disconvenerint, atque adeo ex patriis suis Legibus fluxisse Romanas.
 Vide siquæ quæ de hac collatione dixi in Bibliotheca latina lib. IV.
 cap. 9. ubi etiam plures recentes scriptores ejusdem argumenti laudo,
 præsertim adendus Lælius Mancinus de triplici Juris collatione ac con-
 tracta. Pet. 1648. fol.

III. Quod ad Leges Cerimoniales Mosaicæ attinet, earum
 Origines ab Egyptiis repetunt Angli duo eruditi Jo. Spencerus in
 Origine Legibus Hebræorum Ritualibus, Cantabrigiæ primum 1685.
 deinde 1686. 4. Hagæ Comitum & Lipsiæ 1705. in 4. recu-
 sitatus à Johanne Marsham in Chronico Canone. Lond. 1672. fol. Lipsiæ
 1698. 4. Idem præter typicum respectum ad Chri-
 stianam, quæ omnia antiqui Fœderis sacrificia collineabant refe-
 rentur (sic Epistolæ ad Hebræos) alias plerumque rationes ad
 vitanda vel imitanda pertinent, ut arguit, ne interpretes Levitici & aliorum Moysi, Hebræorum
 de sacrificiis & typis sacris, supra laudatos jam memo-
 ratis, Germano Wirsius in *Egyptiaco* Anst. 1698. 1699. 4.
 & Germano Lib. 1. disquisit. Biblicarum cap. 2. seq. Natali
 Testamento Veteris, Johanne van der Weyen
 Ludovico Ferrando in Parte I. observationum de
 Christiana Gallicè editarum, & à Jac. Triglandio in dis-
 causis ritum Mosaicorum. Lugd. Bat. 1702. 4. Quæ
 talis post adventum Christi cessare debuerit adeoque
 esse fuerit abrogata, ostendunt præter Justinum Mar-
 tyrem Veteres Robertus Grossetest, Episcopus Lincolniensis
 1210. clarus in libro de Cessatione Legalium, cuius
 pars edita est Lond. 1658. 8. Jacobus Alvingius in Schilo-
 cap. 4. usque ad 10. Wagenseus in *Dei ignis* Satana pag.

cum Romano jure Legum Regiarum ac Decemvralium (sive legibus XII. Tabularum) diligenter collata Lugd. 1559. 8. de quo Libro vide sis observationes selectas Hallensium Tomo 1. p. 83. seq. Egregius quoque est *Samuelis Petiti* ad Leges Atticas commentarius Parisi. 1635. fol. (non 1651. ut excusum in Bibl. mea Græca p. 526. nec 1653. ut in G. Beyerii specimine III. auctorum Juridicorum p. 48. ubi etiam præterrem ut opinor traditur hoc opus recusum A. 1642. 4.) editus, ex quo Potterus lib. 1. cap. 26. Archæol. Atticæ Leges Atticas in octo libros distinctas Græce & Latine descriptas integras exhibet. Tomo 12. thesauri Gronoviani pag. 127-194. *Joh. Meursii* Solon, sive Liber de Solone ejusque Legibus Hafniæ 1632. 4. & *Themis Attica*, seu libri 2. de Legibus Atticis Ultraject. 1685. 4. et si in his passim etiam fictæ in Rhetorum Græcorum declamationibus leges afferuntur, à quo diligenter sibi & recte cavet Petitus. Recusa sunt hæc Meursii scripta, una cum ejus libro de Senatu Areopagitico Lugd. Bat. 1624. 4. primum vulgato, T. V. Thesauri Gronoviani. *Josephi Scaligeri* collectionem legum Atticarum ineditam occurrere in Bibliotheca Academiae Leidensis testatur *Salmasius* pag. 272. Epistolarum, & usum se eadem testatur *Grotius* Epist. 357. Ejusdem *Salmasii* observationes ad jus Atticum & Romanum adversus *Desiderii Heraldi* observationes Parisiis editas, lucem adspexere Lugd. Bat. 1645. 8. *Pandulfus* quoque *Pratejus* ante mihi commemoratus ad calcem librorum de jurisprudentia media Lugd. 1561. 8. subjunxit XII. Leges Solonis quas in priore Commentario prætermiserat. Prætereo *Valentini Wilhel. Forsteri* addita-menta ad Solonis Leges latine versas Witteb. 1616. 8. *Godofredi Schmidii* diss. de Solone Legislatore Lipsi. 1688. 4. atque *Christiani Wol- denbergii* principia Juris Romani Rostoch. 1688. 4. qui etiam recudi curavit *Philippi Melanchthonis* Collationem actionum forensium Atticarum & Romanarum præcipuarum, quæ seorsim prodierat Witteb. 1546. 8. *Antonii Thyssii* denique collationem legum Atticarum & Romanarum, recusam eodem Tomo V. Thesauri Gronovi. Non mediocriter etiam jus Atticum illustrent *Harpocratio* in Lexico Rhetorum, & *Philippus Jacobus Maussacus*, atque *Henr. Valesius* in eruditis ad *Harpocratio* nem observationibus.

Plato Atheniensis ab *Arcadibus*, *Cyrenæis* & *Thebanis* rogatus, leges ferre illis noluit. Vide *Menagium* ad *Diog. Laërtium* pag. 148. b. nihil tamen celebrius ejus duplici opere de Republica libris X. & de Legibus libris XII, itemque *Epinomide*.

Atque

Atque à profanis quidem scriptoribus passim laudibus fertur in cœlum, ab Eusebio autem & Theodorito & aliis Christianis propter varias Leges improbables reprehenditur. Præcipue vitio ipsi datum est quod communionem uxorum haud est detestatus, quo nomine in Socratem Platonemque invehitur præter alios Salvianus lib. 7. de providentia pag. 257. Chrysostomus homil. 1. in Johannem pag. 11. & in Acta pag. 482. ut alios in præsentem omittam. Qui Platonem excusant, ajunt eum hoc neutiquam censuisse admittendum in *τηροσηκίας πλεσι*, quales sunt ipso etiam iudice quæ sunt fueruntque universæ, sed in ideali sua Rep. Confer Alcinoium cap. 33. & scriptores laudatos à me lib. 3. Bibl. Græcæ c. 1. *Aristotelis τὰ ἐκ τῶν νόμων Πλάτωνος*, sive tribus (ut Laërtius V. 22.) sive duobus libris opus constitit (ut Anonymus à Menagio editus in Aristotelis vitâ) jam pridem interciderunt, perinde ut *Theophrasti* libri quibus Græcorum barbararumque leges teste Cicerone descripserat. De legibus Lacedæmoniorum latis à Lycurgo videndus Nicolaus Cragius libro III. de Rep. Lacedæm. Tomo V. Gronov. & quæ pridem notavi lib. 2. Bibl. Græcæ cap. 14. ubi & de Legibus Charondæ, Zaleuci, Zamolxis & aliorum.

VII. Legumlatorès & Leges Ægyptiorum, persequitur Diodorus Sículus lib. 1. histor. cui ex recentioribus addendi sunt Kircherus Tomo 1. Oedipi Ægypt. pag. 113. sq. Marshamus, Spenserus, Witsius libris supra laudatis, & Johannes Nicolai tractatu de Synedrio Ægyptiorum, illorumque Legibus insignioribus, Lugd. Bat. 1706. 8. Joh. quoque Ludovicus Praschius designavit collectionem Legum Ægyptiacarum, eamque Argentorati sub Bœcleri præsidio in argumentum disputationis publicæ proposuit, unde inter Bœclerianas dissertationes legitur Tomo 2. pag. 665. seq. Argentorat. 1710. 4.

VIII. De Legibus Romanorum, Regiis, Decemviralibus Tribunitiis, nec non de Sctis, Edictis atque Imperatorum Legibus ac rescriptis scriptores laudavi lib. IV. Bibl. Latinæ cap. 9. ubi etiam de responsis Prudentum, Jurisconsultis antiqvis & omni juris Romani Historia. Pro severitate Legum Decemviralium sive XII. tabularum pulchra Apologia apud Gellium XX. 1. relata legitur

ex ore Sexti Cæcilii. Plebiscita sine auctoritate Senatus non habebant vim Legis, ut præter alios notat Plutarchus, Coriolano pag. 227.

IX. Conventus populi, & Comititia calata sive indicta apud Romanos fuere vel *Curiata*, vel *Centuriata*, vel *Tributa*. In *Curiatis* suffragia ferebant qui in urbe habebant domicilium, adeoque adscripti essent uni è triginta curiis quas Romulus instituit, & omnia deinde ætas servavit. In *Centuriatis* auctoritate Senatus convocatis suffragia ferebat populus omnis civium, sive in urbe sive extra urbem habitantium & in classes descriptorum, per classium Centurias à Servio Tullio institutas: in *tributis* denique etiam convocatis sine Senatus auctoritate idem omnis populus divisus in tribus XXXV. Centuriam pro tribu ac vicissim tribum pro Centuria aliquando ponit Livius, notante Gronovio ad Lib. 26 18. ubi de *confuso suffragio*. Græci ita distinguunt: *ἢ τὸ λόγος ἀλλὰ καὶ κατὰ φυλὰς γίνεσθαι τὴν ψηφοφορίαν*, *suffragia sicuti non centuriatim sed tributim*, Plutarch. Coriolano fol. 223. De universa illa Comitiorum ratione, præter *Onofrium* libro de Civitate Rom. c. 653. & 69. Tomo 1. thesauri Græv. videndus inprimis eruditus vir *Nicolaus Gruchius*, cujus libri III. de Comititiis Romanorum omne punctum tulerunt, prodieruntque Paris. 1555. fol. Venet. 1559. 8. & una cum scriptis *Caroli Sigonii* Hanov. 1604. fol. ad cujus binas reprehensiones, & disputationem de binis Magistratum Romanorum comitiis & Lege Curiata responsiones ejusdem Gruchii, Paris. 1565. 1567. 8. seorsim editæ, & recusæ sunt una cum libris de Comititiis, Tomo I. Antiquitatum Romanarum Grævii. Conferendæ etiam *Latini Latini* ad Gruchium observationes pag. 30. sq. Bibliothecæ profanæ & quæ post Gruchium scripsit *Otto Auber* libris tribus de Comititiis Romanorum, quibus & quartam de Comititiis. * Imperii Romano Germanici subjunxit. Exstat & *Pauli Manucii* de hoc argumento libellus Bonon. 1585. 4. & Tomo I. Thesauri Græv. nec non *Pauli Merula* commentatio de Comititiis Romanorum quæ Lugd. Bat. 1675. 12. & inter ejus postuma scripta prodiit Lugd. 1684. 4. ut omittam. Alexandrum ab Alex. Genialium dierum lib. IV. cap. 3. De Comititiis tributis ante Centuriata habitis, quibus Candididati Senatus

R r r

po-

* De his *Limæus* IX. 1. *Swederus* part. 2. cap. 30. & alii scriptores juris publici, ac singularibus scriptis *Arumæus*, *Conringius*, *Bernh. Bertramus* aliique.

populo commendarentur, multa disputat Nicol. Abram. Commentar. ad orationem Ciceronis pro Milone cap. 2. nullius pretii esse notat Grævius pag. 828. sue editionis. Plebeis sive Conventibus publicis Atheniensium Petrus ad Legem ticas pag. 234. sq. & Joh. Potterus Archæol. Attic. lib. 1. cap. 17.

X. De Hebræorum Judiciis præter ea quæ supra §. 2. dixi, consulendus Philonis liber de iudice seorsim Conradi Rittershusii orationibus 2. de iudiciis Franco Tho. Godvynus in Mose & Aarone libro V. Quæ dritii vocentur Crethi & Plethi, disquirunt Talmudici cap. I. pag. 22. edit. Clarissimi Edzardi. Carpzovii atque Henr. Opitii & Maxacius differentia Plethi, ac Scacchi Myrothecium III. 15. seq.

XI. De supremo Græciæ tribunali *Ampelipolis* celebrari solito à Pylagoris s. iudicibus nomine civitatis legatis & bis per annum convenientibus, videndum & è recentibus Seldenus ad Marmora Oxoniensia orationis Prideausii, præterea Bœcleri, Hackliqve Jo. Potterus lib. 1. c. 16. Archæol. Tom. XI. Erasm. Vossius p. 301. sq. Tomo XI. Gronov. & Antonius van Daleis ex marmoribus illustratis dissertatione sexta. De iudiciis Atheniensium *Areopagiticis* qui jam à Cecrope in Areopago cellus pag. 153. & in tenebris jus dicebat refertur pag. 553. agit Meursius libro singulari, recuso Tomo VI. Gronov. Seldenus II. 4. de Synedr. p. 136. sq. Lydianus Oxon. II. pag. 108. seq. Sam. Petrus ad Leges Attic. in hancus Canone Chron. pag. 650. seq. Andreas Dinius Areopago Norimb. 1622. 4. Joh. Schedii diff. Whaloni Mich. Dilherri. Jen. 1640. 4. Pfeifetri Antiqu. Græc. pag. 1. terus lib. 1. Archæol. cap. 19. à quo etiam alia facta Atheniensium, & actiones tam publicæ quam privatarum Decisionum Areopagiticarum sylviam collegit Grotius, Francof. ad Oderam 1672. 4. & Tomo VII. de iudiciis Duo autem in Areopago Concilia, unum è quinquaginta deligebantur, & perpetuum alterum, vide Apollonius

De Palladio iudicio idem VII. 4. 2. de Amphyctyonibus III. 4. De
 & privatis iudiciis atque actionibus apud Athenienses consu-
 etores Græci & quæ Viri docti ad Harpocrationem, Johan-
 Potterus Archæol. Attic. lib. 1. cap. 23. seq. De Lacedæmo-
 VI. quos patronos causarum admittebant, Cragius IV. 7. seq.

De XII. De iudiciis Romanorum exstant libri III. Caroli Sigonii,
 1609. fol. & T. II. Antiquitatum Romanarum. In eo-
 Sibrandi Tetardi Siccamæ libri duode iudiciis
 pridem edita Francof. 1596. 8. Francisci vero Polle-
 J. C. historia fori Romani cum auctario Phil. Broidal
 generi, lucem aspexit Francof. 1676. 8. & quæcunqve
 spectant, non incuriose persequitur, cui addenda
 Pet. Aerodius, in libro de publicorum iudicio
 in Pandectis rerum iudicatarum, tum Casp. Ziegler
 quondam Academia decus, in sua Dicastice & Ra-
 Georgii Gravii prælectiones de iudiciorum Romano-
 edi operat Jo. Philippus Slevogtus in erudita diff. de iud.
 antiqva & nova Jenæ 1705. 4. necdum, quod dolens
 Sententiæ in iudiciis ferebantur vel voce vel
 manu. Vide Lipsium ad Senecam de vita bea-
 ad Symmach. lib. 2. Epist. 36. De formulis senten-
 ad Senecæ c. 3. Latina lingua sola in iudiciis
 ut notat Valerius Max. lib. 2. c. 1. §. 2. De iure
 Pancirollus III. 30. Var. Lectionum &c.

De primis Christianis iudicia Ethnicorum Magistratum
 Apostoli fugientibus videantur Interpretes ad 1. Co-
 Saldenus lib. 2. de Synedriis Ebræorum cap. 7. Ju-
 Christianorum erant Episcopi, norma sive regula iudi-
 sacre literæ, æquitas naturalis & deinde Ca-
 concilia. Canonum collectio antiquissima est, quæ
 Apostolicorum nomine fertur, & constitutio-
 ut vocantur vulgata sub nomine Clementis Romani.
 collectiones editionesq; Conciliorum & Scriptores Ju-
 in nostro recensu libro sexto Bibliothecæ Græcæ.

XIV. Apud Hebræos quatuor in usu fuisse suppliciorum capitalium * genera feruntur, vivicrematio, lapidatio, strangulatio & pœna gladii, quam putabant esse turpissimam. Confer Jo. Seldenum de jure naturæ & gentium pag. 857. & lib. 2. de Synedr. cap. 13. D. Carpzovium ad Schickardi jus Regium Hebr. p. 259. sq. Joh. Hoornbekium in Miscel. Sacris cap. XV. pag. 384. sq. Matth. Zimmerm. in Analectis pag. 405. sq. Petrum Jurieu in Historia Critica pag. 389. H. Kippingium Exerc. 1. de Cruce & B. D. Mayeri diff. selectas Kilonienses pag. 245. sq. ubi singillatim agit de lapidatione Stephani & pag. 275. observat lapidatos postquam hoc supplicium sustinuisent, deinceps fuisse etiam suspensos, non ex collo quidem, sed ex utroque brachio, quæ de re Rev. quoque Dassovii diff. consulenda est edita Witteberg. 1694. de suspendio hominis lapidibus obruti. Supplicium crucis apud Judæos in usu fuisse contendunt Baronius & quidam alii, etiam D. Georgius Moebius *in parænesi* singulari diff. sed negant rectius cum Scaligero Casaubonus exercit. 16. ad Baronium cap. 77. H. Kipping Exerc. 2. de cruce aliique. De pœna excidii, Codex Talmudicus כריתת Tomo V. edit. Surenhusianæ p. 236. De Flagellatione ** sive fustigatione apud Judæos agit Campegius Vitringa in Archi. Synagogo cap. 16. sq. Matthias Zimmermannus pag. 407. sq. Analect. & interpretes ad Deut. XXV. 3. & 2. Cor. XI. 24. ubi Apostolus testatur se accepisse plagas undequadragesima, triplici nimirum flagello plagas tredecim, quem numerum hodieque apud Judæos observari docet exemplum Urielis Acostræ, qui totidem se à Judæis plagas propter Apostasiam suam accepisse refert in vita sua, quam Limborchius edidit ad calcem colloqvii sui cum erudito Judæo pag. 350. Ex illis 39. plagis, quas Josephus IV. 8. Antiquitat. & Talmudici in Tractatu Maccoth sive de pœnis quem Coccejus illustravit Tomo 7. Opp. & T. 4. Mishnæ Surenhusianæ p. 269. sq. & 288. numero rotundo 40. ex loco Deuteronomii vocant, plagæ 14. infliguntur super humerum dextrum, totidem super humerū sinistrum, & totidem infra humeros, ut præter alios

* Non ademptum fuisse Judæis tempore Christi jus omne suppliciorum capitalium, docent Otto in lexico Rabb. p. 634. Salomo Deylingius II. 33. Obl. sacrarum, & alii quos laudavi ad Codicem Apocryphum Novi Test. pag. 245

** De Cruciaris (apud Romanos) antequam in crucem tollerentur ad columnam flagellatis vide Grotium & alios interpretes ad Matth. XXVII. 19. & 26. Kippingium Exerc. V. de Cruce, Tillemonium Tomo 1. memor. Hist. Eccl. pag. 64. Pearsonium ad Symbolum Apostoli pag. 359. sq. edit. Latinæ & Græcæ lib. 2. de cruce cap. 10. & 84.

alios notat Jo. Morinus de Sacramento pœnitentiæ p. 231. Deturbationem de Saxo etiam apud Judæos usitatam notat Just. Rycqvius libro de Capitolio c. 4. Pœnam exilii nisi in alium Judææ locum & in asy- lum lex non statuit, quia in solo populo Judaico DEUS sanctius colebatur, omnibus aliis populis per idololatriam corruptis, unde, quod scite observat Tho. Aquinas, si quis à populo illo universo fuisset exclusus, data fuisset ei occasio idololatriæ. De excommunicatione duplici apud Judæos, parva (Niddui sive Schammatha) & magna cum execratione (Cherem) vide Petrum Jurieu in Historia Critica pag. 392. sq. Buxtorfium in Lexico Talmudico vocibus נרדף, חרם & שמתה. Seldenum de jure Nat. IV. 8. & de Synedriis I. 7. Joh. Colerum in vita Spinose pag. 21-56. sed & Sam. Bafnage ad Baron, Tomo 2. pag. 476. seq. ubi negat ἀνάθρημα de excommunicatione esse intelligendum, rejicitque κατάθρημα Justini qv. 121. ad Orthodox. porro docet excommunicationem apud Judæos fuisse exclusionem forensem à juribus Societatis civilis, non à templo nec paschate. De excommunicatione Christianorum id. pag. 480 seq. Vide & Grotium ad Luc. VI. 22. & scriptores de pœnitentia Ecclesiastica, supra cap. 17, allegatos. De excommunicatione apud Judæos ad sonum tubarum, Eisenmengerus in detecto Judaismo Tomo 1. pag. 118. sq.

XV. De pœnis & suppliciis apud Græcos & alias gentes videndus Alexander ab Alexandro lib. 3. cap. 5 & 20. Albericus Gentilis III. 18. lectionum ad jus Civile spectantium & II. 9. ubi singillatim de pœna ignis. Lacedæmonios, neminem interdium supplicio afficere solitos, sed tantum de nocte plectere, damnatos ad mortem tradit Herodotus IV. 146. De pœnis & remunerationibus apud Athenienses agit Potterus lib. 1. cap. 25. Archæol. Attic. apud Lacedæmonios Cragius IV. 9. & 10. Horrenda quædam supplicia Persarum refert Plutarchus Artaxerxe pag. 1018. 1019. & 1021. confer Brissonium lib. 2. pag. 325. seq. De Persarum *σκαφισμῶν* sive *σκαφισμῶν* Cangius pag. 9. ad Zonaram. De Tormentis sive quæstionibus veterum Josephi Laurentii diatriba recusa est Tomo VI. Antiquitatum Græcarum, ex ejus Polymathix lib. 3. cap. 10. Varia pœnarum & tormentorum genera recenset etiam Isidorus Hispalensis lib. 5. Originum cap. 27. De circumductione in ludibrium ore frenato capistratoque, vel etiam supino, ac retortis cervicibus Zimmermannus pag. 462. seq. Analect. ex Jo. Frid. Gronovii

& Gisb. Cuperi Observationibus. De culci poena Tho. Gronovii
 XI. animadvers. pag. 247. seq. De Cynophoria sive Canis
 ne ignominiosa, Joh. Henrici Meibonii Epistola, sub
 phia Christiani Francisci Paullini: Jo. Henckius in Otto
 ensi cap. 18. Rittershusius ad Guntheri Ligurini. V. pag. 100.
 nibus stigmatibus & cauterio notatis Potterus Archaeol. Antiqu.
 10. pag. 54. seq. Joh. Moebii diss. Lips. 1687. & idem
 Uratislav. cap. 16. seq. De lapidatione Perizonia
 Hist. V. 19. Neque omittendum quod ut ibi non floribus
 petitos malos poetas notat Casaubonus pag. 431. ad
 Exilii poena agit Nicolaus Antonius lib. 2. de jure
 14. ubi singillatim de * Ostracismo, cujus
 feus. Vide Meursium in Thesoro cap. 29. Adr. Junii
 Animadvers. Jacobi Thomasi diss. de Ostracismo
 1659. inque Observatt. Hallens. IX. 3. recusant
 741. ad Ælian. & Sam. Petitem ad Leges Atticas

De poenis Romanorum & exemptione Civium
 legem Porciam, agit Scipio Gentilis diss. quarta de
 Rom. Sed & judicatos retro in partes fecerit a
 sensu tamen publico crudeliter postea erasa est. Tertull.
 De Tunica molesta apud Romanos aliquo tempore
 terpretes ad Juvenal. Satyr. IV. 155. & VIII. 257. in
 Annalium, Vossius lib. 4. cap. 92. de idololatriâ
 162. seq. de Cruce, Stephanus le Moine in notis
 1041. seq. Isaacus Vossius ad Catullum pag. 240.
 Adversariis pag. 452. De decollatione, deforiatione
 & nece per injectam cratem, Octav. Ferrarius lib. 2.
 crurifragio servorum, & de calanonibus agunt Vri
 Augustum cap. 67. De rotæ poena Adr. Junii
 vers. De Crucis supplicio (quod in Servos
 bant Romani, sed & aliæ gentes quam plurimas
 Indos quoque illud receptum doceat Mauffaeus ad
 Fluminibus pag. 70. & apud Persas H. Kippingius

* Ostracismus erat honestum potentiorum exilium
 tarch. Nicia pag. 530. Similis apud Syracusanos
 Sic. Tom. 3. pag. 67. De Thebanorum morte hanc
 cratis pag. 578.

servavit Lipsius ad Taciti Annal. II. 22. De more tradendi cum voce præconis, *ἠρηκὸν ἀπαγορεύων* ut loquitur Zonaras vide Cujacium VII. 6. Observat. & Dionys. Gothofredus lib. 1. §. 6. D. de jurejurando. De Decimatione & usura sortitionis ad omnes, pœna ad paucos perveniret, ad Plutarchum Antiquit. Ciceronem pro Cluentio T. 3. editionis Grevianæ p. 207. Cuius Romæ primus ædificavit Ancus Martius teste Livio de arch. Celebres ita Siculorum Latomie, Plutarchi Nicia l. 4. de decimatione cedæmoniorum, pro quo male *ἀναλόγηται* ap. Plutarchum l. 1. F. in Agide. Messeniorum Thesaurus subterraneus. *ἄβυσσος* pœmene pag. 367. Confer quæ de ergastulis Lipsius in præfatione. De pœnis Servorum vide Plutarchum Comæd. p. 10. Pignorum Libro de Servis; Tiraquellum ad Titul. l. 1. §. 1. III. 20. &c. De pœnis Cogitorum, Petavium ad Titul. l. 1. §. 1. pag. 512. De pœnis & castigationibus discipulorum, Petav. l. 1. §. 1. lecentium in Scholis eundem Petav. p. 512. De pœnis in Collegio in Theatro Rhetorum lib. 5. cap. 6. &c. §. 1. &c.

Præceteris universum hoc argumentum de pœnis apud varias gentes generibus apprime illustrat Petrus Confiliarius Schwarzburgicus in opere *hipertimologia* Sonderhusæ A. 1693. & 1697. 4. quod inscribitur *de suppliciorum & executionum Criminalium, Schenckel'sche Straffen*. Idem parte 1. cap. 1. prolixè etiam agit de pœnis præsertim Germaniæ, de quibus etiam notat Petrus Confiliarius liber de singularibus & antiquis in Germaniâ servatis Francof. 1671. 8. De Germanorum pœnis in Criminalibus conferendum Christophori Lehmanni Chartæ II. 28. sq. Suppliciorum plerorumq; & tormentorum scriptas exhibet liber memoratus in *† Museo Britannico* pag. 150. *Il teatro della crudeltà praticata nell' più famigerato delo, che dalla crocifissione di Gesu Christo suo alghor, si è aperto in cento e quattro figure intagliate in rame, e delineate di Giovanni Luychen, Olandese.*

XVI. De servis apud Judæos & Maionicos. Altingius diff. sexta Philologica, Heptad. III. §. 1.

* Galleria di Minerva.

de seq. ubi de perfectione aurium, & 237. seq. ubi de servorum, & libertinis. Jo. Georgius Abicht Exercitatione de servorum Hebraeorum scavitione & servitiis Lipsia 704. Vide & Summorum opus Mishnicum Tomo 3. pag. 360. 362. & B. Qvenstadii Antiquitates Ecclesiasticas pag. 915. De servis Atheniensium diligenter differit Jo. Potterus lib. 1. Archaeol. Attic. cap. 9. Tomo 12. De Lacedaemoniorum servis Crugius lib. 1. cap. 11. & Misc. Lacon. Tomo 5. Gronov. De servis publicis Cretenis idem Meursius in Creta lib. III. cap. 14. De Servis Romanorum Philippus Ludovicus Hannekenius diff. 2. de Servis Romanae Romanae Gieslae 1669. 4. aliique mox sequuntur. Nam ut de ministris atque apparitoribus Magistratuum apud Romanos, nonnihil prius addam, ministrorum erant Scribae, Accensi, Praecones, Lictores, de quibus Ampliff. Cuperus in Harpocrate lib. 1. cap. 1. Janitores, Statores de quibus Gvilelmus cap. 30. de Ministris Carnifices, Diribitores, Rogatores, Custodes, Excubitores, Stipatores, Calatores, Divisores, Bruttiani, de quibus vide Onuphrii Panvini de Civitate Romana cap. 56. & 66. Sigonium de antiquo jure civium cap. 15. & 9. ubi de Scribis. Lipsium lib. 1. Electorum ubi singillatim de Licторibus multa, de quibus vide in Dymologico, Alexander ab Alex. lib. 1. cap. 27. & 28. ad Hofmannum pag. 554. seq. Janus Gvilelmus de Magistratibus Romanorum cap. 29. seq. & P. Faber lib. 2. pag. 326. seq. Wolsf. Lazius 2. de Rep. Rom. pag. 291. & 292. de Imperio Rom. III. 36. Andr. Christiani Eschenbachii de Scribis veterum Romanorum Jen. 1687. & Tomo 2. de Antiquitatibus pag. 1700. 8. atque in Eschenbachii diff. Academicis V. 8. Ministri Sacerdotum populi Romani Camilli & Flamini, Aeditui sive Aeditui: scribae publici, a commentariis XV. virum sacris faciundis, adjuvantes, Calatores Sacerdotum (confer Begeri spiciendos), Tibigines, qui Sacris publicis praesto erant, Tubicines, Victimarii, Licтор Flaminius, Flamini dialis, Praefica, Praefica, Lictores sex virginum Vestalium, Praefica, & Vepa sive Vespillo. Vide Onuphrium de Civitate

Romana cap. 41. & 45. Caterum de omni servitute, quae
 praesertim genere sedumque officii egregiam castitiam
 Pignorii de Servis, Putscherrimarum carum plerumque
 editus ut Auguste Vindel. 1613. Patav. 1656. & 1691. in
 ma editione accessit liber ejusdem Pignorii, symbolice
 rum excusus prident Patav. 1629. 3. In editione libri
 stelodamensi 1672. 12. subjecit Titus Popens de
 exedit. Antvverp. 1606. 8. ut praeterea quae de
 rum lectione notata sunt à Alexandro ab Alde
 Donaldsono in Oeconomica sua, & Josepho Laurin
 mathia diss. IX. sq. Exstat etiam in Bibl. Johanna
 burgensi apparatus non contentendus de hac
 eum industria collecta à Frid. Lindenbrogio,
 qui digeratur & in lucem edatur. De janitoribus
 ministris ad fores ut appellat Lampridius in A
 consules Casp. Sagittarium lib. de janis veteran
 storum Palatii & Ecclesiae Officiis quae non
 rejicienda sed magnis dignitatibus adfectantur
 glossarium & Begeri spicilegium Ambrasi
 dem Begerum pag. 83. memoratur Tiberii Calp
 mianus pag. 105. attricfos arcellarii, & areat
 De more pedes venalium mancipiorum
 Dalechampium ad Plin. 35. 17. unde passim
 legendum cum codice Piazani
 servis ad mensam ministrantibus
 sq. pag. 202. sq. III. 3. pag. 286. de invitatione
 rum victu ac diata. Idem 1. 12. De
 in mariti potestate non erant, sed
 cum pecunia quam illa prohibita
 quae ad Gellium XVII. 6. & Plauti
 Manumissionis Servorum non
 enim per aliam & in circulum
 mensam &c. Vide Wilhelmum à
 de Servorum apud Romanos
 Patrum Apostolicorum 7. 105. Ph
 Crenium T. 1 animadversionum
 Sub initio Consulatus Colonne

ad Sidonium, qui p. 72. seq. ad Ennodium etiam videtur
 de huiusmodi missione in Ecclesia apud Episcopum facta, & de more
 Romani in illa servorum: Tomo I. Opp. pag. 334. seq. Ad locum
 Tituli, lib. V. c. 4. contra Marcion. *alienos enim servos nec Galba manumit*
 & vide Latium Tomo I. Epist. p. 298. Præter libertatem justam, ple-
 nitudinem ac solennem quæ vindicatione, censu, testamento
 & de qua triplici ratione videndus Boëthius 1. ad Topica Cic.
 & sit etiam in ista quæ inter amicos, in convivio vel
 in convivio. Vide quæ ad Senecam de Vita Beata cap. 24. Ita
 nonnulli in ista non plene sed conditione operarum vel censu
 & in ista. Cangiam in *capitales*. Libertos sive manumit-
 tos sicut etiam à Dominis suis iterum addici in servitio
 & in ista. Hieronimus cap. 3. de Jacobo & vita beata Tomo I. pag.
 & in ista. *accipit* & in ista. *de minimis* & in ista. *de minimis*
 & in ista. *legitimam obsequium deferendum, ne abiurato revocatur*
 & in ista. Gothofredum ad Cod. Theodof. Ik 22. IV. 11. De
 & in ista. *tertis diebus festis, quorundam domini servis ministrarunt*
 & in ista. *Delrio in Comment. ad Senecam Tragicum.*
 & in ista. *ab Alexandro lib. 2. c. 22. Dierum Genial. T. I.*
 & in ista. *pag. 262. 10. Nonnulli servos Romæ, in iudicio*
 & in ista. *negat contra Robertum argumentis non in-*
 & in ista. *ad Suetonij Caesar. c. IV. Drelincurtius in Apo-*
 & in ista. *ubi de de eo quod non sexcentis annis Roma exfulave-*
 & in ista. *Misc. pag. 144. sq. De Masnadiis aliisque Servis apud*
 & in ista. *Justus Pontanini in libro edito Italice Venet.*
 & in ista. *Rebonetur in Actis Eruditorum Tomo 3. Supplementi*
 & in ista. *servis veterum Germanorum Phj. Cluverius lib. 1. Anti-*
 & in ista. *cap. 15. pag. 98. sq. De servis apud Germanos medii*
 & in ista. *reclara monet dissertatio Joh. Nicolai Hertii & ma-*
 & in ista. *inibus propriis, quæ recensetur in observa-*
 & in ista. *libus Tomo IV. pag. 195. sq. Vide & Cangii glossa-*
 & in ista. *De Manumissione servorum apud Germanos*
 & in ista. *pariter veteres pag. 433. seq. qui pag. 437. singu-*
 & in ista. *tractatum promittit, Formulas manumissionis apud*

Anglo Saxones vide in Hickeffii diff. Epistolar. pag. 443. In
 fuit δελων πόλις in qua unicus ingenitus Dianæ facordis
 tum ad proverbialia pag. 296. De festo servorum
 καίη.

CAPUT XVI.

Scriptores de redivibus, censu, immunitate, vectigalibus, arario, fidei-
 nitate, testamentis, mundinis, numis, usura, abaco, mensuris
 ponderibus.

*De arario & redivibus Regum Israelis 1. De Decimis & Tithe
 & alias Gentes 2. De redivibus & vectigalibus Romanorum
 &c. 3. De Romanorum vectigalibus, mercibus, & tributis
 perararum. 4. De immunitate, largitionibus, & fidei-
 nitatis. 6. De mundinis, autionibus, & abaco veterum. 8.
 Hebraeorum & aliorum Descriptionibus. 9. De
 manorum. 11. Germanorum, Gallorum &c. 12. De
 tica. 13. Sigla in numis & antiquis Inscriptionibus. 14.
 15. Usuris. 16. Mensuris & ponderibus.*

DE Arario & redivibus Regum Israelis, & gentium
 daicos & Christianos scriptores sicutum
 illa, quæ notavit Bertramus cap. 14. in
 brzorum pag. 271. sq. editionis Cæsar
 feur. & Schickardus de jure regio. pag. 211. sq.

nis Carpzov. & 269. ubi de Decimis * Regi tribuendis. Vide etiam sis Interpretes ad IV. Regum XVIII. 15, & XX. 13, 17. De sacro arario per annum sicut, mense Adar offerendi, solutionem augeri & conservari solitio, ad Talmudicos in tractatu Seckalim quem illustravit Jo. Saubertus, Altdorff. 1680. 4. atque Seldenum. lib. IV. de Jure Nat. & Gentium cap. 5. & lib. 3. de Synedriis c. 10.

II. Sacerdotesalebantur ex sacrificiis, decimis, primitiisque. Ac de decimis quidem videbis interpretes ad Num. XVIII. 21. Tob. I. 6. De decimis secundis ad Deut. XIV. 24. Tob. I. 7. & Eduardum Bernhardum pag. 287. ad Josephum, Mishnam Surenhusianam Tomo 2. pag. 108. De decimis tertiis denique interpretes Deut. XIV. 28. XXVI. 12. Tob. I. 8. Spectant ad hoc argumentum. Codices Talmudici דמא de re dubia Tomo 1. edit. Surenhus. pag. 76. מעשרות pag. 245. מעשה שני pag. 263. & ערלה pag. 306. de arborum præputiis. Josephi Scaligeri diss. de Decimis inter ejus opuscula D. Augustus Varenius in suo trifolio, Sixtinus Amama ad calcem Antibarbari Biblici & post Drusium in loca Josuæ, Judicum & Samuelis. D. Carpzovius ad Schickardi jus Regum Hebr. pag. 270. seq. Jo. Seldenus opere Anglice edito de Decimis, cujus tria primora capita latine à se versa Jo. Clericus V C. subjunxit commentario suo jam bis edito in Pentateuchum. His addendus Jo. Conradus Hottingerus dignus Johannis Henrici nepos, cujus Commentarius Philologicus sive Exercitationes X. de Decimis Judæorum cum Epistola doctissimi Viri Hadr. Relandi superiore anno 1712. prodierunt in 4. Similiter in veteri Ecclesia Christiana Clericis Decimæ datæ, vel loco illarum liberæ oblationes tanquam decimæ, ut loquitur S. Cyprianus Epistola 1. Confer M. Antonium de Dominis IX. 2. Cotelerium ad Constitut. Apostol. II. 35. & Petrum de Marca IV. 10. de Concordia Sacerdotii

Sss 3

* Apud alias etiam Gentes morem illum Decimarum civilium principibus pendendum receptum fuisse docent Plutarchus in quæstionibus Romanis ubi de decimis Herculi datis pag. 238 Julius Pollux pag. 6. Svidas in Μέγε & è recentibus Seldenus ad marmora Oxon pag. 47 Huetius Alnetanis quæst. pag. 323. Bulengerus de Vectigalibus cap. 8. Tomo VIII Græv. pag. 845. sq. & Paganinus Gaudentius de sæculi Justiniani moribus pag. 30. 32. Ac nuper ad modum Regi Christianissimo Decimas hujusmodi loco omnium aliorum tributorum exigere suavit, cui tot munitissima castella debet Francia, Sebastianus de Vauban in libro *projec*
t d'une déime Royale ANNO 1707. 13.

dotii & Imperii, & VI. 12. ubi de eo, quo jure Decimas reddituum Ecclesiasticorum sibi arroget Episcopus Romanus. Ac jure divino decimas Ecclesiasticis deberi adversus Seldenum pugnant Rich. Montacutus in Decatevticis; & Apparatu ad Origines Eccles. p. 154. & Tomo 2. Originum pag. 210. Jacobus Semple libro de sacrilegiis; Georgius Carletonus Cicestriensis Episcopus & Cornelius Burgosius aliiqve scriptores Angli de Decimis. Decimas solvere etiam plus simplici vice in Alcorano jubet Muhamedes. De Decimis apud Gentis perfolutis vide Spencerum III. 10. de Legibus Hebræorum.

De primitiis frugum, fructuumqve & primogenitis apud Judæos in Templo offerendis, laudatus Varenius in trifolio sacro Rostochi 1646. 4. Scriptores memorati suprap. 3 13. ubi de festo messis; Talmudici in tractatibus בכורים & בכורות Tomo 3. edit. Surenhus. pag. 320. & Tomo 5. pag. 155. è quibus priorem etiam cum versione magis perspicua & notis suis edidit Vir Clariss. Christianus Ludovici Lipsi. 1712. 4. Interpretes ad Exod. XXIII. 19 XXXIV. 19. 26. Levit. XIX. 23. XXIII. 10. Num. XV. 20. Tob. I. 6. &c. Sic primitias etiam in Ecclesia Christiana veteri offerre mox de qua vide Beveregium ad Can. IV. Apostolicum & in Codice Canonum Vindicato pag. 191. seq. Goarum ad Eychologium pag. 656. Novarini schediasmata sacro profana lib. V. cap. 13. Petrum Canisium de decimis, primitiis, oblationibus, Ingolstad. 1609. 8. Similem Egyptiorum, Græcorum, Romanorum aliarumq; Gentium usum, observarunt Grotius ad Exod. XXIII. 19. Spencerus III. 9. de Legibus Hebræorum, Lindenbrogius ad Censorinum pag. 6. seq. Moysius in Græcia feriata p. 117. ubi de primitiis Vestæ oblatis, & Tho. Crenius in Museo Philologico Historico pag. 8. seq. &c.

De beneficiis & redditibus Ecclesiasticis scriptores laudavi supra pag. 462. cap. 13. §. 23. quibus addenda quæ supplementi loco ad librum de hoc argumento sub Hieronymi Acolta nomine editum notavit Rich. Simon Tomo 3. Bibl. Criticæ cap. 32. seq.

III. De Græcorum aliarumqve Gentium censu, redditibus, vectigalibus, tributis agunt Christophorus Besoldus, Casp. Kloekius & Jacobus Bornitius in libris de Erario & Gregorius Thotofanus

lanus in Syntagmate Juris univērsi lib. 3. cūsi operæ pretium esset hoc argumentum quod ad celebriora Regna & Resp. Græciæ & Asiæ attinet, diligentius & ex instituto à viro aliquo erudito pertractari. De Atheniensibus tamen vide Potterum lib. 1. Archæol. c. 14. sq. de Lacedæmoniis Grægum IV. 1. sq. Apud Persas hoc peculiare, quod & hodie etiam ab illis observari notat Jo. Chardinus Tomo VI. descript. Persiæ cap. 7. ut certis regionibus injunctum esset per certam partem anni Regem ejusq; aulam vel exercitum alere, aut certum genus rerum necessariorum aut ad commoditatem vel luxum, etiam & splendorem facientium suppeditare, ut ex Herodoto & Strabone notat Briffonius lib. 1. de regno Persar. pag. 163. Ita Regnis, in singulas mundi muliebris partes integrarum provinciarum vectigalia addicta fuisse & Platonis Alcibiade 1. notavit Marcus XV. 10. Var. lectionum. In Regium fiscum illata fuisse Herodotus scribit talenta annua 14360. Justinus 30000. Chardinus Tomo 6. pag. 147. ait Regi Persiæ quotannis redire tricies & bis millena millia librarum Gallicarum: Adamus Olearius octies millena thalerorum millia, quorum singuli tres valent libras Gallicanas.

IV. De redditibus, ærario, fisco & vectigalibus veteris Romæ videatur Onuphrius Panvinius in Imperio Romano cap. 22. Tomo 1. Thes. Graviani pag. 441. sq. Jul. Caf. Bulengerus lib. 9. de Imperio Romano (Tomo 8. antiq. Roman.) & quæ libro tertio habet de ærario, fiscoque. Ejusdem Bulengeri liber de tributis ac vectigalibus populi Romani prodiit Tolosæ 1612. 8. & subjectus est utriusque editioni tractatus Christophori Besoldi de Ærario publico, Tubingæ 1618. & auctius Francof. 1620. 4. His addendus Nicolaus Bergierius lib. 1. de publicis imperii Romani viis T. N. Grav. lib. 1. sect. 12. & seq. & sectione 21. ubi de pecuniâ manubiali. Christianus Fridericus Franckenstein, Professor Lipsiensis in Observationibus de Ærario, quæ seorsim primum edita Lipsiæ, deinde curante Jo. Georgio Gravio recusa Ultrajecti 1701. 4. in Syntagmate variarum diss. pag. 632. seq. Alexander ab Alexandro Genial. Diet. lib. & cap. 2. ubi etiam de Quæstoribus eorumque scribis & in eorum locum ab Augusto constitutis Prætoribus Ærarii, de quibus Lips. ad Tacit. lib. 13. Annal. De vectigali-

ctigalibus Veteris Romæ præter Pancirolli observationes III. 31. Variarum lectionum exstat etiam eximius liber C. V. Petri Burmanni, editus Trajecti ad Rhen. 1694. 12., de quo consulenda Acta Eruditorum 1695. pag. 178. seq. De vectigali salinario Pitiscus ad Aurel. Victorem pag. 64. & 185. De Vectigali meretricio Jo. Henelius in otio Vratislaviensi cap. 50. Salmasius ad Jus Atticum pag. 259. seq. Alexandria etiam Astrologi pendebant *βλακτομίμοι* quasi vectigal stultorum, quod à stultis confulerentur, ut refert Apostolus V. 65. Proverb. De Vespasiani Imp. Vectigali urinario, quod Fallones pro colligenda, in positis per angiportus amphoris, urinâ, ad poliendas, incretandas, durandas & purgandas vestes solvere jubebantur vide quæ viri Docti ad Sveton. in Caligula cap. 40. Vespas. cap. 13. Henelius in otio Vratislav. cap. 32. Cæsar Zarottus in Medica Martialis tractatione Venet. 1657. 4. cap. 24. Bernardus Ramazzinus de morbis artificum cap. 15. & Henninius ad Bergierium Tomo X. antiquitatt. Romanarum pag. 648. ubi & plures de sordidis vectigalibus disputantes laudantur, Caspar Klockius de Ærario lib. 2. cap. 147. Hermannus Latherus de censu lib. 1. cap. 5. num. 24. Jac. Qujacijs lib. 10. observationum cap. 7. & lib. 22. cap. 34. & Christoph. Colerus cap. 14. Parergon Juris. Vectigal in ipsis speciebus solvendum cujus in Codice Theodos. mentio occurrit, intelliges de rebus ipsis, v. g. ligno, frumento, lapidibus, non eorum pretio. De Ærario militari, quod Augustus instituit, disputat Franckensteinus diatriba laudata p. 644. De fisco Pontificum, Jacobus Guthe-rius II. 12. de jure Pontificio, Tomo V. Græv. De Ærario sacro & privato principis idem Franckensteinus pag. 664. De thesauris Principis per provincias, eorumque præpositis Thesauris, Nicol. Bergierius lib. 4. cap. 24. Quid sit inter Ærarios vel in Cæritum Tabulas referri, discas ab eodem Franckensteinio pag. 633. seq. qui pag. 664. etiam agit de arca sive banco publico, privatorum opes publica fide continente. Non pauca etiam de hisce argumentis præclare observata sunt D. Casp. Zieglero lib. 2. de Juribus Majestatis. De redivis & vectigalibus Pontificis Romani agitur in libello ab Elzevirii plus simplici vice in minori forma excuso, sub titulo Respublica Romana pag. 523. seq. & in libro Gallice edito, *Tableau de Rome.*

De *Censu Romanorum*, vide scriptores de Censoribus, laudatos supra pag. 14. pag. 479. & B. Phil. Lud. Hannekenium diss. 4. de *domestica Romanor.* pag. 157. seq. Numerum hominum à Servio Tullio temporibus Romæ durante libera Rep. in censum relatorum, ordine exponit J. Vossius cap. 6. de magnitudine Romæ veteris. De *libri condendi ritu* A. Pagi ad A. C. 14. num. 5. Orphani antea *immunes à Camillo censore* *ἑτεροταίς* facti sunt, Plutarch. *Camillo*

De *rationario Augusti* sive breviario Imperii ejusque reditu, vide *quæ viri docti ad Svetonium August.* cap. 28. Lambecium lib. 2. *Commentar. de Bibl. Vindob.* pag. 72. eiqve laudatos Jac. Gutherium lib. 7. de officiis domus Augustæ cap. 2. Bulengerum de *Imperio Romano* II. 12. hisqve adde duplex rationarium, quod Græci *ῥατῖον* vocarunt Benedictini in *Analectis Græcis* Paris. 1668. 4. pag. 216. C. Jac. Gronovius ad calcem librorum parentis sui *de Imperio* Lond. B. 1691. 4. Utrumq; autem breviarium sive rationarium *videtur*, neqve prius ex illis Cæsari Octavio Augusto *institutum*, quoniam frequens hic est Græculorum error, quod *Augustorum* sive Imperatorum res & instituta ad Augustum *referunt*, atqve inde magnas nugas superaddere. Conf. de Imperii *historia* *Palma* pag. 808. ad Solinum, editionis Paris. & Jac. Godofredi *ad Codicem Theodosianum* Tomo 2 pag. 481.

De immunitate Sacerdotum à tributis *apud Egyptios* vide *Herodotum* ad Genes. XLVII. 22. 26. ad quem locum notatur *Herodoti* *parallelis* Tomo 2, pag. 779. *σκόπει ἑκάς καὶ πρὸς νόμῳ ἐπιπέσει ἐνύχασε καὶ πρὸς ἅρτα τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔτο ἐν ἐθνομίαις.* *ante Legem immunita fuerunt bona Sacerdotum, atque hoc inter Ethios* *apud Hebræos & alios populos obtinuit.* De immunitate Sacerdotum *apud Romanos* vide Gutherium lib. 1. de jure Pontificio cap. 1. pag. 56. De Christianis res nota, & multis fancitissimis scriptis asserta quorum pars laudatur in Bibliotheca *Medii* pag. 422. Vide etiam B. D. Jo. Sluterum de *Ministerio Militanz* Confess. Ordine, Hamburg. 1650. 12. cap. 4. De *Immunitate Doctorum, Professorumqve* Conringius in *Antiquitati* *idem.* pag. 112. seq. 351. seq. Jo. Christianus Itterus libro de *Academicis* cap. 11. 12. &c.

De Largitionibus frumentariis * Romanorum, videtur
 donationibus aliisque ejus generis ut panis, olei, carnis porcinæ, vestitus
 donationibus publicis videndi Justus Lipsius lib. 1. Elector. cap. 1.
 Vincentius Contarenus, Lipsii ad versarius, in libro de frumentariis
 Largitionibus Romanorum, edito Vefalix 1669, 12. Sabellius
 ad Vopilci Aurelian. c. 35. Vopiscus iterum cap. 47. & cap. De
 coronario sive donativo quod post victoriam vel in inauguratione
 Imperatori offerebatur, vide Scacchum III. Myrothen. cap. 1. p. 979.
 seq. Valesium p. 425. ad Ammian. De stipendiis militum
 annona, commodis & præmiis & donis militibus agit Lipsius
 lib. 1. Elector. c. 2. & ad Tacit. 1. Annal. pag. 38. Lipsius
 pugnans Contarenus libello de stipendio militari, quod in
 sem editionem recusavit Tomo 10. Thef. Græv. in opusculo de
 diatriba Franc. Robortelli de commodis, præmiis & donis militibus
 & Erycii Puteanii syntagma de stipendio militari apud Lipsium
 antur etiam Lipsius lib. 5. de militia Romana cap. 16. ad
 ad Casarem de Bello Gallico Gallice à se editum p. 463. de
 gionem militum illo tempore per singulos annos capite
 circiter 210000 thalerorum. Leonh. Portius in dissertatione
 Antiquitat. Græcarum, & Hermannus Hugo lib. 1. de
 stri cap. 6. & lib. 5. cap. 1. Quomodo vero militum
 merces proprio vocabulo dicitur *obsonium* sive *stipendium*, *commodum*,
donativum, ἀεισίων, *emeritum*, quædamque *canonica*, & à
 tribunis *billatura*: ita servorum *diavosium*, sicut
 phus Laurentius lib. 1. Polymathie diss. 10. Quæ
 locantibus præbatur pecunia dictum *manupretium*, quibus
 operam agrariam, *pulturaticum*, quod nautis pendebatur
diavosium, gladiatoribus *anchoramensium*, athleticis, *diavosium*,
 tionibus *lucar*, sive *locar*, de quo Scaliger ad Festum
 que ad Tacit. I. 77. Annalium. Judicum & executionum
ξενία, *Xenia*: suffragatoris *suffragium*, proxeneta, *προξενία*,
δρακον, *επιμαρτυριον*, pro insinuatione libelli supplicis
annativum: Legatis præbatur *legativum* sive *viaticum*,
 etiam *unguentarium* ad unguenta, cujus mentio
 Epistola XI. Advocatis pro victa causa *palmarum*

* De publico civibus distributa annuatim annona. Glossa Philonensis
 ἐτήσιος διαβολή. Suid. ἡλ' αἴμα, μετὰ τὰς νέμεις διδύμα.

facilem, laetum; praeceptoribus minoral, didactum, διδασκαλίας.
 In Sclariis Sophistarum, Rhetorum; Philosophorum & Professorum
 apud veteres vide Lucian. Tomo 1. pag. 141. Marinum in vita
 Lucian. cap. 29. Justinum in Apologia prima pag. 9. edit. Grabii, Al-
 cimus lib. 5. Parergon. cap. 27. Josephum Laurentium Tomo X.
 Antiquitatis Graecar. pag. 1169. Casauborum ad Sueton. & Salmasti-
 num ad Dositolum. Beneggeri Orationes pag. 169. Cresollium lib. 4.
 de rebus domesticis cap. 3. & ubi de didactis Sophistarum privatis
 lib. 1. cap. 169. Vide etiam Tho. Orenium lib. 7. animadvers. p. 140.
 cap. 1. Quod Francio pro Epistolis portandis reddebatur, dictum est
 pro tabellario pro reparandis calecis, *calcearium*, de
 quo dicitur in Vespasiano cap. 8. & Nicol. Bergierius lib. 4. de viis
 Romae. Lib. 1. cap. XI. sic *clavarium* ad clavos sive calecos clavatos
 mittentes videtur apud Tacitum lib. 3. histor. cap. 50. Confer Lau-
 rentii De Symmachiana diss. 6. lib. 1. *Vestiarium* ad vestes, *cibarium* ad ci-
 bes, *vasarium* ad cereos, *vasarium* ad vasa, *diarium* in dies singu-
 las, *hordearium* ad hordeum & frumenta. Vide Pitiscum ad Sue-
 ton. Tomo 1. p. 481. Indici dabatur *indicium*, faustum nuncium,
ἀναγγέλλειν, Plutarch. Demetrio pag. 895. sive *μήνυτρον*,
ἀναγγέλλειν seu *ἀγγέλλειν*, afferenti desideratum aliquid *κέρμαρον*,
ἀναγγέλλειν, pro rei inventa nuncio *εὐρηστρον* confer Pollucem
 lib. 1. cap. 17. Jac. Godofredi tractatum de lalario Genev. ex editio-
 ni Genev. longe auctiorem 1666. 4. Matthiae Zimmermanni ana-
 lysis pag. 145. sq. Salmuthum ad Pancroli deperdita pag. 40. &
 Michaelis Philologicum cap. 28. De sportulis & erogatio-
 nibus publicis sive pecuniariis sive frumentariis ad eundem etiam
 Salmuthum lib. 1. c. 37. Antiqu. Convival.

De Testamentorum origine & probatione rituque
 agitur in iudice agit Henricus Speelmannus in * singulari diss.
 de iure testamentorum vide in Actis Bruditor. A. 1698. p. 445. Con-
 sultandus etiam veteros IV. 17. Archaeol. Graecae, D. Christianis Tho-
 masius de origine & initiis successione testamentariae apud Ro-
 manos, in iudice de sensu Legis Decemviralis testamentariae, Halae 1705.
 Vide etiam de testamentorum graece scriptae sub nomine Andrago-
 sthenis in Actis Bruditor. in inscriptionibus Graecis pag. 216.
 Vide etiam licet apud Diogenem Laertium in vitis Philof. Alias te-

T. 1. 2

In Speelmanni Operibus posthac Anglice editis Oxon. 1698. 801.

tamentorum formulas (latinas præsertim) exhibent Georg. Fabricius in monumentis variis antiquis, Basil. 1729. de Monumentis
 Officia Ciceronis pag. 148. seq. edit. Grævil: v. de Bazaribus de
 lib. VII. de formulis pag. 674. Testamenta Julii Cæsaris, Augusti
 Tiberii, relata à Svetonio in horum vitis, illustrat Zach. Heinsius
 berus in dissertationibus Juridico Philologicis quinta scilicet de
 Testamentum Castrense. 1729. memorat Hierarchus Böhmer
 pag. 217. De vigesima hereditatum videndus Poenus de
 cap. XI. libri de vectigalibus Romanorum. De testamento
 rum, Monachorumque M. Antonius de Dominia I. 2. de
 potestatis Ecclesiasticæ in Testamenta, Seldeni liber scriptor. Angli
 the original of Ecclesiastical jurisdiction of testaments... Germanic
 stamentanulla, teste Tacito, confer Berneggerum præfatus
 brum de moribus Germanorum. De Anglo Saxonia Testam
 vide G. Hickesii diff. Epistolarum pag. 76. De Indiarum
 Grunnii Porcelli præter scriptores in Bibliotheca Latina III. pag. 10
 laudatos vide Henr. Valesum in notis ad Ammianum Marcellinum
 354. Legitur illud etiam in Taubmanni notis ad Galicam
 & in calce ad agiorum Erasmi aliorumque; Hanovio junctio
 Vavassorem libro de dictione ludica pag. 279. & in
 dialogis vernaculis A. 1696. pag. 191. & apud Græverum
 pedibus pag. 1032. Descriptum primo est Moguntia à
 xandro Brassicano, & à Georg. Fabricio postea correctum
 quot ex antiquissimo exemplari invento Memnelebr
 ad Unstrum. Existat & ridiculum ejusmodi
 quod ex veteri MS. vulgavit Lamborius Tomo 3. pag. 984.

De testamento ex affe, ex semisse, ex dodrantibus
 &c. vide Alexandrum ab Alexandro libro de capitulis
 Tiraquellum. Tum Interpretes ad Svetonii Cæsaris
 testamentorum licentia inhibita, notat Bouchetius
 p. 37. Casaubonum ad Sveton. August. c. 70. De testam
 tione vero Salmasium in animadversionibus ad Herodotum
 lib. 4. de Idololatria cap. 91.

VII. De nundinis, testatur de cognatione
 Julii 9. in manu ad nundinam
 In Olympiis universa Græcia solennes nundinas celebrabat, unde
 cum vocat Justinus XIII.

dus Greg. Tholosanus in Syntagmate juris lib. 25. c. 3. cuius diatriba inde recusa est Tomo VIII. Græv. pag. 697. In eodem Tomo pag. 641. existat quoque Erycii Pateani de nundinis Romanis liber, nova Fastorum veluti facula. Nono quovis die ~~quovis~~ celebrare solitos Romanos, testis etiam Plutarchus in Coriolano fol. 222. De sacerdotibus Romam undiq; advectis agit Bergierus lib. 4. de viis Imperii Romani c. 33. T. X. Græv. De hastarum & auctionum origine ac ritu consulti Alexander ab Alex. III. 16. & Junius Rabirius cuius liber ex edit. Parisiensi A. 1554. 4. insertus est Tomo V. Thesauri Græviani. Nam M. A. Brunellus libro, tertium jam Gallice edito de hoc argumento Paris. 1704 *Nouvelles vérités des Citées*, hodierna auctionum, jura usumque, in Gallia præsertim, persequitur. Idem Ludovicum Postium aliosque allegat. Postii de subhastatione liber proditii Genævæ 1646. Genev. 1670. De more veteri quo viri nobiles per urbem incedentes non ipsi pecunias secum gestabant, sed pedisse quis hoc committebant, vide Casaubonum ad Apuleji Apologiam, pag. 159. De furto per lancem & licium concepto cujus apud Gellium XI. 18. XVI. 10. & apud Festum mentio, consultienda Marci Tati Alpiii Epistola ad Wilhelmum Hungarum. Pecuniam ex rebus venditis in os & buccam colligendi mos hominum vilium & de plebe infima, ut notat Casaubonus pag. 219. seq. ad Theophrastum, ubi etiam ex Plauto, quod crumenas apud Romanos collo appensas habebant homines ejusmodi. *Tabula nova* appellabantur, quando magna creditorum injuria simul semelque omnia eatenus contracta debita expungebantur abolebanturque ac pro solutis habebantur. *Χρῆσις ἀπαισις*, vocat Diodorus Siculus lib. XIX. Tomo 2. p. 658. Confer Joh. Scheferi Agrippam liberatorem sive diatribam de novis tabulis, Argentor. 1645. 12. & T. VIII. Græv. De jure debitores si solvendo non essent vendendi vel in partes secandi, vide Salmasium de usuris pag. 544. sq. & Joannem Nicolaide Synedrio Ægyptior. pag. 227. qui etiam alios mores annotavit, quibus olim cum operato ageretur.

VIII. De numis veteribus monetq; variis generibus, materia, precio &c. quamplurimos scriptores recensent, Carolus Patinus in Historia numismatum c. 24. Phil. Labbeus in Bibl. nummaria, Rudolphus Capellus ἰ μακρονομίῃς in Numophylacio Luderiano, & V. C. Burchardus Gothelf Struvius in Bibliotheca Numismatum antiquorum.

edita Jenæ 1693. 12. Fas itaque fuerit præfenti loco præcipuum præter
dam tantummodo indicasse, vel præteritis notandum, non ad
istis præstantissimis omisso. De usu & præstantia diversarum
pulcherrimi sunt Dialogi XI. *Antoni. Augustini* & Hispanice præstantis
scripti, quibus in Latina versione Andreæ Schotti & in Historiam
Octaviani Sada duodecimus Dialogus accessit. Omnia præstantis
laudibus merito efferuntur illustris Viri *Ex. Spanhemii*, de sua præstantis
stantia numismatum præclare dissertationes, præstantis præstantis
tertia luculentissima & prioribus. * Romana 1664. præstantis
Feldoamensi 1671. 4. longe locupletior, Londini præstantis præstantis
cepit A. 1705. fol. 1. Vol. Nam Volumen præstantis præstantis
nus Auctor A. 1710. Londini anno ætatis 31. præstantis præstantis
gicis, ut audio, præstantis præstantis præstantis præstantis
nummis quibusdam subjectæ sunt editioni Lipsiensi præstantis præstantis
veræ rei numariae antiquæ, quod litteratorum reipublicæ præstantis præstantis
Andreas Marsilius, Helvetius Lipsi. 1695. 8. Idem vir præstantis præstantis
guæ rei litterariæ jactura Anno 1703. Arnstadii die præstantis præstantis
denatus, paraverat opus ingens atque præstantis præstantis præstantis
ordine digesta, eleganter in æs incisa, & facinorose præstantis præstantis
te voluit numismata omnia vetera cuiuscunque ætatis præstantis præstantis
cognita: quem in finem non tantum libros in hoc genere præstantis præstantis
magno studio evoluit atque inquisivit, sed & Numismatum
gazas Regum Principumque Europæ perreperit, & præstantis præstantis
illie (Regis Gallie præstantis) infansit, rei præstantis præstantis
quam pingendi pulchre & calandi peritiam Testatur præstantis præstantis
dato specimine, jam se collegisse numos vicis quinque præstantis præstantis
tempore plures adhuc, quæ fuit diligentia cum in præstantis præstantis
bitandum. Cæterum quamquam typographi Lipsiensi præstantis præstantis
Fritschii sumtibus, quinquaginta vel etiam præstantis præstantis
cæ sunt, (vide W. E. Tenzelii Bibl. curioſæ præstantis præstantis

* Dicuntur Spanhemius & Matqv. Gudius doctrinam in libro de Numismatibus
Romæ eodem tempore versantes inter se concecidisse, & præstantis præstantis
annis, Gudius vero ex inscriptionibus antiquis plurimum præstantis præstantis
omne genus litterarum capi posse asseruisse. Hinc Spanhemius præstantis præstantis
probandæ causa opus istud elucubravit, Gudius inscriptionum præstantis præstantis
dis intento, sed priusquam absolveret, factis intercepto, præstantis præstantis
pla veterum Inscriptionum *συμμετρικῶν*, post observationes præstantis præstantis
zianum, hæc ut spes est in Belgio prodibit.

valde tamen est metuendum, ne præmaturo Autoris fato tam utilis opera maximam partem publicis usibus intercepta sit atque substracta. Ceterum qui compendio nobilissimam hanc eruditionis partem degustare voluerint, eis præter *Caroli Patini* historiam numismatum Italica, Gallica & Latina lingua editam, commendandus libellus Gallicè vulgatus Parisi 1693. 12. sub titulo *la science des Medailles*, auctore, qui nomen suum suppressit *P. Joberto*, Jesuita. Eundem libellum Latine recuderunt Lipsienses 1695. 8. interprete Christiano Junckero, vide Acta Erud. A. 1694. pag. 215. seq. & 1695. pag. 441. Oportuna etiam sunt quæ tradit *Rev. Job. Christoph. Olearius* in Specimine universæ rei numariæ scientificè tradendo Jenæ 1698. 8. & in libro Germanicè edito: *Curiosè Duntzen Wissenboffi* Jenæ 1701. 8. in quo etiam nonnulli scriptores de variis argumentis indicantur. Nec prætereundi duo libelli vulgati itidem Germanicè, *des geschæftten Münz-Cabinet*, & *Jo. Gröningii* historia numismatum critica, qui novissime in collectione Schilleriana sub titulo *der geschæftten Münzen* prodierunt, in quibus præcipue de recentioribus numismatibus memorabilia quædam, & numophylaciorum hodie celeberrimum noticia succincte exponitur. Habes etiam in iisdem expositionem præcipuarum sigillarum sive compendiorum scripturæ quæ in numis occurrunt, eorumque illustratores morantur, tam Latinarum quam Græcarum, Latinarum quidem depromptam ex *Patino*, Græcarum vero ex *Johannis Valentis* (*Jean Foy Vaillant*) numismatibus Imperatorum, à Populis Romanæ ditionis Græcæ loquentibus percussis Amstelod. 1700. fol.

IX. De numis sacris, sive de valore & pretio monetæ variæ generis cujus mentio fit in sacris literis tum Veteris tum Novi Test. agunt *Arias Montanus* in *Tubal-Cain*, Tomo VIII. Criticorum Anglorum pag. 639. seq. *Cæsar Waserus* de numis & mensuris Ebraeorum, & aliorum Orientalium, Tigor. 1605. 4. Heidelberg. 1610. 4. & in eodem Criticorum sacrorum Tomo, in quo etiam occurrit *Ed. Brantwoodi* libellus de ponderibus & pretiis veterum numorum, ex editione Lond. 1614. 4. quemadmodum in Tomo nono *Marquardi Zucheri* de numismate census Matth. XXII. 19. * dissertatio edita pridem Heidelbergæ 1609. 4. His addi possunt *Heur. Buntingius* de monetis & mensuris sacrae Scripturæ, Helmstad 1583. 4. *Heur. Guntherus*
Tubal-

* Confer Freheri parerga III. 10. Waserus de numis Hebr. II. 6. Lipsii admiranda II. 3. Tho. Crenii animadvers. part. 2. pag. 196. sq. &c.

Thulemarus de variis siccis & talentis Hebræorum, Francof. in *Jo. Cour. Dieterici* in antiquitatibus Bibliis V. T. pag. 740. *Jo. Wolffgang Wedekius* Centur. 2. Decad. 1. diff. Medico philologus est de numis Novi Test. *Jo. Leonardus* in philologo Hebræo diff. 28. sq. & ad calcem Onomastici sacri, *Jo. Hardouin* in Chronologia Vet. Test. pag. 603. sq. Operum selector. *Erasmus de Perceval* *ronus* & *Bernhardus Lamy* in apparatu ad S. Scripturam, *Augustinus* præcipue *Bernhardus* libro de mensuris ac ponderibus. *Guilielmus* 8. De numis Orientalium, Judæorum maxime & Mahomedanorum diatribam edidit *Jo. Henr. Hostingerus*, ad calcem libri de *Cippis* Heideb. 1659. 12. 1662. 8. Idem p. 114. sq. Bibliothecarii *Jo. Bartolomei* nonnullos recenset numos Hebræicos & Arabicos. *Jo. Bartolomei* videnda *Julii Bartolomei* Bibl. Rabbinica Tomo IV. pag. 100. *Jo. Kefisa* Hebræorum interpretes ad Gen 33. 19. *Jo. Otigeri Nicolaidæ* diff. Hafn. 1691. qui non agnum nec ovem, sed numi genus aurei vel argentei intelligit. Atq; ex eo quod *Abrahami* conjugi dedit mille *Keseph*, (LXX. *14.* colligit etiam *Begerus* Tomo 1. thesauri Brandenburgici jam *Abrahæ* temporibus usum numismatum obtinuisse. *Conringius* Helmstadii A. 1675. 4. edidit paradoxum Hebræorum, in quibus contendit siclos omnes olim fuisse tum nullum numum Hebræum, qui refert hominis esse genuinum, characteres porro Assyriacos sive Samaritanos fuisse olim Hebræis ad civilia negotia usurpatos, necessitatem Babylonicam * numos signatos fuisse in usum unum numum Samariticis aut Hebræicis Literis inscriptis illa ætate jactetur esse bonæ notæ, aut multum vetustatis posse certis argumentis demonstrari, numos Samaritanis characteribus inscriptos captivitate Babylonica antiquiores Hasmoneorum sive Maccabæorum & Herodum ætate esse neque olim in usu fuisse siclos alium sacrum ** altum nec fidem denique mereri quæ in jam dicto de *Cippis*

* Aliud videtur Scaccho quem vide sis II. 3. Myrothec. *Jo. Cour.* siclos pondus argenti, non signatos numos fuisse ostendit *Wedekius* diff. 1. de numis Samaritan. pag. 49. sq.

** De siclo sanctuarii adde quæ *Jo. Clericus* & alii Interpretes ad Exod. XXXI.

in Angeri libro leguntur. Hac Conringii Paradoxa recula sunt in
 secundo opusculorum, quæ ad Historiam & Philologiam.
 Lugd. Bat. 1695, 8. *Osca* autem *Sperlingius* V. C. libro
 non cõsis inter alia quidem cum Conringio probat apud Ju-
 dæos captivitatem Babylonicam nullum signati æris usum va-
 lidum, prode Gen. XXIII. 16. 1. Chron. XXI. 25. & Jerem. XXXII. 9.
 etiam Adrianus Rolandus diss. 1. de numis Samaritanis
 adversus Fortunatum Scacchum II. 3. Myrothec. tuotur
 sed & post captivitatem, nostrique Servatoris Christi
 contendit rude tantum & informe argentum forfice disse-
 cutum appensum monetæ locum tenuisse, itaque siclos omnes
 suppositos. Quamquam numos cõsis fuisse à Judæis non
 dubitare locus. 1. Maccab. XV. 5-6. tibi Antiochus Deme-
 trius Rex cum aliis immunitatibus Simoni Pontifici Maxi-
 mo *ἰσοπένητον ἀμφοτέρωθεν ἰδὸν νόμισμα τῆ χάριτι αὐτοῦ*. Idem Sper-
 lingius Conringium docet Judæos etiam auri usum habuis-
 se. Ceterum *Wagenfeilium* in Commentario ad tracta-
 tum, contendit nullam amplius existare veræ antiquita-
 tis monetam, & post nonnulla interjecta, mulcis oppu-
 tentes referentes imaginem Abrahami, Moysis, Davidis &
 ceteris. De numis Hebraicis *Moyseu cornutum* referenti-
 bus peculiaris disertatio J. B. Carpzovii. De numis *Jesu*
 inter alios Jo. Reiskius in libro de Jesu Christi imagini-
 bus exhibent Kircherus Tomo 2. Oedipi P. 1. pag. 98. seq.
 in apparatu ad Biblia polyglotta, Villalpandus in apparatu
 Ezechielis, Valerus II. 3. seq. de numis Ebræor. Ez.
 pag. 134. de usu numism. Joh. Leusdenius in Philo-
 sophia diff. 28. & alii. Vide & Rev. J. Andreæ Schmi-
 dæ Helmsstadii ante paucos annos editam de remon-
 etibus. De numis Christi confer præterea Cangium.
 Imperii Romani, & Antonium Augustinum.
 de numismatibus S. 9. Raphael quoque Avellinus
 scripsit brevem declarationem numismatis Hebraici *
 putat antiquissimi *Davidis & Abrahami*, editam sub no-
 mine Gabrielis Anguisciole: vide Bartoloccium in Bibliotheca
 U u u Rabbi-

* Bibliotheca della Libreria Medaglia detta Maghen David & Abraham, di D. An-
 gelo Gabriele Anguisciola. Mediolan. 1677. fol.

Rabbinica Tomo IV. pag. 164. & Imbonatum in Bibliotheca Latina pag. 212. seq. & 306. De numis quos de Judaea capti rebus Judaicis percussere Romani, consulendus Ez. Spanhemius de numism. pag. 326. & Carolus Patinus ad Svetonii Vespasiani librum. De numis *cabalisticis*, amuletis &c. Vide Kircheri Oedipi parte 2. pag. 475. 465. 480. Numos *Samaritanos* exhibet Kircherus Tomo 2. Oedipi parte 1. pag. 88. seq. & 100. seq. & expandus in apparatu ad templum Ezechielis, Joh. Moriniani editione secunda Samaritana cap. 10. & Steph. Morinus in annotationibus de Lingva primava. D. Val. Ernestus Lefcherus de lingvæ pag. 201. Vide etiam sis Epistolam Jo. Harduini & Toinardi numis Samaritanis; apud J. Clericum Tomo 1. thesauri thesauri universalis parte 2. pag. 131. seq. & Basnagium de Hist. Operum eruditorum Febr. 1691. pag. 269. seq. & de his numis di dissertationes tres, itemque unam Joh. Baptista Oudart de Samaritanis ad Jacobum de Wilde, Amst. 1702. & 1704. & 1705. & item Gagnierii & laudati Relandi Epistolas amœbas in Relandi novellis Reip. literariz A. 1705. 1. pag. 693. & Jo. Nicolai Toinardi opus de numis Samaritanis & Persicis in Montfauconus in Palæographia Græca pag. 129. ubi Samaritanicos numos plerosque recentiores aut dubios non solum statis videri, Ez. Spanhemii judicium est diff. 2. de obsequio pag. 67. edit. Amst. Recte tamen alibi illos minus dubios ac fidei fatetur qui post captivitatem Babyloniam cum argentei tum ærei maxime, quorum aliquos ibidem præsertim illustrat, pag. 66. edit. Londinensis.

Obiter in diff. 1. de numis Samaritanis Dodonæus pag. 24. agit etiam de numis *Punicis*, quod argenti præterea Antonius Augustinus dialogo VI. Ez. Spanhemius & Relandus Aldrete libro 2. Antiquitatum Hispaniarum & Africae Hispanico expositarum: sed accuratius Jac. Rhenferdus in Phœnicio sive literaturæ Phœnicæ specimine, atque in numis Phœnicis nobilissimi Barii, quarum argenteæ Jo. Clericus Tomo XI. Bibl. selectæ p. 105. seq. Martini Punicorum numerus tabulis una & quinquaginta, sed quæ illustrari ab Rhenferdio aliquo desiderant, ære descriptæ.

numis obvio atque Hispanice edito Cæsaraugustæ A. 1644. 4. hoc
Museo de las monedas desenterradas Españolas, publica lo D. *Vin-*
cente Juan de Lañosa, Señor de Figarvelas, i lo dedica al Excellen-
 te Señor D. Bernardino Fernandez de Belasco, Condestable
 de Castilla y Leon. Vide & nummos Punicos in Andrez Morelli
 specimen rei numariæ pag. 236. 246. & Begeri thesauro Branden-
 burgen. Tomo 1. pag. 302. &c.

Numismatis è purissimo auro cusi à Rege *Persarum* Dario me-
 moratus locus IV. 166. ubi addit Aryandem Ægypti Prætorem
 qui purissimo argento numos cudi curasse. Daricos vocat
Araxerxe, qui pag. 1021. & in Agefilao pag. 604. testa-
 tur se daricos sagittarii imagine signatos fuisse. De siclis Perfi-
 cis memoratus locus 2. Samuel. XIV. 26. Hi octo tantum obolo-
 rum æquivalentia erant, ita ut totum pondus capillorum Absolonis
 æquivalentia 31. ut notat Relandus parte 2. diff. Miscell. pag. 237.
 Verba sacri scriptoris non de pondere sed pretio co-
 mputata sunt accipere, quod refellit Bochartus Tomo 1. p. 884.

Numorum magnam numerum collegerat Caro-
 lus Curtius, quem laudat Andreas Morellus in specimen rei
 numariæ pag. 232. ubi exhibet numum Salahoddini, qui Hieroso-
 lymitanis eripuit A. C. 1177. De aliis quibusdam vide Hot-
 telium in decem libri de cippis Hebraicis & pag. 115. Bibliothe-
 cam Imperatoris, atque Rud. Capellum nostrum in *maxagioni* in
 accelerianis. Per *solidos barbarinos* intelligi numos Ara-
 bicos ait Sirmondus ad Godfridum Vindocinensem Tomo 21.
 edit. Lugd. pag. 95. De numis Arabicis aliisque ho-
 micis consilendi scriptores itinerariorum, inter
 quos præcipue memorandi sunt. Tavernerius de numis in Asia hodie receptis
 post partem itinerarii sui secundam. Præcipue vero vo-
 cabitur expositur illustris *Jo. Sigismundi ab Haunolt*, Præsidis
 Paderbornensis theatrum monetarium orientale, in quo vete-
 rum Arabum exponit numos. Speciem ejus edendi pridem fecit B.
 Alcorani in specimine Alcorani pag. 6.

X. Græca numismata Alexandri temporibus antiquiora.

extant Amyntæ Regis Macedonum, Phidonis Regis Argivi atheniensis
 adversus Jac. Balsnagium observat V. C. Mat. Veyfflicium in *Erasmio*
 bro Gallice edito A. 1711. entretiens sur divers sujets & *Finis*
 pag. 183. Ex scriptoribus vero qui numos Græcos magno studio
 exhibent atque illustrant, memorandus imprimis Hubertus *Hubertus*
 in Thesauro rei antiquariæ: & in Sicilia ac magna Græcia *Hubertus*
 IV. Historiæ urbium & populorum Græciæ ex antiquis numis
 restitutæ 1576. fol. Lud. Nonnius in Commentario ad *Nonnius*
 ciam, Insulas & Asiam minorem Antv. 1644. fol. *Nonnius*
 lucem numis quamplurimis Græcis afferunt Ezechii Spanhemii
 dissertationibus de usu & præstantia numismatum, *Spanhemii*
 numis populorum & urbium antiquis illustratis *Spanhemii*
 ter Opera selecta Amst. 1709. fol. in quibus & *Spanhemii*
 Test. ex multis Græcis numis lucem accipit & ei *Spanhemii*
 Laurentius Begerus in Thesauro Palatino & Brandeburgico
 jus posterioris tertium Volumen prodiit Colonia *Begerus*
 fol. tum in spicilegio Antiquitatis ibid. 1692. fol. *Begerus*
 nibus atque conjecturis in numismata quædam antiqua
 fol. & 4 editis. Atq; de numis Græcis * Imperatorum *Begerus*
 præclarum opus habemus V. C. Joannis Villarii *Begerus*
 Aliud Mediobarbi, à filio Jo. Antonio Mediobarbo *Begerus*
 dum promittitur in memoriis Trevultinis A. 1701. *Begerus*
 edit. Amst. Præclaras etiã in numismata omnis generis
 tiones debemus Petro Segvino, Jacobo Oifelio, *Begerus*
 cobo de Wilde. Historiam Ptolemaeorum *Begerus*
 gumque Syriæ ex numis descriptam dedit idem *Begerus*
 lant, quarum prior Amst. 1701. fol. altera Paris. 1691. *Begerus*
 Prætereo alios, qui apud Labbeum & Struvium videri solent
 zum vero, Parutam aliosque exigua vel nulla portione
 ea instructos ad explicanda Græca numismata in *Begerus*
 monet Ez. Spanhemius pag. 307. de usu numismi. *Begerus*

XI. De numismatibus Romanorum incredulam *Begerus*
 merus etiã diligentis hominis industriam fatigare possunt
 late patuit ipsorum Imperium, tam quodq; numis *Begerus*
 fere orbem terrarum valuerunt. Unde *Begerus*
 ἐν τῇ νομισματικῇ ῥωμαίων ἐμπορεύσει πάντα τὰ ἔθνη.

* Alios qui Historiam Imperatorum & numis tradiderunt, recenset *Begerus*
 introductione ad Historiam Ecclesiasticam pag. 191. sq.

Romanarum post Fulv. Ursinum Abr. Gorlaeum & Carolum Pa-
 scium Imperatorū quoque post Goltziū, Jo. Trifanum, Mediobarbum:
 Jo. de S. Martinus Coloniarum numos pulcherrimis commentariis idem.
 Jo. Vaillant * illustravit. Neque omittenda Regum & Imperato-
 rum numismata à Romulo & Julio Casare usque ad Justinianum Au-
 gustum ex Cimeliario Caroli Ducis Croyiaci & Arfchotani cum
 commentario Alberti Rubini & subjectis ad calcem annotationibus Lan-
 guesbatensis. Colon. Brandenb. 1700. f. His jungendus doctissimus Har-
 denbergii innotens paradoxorum subinde captator, in numismatibus saeculi
 Germanici, atque Historia Augusta ex numis usque ad Numeria-
 num. Inter opera eius selecta Amst. 1709. fol. D. Henrionis opus pro-
 digiosum Historico Chronologicum, de ratione monetæ Romanæ à pri-
 mis usque ad Constantinianam captam à Turcis, memoratur in Ephem-
 eridibus Historiis Paris. A. 1708. II. pag. 405. 596. sq. Numismata
 Romanorum Constantinianorum exhibet & illustrat Carolus du Fresne
 in Historiæ Byzantinæ. Paris. 1680. fol. & V. C. Anselmus Bandu-
 rianus in Imperio Orientali, Paris. 1715. fol.

Sargus, ejus Genes XI. 20. mentio, modum cuden-
 tes, et argenteos ostendisse traditur ab Abulpharajo pag.
 107. in Cyclathonio, Hermodice uxore Midæ, Jono Theffal. Rege.
 Argenteorum numorum inventoribus apud Græcos, vide Begerum
 in Numismatibus pag. 79. et 81. & H. p. 17. Aerea moneta argenteam præ-
 cedens, Argentini Abulari filius apud Augustinum IV. de Bras-
 sariis pag. 11. Latini primum numorum usum referunt ad kera-
 micos præter alios Theodoro Cantero Variar. lect. II. 25. lau-
 dantur Paulinus Nolanus carmine adversus Paganos v. 71.

Et Janam geminum veteres dicere Latini,
 quia navigio Lusitaniæ advenit ad oras
 Lusitanus hinc primum tali est excusus honore
 pars una caput, pars scilicet altera navem.

Ethorum ad Avel. Victorem de origine gentis Rom.
 Ethorum cap. 10. Apologetici. Numam Pompiliam vocat
 Ulysses.

Jo. Johannis Vaillanti filius Jo. Franciscus Foy Vaillant A. 1708. 17. Nov. defunctus
 ejus dissertatio de Diis Cabiris extat. Elogium illius vide in Memoriis Trevul-
 tianis Anni 1709. mensis Augusto pag. 1393.

sive numos ligneos, coriáceos & testaceos. congiaridoo in
 pulum distribuiffe legas in Syncello pag. 211. qvi pag. 475. *argenteum*
 sit primum Romæ cufum circa tempora Phalaris delphi, qvò legitur etiam
 in Chronico Paschali p. 173. ad Annum 481. Ol. 126. Sciagraphiam rei numariz antiqvæ noviffimæ
 alios dedit celeberrimus Wedelius Centuria prima exercitii Medico-Philologicarum
 Decade IX. Exerc. 10. ubi inter alia *Gorbicij* agit, qvò argumentum ante annos non
 ita multo etiam illustravit Elias Brennerus in Thefauro nummarum *Saxonicarum*,
Svecicæ & Latine edito 1691. 4. Andrea Fefterio *numismata Saxonica & Dano*
Saxonica in *Hicckesii* libris 2. antiqvæ literaturæ septentrionalis, qvi etiam
 videndus in diff. Epistolari pag. 109. numos AngloSaxonicos subjecta
 conspectui operis *de numis Saxonis* editi Lond. 1708. 8. Operæ præfatus
 de *numis Saxonis*, *AngloSaxonis*, *Hibernicis & Danicis* Nicolaus Kederus
 Holmiensis. Similiter de *numis Saxonis* tuit Thomas Broderus Bircherodius
 Hafniæ 1701. 4. *Denariis & aureis libris & denariis Veterum* *Saxonorum*
 T. 4. Opp. fol. 727. seq. Cæterum non de *numis Saxonis* Numismatibus
 seqvioris ævi, tum in Oriente tum in Occidente singulari diligentia differit
 Carolus du Fresno sive Goussierio Latino, cui adijungenda sunt qvæ
 disputat in *numismatum Franciæ*, Paris. 1690. 4. 1703. fol. *Ambr.*
 Daniel in diff. de numismatibus Theodobertus *Franciæ Orientalis & Clodovæi*
nepotis. Nam *Franciæ* *Bizium* prætereo, in cuj⁹ *Franciæ Metallica* multi falsi
 & ficti referuntur. De numis antiqvæ *Gallorum* circa Cæsaris *republicæ*
Trevultinæ A. 1706. artic. GLXII. p. 1976. sq. De *numis* *Damarete*
Gelonis uxoris *curvæ*, Sic. XI. pag. 256. & de ratione veteris *monetæ*
Sindæ in Apologia Anglice edita pro dissertatione de *Epistolis*
Anglicos etiam numos veteres plurib⁹ tabulis exhibet *mannus*
ante vitam Alfredi. De numis & re *nummarum* *quædam*
Paulus Hachon media, dissertatione 10. & plures agendum in se
 1714.

dastus, tum Christfridus, Casparus & Paulus Sagittarii, Christianus Schlegelius, W. Ernestus Tenzelius, Jac. à Mellen, Otto Sperlingius aliique viri clarissimi, nondum tamen aliquid perfecti atq; absoluti in hoc genere habemus. De numis *Rufforum* vide Nic. Kederum in *Novis Literariis maris Baltici* A. 1701. pag. 18. sq. Jo. Arnoldi de Branditer in *Moscoviam* p. 417. & Petri Ambrosii Lehmanni *Observationes Historicas Germanice editas Hamburgi* A. 1705. pag. 233.

XIII. E recentibus Numis historiam illustrare primus aggressus est Jo. Jacobus Luckius, quem deinde alii sunt secuti. Vide W. Ernestum Tenzelium in dialogis mensuris vernaculis Anni 98. p. 625. sq. Historiam Summorum *Pontificum Romanorum à Martino Quinto, usq; ad Innocentium XI.* ex eorum numismatibus persecutus est Claudius Molinetus, Canonicus regularis, Paris. 1679. f. & majore apparatu Philippus Bonanni, S. J. in numismatis Pontificum illustratis & editis Romæ 1700. f. Idem Bonannus Romæ 1697. 4. vulgaverat numismata Summorum Pontificum, templi Vaticani fabricam indicantia. His jungendus Jo. Vignolius in antiquioribus Pontificum denariis, Rom. 1709. 4. Vide & numismata Pontificum aliorumque Ecclesiasticorum ex Cimeliario Regis Borussiae edita & illustrata à Laur. Begero, Colon. Brandenb. 1704. fol. & inventarium pecuniæ in arca Hugonis Rogerii Cardinalis A. 1364. apud Baluzium in *Actis Veteribus ad Vitas Papparum Avenionensium* pag. 762. Numerum nominis sui primus in numis adscripsit Leo IX, vide Papebrochium pag. 87. paralipom. ad propylæum Maji. Numerum ex argento uncialium quos *Imperatores Regesq; Romani recentis ætatis & Archiduces Austriae* signari iusserunt, syllogem debemus Rev. Jacobo à Mellen. Lubec. 1697. & 1698. 4. Idem quoq; seriem Regum *Hungariae* numis aureis illustravit, ibid. 1699. 4. Historiam *Belgicam* Reipublicæ confœderati Belgii ex numis illustratam edidit Bizotus Paris. 1687. f. recusam auctius atq; emendatius Amst. 1689. 8. 2. vol. Gallice & 1690. 4. Belgice. Conf. *Hist. des Ouvrages des Sav.* 1687. Septembri pag. 1. sq. *Acta Erud.* 88. p. 164. & 90. p. 537. Supplementum ad Bizotum eodem Gallico, quo ille scripsit, idiomate vulgavit Oudaamus Amstel. 1690. 8. & aliud ad huc meditatur nescio quis testatus se jam 250. numismata reperisse Bizoto præterita. Vide *Memorias Trevulinas* A. 1701. mensis Octobris pag. 731. Similiter *Saxoniam* numismaticam paulo ante obitum edi-

edidit W. Ernestus Tenzelius, Dresden 1705. 4. quibus non paucos descripsit in dialogis mensuris A. 1665. p. 129. sq. De Lüneburgicis rarioribus vide laudat. Observationes Historicas Germanice editas Hamburgi, A. 1705. sq. Novissime Godfridi Devvardeck introductio ad rem numismaticam, lucem vidit Jauravii A. 1711. 4.

Historiam & res gestas Regis Gallie Ludovici XIV. numismata celebrare luculento opere instituit Academia A. 1663. à Rege instituta. Opus illud in evocatione Regnum Hispanicum desinens prodiit Parisi 1702. fol. & imaginibus numismatum 286. elegantissimè deinde minori forma in 4. à Belgis & Gallicis Badenæ A. 1705. fol. repetitum fuit. Similem operam gloriosissimè super defuncti Angliae Regis numismatibus illustratam prodiisse constat, A. 1690. à N. Chevalier, ut alios hujus generis libros silentio praeter-

Nec defuit, qui *Scripturam* & etiam in numis est, libro Germanicè edito Jenæ 1703. 4. V. G. C. Bibliothecarius & Antiquarius Comitis illustrissimi quo collegit & explicavit inscriptiones, quæ ex numis in numis recentibus maxime occurrunt, vel in antiquitatis reperiuntur. Historiam B. Lochei & reformationum, Confessionisque Augustanae, & Jubilæorum ex numismatis illustratam dedit Cl. amicus nobilissimus Junckerus, Dresdensis, Francof. latine quidem 1700. titulus longe, Germanice 1706. 8. Veteres Scriptores numis illustrare primus instituit Carolus Patinus, cuius numismatibus illustratum habemus. Hinc *Florus* & *Mable* Jac. Gronovius, *Aurelio Villari* Prætorum antiquitatem & ornamentum attulerunt. De *numis* & *numismatibus* Olarii Ilagoge ad numophylacium Brasiliensis 1703. 4. & spicilegia Antiquitatis, in quibus numis Brasiliensis, Halberstadienses &c. ibid. 1703. 4. De *numis* & *numismatibus* Tigurini, Tiguri 1703. 4. De *numis* & *numismatibus* morum bracteatorum & cavorum origine &c.

Rev. Jacobum à Mellen , Lubec. 1700. 4. De numis *Chemicis* sive ex auro per artem chemicam facto compositis consule *Miscellanea Academiae naturæ curiosorum Anno I. pag. 71. seq.* Oligerum Jacobum in museo Danico Parte 2. sect. 5. Sam. Reitherum in diss. de numis Chymicis, Wilh. Ernest. Tenzelium in dialogis vernaculis Ao. 1692. pag. 420. seq. & A. 1696. pag. 911. Quid aliæ Gentes numorum loco adhibuerint, vide ad Alexandrum ab Alex. IV. 15.

XIV. De notis & Siglis sive singulis literis, quæ vel in numis vel inscriptionibus, aliisque antiquis monumentis passim adhibentur ad voces integras significandas, plures scriptores laudavi in Bibliotheca Latina lib. IV. cap. 6. ubi de Valerii Probi, Magnonis, Petri Diaconi, & aliorum libellis de notis.

XV. *Abaci* veteris rationem, quo usi sunt calculatores, primus in lucem protulit Marcus Velferus edita & illustrata forma abaci numerarii ænei antiqui, cujus ipsi copiam fecerat Clarissimus Medicus Adolphus Occo. Vide Velferi opera pag. 422. 819. & 842. Eandem Abaci formam à Velfero accepit Gruterus qui magno Inscriptionum operi pag. CCXXIV. & Laur. Pignorius qui inseruit libro de Servis, ubi de Calculatoribus ipsi sermo est, pag. 339. vide & Andream Schottum nodorum Ciceronian. lib. 2. cap. 6. Cangii Glossarium & florilegium Zimmermanni in Abacus.

XVI. De Judæorum in non Judæos *usuris* adeundus Wagenfeilius in telis igneis Satanae pag. 534. sq. qui pag. 598. sq. disputat etiam de eo num secundum Deuteron. XXIII. 19. sq. Judæis liceat Christianos usuris vexare, Conf. ejusdem *Anzeigung wie zu Wege zu bringen/dass die Juden nicht mehr die Christen plagen mit Buchen und Schinden.* A. 1705. 8. Quod vero eodem in loco Lex Judæos à fratre *usuram* accipere prohibet, inter alia forte ideo factum, quod iniquum videretur ab eo *usuram* expetere, qui mercaturam non exercebat, sed vel agro colendo, vel re pecuaria sustinebat vitam. Conf. Stillingfleetum in Epistola ad Deistam pag. 122. sq. Apud Christianos Clericis *fœnus* accipere interdictum Canone 36. Apostolico, Canone 10. Trullano, Canone 5. Ecclesiæ Africanæ, aliisque. Confer Salmaf. de Usuris p. 637. sq. Sirmondum Tomo 1. Operum f. 861. Neque defuerunt, qui omnibus

bus usuras illicitas esse pronunciarent Christianis. Vide Ambros. lib. de Tobia cap. 2. sq. Si tamen per se nefas esset usuram accipere, DEUS sane non permisisset ab extraneo usuram capere Judæos: ut omit- tam quod à multis Juris naturæ scriptoribus demonstratum est, Justitiæ neutiquam adversari, ut qui pecunia alterius lu- cratur, ex parte lucri non nihil cedat ei, cujus beneficio & pericu- lo hoc ei commodum accedit, modo & usura moderata sit, & alter mercatura vel alia quadam ratione, pecuniæ usum in lucrum suum. vertat. Apud veteres Græcos & Romanos ethnicos latissime invaluerat usura, ita ut non deessent toculliones *ημεροδανισται* qui usuram in sin- gulos dies exigebant. Vide Casaub. pag. 219 ad Theophrast. & 214. sq. Cæterum de toto illo usurarum apud antiquos negotio videndi Budæus libro de asse, Sam. Petitus ad Leges Atticas pag. 403. sq. Sal- masius libro de fœnore trapezítico, libro de usuris & lib. de modo usurarum. Jo. Frid. Gronovius in opere de sestertiis & novissime Gerhardus Noodt, Jctus clarissimus Franekeranus in libris tribus de fœnore & usuris. Lugd. Bat. 1698. 4. De Caroli Molinæi & Clop- penburgii libris hujus argumenti vide si placet Grotii judicium Epist. 762. ad Salmasium.

Usura centesima appellabatur quando singulis mensium Calendis drachma pro mina sive centesima pars sortis solvebatur (per annum 12. pro centum.) Confer Salmas. c. 6. de modo usurarum, & Beveregium ad Synodicum M. pag. 83. sq. in notis ad Canonem 17. Concilii Ni- cæni. *Fœnus unciarium* Scaligero & aliis idem est cum usura cente- sima, licet Salmasius, Gronovius & cum his Noodtius contem- dunt eo notari singulis mensibus singulas solutas uncias partem assis duodecimam, ut levissimo fœnore per integrum annum ex cen- tum assibus unum assem creditor retulerit. *Fœnus trientarium* dictum est, quando singulis trimestribus centesima pars sortis solvebatur (4. pro centum) vide Casaubonum ad Lampridii Alexandrum Severum pag. 923. *Usura hemiolla* sive fescupla, quando mutuum cum altera parte dimidia sortis recipitur: vide Beverg. loco laudato pag. 84. sq. *Fœnus nauticum*, cum itinere absoluto summa reddenda est una cum fœnore. *Anatocismus* etiam hodie à Jctis appellatur, quando usura. forti accedit & ex illa quoque fœnus reposcitur. *Reliquatores* sunt, qui non integrum amplius sed partem solum æris alieni & fœnoris de-

debent. vide Tiraqvellum & Jac. Godofredum in notis ad Alexandrum ab Alexandro Tomo I. p. 47. Usuras supra modum sortis nec exigi nec deberi, legibus cautum. Vide Sirmondum Tomo 1. fol. 963. &c.

XVII. Georgium Agricola non satis certam rationem *mensurarum & ponderum* definiisse, licet multa post alios diligentiam examinaverit & nova quædam addiderit, monet Latinius Tomo 1. Epist. pag. 386. ubi ostendit constituta pedis Romani certa mensura facile esse ex ea tam aridorum quam liquidorum mensuras certas definire atque inde ponderum veritatem statuere. Alios de mensuris ac ponderibus veterum quam plurimos scriptores laudavit Phil. Labbeus in Parte 2. Bibliothecæ numariæ, quibus recentiores nonnullos addere liceat, ut de Hebræorum quidem mensuris Bernhardum Lamy in apparatu ad S. Scripturam, Joh. Leusdeniam in Philologo Hebræo-mixto diss. 29. Imbonatum in Bibliotheca Latino-Hebraica pag. 349. sq. aliosque. Sed omnium diligentium vicit & de mensuris atque ponderibus non Hebræorum tantum, sed aliarum quoque gentium accurate & eruditissime egit Eduard. Bernhardus Anglus, ante paucos annos cum ingenti literarum jactura denatus, in tabulis hujus argumenti quæ recensentur in Actis Eruditorum A. 1686. p. 586. & in libris III. de mensuris & ponderibus antiquis qui lucem adspexere Londini 1689. 8. Ed. Bernhardo jungenda præclari Viri Jo. Casp. Eifenschmidii de ponderibus & mensuris veterum Romanorum, Græcorum, Hebræorum nec non de valore pecuniæ veteris disquisitionis accurata, Argentorati 1708. 8. De pecunia veterum Romanorum ejusque pretio commendandus unice Jo. Frid. Gronovii exquisitus de sestertiis commentarius, ex pleniori editione Jac. Gronovii filii, Lugd. Bat. 1691. 4. Utrum Numismata antiquitus loco vulgaris monetæ recepta fuerint, disquirat & contra Sebast. Erizium affirmat Ludovicus Savotus in præclaro opere de Numismatibus antiquis, quod Gallice Paris. 1627. 4. & latine ex C. V. Ludolphi Neocori interpretatione prodit tomo undecimo thesauri Græviani. Multa etiam in utramque partem hac de re disputata videre licet in Memoriis Trevultinis A. 1707. p. 1085. sq. & A. 1709. p. 93. sq.

CAPUT XVII.

Scriptores de re militari veterum
& nautica.

Gabr. Naudai Bibliographia Militaris. 1. *Scriptores de re militari Hebrao-
rum.* 2. *Perfarum, Græcorum, Gothorum, Germanorum.* 3. *Præ-
cepta militaria. ibid. De re militari Romanorum.* 4. *Belli inditio,
signum pugnae, tessera militaris, victoria traditio, federa &c. ibid.
De militia equestri.* 5. *Navali.* 6. *Pedestri.* 7. *Ufus Elephancorum,
curruum & aliarum rerum in bello. Castra, acies, dactores, exercitia &c.*
8. *Vexilla, aquila.* 9. *Triumphus.* 10. *Stipendia, dona militaria,
vacatio, missio, pœna.* 11. *Bellum an illicitum duxerint primi Christiani?* 12.

I.

IN recensendis hujus argumenti scriptoribus otium nobis
fecisse videtur *Gab. Naudæus*, vir præstantissimus, in cu-
jus Syntagmate de studio militari edito Romæ 1637. 4.
lib. II. pag. 504. seq. legitur prolixa notitia scriptorum
cujuscunque generis de arte militari & de illis judicium, quod seor-
sim etiam sub titulo Bibliographiæ militaris Jenæ 1683. 12. edidit
V. C. *Georg. Schubartus*, ab quo tempore recudi illud curavit & notis
quibusdam additis auxit *Tho. Crenius* in Parte III. collectionis me-
thodorum de studiis instituendis. Lugd. Bat. 1699. 4. Integrum
tamen fuerit præcipuos quosdam ad institutum facientes nostrum
hoc loco seligere, & nonnullos Naudæo omisos, recentiores præci-
puè adjungere.

II. De re militari veterum Hebræorum, præter Commen-
tatores ad libros V. T. historicos, *Matthiam Fridericum Beskium* præcipue
ad Targum Chronicorum, *Jo. Andrea Danzii* diss. de Hebræorum re mili-
tari ad Devt. 20. & 21. & *Guil. Sebikardum* de jure regio Hebr. cap. V.
ibique *B. Carpzovii* notas, consulendum Syntagma singulare postu-
mum *Jacobi Lydii*, ejusdem qui agonistica sacra scripsit, editum &

notis illustratum à *Salomone van Til*, Theologo Dordraceno, Dordraci 1698. 4. & Belgice versum novisque observationibus illustratum ab *Hadriano van Halen*. Roterd. 1703. 8. in quo prolixè agitur de dilecto ordine sive tactica, armis, acie, disciplina & exitu belli. Confer Clariss. Neocori Bibliothecem novorum librorum A. 1698. p. 483. sq. Nec prætereunda *Jacobi Turneri Pallas Armata*, sive opus Anglice editum Lond. 1683. fol. quo Hebræorum, Assyriorum, Lydorum, Græcorumque ratio belli gerendi cum re militari Romanorum veterum & hodierno belli usu conferuntur. *Johannus vero Arrowsmith* *Tactica sacra*, libris III. Cantabrigiæ primum 1657. & inde Amstelod. 1700. 4. vulgata, alieniora sunt ab hoc instituto, commentarium enim eruditum practicum sive Asceticum morale de milite spiritali pugnante, vincente & triumphante continentur.

III. Rei militari apud Græcos & Latinos illustrandæ faciunt *Josephi Laurentii* collectanea, secundum literarum ordinem digesta libro VI. Polymathia pag. 469. sq. Præcepta rei militaris scripserunt à Regibus præcis & ducibus *Pyrrhus*, Rex Epiri, ejus filius *Alexander*, *Iphicrates*, *Xenophon* & alii; * sed quorum scripta, excepto *Xenophontis* perierunt. Ex Imperatoribus *Trajanus*, *Hadrianus*, *Nicephorus*, *Leo sapiens*, *Constantinus Porphyrogenitus*. Ex aliis Græcis *Clearchus peripateticus*, *Posidonius Stoicus*, *Cyneas*, qui *Pyrrho* à consiliis fuit, *Evangelus*, *Stratocles*, *Hermias*, *Pausanias*, *Eupolemus*, & quorum scripta exstant *Aeneas*, *Polybius*, libro 6. Hist. *Ælianus*, *Polyanus* & *Onofander Platonius* & *Polioreticon* sive de urbibus obsidendis & *Mechanicorum* sive de Machinis bellicis scriptores *Asbæus*, *Apollodorus*, *Philo*, *Bito*, *Hero* &c. à Latinis, *Cato Censorius*, *Cincius*, *Paternus* & cujus strategemata habemus *Eronimus* viri Senatorii, tum *Celsus*, *Plinius*, & qui exstant *Modestus*, & *Vegetius*, ne de aliis in præsentidicam. De re militari Persarum agit *Brissotinus* libro III. de Persarum regno. De Græcorum *Jo. Philippus Pfeifferus*, eoque diligentior *Jo. Potterus* libro III. Antiquitatum Græcarum. De Gothorum veterum *Martinius Prætorius* in Marte Gothico sive tractatu de Veterum Gothorum militia, Olivæ 1691. fol. De Germanorum præter *Phil. Cluverum* lib. 1. cap. 43. ad 52. & *Paulum Hæchem-*

Xxx 3

chen-

* Vide si placet quos laudavi libro III. Bibliothecæ Græcæ capite 30. & 24.

ebenbergium, *Johannes Blum* de militia Romano Germanica : Marpurgi 1615. 4. De Romanorum militia, cum præcipue magna ejus gloria fuerit, & multi illam sumserint illustrandam stylo suo, pluribus deinceps dicendum. Justitiam bellorum Romanorum examinavit *Albericus Gentilis* libris duobus de armis Romanis, Hanov. 1599. 8.

IV. Bellum à Romanis uti à Carthaginensibus quoque indictum missa hasta. Vide Festum in Bellona & hasta. Ab aliis immisso Gallo. Tzetz. V. Chil. hist. 15. vel agno. Apostolus IV. 45. Proverb. Signum pugnae à Græcis datum per *πυρφόρον* missa face vel elato scuto Diodor. Sic. XX. Tomo 2. pag. 787. vel punicea tunica super hastam sublata. Plutarch. Philopœm. pag. 358. fol. postea per tubam. Vide Schol. & Barnesium ad Euripidis Phœniss. vers. 1386. Apud Romanos sagum purpureum pro prætorio propositum. Plutarch. Pompejo f. 655. & Fabio Max. f. 182. & Marcello 313. De celestinate vide quæ collegit Martinus de Roa parte 2. singularium Scripturæ p. 541. sq. De tesseriis militaribus, (*συνθηματα* vocant Græci ut Philo V. Politic. p. 93.) vide Ferrarium de acclamationibus Veterum T. 6. Græv. VI. 3. sq. Lipsium de militia Rom. IV. 12. & V. 9. Tiraquellum ad Alexandrum ab Alex. IV. 2. Turnebum XXX. 35. Adversar. præcipue Jac. Philippum Thomasinum libro de tesseriis hospitalitatis Amst. 1670. 12. p. 101. sq. qui & alia tesserarum genera libro illo illustrat, frumentariam, numariam, comitalem, theatralem, convivalem, lusoriam & negotiatoriam. Singulare genus tesserae militaris de qua Justinus III. 5. 10. Jus feciale ab Anco Martio institutum memorat Aurelius Victor de viris illustr. c. 5. cui adde Livium lib. 1. c. 32. Apud Græcos traditæ victoriæ signum si per præconem corpora interfectorum ad sepulturam poscerentur. Justin. VI. 6. de aliis signis pacis Stephanus p. 89. ad Saxonem Gramm. De fœderibus eorumq; ritu vario & formulis, Briffonius libro IV. de formulis populi Rom. p. 356. sq. Lipsius ad Taciti XII. 47. Nicetas Choniates lib. XIII. pag. 444. Scacchus III. Myrothec. 58. sq. pag. 1106. sq. Stephanus ad Saxonem Grammat. pag. 48. De hostiis ad fœdera sancienda cæsis dixi supra. cap. XI. §. 5.

V. Militia omnis vel equestris est, vel pedestris, vel navalis denique, & singula harum iterum pro temporum diversitate sub Republica libera, sub Regibus vel Imperatoribus diversam faciem apud Romanos habuerunt. De militia *equestri* singulare exstat & præcla-

clarum opus *Hermanni Hugonis S.J.* in libros V. distributum. Antvverp. 1630. fol. De equitum dilectu, recognitione, probatione, transvectione agit lib. II. cap. 1. sq. & 5. ac *Justus Lipsius* lib. I. de militia Romana cap. 5. ubi etiam de eqvo publico, de quo videndus Hugo lib. V. cap. 1. De Turmis equitum Lipsius lib. II. cap. 6. de eorum armis lib. III. cap. 7. unde alii dicti lancearii, ferentarii, levis armaturæ equites, qui fundis & lapidibus pugnabant, cujus generis tela feruntur non tenentur. Hippototarum mentio apud Hirtium de bello Afr. cap. 19. De *clibanariis* sive *cataphractis* vide quæ viri docti ad Ammian. XVI. 16. Eutropium VI. 7. & Nazarii panegyricum cap. 22. sq. Quemadmodum recentioribus temporibus vocamus Arcabussarios, Curassarios, Picquarios & Musqveterios equites, veletiam spatharios. Alioqui apud Romanos illi qui equis stipendia faciebant alii erant Monippi sive singulatores & celites alii amphippi, dimachæ ac defultorii, de quorum origine Livius XXVI. 4. (hodie *Dragons*) diversi à Draconariis qui à Dracone vexillo quod portabant ita vocabantur, de quibus G. Henr. Welschius lib. de vena Medinensi p. 84. seq. & Sirmondus p. 183. & 205. ad Sidonium. A Legionibus & alis, quibus intererant, vocabantur Legionarii & alarii: vide Hugonem lib. III. cap. 5. Stipendiarii vero singillatim ii, qui pluribus jam stipendiis meruerant. Summus dux exercitus equestris dicebatur Magister equitum, cui suberat Optio sive summus mandatorum curator. Hinc seviri tribuni, præfecti turmarum, vexillarii, Draconarii, decuriones, subdecuriones &c. vid. Hugonem lib. 5. cap. 2. 3. 4. Apud Græcos equitibus præerant Hipparchi & Phylarchi. De acie equestris Hugo III. 1. & 5. sq. & IV. IX. & 5. De acie equitum peditatui mixtorum idem IV. 6. De curandis equis & de nominibus equestribus Græcis & Latinis egregia Joach. Camerarii commentatio recusa existat. Tomo XI. Antiqvitt. Græcarum. Idem Camerarius librum Xenophontis de re equestris latine transtulit.

VI. De militia *navali* libris IV. egit Jo. Schefferus Upsal. 1654. 4. cui operi inserta diss. de varietate navium quæ 1643. 4. prodierat & Epistola de triremibus veterum in Centur. 1. Epistolar. Medicar. Bartholini p. 310. sq. Lillii Gregorii Gyraldi de navigiis libellus Tomo I. Opp. Potterus III. 14. seq. Archæolog. Græc. usque ad 22. Cragius IV. 5. de Rep. Lac. Stevvechius ad librum ultimum Vegetii de

de re militari, Laz. Bayfius de re navali Basil. 1537. 4. & Sacerdoti
 leti ex secundo ejus commentariorum lat. Lingua Tomo de
 Baifioque, cujus epitomator Carolus Stephanus Doletus pluri-
 mum commissi accusaverat, inscriptus liber Lugd. 1577. 4.
 Bayfio Schefferique dissertatio jam laudata de Varietate
 recusus est T. XI. Antiquit. Græcarum, quemadmodum in Tu-
 tiqv. Romanarum occurrit M. Meibomii de fabrica prætorum
 Amstelodami pridem editus 1671. 4. & Conf. Opusculi
 creditur Scheferi Epistola Meibomio opposita. Vide
 rius Exerc. ad scriptores Græcos pag. 170. seq. Varia
 nauticas spectantia illustrat etiam Salmasius ad Jus
 Bartholomæus Keckermannus in commentatione
 systematis systematum pag. 753. seq. Bartho. Morin
 timo Paris. 1653. fol. Tho. Rivius in histori navali
 Fournerius in hydrographia, Cælius denique Calepini
 mentatio de re Nautica, ad Gyraldum, & Josephus
 diatriba duplex hujus argumenti ex polymathia ejus
 22. decerpta habetur etiam Tomo XI. Antiquit. Græc
 admodum II. Vossii de triremium & Liburnicarum
 diff. ex variis ejus observationibus petita etiam
 Antiquitat. Rom. Neque prætereundus Nicolai W
 Viri, liber de Architectura navali nova & antiqua, Bel
 tus, quem de veterum navium rostris & aliis ornamen
 laudat Jac. de Wilde p. 188. numism. A plagio in Schefer
 solvent omnes qui honestissimam palinodiam Molt
 mento Bibliothecæ meæ Latinæ præmissam legerint. In
 imago in columna celebri Trajana conspicitur, &
 Grævium ad Florum IV. 12. aliosque, unde apparet
 in triremibus majoribusque navibus, feris
 mo ad imum, ita ut summus ordo sit thranitarum,
 rum, tertius denique thalamitarum, versus autem
 migum æquè alte sedentium. Imaginem navium
 tarum sive χαλκροβόλων exhibet idem Grævius &
 rum lib. II. cap. 2. ex columna Duillii illustrat
 Rom. 1608. & Tomo IV. thesauri Græv. Confer
 Antiqu. Græcar. tabula 51. Admirandas Philop
 Hieronis navem in qua innumera conclavia,

Hæceta vide sis descriptam ab Athenæo l. 5. p. 203. sq. Aliam quam
 describit Ptolemæus Philopator, Plutarch. Demetrio f. 910. Aliam ab
 Athenis exstructam, de qua Philostratus l. 3. c. XI. de vita Apollonii. f.
 11. Aliam Caligulæ de qua Sveton. c. 37. Demetrii *ἐκκαυδὲκῆρας* & *πεντε-*
καυδὲκῆρας celebrantur à Plutarcho in Demetrio pag. 897. 910.
 Quæ de Persei navi sedecim ordinum habet Eutropius lib. 4.
 De aliâ navi à trecentis remigibus agitanda Ammia-
 nus l. 3. Veteres in navibus suis duplici & utrinque apta-
 to remigum ulos observat Lipsius ad Tacitum pag. 82. & antiquis-
 simos populos aulos longinquiores navigationes vel certe non mi-
 nus aptos suscipere quam eos quos sequior ætas tulit, exemplis ali-
 quibus demonstrat Huetius in diss. de navigatione Salomonis. Amst.
 1704. in Supplemento Criticorum sacrorum edito Francofurti fol.
 11. quibus maxima onera & insanas obeliscorum moles
 transportant veteres, disserunt Kircherus in obelisco Pamphilio
 & Tomælii Oedipi Parte II. pag. 315. seq. & Mich. Angelus Chaus-
 sonius in Epistola de Columna Antonini Pii recens inventa Romæ in
 Ephemeridibus literariis Paris. A. 1704. T. 2. p. 540.
 quæ per terram transportatas, si mari prohiberentur, docent
 anathensis p. 30. sq. & Huetius in laudata dissertatione,
 de rebus Ducæ historiam Byzantinam pag. 152. seq. De testu-
 mento illi vido Stephanum pag. 89. ad Saxonem Gramm. De na-
 vibus confutis idem pag. 65. seq. & Georgius Paschius p. 660.
 antiquæ. Secundo vento navis dicitur intra horæ spatium
 octo millia passuum, ut observat Jo. Brodæus lib. 3.
 conf. Il. Vossium in variis observ. pag. 127. De *para-*
clausis, quod in prorâ, & de *tutela*, quæ in puppi, vide præ-
 ter alios eruditos interpretes ad Acta Apost. XXVIII. 11.
 & ad Euseb. p. 40. Salmasium p. 403. ad Solinum,
 attendit eandem rem quandoque tutelam & insigne,
 Junium de pictura veterum pag. 92. edit. se-
 cundum in variis lectionibus lib. 10. cap. 19. Pet. Pithœi
 edita pag. 768. Bourdelotium ad Heliodorum pag. 88.
 in Chanaan lib. 2. cap. 3. De Germanorum veterum na-
 vibus lib. 1. Germaniæ antiquæ c. 18. p. 123. sq.

Superest de militia *pedestri* ut nonnulla subjungam, in

in qua diu maximum robur apud Romanos fuit, unde *militia* peditibus κατ' ἐξοχήν poni observat Gronovius ad Liv. 26. 10. Bœcler ad Vellejum, &c. Alii ex illis vocabantur *primani*, *ante signani*, *præcursori* alii *postsignani* vide Lipsium lib. 4. cap. 3. de militia Romana; alii *cursores* Liv. 26. 17. sive *rorarii*, qui ante gravem armaturam præcedunt ros ante imbrem, γροσφοραχοι *velites* sive levis armaturæ præditum *hastati*, κορυφίχοι *sagittarii*, *funditores*, *tragularii*, *ballistarii*, *culatores* è Balearibus, Cretensibus, Numidis: hinc *principes*, *triarii* nique *triarii*. Conf. Lipsium lib. 2. de militia Romana cap. 1. & 2. lectis ad lib. 3. c. 1. *Vexillarii* legionum erant non triarii ut Salmasius Vopiscum, sed quibus non plena missio concessa, quæque licet auctorati & à legione seuncti erant, tamen sub vexillis legionum retinebantur in exercitu, donec deducerentur in coloniam, ut ibi manerent. Vide Octav. Ferrarium l. 1. c. 3. electorum, *præcursori* & inter pugnandum subsidentes, poplitibusque le *auxiliarii* II. 14. De *auxiliariis* copiis, *sociis*, *extraordinariis*, *abiectionibus* idem Lipsius lib. 2. cap. 7. & Jul. Cæsar Bulegerus de *auxiliariis* in manu pag. 372. sq. *Velitis*, *hastati*, *principis*, *triarii* iconem cum armis suis habes Tomo 10. Antiq. Rom. Disponebantur pedites in centurias, decuriasque, quæ equites in Turmas: *Globus* sive *drungus* vocatur qui se præcipue vago superventu incurfat inimicos, ut docet Vegetius III. c. 1. *pulis*, cohortibus, spiris, phalangibus, catervis videatur Lipsius lib. 6. de Republica Romana; Alexander ab Al. Lipsius II. 2. & 4. De *Legionum* numero, ordine & nominibus idem Lazius lib. 5. prolixè & difigentissime. Lipsius II. Franciscus Robortellus de *Legionibus Romanorum* ad locum Cassii lib. 55. Bonon. 1559. Jo. Henr. Bœclerus de *Legionibus* Argenter. 1670 & Tomo. 2. disp. p. 541. Ejus diff. una cum tello & præclaris Francisci Patritii parallelis militaribus hinc inde secutus esse dicitur, Ludolphus vero Necker in editione Rom 1594. fol Latine vertit, recusa exstant Lipsii *Legionum* manarum Gravii. Universo exercitui præerat *Imperator* Lipsius lib. 2. cap. 12. triplicem vero significationem *Imperatoris* observat Ferrarius lib. 6. de acclarationibus veterum *Imperatorum* Tomo 6. Grav. accipitur enim vel pro Duce vel pro Rege. Imperatoribus sive ducibus

qui singulis præerant Legionibus vide Raphaelem Fabretum ad columnam Trajani pag. 9. Lipsium II. 11. Quemadmodum Dictatori aderat Magister equitum consulari potestate, ita singulis Legionibus sub illo quem dixi, legato erant *tribuni* militum sive singularum cohortium præfecti, quas in singulis Legionibus senas fuisse observat Lipsius II. 7. Sub præfectis erant *ducentarii*, qui ducentis militibus præerant, vel *centuriones*, quorum primus, qui aquilæ præerat vocabatur *primipilus* vide Elpsium II. 8. sub centurionibus erant *Options* sive subcenturiones, *Uragi* & *ducentarii*, ne dicam de *manipulariis*, qui præ erant manipulo, vel de *præfectis castrorum*, qui locandis castris curam impendebunt, vel de *quæstoribus* & *præfectis ararii bellici*: aut de *Præfectis Dendrophorum* & *fabrorum*, qui curam habebant cædendorum, lignorum ad palos faciendorum, ferramentorumque: tum de *cubicinibus*, *evocatoribus*, *medicis*, *beneficiariis*, *corniculariis*, *cesserariis*, *circitoribus* aliisque gregariis pedibus. Confer Lazium, lib. 4. de Rep. Romana & Fabretum ad columnam Trajanam. Quod ad *aciem* attinet ordinemque agminis & *castrorum* præter ea, quæ ad Polybii librum VI. notarunt Patricius & Lipsius, videndus Henricus Savius libro de Militia Romana, qui ex *Antiquo* versus latine prodiit Heidelbergæ apud Commelin. A. 1601. 8. & de *Antiquo* & *Herodotus* Hermannus Schelius ad Hyginum Gromaticum. Tomo 4. & Tomo X. thesauri Græviani, in quo præter Patricium occurrit etiam Petri Rami liber de militia Julii Cæsaris, ex edit. Lipsiæ, 1724. 8. & Salmasii liber posthumus de militia Romanorum, Lipsiæ, 1724. 8. Hic pluribus ostendit non unam eandemque rationem sub Republica & Cæsaribus, sed pro temporum & locorum eandem variam, longeque diversam obtinuisse: quo nomine præterea reprehenderat Lipsius, quod sui & superioris ævi in hoc loco non confundit, & ab ea culpa nec Livium immunem esse ostendit. De acie apud Græcos videnda *Alexæ* & *Æliani* Tactica & *Strabonis* doctorum notis illustrata. De *πυρφόρα* præcedente vide *Strabonem* Tomo 8. Opp. pag. 376. De Elephantorum & Camelorum usu in bello vide *Strabonem* Tomo 11. Hugo lib. 1. de militia equestri cap. 5. De machinis & *Architectura* consulenda Arhenæi Mechanici, Apollodori, Philonis, Heronisque scripta Græco & Latine junctim edita: & de *Vegetio* vide *Vegetius* ad Vegetium. De oppugnatione urbium & castellarum & *Antiquo* agit Lipsius in poliorceticis & Petrus Ramus de militia.

litia Julii Cæsaris Parte III. Tomo X. Antiquitat. Romanarum pag. 1587. seq. qui de propugnatione urbium & munimentorum adversus hostes agit pag. 1596 seq. De castris, præsiidiis, metaturis, excubiis, vigiliis, stationibus, circuitione, præter Patricium & Robertellum, & Henr. Savilium adeundus liber V. Lipsii de militia Romanorum. Nec parum ad totam illam rem intelligendam conferent icones, quæ occurrunt Tomo X. Antiquit. Rom. pag. 905. & 927. quo in Tomo Hygini quoque Gromatica occurrunt, cum luculentis commentariis Radbodi Hermanni Schelii, qui & præterea agit de sacramentis militum, de custodia castrorum, de stipendio militari, frumento veste & victu militum, tributo atque ærario, denique de itinere & telis legionum. De modo pugnandi ex curru differit etiam Claverius pag. 305. Germaniæ antiquæ. Currum falcatorum sive *curro-drapanorum* * rationem præter Schefferum libro de re vehiculari veterum, Stevvechium ad Vegetium, Raderum ad Curtium lib. 4. cap. 22. & Hugonem de militia equestri Lib. 1. cap. 6. rectius & feliciter explicavit Jac. Perizonius V. C. in Curtio adversus Jo. Clericum vindicato p. 163. seq. Vide & Bonifacium XVII. 4. hist. ludicræ & Brissonium de regno Pers. III. p. 384. sq. Cuniculos deprehendendi rationem per sonum ærei scuti à fabro quodam ærario inventam exponit Herodotus lib. IV. 200. De muricibus ferreis sive tribulis quos fugientes spargere solebant, ut hostium insequentium pedes læderent vide Menagium Origg Gall. in *chausse trape*. & de cuniculis in *Mim*, Styli cæci (*Suß. Angel*) ante castra consiti memorantur à Cæsare lib. 7. de bello Gall. cap. 73. Hirtio bell. Afr. cap. 31. De Strategematis Polyænus è Græcis & è Latinis Frontinus.

IX. Romulus primum manipulo fœni usus est loco vexilli, unde milites ejusdem signi manipulares dicti sunt, ut præter Ovidium 3. Fastor. docet Aurelius Victor de origine gentis Rom. cap. 22. Legionis signum deinde Romanis fuit *aquila*, ** de qua Adr. Junius III. 2. animadvers. Cohortis manipulorum *vexillum* vel *signum*, equitum *dracones*, conf. Lazium lib. 7. de Rep. Romana, Lipsium lib. 4. de re militari Romanorum, cap. 3. 5. 9. ubi multa de signorum cultu,

* De falcatis navibus sive falcibus navium vide Stephanium pag. 88. seq. ad Saxonem Grammaticum.

** Aquila peltæ insidens signum regale Persis, Brisson. III. pag. 426.

tu, forma, religione; Vide & eundem in libris de cruce, ubi præcipue de *labaro* cruciformi, quod Constantinus M. instituit, Hugonem lib. 2. de militia equestri cap. 4. Mich. Ang. Causeum (de la Chauffe) Parisiensem de signis militaribus, cujus diatriba habetur Tomo X. Antiquit. Roman. pag. 1528. De *labaro* agit etiam Octavius Ferrarius lib. 1. cap. 2. elector. & de signis cohortium cap. 4. Dictum *labarum* à labore quod laboribus exsolvat, *καμάτων λυτήριον*, si fides Nazianzeno Orat. III. pag. 75. ubi elegans vexillorum Romanorum descriptio *ἡδίστοντε οὐ μὲν καὶ Φελεκτὸν διαμα* ipsi appellantur. De vexillariis militibus dixi supra p. 538. & de draconariis p. 535. Gregorius quoque Michaëlis in notis ad Gaffarelli curiositates inauditas, singulare Syntagma de Veterum vexillis promisit sed quod hactenus editum non est. Vide interim Tiraquellum ad Alex. ab Alex. IV. 2. Ex ærario quod erat in templo Saturni, post bellum indictum vexilla petebant Quæstores. Vide Livium III. 69. & ibi notam H. Valesii, ubi & signa veterum Gallorum Insuorum, & *labarum* sive auristammum Francorum in templo servatum docet. De carrocio quo pro vexillo usi sunt sequioribus temporibus Mediolanenses, & alii Italiae populi vide Cangii glossar. & Tenzelii Bibl. curios. T. 1. pag. 669. qui imaginem quoque ejus in æs incisam exhibet à Grævii Thesaurio Antiquitatum Italiae Tomo 3. Adde si placet Ulrici Obrechtii Academica diss. 5. quæ est de vexillo Imperii: & amici nostri Francisci von Som Hamburgensis diss. de Carrocio, præside V. C. Eucharío Gotlieb Ringk habitam Altdorf. 1711. De Indorum & aliorum populorum signis Martinus de Roa parte 2. singularium S. Scripturæ. De armis militum plura capite proximo, ubi de vestibus omnis generis. De stigmatibus sive notis militaribus agit Lipsius lib. 1. c. ultimo, Grotius ad Galat. VI. 17. & ad Apocalypf. XIII. 16.

X. De triumphis veterum Romanorum ita egit Jo. Barthol. Marianus Rom. 1549. Venet. 1555. 4. ut Romanorum triumphos ordine chronologico recenseret, quod fecit etiam Tho. Lydiatus in seriem summorum magistratum & triumphorum Romanorum, ut velut notiores *Onuphrium* ad librum V. Fastorum, *Sigonium* & *Pighium* omittam. *Onuphrii* quoque de triumpho commentarius recusus est Helmst. cum notis Job. Hen. Maderi 1675. 4. Ejusdem Onuphrii descriptio

triumphi Romanorum amplissimi ex lapidum monumentis inserta est Tomo 9. thesauri Antiquitatum Romanarum Græviani. *Julius* quoque *Cesar Bulengerus* in Tomo 2. variorum opusculorum librum singularem de spoliis bellicis, trophæis, arcubus triumphalibus & pompa triumphi exhibet, qui Tomo XI. Antiqu. Græcarum Gronovii recusus est. Illo in volumine leges etiam librum primum T. 1. Pandectarum triumphalium *Francisci Modii*, in quo de triumphis & ovatione veterum, maxime Romanorum agendum suscepit & capite 26. exhibet fastos triumphales ab U. C. usque ad A. DCCLXIV. atque cap. 27. sequitur differit de arcubus, columnis, obeliscis & pyramidibus triumphalibus. Quomodo libro 2. agit de triumphis & torneamentis hastiludiisque vestribus recentiorum. *Francos*, 1586. fol. Videndi præterea *Alexander ab Alexandro* lib. 1. cap. 22. qui cap. 27. differit & de literis & fascibus laureatis, navibus laureatis & vittatis: *Gvid. Pancirollus* in deperditis titulo 57. & ibi *Henr. Salmuthus*: *Job. Nicolai* liber de triumpho editus *Francos*, 1697. 12. *Cass. Sagittarii* diss. de triumphis Romanorum. *Jen.* 1649. *Martini de Guichardo* noctes *Grantzovianæ* de triumphis antiquis *Amst.* 1661. 8. Triumphus etiam legatis concessus ex sententia ejus qui tenebat provinciam. Vide *Dionem* p. 382. Sub *Justiniano* Imp. Christiano triumphavit *Belisarius*. De triumpho *Henrici I.* Imperatoris vide *Goldastum* pag. 169. seq. ad *Eginhartum*. Imaginem triumphi Romani in æs incisam exhibent *Pitricus* in *Svetonii* *Cæsarem* cap. 37. *Begerus* ad *Flori* lib. 2. c. 12. & *Jacobus Lydius* de re militari *Hebræorum* pag. 213. Triumphanti corona propter nimium pondus sustinebatur à tergo (non à carnifice ut ex loco *Plinii* male intellecto *Isidorus*) sed à servo publico. Vide *Ferarium* lib. 1. Elect. cap. XI. Triumpho minus solennis erat ovatio, quamquam hanc quoque de solenni triumpho quandoque usurpatam observat *Georg. Henr. Usinus* in *Observ. Philolog.* cap. 9. ubi plura de ovatione & ejus etymo non protrita leges. De spoliis opimis *Jovi* *Ferretio* dicaris disputat *Alexander ab Alexandro* lib. 1. cap. 14. & *Jac. Perizonius* in *Observ. Historicis*, qui ex *Livio* aliisque notant illa proprie dicta fuisse opima spolia, quæ Imperator per se ab Imperatore, Rex à Rege, Dux à Duce retulisset. De trophæis *Scacchus Myrothecio* tertio cap. 23. De arcubus triumphalibus agit *Nic. Bergierius* lib. 2. de publicis viis Imperii Romani cap. 40. cujusmodi arcus in *J. Cæsaris* honorem excitati rudera etiamnum conspiciuntur *Rhemis* conf.

conf. Ephmerides Parisienf. A. 1678. p. 283. Alius Araufione, constructus olim in memoriam victoriae Marii & Catuli de Cimbris, quam omnes Romae exstantes magnitudine & praestantia vincere testatur Sponius in itineraio Tomo 1.º pag. 3. Romanos aere descriptos habes Tomo III. Gravii.

XI. De stipendio militari quod per 350. fere annos nullum fuit Romanis, jam supra dictum est, quemadmodum de poenis quoque. Qui ab hoste sub jugum mitti se permiserant, non iterum à Romanis statim ad militiam, sed procul à patria, procul ab opidis jussi hibernare. Vide Livium XXVI. 1. qui de ritu illo ignominioso videndus III. 28. De militaribus donis Alexander ab Alex. IV. 18. & ibi Tiraquellus. De dæta atque victu militari veterum, cœnis viciis, triumphalibus, donativis, congiariis Stuckius 1. 21. Antiqu. Convival. De vacatione à militia, præclara quædam observat Lipsius lib. 1. de milit. cap. 4. & ad lib. 1. Annal. Taciti pag. 36. seq. ubi docet missionem militum aliam *honestam* fuisse post 20. annorum stipendium si pedites, post 10. annorum si equites, post 25. si nautæ fuissent, quales exauctorati dicebantur *veterani*. Aliam missionem *caussariam* ob vitium, defectum, morbum: aliam *gratiosam* per gratiam & ambitum; aliam denique *ignominiosam* ob delictum & crimen, Confer eundem Lipsium l. 5. de milit. Romana c. 19. De vacationis petitione coram censoribus, insignis locus Plutarchi Pompejo p. 630. De apparatu & armatura militiae hodiernæ, commendanda titonibus J. Christ. Leonhardi diff. Lips. 1711. in qua ordines & nomina officiorum aliaque Germanice & Latine exponuntur. Bello affinia *duella*, quæ susceperunt quidam tanto occidendi furore ut illa initari areas quadratas lapidibus signarent quas exire nisi victo non licebat. Vide Stephanium p. 106. ad Saxonem Grammaticum.

XII. In Græcia durantibus ludis Olympicis erat solennis *ἐπιχρεια* sive induciarum observatio teste Plutarcho in Lycurgo, ad quem notat in animadversionibus ad Gallicam suam versionem pag. 270. Clariss. Dacerius, de quo merito erubescere debent Christiani, nullam apud hos esse festum tam sanctum, ut illo à bello conquiescant. Olim quidem non Manichæi modo, quos oppugnat Augustinus XXII. 74. contra Faustum, & recentiori ætate hac in parte sequun-

quuntur Anabaptistæ, Sociniani, Weigeliani, Quackeri &c. sed & alii Christiani multi privati, præcipue è sacro ordine, à bello prorsus abhorruere: vide Benedictinorum notas ad S. Ambrosium Tomo 2. pag. 46. Wetstenium ad Origenem contra Marcionitas pag. 27. seq. & Zvickeri Irenicum Irenicorum pag. 130. sq. Sed nullus unquam fuit Christianus Princeps vel in cuius potestate esset iustum bellum gerere, qui bellum omne Christi præceptis illicitum esse crederet, atque ipse etiam Tertullianus c. 42. Apologetici ad Gentes: *navigamus inquit vobiscum, & vobiscum militamus.* Atque licitum esse Christiano Principi sua si aliter non possit, bello etiam ut necessario malo tueri, vel inde constat, quod sanctissima religio neutiqam pugnat cum naturæ jure, neque ad exitium suorum data est, ut omittam argumenta alia quæ videri possunt apud Grotium prolegomenis librorum de jure belli & pacis & ad Matth. V. 40. & parte III. 14. & parte 2. Epist. 545. seq. Jac. Altingium Tomo 1. Opp. pag. 180. Justellum, Christianum Lupum, & Gvil. Beveregium ad canonem 12. Nicænum. Eiusdem Lupi dissertatio extat de veteri disciplina militiæ Christianæ, de qua Elias du Pin Tomo 18. Bibl. scriptorum Eccles. pag. 134. Videndus etiam B. Christianus Kortoltus in diss. de studio belli ac pacis, Kil. 1689. & Heideggerus de militia Christiana Tomo IV. diss. select. 4. & 5. - Utinam vero Christiani non omnes Ethnicorum injurias tantum vel æquarent vel supergrederentur in bello etiam inter se, sive temere suscipiendo sive crudeliter & cupide gerendo, quantum debebant per sanctissima Christi præcepta ad iustum etiam & necessarium bellum cum horrore & tardissime accedere, & quam celerrime fieri potest, ab illo iterum resilire.

CAPUT XVIII.

De Scriptoribus qui rem vestiariam veterum illustraverunt.

Scriptores de re vestiaria Hebraorum 1. Græcorum & Romanorum, 2. Germanorum, Danorum &c. 3. Clericorum & Monachorum in Ecclesia Christiana. 4. De segm.

egminibus & ornamentis capitis. 5. De coma. 6. De fuce & cosmetice, sarcinibus &c. 7. De annulis. 8. De variis generibus vestium. 9. De bracciis, calceis &c. 10. Habitus lugentium. 11. De armis & vestitu militari. 12. De insignibus & arte Heraldica. 13.

I.

DE re vestiaria veterum Hebræorum, Sacerdotum præsertim habitu agunt *Didacus del Castillo*, in opere de ornatu & vestibus Aaronis, ad Exodi XXVIII. Lugd. 1655. f. ut *Jo. Hieronymum Soprannem*, *Ariam Montanum* aliosque præteream. Præcipue vero diligentem operam in hoc argumento posuit *Job. Braunius*, vir Clariss. cujus præclarum opus de vestitu Sacerdotum Hebræorum auctius lucem adspexit Amst 1701. 4. In hoc præteralia lib. 1. cap. 16. egregie docet, qualis fuerit tunica inconfutilis sive contexta, cujus mentio fit in Historia Passionis Christi, ubi milites super ea sorte experti esse dicuntur de qua tunica, præter interpretes ad Joh. XIX. & *Casaubonum* ad *Baron.* agit etiam *Octavius Ferrarius* de re vestiaria & in *analectis* & lib. 2. elector. c. 1. *Braunio* addendi sunt *Sberinghamus* ad Tractatum Talmudicum *Joma* cap. 7. pag. 86. seq. *Seldenus* lib. 2. de success. in pontificatum cap. 7. seq. & lib. 3. cap. XI. de Synedrio, ubi contra *Sheringhamum* probat, vestium sacrarum extra ministerii tempus usum nullum fuisse. *Jo. Prideaux* de vestitu Aaronis, Interpretes ad Exod. XXVIII. & Leviticum, *Joh. Ligtfootus* & *Samuel Lec*, quorum singulares de hoc argumento diatribæ exstant, ne dicam de *Isidoro Hispalensi*, quæ hanc materiam paucis attingit libro undevigesimo originum c. 21. sq. De mitra, stola, Ephod & pectorali Sacerdotis summi, *Jacobus Altingius* Heptade VIII. diss. pag. 269. sq. Tomo 5. Opp. De vestibus & ornamentis Hebræorum privatorum *Leydeckerus* XII. 8. de Rep. Hebr. De vestibus & ornamentis Regum apud Hebræos, *Scacchus* III. Myrothec. 38-43. De vestibus Hebræorum simbriatis, Interpretes ad Num. XV. 38. & *Matthæus Hillerus* in diss. edita Tubing. 1701. *Martinus* quoque *Mauritius* in præfatione ad librum de sortibus Hebræorum testatus est se opus de re vestiaria Hebræorum moliri, sed quod hætenus non prodiit. *Benedicti Davidis Carpozvii* dissertatio de Pontificum Hebr. vestitu sacro lucem adspexit Jenæ 1655. 4.

atque inter fratris D. Jo. Benedicti Carpzovii dispp. Academicas pag. 1637. cui addendus Gerardus David Ziegria in diss. de inauguratione & consecratione sacerdotum Hebræorum, Witeb. 1682. Prolixè etiam de Vestibus sacerdotibus tum Hebræorum tum aliarum gentium disputat Caspar Calvoer, ritualis Ecclesiastici Tomo II, De arte *plumaria* Hebræis nota vide Fullerum l. 1. c. 20. Misc. & Drusum ad difficiliora loca Exodi cap. 46. Mentio ejusdem artis etiam apud Senecam Epist. 90. *non avium plume in usum vestis conferuntur.* Adde Clariss. Burmanni Petronium p. 268. De sacco & cilicio, cinctura, calceis apud Hebræos, Frid. Adolphus Lampe, Dithmala Lippiacus in diss. de Jesaia nudo & discalceato ad Jes. XX. 2. præside Campegio Vitringa Franck. 1703. De non deficientibus Israëlitarum in deserto vestimentis, interpretes ad Deut. VIII. 4. XXIX. 5. & Cosmas Indoplevstes V. pag. 205. Marckius Exerc. Bibl. 14. Deylingii Observ. S. II. 17.

II. Quod ad rem vestiariam Græcorum Romanorumque attinet, primo loco nominare juvat *Josephi Laurentii* collectanea ordine Alphabetico digesta, quæ ex ejus Philomathix opere recudi curavit Clariss. Gronovius Tomo 9. Antiquitatum Græcarum. Egregium deinde opus est *Ostavi Ferrarii*, cujus libri septem de re vestiaria, Romanorum maxime, ex editione Patav. 1654. 4. quæ priore A. 1642. 8. melior & auctior est, habetur etiam Tomo VI. thesauri Græviani. In eodem occurrunt Ferrarii illius Analecta de re vestiaria Patav. A. 1670. pridem vulgata, quibus impugnat ea quæ scripserat *Albertus Rabenius*. Philippi filius in libris duobus de re vestiaria; ac præcipue de lato clavo, qui primum Grævio curante post auctoris fata Antverpiæ excusi sunt 1665. 4. & deinde à Grævio in Tomum eundem VI. Antiquitatum Romanarum recepti, in quo etiam habentur *Jo. Baptista Donii* de utraque pænula dissertatio Paris. 1644. 8. & *Barthol. Bartholini* commentarius una cum *Henr. Ernstii* Epistola ejusdem argumenti Hafniæ A. 1655. 8. primum editus. Vide etiam Lipsium lib. 1. elect. cap. 13. *Isaaci Casauboni* opus de re vestiaria veterum quod promisit pag. 54. Epistolar. & alibi variis in locis, nunquam prodiit, licet excerpta quædam illius ad hoc argumentum spectantia occurrunt in Bibliotheca Bodlejana, vide & *Mericum Casaubonum* *Isaaci* fil. notis ad Epictetum pag. 87. *Claudius* quoque *Salmasius* in notis ad Tertullianum de pallio pag. 80. ejusdem argumenti opus sub manibus habere se testatus est, cujus non contem-
nenda

nenda specimina dedit in eodem ad Tertullianum commentario passim, in exercitationibus Plinianis ad Solinum & alibi. Confer Grotii Epistolam 355. nec prætereunda scripta in utramque partem edita occasione illius in Tertullianum commentarii à Salmasio quidem sub nomine *Francisci Franci*, à Dionysio Petavio autem sub nomine *Antonii Kerkoësi* Aremorici. De privato & domestico Romanorum vestitu agit Phil. Lud. Hannekenius in dissertationibus de cura domestica Romanorum pag. 34. seq. de vestitu servorum pag. 83. sq. de vestitu infantum, puerorum, juvenum, puellarum & virginum pag. 123. seq. vestibus accubitoriiis & convivalibus Stuckius II. 26. Antiqu. Convival. Petronius Burmanni pag. 117. & de habitu venatorio pag. 179. De habitu & ornamentis Pontificum Gutherius 1. 29. de jure Pontificio. Tomo 5. Grav. pag. 58. seq. De vestibus nobilium, Tiraquellus lib. de Nobilitate pag. 564. sq. De vestibus servorum Lipsius lib. 1. Elector. cap. 25. qui etiam alia de vestibus eodem libro cap. 13. & Coelius Rhodiginus XVI. 10. sq. lectionum antiquarum. *Lazarus Baysius* de re vestiaria, Paris. 1549. 4. Theodorus Zvingerus in theatro vitæ humanæ T. 2. p. 435. sq. Vestium & ornamentorum muliebrium genera persequitur idem Tiraquellus lib. de jure connubiali p. 52. sq. Vide & Isidori Hisp. Origines XIX. 30. sq. & de *joculis* Petri Mulleri Jcti dissertationem. De Romanorum luxu in vestibus prolixè disputat Stanislaus Kobierzichius libro de luxu Romanorum T. 8. thesauri Graviani.

III. De re vestiaria Persarum Briffonius lib. II. pag. 309. seq. De vestitu & cubitu veterum Germanorum, Cluverius Germaniæ antiquæ lib. 1. cap. 16. p. 104. sq. Ottonis Sperlingii V. C. commentatio de vestitu veterum Danorum & aliorum populorum septentrionalium inserta est Novis literariis maris Baltici & Septentrionis A. 1698. pag. 205. seq.

IV. Episcopus primorum Christianorum ætate, habitu & Laicis distinctos haud fuisse observat *Jac. Boilavius* in Historica disquisitione de re vestiaria hominis sacri vitam communem more civili traducentis. Rothomag. 1704. 12. & Tillemontius Tomo 14. memoriarum Hist. Ecclesiast. pag. 151. ubi de Cælestino Papa. Confer Rich. Simonis Bibl. Criticam Tomo 3. pag. 322. seq. ubi Boilavii librum laudat. Monachi etiam ad Episcopatum evesti habitum Monachalem neutiquam deposuerunt, quod in Ecclesia Græca A. C. 869. canone constitutum notavit Mabillonius. De Monachorum

rum antiquo habitu videre licet Joannem Cassianum libris de institutis cœnobiorum, & ex recentioribus qvi Clericorum vestes & ornamenta omnis generis per varias ætates in Ecclesiis Orientalibus & Occidentis introducta exponunt, Andream Saussæum in panoplia Sacerdotali sive libris XIV. de venerando Sacerdotum habitu eorumq; multiplici munere & officio in Ecclesia DEi, Paris. 1653. fol. & in libris VII. de ornatu Episcoporum & in libris XV. de Clericorum tonsura & habitu, ibid. 1646. fol. His addendi Alteserra & alii ad librum de vitis Pontificum, Macri fratres in HieroLexico, Cangiugius in glossario utroqve, Jacobus Goar ad Evehologium Græcorum, Hugo Menardus ad Gregorii M. Sacramentarium pag. 362. qvi post 364. iconem S. Remigii sacris vestibus induti exhibet. Acta Sanctorum Junii Tomo 1. pag. 458. seq. ubi de amictu Pontificali & Monachali, & propylæum ad Acta Sanctorum Maji pag. * 161. & * 208. sq. ubi de pallio & aliis Pontificalibus ornamentis, & in parallelipomenis p. 94. sq. Multa etiam de pallio Pontificali laudatus Saussæus libro de Mysticis Galliæ scriptoribus, Paris. 1639. 4. p. 188. - 279. Vestes Clericorum non semper pullas fuisse notant quoqve Benedictini ad S. Ambrosium Tomo 2. pag. 25. & Jo. Caspar Krause in diff. de colore sacro & speciatim vestitus Sacerdotalis. Witeberg. 1707. De collaribus tum fistulosis sive tubulatis tum planis qualibus passim utuntur sacri Ordinis Viri in Ecclesiis Protestantium, prodiit non ita pridem diatriba erudita Urbani Godfridi Siberi. Sneebergæ 1710. 4.

V. De Pileo cæterisque capitis teguminibus tam sacri ordinis hominum quam aliorum, liber *Anselmi Solerii* sive qvi sub hoc nomine latet *Theophili Raynaudi S. J.* seorsim prodiit Lugd. 1655. & Amstelod. 12. A. 1671. atq; recusus in T. XIII. operum Raynaudi, & Tomo VI. Thesauri antiquitatum Rom. Vide & Jo. Brodæum lib. 8. miscell. c. 17. Adr. Junium lib. 2. animadvers. c. 6. Gvil. Stuckium H. 28. - Antiqv. Convival. ubi de consuetudine caput aperiendi: Joh. Gvil. Bergeri diff. de ritu operiendi capitis in sacris, Witeb. 1703. & Eberh. Rudolphi Rothij de velamine capitis virili. Lipsium lib. de Amptitheatro cap. 19. sq. ubi observat Græcos & Romanos, uti & Gallos, Germanosqve veteres plerumqve caput non texisse nec pileo usus fuisse. De coronis, diademate, & aliis imperantium insignibus jam dixi supra cap. 14. De tiara *υπεβασια* & cidari Persica videndus V. C. Hadr. Relandus parte 2. diff. Miscell. qvi etiam de nidario capi-

capitis involucri differit p. 204. De pileo phrygio Sponius Miscell. pag. 130. & Nicasius ad numum Pantheum pag. 63.

De *inauribus* veterum singulari libro egit Casp. Bartholinus Amst. 1676. 12. quas respicit etiam Plinius aurium vulnera commemorans l. 12. sub initium. De *inauribus* Hebræorum singillatim Rev. Dassovius diff. A. 1696. ad titulum Celim de vasis §. 11. seq. De *annulis narium* disputat Tho. Bartholinus cap. 19. libro de morbis biblicis. Eiusdem Tho. Bartholini de *armillis* veterum libellus extat, Amst. 1676. 12. cui addendus Fortun. Schaccus lib. 3. myrothecii cap. 41. & Petronius Clarissimi Burmanni pag. 127. seq. De *Torquibus* quibus donati certaminum victores, videndi Ambrosius Tomo 2. pag. 268. Vegetius II. 27. Lipsius V. de militia Rom. p. 209. Atq; de hoc & alio torquium apud veteres usu Joh. Schefferi liber seorsim editus, Holmiæ 1656. 8. & Tomo XII. Grævii, & cum Jo. Nicolai notis Hamb. 1707. 8. Omnia tria uno versiculo complectitur Manihus libro V.

Parque caput ducti lapides, per colla, manusque.

De *personis* & *larris* eorumque apud veteres usu ac origine, præter Agesilai Mariscotti librum Romæ 1639. 8. & Tomo secundo Miscellaneorum Gaudenti Roberti, & Tom. 9. Thesauri Græviani impressum, vide Rigaltium ad Phædrum pag. 411. editionis Burmannianæ, & Baylii Lexicon in *Manducus*. De *tutulis*, *vittisque* & redimiculis asurgentibus ac turritis virginum foeminarumque (fontanges ab illustri foemina * quædam Galli appellant) agunt. Viri docti ad Juvenal. VI. 501. Henricus Altanus Comes Epistola ad Nic. Madrisium inserta Museo Minervæ Venetæ Tomo 2. pag. 97 -- 101. *supra* i *Cimieri moderni delle Donne*, Steph. Chamillardus S. I. In dissertatione sive Epistola XVI. de numismatibus (Gallice, Paris. 1711. 4.) ubi de diversis ornamentis capitis quibus Augustæ superbiunt in antiquis numismatibus; & Jo. Nicolai libro de nimbis antiquorum cap. ultimo. De *crinali acu* ejusque usu apud veteres videndi Joh. Wovveranus in notis ad Petronium, Salmastius ad Solinum & Bartholinus de *inauribus* veterum cap. 2. Crinale spicum de pectine intelligit Stephanus pag. 60. seq. ad Saxonem Grammaticum. Confer quæ de *pectinibus* veterum aureis & eburneis Ez. Spanhemius ad Callimachum

* Menagius in Originibus Gallicis, vocabulo *fontange*.

chum pag. 563. & de pulvere odorato vel aureo capillis injecto, unctio neq; capillorum ne pulvis decideret, D. Conradi Tiburtius Rango libro de capillamentis c. XI. Vide etiam de *τριχοβάπτης & τριχοπλάσης* Cangium ad Zonaram pag. 41.

VI. Ad capitis tegumenta & vestes quodammodo etiam pertinent coma & capilli, circa quorum curam, bene multi ritus moresque veterum à doctis notati sunt. Vide Hadr. Junium de Coma. Tomo IV. Lampadis artium Gruterianæ, Salmasium de Cæsarie virorum & mulierum coma Lugd. Bat. 1644. 8. Joh. Henningii Trichologiam &c. De capillamentis, adscititiis comis, & *εγκυβίου αλιενί καπίττι* ut Tertullianus appellat sive *προσθένους κόμας* præter dissertationes B. Valentini Friderici & D. Samuelis Schelvigii, & Paschalium de Coronis lib. 1. c. V. adiudatum D. Rangonis librum *ἑμακαεῖτις*, Magdeb. 1663. 12. Daumium ad fabulas Æsopi pag. 162. sq. Brissonium 2. de Regno Persarum pag. 321. qui Persas à Medis accepisse hoc observat ut *προσθένους κόμας* uterentur: Pricæum ad Apuleji Milesias pag. 671. Hemsterhusium ad Pollucem pag. 1358. Harum usus ut universos Martinus Schockius Exerc. 24. ita Clericos interdicit Andreas Saussæus in panoplia sacerdotali & Joh. Baptista Thiers in historia capillamentorum Gallice edita Paris. 1690. 12. & nuper A. 1712. 12. Germanice versa: Sed contra disputant Jacobus Revius in libertate Christiana circa usum capillitii defensa, & Jo. Baptista Pacichellus in libello de personis s. mascheris, capillamentis & chirothecis edito Neapoli 1693. 12. Vide etiam Observationes selectas Hallenses VIII. 2. De galericulis & capillamentis mulierum vide quæ viri docti ad Suetorium & novissime V. C. Otto Sperlingius in commentario ad numum Furie Sabinæ Tranquillinæ, conjugis Gordiani III. Amstel. 1687. 8. Apud Romanos pueri fere comati & cirrati, sed viri deposita cæsarie circumtonsi, decisis hinc inde capillis quos ab aure descendentes nunc vulgo nutriunt. Vide Octav. Ferrarii electa II. 13. ubi notat servos caput fuisse semirasos, manumissos rasos. De tonsura Nazæorum apud Hebræos præter interpretes S. Scripturæ & qui de Nazaræis ac Rechabitis scripsere Spencerus III. diff. 1. de legibus Hebræorum, cap. 6. p. 66. sq. & Rev. Dassovius diff. de coma Hebræorum licita & interdicta, Witeb. 1695. in qua docet idololatricam tonsionem fuisse, ni aures crinibus tectæ relinquerentur. De coma Prophetantium Salmasius laudato libro. De gradibus & annulis capillorum vide

notas ad Suetonii Neronem cap. 51. Genus tonsuræ, quo anteriores capilli radebantur ap. Græcos vetustissimos, ne quis hostis posset illos apprehendere, vocabatur *theseis*, vide Meursii Theseum cap. 2. De Ægyptiorum Sacerdotibus comam radentibus memorat Artemidorus l. 1. c. 23. De tonsura captivorum & lugentium vide notas ad Ovid. Fastorum v. 546. Hinc apud Propertium regio tonsa pro devicta ut notat Yvq Villiomasus f. Jos. Scaliger adversus Robert. Titium c. Vicissim præ luctu promissi capilli s. in longum demissi, ut notum est vel ex iis scriptoribus, qui de funeribus & luctu scripserunt. De more crinibus passis templa verrendi in supplicationibus agit Lipsius l. 2. Elector. c. 6. p. 681. seq. De dispositis, effusis vel adstrictis comis ad eundem Ez. Spanhemius in notis ad Callimachum p. 551. 660. seq. Cæsaries proprie de viris dicitur, coma de mulieribus, ut post Salmasium & alios annotavi ad Abdiam Babylonium. De comis & tonsura Sacerdotum Ethnicorum nonnulla disputat Saubertus libri de Sacrificiis cap. 10. Unde vero originem traxerit tonsura clericalis & monachorum, etiamnum in Ecclesia Græca & Latina recepta, video Scriptores doctissimos in diversa abire, alii enim à Judæis repetunt, ut Pontificii communiter, alii ab Ethnicorum Sacerdotibus ut Joh. Doughtejus in analectis ad V. T. pag. 477. alii à servis, de quorum ratione Pignorius & alii. Ita certe Claudius Sarravius pag. 104. Epistolarum editionis primæ. *Mibi, inquit, simile vero videtur morem istum à servis manasse; qui etiam nunc in tristemibus nostris raso capite conspiciuntur, nisi quod capillum paucillum eis in summa vertice relinquunt, vel ut Tertullianus de pallio, caleri, vertex solus immunis.* Utrum vero ab ipso Christo & Petro hic mos Ecclesie traditus fuerit, ut parum verisimiliter contendit Prosper Stellartius, cujus libri III. de coronis & tonsuris paganorum, Judæorum & Christianorum. Duaci 1625. 8. lucem viderunt, an à Simone Mago initium sumpserit, ut ab aliis affirmari in notis ad Abdiam à me observatum est, an Gregorio M. demum sedente in Ecclesiam fuerit invecata, quemadmodum contendit Salmasius, nimis forte recentem hanc tonsuram Clericalis & monachalis consuetudinem faciens, alio loco est expositum. Cæterum de universo hoc argumento videndus Casp. Zieglerus de tonsura clericorum, Salmasius in primatu Papæ & Epistola sive libro de coma ad Colvium, Gerhardus Joh. Vossius in Epistola ad Salmasium, quæ ejus libro de comâ subijcitur. Ed-
mun-

mundus Martene in ritibus Ecclesiæ, Mabillonius præfatione ad Tomum 3. Actorum ordinis Benedictini. De Tonsura pœnali, quæ v. g. sagæ & malefici nonnulli afficiuntur, agit Georg. Kittershusius lib. de jure sylorum cap. 10. cui addes Cotelerium Tomo. 2. monument. pag. 682. Cangium in *κρίματα* & Allatium de consensu Orient. & Occid. Ecclesiæ pag. 669. ubi observat hæreticis condemnatis barbam olim derasam. Plura ejusmodi occurrunt evolventi diss. G. Casp. Kirchmaieri, & *μακαρίων* de gloria & majestate barbæ. Jacob. Thomæ diff. de barba Lips. 1671. & Pierii Valeriani declamationem pro Sacerdotum barbæ, quæ intercedit decreto Pontificio Sacerdotes omnes barbam deponere jubenti, editam primam Romæ 1529. cum privilegio Clementis VII. & deinde hieroglyphicis ejus subjectam Francof. 1678. 4. Exempla eorum qui tonsuram pretio redemerunt collegit Balthas. Bonifacius lib. 1. historiæ ludicræ cap. 7. Equidem de barba non radenda ministris Ecclesiæ, diserte cautum legitur in constitutionibus quæ Apostolicæ vocantur lib. 1. c. 3. & apud Epiphanium hæresi 80. Romani veteres per 450. annos intonsi teste apud Plinium Varrone : Scipionis Africani tempore juvenes tondebantur, viri barbam ponebant sive *barbatoriam* ut loquitur Petronius pag. 363. edit. Clariss. Burmanni, *faciebant* & totam faciem rasitabant. Vide Octav. Ferrarium II. 12. elector. Apud Græcos mos radendi barbam, Alexandri M. demum ætate in vestitus ut ex Chrysippo notat Athenæus XIII. p. 565. De jurejurando per barbam vide Neocori Biblioth. novor. librorum A 1697. p. 496. Adversus Antiochenes Juliani barbam ridentes defendit se Imperator in Misopogone, qui etiamnum inter ejus scripta legitur. De pilorum evellendi sive pilandi more adhibitis resina aut volsella, ustriculisque, vide quæ viri docti ad Martialem, Juvenalem & Plinium 29. 1. Cerda ad Tertull. de pallio cap. 1. pag. 37. sq. De festo propter tonsuræ comæ primitias Diis ex voto consecratis Barthius ad Statium Tom. 1. p. 326. Cangius diss. 22. ad Joinvillam & glossar. Græc. in *κρίματα*.

Ad locum celebrem Epistolæ Pauli ad 1. Corinth. XI. 10. de *ἐξουσία*, quam mulier super capite habere jubetur propter Angelos, quam plurima disputata sunt ab Interpretibus, quorum nonnulli cum Jacobo Godofredo in singulari ad hunc locum diss. pro *ἐξουσία* legunt *ἐξουσία* & velamen interpretantur, alii pro Angelis legunt

ἀγγελίας vel *τῶς ἀγγέλους* ut vir doctus ad Hammondum. Alii angelos de juvenibus interpretantur, ut auctor Anglus libelli qui inscribitur Religio Bibliopolæ pag. 12. alii de emissariis gentium ut V. C. Christophorus Augustus Heumannus in dissertatione ad h. I. Isenaci A. 1709. edita. Sed malo assentiri Photio, qui Epistola ducentesima decima *ἐξουσίαν ἔχειν* exponit velamine veluti signo imperium agnoscere viri sub quo est mulier, & Angelos proprie accipit de Spiritibus DEI ministris in Ecclesia DEI presentibus, qui pridem etiam in Paradiso testes adstiterunt, cum mulier viri potestati subiceretur. Videri etiam possunt Andreas Saussæus de Mysticis Galliæ scriptoribus pag. 62, sq. 181. sq. D. Adamus Rechenberg in dissertationibus ad Hist. Eccles. spectantibus pag. 68. sq. & Jo. Gvil. Bergerus Professor Witebergensis dignissimus in erudita quam supra laudavi diss. de ritu capitis in sacris operiendi §. 51. sq.

VII. Non modo comam variis medicaminibus tinxerunt veteres, uti Plutarchus in amatorio pag. 771. memorat *Φάρμακον ἢ τὴν κόμην αἱ γυναῖκες ἐναλειφόμεναι ποῖσι χροσσοῦ καὶ πυρρίαν*. Sed etiam faciem coloribus variis & fuce infecerunt, partim ex more gentis partim ad luxum, Vide Davidis Theodosii Lehmanni Orbem pictum, sive diss. de gentibus pulchritudinem affectantibus per fucum & picturam, Witeb. 1711. & Gvil. Rondeletium de fucis Lugd. 1583. 8. Interpretes ad Esaiæ III. 16. Rob. Balforem ad Cleomedem pag. 260. seq. Jac. Grandii diss. de ἡρῆ στίβιο καλλυεῖν ejusque usu apud antiquos in re Cosmetica; Decad. 2. Artis naturæ curiosor. Anno 6. W. Ernesti Tenzelii dialogos menstruos Anni 1689. p. 497. sqq. Veteres quidem doctores Christiani luxuriosam illam ac meretriciam fucatoriam semper sunt detestati, ut patet è Clemente Alex. III. 3. pædagogici & Constitut. Apostol. l. 1. c. 3. & 8. Cypriano de habitu virginum, aliisque, De *Cosmetis & ornatricibus* viri docti ad Juvenalem & Taubmannus ad Mostellariam Plauti Act. 1. scen. 3. Ez. Spanhemius ad Callimach. p. 547. & Christianus Henricus Postellus in callida Junone p. 209. sq. De *Gymnasio textrino*, vestiariis, vestispicibus, procuratoribus gynæceorum vide Bergierium lib. IV. de Impèrii Romani viis cap. 23. T. 10. Græv. & Henninii notas ad Bergierium pag. 706. Matth. Zimmermanni Analecra pag. 59. sq. De *pressoriis & reconditoriis vestium*, Salmasium ad Tertull. de pallio & Valesium ad Ammianum lib. XXVIII. 4. p. 531. Tiraquellum de jure connubiali p. 73. Apud multas

gentes rari *sartores*, siquidem vestes pleraque à sororibus vel uxori-
bus aut filiabus conficiebantur. Vide interpretes ad Act. IX. 39.
Alexandrum ab Alexandro IV. 8. Tomo 1. pag. 958. sq. & ibi notam
Jo Merceri: Freinshemium ad Curtii II. 5. 20. tum Stephanium
pag. 72. ad Saxonem Grammatium. Alexander tamen Baudier
Romanus A. 1647. Italica lingua edidit diatribam de antiquitate &
nobilitate sartorum.

VIII. Operæ pretium est hoc loco etiam nonnulla de *annu-
is* quoque adjungere, quod argumentum præ cæteris illustravit *Joh.
Kirchmannus* Lubecæ suæ decus in libro singulari de annulis edito Lu-
bec. 1623. 8. Slesvici 1657. 8. cura filii ejus cognominis anno 14.
post auctoris fata, factum hunc postumum in lucem protrahentis.
Post hæc doctissimas Kirchmanni de annulis meditationes *Franciscum
Bernardinum Ferrarium* neque suas sæculo invidere velle scripsit *Joh.
Rhodius* in libro de acia pag. 63. sed hætenus quidem Ferrario pri-
dem defuncto nihil quod sciam hujus argumenti ab eo editum est,
quanquam *Octavii Ferrarii* præclaræ quædam de annulorum apud Ro-
manos usu observationes leguntur lib. 1. electorum cap. 21. Ferreis
utebantur plebeji homines, militesque manipulares & servi. Argen-
teis plebs, Aureis equites & Senatus. Vide *JCtos* ad Digest. 1.40. c.
20. *De jure aureorum annulorum*, Salmasius f. 170. ad Hist. August. Lipsius
elector. II. 8. *Joh. Mercerus* lib. 1. Opinion. cap. 8. *Bernartius* ad
III. 3. filv. Statii & Casp. Barth. Tomo 1. ad Statium p. 320. De luxu
in annulorum multitudine vide quæ viri docti ad Martial. XI. 60. &
Valesium ad Ammian. XXVIII. 4. pag. 531. seq. Cur manu sinistra
frequentius gestari soliti, plures causas comminiscitur *Mich. Pic-
cartus* Epistola ad Kirchmannum, post Gudianas pag. 255. De an-
nulis signatoriis antiquorum quibus etiam ad * cellas, arcas &
res alias quascunque obsignandas usi sunt; scripsit *Georg. Longus*, Me-
diolan. 1618. 8. & Lips. 1709. 8. *Kirchmannus* cap. 5. Lipsius ad
Tacitum II. Annalium, Laur. Zaccagnius V. C. in notis ad Acta
Archelai cum Manete pag. 441; qui pag. 27. observat cera vel cre-
ta sive luto ad obsignandum usos veteres fuisse. De cera notavit
etiam *Vossius* lib. 4. operis de idololatria cap. 91. Præcipue vero de
modo signandi Epistolas & Testamenta apud veteres, consulendus Sal-
masius

* Hinc Onirocritis amissio annuli significat rerum jacturam. Vide *Bullialdum* in notis ad
Historiam Ducæ pag. 262. & *Artemidorum* II. 5. V. 36.

maſus lib. de modo uſurarum & in ſpecimine confutationis animadverſionum Deſ. Heraldii. Vide & Novarinum lib. V. ſchediaſmatum cap. 29. & de annulo qvo ſons baptiſmi ſignatus, notas ad Optatum pag. 9. ſq. & 12. editionis Amſtelod. Annulli illi conſignatores etiam *ſigillaritii* dicuntur à Vopiſco in Aureliano c. 50. qvi cap. 42. aſſert dictum mimi cujuſdam, bonos Principes omnes in uno annulo poſſe perſcribi. De ſigillis, qvorum vice interdum virgulæ ſive aſſerculi à camicibus exeſi vel nodi nota uſurpata eſt, ut docet Seldenus ad marmora Oxoniens. pag. 43. & ſequenti, vide Allatium ad Antiquitates Hetruſcas pag. 39. ſq. Scaligerum cap. 11. elenchi trihæref. & Andream Mullerum ad Epistolam Moſis Mardeni pag. 21. ſq. Varia ſimulachra ſive ut ex Plinii X. 16. Epist. dicam *apoſpbragiſmata* qvibus annuli ordinati apud veteres fuerunt, ſive Deorum, de qvibus Rycqvius cap. 22. de Capitolio, ſive aliis qvibuscunqve ut in Syllæ & Pompeji annulo tria trophæa in ſculpta teſtatur Xiphilinus pag. 19. ſq. videri poſſunt *Fortanuiſ Licotus* de anulis antiquis, Utini 1645. 4. *Leonhardus Auguſtinus* de gemmis annulorum Franeqv. 1694. 4. cum Jac. Gronovii notis: *Abrah. Gorlai* dactyliotheſca cum præfat. *Ælii Everhardi Vorſtii* de origine annulorum & animadverſionibus ejuſdem Gronovii. Lugd. Bat. 1695. 4. Hic Gorlæus male bis vocatur Abraham Gorcus in Aringhi Roma ſubterranea VI. 50. pag. 383. ubi & ipſe de annulis varia non contemnenda collegit occasione annulorum in ſepulchris antiquis repertorum. Præclara etiam de annulis & ſigillis obſervavit Joh. Mabillonius lib. 2. de re diplomatica, cui jungendum D. Jo. Mich. Heineccii opus præclarum de veteribus Germanorum aliarumqve nationum ſigillis. Francof. 1709. fol. Vide & de anulis veterum, Matthiam Zimmermannum in florilegio, Jo. Conr. Dietericum in Antiquitatibus Bibliſcis V. T. ad Jerem. XXII. 24. pag. 628. ſq. Alexandrum ab Alex. II. 19. Theoph. Rayſtaudum Tomo 7. Opp. pag. 501. ſq. Joſephi Laurentii Polymathiam lib. 1. diſſ. XI. & Martini de Roa ſingularia Scripturæ parte 2. pag. 460. ſq. Georgii Thegen diſſ. de annulorum in Repub. uſu, Regiomont 1701. Dan. Gvil. Molleri de annulo Trinitario, Altdorff. 1701. De annulo Paſtorali D. Joh. Adami Schmidii diatriba Helmſtad. 1706. De annulo pronubo, diſſ. Petri Mulleri I Cti plus ſimplici vice edita. De annulis magicis agit Joh. Michaëli in notis ad Gaſſarelli curioſitates inauditas pag. 267 De annulis ex cortice ſurculi palmei, qvibus Judæi olim Alexandria ſe-

ditionem moturi velut tessera inter se usi sunt, memorat Socrates VII. 13. Hist. Multa etiam nec contemnenda de vario annulorum genere concessit Andreas Stubelius in notis ad Panegyricum dicatum solenni creationi Magistrorum Lips. 1686. 4. *Δακτυλιολογία* Ciceroni 4. Academ. qv. vocatur *annularius*. Duumvir Collegii annulariorum memoratur in Veteri inscriptione apud Begerum pag. 81. spicilegii Antiquitatis. Claudam brevem hanc scriptorum de annulis notitiam fabella Judaica, qua ajunt beatis singulis anteqvam paradysum ingrediantur decem annulos ab Angelo porrigi, quorum inscriptiones vide ubi lubebit apud Pocockium in Miscellaneis pag. 295. sq.

IX. De variis *togarum* generibus differit Turrigius T. 11. thesauri Graviani pag. 395. sq. cui addendus Hieronymi Bossi commentarius de toga Romana, Ticini editus 1614. 4. & recusus Amst. 1671. 12. Albertus Rubenius II. 8. de re vestiaria, ubi & iconismus statuae togatae Tomo 6. Gravii Octav. Ferrarius diss. de modo gestandi togam. De clavis vestium & mapparum, de *tunicis ποσειδαις* sive *augusticlaviiis* & *πλατυσημοις* sive *latiiclaviiis*, quarum illae duobus arctioribus segmentis purpureis per utrumque humerum ad infimam tunicae oram productis, haec latiore segmento uno per pectus ad imam tunicam descendente insignes erant, diligentissime & accuratissime agit idem Rubenius libro primo, cujus sententiam contra Ferrarium tuetur Gravius praefat. ad Tomum 6. thesauri. Vide etiam Petronium Burmanni pag. 126, & Bossii à me jam laudati librum de senatorum lato clavo (qui itidem purpureus erat ut triumphantium aureus) lucem vidit Ticini A. 1618. 4. De *trabea* sive breviori toga ex purpura & cocco, nec non de *chlamyde* Rubenius iterum videndus, à quo tamen quod ad formam chlamydis attinet, diversus ab illo illustris Cuperus in dissertatione subjecta Commentario de Apotheosi Homeri pag. 137. sq. De tunica picta saliarum auro distincta & purpura, Octavius Ferrarius II. 16. electorum, de illa accipiens auream spiram apud Juvenalem Sat. VIII. 207. De *vestibus literariis* sive quibus nomina intexta erant, ad eundem Josephus Maria Svaresius in diss. singulari de hoc argumento, edita Vasione 1652. 4. Albertus Rubenius lib. 1. de vestiaria cap. 10. Campegius Vitringa lib. 1. Observatt. sacr. p. 148. illustrans locum sacri Scriptoris Apocalypf. XIX. 16. & Steph.

le Moyne in Exercitatione ad Verba Jeremiæ XXIII. 6. pag. 101. seq. Luxum in veste picta variis figuris & imaginibus etiam Evangelicas historias referentibus reprehendit S. Asterius Tomo 1. auctarii novi Combesisiani pag. 4. sq. De vestibus *in ligulas incis* Cangius glossario in cultellare, qui etiam de *cyclade* & multis aliis vestimentorum generibus videndus, uti è veteribus Pollux lib. VII. & Isidorus lib. XIX. Originum. De simbriis sive cirris vestium ac mapparum Salmasius ad Spartiani Pertinacem cap. 8. & Petronius Clariss. Burmanni p. 127. Vestes bombycinas & lineas tam tenues ut corpus per illas pelluceret, *nebulas lineas & ventos textiles*, prisci scriptores rident ac perstringunt passim. Vide præter eundem Petronium pag. 274. Harduinum ad Plin. Tomo 1. pag. 680. & Tomo 2. pag. 515. & Rev. Olearium ad Philostratum pag. 8. De *palla* Deorum, elegantissimus Broekhusius ad Tibullum pag. 398. De *palliis* Philosophorum aliorumque Salmasius, Cerda, Pamelius & alii ad Tertulliani librum quo responderet criminantibus quod Christianus factus à *roga ad pallium* descenderit & hoc cum illa permutaverit. Viri docti ad Gellium & Laërtium, Valesius ad Socratem p. 85. & 90. sq. ubi de pallio Rhetorum, Cresollus III. 16. theatri Rhetorum, T. X. Gronov. & B. D. Hector Godfrid Masius diff. de pallio Pauli.

De nolarum usu in vestibus vide Cangii glossarium in *καστάνη*, W. Ernestum Tentzelium in supplemento Hist. Gothanæ, & Observationes Hallenses Germanice editas Tomo 1. pag. 413. seq. è quo more lux verbis cantici sacri Petri Dresdensis: *da die Schellen flingen in Regis euria*. De *substratis vestium* liber Jo. Nicolai, Giesse prodiit A. 1701. 12. cui adde Martium de Roa II. 7. sq. singularium Scripturæ, Barthium III. 12. Adærsar. Interpretes ad 2. Reg. IX. 13. Matth. XXI. 8.

X. *Periscelides* veterum exponit Antonius Bynæus libro I. de calceis Hebræorum cap. 8. De recenti ordine equitum illustrium aureæ periscelidis præter alios consulendus Jo. Christoph. Beckmannus in notitia sive Syntagmate dignitatum illustrium. De *Zonia* in quibus numos portabant & *Cingulis* Isidorus lib. 19. Origg. cap. 33. Zimmermannus pag. 818. florilegii, Interpretes Matth. X. 9. Apocalypf. I. 13. Albertus Voigtius Miscellan. Bibl. pag. 175. seq. Stuckius Antiquitat. Convival. II. 29. & viri docti ad Plautum, Gellium XV. 12. & Phædrum IV. 21. Meursius ad Astrampsychem pag. 149. Jamblichus cap. 27. vitæ Pythag. De *chirothecis* veterum Zimmer-

mannus in analectis pag. 55. seq. & Joh. Nicolai libro singulari de chirothecarum usu & abusu, Giesæ 1702. 12. De baculis veterum dicturum se promissit Casaubonus ad Theophrasti Characteres p. 191. ubi mentio baculorum Laconicorum, de quibus Meursius II. 17. Misc. Lacon. De crepidis veterum diatribam Ottonis Sperlingii Hafniæ 1699. editam, recudi curavit Clariss. Gronovius Tomo IX. Theauri Antiquitatum Græcarum. Vide etiam Svidam in περιβόλα & Vignolium Marvillium Tomo 1. Miscellan. pag. 209. De ocreis Lipsius lib. 3. de militia Romana cap. 7. & Arcerius ad Æliani tactica pag. 107. De Braccis Casaubonus ad Svetorii Augustum cap. 82. Pitiscus ad Svetonii Cæsarem 80. 83. 3. Clericus ad Exod. XXVII. 42. Vossius in Etymologico, Tiracvellus ad Alexandrum ab Alexandro lib. V. cap. 18. Jo. Braunius de vestitu Hebræorum lib. 2. cap. 1. Braccarum vero usum Hebræis, Græcis ac Romanis incognitum fuisse docet Octavius Ferrarius II. 2. electorum, ubi inter alia ostendit *subligacula* fuisse pannum quo pudenda velabant ephebi cum nudi in campo Martio exercebantur. Idem II 9. contra Vossium in Etymolog. ostendit *facinus majoris abollæ* nihil aliud esse nisi facinus Philosophi qui palliati incedebant, abollam enim esse pallium, ἀναβολή. De calceis Hebræorum duobus libris egit Antonius Bynæus, qui post primam editionem Anni 1684. 12. auctiores prodierunt Dordraci 1695. 4. Græcas enim & Latinas Antiquitates circa calceos illustrarunt Benedictus Balduinus, (sutoris filius nec sutoriæ ipse imperitus sed qui patrem in conficiendis calceis juvit) cujus calceus antiquus & mysticus lucem adspexit Parisiis 1615. 8. & Amstel. 1677. 12. cum Julii Nigrone libro de caliga sive calceamento militari veterum, Alber. Rubenii diatriba de calceo senatorio, & excerptis Salmasii de calceo ex ejus commentario ad Tertulliani de pallio librum. Novissime cum Observationibus suis librum Balduini & Nigrone recudendum curavit, cui majora res literaria debet Jo. Fredericus Nilant, Lugd. Bat. 1711. 12. Varia quoque calceorum genera commemorat Galenus IV. in Hippocr. περί αρθρων Tomo 5. pag. 644. Isidor. Hispalens lib. 19. Origg. cap. 34. Biscola Tomo 2. horarum subsec. lib. 17. c. 21. De paniceo sive mulleo calceo Voss. lib. 4. de idolatria cap. 5. & quæ viri docti ad hæc Vopisci cap. 49. Aureliano: *calceos mulleos & aereos & altos & bederacios viris omnibus tulit, mulieribus reliquit.* De Phacasia genere calceamenti Græcanici Lipsius ad Senecam lib. 7. de beneficiis c. 21. & ad

Basilol. 113. De lunatis calceis quibus fas uti patritiis, Barthius
 statium Tomo 1. pag. 450. Perfas altis calceis usos recte ex Stra-
 ne annotavit Zaccagnius ad Acta Archelai à se edita §. 12. ubi Ma-
 nichæus hæreticus dicitur usus calceamenti genere, quod
 solea appellari solent. De solea vide sis Sirmondum p. 189. sq. ad
 De iparteis sandaliis mentio apud Socratem VII. 36. Mo-
 quale genus calceamenti sit discas ex Junio de pi-
 & Thom. Munkeri mythographis Tomo 1. pag.
 ad Hyginum. De *excalcatione* D. Georgius Calixtus & alii
 Jo. Fabricius de CacoZelia Gentilium Tomo 2. diss.
 Zimmermannus in analectis pag. 65. seq. &
 in diss. de nudipedalibus veterum, quæ recula est
 Disputat. Philolog. Amstel. 8. Agit autem *capito I.*
 de nudipedalibus promiscuis in itinere vel alibi quæ defectu aut studio
 de nudipedalibus religiosis, de quibus videndi
 ad Exod. XXX. 18. & Bynæus de calceis Hebræo-
 cap. 7. & sq. *Capite III.* idem Sagittarius agit de nudipe-
 ac poenitentium & *Capite IV.* denique de nudi-
 levirorum, de quibus Talmudici tractatu *ערוך* de levira-
 Surenhusii pag. 1. & Interpretes ad Deut. XXV. 5. & li-
 Deut. IV. 7. De modo inducendi vel deponendi calceos, præ-
 ad Menfam, vide Gvil. Stuckium Antiquitatum Convivalium II.
 De primo homine nudo condito, de gentibus itidem qui-
 de Adamianis hæreticis nuditatem affectan-
 Philosophis Gymnosophistis &c. vide dissertationem Rev.
 Schmidii de nuditate hominum in triplici statu, integritatis,
 & post resurrectionem, Lips. 1706. Jo. Gotlieb Hardtii binas
 exercitationes ibid. 1684. & Pauli Henr. Tillemanni de eo
 circa nuditatem Jen. 1692. Dicuntur etiam quandoq;
 veste modo carent, ut notatum in Amplif. Cuperi
 & à Borremansio de poëtis & Prophetis p. 119.
 nuditatem in Rep. sua svadente Jo. Baptista Crispus
 philosophum excusat
 contra calumniatorem Platonis. De stolis bea-
 Samuelis Schelvvigii diatriba exstat in lucem edira

XI. De more scindendi vestes in luctu & indignatione vide interpretes ad Num. XIV. 6. Jos. VII. 6. Judic. XI. 35. Matth. XXI. 6. &c. Æschylum Persis v. 1065. Cerdam & alios ad Æneid. V. 683. XII. 602. Pullæ vestis usus in luctu Athenis jam Periclis tempore, ut docet Plutarchus de laude sui pag. 543. Carthaginieneses luctu publico nigris pannis mœnia Urbis suæ circumdabant teste Diodoro Sic. lib. XIX. Tom. 2. pag. 740. De Romanorum lugubri habitu, in mœrore publico præsertim, consulendus Henricus Noris ad Cenotaphia Pisana diss. 3. cap. 2. Nigris vestibus in luctu usi etiam Christiani vide Asterii homiliam 1. in Tomo 1. auctarii novi Combefis, pag. 92. licet improbante Cypriano, de quo Franciscus Pithœus in Pithœanis p. 5. De vestibus sepulchralibus B. Jo. Frid. Mayeri diss. Gryphisvald. 1706. Confer etiam scriptores de luctu, infra capite ultimo à me laudatos.

XII. De vestibus militaribus & armis pauca quædam subjungenda restant. Ac de *scutorum* quidem forma quæ Hebræis in usu fuit consulenda Theodori Dassovii disertatio ad titulum Celim §. 2. seq. Witeb. 1696. De gerro Scythico scuto præter græcos Lexicographos & interpretes Festi consule Scholia græca ad Lucianum Tomo 2. pag. 32. Gerræ Persarum etiam scuta è viminibus contexta ut notat Adr. Relandus parte 2. diss. Misc. pag. 186. De decumana, scuti majoris genere vide quæ viri docti ad Hirtium de bello Afr. cap. 29. & Festum. De *Parma clypeo, scuto, pelta, cetra*, (quæ Afrorum fuit) & *ancillis* aliisque scutorum generibus agunt Aldus Manutius in quæstis per Epistolam F. IV. lampadis artium Gruterianæ p. 304 sq. Frid. Taubmanus ad culicem Virgilii p. 106. Lipsius l. 3. de militia Romana c. 1. & 2. & in analectis ad idem opus: Petr. Petitus lib. de mazonibus cap. 25. & 26. ubi singillatim de pelta. Mat. Zimmermannus in analectis pag. 556. seq. Herm. Hugo lib. 2. de militia equestri cap. 4. Fortun. Schachus lib. 3. myrothecii cap. 19. seq. qui cap. 15. seq. fuse agit de Cerethæis & Pheletæis, quos milites & stipatores Regis Davidis à cetræ & peltis ita dictos contendit, quasi cetratos & peltatos dixeris. Confer D. Joh. Ben. Carpzovii & H. Opitii diss. de his Davidis satellitibus. De clypeis extat & diss. Jos. Wassii Angli, cui addendus Tobias Gutberletus libro de saliiis, cap. 12. seq. ubi de forma anciliorum quæ saltantes Martis Sacerdotes circumgestabant: Jo. Danielis Rami erudita diss. de Ancilibus Romanorum Hafn. 1706. Ez. Spanhemius pag. 167.

ad Callimachum, qui de clypeorum forma & appellatione, totoque eorum discrimine alibi accurate egisse se testatur. De Clypeorum aureorum usu idem Scacchus III. 22. Clypea votiva in templis suspensa &c. Salmaf. ad Trebellii Pollionem, Sponius pag. 152. sq. Misc. ubi exhibet & illustrat clypeum votivum Scipionis Africani & p. 254. plura depromit è numis. *Παρυτός τόξου θήκη*, pharetra sagittarum, sagma scuti, Sirmond, pag. 239. ad Sidon. Scuta ex plurimis sibi superimpositis laminis sive pellibus confecta observat Grævius p. 86. sq. in lectionibus ad Hesiodum. An tota ærea in usu fuerint disquirat Arcerius in notis ad Æliani Tactica p. 132. Insulam Cyprum scuto Gallico similem esse affirmat Hyginus fab. 276. Præcæteris vero omnibus de omni genere scutorum consulendus Henr. Speelmannus in Aspidologia. Lond. 1654. fol. cum Nicolai Uptoni libro de studio militari, & Jo. a Bado aureo tractatu de armis, notisq; Ed. Bissei. In clypeis imagines & insignia pingi mos antiquissimus, de quo Rigaltius ad paginam 17. Tertulliani. Clypeus cum inscripto voto apud G. Hiccesium diff. Epistolar. pag. 187. sq. De *galea*, *lorica* & aliis similibus eorumque insignibus agit Alexander ab Alexandro lib. 1. genial. dierum cap. 20. Lipsius lib. 3. de militia Romana cap. 1. & 5. & 6. De *loricis* textis Casaub. ad Sueton. Gallam cap. 19. & Joh. Clericus ad Exod. XXVIII. 32. De cultro venatorio, *spatha*, *machæra*, Rhodius pag. 45. ad Scribonium seq. & Burmannus pag. 179. ad Petron. ubi & clypeorum gladiatoriorum effigies. De *celis*, *bastis*, *gladiis*, *pilo* Gellius lib. 10. cap. 25. & ad eum locum Proustius aliiqve interpretes, Turnebus lib. 19. advers. cap. 32. Scaliger ad Varonem & Festum, Brodæus lib. 6. miscell. cap. 26. Lipsius lib. 3. & in analectis ad lib. 5. cap. 4. de militia Romana & in electis lib. 1. cap. 7. De *equis cataphractis* præter Lipsium lib. 3. cap. 7. de militia Romana, Hermannus Hugo lib. 2. de militia equestri cap. 3. De *levi* & *gravi* armatura idem Hugo lib. 2. cap. 4. De *arcus Scythici* figura, cujus ap. varios scriptores mentio, post Scaligerum & Valesium disputat Huetius in notis ad Manilium pag. 57. adde Scalig. ad Euseb. ubi de græcis literis & quidem de Simate, Valesium ad Amm. Marcellinum p. 315. & confer arcus figuram apud Ez. Spanhemium pag. 277. ad Callimachum, aliasqve apud Perizonium ad Ælianum pag. 736. *Sica* figuram inquirat Barthius in advers. pag. 2634. seq. & Lipsius ad lib. 3. cap. 3. de militia Romana, ubi de *pugione*. *Pili* formam ex Rubenio & Lambecio exhibet Grævius ad Flori 1. 18. apud

quem *dolabra* imaginem quoque habes ex columna Trajana, ad Flori IV, 10. Gladio accinctum ire per publicum non licebat nisi militibus, vide ad Svetonii Augusti cap. 26. & Petronium Burmanni pag. 407. De ritu arma in sacris gestandi vel deponendi, vide Calværi rituale T. 1. p. 691. & Rev. Ottonis Kegelii diss. de gladio deponendo ad baptismum Helmst. 1709. &c. De more arma gestandi vel deponendi inter epulas Gvil. Stuckius II. 29. 232. sq. & II. 34. p. 252. Antiquitat. Convivalium. De quinque modis jaculandi & arcum tenendi Valesius ad Ammiani XXV. 1. De usu tela veneno saturandi Freinshemius ad Curtii IX. 8. 20. & Raph. Fabrettus ad columnam Trajanam p. 13. De *castibus* quibus usi pugiles, Ald. Manutius in quæstis per Epistolam Tomo IV. lampadis Gruterianæ pag. 312. sq. & Stephanius ad Saxonem Grammaticum p. 84. sq. Sed de universa pugilum & gladiatorum armatura videndi Pet. Faber & Hieronymus Mercurialis in athleticis atque gymnasticis, & Lipsius in libris duobus sermonum saturnalium.

XIII. Varia acceptio vocabuli armorum movet me ut hoc loco etiam de insignibus & arte Heraldica non nihil subjungam. Atque antiquissimum quidem illum esse morem scuta insigni aliquo notandi, multis veterum locis clarissime patet. Ita Plutarchus in vita Alcibiadis, pag. 198. tanquam singulare notat eum in scuto suo habuisse *ἄδην ἐπίσημον τῶν πατρῶων, ἀλλ' ἔραται κεραυνοφόρον*. Idem in extremo libri de solertia animalium pag. 985. ex Stesichoro refert insigne scuti Ulyssis fuisse delphinum. Confer Cerdam & alios ad illa *Æneidos* VII. 657.

— — — *elypeoque insigne patrum*
Centum angues — — —

Tiraquellum de nobilitate pag. 65. sq. Stephanium ad Saxonem Grammaticum pag. 102. & Acta Sanctorum Junii T. 2. pag. 562. Atamen nondum constare affirmat Arnoldus Buchellius Epistola ad Petrum Scriverium, inter insignium Virorum Epistolas editas à V. C. Jan. Gvil. Meelio p. 128. ante annum à Christo nato millesimum hereditaria obtinuisse familiarum insignia, quorum originem Casanovanus in Originibus Gallicis * repetit à seculi decimi extremo, sive temporibus Hugonis Capeti Galliarum Regis, sub quo

* Vide illas in *Armes & Herault*.

feuda hereditaria esse cœperunt & expeditiones cruciatæ in Palæstinam suscipi, quod etiam probatur Stephano Baluzio in Historia Genealogica Principum Aruerniæ. Vide & Silvestrum de Petra Sancta S.I. de tesseriis gentilitiis Rom. 1638. fol. Inter Pontifices primum Bonifacium VIII. ** insignibus usum esse observatum est. Catalogum plerorumque omnium scriptorum qui de Arte Heraldica Latine, Gallice, Italice, Anglice scripserunt, Oxoniæ A. 1674. 4. vulgavit Agora quidam, cui etiam præter illos quos memorant Carolus Arndius in Bibl. Politico Heraldica Rostoch. 1705. 8. vulgata, multi ab illo præcipue tempore editi adjungi possunt, sed cum institutum meum alio me vocet, hic capiti præsentis finem impono.

CAPUT XIX.

De conviviis & re cibaria veterum.

Scriptores generales de hoc argumento 1. De modo accumbendi ad mensam vel assidendi. 2. De canaculis, mensis, lectis, poculis, patinis &c. 3. De tempore cibi capiendi. 4. De variis potus generibus. 5. De cibis omnis generis. 6. De abstinentia, frugalitate & luxu. 7. De variis ad mensam ritibus & de diribitoribus aliisque qui ad mensam operam suam conferebant. 8. sacra mensa & hospitii. 9.

I.

AD convivia veterum & universam rem cibariam rectius intelligendam faciunt in primis *Josephi Laurentii* collectanea convivalia, secundum ordinem literarum digesta lib. 6. Polymathiæ pag. 464. sq. *Guilelmi Stuckii* præstantissimum opus antiquitatum convivalium, quod Tiguri primum 1582. in fol. & novissime apud Batavos inter Stuckii opera Lugd. Bat. 1695. lucem adspexit. fol. *Andreas* quoque *Bacclius* non prætereundus in opere haud usque quaque obvio de vinis, cerevisiis ac conviviis antiquorum Rom. 1586. fol. libris VII. quorum primo agit de naturali vinorum historia, vinearum & vinorum cultu, cura, asservatione: li-

Bbbb 2

bro

** Menagiana Tomo 2. pag. 202.

bro 2. de vinorum facultatibus & differentiis : sortio, de usu & effectibus vinorum. *Libro quarto* de conviviis, quo inter alia pag. 196. explicat Virgilianam descriptionem convivii Didonis, quæ occurrit Lib. 1. *Æneidos* & pag. 202. sq. Homerum à Virgilio in descriptione convivii superatum esse contendit. Hic liber quartus longe auctior & in V. libros distributus postea separatim à Baccio editus est, & recusus Tomo IX. Antiquitatum Græcarum Gronovii. Cæterum universi illius quod primum dixi, operis Bacciani *liber V. & VI.* agit de vinis Italiæ, *liber VII.* denique de vinis extra Italiam, & p. 352. sq. de cerevisiis & aliis potibus factitiis. *Julii Casaris Bulegeri* libros IV. de conviviis qui primum prodire Lugd. 1627. 8. recusos invenies T. 12. Antiquitatt. Roman. Grævii, in quo etiam pag. 133. occurrunt *Eryci Puteani* reliquæ convivii præscii, qui libellus lucem prius adspexerat Mediolani 1594. 4. & in ejus Amœnitatibus primo loco legitur sub titulo genialium sermonum. Lovanii 1615. 8. His addendi Potterus IV. 16-20. Archæol. Tiraquellus ad Alex. ab Alex. V. 21. & Phil. Lud. Hannekenius de cura domestica Rom. pag. 71. sq. *Jani Cornarii* de conviviis veterum Græcorum ritibus, moribus, ac sermonibus, cum ejus libello de amoris præstantia, & de Platonis ac Xenophonis dissensione prodit Bas. 1548. 8. & à Gronovio deinde insertus T. 9. Antiquitatt. Græcarum, in quo etiam exstat *Josephus Laurentius* de prandio & cœna veterum, & *Hieron. Mercurialis* de potionibus & eduliis antiquorum. *Ladovici Nonii* vero Medici Antvverpiensis diæreticon post primam editionem Anni 1633. longe locupletius lucem adspexit Antverp. 1645. 4. & non indiligenter agit IV. libris de universa re cibaria antiquorum, merito hinc laudatum à Vignolio Marvillio in limine Tomi primi miscellaneorum literariorum & historicorum Gallice editorum. Ejusdem Nonii Ichthyophagia sive de piscium esu commentarius lucem vidit Antverp. 1616. 8. & Jo. Erici Ostermanni de Vett. Romanor. convivandi ritibus Witteb. 1645. *Johanni* quoque *Manelphi* cœna Romana sive Urbana victus ratio huc spectat edita Rom. 1650. & ex antiquis *Apicii Cæli* Latini scriptoris de opsoniis & condimentis sive arte coquinaria libri decem, & curiosissimum opus Naucratis Grammatici Græci *Athenai*, quod sub dipnosophicon nomine notum est, & Latine versum à Natali Comitè, melius longe etsi non usque quaque feliciter à Jacobo Dalechampio, denique eruditissimo H. Casauboni commentario illustratum. Ex hoc Arhe-

næo *Stephanus Niger* derivavit *Mufonium* suum sive opus de nimio vitæ luxu atqve nimia opsoniorum appetentia, Basil. 1532. 4. & Tomo VIII. thesauri Gronov. De sacris epulis peracto sacrificio fieri solitâ præter *Stuckium* videndus *Jac. Gutherius* IV. 23. de jure veteri Pontificio Tomo 5. Græv. & *Rudolphus Cudworthus* in libro edito Anglice de genuina notione S. Cœnæ Dominicæ. Lond. 1642. 4. & 1676. fol. *Spencerus* III. 1. de legibus Hebr. cap. 7. De conviviis in sacrorum religiosorum ac scholasticorum munerum susceptione; *Stuckius* lib. 1. cap. 18. Antiquitatum Convivalim: & cap. 20. ubi de epulis inauguralibus Magistratuum Principumqve. De victu & conviviis veterum Germanorum videndus *Philippus Cluverius* Germaniæ Antiquæ lib. 1. cap. 17. pag. 121. sq. De veterum Hebræorum cibis & conviviis *Leydeckerus* XII. 7. de Rep. Hebr.

II. Apud vetustissimas gentes & antiquissimis temporibus non minus sedendi mos ad mensam obtinuit, quam accumbendi. Vide Interpretes ad *Genes.* XLIII, 33. 1. *Samuel.* XX. 25. *Grótium* ad *Matth.* XXVI. 20. & ad 1. *Corinth.* VIII. 10. *Henricum Hammondum* ad *Matth.* IIX. 11. *Stuckium* II. 34. antiqu. Convival. *Bonifacium* in *Historia ludicra* lib. 7. cap. 26. B. *Sebast. Schmidium* de Paschate p. 98. sq. p. 221, 237, 238, 242. & 409. *Sviceri thesaurum & Cangium* in ἀκὺβτον & ἀκκὺβίζεν. Propriam observationem in *Herculis* sacris notat *Macrobius* III. 6. *Saturnal.* epulari sedentes. De statione in agno Paschali edendo præter Interpretes ad *Exod.* XII. 11. & *Matth.* XXVI. 20. videndus *Franciscus Burmannus* Parte II. Exerc. p. 383. sq. Non semper tamen illam obtinuisse, sed accubitus quoque deinceps tanquam signum securæ libertatis, post *Josue* tempora adhibitum esse, multi sentiunt: confer *Scaligerum* de emendar. temporum pag. 570. edit. ultimæ. Apud antiquissimos Græcos, ut ex *Homero* constat, non accumbebant in tricliniis, sed in δίφροις, θρόνοις, κλισμαῖς sive sellis ad mensam insidebant, ut notavit *Ez. Spanhemius* ad *Juliani Cæsares* pag. 11. & 300. & ad *Callimachum* pag. 229. seq. Apud Romanos militibus in usu fuit stantibus cibum capere. Vide *Valesium* ad *Ammianum Marcellinum* XXV. 4. pag. 423. edit. *Parisiensis* in Fol. Cæteri teste *Varrone*, *Servio*, *Isidoro*, primum assederunt mensæ, postea devicta Græcia accubuerunt, luxuriæ ita magis litantes. Adde *Octavii Rubei* memorias *Brixianas* Italice editas pag. 10. seq. edit. secundæ A. 1693. 4. & *Josephum Laurentium* lib. 1. *Polymathix* diff. 8. Exstat & erudita Rev. *Theodori Dassovii* diff. de

accubitu veterum Hebræorum ad agnum Paschalem Witteb. 1698. 4. Cæterum de modo & ordine accumbendi apud Veteres, de forma mensarum & trium lectorum, unde *triclinio* nomen, introductivè in eorum locum Stibadii, quod in modum *Sigmatæ* femirotundi excurrerat, videndus Salmasius ad Solinum pag. 1255. (886. edit. Ultrajectinæ) & ad Historiam Augustam Tomo 1. pag. 832. seq. Imagines veteres apud Lambecium lib. 2. pag. 1009. lib. 3. comment. de Bibliotheca Vindobonensi post pag. 10. & lib. 4. pag. 309. seq. & Dan. Nesselium in epitome Lambecii Parte I. pag. 88. Hier. Mercurialem in arte Gymnastica lib. 1. cap. 11. Pet. Aringhum Romæ subterraneæ IV. 14. VI. 27. Tomo 2. pag. 36. & 113. Sirmondum Tomo 4. Opp. pag. 665. Vitruvium Jo. Laëtii ad VI. 5. fol. 110. seq. Ciacconium de triclinio, & Fulvium Ursinum in appendice ad Ciacconium: Rom. 1588. 8. & Amst. 1689. 12. Pignorium lib. de servis pag. 194. & 156.; Balduinum de calceo pag. 260. Nigronum de caliga pag. 81. vide etiam Colomessii observationes sacras ad Johann. XIII. 23. Baccium de vinis p. 146. sq. Octavium Ferrarium II. 4. electorum, ubi Jacobi Sirmondi sententiam notis ad Sidonium expositam expendit. Ephemerides Gallicas Parisienses anni 1694. p. 588. Svidam in *σκιμαλίω*, Weitzium ad Copam pag. 31.

III. Triclinium, cœnaculum, diætam (sive Zætam, ut alii vocant) describunt jam laudati Ciacconius & F. Ursinus, itemque Hieronymus Mercurialis, quibus addes Joh. Bapt. Casalium de tricliniis, conviviis, hospitalitate & tesseris, (de quibus * etiam præclare scripsit Jacobus Philippus Thomasinus) Josephi item Laurentii collectanea de conviviis, hospitalitate, tesseris, & strenis, quæ ex ejus Polymathia, ut Casalii ex ipsius opere de ritibus veterum excerpta leguntur in Tomo 9. Antiquitatum Græcarum Gronovii. De mensis, lecticis, lectis, & poculis veterum post Stuckium Antiqu. Conviv. II. 16. sq. & 34. quatuor diss. egit Vir Clariss. Theodorus Janssonius ab Almelooveen, quæ prodierunt Harderovici A. 1701. 4. De lectis & lecticis Johannes Allsorphius quas sub Ameloveenio defenditaverat dissertationes in libri modum auctas edidit Amst. 1704. 12. De mensis conferenda sunt quæ præclare notat Octavius Ferrarius II. 9. & maxime 17. electorum, qui cap. 18. agit etiam de repositoriis cibo:

* Vide supra cap. XVII. 4.

ciborum apud veteres usitatis. De lectis idem cap. 26. ubi de capite aselli coronato posito in fronte lectorum triclinarium. De lecticis etiam nonnulla Scacchus III. Myrothec. c. 28. sq. De lectis, sellis curulibus, cathedris sedilibusq; veterum *ῥόνοις, κλισμοῖς, διφροῖς* Athenæus V. pag. 192. Lipsius electis lib. 1. cap. 17. & 19. Valerius Chimentellius opere de honore bifellii, quod ex edit. Bononiensi A. 1666. 4. recusum exstat Tomo VII. thesauri Græviani. Idem Chimentellus Johannis Baptistæ Donii ineditam de scabellis diatriben commemorat, de quibus agit etiam Aldus Manutius T. 4. lampadis artium Gruterianæ pag. 300. quemadmodum de lectulis cœnatoriis eorumque stragulis ac culcitis Baccius in opere de vinis pag. 137. seq. & Sigonius ad Livium 39. 6. Casauboni affectus de veterum lectis & stragula veste commentarius lucem nunquam vidit, in quo auctor doctissimus testatur se pluribus egisse de *χαμενία & σκληροκοιτία*, notis ad Capitolini Antoninum Tomo 1. pag. 293. De mensis delphicis, monopodiis, abacisque ex quibus vina ministrabantur, vide quæ notant viri docti ad Alexandrum ab Alex. lib. 1. cap. 19. De mensa Solis (offense Saffel) apud Æthiopes, ad quam accedere cuilibet fas erat & epulari, Herodotus III. 18. & G. Nicolaus Kriegk in singulari diss. Jenæ 1703. De Ahasveri Regis Persarum pretiosis lectis stragulisque agunt interpretes ad Esther. I. 6. Quod autem eodem loco pavementum smaragdino & Pario lapide stratum fuisse legitur, hinc Musivorum Operum Originem è Persia repetit Johannes Ciampinus in Parte I. veterum monumentorum cap. 10. De more in rosis five pulvillis rosa fartis cubandi J. F. Gronovius ad Senecam de vita beata cap. XI. De vasis cibariis, vinariis, poculis, Pancirollus I. 58. seq. Var. lect. De cornuum usu pro poculis Josephi Lanzani diss. inserta Museo Minervæ Venetæ Tomo 2. pag. 385. seq. ubi de more pocula præbendi.

IV. Perfas semel tantum per diem, idque sub cœnæ tempus cibum capere solitos, docet Stanleius ad Æschylum pag. 767. quanquam Ammiano teste XXIII. ult. pag. 383. ed. Paris. *Perse*, (de longe juniore ætate loquitur) *quando volunt, cibum capiunt, venter illis solarium est.* Sauromatas tertio quoque die cibum capientes memorat Plinius Hist. naturalis lib. 7. cap. 2. Gellius IX. 4. Græci uno die sæpius comedebant & Romani quoque, vide Nonii diciticon p. 13. seq.

seq. ubi morem illum frequentius modico cibo utendi longe salubriorem esse contendit quam si quis semel graviore cibo sese ingurgitet. Romani antiquissimi fere semel de die cibum sumserunt , ut ostendit Joh. Rualdus ad Plutarch. pag. 139. sed postea & ipsi sapius una die cibo usi sunt, Confer Octavium Ferrarium II. 23. electorum, Mercurialem IV, 17. Var. lect. & II. 21. Stuckium lib. 1. cap. 11. seq. & Joseph. Laurentium c. 19. Polymathia libro 4. Hinc nomina jentaculum , prandium , merenda , cœna , comessatio. Vide Vossii etymolog. in his vocibus: Job, Bonam p. 454. Operum Baccium lib. 4. pag. 130. sq. & è veteribus Plutarchum lib. 8. symposiacon cap. 6; Intempestiva convivia sunt ultra tempus vel in noctem protracta , ut idem Ferrarius loco laudato docet. De antecœnio priscis usitato propomateqve sive promulside Laurentius lib. 1. Polymathia diff. 7. de prandio diff. 8. Impomenta veteribus , Festo teste , dicta quæ post cœnam mensis imponebantur. In Italia & Sicilia bis per diem cibo impleri solitos homines Platonis testimonio constat Epist. 7. ad Dionis amicos, qui mos etiam apud Judæos & plurimas alias gentes obtinuit, ita tamen ut apud Hebræos, Græcos & Romanos legitimum ac præcipuum esset cibi tempus *cœna*.

V. *Dapes* proprie dicebantur Deorum, *epula* vero hominum, ut docet Georgius Henr. Ursinus in observatt. Philologicis cap. 6. Vulgatus quoque mos fuit Diis in cœna libare , de quo Baccius pag. 192. De Vinis ejusque usu & abusu Adriani Turnebi liber recusatus existat ad calcem libri Meibomiani de cerevisiis , & T. 9. Antiquitatt. Græc. Gronovii. Præter Baccium, Noniumque & alios medicos hoc argumentum tractantes, in præsentem tantum notabo Vina antiqua Consulium nominibus ad scriptis commendata, ut notat Barthius T. 1. ad Statium pag. 398. Vinum etiam fumaris superpositum fumoque reconditum , ut ita exsiccatum & cruditatibus liberatum , firmiter fiet & per plures annos integrum permaneret , quod fumosum falernum dicitur Tibullo lib. 2. elegia 1. Meminit etiam Horatius , ad quem conferes ubi lubebit Lambinum Tomo 1. pag. 242. & Tomo 2. pag. 184. ubi de uvis fumo duratis, Baccium lib. 1. de naturali vinorum historia cap. 16. Crenium lib. 10. animadvers. p. 58. sq. Mercurialem in Variis lect. qui & alia de vinorum usu apud veteres , eorum refrigeratione, percolatione &c. præclara. anne-

annotavit , & lib. 1. cap. 15. agit de Pithœgiis sive vinaliis festis. Videndus etiam Remb. Dodonæus in Historia vitis viniqve., & de saccatis vinis Rhodius ad Scribonium p. 196. sq. Vini adulti sive spiritus vini repertor Raimundus Lullus. *Siceram* Hebræo sermone vocant *μεθυσμα* quodcunq; sive potionem quæ inebriare potest, ut notat Methodius apud Photium Cod. 2. 37. licet Andreas Schottus Isidorum, Helychium, Zonaramqve secutus, verba: *μετὰ τὸν οἶνον τὸν ἐξ ἀμπέλων* ambigue vertit: *Sicera est quicquid extra vinum è vice expressum inebriat.* Sane Hieronymus Epist. 2. docet ea voce comprehendi omnem potionem quæ inebriare potest, itaqve non tantum hydromeli, Oenomeli, cerevisiarum omne genus, vinum expressum ex aliarum arborum fructibus, pomorum, pirorum & palmarum, * sed & vinum expressum ex uvis, licet hoc exceptum velit Meibomius lib. de cerevisia cap. 3. & veteres quidam hoc facere videantur. Adde Grodangi regulam Canonicorum à Luca Dacherio Tomo 1. spicilegii editam cap. 62. Interpretes ad Levit. X. 19. Luc. 1. 15. Abrah. Scultetum lib. 1. exercitationum Evangelicarum cap. 16. Menagii Orig. Gallicas in *cidro*. Leydeckeri de Rep. Hebr. T. 1. p. 677. Struckium III. 9. Antiqu. Conviv. De *dodra* notæ ad Aufonii Epigr. 85. & 86. De *celia* Boxhornius Epist. p. 292. sq. Adrianus Junius II. 12. animadvers. Lindebrog. ad Ammian. 26. 8. pag. 63. seq. *μελίπνο* potus è quercu. Plutarch. Coriolano f. 214. *Coffia* Gregorii Tur. *Decoffa* Neronis Vide Cerdam p. 427. Adversar. S. De cerevisia usu & unde ita dicta, quæ Egyptiorum Zythus, *סרת* in Mishna Tomo 2. p. 142. Hispanorum *celia* sive *ceria*, aliis *curmi*, *cedrelea*, *brythum*, *biera*, *hala* (hodie Sæcis Oely) *Sabaja* (Panmoniorum vide Valef. ad Ammian. 26. 8.) *camum*, *sidra* &c. Vide Adrianum Junium historiae Batavae cap. 15. Vossium de vitiis sermonis latini p. 7. & in Etymologico, Christoph. Colerum c. 10. Parergon, Martin. Schoockium & Baccium de cerevisiis antiquorum supra jam laudatum, Remberti Doonæi Epistolas, frugum historiae subjunctas! Antvverp. 1552. 8. Jo. Henr. Meibomii hibrum de cerevisiis potibusqve & ebriaminibus extra vinum aliis editum Helmst. 1666. 1671. 1688. 4. Lindembrogii & Cangii glossaria in *cerevisia*. Menagii origines Gallicas, in vocabulo *biera* & *carvoise*: Georg. Casp. Kirchmaieri diss. de Vett. Celtarum *Celia*.

Cccc

Oelia

* Secundum Theophilum Antiochenum initio allegor. in Lucam, proprie *sicera* est *saccus dactyli*. Confer Clariss. Relandum parte 2. diss. Miscell. pag. 301.

Oelia & Zytho. Witeb. 1695. De calidæ potu veteribus frequentato & in deliciis habito videbis Lipsium in electis lib. 1. cap. 4. Freinsheimii libellum singularem de hoc argumento Argentorat. 1636. 8. & T. IX. Gronov. & Octavium Ferrarium I. 12. elector. seq. ubi refellit Mercurialem qui L. 8. Variar. veteres calida usos negaverat. Agit ibidem Mercurialis de more veterum vina & aquam refrigerandi, & cap. 7. de vino per mustum vel lixivium vel tortivum recentato. & II. 13. de condituris vinorum. adde Stuckium III. 6. sq. Antiqu. Convival. & Vincentium Butium de potu calido frigido & temperato, Rom. 1635. & Tomo XII. Græv.

VI. De variis panium generibus agit Henricus Nicolai tractatu de pane, Dantisçi 1651. 4. Josephus Qvercetanus in Diætetico Polyhistorico, Jo. Sigismundus Elsholtius in Diætetico, Germanice edito Berolin. 1682. 4. pag. 94. seq. Bonifacius lib. 9. historiae ludicræ cap. 5. sq. Joachimus Strupp in Sitopotiamatechnica sive de modo panem & porum ex variis rebus præparandi Francof. 1574. 4. Georg Gotlieb Pitschmannus in libro Germanice edito Lipsiæ 1700. 8. de simila sive farina similiari, quæ in Silesiæ loco quodam è terra enata fuerat, pag. 23. sq. 69. seq. & 103. De panis cinericio & modo eum præparandi Bochartus Tomo 1. hieroz. p. 326. sq. De pane biscocto Henelius cap. 45. otii Uratislav. & Barthius 35. 19. Adversariorum. De quadra panis sive more panes quadrifida decussatos incisione coqvendi ut hodieqve fit in durioribus panibus rotundis apud Svecos, vide Weitzium ad Moretum pag. 93. sq. Panis subcinericii prunis & cineribus cooperti & crucibus signati ita ut per quadras quatuorpartiti viderentur, meminit Gregorius M. lib. 1. Dialog. cap. 11. Artopta sive artocopus apud Juvenalem Sat. 5. panis nomen est non servi. Vide Octav. Ferrarium II. 10. elect. De ritu panem frangendi Grotius ad Actor. XXVII. 35. De pistoribus * & panariis Wovverius ad Minutium Felicem pag. 19. Bartholinus de medicis poetis pag. 56. sq. Pignorius in libro de servis & Raph. Fabretus ad columnam Trajanam. *Marsipanes* à Marco Apicio dicti ut notat Bonifacius lib. 9. cap. 5. historiae ludicræ. *Literis Marzapanis* respondere i. e. claris ac perspicuis verbis tanquam literis uncialibus quales ad bellaria sunt ex saccharo & polenta. Papebroch p. * 41. II. Propylæi

* Recentem usum & rationes artis pistoriæ nostræ etate, quam diligentissime exposuit auctor libri Nozimbergæ A. 1713. 8. editi, sub titulo Alexii Sinceri nobilissimi dei Deder.

pylzi ad Acta Sanctor. Maji. *Morum* genus edulii è caseo lacte & herbis olentibus quo rustici olim utebantur, describitur singulari carmine Septimii Sereni, quod inter Catalecta Virgilii legitur, & à Scaligero, Lindebrogio & Weitzio illustratum est. *Maccaroni*, simile prope modum genus cibi est è caseo, butyro, farina compaginata efformatum, & Athenzo jam memoratum, de quo Menagius in Orig. Gallicis, ubi notat Maccarones Gallicos optime sapere, Italicos esse insipidissimos, unde apud eos homines rudes & insipidos vocant maccarones, quemadmodum etiam versus ludicri ac rudes ad risum movendum elaborati vocantur mactaronici, de quibus Naudæus in dialogo, cui titulus Mascurat, & qui id genus scribendi improbat Vavassor in libro eleganti de ludicra dictione. De *Oglia poderida* (vulgo olopaderie) agit Baccius pag. 165. de vinis. Bellaria saccharo condita Itali nominant *confetti* atque inde Græci quoque recentiores *μαρτίνα*, & *μαρτίνο*, ut docet Cangius in glossario. De *paccimatio*, quod mazæ genus est, idem Cangius in glossario utroque. De *butyro* exstat singularis tractatus Martini Schoockii A. 1664. 12. cui addes Barthium LIII. 14. Adversariorum. Idem Schoockius libellum de *casei overfatione* subjecit. *Calypsones* (Mandeltorten) ab inventrice Calypsone sic dicti, cujus mentio apud Homerum in Odyssea. De *fascinatum* variis generibus adendum Gesnerus in opere de animalibus quadrupedis pag. 1031. De *buccellato* Henelius cap. 45. Offi Uratislaviensis. De Creophagia sive *carnis* esu etiam ante diluvium licito, contra Grotium ad Genes. IV. 3. & Curcellæum de esu sanguinis inter Christianos, disputat Heideggerus in libertate Christianorum à lege cibaria veterum de sanguine & suffocato, & singulari diss. Jo. Andreas Danzius Jen. 1709. De carne porcina Judæis prohibita Grotius ad Matth. VIII. 31. Similiter illis multorum aliorum animalium carne vesci interdictum, sed apud alias gentes nihil tale, itaque carnes etiam caninæ, asininæ, camelinæ usum pro cibo obtinuisse notat Mercurialis Var. lect. II. 5. Abstinencia à piscibus antiquitus religiosior multis visa, non Ægyptiis modo sed etiam aliis. Vide Vossium IV. 23. & 51. de Idololatria. *Olim vesci piscibus*, inquit Erasmus libro VI. Apophthegmatum, *pro deliciis habebatur, dicebanturque Ophophagi. Nunc carnes magna est sanctimoniam.* De Harengis seu Harencibus num antiquis noti in cibum, disquirat Martinus Schoockius singulari de illis diatriba. De cibus militaribus Romanorum alio-

aliorumque Simon Majolus in Colloquiis Canicularibus pag. 549 seq. 714. edit. in fol. Panes *Φαινικες* sive ex palmis ꝛ& carnes suspensas, in vini face compositas, sed & sale conditas aliaque usus, obsidionis tempore recondere suadet Philo I^{mo} V. poliorticon pag. 86. De salis usu apud veteres, Jo. Langius II. 32. Epist. medicinal. nam Aegyptios quidem illo abstinuisse testatur Plutarchus VIII. 8. sympos. De panis & salis usu in foederibus Stuckius lib. 1. c. 30. De symbolis seu erano & collatione in conviviis idem I. 34. & Casaubonus ad Theophrasti characteres.

VII. Convivorum ne an convivarum gratias agere debeant, extat elegans disceptatio Poggii Florentini. De structoribus, scissidribus, carptoribus, diribitoribus, infertoribus, chironomis vide quae Viri docti ad Juvenal. V. 121. Petronium Clariss. Burmanni p. 153. sq. Pignorius de servis, Popma de operis servorum, Stuckius Antiquit. Convival. III. 3. De parasitis idem II. 4. De anagnostis ad mensam, sermonibus, lectionibus convivalibus, gryphis & quaestionibus proponi inter pocula, & consultationibus suscipi solitis idem Stuckius III. 27. 18. 19. Exempla eruditorum convivorum & veteribus nobis dant Plato, Xenophon, Plutarchus in quaestionibus Symposiacis, Athenaeus in Dipnosophistis, Macrobius in libris Saturnalium quibus multis Plutarchum expressit. De pueris ministrantibus ad mensam, erudita dissertatio inserta est Memoriis Trevoltinis A. 1709. mensis Novembri pag. 1921. seq.

VIII. De luxu Graecorum Stephanus Niger jam supra mihi memoratus, Tomo VIII. Gronov. De Romanorum luxu in mensa & vestibus Lipsius IV. 9. de magnitudine Romana, Jo. Meursii Liber Lugd. Bat. 1605. 4. & auctior Hafniae 1631. 4. & T. VIII. Grav. Georgius Hackevill erudito opere Anglice edito Lond. 1635. f. cui titulus: Apologia pro potentia providentiaque DEI. Hic libro IV. agit de Romanorum gulositate, pag. 407. - 439. uti de luxu in aedificiis ac supellectile pag. 441. - 461. in ornatu & vestibus pag. 461. seq. Pluribus etiam eodem libro persequitur Romanorum crudelitatem, p. 371. sq. avaritiam p. 397. arrogantiam p. 480. adulationem p. 477. & ingrati animi vitium p. 483. Nec tantum saporum odorumque, sed colorum etiam varietate & mistura delicias olim in cibis captasse helluones, norat S. Nilus narratione 3. p. 31. sq. edit. Possini. Ari pulvere conspersas dapes observas Stephanus ad Saxonem Grammatici-

maticum p. 70. seq. E fistulis & fonticulis imber, veluti quidam odoratus unguenti, & vini sparsum de quo Josephi Lanzoni, Medici Ferrarientis Epistola circa l'uso antico delle fontane nelli conviti & nei Teatri, Tomo 8. Musci Minervæ Venetæ pag. 86. seq. Confer quæ de unguentorum usu in cibus & convivii Stuckius III. 15. Antiquitat. Convivarium, & de Gallorum luxu Sirmondus Tomo 1. Opp. pag. 843. Extant tamen etiam exempla frugalitatis antiquæ, de quibus Valerius Max. II. 5. 5. & Alexander ab Alex. genialium dierum III. 11.

IX. De benedictione & precibus ad mensam Jac. Gretserus lib. 1. de benedictionibus cap. 13. qui cap. 14. morem propinandi & bibendi in salutem atque sanitatem alterius nihil aliud esse ait quam benedictionem ejusmodi, petitionemque benedictionis cujus etiam meminit Nazianzenus Orat. III. pag. 85. *ψυχροφόρον κύλικι χριστὸν ἐκρεπῆν μὲ τῆς σφραγίδος, ἀνε βλαψαντας, ad aquæ poculum sublatum in altum oculis Christum addito crucis signo appellare.* Ut mos invaluerit bibenti acclamandi *Ζηστας, vivas*, S. Nilus lib. 2. Epist. 311. inde ait accidisse, quod multi merum intemperantius bibentes mortem subito oppetierint. Confer de illo more Frid. Fornerium l. 3. de temulentia & ebrietate c. 16. Stuckium III. 10. sq. & 13. sq. Ferrarium VII. 13. de acclamationibus veterum, Ritterhusum sacrar. lectionum IV. 6. & Petitum de Nepenthe Homericæ, &c. De sacro jure mensæ atque hospitii apud veteres vide Stephanium ad Saxonem Grammaticum p. 41. 101. seq. Jo. Schilteri *Ἐμακαρίτε* diss. & Rev. D. Jo. Francisci Buddei Theologiam Moralem pag. 704.

CAPUT XX.

De Nuptiis, Puerperio, Natalitiis, Familiis & Nominibus.

Qui de nuptiarum ritibus univèrsè scripserunt. 1. De dote, 2. sponsalibus, benedictione, proclamatione. 3. Num potestati Ecclesiastica apud Christianos subiectum sit matrimonium. 4. de variis ritibus nuptialibus. 5. de gradibus prohibitis. 6. divoritiis. 7. Abstinentia conjugum. 8. Cælibatu 9. Secundis nuptiis. 10. Polygamia. 11. Natalitiis, Puerperio, nupti-

eribus &c. 12. De cura virginum & adolescentium. 13. De Genealogiis & familiis. 14. Genera cognationis & adoptio, 15. Nomen Hebraeorum, 16. Græcorum, 17. Romanorum &c. 18.

L.

DE sponsalibus, nuptiis ac divortiis Hebræorum præ cæteris diligenter & accurate egit *Job. Seldenus* libro V. de jure Nat. & in uxore Hebraica & *Job. Buxtorfus* in exercit. de sponsalibus & divortiis Hebræorum. Spectant & huc Tractatus Talmudicus *Kiduschin* de sponsalibus, Tomo 3. pag. 359. *Cesubob* sive de dote litterisqve matrimonialibus Tomo 3. *Surenhusianæ* edit. p. 56. & alii quidam Codices eodem volumine comprehensi. De Chuppa Hebræorum, sub qua sponsus cum sponsa solenni ritu à sacerdote Hebræo jungitur, videndæ D. *Joh. Benedicti Carpzovii* disputationes Academiæ pag. 411. sq. qui exinde putat illustrari illud *איוראית* apud S. Lucam I. 35. Græcas & Romanas Antiquitates nuptiales breviter alphabetico ordine complexus est *Josephus Laurentius* lib. 6. Polymath. pag. 481. seq. Ejusdem libellus de sponsalibus & nuptiis antiquorum, qui Tomo VIII. Antiquit. Græcarum Gronov. exstat, petitus est ex ejusdem polymathicæ lib. 3. Synopsi 8. quemadmodum *Jo. Bapt. Casalii* de ritu nuptiarum ac de jure connubiali veterum, quæ in eodem volumine occurrit, decerpta est ex ejusdem Casalii opere de ritibus veterum. De Græcorum nuptiis agit *Potterus* IV. 11. Archæol. De Romanorum B. Phil. Lud. *Hannekenius* diss. 1. de cura domestica Romanorum. *Barnaba Briffonii* liber eruditus de ritibus nuptiarum recusus est in Tomo VIII. Grævii. Præterea idem argumentum tractarunt *Anson*, & *Franciscus Hottomannus*, & *Alberticus Gentilis*; præcipue *Andreas Tiraquellus* in opere de jure connubiali, & qui in Tomo IX. Oceani Juris sive tractatus tractatus exstant, in quo etiam Briffonius jam laudatus, quibus addes *Antonium Gvibertum Costanum*, cujus librum de sponsalibus, matrimoniis & dotibus refert *Clariss. Struvius* in Bibl. Antiqua Tomo 1. pag. 126. *Alexandrum ab Alexandro* lib. 2. Genial dierum cap. 5. *Bonifacium* lib. 1. hist. ludicræ cap. 63. *Casalium* de urbis Romæ splendore p. 293.

Casali

* *Briffonii* de veteri ritu connubiorum, *Antonii Hottomanni* de veteri nuptiarum ritu, & *Francisci Hottomanni* de sponsalibus, de ritu nuptiarum & Matrimoniorum & de spuris ac legitimatione, junctim edita Lugd. Bat. 1641. 12.

Caspar quoque *Sagittarius* in libro postumo de excerptis adornandis testatur se post Brissonium & alios viros doctos messe ipsa majus spicilegium de ritibus veterum nuptialibus collegisse, quod num lucem visurum sit dicere nequeo. Prolixe etiam de ritibus nuptialibus omnis generis & gentium variarum disputat Caspar Calvoer libro primo ritualis ecclesiastici, De Nuptiis veterum Christianorum liber *Joach. Hildebrandi* lucem vidit Helmstad. 1656. 1661. 1702. 4. De sponsalibus nuptiisque Imperatorum, Regum, Principum, earumque variis solennibus videnda Francisci Modii Pandectae triumphales T. 1. lib. 5.

II. De *dote*, dotalibus, paraphernis, receptitiis, sive *morgenatica* ut recentiores vocarunt, vide Josiam Mercerum ad Aristzneti Epistolas pag. 214. Alciatum lib. 1. Parergon. cap. 2. Perizonium in Triade diss. pag. 113. seq. Frid. Spanhemium in historia Jobi cap. 15. Justum Fontanini in Vindiciis Antiquorum diplomatum pag. 254. Cerdam cap. 131. Adversar. Langbanium in notis ad Longinum pag. 35. Allatum de Georgiis pag. 374. Cotelerium Tomo 3. monumentorum Ecclesiae Graecae pag. 657. *Ανακαλυψις* Diodoro Sic. V. pag. 286. *ἀνακαλυψις* Scholiasti Euripidis Oreste vers. 294. De *ἐπιγείοις* sive donis quae *ἀνακαλυψις* data, tertium à nuptiis dic, Ez. Spanhemius pag. 180. ad Callimachum. Apud Hebræos quidem uxori dotem afferebat maritus, vide interpretes ad Genes. XXIX. 19. & XXXIV. 12. quod etiam apud veteres Germanos obtinuisse Tacitus auctor est, confer Bernegger. qv. 93. ad Tacitum. Aliæ gentes ut Japones hodieque, ne imperiosas uxores nanciscerentur, similiter à dote abstinerunt, ut notat Mottanus Vayerus Tomo 13. Opp. pag. 274. Singulare est quod Herodotus narrat quandam veluti sœninarum auctionem quotannis factam esse apud Babylonios, ita ut ex formosarum pretio deformes dotarentur, vide lib. 1. cap. 196. & similia apud Melam lib. 2. cap. 2. Ælianum lib. 4. c. 1. Var. Hist. Berneggerum ad Justin. XVIII. 8. 4. Freinshem. ad Florum. III. 9. 12. Lacones nuptias contracturi cum virginibus in obscura quadam domo includebantur, & quam quisque cepisset, indotatam abducebat. Confer Meursium Misc. Lacon. lib. 2. cap. 3. Adyrmachidæ Libyæ populi virginis nupturas Regi suo exhibebant si vellet ea usuro. Herodot. IV. 168.

III. De *sponsalibus* apud Græcos, eorumque cerimoniis, tum *aranymphis* & *domiducis* J. Philippus Pfeifferus in Antiquit. Græcis

tis pag. 615. seq. De confarreatione apud Romanos præter Brissolinum, consules Lipsium ad Taciti IV, Annal. 16. Indorum *γαμικὸν χρῆσμα* memorat Philostratus III. 1. De usu & coëmptione, Boethius ad Topica Ciceronis l. 2. p. 779. jus connubii id. p. 783. Apud Christianos semper nuptias præcessit Hierologia sive *benedictio Sacerdotalis*, ut docet Tob. Pfannerus lib. 2. Observat. Ecclesiasticarum c. 7. Adeoq; Tertullianus de pudicitia c. 4. testatur occultas conjunctiones & non prius apud Ecclesiam professas, juxta mœchiam & fornicationem periclitari. Apud Hebræos pariter & alias gentes ejusmodi solennis ac sacra confarreatio in usû fuit. Confer Tertullianum ll. 9. ad uxorem, Benedictinos ad Ambrosium Tomo 2. pag. 844. Grotium ad Matth. XXV. 1. Henr. Christ. Hochmanni tractatum de hoc argumento, qui recensetur in Novellis Reipub. Literariæ A. 1686. p. 775. prodiitq; Aldorfi 1685. 4. Petri Mulleri Jcti & D. Samuelis Schelvigii de antiquitate & B. Christ. Kortholti de necessitate consecrationis nuptialis, Kil. 1690. Gretserum de benedictionibus lib. 2. cap. 43. Joh. Dougthejum in analectis sacris ad Malachiam II. 14. Etiam sponsis apud Græcos mos sacra facere atqve *ἑὴν ὑπεύχασα* ut loquitur Plutarchus in narrationibus amatoriis pag. 772. Confer qvæ de sacris ante nuptias fieri solitis Potterus Archæolog. Græc. pag. 609. sq. & Jo. Boivinus p. 785. ad Niceph. Gregoram, ubi habes *ἑὴν τὴν ἀπακλυπτίαν*. De proxenetis (*Steywettern*) eorumqve præmiis vide qvæ viri docti ad Digesta lib. 50. tit. 14. de proxenetis. Ritus *proclamationis* ante nuptias recentior est, & qvandoqve propter certas causas omittitur, qvæ de re vide B. Joh. Mullerum in defensione Lutheri defensi cap. 6. & D. Luderum Menkenium in exercitatione de omiſſa proclamatione Sacerdotali, edita Lipsiæ A. 1703. Communiter primum receptus hic mos in Occidente videtur post Concilium Lateranense undecimum (A. C. 1215.) cujus capite 51. * Innocentius III. statuit, ut cum matrimonia fuerint contrahenda in Ecclesiis, per presbyteros id publice proponatur, competenti termino præfinito, ut intra illum qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ipsi presbyteri nihilominus investigent utrum aliquod impedimentum obsistat: cumq; interea apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus expresse inter-

* Allegatur in decretalibus lib. IV. tit. 3. cap. 3. de clandestinis desponsat. Malequidam citant Concilium Lateranense A. 1039.

terdicatur, donec quod fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis. De validitate conjugii per benedictionem Sacerdotis depositi consummati, disquirat D. Christianus Thomasius singulari diss. edita Lips. 1689.

IV. Legibus civilibus, non potestati Ecclesiasticæ subiacere matrimonium contendit & ex antiquitate confirmare conatur Marcus Antonius de Dominis lib. 5. de Republ. Eccl. cap. 11. & Joh. Lauenojus in libro qui inscribitur regia in matrimonium potestas, sive de jure secularium Principum Christianorum in sanctiendis impedimentis matrimonium dirimentibus, Paris. 1675. impugnatu à Dominico Galeſio in tractatu cui titulus: Ecclesiastica in matrimonium potestas. Læjonus amicis suis sæpe testatus est librum illum se scripsisse invitum & contra animi sententiam jussu superiorum, ut refert Ancillonius in Miscell. criticis T. 2. pag. 330. Galeſio tamen opposuit librum, qui inscribitur: Contentorum in Galeſii Ecclesiastica in matrimonium potestate errorum index, Paris. 1677. 4. Mediam sententiam defendit Jo. Gerbasius Theologus Sorbonicus in tractatu irenico Gallice edito de potestate Ecclesiæ & Principum in impedimenta matrimonii, cum præxi impedimentorum, hodieq; valentium, ibid. 1690. 4.

V. De muneribus, quibus donati sunt recens nupti sive æogami, vide Hesychium & Apostolii proverb. *ἱράνια* & Jo. Philippi Pfeifferi antiquitates Græcas pag. 633. Ædem publicam nuptiis celebrandis destinatam Græci vocabant trinymphon sive nymphæum, quæ vox occurrit etiam apud Malalam in chronico pag. 314. De Epithalamiis, hymenæis, thalassione, versibus fescenninis, vide quæ viri docti ad Catullum & Jani Gvilelmii Verisimilia II. 39. Brissonium de formulis lib. VIII. p. 719. sq. Pfeifferi Antiquitates Græcas p. 633, 639. Theodorum Prodromum in amarantho pag. 458. Apud Romanos & alias gentes sponsæ obnuptæ, iisque prælatæ faces. Vide Petronium Clariss. Burmanni pag. 87. 88. & Benedictinorum notas ad S. Ambrosium Tomo 2. pag. 844. De coronis nuptialibus, singularis liber Maderi exstat, & idem argumentum attigit Paschalius in opere erudito de coronis, Rittershusius l. 2. sacrarum Lectionum c. 9. De annulo pronubo præter Kirchmannum & alios qui de annulis scripserunt, singulari diss. legit Petrus Mullerus. Vide & antiquitates Græcas

Pfeifferi pag. 625. sq. De oblationibus, five muneribus nuptialibus quorum jam memini, poculo vitreo vino pleno ejusque contractione & similibus ritibus vide B. Joh. Faes in mantissa ad Dougthejum de calicibus eucharisticis pag. 13. sq. De paranymphis Grotius ad Matth. IX. 15., ubi etiam de domiductione sponsæ ad maritum. De more spargendi nuces Servius & Cerda ad Virgil, Eclog. VIII. 30. De conviviis nuptialibus, plura apud Stuckium videri possunt lib. 1. cap. 24. seq. in antiquitatibus convivalibus, in presenti suffecerit notasse, quod apud Græcos & Latinos scriptores vocabulum nuptiæ & γάμος pro convivio nuptiali ponitur. Vide quæ viri docti notant ad Matth. XXII. 2. Menag. ad Laërtium p. 42. Cockerti indicem ad Terentium in vocabulo nuptiæ. Exstat quoque brevis Gabr. Marquardi dissert. de cœna nuptiali Lipsiæ edita. De tædis quæ solebant neogamis præferri, differit & Delrio in Comment. ad Senecam Tragic. pag. 14. sq. & Tristartus in numis Imperator. Tomo 2. pag. 653. De Deo domiduco & aliis diis nuptialibus ad eundem Franciscus Pompey in pantheo & Dempsterus ad Rosinum p. 385, 395. De fescenninis carminibus Menagius in Origg. Gallicis vocabulo *chivari* Dacrius ad Festum & Horatii lib. 2. Epist. 1. Talassii nomen unde originem duxerit tradit præter Livium lib. 1. cap. 9. & Plutarchum in Romulo, idem Plutarchus in vita Pompeji pag. 620. sq. & in quæstionibus Romanis.

VI. Gradus prohibitos lege divina exponunt Interpretes ad Levitici XVIII. Joh. Seldenus de jure Naturæ lib. V. & in uxore Hebraica lib. 1. prioribus sex capitibus, B. Jo. Gerhardus & alii Theologi Loco de Conjugio, Jo. Bartholdus Niemeierus Theologus Helmst. in dissertationibus de consanguinitatis & affinitatis gradibus Helmst. 1699. 4. Theod. Beza de repudiis & divortis Tomo 2. Opp. pag. 66. seq. Jacob. Perizonius in diatriba de constitutione divina super ducenda defuncti fratris uxore, Deuteron. XXV. 5. Quod præceptum affirmativum derogare negativo, Levitici XVIII. 16. & XX. 21. affirmant Judæi apud Seldenum pag. 62. & 66. uxoris Hebraicæ. Vide & interpretes Matth. XXII. 25. Utrum fas sit Christiano fratrem vel uxoris suæ defunctæ sororem ducere * superiore &

* Improbatur nuptiæ illæ Can. XIX. Apulcol. Ancyræ, XXV. Can. II. Neocæsar. Vide etiam Zonaram ad Can. LXXXVIII. S. Basilii, in Synodico Magno Bevergii pag. 154. seq.

& nostro seculo variis scriptis disceptatum fuit. Negativam sententiam defendunt præter alios complures B. Egid. Strauchius in tractatu Germanicè edito: daß Gottes Befehl du solt deines Weibes Schwester nicht nehmen/ noch feste stehe Witteb. 1699. D. Mich. Havemannus, Superintendens Bremensis in defensione responsi Mosis contra matrimonium cum defunctæ Uxoris sorore, opposita cæcutientibus Judæis & novaturientibus Jesuitis, Giessæ 1664. 4. Antonius à Mara sive Elias Schneckassius, Jctus, Hamburgi 1697. mense Majo denatus, in diss. de conjugio jure naturæ & lege divina prohibito privigni cum privigna, duorum fratrum cum duabus sororibus, patris & filii cum matre & filia: inter vitricum & viduam privignæ, inter viduam defunctæ privignæ Rostoch, 1693. 4. Robertus Wackefeld in *Cosser*, sive fragmento codicis Wackefeldi, in quo probatur conjugium cum fratria illicitum esse Lond. 1527. 4. & novissime D. Frid. Ernestus Ketnerus, Superintendens Quedlinburgensis, in scriptis adversus D. Jo. Melchior. Gœzium, Antistitem Halberstadiensem editis, & B. Tho. Ittigius in Historia Synodi Pictaviensis pag. 52. sq. Contra vero licitum esse cum sorore uxoris defunctæ conjugium tuentur Theologus Helmstadiensis Dan. Hoffmannus, Christophorus Joh. Bucholtzius, Jctus Rintelensis, Wagenfeilius, in libro A. 1705. Germanicè edito ad calcem voluminis de ratione legendi scripta Judæorum Germanica, Hebraico caractere exarata, & alii, novissime D. Gœzius modo memoratus in libro cui titulus *Die annoch ungefränctte Ehre der Ehe mit der verstorbenen Frauen Schwester/* qui & aliorum testimonia adduxit. His adde, quod A. 1681. Dux Oetingensis Albertus Ernestus uxoris suæ defunctæ sororem Eberhardinam Catharinam, Ducem Würtembergicam in matrimonium sibi juncturus, hoc nomine Variorum Theologorum & Jctorum consilia requisivit, quæ videri possunt in libro, cui titulus: *Hochangelegene und biß hieher vielfältig bestrittene Gewissens-Frage* Francof. 1682. 4. Notum quoque est quod Carolus Blount, Anglus, qui primores duos libros Philostrati de vita Apollonii Anglicè cum notis edidit, itemque alia nonnulla, alienum à Christiana religione animum spirantia, idem A. 1693. seipsum interfecit, quod viduam à fratre suo relictam ducere prohibitus fuisset, quod legitimum esse matrimonium probare conatus est in libro postumo, *Oracles of Reason* pag. 135. seq. Conf. Bælii Lexicon in voce Apollonius, Tomo 1.

p. 313. edit. primæ. Hisq; adde quæ pro ejusmodi conjugio Grotius L. 2. de J. B. & P. t. 5. §. 14. qvî tantum Epistola 326. & 327. profitetur à Principe posse illud matrimonium ut quælibet alium contractum prohiberi. De Conjugio Jacobi binas sorores ducentis agit B. Doctor Jo. Frid. Mayerus in diff. inaugurali Lipsiæ edita 1674. in cujus præfatione tangit Caini & Abelis matrimonium cum sororibus suis initum. De conjugio Abrahami cum sorore semi-germanâ præter Interpretes ad Genesios XX. 12. ad Seldenum de jure naturæ p. 564., Baylii Lexicon in *SARA*. Videturq; hoc loco annotandum, quod Soloni quoque Atheniensibus permisit ducere sororem ex patre, non sororem uterinam. Adde Muretum lib. 1 §. Var. Lectionum cap. 5. Gebhardum ad Corn. Nepotem in vita Cimonis. Contra Lycurgus permittit sorore *μωυασειν* prohibuit sororem ex patre, ut notat Philo Judæus lib. de legibus special. ad præceptum VI. p. 602. Alioqvi communibus Græcorum Legibus, fratrum & sororum germanarum conjugium vetitum esse constat vel ex Artemidori lib. 5. c. 24. quibus accedit Plato, octavo de Legibus. Similiter Macedonibus non permissum cum sorore conjugium probat Henr. Noris in Epochis Syro-Macedonum. pag. 135. seq. Persis contra sororum connubium, uti matrum quoque fuisse legitimum, plurimorum testimonio constat, vide Menagium ad Diog. Laert. pag. 6. Freinsheim. ad Curtii VII. 2. sect. 19. Rittershusium ad Isidorum Pelusiotam lib. 1. Epist. 464. De Egyptiis idem Freinsheimius ad Taciti lib. 2. Annal. cap. 3. Witsius in *Aegyptiacis* pag. 98. seq. Valesius in excerpta Peiresciana pag. 12 seq. De Atheniensibus, quod apud illos quoque legitimum cum sorore connubium fuerit, res nota vel ex Nepotis præfatione. Conf. Paul. Voëtium in notis ad Herodianum pag. 71. seq. Desiderium Heraldum lib. 1. Adversar. cap. 14 qui & ipse noat apud Athenienses, ut paulo ante observabam, permissum fuisse conjugium cum sororibus consanguineis sive ex uno Patre susceptis, non uterinis nec germanis: apud eodem tamen pupillæ & matri pupillorum nubere tutori aut ejus filio non licebat, neque matri cum tutore ejusve filio habitare. Conf. lib. 2. cap. 10. Sam. Petitem ad Leges Atticas pag. 447. seq. & Menagium ad Laert pag. 33. Hodieque Barbaros in Ludoviciana austriores narrat Hennepinus ternas quandoque sorores simul matrimonio sibi jungere, tranquillius sibi matrimonium ea ratione spondentes.

es. Prætereo quod in fabulis Saturnus Opem sororem, Jupiter Juno-
rem sororem duxisse perhibetur, & quæ de Britannis Cæsar. lib. 5. c. 14.
Matrimonium porro cum uxoris sorore vel fratre mariti, etiam inter
Christianos non inauditum fuit, vide quæ de Honorio Imperatore duas
filias Stiliconis ducente Pet. Baylius in Lexico, & quæ de Julio secun-
do, Arthuri & Henr. VIII. fratrum conjugium cum Catharina
Ferdinandi Hispan. Regis filia dispensante Bossuetus Tomo 1. varia-
tionis Ecclesiarum protestantium pag. 321. Sed & indultu Pontifi-
cis factum est ut Ferdinandus Siciliae Rex Johannam Patris sui soror-
em, Joh. Casimirus Rex Poloniae duas interjecto tempore sorores
& Rex Portugalliae Petrus, frater tunc adhuc superstitis uxorem du-
xerit: Emanueli itidem Portugalliae Regi concessum ut duas succe-
dente tempore sorores, aliis permittente Papa Martino V. vel Calixto
III. ut germanam sororem in uxorem acciperent, jam à multis animad-
versum. Cæterum quæquam gentes plurimæ in connubiis etiam con-
sanguineorum apertè incestus admittere non dubitarunt, ut pluribus
exemplis demonstrant Tiraquellus ad Leg. 7. contubialem, & ad
Alexandrum ab Alexandro L. I. Dier Genial. c. 24. Non omnes tamen
neque in omnibus ita fuerunt à sensu hujus rei alieni, ut non & ipsi
incestuosas atq; exleges nuptias condemnarent. Sic Cicero pro Cluen-
tio in matrimonium generi cum socru invehitur his verbis To. III.
Edit. Græviae p. 98. *Nubis genero (socrus, nullis auspiciis, nullis auctoribus,
fanestis ominibus. O mulieris scelus incredibile & præter hanc unam in omni
visâ inauditum.* Quin multi persuasi erant etiam bruta animantia
ab incestu ejusmodi sororum v. g. matrum, filiarum, &c. abhorrerent.
Sic notum illud Senecæ Tragicæ

*Fera quoque ipsa Veneris evitant nefas,
Generis que leges inscius servat pudor.*

Adde quæ de camelis Ælianus l. 6. historiæ animalium è. ulti-
mo. de equis Hieron. Rorarius de ratione brutis competente p. 72.
de aliis animantibus Bonifacius l. 1. Historiæ Ludicæ c. 4. Quæquam
sublestæ fidei esse videntur, quæ de animantibus hisce scriptores non
nulli tradiderunt In Insula Ceylon, & ap. Siamenses incestum solis esse
licitum Regibus tradunt itineraria. Apud Tschinenses in omnibus re-
ligiosissimè observatur ne quis uxorem omnino sibi ducat cognomi-

nem, tametsi nulla sanguinis inter utrumque intercedat necessitudo. Tschinensium porro cognomina haut paulo pauciora sunt quam apud nostrates, neque enim mille numerantur, nemini v. licet novam aliquod cognomen effingere, sed ex iis quæ antiquo usu recepta sunt, unum habeat oportet, & quidem illud à majoribus, patrum non matrum serie deductum, nisi forte quis in alienam fuerit familiam cooptatus. Affinitatis & consanguinitatis gradus in diverso cognomine nihil attendunt, atque ita proles suas connubio jungunt cum maternis propinquis in quolibet fere gradu. Vide Nicol. Trigautium de regno Sinico p. 188. sq. De Ecclesiæ Latinæ sanctione matrimonium cum compatre sive patrino & susceptore baptismali vetitum judicante ex institutione Papæ Theodoti, atque duos tantum concedente, diversi sexus susceptores, ne matrimonia impediatur, jam supra notare me, cum de Baptismo agerem, memini. Arborem consanguinitatis sive delineationem graduum videre licet in Juris Consultorum libris passim, expositam libro 38. Digestor. Græcam vero cognationum & affinitatum delineationem ex codice MS. vulgavit Nesselius in Catalogo Bibliothecæ Vindobonensis Parte V. pag. 52. & ex eo Tenzelius in dialogis vernaculis mensuris A. 95. pag. 66.

VII. De divortiiis apud Hebræos consulendi sunt Commentarii ad cap. XXIV. Deuteronii. Talmudici in Tr. Gittin T. 3. p. 322. seqq. edit. Surenhusianæ, Seldenus libr. 3. uxoris Hebræicæ, Thomas Pius de divortiiis Judæorum Lond. 1603. 4. Grotius & alii ad Matth. V. 31. Joh. Buxtorfius in libro de sponsalibus & divortiiis Hebræorum jam supra à me laudato. Formulam Judaicam libelli repudii, quam præter Matthæum memorat Josephus l. 4. cap. 8. sect. 23. & libro XV. 11. in Græco (cap. 9. in Latino) exhibent Sam. Petitus cap. 22. Var. Lectionum, Fesselitus l. 2. adversar. c. 1. Seldenus l. 3. uxoris Hebræicæ cap. 24. Buxtorfius in Synagoga Judaica p. 644. Scriptus vero fuit in hanc sententiam, ut extulit etiam Grotius loco laudato: *Mea sponte nullius coactu te uxorem habentis meam dimittere à me, deserere ac repudiare decrevi, jamque adeo te dimitto, desero, ac repudio, atque à me esicio, ut tuæ sis potestatis, tuoque arbitrari ac libitum quolibet discedas, neque à quisquam ullo tempore prohibeas, atque ita dimissa esto, ut cuius viro tibi nubere liceat. Confer Clariss. Surenhusii præf. ad T. 3. Misnæ **** 2. b. qui formulam renunciationis sponsaliorum exhibet T. 3. p. 227. è Wagen-*

genſilio ad Sotam. Cum vero prius maritis tantum integrum eſſet uxores dimittere ob gravioreſ cauſas (quãquam ob leviffimas id factum ſape, indignatur Malachias cap. 2, v. 16.) ab eo tempore venit ut etiam uxores poſſent divertere à maritis, iisqve libellum repudii mittere. Conſer Interpretes ad Marci X, 12. Johannis IV, 18, I, ad Corinth. VII, 27. Prima autem fuit Salome, quæ diſcedere à marito ſuo auſa eſt, ut notat Joſephus p. 225. edit. Lipſienſ. deinde ejus exemplum plures ſunt infecutæ, ut Herodias, de qua idem Joſephus pag. 266. Thecla, de qua Epiphanius Tomo I, p. 1048. & Baſilius ſeſeuciensis in vita Theclæ. Conſ. Seldenum in uxore Hebræa, pag. 401, 410. & 315. ſeq. Valebatqve libellus repudii, uxoris manu ſcriptus, nodo teſtium ſubſcriptio a eſſet. Conſer Miſhnam Surenhuſianam l. 4. p. 331. Apud Athenienſes uxor divortii tabulas ad Archonem deferre ipſa tenebatur, quæ divertere à viro vellet, quemadmodum Hipparchia Alcibiadis uxor factura inducitur ap. Plutarchum. Conſer Meurſii Themidem Atticam l. 2. cap. 19. Sam. Petium ad Leges Atticas p. 459. Scaligerum ad Eusebium p. 173. ſq. & Potteri Archæolog. IV. 12. Apud Romanos divortium inauditum fuit per annos implus quingentos ab U. C. primuſqve repudium uxori miſit Spurius Carvilius, ut teſtantur Plutarchus in vita Numæ & quaſtione Romana 13, Valerius Max. l. 2. cap. 1. ſect. 4. Gellius IV, 3. quibus adde Tertullianum cap. 6. apoſogetici & in libro de monogamia, qui fere ſæcetos annos ſine divortio exactos fuiſſe ſcribit. Ab eo tempore uſqve adeo frequens fuit uxores dimittere, ut Seneca dixerit, Multres quasdam ac nobiles fœminas non Conſulum numero ſed maiorum, annos ſuos computare & exire matrimonii cauſa, nubere repudii. Equidem Romulus teſte in ejus vita Plutarcho prohiberat ut uxor virum repudiaret. Conſer Senecam lib. III, cap. 16. de Beneficiis & IV. 27. Sed crebro etiam apud Romanos uxores à viris iis divertiffie teſtatur Juvenalis VI. 20.

— — — *Sic fiunt otto mariti,*

Quinque per autumnos,

iqve Martialis VI. 7.

— — — *toties qua nubit, adultera lege off,*

Offendor macha ſimpliciore minus.

Vide

Vide & si placet Asterii homiliam Tomo 1. Auctarii novi Bibl. Patrum Combesiani pag. 82. Charondas quoque apud Thugios lege sanciverat ut uxori licitum esset conjugis in locum quemvis alium in matrimonium adsciscere, priore repudiato: ita quidem, ut marito quoque liceret uxori nuncium remittere. Accidit igitur ut quodam tempore uxor aetate integra proVectiorem maritum defereret, qui ut mos erat gutture laqueo inserto mutationem legis svasit in eam sententiam, ne hoc alia ratione fieri concederent, nisi ut uxor nec juniorem duceret maritum, nec juniore uxori nubere maritus, quam prior fuerat, populi que suffragio mutationis hujus svasio comprobata est, ut refert Diodorus Siculus lib. XI. pag. 421. Formulas divortii apud Romanos tradit Brissonius lib. VIII. formul. pag. 722. sq. & Bonifacius lib. 1. Historiae Ludicrae cap. 64. Christiani quoque veteres a divortio non plane abstinerunt, sed post repudium, quod fere solius adulterii causa faciebant, secundas nuptias fugerunt. Confer Cotelierum ad Patres Apostolicos Tomo 1. pag. 87. sq. Jo. Schilteri observationes ad Augustinum de adulterinis conjugis, Steph. le Moine in Variis sacris Tomo 1. pag. 291. Henelium in otio Uratislavvienti cap. 48. Petavium lib. 2. diff. Ecclesiast. cap. 8. Seldenum in uxore Hebraica lib. 3. cap. 22. sq. & Jo. Meyeri uxorem Christianam diff. 3. Amstelod. 1688. 4.

VIII. Ex consensu nonnunquam continentiam sibi indixerunt atque abstinentiam conjuges non tantum Christiani, sed etiam Ethnici nonnulli, de quibus vide Plutarchum in Alcibiade pag. 203. Alianum lib. 3. Variarum historiarum cap. 30. & Photii Bibliothecam pag. 574. et Damascio in vita Isidori. De Christianorum conjugum continentia consulendi Interpretes ad 1. Corinth. VII. 5. Conradus Rittershusius ad Epistolam 4. Salviani, Johannes Savaro ad Sidonii Apollinaris lib. 9. Epist. 6. Tobias Pfannerus Parte 1. observationum ecclesiast. pag. 406. seq. Godf. Arnoldus von der Ehe der ersten Christen cap. 10. Pamelius ad Tertullian. pag. 429. Elmenhorstius ad Genadium pag. 198. seq. Svaresius ad Nilum pag. 599. Rosveidus ad vitas Patrum pag. 783. seq. Barthius in adversariis pag. 293 f. Inter Judaeos quoque similis abstinentia conjugum non inusitata fuit, & Josephus testatur se 30. annos natum cum conjugis sua summa continentia vixisse. Praecipue vero ad sacra solennia Ethnici pariter & Judaei

Judæi continentia se præpararunt ut docent Grotius, Clericus & alii Interpretes ad Exodi XIX. 15. & 1. Samuel. XXI. 7. Similiter apud Christianos viguere leges & consuetudo continentie conjugalis diebus dominicis, festis & quadragesimæ, tum antequam ad Euchari-
stiam accederetur, vid. Augustini Sermonem 3. de Tempore, Jonam Aurelianensem l. 2. Instit. Laicalium cap. 10. 11. 18. Joh Mabilonius in notis ad Waselini Epistolam de continentia conjugatorum ante communionem, Tomo I. miscell. pag. 345. seqq. Cotelerium Tomo I. monumentorum pag. 433, & Tomo I. Patrum Apostol. pag. 75, 76. seq. & Edmundum Marthene in ritibus Ecclesiasticis, ubi de conjugio agit.

IX. Sacerdotes à conjugio nullæ fere gentes prohibuerunt, si à paucis quibusdam discesseris, quales fuere Sacerdotes Rheæ sive Cybeles, Deorum matris, qui Galli etiam vocabantur, & genitalia sibi acuto lapide abscindebant, vel cicutam bibebant, ut vires libidinis extinguerent, vide Kircherum Tomo 1. Oedipi pag. 240. Apud Judæos quoque Sacerdotes & Prophetæ fuere juncti connubio ne summo pontifice quidem excepto, ut doctissimi quique in Ecclesia Romana viri diffiteri non possunt. Apostolos itidem, saltim aliquos & in his Petrum matrimonio junctum fuisse perspicuum est, ne dicam quod Pseudo-Ambrosius in II. ad Corinth. XI. affirmat omnes Apostolos, exceptis Johanne & Paulo, uxores habuisse. Confer quæ viri docti ad 1. Cor. IX. 5. & Epistolam Ignatii interpolatam ad Philadelphienfes. In veteri Ecclesia certum est Clericos non fuisse prohibitos à matrimonio, ad Concilium usque Nicænum, & cum in Concilio Nicæno cœlibatus Sacerdotum introducendus proponeretur, ei ita contradicendum esse ut rejectus fuerit. Paullatim tamen ab illo tempore magis magisque invaluit, ut Episcopi primum deinde Presbyteri, tum diaconi quoque à conjugio arcerentur, præcipue in occidente, de qua re operæ pretium est consulere *Godfridi Bouffardi* librum editum Parisiis A. 1505. de cœlibatu Sacerdotum, ubi disquirat quatenus Pontifici integrum sit conjugii veniam dare sacris ordinibus. Nam apud Orientales etiamnum lex de cœlibatu Sacerdotum exulat, fatentibus ipsis Pontificiis apud Gundlingium pag. 8. sq. ad Eustratii delineationem Ecclesiæ Græcæ, licet Ratramus IV. 6. contra Græcos, ubi cœlibatum Sacerdotum tuetur, auctor est in Thes-

Salonicensi Ecclesia depositos fuisse Clericos, qui uxoribus suis quas ante clericatum legitime duxerant, cohabitassent. Dacher. spicileg. Tomo 2. pag. 136. sq. Archieratico quoque Isaaci Haberti præfixa est bulla Clementis VII. in qua Græcis Episcopis & Presbyteris uxores concedit. Habessini similiter Clericos habent conjugatos, Vide & Bzovium ad A. C. 1332. num. 4. Russi vero sive Moscovitz Græcis in hoc succinentes adeo non probant cœlibatum Sacerdotum, ut ex 1. ad Timoth. III. contendant necessarium esse ut Presbyter atque Episcopus matrimonio junctus sit, itaque nemo apud hosce, in sacrum ordinem cooptatur, qui non saltim constituerit se proxime uxorem ducturum esse: uxore autem defuncta necesse est ut Sacerdotis officium exuat, & vel monasterium ingrediatur vel ad communem hæicum ordinem redeat. Secundum vero matrimonium non Russis tantum & apud Græcos, sed & plerosque alios Christianos Orientales Sacerdotibus est interdictum. Cæterum, quæ ex historia Ecclesiastica pro cœlibatu Sacerdotum proferri solent, fusc confutata sunt tum ab aliis tum à Georg. Calixto in libro de conjugio Clericorum. Confer Andreæ Hyperium Tomo II. opusculor. Theol. pag. 485. seq. Philippum Mornæum lib. 2. de Evcharistia cap. 9. 10. 11. 12. Jac. Capellum ad 1. Timoth. III. 3. Henr. Mullerum in patrocinio Conjugii Clericorum ex Oriente & Occidente: Warthoni Historiam cœlibatus, Anglice editam &c. Judæorum & Mohamedanorum argumenta contra cœlibatum Sacerdotum exhibet Hottingerus in Historia Ecclesiast. seculo 16. P. 2. p. 114. sq. Primus post cœptam sacrorum reformationem è ministris Ecclesiæ Protestantibus uxorem duxit *Barthol. Bernhardus Feldkirchen* præpositus Kembergensis, de quo singularis D. Jo. Friderici Feustkingii diatriba exstat, & meminit Sekkendorfius in Historia Lutheranismi lib. 1. p. 170. Feldkirchenii hujus exemplum sequutus est Carolostadius & hinc innumeri alii, ipseque adeo Lutherus, confer Rev. Jo. Godfridi Olearii scrinium antiquarium pag. 192. & B. Doctoris Mayeri diss. de Boria Lutheri conjugæ, de qua etiam multis agit Bælius in Lexico, voce Borée. De mulieribus vero & fratribus *συνοικούντες* sub honesto titulo in veteri Ecclesia multi scandali ansam præbentibus ac per Canones plures Conciliorum proscripitis, vide Justellum & Beveregium ad Canonem Nicæn. 3. Trull. 5. Ancyræn. 19. Gangrensem 4, Nicæni secundi can. 18. & 20. &c. Dodvellum diss. 3. Cyprianica, Valesium ad Eusebium p. 157. Svi-

Svicerum in ἀγαπητοί, ἀδελφῆ, συνίστανται, præcipue Lud. Antonium Muratorium in Anecdotis Græcis quæ cum magna doctrinæ atque ingenii laude ante paucos annos publicavit, pag. 185. & 18. seq.

X. Secundas nuptias & longe magis tertias quartasque multi Christianorum olim inter prohibitas habuerunt. Vide Thomam Milles ad Cyrillum Hierosol. p. 60. & B. Henrici Mulleri diss. de digamis non ordinandis. Illæ hodieque ab orientali Ecclesiâ fere improbantur, præcipue vero Sacerdotibus atque Episcopis bigamis esse haud licere contendunt è locis L. ad Tim. III. 2. & ad Titum I, 7. ubi Apostolus jubet Episcopum esse unius uxoris virum, hoc est non modo à plurium simul uxorum connubio abstinere sicut Pontifex maximus in V. T. unius conjugis vir erat, vide Jo. Braunii selecta sacra p. 313. & Melchior Zeidlerum de polygamia p. 85. sed etiam ab uxore post divortium ducta esse alienum. Confer Cotelierum T. I. Patrum Apostol. pag. 90. seq. Grotium & alios interpretes ad laudata Apostoli loca, Jac. Gouffetum in Vesperis Groningensibus pag. 134. seq. 147. seq. D. Calixtum de conjugio Clericor. pag. 30. seq. Justellum ad Codicem Ecclesiæ univ. pag. 200. seq. Petavium in notis ad Epiphanium pag. 343. seq. & B. Ittigium appendice de hæresiarchis pag. 174. seq. In veteri quoque fœdere Pontifici Maximo viduam ducere interdictum, Levit. XXI. 13. reliquis Sacerdotibus solam viduam à Sacerdote relictam ducere integrum erat. Ezech. XLIV. 22. Neque Pontifici maximo Romæ veteris primum licebat nuptias iterare, teste Tertulliano & Hieronymo, quod tamen postea neglectum fuisse constat. Vide Jo. Andream Bosium de Pontifice maximo Romæ veteris pag. 54. seq. Quartas nuptias ne Imperatori quidem Græci concedunt nedum alii Laico, unde jam sæculo decimo ingentes turbæ abortæ propter improbatas à Nicolao, Patriarcha Constantinopolitano quartas Leonis Imperatoris nuptias. Et nuptiis secundis jam pridem à sæculo secundo infesti fuere Montanistæ, quorum causam tuetur Tertull. in libro de Monogamia, confutatus à Jo. Fabricio, Theolog Helmstadiensis in Scyllâ Theologica pag. 9. seq. Montanistarum sententiam secuti Novariani, neque inter Catholicos defuere qui secundas nuptias similiter improbarent. Confer Beveregium ad Canonem VIII. Nicænum, ad Canon. III. & VII. Neocæsariensem. Sed & inter Ethnicos

reperio qui Digamiam vel Trigamiam successivam pro crimine habuerunt, vide B. Gerhardum Loco de conjugio §. 189. Berneggerum quæst. 110. ad Tacitum, & Jo. Beverovicium quæstiones Epistolicas pag. 14. Apud Syrianum quoque in notis ad Hermogenem pag. 101. mentio fit leges Atticæ, quæ mulier, quæ tertio nupsit, infamis habebatur.

XI. Polygamiam binorum vel plurium eodem tempore conjugiorum, diserte satis improbat & primæ institutioni divinæ adversari testatus est Servator noster Matth. XIX. 4. sq. & veteris mos Ecclesiæ, quæquam hinc inde reperti sunt etiam inter Christianos, qui eam sive defenderent sive permitterent. Sane Valentinianus Senior apud Socratem lib. IV. cap. 31. duas legitimas uxores habere concessit & ipse Severæ Justinam superinduxit. Argumenta, quibus Socratis fidem sollicitat Baronius ad annum Christi 370. nihil solidè habere affirmat Nicol. Vedelius Lib. de prudentia veteris Ecclesiæ pag. 229. sq. Quæquam cum Baronio facit etiam Melchior Zeidlerus, quem videre operæ pretium est in Tr. de Polygamia pag. 117. sq. Alioqui nota est Lex Diocletiani & Maximiniani Lege 2. Cod. de Incestis Nuptiis, *Neminem, qui sub ditione Romani nominis, binas uxores habere posse, vulgo patet, cum etiam in edicto Prætoris hujusmodi viri infamia notati sunt.* Tum Valeriani & Galieni: *cum qui duas simul habuit uxores, sine dubio comitari infamiam.* Cæterum paucissima & extraordinaria quædam Polygamie inter Christianos vel admittæ vel toleratæ exempla non magis quam quilibet alius excessus sive crimen quodcumque connivendo transmissum vel Legi Christi vel unanimi Ecclesiæ Christianæ sententiæ ac consuetudini, præjudicare potest. Cui accedit quod nulla cuiquam inter Christianos nobis, nisi ea lege, ut sola & unica conjux sit quamdiu vixerit. Quod vero Pontificii scriptores Lindanus, Maimburgius, Varillasius, Bossuetus, tantopere insultare solent B. Luthero quod in Philippi Hassiæ Landgravii Digamiam consensu prioris uxoris suscipiendam utcumque visus est consensisse, adversus hos præter ea quæ pro Luthero disputat B. Sekkendorfus Lib. 3. Lutheranismi p. 277. sq. observandum est quod etiam Pontifex Romanus, Honorius III. ab Auctoribus non contemnendæ fideri traditur dispensasse polygamiam Comitibus à Gleichen * & quod vulgo Pontifex Judæis, in Italia præsertim, Poly-

* Confer Rzlii Lexicon edit. 2. in *Gleichen*. Tentzellii dialogos monstruos A. 1696. pag. 600. seq. 619. seq.

ygamiam concessit, teste Leone Mutinensi. Vide Seldeni uxorem
 Hebraicam pag. 51. Colomesii Biblioth. selectam pag. 4. seq. Chri-
 stoph. Arnoldi Paralipomena ad Wagenfeilii Sotam. pag. 1203. seq.
 Omitto quod Joh. Bodinus scriptor Pontificius in colloquio inedito
 heptaplomere Lib. 2. Auctor est se cum esset in Hispania comperisset
 Magdalenam Cruceam Monasterii Cordubensis Principem à Paulo III.
 Pontifice maximo veniam impetrasse, quæ annos amplius 30. cum
 atrato dæmone ephialte concubuisset, tametsi tantam vitæ atque
 religionis integritatem præ se ferret, ut quasi ab Angelo, dum sa-
 cra fierent, sublimis veheretur à terra, quod Eunapius etiam Jam-
 blicho sacra facienti contigisse tradit. De Judæorum Polygamia vi-
 dendus Heideggerus in Hist. Patriarcharum, Seldenus lib. 1.
 uxor. Hebr. cap. 9. Interpretes ad Matth. V. 32. & XIX. 9.
 Montacutius in apparatu pag. 193. seq. Josephus quoque narrans
 Herodem novem simul uxores habuisse, adjungit hunc esse patrium
 morem Judæis, ut plures uxores ducant. Lib. XVII. cap. 1. De Gen-
 tibus non opus est plura addere, cum pauca sint fuerintque qui poly-
 gamiam non probaverint vel permiserint. Conf. Zeidlerum lib.
 laudato pag. 34. seq. Tho. Crenium Parte XI. Animadvers. pag.
 231. seq. Atheniensibus tamen à Cecrope vetita multinubentia
 vide Petitum ad LL. Atticas pag. 434. & de Numæ Romani Regis
 lege Festum in *pellex*. Vulcanum vero quod Ægyptiis legem
 tulisset de Monogamia, inter Deos propterea relatum refert
 Eusebius in Chronico. Eandem Vulcani legem memorat scri-
 ptor Chronici Alexandrini. Diodorus tamen Siculus lib. 1. cap. 5 r.
 auctor est Ægyptiorum Sacerdotes quidem unam tantum, alios vero
 quot quisque vellet in matrimonium duxisse. De Germanis antiquis
 auctor est Tacitus, quod prope soli barbarorum singulis uxoribus con-
 tenti fuerint, exceptis admodum paucis, qui non libidine sed ob nobi-
 litatem plurimis nuptiis ambiuntur. *Virgines unam accipiunt maritum,*
quomodo unum corpus unamque vitam, nec ulla cogitatio ultra nec longior en-
piditas, ne tanquam maritum sed tanquam matrimonium amant. Confer
 Bernegger. qv. 92. ad Tacitum. Lacedæmoniis vero Lycurgi leges
 promiscuam uxorum consuetudinem concesserunt, ut præter alios
 narrant Theodoretus lib. 9. de curatione Græcarum affectio-
 num. Itade Agathyrhis Herodotus IV. 104. *Ἰθικονον ὃ τῶν γυναῖκῶν*
πλὴν μίσην ποιεῖνται, additque causam, ut velut consanguinei omnes pro-
 cul odio ac livore vitam degerent. Idem cap. 172. apud Nasamonas

Libyæ populum narrat sponſam prima nocte obire ſingulos convivas, & ab iis concubitus præmium marito referre. Eodemque loco teſtatur tum Naſamones illos tum Maſſagetæ polygamos promiſcue uxoriſus uti, poſito ante fores cum ad mulierem intraverint baculo, in ſignum. Gindanum vero mulieres cap. 176. tradit nodis ſimbriarum palam teſtari quot cum viris concubuerint, & gloriari maxime quæ plurimas habet, tanquam plurimis amatam. C. 180. de Aſiis Nomadum gente, quod *κρηνηδοί* pecudum more promiſcue coeant. In Platonem eodem nomine, quod communionem uxorum in republica ſua admiliſſet, paſſim invehantur veteris Eccleſiæ doctores, liſet Platonem defendit Beſſarion lib. IV. contra Calumniatorem Platonis cap. 3. Confer Holſtenium ad Porphyrium de vita Pythagoræ pag. 83. ſeq. Livium Galantem in comparatione Theologiæ Chriſtianiæ cum Platonica lib. 1. pag. 26. ſeq. Moſellanum ad Gellium. XVIII. 2. Cotelarium ad Patres Apoſtolicos Tomo 1. pag. 582. Quamquam vero Lactantius lib. 4. cap. 3. negat matrimonium dici poſſe ubi mulier una multos viros habet, tamen & hoc Polygamiæ genus in Britannia olim obtinuiſſe teſtatur Bardeſanes apud Euſebium lib. 6. cap. 10. præparat. & Cæſarius qu. 47. & de Medis quibusdam Strabo & de Lithuanis Æneas Silvius. Idem de Malabaribus relatam memini, ut præteream quæ collegit Zeidlerus in libro de Polygamica. pag. 32. ſeq. vide etiam Auguſtinum de bono conjugio cap. 17. Quod vero ad alterum Polygamiæ genus attinet, quo unus vir plures ducit uxores, illud non tantum apud plures gentes hodie receptum eſt, ſed ita quoque receptum, ut Miſſionarii teſtentur, nullum majus obſtaculum introducendo Chriſtianismo ſe reperiſſe quam Polygamiæ improbationem, præcipue apud Sinenſes. Etiam Mahomedanis probari Polygamiam notiſſimum eſt, & ex ipſo Alcorano conſtat. Confer Ludovicum Vivem Lib. IV. de veritate fidei c. 13. Maurorum Imperatori plures quam quatuor uxores ſimul habere non permittitur, ſed idem plurimas aliq. concubinas, ut Moullam Iſmaelem Olonus Gallus in relatione de Imperio Maroccano teſtatur quadringentæ propemodum habere, quibus quingentæ aliz ſint famularum loco, atque ex his jam ſuſcepiffe maſculos CXVIII. femellas CC.

XII. Veteris puerperii antiquitates brevi Synopſi, cum opus ipſum incendio periſſet, complexus eſt Tho. Bartholinus, quam Commentario illuſtravit Caſp. Bartholinus Thomæ filius, qui cum patris

patris ad filium Epistola lucem vidit Hafniæ 1646. 8. & Amst. 1676. 12. Præterea Romæ 1678. 8. apud Mascardum, prodiit ejusdem Casparis Bartholini expositio veteris in puerperio ritus ex arca sepulchrali antiqva observati, qui etiam uberiores Commentarios de hoc argumento promisit. Vide præterea Potterum IV. 14. Archæol. & Joh. Meursii filii de *puerperio* veteri syntagma, recusum T. 8. Antiquitt. Græcarum Gronovii, qui Græcos pariter ac Romanos ritus attingit, Infantibus vagientibus & immorigeris terror incussus proclamato nomine Cyclopum vel Lamix vel *μορμω* vel larvis propositis. vide Ez. Spanhem. pag. 174. seq. ad Callimach. & 178. In insula Corsica virum loco puerperæ per aliquot dies decumbere solitum narrat Diodorus Siculus lib. V. pag. 205. De *nativibus & pedagogy*, peculiaris extat liatrise Joh. Jacobi Claudii. Ultraject. 1702. 12. De cunis infantium Joh. Alstorpius libro de lectis veterum cap. XIV. De respectu parentali & privilegiis *παιδαγωγίας* vide Phil. Lud. Hannekenium diss. 3. lce cura domestica Romanorum. De conviviis ab lactationis, dentitionis &c. Stukius Antiquitat. Convival. I. 17. De dilatis prægnantium supplicis Menagius cap. 21. amœnitatum Juris.

De *Natalitiis* veterum sacris & prophanis, Joachimi Hildebrandi liber lucem vidit Helmstad. 1661. 4. cui addendus Casp. Sagittarius in diss. de natalitiis Martyrum (his dies martyrii ipsorum inuitur: vide præter alios Clariss. Muratorium diss. 19. ad Paulm. pag. 95. sq.) quæ cum Joh. Kindleri exercitatione de natalibus Christi ecusa est in syntagmate primo diss. Philologicarum, apud Batavos dito 8. & recensetur in Ludolph. Neocori Bibliotheca librorum novorum A. 1699. pag. 474. sq. Varia etiam de natali die, strenis natalitiis, sacris celebratis Amphidromiis (quæ etiam *δρομιάμφοιήμας* rotante in Obs. Joh. Frid. Gronovio) Meursius Græcia feriata p. 260. 1. & Meursius filius de puerperio veteri cap. 7. De conviviis natalitiis aliisque lætitiæ signis observavit etiam nonnulla Henricus indebrogius ad Censorinum de die natali: neq; H. Dodvvelli prælectiones 1. & 2. Cambdenianæ prætereundæ, in quibus præcipue de observatis apud Romanos Natalibus: tum Martini de Roa liber de die natali sacro & prophano, singularibus S. Scripturæ subjectus Lugd. 604. 8. Joachimi Immanuelis Wendii diss. de natalium apud veteres solennitate, quæ prodiit Witteberg. 1687. De conviviis natalitiis gunt etiam Lud. de Orleans lib. 6. novarum cogitationum in Tacitum.

tum. Gvil. Stuckius antiquitatum convivalium lib. 1. cap. 16. Tafinus cap. 13. de ludis secularibus T. 8. Antiqu. Roman. pag. 540. vide & quæ viri docti notant ad hæc Ciceronis Orat. 2. Philippica cap. 6. *dat natalitia in hortis*, Tomo 6. Grav. pag. 404. De varii generis ritibus quibus veteres, Ethnici maxime, in natalibus usi sunt, item de varii generis natalibus, vitæ, muneris, Martyrii, & de die natali Christi agit Rich. Montacutius in apparatu ad Origg. Ecclesiasticas pag. 377. seq. & in Analectis, (qui idem propemodum liber est sub alio titulo editus) pag. 370. seq. De natali Herodis celebrato adeundus idem Montacutius, parte secunda Origg. pag. 141. seq. Interpretes ad Matth. XIV. 6. Isaacus Vossius ad Catullum pag. 307. qui observat, non diem quæ natus est Herodes, sed diem quo ad regnum evehsus est, eo in loco intelligi. Confer Jo. Gregorii scholion Græcum ad illum Matthæi locum, quod habes etiam in Actis Erud. 1704. pag. 52. sed & Henrici Dodwelli prælect. Cambden. pag. 169. De natalibus Homeri, Platonis, Epicuri, Virgilii & aliorum celeberrimorum virorum solenniter & instituo convivio celebrari solitis nonnulla collegit Joh. Jonsius de Scriptoribus Historiæ Philosoph. p. 58. sq. Genethlia vivis, Genesia mortuis destinata ut notat Laurentius lib. 1. polymathiæ diss. XI. ubi perperam *viris* excusum pro *vivis*. Vide & Hesychium in Γενεθλια. Quamquam vero haud dubie antiquus mos est natalem diem solenni ritu obeundi, ut præter jam laudatos ostendit Joh. Doughtejus in analectis ad Genes. XL. 20. Valde tamen dubium est, quod Jac. Boulduccius, homo mire credulus, vel potius mire credulos requirens lectores, de Ecclesia ante Legem capite & libro primo tanquam rem exploratam tradit primos homines, quotannis natalem suum celebrasse. Eodem, quo nati fuerunt die mortem obiisse observati sunt, ex veteribus quidem Plato, Pompejus, Antipater Sidonius, quem præterea quotannis die natali febre correptum ferunt: ex recentioribus Hermolaus Barbarus; Pet. Pithæus, Joh. Hevelius & multi alii. Natos sibi infantes parentum erat apud Romanos ex lege M. Antonini Philosophi intra tertium à nativitate diem profiteri apud præfectum ærarii Saturni, in acta hoc relaturum: porro die octavo fœminis, masculis nono nomen imponebatur qui dies lustricus, atque Onomasteria.

XIII. De cura virginum apud veteres diss. duæ Joh. Phil. Pfeif-

Pfeifferi, Prof. Regiomontani, recusa sunt in Belgio in Syntagmate a. liis. Philolog. & recensentur à Ludolpho Neocoro in Biblioth. novorum librorum Anno 99. pag. 474. De variis rationibus pudicitiam virginum & puerorum custodiendi, vide notas ad Ciceronis Orationes Tomo 6. edit. Graviani pag. 467. Potterum IV. 13. Archæologia Gr. De infibulatione agit Mercurialis lib. 1. Var. lect. cap. 19. & Jo. Rhodius libro de acia Celsi.

XIV. De cura Judæorum circa genealogias consulendus Melchior Leydeckerus VI. 9. de Rep. Hebr. Apud Athenienses duplex fuit liber publice asservatus, quorum primo infantes statim à nativitate inscribebantur, altero qui vocabatur *ληξιαρχικόν*, nomina eorum qui jam ex ephebis excefferant. Vide Scholia Græca ad Lucianum Tomo 2. pag. 11. De familiis Romanorum jam pridem intereiderunt scripta Varronis, Titi Pomponii Attici, Hygini, M. Valerii Messalæ & Suetonii, de quibus videndus Reinerus Remecius in præfatione ad Glandorpii Onomasticon, ubi etiam notat recenti ætate, *Joh. Rosam*, de Romanis familiis commentarios Jenæ, ubi humaniores & sacras literas docuit, molitum, eosque in summa expectatione fuisse sed Autorem interea opere neutiqum edito defunctum * testatur. Hoc argumentum sparsim & obiter attigit *Raph. Volaterranus*, in anthropologia sive commentariorum urbanorum libro 13. & sq. Diligentius *Richardus Streinius*, Baro. Schvarzenavius in libro de gentibus & familiis Romanorum, Parisiis 1559. ap. Henr. Steph. in fol. & Venetiis Apud Ald. Manut. juniorem 1571. 4. & Tomo VII. Antiquitatt. Romanar. Grævii. Consulares tamen familias tantum expressit & multa sine auctoritate multa contra Historiam & temporis rationem scripsit iudice Christoph. Adamo Ruperto, quem vide in Epistolis *Georgii Richteri* pag. 164. sq. ubi & ipse gentes familiasque patricias ac plebejas collegisse se testatur. *Johannis Glandorpii* onomasticon Historiæ Romanæ neutiqum hoc loco prætereundum est, utpote præcipuarum familiarum Romanarum stemmata ordine alphabetico explicans, & innumera intelligendis Romanis scriptoribus utilia observans. Lucem adspexit post Autoris obitum demum, curante ejus discipulo *Reinero Reinccio* Francof. apud Wechelos A. 1589. fol. *Falsii Ursini* de familiis Romanorum opus ab U. C. ad Augustum (non Augustinum

Ffff

ut

* Obiit 1571. ætat. 39. Hic est Rosa cujus eruditi in Ciceronis Academicas & de finibus libros commentarii existant.

ut typographi lapsu legitur in Bibl. numaria (Labbei) ex antiquis numismatibus collectum Rom. 1577. fol. cum appendice 30. familiarum, ex *Antonii Augustini* Episcopi Alerdensis Libro de Familiis Romanorum, existat etiam Tomo VII. Antiquitt. Rom. Grævii recusum. Septingentos Ursino memoratos & alios ducentos ipsi præteritos familiarum numos possidere se testatus est Seguinus pag. 204. ubi circa numos Pompejanos Ursinum aliquoties emendat. Idem p. 65. duodecim ex illis Ursino præteritis exhibet & illustrat. *Abrahami* vero *Gorlai* familiæ Romanæ ab U. C. usque ad obitum Augusti, ex nummis, quos Ursinus vel omisit vel aliter posuit, lucem viderunt *Antverpiæ*, Anno 1605. fol. Ab eo tempore laudatissima industria *Cavali Patini* qui post Ursinum diligenter est in hoc argumento versatus Paris. 1663. fol. Conferendus etiam *Laar. Begeri* Tomus 2. thesauri Brandenburgici pag. 529. sq. præcipue vero *Johannes Vaillant*, cujus numi antiqui familiarum Romanarum perpetuis interpretationibus illustrati lucem viderunt Amstelod. 1703. fol. In hoc Vaillanti opere familias nonnullas quarum Patinus meminuit omittas notant *Acta Erud.* A. 1704. pag. 407. quanquam vicissim ex *Golzii* numis confutari- bus A. 1571. ad calcem Historiæ Jul. Cæsaris editis & suis scanis non paucas (132) Patino præteritas vir doctissimus adjunxit. Neque enim omnes *Golzii* numi à Patino omitti pro supposititiis habendi sunt, ut jam notavit A. Morellus pag. 238. specim. Omitto *Elie Rea- neri* & aliorum scripta, familias Romanas illustrantia, quarum plures quotidie & novas sive ex nummis sive ex aliis veteribus monumentis eruditorum industria observat. De præterita familia *Cæsarum* singulare & locuples opus Jo. Baptistæ Fonteji, cum Julii Jacobini appendice, lucem vidit Bonon. 1582. fol. Familias Byzantinas illustravit *Carolus Gangius* Paris. 1680. fol. in parte priore Historiæ suæ Byzantinæ.

XV. Tria fuerunt apud Romanos cognationis genera, agnatio, gens, & stirps, ut notat Turnebus ad Ciceronem de legibus lib. 1. pag. 31. ac *stirps* quidem omne cognationis genus continebat, *gens* jus nullum habebant plebeji, sed tantum patritii & nobiles qui capitis nullam erant diminutionem passi, *agnatio* in virilis stirpis cognatione posita erat. De imaginibus nobilium, earum colloca- tione in atrio, gestatione in funere & simili pompa qua claritatem generis veteres Romani testabantur, vide Lipsium. 1. elect. cap. 29. Liberi erant vel *genitivi* legitimenati, vel adoptivi

Seni, vel *vidos* sive spurii, *exanos*, de quorum patre non constabat & *maç Sarai* ex adulterio geniti. Vide Potterum IV. 15. Archæol. De adoptionibus privatorum Principumque apud Romanos & adoptorum iuribus agit H. Dodwellus prælect. Cambden. XVIII. Nobilitatis quatuor genera è mente Platonis Læct. III. 88. sq. Apud Romanos distincti nobiles, ingenui sive liberi, liberti & libertini ac servi quos diversos ordines etiam apud Germanos veteres observat Cluverus German. Antiquæ lib. 1. cap. 15. pag. 98. sq.

XVI. De Nominibus propriis & Nominum impositione atque usu apud veteres, præsentì loco nonnulla perstringere operæ pretium fuerit. Apud Hebræos unicum nomen in usu fuit, quod primis temporibus à nativitate statim, ut Caino vel Noacho impostum est: deinde in circumcissione dari consuevit. Hinc additum nomen Parentis, in hunc fere modum: Isaac filius Abraham, Saul filius Kis, Simon *ben* (Syriace *bar*) Jona, Moses ben Maimon, Menasse ben Israël. Sic & fœminæ, Michajahu filia Urielis. Neque alla nominum ratione in hoc usque tempus uruntur Judæi, licet nonnullos video cognomen etiam habere ut R. Schabtai integrum nomen est Schabtai Strimer, Pragensis, est enim frater Jacobi Strimeri, filius Josephi Strimeri in direptione Pragensi occisi. Idem tamen in titulo libri de scriptis Rabbinarum, cui titulus est labia dormientium, se non aliter vocat quam R. Schabtai ben Joseph. Satis frequens autem inter eosdem Hebræos mutatio nominis variis de causis, unde binomines, quæ res ut observata magnas difficultates tollit, ita neglecta facit, nec exiguos parit errores. Confer Beckium ad Targum Paralipom. pag. 136. Uno tamen nomine tantum utobantur uno tempore, ita ut ex quo adscivit Apostolus nomen Pauli, defineret appellari Saulus. Nec Abramus vocabatur amplius, cum datum esset nomen Abrahami, neque Sarai, ex quo dicta est Sara, nec Jacob ex quo hæsit nomen Israël, quanquam iste postea jam hoc jam illo nomine in sacris literis appellatur. In formatione nominum Hebræos haud curiosius de accurata analogiæ ratione sollicitos fuisse notavit, David Kimhi & Salomoh ben Melech ad 1. Chron. IV. Neque in scribendis eodem modo nominibus admodum superstitiosos fuisse veteres, Rich. Simon lib. 2. Hist. Crit. V. T. cap. 5. In Falmude Hierosolymitano Massechet Gittin f. 43. 2. legas Israelitas extra terram Israëlitanam habere nomina sicut nomina Gentilitum.

Sane à Græcis nominibus & Latinis non abstinuisse, exemplo Tryphonis, Philonis, Nicodemi, Justi, Rufi & aliorum constat. Vide Rev. Alberti à Felde Epist. ad D. Kochium de dialogo Justini Martyris pag. 33. sq. & Joh. Braunium in selectis sacris p. 33. sq. qui pag. 34. sq. ostendit Judæos post captivitatem duplici nomine non raro usos, uno quo inter suos & altero quo inter Ethnicos vocarentur. Trinomines etiam fuere quidam, si credimus Cornelio Jansenio parte 1. Concordiæ Evangel. cap. 6. & Benedictinis ad S. Ambros. Tomo 1. fol. 2331. In peregrina autem lingæ nominibus propriis efferendis tripliciter versari solent Hebræi, nam vel aliter pronunciant ut Græci aliæque Gentes, ut pro Cyro Cores, pro Artaxerxe Artastasta &c. vel ex peregrina lingua interpretantur in Hebraicam, Vide Grotium ad Gen. XI. 1. & quæ notavi lib. 1. Bibl. Græcæ cap. 6. §. 11. vel nomina in aliam atque ignominiosam significationem deflectunt, ut variis exemplis demonstravi in eadem Bibl. Græca l. 1. c. 29. §. 8. Quæ omnia non possunt non multiplices difficultates lectoribus objicere, & quædam etiam vix ac ne vix quidem extricabiles. Josephus quoque Medusini fragmentis sacris T. 10. fascic. Crenii p. 252. notavit mirificam diversitatem in nominibus Regum Assyriorum quæ in sacris & profanis scriptoribus observatur, inde originem ducere, quod diversæ gentes Assyrii, Babylonii, Persæ, Aramitæ habitantes prope Euphratem, Egyptii, Græci &c. unaquæque nomen Regis varie accommodarent suæ lingvæ. Scriptores qui Nomina Propria Hebraica in sacris literis collegerunt & interpretati sunt diligenter collegit Clariss. Collega & amicis noster Jo. Christophorus Wolfius in Appendice ad Historiam Lexicorum Hebræorum pag. 228. & Joh. Mollerus Homonymoscopix pag. 39. sq. His addi possunt quæ ex MSS. Græcis Codicibus Tomo II. Hieronymi sui ad librum de Nominibus Hebraicis protulit Jo. Marcianus, quæ melius digeri atque emendari illustrariq; ab aliquo viro docto esset operæ pretium: ut omittam *Matthæi Aragalli* librum de Hebræis urbium, regionum, populorum, fluminum, montium & aliorum locorum nominibus è V. T. congestum Witeb. 1526. & auctiorem Basil. 1539. 8. *Davidis Chytræi* Onomasticon Theologicum A. 1557. 1578. & Witeb. 1585. 8. Spectat & huc *Paulus Gellius* in Concordantiis realibus à Dan. Fesselio auctis, Germanice fol. Onomasticon nominum propriorum Hebr. & Græcor. quod exstat ad calcem T. VI. Bibliorum. *Polyglotton Londinens.* *Martinus Brixianus* in Arca Noæ &c. & qui

cepti in hoc genere verfatius quam diligentissime est, præclarus Vir *Matthæus Nillorus* Professor Tubingensis in Onomastico sacro Tubing. 1706, 4. & in altero quod Bibliis pentaplia Germanice A. 1712, 4. ex-
cessis est subjectum.

XVII. De Græcis veteribus perinde ut de Hebræis affir-
mare licet simplici fere nomine eos ufos fuisse, & genitivum ple-
rumque parentis addidisse, ut Thueydides Olori & similia. Con-
fer Ez. Spanhem. VI. de numism. pag. 512. sq. At non semper geniti-
vus additus parentem significat, sed interdum aliud quid subintelli-
tur, v. g. Clinias Alcibiadis scil. Pater. Olympias Alexandri, scil.
mater. Hectoris Andromache, scil. uxor. Eusebius Pamphili scil.
amicus. Parthenius Dionysii scil. discipulus. Confer Jonsium p. 14.
B. Hankium de scriptoribus Byz. cap. 1. §. 5. sq. Amplissimi Cuperi
Harpocratem pag. 126. sq. & V. C. Tho. Galei diss. de scriptoribus My-
thologicis pag. 19. seq. Pro genitivo Parentis scriptores Romani in-
terdum ponere alterum nominativum, itaque dixerunt Herodem
Atticum pro Attici F. Appionem Plistonice pro Plistonice F. & simi-
lia. Confer Salsasium ad Vet. inscriptionem Regillæ pag. 89. seq.
Valesium ad Ammian. fol. 40. Solenne fuit apud Græcos nepoti no-
men avi imponere. Sic Aristidis pater & filius dicebantur Lysi-
machus, Aristotelis Nicomachus, ut alia innumera prætermittam,
& quibus nonnulla collegit Stephanus Morinus in Octo disserta-
tionibus pag. 21. seq. *παλαίστατον ἔθνος*, inquit Eustathius, *τὸς*
ἐκείνους καλεῖσθαι τοῖς τῶν πατρῶν ὀνόμασιν. At Nomina Romanorum
narrantes Græci, prænomina frequenter sola nominant, vel præ-
nomina postponunt, ut *Κάτων Μάρκος* pro M. Catone & similia apud
Dionem aliosque. Uti Patronymica etiam quandoque cognomi-
nibus præponi notat Salsasius ad Achillem Tatium pag. 537.
seq. sed & Græci ipsi interdum præter nomen habebant
ἑπιώνυμον sive cognomen, teste Appiano Præf. ad bella Pun-
quod ipsum è variis monumentis antiquis constare notat laudatus Cu-
perus in Harpocrate p. 177. Confer Plutarchum Coriolano fol. 218.
Nomina peregrina, orientalia maxime cum illa Græci memorant
in suis scriptis, vel plane in linguam suam interpretantur, vel sal-
tem ita inflectunt, ut sono ac terminatione Græca vel Græcis affinia
videantur. Imponebant Græci infantibus suis nomen *die iustriços*

sive septimus is erat sive decimus à nativitate. Vide Meursium Graecis feriatae pag. 21. seq. Petrum Moll ad Longi Pastoralis pag. 7.

XVIII. Romanis quoque ingenuis (seniorum enim simplex nomen fuisse constat, Syri v. g. vel Davi) singula quibusdam nomina initio fuisse, ut Romulo, & Remo; aliis vna, commune sive appellativum ac prænomen alterum, alterum gentile & proprium, ut Hosto Hostilio, C. Mario, Q. Sertorio, L. Mummius, Julio Procule. Plutarch. in vita Marii p. 406. aliis deniq; terna *prænomen, nomen gentilitium & cognomen*, ut L. Junio Bruto, L. Tarquinio Superbo & Prisco. C. Marcio Coriolano. Plutarch. in Coriolano fol. 218. Fratres, Ciceronis etiamnum ætate prænomen distinguebantur, nomine & cognomine conveniebant, ut P. Cornelius Scipio & L. Cornelius Scipio. M. Tullius Cicero & Q. Tullius Cicero. Simile in patre & filio observare licet, M. Annæ Seneca & L. Annæ Seneca. Postea fratres cognominibus divisi, ut Salvius Otho & Salvius Titianus; Flavius Vespasianus & Flavius Sabinus. Non in omnibus tamen hoc receptum, nam Vittellii fratres solo prænomen distincti. Aulus, Quintus, Publius & Lucius. Feminas quoque prænominibus usus constat, etsi minus frequenter, unde hoc plane negavit Plutarchus in Mario p. 406. ut Aulam Placidiam, Tiberiam Eliam, Rheam Sylviam Romuli matrem, Cajam Cæciliam, quod Caje prænomen inversa litera scribitur, ut Tita. Confer Tiraquellum ab Alex. ab Alex. T. 1. pag. 79. & ad lib. 5. cap. 4. & que Gravius in præf. ad Tomum 2. Antiqu. Rom. inseruit ex Petri Servii Miscellaneis cap. 5-8. qui cognomine quoque usus nominantur, ut Cæciliam Metellam, Calpurniam Marcellam &c. qui in prænomen nomine & cognomine simul, ut Furiam Sabiniam Tranquillinam, Cneiam Coccejam Irinam, ex veteribus Inscriptionibus demonstrat. Maritorum quoque adscivere cognomen, ut Marcia Catonis, raritas liberorum, ut Cornelia Gracchorum scilicet Mater, adde Ez. Spanhem. VI. pag. 509. seq. Prænomena circiter XXX; notante Varrone, sed longe plura observantur. Nonnulla prænomena eadem in aliis fuisse cognomina, ut præter Ez. Spanhem. pag. 519. seq. de multis pluribus exemplis idem Servius probatum dedit, qui præterea docet nonnullos novum adscivisse cognomen, quod male *prænomen* quibusdam appellatum, ut L. Cornélius Scipio Asiaticus, & Aelius Præconius

nus Stilo, M. Valerius Maximus Messala, Q. Cæcilius Metellus Pius. Cognomen sæpe gentilitio nomini præponitur, ut notat Rhodius ad Scribonium Largum p. 191. & Spanhemius VI. de numism. p. 503. sq. Deduplici prænomine usurpato id, p. 511. & prænominibus certis familiis familiaribus pag. 513. seq. De more Græcorum Romanos passim solo prænomine notandi pag. 516 seq. quod & Latini interdum faciunt. id, Sola cognomina posita. id. p. 520. & Sirmond. Tomo 4. Opp. f. 599. Quidam plura etiam habuere cognomina ut P. Cornelius Scipio Nasica Serapio, ne memorem quæ in titulis Imperatorum cognomina Parthici, Arabici, Germanici &c. Agnomen autem dicitur proprie quod retinebatur ab adoptatis, cum adoptantium prænomen nomen & cognomen adsciscerent, illisque jungebatur jam tertio jam quarto loco. ut P. Cornelius Scipio à Q. Cæcilio Metello adoptatus deinceps vocabatur Q. Cæcilius Metellus Scipio: M. Junius Brutus adoptatus à Q. Servilio Cæpione, dictus postea est Q. Servilius Cæpio Brutus. In his agnomen facile agnoscis Brutum & Scipionem. Porro reliqua illa Asiatici v. g. & Africani & similia non agnomina sed cognomina vocantur etiam à Vellejo lib. 1. c. 13. *Nec quicquam ex novis hominibus prior Mummio cognomen virtute partem vindicavit.* Nomina alia propria familiis, alia singulorum in eadem familia unius confer Spanhem. p. 505. sq. *Παλιῶσις* Græcis, Perizon. ad Elian. p. 469. 471. 475. Liberti sive servi manumissi cognomen suum retinebant, prænomen nomenque recipiebant à patrono, ut Tiro & Laurea cum Cicero eos manumisisset, dicti M. Tullius Tiro & M. Tullius Laurea. Adde Reines. pag. 835. Inscript. seq. Pueris non prius quam togam virilem sumerent, puellis non antequam nubere prænomina imposita fuisset Q. Scævola tradidit, teste auctore Epitomes de nominum ratione quæ Valerio Max. subjicitur & à quibusdam tribuitur Tito Probo. Hæc utinam integra exstaret: quæ ejus supersunt tamen, illustrata sunt à Stephano Pighio in notis ad Valerium & à Salmasio in inchoato commentario ab Arnobio, quem ineditum evolvi in Bibl. Gudiana. De Nominibus Romanorum Onuphrii liber fastis ejus subjectus. De nominibus mediæ ætatis multiplicatis ut Marcianus Mineus Felix Capella, Macrobius Ambrosius Aurelius Theodosius, Anicius Manlius Severinus Boëthius &c. vide Sirmondum præf. ad Eunodium & in limine notar. ad Sidonium. De nominibus propriis apud Germanos consulendus B. Lutheri libellus cum Gotfr. Wegneri observ.

Lipf. 1674. 8. Schottelius lib. V. de lingua German. tractatu 1. & quos allegat p. 1036. sq. Catalogus nominum propriorum apud Goldastum Tomo 2. Antiqu. Alemannicarum. Jo. Henr. Ortius de nominibus hominum propriis Tiguri 1671. 8. Jo. Ebarti onomatologia Lipf. 1670. 8. &c. De nominibus Anglo Saxonice Georgius Hickesius diff. Epistolar. pag. 23. seq.

CAPUT XXI.

De institutione , Scholis , & de re literaria.

De Scholis & Doctoribus Hebræorum. 1. De altarum Gentium Antiquitatibus Academicis & Scholasticis. 2. De Academia, Lyceo, Museo Alexandrino &c. 3. De aliis societatibus literariis. 4. De Professoribus & discipulis ratione docendi, lucubrationibus. 5. De recitationibus, auditoriis, Anagnostis. 6. De Scribis, librariis, antiquariis, libris, voluminibus, bibliopis, & Bibliothecis. 7. De studiis veterum &c. 8. De charta, & que ejus loco, de stylo, calamo, atramento &c. 9. De literis notisque hieroglyphicis, numeris, figuris planetarum. 10. De typographia origine & incrementis variis. 11. De aliis inventis novantiquis. 12.

I.

DE Scholis Hebræorum post Hottingerum Enneade diff. in Compendio Theol. Judaic. pag. 285. sq. agit Jacobus Atingius in binis orationibus sive dissertationibus de historia Academicarum & promotionum Academicarum in populo Hebræorum. Amst. 1652. 12. & inter opera Viri Clariss. post ejus facta, curante Balthasare Beckero junctim edita, quinque in fol. voluminibus Amst. 1687. Tomo postremo, Heptade octava diff. in qua occurrunt etiam ejusdem Studiosus & Doctor Hebræus. Atingio addendi Georg. Ursinus in antiquitatibus Hebraicis scholastico-academicis Hafn. 1692. 4. Campagnus Vicinga & Jac. Rhenferdus in scriptis mutuis de Syna-

Synagoga vetere, & de decem otiosis Synagogæ; *Johannes Held* de Judæorum Synagogis & Scholis. Norimberg. 1664. 8. *Job. van Bas-
buyfen* in בית המדרש sive diff. de Academiis Academicorum; titulo-
rum origine Hebraica. Hanov. 1703. *Job. G. Grambfus* in Exercitat.
de Synagogis Judæorum, sub *D. Willis Clodii* auspiciis vulgata Gießæ
1682. *Job. Henr. Otto* in historia 130. doctorum Mischnicorum qui
Tanaim sive repetentes dicti sunt, de quibus *Bartoloccius* Tomo 3.
p. 252. seq. infecutus post eos *Amurais* sive gnomologis, tum *Sebburais*
sive Scepticis, hinc *Geonim* sive excellentibus ac denique proprie dictis
Rabbanim sive Magistris. Vide librum *Schalscheleth Hakkabalah &
Zemach Davidis Gansii*, *Bartoloccium* T. 3. p. 663. sq. & *Jac. Basnagii*
Historiam Judæorum Tomo 2. Ante Doctores Misnicos floruerunt
1.) assessores Synedrii M. 2.) Prophetæ, 3.) Seniores, de quibus vide
quæ ex *Isaaci Abarbanelis* hereditate patrum refert *Surenhusius* præf.
ad Tomum quartum Misnæ, & quæ ad librum *Seder Olam*, *Jo. Meye-
rus*. *Jo. Henr. Ottonis* historia recusa est Amstelodami 1699. 8. ut
præteream *Christiani Bornitii* dissertationes de Synagogis Hebræo-
rum, Wittenbergæ 1650. vulgatas in 4. *Joh. Leonhardi Heub-
neri* dissertationes de Academiis & societatibus literariis Hebræorum
Witeb. 1703. *Christiani Frid. Wilischii* de filiis Levitarum. Lips.
1708. Minus certa & explorata esse quæ de antiquissimorum He-
bræorum scholis feruntur, monuit post alios *Nic. Hieron. Gundlingius*
parte 1. Historiæ Philos. Moralis p. 77. sq. Synagogas in vicis habuisse
Judæos notant eruditi interpretes ad *Matth. IX. 35.* quibus adde
Wagenfeilium Parte 2. peræ librorum juvenilium pag. 430. &
in libro de Norimberga cap. 18. pag. 123. sq. ubi disquirat, num He-
ræis licuerit exstruere Synagogas in aliis urbibus quam quæ munitæ
essent: occasione Judæorum, qui Hagæ Comitibus existimarunt, se
non rite posse ibi condere Synagogam, nisi Magistratus, suppedi-
tando largiter sumptus, permovissent, ut pontes lapideos inter-
ruptos jungerent in ambitum ligneis, qui in altum elevari possent,
aliosque, ubi illud fieri commode non poterat, clauderent repagu-
lis. Num integrum Judæis sit erudire Christianos, pluribus disqui-
rit, & fas omnino esse, Judæorum testimoniis evincit *Joh. Wulfe-
rus Theriaca Judaica* pag. 374. seq. De civilitate morum apud He-
bræos videndæ *D. Ad. Rechenbergii* dissertationes ad *Hist. Eccles. spe-
ctantes* pag. 721. sq. De fatiis studii moralis in gente Judaica, *Henrici*
Scharbau Lubecensis Exercitatio lucem vidit Lips. 1712. De meritis

Hebræorum in rem literariam diatriba Rudolphi Martini Meelfub-
 reri, Witeberg. 1669. De institutione puerorum apud Judæos viden-
 dus præclarus Maimonidis commentarius de studio legis quem cum
 versione & notis edidit Robertus Clavering Oxon. 1705. 4. Conf. Acta
 Erud. T. 4. Supplem. p. 234. De eodem argumento ex instituto agere,
 præcipue vero rationem, quæ post reditum ex captivitate usi sunt, ex-
 plicare promissit Samuel Petitus, in observationibus suis p. 66. Sed notæ
 ejus ad Josephum, in quibus hoc se facturum pollicetur, nunquam lu-
 cem viderunt. In iisdem observationibus l. 2. c. 1. ex codice Talmudico
 Bava Bathra observat, quod Josua Jamlæ filius constituit, ut in singulis
 provinciis atque urbibus Judæi præficerent elementarios Magistros,
 usque disciplinam traderent liberos circa annum ætatis sextum aut se-
 ptimum, perinde ut Aristoteles quoque l. 7. de republica sub extremum,
 de pueris septennibus demum literas docendis præcepit. De institu-
 tione puerorum, pædagogis & progymnastis apud varias gentes vide
 quæ collegit Alexander ab Alex. II. 25. & ibi Tiraquellus: Josephus
 Laurentius lib. 1. Polymathia diff. XII. Jo. Claudius in diatriba de nu-
 tricibus & pædagogis jam supra mihi memorata, quæ ejus libro de sa-
 lutationibus Veterum subnexa est. Ultraject. 1702. 12. Cangii glof-
 arium in *proscholas*. De peregrinationibus Romanorum Academicis,
 lectu digna diatriba Georgii Nicolai Kriegk, edita Jenæ 1704. 4.

II. De origine & usu Scholarum adversus Hobbessii c. 46. Le-
 viathanis singulari exercitatione disputavit D. Adam Rechembergius,
 p. 487. seq. in qua quodammodo satisfactum esse videtur iis, quæ adver-
 sus scholarum & academiarum antiquitatem & usum differuntur ab
 Hallensibus in Tomo 1. observ. selectarum. De cætero antiquita-
 tes Academicas & Scholasticas egregie illustrant *Hermannus Couringius*
 in singulari libro de hoc argumento Francof. 1651. 4. & cum acces-
 sionibus, Helmst. 1674. 4. *Tho. Lanfius* Commentario de Academiis
 Helmst. 1666. 4. *Job. Launojus* in libro de scholis celebrioribus post
 Carolum M. in Occidente instauratis, tum in Gymnasio Navar-
 ræo. Vide & Casp. Calvoeri rituale Ecclesiasticum Tomo 2.
 pag. 188. seq. Jo. Limnæum libro VIII. juris publici. Antonium
 Pagi ad A. C. 826. 2. Recentiorum Academiarum historiam
 exposuit *Guido Pancirollus* libro quarto de claris legum Interpre-
 tibus Venet. 1655. 4. *Antonius de Luca* Melphitanus in laurea legali,
Jacobus Middendorpius libris 8. de academiis celebribus universi ter-
 rarum Orbis Colon. 1602. 8. Ac novissime *Fridericus Luca* in
 Heli-

Helicone Europæ; Germanice edito Francof. 1711. 4. De Facultati-
bus quæ vocantur Academicis confer Observationes Hallenses VI. 15.
& 18. (ubi de statu Academiarum in sæculis barbaris) & 20. ubi de
studio laureæ & Candidatis Magisterii. De *trivio & quadrivio* artium
liberalium, Jac. Thomafius programmate 34. Observationes selectæ
Hallenses T. 1. p. 42. sq. & T. VI. Observ. 14. 16. 19. De quatuor arti-
bus popularibus, Philologia & scientiis Mathematicis Vossii liber
Amst. 1660. & Tomo 3. Operum.

Academiæ vocabulum pro scholis majoribus sive studiis ut
vocabant generalibus atq; universalibus primum usurpari coeptum
est sub Pontifice Paulo II. qui A. C. 1471. obiit. De dignitatibus
Academicis præter cæteros diligentissime egit Joh. Christianus Itte-
rus libro singulari, qui auctior lucem vidit Francof. 1698. 4. cui ad-
dendus The. Lansius libro de Academiis jam laudato, & Georg.
Christianus Waltherus de statu, juribus ac privilegiis Doctorum. Alia
ejusmodi argumenta à variis Scriptoribus pertractata videre licet in
Bibliotheca Academica *Casp. Thurmanni*, in qua sub titulis secundum
ordinem literarum digestis magno numero colligit Scriptores, quæ
tum de Academiis earumque origine, natura, tum de juribus, im-
munitatibus & officiis Doctorum Academicorum & universæ rei li-
terariæ juribus atque Privilegiis eger. Halæ Sax. 1700. 4.

III. De veteri *Academia* * Platonis, qui locus non val-
de salubris fuit Athenis, vide Menagium ad Laërt. pag. 141. Cera-
micum Jo. Meursii cap. 19. seq. usque ad 27. & Criticum Arnobia-
num IV. 1. Hieronymi Matrangæ syntagmata VII. Panormi 1637.
4. & Jo. Petri Ludovici primam Academiam, villam Platonis, cum
nova Hallensium collatam, Halæ Sax. 1693. 4. De Aristorelis *Ly-
ceæ* ac *Peripato*, porticum Zenonis, Antisthenis *Cynosarge* & Epicuri
horto: apud Laërtium, Hesychium Illustrem aliosque mentio oc-
currit. adde Apostolium II. 3:1. Proverb. & Potteri Antiqu. Atticæ
lib. 1. cap. 8. pag. 33. seq. Tomo 12. Thesauri Gronoviani. Me-
morat etiam Plutarchus lib. de exilio fol. 605. inter sapientum Atho-
nis scholas & diatribas *Palladium* atque *Odeum*, & in Demetrio pag. 905.
Museum. De *Musæ Alexandrino* post deperdita Andronici, Callima-
chi & Alcidamantis scripta consulendæ J. F. Gronovii & Lud. Neo-
cori dissertationes quæ extrant Tomo 8. Antiqu. Græcarum, quibus
præter dissertationem Ad. Rechenbergii Lipsiæ A. 1698. vulgata.

Gggg 2

& Clau-

* à Philippo Macedone exultam narrat Diodorus Sic. in excerptis Peiresc. p. 295.

& Claudium Nicasium diff. de numo Pantheo Hadriani pag. 23. ubi & templum & Sacerdotem in illo Museo fuisse observat, adjungendi Jonsius pag. 218. seq. de scriptoribus Hist. Philos. Tillemontius in Historia Imperatorum Gallice edita Tomo 2. pag. 431. seq. & Gvil. Cavens parte 2. Hist. literariæ scriptorum Ecclesiasticor. pag. 20. seq. edit. Genevensis. A. C. Eschenbachius diff. de conviviis sapientum pag. 305. seq. Etiam Humfredus Hody de illo dictus fuit in Antiquitatibus Alexandrinis, sed quæ præmature viri doctissimi obitu interciderunt. De Museo Heliconio scripserat olim Amphion Thepiensis, cujus librum 2. laudat Athenæus lib. 14. Dipnosph. Alioqui *Museum* (*μυσεῖον*) idem est ac templum Musarum; & in Creta Museum dictum est locus, ubi Sirenes cum Musis certarunt, teste Svida & Stephano in *ἀντιγραφαῖς*. Inde ortus mos loca, in quibus homines studiosi musis sive literis vacarent, *μύσæα* appellandi, qualia publica fuere Athenis quamplurima, in quibus mos sortito quæstiones proponi ut testatur Plutarchus lib. 9. Sympos. quæst. cap. 1. Confer Meursium II. 9. Athen. Attic. *Περγαμῆων* quoque ejusmodi Museum fuisse quod à Svida *περγαμητῶν κύκλων* nomine celebretur, disputat Clariss. Kusterus ad Svidam in *Μουσῶν Ἐφεσίου*. De *Athenæo Romano*; in quo publicæ recitationes solebant fieri, agit Sirmiondus ad Sidonii lib. 2. Epist. 9. & lib. 4. Epist. 9. Tomo 1. pag. 893. 939. Vossius in lib. de cognitione sui, recuso in Tomo 1. method. Crenii pag. 793. De *Claudio* sive museo ejusmodi, auspiciis Imperatoris Claudii exstructo Alexandria, cujus meminit Athenæus VI. pag. 240. adeundus Casaubonus ad Claudium Svetonii cap. 42. De *Æsculapii & Hygiæ* sive salutis Collegio Romæ è LX viris constante vide vetus marmor apud Sponium pag. 52. Misc. eruditæ antiquitatis. Musei quod fuit *Trazene*, meminit Pausanias in Corinthiacis. De Museo quod *Croki* condidit Musæus præpositus sacri cubiculi sub Theodosio jun. vide Cangii CPolin-Christiani, lib. 2. pag. 176. De *Nymphæo* quod Stagiris fuit, meminit Plutarchus in vita Alexandri p. 668. edit. Gr. Lat. Xylandri. Museum vocat Plinius XVI. 32.

IV. Societatum literarium pleniorē notitiā adhuc expectamus à Clariss. amico nostro *Christiano Junkero*, tot aliis scriptis præclare merito, cum interim de illo argumento videri possunt Morhofius lib. I. polyhistoris cap. 14. Samuel Chapuzellus (*Chapuzellu*)

zean) A. 1701. denatus in Tab. VIII. Europæ viventis, Ancillonius in Miscell. criticis Gallice editis Tomo 1. pag. 17. sq. Godfredus Vockeroth in historia societatum & rei literariæ ante diluvium, atque introductione in notitiam societatum literararum, quæ Jenæ 1687. 4. primum separatim & deinde Gothæ A. 1708. 8. junctim prodierunt. Jacobus Frid. Reimannus parte 1. introduct. in Historiam literariam Germanorum pag. 107. sq. Joach. Fellerus *o panacelis* in Panegyrico Magistris Philosophiæ A. 1688. Lipsiæ creatis scripto, & Jo. Reiskius vir doctiss. in programmate de pinacothecis, Cimeliothecis, & societatibus doctorum in Europa, Guelpherbyti 1685. De singulis quibusdam & nobilioribus ejusmodi societatibus etiam singulares scriptores extant, ut de regia Parisiensi Pelissonius, Joh. Baptista du Hamel, Fontenellius: de Regia Londinensi Thomas Sprat, cujus liber Gallice etiam translatus est, & Martinus Kempius in Bibl. Anglorum, nec non Rev. Henricus Ludolphus Bentheimius in *Engelländischen Kirchen- und Schulen. Staat* pag. 56. sq. & 61. sq. qui etiam de Philosophorum societate Oxoniensi agit pag. 350. Societatum quarundam literararum Italiæ symbola, sive ut vocant impresas exponit Kircherus Tomo 2. Oedip. Parte 1. pag. 9. sq. De societate regia Inscriptionum & Numismatum Parisiensi, in Ephemeredibus Paris. A. 1702. plura leguntur. De Societate Medicorum instituta à Rege Philippo V. mentio in memoriis Dombensibus Trevoltinis A. 1702. Tomo 2. pag. 56. sq. edit. Amstelod. De Academia scientiarum & linguarum Berolinesi instituta à Rege Borussiae gloriose memoriæ Friderico, vide Acta Erud. 1701. pag. 176.

V. Privilegia Imperatorum & Leges de studiis liberalibus, Professoribus, Scholaribusque in Codice Justiniano & Theodosiano reperiuntur. Vide *Jac. Gorbosfredum* ad Codicis Theodof. l. 6. tit. de Professoribus l. 13. de Medicis & Professoribus & l. 14. de studiis liberalibus urbis Romæ & Constantinopolis, ad quas existat etiam erudita diatriba *Herm. Conringii*. Collectanea *Josephi Laurentii* de Professoribus, Oratoribus & Nomenclatoribus ex ejus Polymathia recusa sunt T. 10. Antiquitatum Græcarum Gronovii, in quo existat & præclarum Ludov. Cresollii opus ex editione Paris. 1620. 8. quod inscribitur Theatrum veterum Rhetorum, Oratorum, Declamatorum, Sophistarum Libris V. in quo de omni ratione Scholarum præcipue

Rhetoricarum apud veteres, multa egregie docentur. De gemitu veterum docendi modo *exoterico & acroamatico* sive quod idem est, dialectico & accuratiore analytico existat singularis tractatus Melchioris Zeidleri, Philosophi & Theologi Regiomontani. Regiomonte 1685. 4. Octaviani Ferrarii de Sermonibus exotericis & disciplina encyclo Libri 2. cura Goldasti, cujus Epistola de cryptica veterum Philosophorum disciplina ad Goclenium præmittitur, recusi sunt Francof. 1606. 8. Vide etiam Plutarchum in vita Alexandri p. 668. editionis græco-latinae, Themistii Orationes p. 319. edit. Harduini. Francisc. Patricium in discussionibus Peripateticis, Menagii notas ad Laërtium p. 197. sq. Eschenbachii Epigenem sive librum de poësi Orphica pag. 4. sq. & Meibomii notas ad jus jurandum Hippocratis p. 95. De differentia discipulorum inter se, diversisque eorum gradibus agit Cresollus Lib. IV. Theatri Rhetorum cap. XI. De occultatione sublimiorum dogmatum, quæ Pythagorici & alii Philosophi, tum inter Judæos Esseni (de quibus Porphyrius apud Euseb. IX. 3. præparat) & inter Christianos hæretici plerique non nisi initiatis & intimioris admissionis discipulis communicabant, non parca collegit Jacobus Usserus, Archiepiscopus Armachanus in historia dogmatica de Scripturis & sacris vernaculis (Lond. 1689. 4.) p. 252. sq. 270. sq. Menagius ad Laërtium pag. 376. Mutius Panfa de osculo Ethnicæ & Christianæ Theologiæ pag. 14. sq. Campegius Vitringa Lib. 3. observatt. cap. 10. pag. 761. Ludolphus Kusterus sive Neosorus in historia critica Homeri pag. 58. sq. Hisce affinis fuit aliquo modo *disciplina arcani* apud veteres olim Christianos, etiam Catholicos atque orthodoxos receptissima, nisi quod illa non tam doctrinam sive *κρυψματα* spectabat, quam circa ritus sacramentorum & verba symboli versabatur, ut adversus Em. Schelstratum docuit Will. Ernestus Tenzelius parte 2. diss. select. De *lucubrationibus veterum & vigiliis studiorum* causa frequentatis disquisitionem singularem editit B. Christophorus Cellarius, Halæ Saxon. 1699. 4. Eas in longam noctem protractas nocere sanitati jam olim notavit Hippocrates Lib. 1. de re medica: quamvis Gabriel Naudæus quæstionæ 3. iatrophilologicæ cum primum laudasset studia matutina, deinde pag. 73. sq. disputat pro nocturnis lucubrationibus, ita tamen, ut quemadmodum in omnibus ita in his quoque nimium in vitio esse non dubitet.

VI De recitationibus veterum Lipsius videndus Centur. 2. Epistola 48. ad Belgas, Vossius pater lib. de recitationibus veterum recusus in Tomo 1. method. Crenii: Gabriel Biscoli Tomo 2. Lectio- num subsecivarum lib. 15. cap. 10. Casaubonus ad Theophrasti Cha- racteres pag. 126. seq. & ad Avidium Cassium Vulcatii Gallicani, cum Ferrarius lib. 3. de veterum Acclamationibus. De Lectoribus sive Anagnostis Jo. Schefferus lib. de stylo pag. 69 seq. qvi pag. 72. etiam Lectricem ex Servio observat. De auditoriis Veterum Frid. Spanhe- mii oratio Tomo 2. Opp. pag. 1364. seq. De anagnosmatis sive le- ctionibus in conviviiis ad Baccium pag. 191. sq. Libri 4. de vinis, & Jac. Goettenium lib. 2. obs. cap. 2. Cæterum *recitare* proprie non ex memoria dicere sed de scripto legere est, ut præter alios observat Lambecius in Orationibus suis pag. 81. seq. De *Anagnostis* etiam non- nulla Alexander ab Alexandro. Tomo 1. pag. 350. edit. cum Notis varior.

VII. De *scribis* veterum, Romanorum præcipue, & *no- tariis* Andreas Christ. Eschenbachius in dissertationibus junctim editis pag. 257. seq. De *librariis, antiquariis & Bibliopolis* antiquorum Baltha- sar Bonifacius de Archivis cap. 8. Pignorius lib. de servis pag. 228. sq. Popma de operis servorum pag. 67. & peculiari diatriba Vir Clariss. Christianus Schœtgenius, Lips. 1710. De ratione *voluminum & cy- lindrorum* *ελητων* apud veteres, Gvil, Schickardus de festo Purim Tomo 8. Critic. Angl. pag. 486. B. Carpzovius ad Schickardum de jure Regio Hebræorum pag. 92. Jo. Doughtejus Analectis sacris ad Esaïæ XXXIV. 4. Salmasius ad Solin. p. 278. 706. & de modo usurarum c. 10. p. 404. sq. & in Specimine confutationis animadversionum. Heraldus pag. 107. sq. & ad Vopiscum: If. Vossius ad Catullum pag. 50. sq. qvi codicum membranaceorum sive *librorum quadratorum* usum ab Attalodemum cœpisse observat. Videndus etiam Ovidius lib. 1. Tri- stium elegia prima, Leo Allatius prolegom. ad librum de patria Ho- meri pag. 10. sq. & ad Antiquitates Hetruscas pag. 137. Ramiresius ad Martialem II. 67. Christianus Salbach, nuper admodum hoc ipso an- no 1713. extinctus in diss. de libris veterum, Gryphisvald 1706. 4. Christianus Gotlieb Schvartzius dissertatione erudita duplici de ornamentis librorum apud veteres usitatis Lips. 1705. 1707. & Tho. Bartholinus de legendis libris diff. IV. pag. 125 seq. Libros conglu- ti-

tinandi artem Athenis Philatium virum doctum sodalem suum invenisse testatur Olympiodorus Philosophus Alex. apud Photium. De *diptychis* Rosveidus ad Vitas Patrum pag. 773. seq. De *Pimacosthecis* & *imaginibus* virorum doctorum quibus Bibliothecæ exornatæ, Jo. Henr. Meibomius ad Vogleri introduct. in Historiam literariam pag. 163. sq. Bartholinus de legendis libris diss. 2. p. 64. sq. & amicus noster Jo. David Schreber peculiari diss. de imaginibus virorum, Bibliothecarum ornamento Lipsi. 1692. De *Bibliothecis* veterum Justi Lipsii libellus & seorsim & inter ejus opera sæpius editus, occurrit etiam in collectione Jo. Joachimi Maderi, qui varios de Bibliothecis & re Bibliothecaria Scriptores congestit, præmissa præfatione de Scriptis & Bibliothecis antediluvianis, incerta fide jactatis. Helmst. 1666. 4. Novissime Maderi collectionem recudi fecit, & Herm. Conringii Epistolam sive librum de Bibliotheca Augusta Gvelfherbytana, quo etiam de veterum re Bibliothecaria differitur, tum Naudæi, Spizelii & aliorum de Bibliothecis scripta adjunxit, pluresq; alios scriptores de hoc argumento duobus voluminibus junctim edidit, Rev. Johannes Andreas Schmidius, Theologus Helmstadiensis plus simplici vice jam mihi laudatus. Rudolphi Capelli, Ἐμακαρίτη Syntagma lectionum Bibliothecarum memorabilium Hamburgi 1682. 12. vulgatum itidem varia non ad recentem tantum, sed & veterem rem Bibliothecariam facientia collegit, quod facit etiam Dan. Gvil. Molterus diss. de Bibliotheca, Altdorf 1700. 4. Vide & Præfationem ad reliquias Bødlejanas, Acta Erud. 1704. pag. 301. seq. & Georgii Engelbrechti diss. de jure Bibliothecarum. Helmst. 1702. Jo. Langii Epistolæ Medic. II. 3. Hospinianum de templis fol. 100. sq. Bibliothecarios Bibliothecæ Alexandrinæ * recensent Jonsius de Scripторibus Historiæ Philosophicæ pag. 101. & J. F. Gronovius in supra laudata diatriba de Museo Alexandrino. De Bibliothecariis Vaticanis consulendus Joh. Ciampinus. De Bibliothecæ Cæsareæ præfatis (sunt enim, qui Bibliothecarii nomen tanquam non satis latinum refugiunt, ut Vossius & alii) Petrus Lambecius lib. 1. Comm. de Bibl. Vindobonensi,

VIII. De

* Ptolemæus Philadelphus decem myriadas librorum collegit Alexandriæ teste Synkelo pag. 271. 273. His Pergami Bibliothecas addi voluit Antonius, Cleopatraque desinavit, in quibus 200000. βιβλίων ἀπλῶν. Plutarch. pag. 943. in Antonio.

VIII. De studiis veterum & omni genere elegantioris eruditionis apud veteres cultæ , eruditus exstat liber *Jo. Wovverani*, *Hamburgensis* (fuit enim & alter hoc nomine *Antvverpiensis*) qui inscribitur *de Polymathia* , & primum lucem vidit Hamburgi 1604. 4. Postea adjunctis argumentis ac indicibus elogioque Wovveriano, cura Jac. Thomasi Lipsiæ 1665. 8. Ex Thomasi editione recusatus est T. 8. Theſ. Antiqu. Græcar. Inter alia falsos esse & injuriam Wovverano facere , qui tractationem de polymathia *Isaaco Casaubono* per plagium surreptam dicere ausi sunt , idem Thomasi ostendit, quanquam verissimum est Casaubonum quoque de eodem argumento opus molitum fuisse , sed ex aliis Wovverii scriptis patet non opus ipsi fuisse , ut aliena scrinia expilaret , cui diligentia sua & ingenio satis , quod scriberet , suppetebat domi.

IX. De prima scribendi origine & omni antiquitate literaria non inelegans tractatus *Herm. Hugonis* Jesuitæ lucem vidit Antvverp. 1617. 8. cui jungendus *Petrus Holmius* est, in accurata disquisitione de scriptura & variis rationibus sive ad dextram sive ad sinistram sive desuper vel quocunque alio modo scribendi , publicata. Lundini Scand. 1670. 8. & recusa in *Analectis Philologicis* *Th. Crenii* cura editis in Belgio 1699. 8. *Balkhaf. Frid. Saltzmanni*, *Argentoratensis* dissertationes quatuor ; cum cura elaboratæ de varietate antiquæ scriptiois Lips. 1661. 4.

De charta & papyro veterum videndi *Plinius* lib. 13. c. 11. & *Isidorus* Lib. VI. Orig. cap. 9. *Cassiodorus* lib. XI. *Variarum Epist.* 38. *Matthioli* ad *Dioscoridem* lib. 1. cap. 98. *Melchior Gvillandinus* & *Josephus Scaliger* contra *Gvillandinum* de papyro. *Joh. Mabilionius* opere de re diplomatica , *Montfauconus* in *Palæographia Græca* pag. 13. seq. *Franciscus Maria Nigrifolus*, *Medicus Ferrariensis* in *diff. de charta ejusque usu* apud antiquos, quæ inserta legitur *Museo Minervæ Venetæ* Tomo 3. pag. 249. sq. & *Leo Allatius* pag. 91. ad *Antiquitates Hetruscas* , ubi inter alia docet, mangonem qui antiquitates illas supposuit inepte eas commisisse chartæ ex linteis contritis , quod longe recentius inventum & Germanorum quidem , ut notat *Scaliger* in *Scaligeranis* secundis pag. 7. Præcipue vero ridiculum esse , quod in una charta artificis chartarii insignia relicta erant , quibus charta & ejus confectæ tem-

Hhhh

pus

pus internosci potuit. De illis insignibus, atque ut sæpenumero horum ope fraudes detectæ fuerint, pluribus disputat Allatius pag. 136. Quod veteres in cortice fagi scriberent (auf Buchrinden) hinc Olaus Rudbekkius pater in Atlantica sua observat libros hodieq; Germanis vocari *Bücher*. Varia alia, in quibus antiquitus scriptum fuit recenset præter Allatium & Hermannum Hugonem in libris laudatis Alexander ab Alex. II. 30. & ibi Tiraqvell. Bartholinus diff. 4. de legendis libris pag. 90. seq. ac novissime vir eruditissimus Bernardus Montfauconus in palæographia Græca lib. 1. Pars chartæ tenuissima dicta *ina* ut constat è Festo in ilia & exilia. De linteis libris sive mappis Allatius libro jam memorato pag. 25. sq. & 130. sq. idem p. 123. observat Sinensium chartam diversam à papyro veterum & nostræ charta ex linteo confecta. De Græcorum charta bombycina, idem pag. 133. Videndus etiam Stephanus pag. 99. sq. ad Saxonem Gram. & Pancirolli nova reperta lib. 2. tit. 13. De more in vestibus scribendi præter Allatium pag. 127. sq. disserit Albertus Rubenius Lib. 2. electorum c. 1. De *pugillaribus* veterum Alex. Wildhelmus in Appendice ad diptychon Leodiense. De *albis* A. Schottus ad Proverb. Vaticanæ appendicis 1. 80. *Calami* loco antiquissimus usus fuit *stylorum* sive graphiorum ex ferro, ossibus, vel alia materia, de quibus agunt Interpretes ad Jobi XIX. 24. Fesselinus in adversariis sacris T. 1. pag. 41. Florianus Klepperbein in historia Artis scriptoriæ Witeberg. 1683. & Viri docti ad illud Horatii L. 1. Sat. 10.

*Sape stylum vertas iterum que digna legi sint
Scripturus.*

Quibus verbis respicit ad figuram stylorum, qui ex altera parte acuti erant, & scriptioni inserviebant, ab altera parte lati, & ad delendum vel emendandum obducendumque scripta in cereis tabulis adhibebatur. Imagines duas styli * veteribus usitati habes in 25 incisâ apud Laurentium Pignorium lib. de Servis pag. 224. Alii stylorum loco vel *calamos* vel *pennas* animalium vel denique ut etiamnum apud Sinensis receptum est, *penicillos* adhibuerunt ad scribendum. Inter Davidis Clerici Orationes octava, nona & decima eleganter persequuntur laudes & usum pennæ, atramenti & chartæ. Amst. 1687. 8.

Chartæ

* Stylis scriptoriis quædamque homines confossi atque obtruncati, ut Q. Antyllus apud Phitarchum in C. Græch, pag. 840. & recentiore ætate Scotus Erigena,

Charta loco apud antiquissimas gentes plumbeæ tabulæ vel etiam alia durioria metalla & lapides in usu fuerunt, ut ad eundem Jobi locum XIX. 24. jam pridem annotatum est. Confer Allatium ad Antiquitates Hetruscas pag. 127. seq. & Laurentium Beyrling in Theatro Vitæ Humanæ Tomo 7. sub Titulo: *Scriptio*, ubi quamplurima alia de universo hoc argumento collecta reperiuntur. Spectant etiam huc quæ de columnis Sethi lapidea & lateritia, de columnis Mercurii, & Ægyptiorum obeliscis nota sunt ex Josepho, Diodoro Siculo & aliis Scriptoribus, unde patet antiquissimum usum fuisse columnis lapideis res memorabiles tradendi: de quo more varia congestit Huetius in demonstratione Evangelica pag. 93. sq. edit Lipsiens ubi præclara inventa, leges & alia ejusmodi, res quoque gestas insigniores posteris in columnis, faxis, parietibus & tabulis æneis traditas notat, cui adde Luc. Holstenium ad vitam Pythagoræ scriptam à Porphyrio pag. 67. 68. Humfredum Prideausium in limine notarum historicarum ad epochas marmoreas Arundelianas. Herm. Hugonem de prima scribendi origine cap. X. & Pet. Holmium de Descriptione cap. 4. Extant & de charta & papyro veterum singulares differ. Christiani Lindneri, Lips. 1647. & Georg. Gasp. Kirchmajeri Witeb. 1666. Sinensium charta ex cortice arboris *bambou* confecta est & facile à vermibus corroditur, unde Bibliothecarum Codices subinde recentandi & describendi sunt, ut narrat Lud. de Comitibus in novis memoriis Sinensibus Gallice editis Tomo 1. pag. 261. sq. ubi de tota illorum scribendi & imprimendi libros ratione plura Lector observata reperiet.

De atramentis cujuscunque generis singulari opere agendum in se suscepit Petrus Maria Caneparius, Cremonensis, Philosophus Venetiis medicinam professus, quod lucem vidit Lond. 1660. 4. & quamquam propter quamplurimas observationes Physicis & Medicis non displicet, tamen antiquitatis cultoribus parum satisfacit, unde infeliciter in hoc argumento versatum esse sentit Leo Allatius in animadversionibus ad Antiquitates Hetruscas pag. 145. qvi pag. 143. sq. nostrum ex calcantido atramentum (de quo Caneparius pag. 254. seq.) à veterum illo diversum fuisse probat. Vide de atramentis præterea Vitruvium Lib. 7. cap. 10. & sq. Plinium lib. 35. cap. 6. Cardanum cap. 64. de rerum varietate & lib. 8. subtilitat. Politianum.

cap. 40. Miscellan. ubi dubitat an ex sepis liqore (quod tamen multi affirmant) atramentum olim fieret. His adde denique Vossium lib. 4. de idololatr. cap. 49. Salmas. de cruce pag. 483. sq.

X. De literis Hebraicis, Græcis, Latinis earumque inventoribus egregia annotarunt Josephus Scaliger ad Eusebium numero 1617. Salmasius ad inscriptionem Herodis Attici pag. 230. sq. Lilius Gyraldus dialogo 1. de historia Poëtarum. Bernardus à Mallincrot in libro de literis earumque origine & natura, Monasterii Westphal. 1639. 4. Meursius ad Hesychium illustrem pag. 179. sq. Samuel Petitus lib. 2. observ. cap. 1. Ez. Spanhemius de usu numismatum & præstantia diss. secunda. Guilelmus Nicols in libris elegiaco scriptis carmine notisque illustrato de literis inventis. Lond. 1711. 8. Olaus Rudbeckius parte 1. Atlantice cap. 38. Bochartus Lib. 1. Chanaan cap. 20. Th. Munckerus ad Hyginum fab. 277 Joh. Marshamus Canonis Chronici pag. 123. seq. & auctor erudite diss. quæ Clariss. Montfauconi Palæographiæ subijcitur de prisca Græcorum ac Latinorum literis. Leo quoque Allatius paravit librum de origine Græcarum literarum, in quo earum antiquitatem & usum & ut immutata fuerint, explicaverat, ut ipse testatur Lib. de patria Homeri pag. 88. Ex gruuum volatu figuras literarum à Mercurio Trismegisto efformatas tradit Cassiodorus lib. 8. Variar. Ep. 12. alij hoc tribuunt Palamedi, unde grues aëres Palamedis dicuntur à Martiali Lib. 13. Epigr. 75. De volatu literato gruuum videndus præ ceteris Jac. Gaffarellus in curiositatibus inauditis pag. 250. sq. meminit & Martialis lib. IX. Epig. 14. laudans nomen Earini dignissimum, quod penna scribente grues ad sidera tollant. Idem Gaffarellus multus est in explicando Alphabeto superstitioso & inani, quod in cælo videre sibi visi sunt nugivenduli nonnulli, de quo Kircherus Tomo 2. Oedipi pag. 2. pag. 215. Alia Alphabetæ commentitia Adami, Noachi, & Henochi refert atque explodit Tho. Bangius in cælo orientis Exercit. secunda de literatura Patriarchali, vide sis quoque Rocham in Bibliotheca Vaticana pag. 79. 82. 88. 91. sq. Kircherum Tomo 2. Oedipi Par. 1. pag. 105. In ordine alphabeti Hebræos ac Phœnices secuti sunt Græci & Latini, ut post alios notant Hallenses Parte VI. Observ. cap. 4. Græca Alphabetæ per varias ætates diversimode in MSS. exarata singulari tabella exhibuit Eduardus Bernhardus Anno 1689. Oxonii, atque inde Ezech. Spanhemius de usu & præstantia Numismatum diss. 2. edit. Lond. Longe

Longe plurima ab eo tempore è MSS produxit Montfauconus in eruditissimo Palæographiæ Græcæ opere. Latina diversarum ætatum habet apud Mabillonium in opere præclaro de re diplomatica ; & Papebrochium in propylæo ad Tomum 2. Actorum sanctorum Aprilis. Variarum lingvarum alphabeta & notas singulari studio collegit ac digessit Andreas Mullerus Greifenhagius, una cum versionibus prope centum orationis Dominicæ, & post ejus fata publico dedit Seb. Godofr. Starkitis ὁ μακαρίτης, Berolini 1703. 4. Notas varias & siglas Medicorum, Chemicorum, Astrologorum exhibet præter Montfauconum Cangius ad calcem Glossarii Græci.

Cifrarum usum & figuras non ab Arabibus primum reperiuntur, sed à Græcis ad Arabes, ab his ad Indos, tum ad nos quoque pervenisse contendit H. Vossius pag. 64. sq. ad Melam: & Boëthii jam ætate recepta fuisse hæc numerorum signa ex antiquissimo ejus codice ibidem demonstrat. Cui adde Joh. Wallisii Epistolam de cifrarum in Anglia usu circa annum Christi 1090. in Transactionibus Philosophicis Anno 1700. Mense Septembri. Ex Græcis literis formatas esse numerorum notas, facile ostendit Huetius in demonstratione Evangelica, quod de characteribus 7. Planetarum etiam verisimile esse & ex Græcis 7. vocalibus illos videri formatos, alibi demonstravi, licet alias rationes characterum illorum reddit Jos. Scaliger ad Manilium p. 460. edit. Argentorat. cui adde Salmasium ad Solin. p. 73. sq.

Præter literas vulgares, quibusdam gentibus etiam fuerunt *literæ sacre sive hieroglyphicæ*, ut de Ægyptiis vulgo constat, de quibus nota Clementis Alexandrini, Diodori Siculi & aliorum testimonia, & libri integri Horapollinis & Pierii Valeriani: sed præcipue perspicui documenti loco sunt, obelisci hodieque superstites, atque literis illis inscripti, & à Kircherò in Obelisco Pamphilio & Oedipo Ægyptiaco quæcumque non usque quæque feliciter explicati. De aliarum gentium characteribus, quos à profanis diversos habuerunt, disputat Bochartus in Geographia Sacra lib. 2. Chanaan cap. 17. quod vero de Æthiopicis ibidem tradit, aliter videtur Jobo Ludolpho, Historiæ Æthiopicæ lib. IV. cap. 1. §. 23. Hebræorum populo sanctiores fuisse literas, quas vulgo dicimus Samaritanas, non certo testimonio constat, cum numerorum lubrica sit fides, & Pentateuchum Samariticum ex Hebraico nostro descriptum esse clarissimis argumentis docuerit Jo. Henr. Hottingerus in exerci-

tationibus Samariticis, cui adde sis-Stephanum Morinum in exercitationibus de lingua primæva, & Johannem Buxtorfium de literis Samariticis adversus Ludov. Capellum. De Lingva Sacra Egyptiorum agit quoque idem Bochartus in Phaleg pag. 156. & Joh. Clericus ad Exod. XXVIII. 37. Initia sive myſteria ſcripta literis arcanis vide Jo. Priceum p. 693. ad Mileſias Apuleji. De Lingva Sacra Braminum meminit Jo. Baptiſta Tavernierius parte 2. Itinerarii pag. 171. & plerisque Indis quemadmodum etiam Siamenſibus duplex eſt Lingva, una vulgaris & altera eruditorum, ut ex Louberio & aliis conſtat. Sinenſes vero neque literis utuntur neque facile concipiunt, quomodo fieri poſſit, ut tam exiguo numero characterum, quorum ſinguli nihil ſignificant, exprimere atque ſcripto conſignare poſſimus tot tamque diverſas animi noſtri conceptiones & quæcumque ore eloqui valemus. Itaque loco Alphabeti habent characteres ſeu figuras quamplurimas, quarum alii 80000, alii 54409. numerant, vide Ludovicum de Comitibus memoriarum Sinenſium Tomo 1. pag. 255. & Novellas Reipubl. Literariz A. 1688. pag. 189. Quomodo Sinenſium characteres differant ab Hieroglyphicis Egyptiorum, diſquirat Kircherus T. 3. Oedipi pag. 10. ſq. idem characterem Zoographicum ſive Hieroglyphicum Hermetis ut hariolatur cum Alphabeto Copto & literis Græcis confert pag. 35. ſeq. De literis Brachmanum ſeu Gymnoſophiſtarum idem Kircherus conſulendus pag. 21. ſeq. De Mexicanorum pag. 28. ſeq. de Peruvianis aliisque gentibus qui literarum uſu deſtituuntur, eorumque loco nodos vel aliud ejuſmodi abhibent, vide Ludolphi Neocori Biblioth. novorum librorum Anno 1699. p. 669. & Hallenſium Obſervat. ſelectas Tomo 1. pag. 292. Germanis etiam veteribus literarum ignorantiam ex Taciti teſtimoni objectam diſquirat idem Neocorus pag. 674. ſeq. quod tamen ad ſolum literarum amatoriarum commercium reſtringit Vir Clariff. Andreas Ludovicus Kœnigsmannus Exercitatione ſingulari Kiloniæ edita de literarum amatoriarum apud Germanos ignorantia. Vide & alteram ejuſdem de origine literarum apud Germanos.

XI. Typographiz artem à Germanis repertam eſſe præter alios agnoſcit Claudius Qvilletus Gallus lib. IV. Callipædiz, hiſce verſibus:

*Quis nescit divi resonantia fulmina Martis
Germana fabricata manu? graphicasque typorum
Inventas Rheni famosa ad flumina formas,
Doctorum quæ scripta virum pretiosaque Musis
Carmina venturos durante servata per annos.*

Neque hanc gloriam Germanis invident Gabriel Naudæus, in Historia Ludovici XI. c. 7. aut Mabillonius Tomo I. Musæi Italici p. 64. quæquam Belgis Harlemensibus, inventore *Laurentio Costero*. * vindicare maluit Boxhornius & P. Scriverius, Bertiusque & in Historia Batavica cap. 17. Adrianus Junius. Cæterum inter Germanos ipsos hoc de invento certant Argentinenses & Moguntini. Nam Moguntinis hunc honorem asserunt Trithemius, Nicolaus Serrarius & Jo. Saubertus: tum Georgius Fridericus Magnus, de quo Tenzelius in dialogis vernaculis mensuris Anni 1692. pag. 683. ex Italis etiam Bernhardus Scardeonius, ut observatum Struvio p. 164. T. I. Bibl. Antiquæ. Argentinensibus Adamus Schragius, Jo. Henr. Boæclerus, Jo. Schmidius, Jo. Schilterus & Jacob. Wimphelingius. Sane inter primos fuerunt, *Jo. Gutenberg zum Jungen, Johannes Fust & Jo. Meidembach*, ** civis Moguntini & *Jo. Monachus*, civis Argentoratensis, qui in Europa libros typis exscriptos in lucem ediderunt circa annum 1450. ac deinceps. Novissime paradoxon hactenus inauditum de Pamphilo Castaldo, Feltrinensi, typographiæ primo inventore, à quo artem illam didicerit Johannes Faustus, vidi memorari in Ephemeridibus Parisiensibus Anni 1712. Tomo 2. pag. 470. De Gvilermo Caxoduno qui primus typographicam artem Londini exercuit, ad si placeat Jo. Lelandum de scriptoribus Britanniarum pag. 423. In Gallia antiquissimi typographi fuere Ulricus Gering, Martinus Crantz & Michaël Friburger circa Annum 1470. Græcis literis primus impressit Parisiis Jo. Gourmont. Romam hæc ars perlata est à Conrado Sweinheim & Arnoldo Pannarts circa Annum 1465. Cæterum de uni-

* Costero forte non deneganda inventio rudimentorum typographiæ sive artis voces ligno incisæ imprimendi: sed perfectio ipsa & quod in inventionem illam præcipuum est ars imprimendi literis separatis plumbeis, quarum ad multos & varios libros excudendos usus esse possit, Moguntinis vel Argentoratensibus debetur. Confer Jo. Georgii Retulii sive Burchardi Epistolam ad amicum de relatione itineris D. Christiani Henrici Erndt. pag. 65. sq. Sinensium typographia Costeri inventionem similes, nihil ferocum Europeæ commune habet.

** Vide Tenzelii dialogos A. 1692. pag. 664 sq. & 739. Burch. Gothelf Struvii introduct. in Hist. literar. 6. 5. Chronicon der Stadt Franckfurt an Mayn p. 435. sq.

universa hac re & typographicæ artis origine atque incrementis
 videndi Andr. Chevillierus in Lib. Gallice edito & variis scitu ju-
 cundis rebus referto de origine typographiæ Parisiensis, Paris, 1695.
 4. Bernhardus à Mallincrot in tractat. de ortu & progressu artis ty-
 pographicæ, Colon. 1693. 4. Isaacus Bullart in Academia scientiar.
 Gallicæ edita Tomo 2. pag. 242. sq. (ubi singillatim de Guttenber-
 gio & Costero) Pauli Freheri theatrum viror. eruditorum pag. 1424.
 sq. Joh. Arnoldus Bergellanus in poemate encomiastico de chalcog-
 raphiæ inventione, quod integrum recudi curavit Tenzelius Bibl.
 select. A. 1704. p. 986. sq. Jo. Langius II. 3. Epist. Medic. Georgius
 Paschius in inventis, nov-antiquis pag. 330. sq. Joh. Caillius, in hi-
 storia typographiæ edita Gallice Parisiis 1689. 4. quæquam Vignolius
 Marvillius Tomo 1. Miscell. pag. 80. notat eundem non satis certam
 notitiam habuisse rerum plerarumque de quibus dicere instituit.
 His adde Gvil. Ernestum Tenzelium in dialogis vernaculis Anni
 1692. 1695. & 1697. & in lib. singulari Germanice edito de inventio-
 ne Typographiæ, qui recensetur in Actis Eruditor. 1700. pag. 153.
 sq. Thomam Bartholinum diff. 4. de legendis libris pag. 109. qui
 etiam pag. 110. Bibliorum Latinorum Anno 1450. Coloniae edito-
 rum meminit à Jo. Guttenbergio post excusum ab eodem A. 1442. do-
 ctrinale Alexandri & Petr. Hispani quosdam tractatus. Ab eodem Jo.
 Guttenbergio quem Wimpbelingii fide Argentinensem vocat, Mo-
 guntia feliciter detectam typographiam affirmat Kircherus, in Pro-
 pylæo ad Oedipum Ægyptiacum cap. 2. Quæquam vero Typogra-
 phi Anno 1640. jubilæum passim artis suæ celebraverunt, cujus
 acta mihi ad manus sunt vulgata Lipsiæ illo Anno in 4. atque
 adeo origo Chalcographiæ artis vulgo refertur ad annum,
 Christi 1440. tamen libros integros typis impressos ante A. 1450. vix
 ac ne vix quidem reperiri, à Tenzelio & aliis est annotatum. Ec-
 quis vero Liber primus typis æneis exscriptus fuerit, disquisit Scali-
 ger sive quisquis autor confutationis fabulæ Burdonum pag. 258. seq.
 cui adde sis Rev. Benthemium in Holländischen Kirchen: Staat pag. 69.
 Ephemerides Parisiensis Anni 1686. pag. 20. Catalogum Libro-
 rum ab inventa typographia usque ad annum 1500. impressorum,
 texunt Phil. Labbeus, in Bibliotheca nova MStorum, Joh. Sauber-
 tus in Historia Bibliothecæ Norimbergensis, Anton. Reiserus
 & Maxaeus in Catalogo MStorum Bibliothecæ Augustanz, Suffridus
 ab

ab Oostervyck (de quo vide Voëtium parte 2. Politiz Ecclesiasticæ pag. 1130.) & his omnibus diligentius, quanquam etiamnum valde imperfecte Cornelius Beughem in incunabilis Typographiæ editis Amstelod. 1688. 12. Varia post inventa, quibus magis magisque exulta atque exornata fuit ars Typographica, recensentur in Novellis Reip. literariæ A. 1700. Tomo 2. pag. 152. seq. ubi inter alia pag. 154. notatur, quod diversis generibus literarum uti, quarum antiquas alias *surrentes* vocant typographorum filii, Aldus Manutius avus primus docuerit. Confer si placet easdem Novellas A. 1704. Tomo 1. pag. 519. 520. & Molineti Historiam, de fortuna literarum Romanarum, de quo libro Ephemerides Paris. A. 1684. pag. 29. sq. Characteres typosque Musicos primus usurpare docuit in Gallia Jacobus de Sanlecque, ut notat Vignolius Marvillius Tomo 1. Miscellaneor. pag. 81.

De Roberti Granzoni, Lugdunensis Typographi inventione *characteres scriptura calamo exarata* typis æneis imitari conantis, vide V. C. Godlieb Cranzium in memorabilibus Bibliothecæ Elisabethanæ Uratislaviensis pag. 73. Idem pag. 27. agit de descriptione, sive *incisione imaginum in Tabulas ligneas*, Germanis tanquam inventori- bus adscribenda, & de *aria* sive *cupri incisione & erosione*, quæ non Andree Mantegnæ & Francisco Parmesanino, Italici, sed Germanis Martino Schœnio & Alberto Durero debetur.

Præcipuos & celebriores *Typographos*, ex Hadriani Bailleti judiciis eruditorum & Almelovenii vitis Stephanorum Alphabeticæ ordine pridem notavi ad calcem Bibliothecæ Latinæ, quibus addes Burch. Gothely Struvii introductionem ad rem literariam cap. 5. Judæis CPoli & Thessaloniciæ concessam pridem typographiam, cujus usus alioqui prohibitus in ditionibus Turcicis est, notat Joh. Jacobus Schudt in Hist. Judaica pag. 452. seq. sed tantum restrictam ad libros Hebraicos excudendos, & à longo jam tempore deficientem. At gaudent typographiis Judæi non tantum in Germania Francofurti ad Mœnum, Dannhusæ in Svevia, Dyrenfurti in Silesia, in Polonia Cracoviæ & Lublini, Pragæ in Bohemia, in Belgio Amstelodami sed & in Italia quoque Venetiis & alibi, vide Chevillierium de origine Typographiæ Parisiensis pag. 264. seq. & Bartoloccium T. 1. p. 432. quid quod etiam privilegia addunt & execrationes in libris impressis ne quis illos audeat recudere. Plus nemali an emolumentum

Reipublicæ literariæ attulerit ars typographica, disquirat Guil. Insulanus, in *Statere Chalcographiæ* quæ bona ipsius & mala simul appenduntur & numeratur, Anno 1547. 8. Confer Boccacini centuriam primam relationum ex Parnasso, relatione 35, Religionem Medici p. 152. & Rol. Maresii Epistolæ pag. 353. Merito autem Nicolaus Beraldus, præfatione ad Plinium optat aliquo publico decreto inhiberi ac reprimi insolentissimam ignorantum impressorum audaciam, quibus hoc debemus, quod *pro una quaque littera invenimus plagam, pro syllaba crucem, pro libro tormentum*. Quanto præclarior Aldus Manutius qui in præfatione ad Platonem Græcè à se editam Venetiis A. 1513. fol. *quotiescunque, inquit, vel mea vel eorum incuria qui mecum corrigendis libris incumbunt, aliquo in libro quamvis parvus error committitur, etsi opere in magno fas est obrepere summum, (non enim unius diei labor hic noster sed multorum annorum, atque interim nec mora nec requies) sic eamem doleo, ut si possem mutarem singula errata numo aureo*. De aliis artibus atque opificiis studia promoventibus, ut *Bibliopolarum, Bibliopogorum &c.* vide quæ laudatus Tenzelius in dialogis vernaculis A. 1698. p. 603. seq. ex libro *Abbildung der gemeinen nützlichen Hauptstände Regensp. 1694. 4.* De arte pictoria antiquorum libros tres scripsit *Franciscus Junius* Francisci F. cujus præclari operis editioni secundæ subjectus Catalogus præcorum Architectorum, Mechanicorum, pictorum, statuariorum, cælatorum, tornatorum aliorumque artificum & operum quæ fecerunt. Roterd. 1694. fol.

XII. Alia *inventa* veterum & recentiorum exponunt Polydorus Virgilius singulari opere, cujus tres primum Libri Argentorat. 1509. 4. deinde octo de rerum inventoribus sæpissime lucem adspexerunt. In prima quæ in manibus mihi est editione nonnulla leguntur, quæ deinceps ad monitum Indicum expurgatoriorum omiſſa vel immutata sunt. Præter Polydorum hoc argumentum attigerunt M. Antonius Sæbellicus, Alex. Sardus, Jo. Matthæus Lunensis, Jo. Textor in officina: Præcipue vero commemorandi Guido Pancirollus libro de antiqvis deperditis † & recens inventis cum Henr. Salmuthi commentario: Mich. Watson in theatro variarum rerum, Brem. 1661. 8. Theod. Jansonius ab Almelooveen in Inventis nov. antiqvis (quibus Medica potissimum attingit, ut Mich. Bernardus Valentinus in Medi-

* Plura Bibliopolia fuisse Romæ *ἐν τῷ Σανδαλαρίῳ* testatur Galeus de libris propriis sub init.

† Confer Perraultum, parallele des anciens & de modernes Tomo 1. pag. 54. seq.

Medicina nov-antiqua, Archibaldus Pitcairnius in diss. quinta Medica, Jo. Abraham-Merklinus in feliciori quam nunc Medicina &c.) & in rerum inventarum onomastico secundum literarum ordinem digesto: Amst. 1684. 8. quod longe locupletius prodiit Germanice in parte 3. Operis cui titulus: *der erdffnate Xitter. Mat.* Hamb. 1704. 12. Georgius Paschius in Inventis nov-antiquis, Kilon. 1695. 8. cujus altera editio A. 1700. Lipsiæ 4. longe luculentior est, & Josephus Blancanus Jesuita in opere de recentioribus inventis. Ex veteribus idem argumentum tractaverant Antiphanes, Aristodemus, Aristoteles, Cydippus Mantinensis, Dinias, Ephorus Cumanus, Philostephanus, Scamon Mitylenæus, Simonides, Strato Peripateticus, & Theophrastus Eresius. vide Clementem Alexandrinum 1. Stromatum pag. 208. & Strabonem lib. XIII. pag. 622. ubi Ephori meminit, contra quem scripsit Strato, ut ex Indice Libri VII. Pliniani colligunt Jonsius & Harduinus. Cæterum horum omnium scripta jam pridem interciderunt.

Pyxidem nauticam (ut unum vel alterum tantum è præcipuis attingam) Salomoni Regi innotuisse non dubitant Levinus Lemnius III. 4. de occultis naturæ miraculis, Jo. Pineda de rebus Salomonis IV. 15. pag. 273. & Nic. Fullerus lib. IV. Misc. sacrorum cap. 19. quod refellit Bochartus in Chanaan lib. 1. cap. 38. & Herm. Wittsius in Dodecade dissertationum pag. 109. seq. Vide & Martium Lippenium de navigatione Salomonis Ophiritica cap. V. pag. 394. seq. Georg. Hackevvillium opere Anglice edito de providentia pag. 323. seq. & Jo. Baptistæ Riccioli Geographiam reformatam pag. 91. 473. seq. Similiter falluntur qui *vesforiam* Plauti, pyxidem nauticam interpretantur, quos confutat Turnebus XX. 4. Adversar. funem quo velum vertitur, illo vocabulo signari notans. Confer Bonifacium II. 26. Hist. ludicræ. Pyxis quoque cujus à ter mille annis usum fuisse ajunt apud Sinenses, non Magnetica & nautica sed fortilega est, ut Martinus Martinus in Epistolis annotavit. Tamen ajunt Paulum Venetum pyxidem nauticam accepisse à Sinensibus, & circa Anno 1260. in Italiam attulisse, quod inventum alii contendunt circa Anno 1300. prolatum à Joanne Goja * Amalpheni, vel sub idem tempus à Flavio Melfio **

hiii 2

Cam-

* Voss. de scientis Mathematic. p. 280.

** Gyraldus lib. de navigiis cap. 1. Dapper Americæ pag. 9. Petrus Bellonius lib. II. Observat. cap. 16.

Campano, Ferunt etiam Vascum Gamam * qui primus detexit promontorium bonæ spei, incidisse in naves Barbarorum quibus acus magneticæ usus foret, Petrum Peregrinum Gallum ** trecentis amplius abhinc annis primum de ea scripsisse refert Cabrus, ejus libellum Garzonius se vidisse testatur antiqva membrana conscriptum in Bibl. Castellana Venetiis, quanquam eum postea Johannes Taisner tanquam proprium evulgavit, ut Gilbertus Peregrinum è Rogeri Baconi scriptis suffuratum suspicatur. Athanasius quoque Kircherus in arte Magnetica lib. 1. cap. 3. profert versus Gvioti Poëtæ Galli, qui circa initia sæculi XII. claruit, & acum magneticam notam sibi fuisse satis diserte declarat. Neque omittendum quod illius usum etiam in terrestri itinere ad sepulchrum Muhamedis memorat Laonicus Chalcondylas de rebus Turcicis lib. 3. *camelos, inquit, conscendunt utentes signis, que viam commonstrent, magnetis demonstrationibus.*

Miffiles ignes facesque & glandes in obsessos jaciendi antiquus mos, ut constat ex Taciti II. 21. Hist. & Svida in *oxvraλίδας*. Ac mira sunt quæ de fictilibus vasis † Persarum, oleo certo ex animali Indico plenis atque in urbes projectis vel ad portas allisis & inextingvibile incendium facientibus narrant è Ctesia Ælianus V. 3. de animalibus, Philostratus III. 1. & Photius Cod. 72. pag. 92. Etiam automati ignis, descriptio quæ proxime accedit ad præparationem *putveris* nostri *pyrii* exstat in Julii Africani cæstis cap. 44. pag. 303. quem locum emendatius Græce præduxit I. Vossius pag. 87. Var. Observationum. Etiam machinas ejusmodi ex quibus ignem jacularentur qualia sunt *tormenta* nostra *bellica* & *bombardæ*, veteribus notas fuisse, non absurde colligas. Dio in Caligula p. 662. *ταῖς τε Βερραιῖς ἐκ πυρῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀστραγάλων καὶ τῶν ἀσπιδίων ἀντιπαρατι.* Philostratus de Indorum sapientibus lib. II. cap. 33. vitæ Apollonii, narrat eos si ab hostibus invaderentur non prodiisse in aciem sed *πρηστῆρας* & *Βερραιῖς* in illos veluti de cœlo immisisse, & III. 13. narrat Panas Baccho & Hercule duce in illos impetum facere voluisse, sed *ἰμβροτῆθάρτας* ἐπὶ τῶν σοφῶν concidisse, petrisque impressa irriti conatus sui vestigia reliquisse. Hinc & Thomas Hyde in Historia Schachiludii pag. 175.

sq.

† Gedconir lagenas cum lampadibus, Judicum VII. 16. 20. de igne ejusmodi intellegit Rogerus Baco. Vide Olaum Borrichium de origine Chemiæ pag. 126.

* Vossius libro laudato pag. 459. G. Paschius invent. novantiq. pag. 772.

** Sam. Parkerus lib. de Deo pag. 127.

sq. non dubitat Indis ante plurima sæcula perspectam fuisse pulveris pyrii & tormentorum ignes jaculantium rationem, ab Indis eam accepisse Chineses. Vide & quæ de Indorum Bontaniensium tormentis & nitrato pulvere Tavernierius Tomo 2. itineris pag. 181, 183. edit. Germanicæ in fol. A Chinesibus accepisse Saracenos, qui etiam illo postea in bello adversus Ludovicum Sanctum Gallicæ Regem usi sunt, Jonvillio oculato teste: à Saracenis profugum Callinicum, imperante Constantino Pogonato usum ejus circa A. C. 655. primum monstrasse Christianis, vir doctus in Variis observationibus pag. 89. disputat, licet ignis ille Græcus è naphta & bitumine ὕρον πυρ & πυρ θαλασσιον ἀπὸ τῶν σιφόνων ἐκφερόμενον alterius generis fuit, quem Constantinus Porphyrogenerus de administrando Imperio cap. 13. pag. 27. ait ab Angelo monstratum primo & magno Constantino, hunc vero diris devovisse eos qui usum ejus aliis gentibus monstrare ausi fuerint. Confer Cangium in πύρ & ignis Græcus. Tormenti ingentis descriptioni quam è Frossardo affert Is. Vossius, adde alteram Ducæ ubi tormentum in obsidione CPoleos adhibitum describit, è quo Lapides & globos plumbeos per milliare jaculari poterunt pag. 145. 153. vide & pag. 118. 138. 139. 160. & Annam Comnenam p. 335. sq. 383. De Rogero Bacone qui pulveris nitrati vires primus Europæis monstrasse dicitur, defunctus A. C. 1292. & qui usum illius perfecerunt atque in granula cogendi modum docuerunt, Ancklitzio de Friburg & Bertoldo Schvvartzio, vide Gabrielem Grodeckium τὸν μακαριστὸν in erudita diss. de eo quod justum est circa tormenta bellica, Gedani 1708.

De tubis opticis qui reperti perinde locupletarunt Astronomiam, ut pulveris pyrii inventio rem bellicam, pyxidis magneticæ nauticam, & typographia literariam alia facie induit, dixi lib. IV. Bibliothecæ Græcæ cap. 14. §. ult. ubi etiam de sphaeris, globis, astrolabiis & aliis Mathematicis instrumentis.

CAPUT XXII.

De Veterum Ludis, Luxu, Ædificiis, Suppellectile, statuis ac monumentis.

De ludis Hebræorum, 1. Aliorum populorum Orientalium. 2. Græcorum, Romanorum &c. 3. Alia legibus vetita. 4. de ludo satorum, costabo aliisque ludis conviviabilibus. 5. De ludis & exercitiis Gymnasticis & de Ampitheatro. 6. De ludis Circensibus. 7. Ludo Troja, & aliis ludis equestribus, Venatione &c. 8. De funambulis, & omni genere Jucundiorum. 9. De ludis theatricalibus & chymelicis, De minis, pantomimis & γελωτοποιῶν. 10. De luxu veterum. 11. De ædificiis & parvis adium. 12. 13. balneis. 14. statuis. 15. de vario genere suppellectilis. 16. de vita privata & ordinibus hominum privatorum, collegiis episcopum &c. 17.

I.

De ludis apud Judæos usitatis. altum fere apud Scriptores silentium est, præter pauca illa, quæ notarunt viri præstantissimi Joh. Henr. Otto in Lexico Rabbínico, voce *ludus*, & Wagenseilius in libro de Norimberga,

cap. 22.

II. De aliorum Orientalium ludis, Indorum, Arabum, Chinesum Thomas Hyde in Libro erudito de Seachi Ludio & Nerdiludio sive Ludo latruncolorum (Dam, Spiel) quem à Seachi ludio diversum ostendit. Oxon. 1694. 8. Idem promissit appendix de Charti-Ludio ludisque arithmetice, & de fabula Celila * & Dimne, sed quæ appendix edita adhuc non est. Subjunxit autem Hydeus Hebraice & Latine R. Abraham Aben Ezræ poemata rythmicum,

* De libro Celila & Dimne dixi lib. V. Bibl. Græcæ ubi de Simeone Sethi. Excerpta ex libro Tho. Hydei prolixa habes in W. Ernesti Gentschlii τὸ μακρὸν Bibl. selecta A. 1704 pag. 541. seq.

cum, & R. Bonfenior Abben Jachiz & Anonymi delicias Regum qui ambo proſa Schachiludium deſcripſerunt. Conferenda etiam, illuſtris Leibnitii annotatio de quibusdam ludis, imprimis de Ludo quodam Sinico, differentiæque Scachici & Latrunculorum, & novo genere ludi navalis, in Miſcellaneis Societatis Regiz Berolienſis Tomo 1. Anno 1710. 4. pag. 22. ſq.

III. De ludis Græcorum conſulendus Julius Pollux IX. 71 atque è recentioribus Joh. Meurſii Græcia Lubibunda, quæ cum ſupplemento ex Salmaſii notis ad Vopifci Proculum cap. 13. & Danielis Souterii Palamede ſivè libris tribus de tabula luſoria, alea & variis ludis, ex editione Lugd. Bat. 1625. 8. reſuſa eſt Tom. VII. Theſauri antiquitatum Græcarum. Vide & Jo. Frid. Gronovium de ſeſtertiiſ III. 15. & Jo. Potterum II. 21. ſeq. Archæolog. In eodem ſeptimo Antiquitatum Græcarum Tomo occurrit Julii Cæſaris Bulengeri liber de ludis veterum, & Cœlii Calcagnini de Talorum & Calculorum ludis ex more Veterum, & Andrea Senſtlebii de alea veterum libellus, qui Lipſiæ lucem viderat 1667. 8. De alea videndi præterea Alexander ab Alex. III. 21. Cœlius Rhodiginus IV. 11. XX. 27. Antiqu. lect. Adrianus Turnobus XVIII. 124 XXVII. 3. Adverſ. Adrianus Junius II. 4. animadverſ. & Jo. Gvil. Bergerus in eclogis Archæologicis ad dolum alæ veteris Witæb. 1712. Elegans & Clariff. Segvini numus pag. 13. in quo tali quatuor, ad ſcriptis verbis: *qui ludit, arram det quod facit ſi.* De Scachiludio plurimus ſcriptorès laudavit Hydeus pag. 192. ſq. Notum præcipue Marci Hieronymi Vidæ, Cremonenſis elegantiffimum carmen herodcum de Scachia-Ludo, quod Coſmus Grazinus emendavit & Hetrufcæ poëmate expreſſit Florent. 1504. 4. Guſtavi Seleni ſive qui ſub hoc nomine latet Auguſti glorioſæ memoriæ Brunſvicensium Ducis opus, Aurelii Severini de Tarſia liber Italicè editus de Ludo Scachicorum & veteri Pettia, & quod Palamedes ludum Scachicum non invenerit. Qui liber reſenſetur in Ephemeridibus Literariis Parthenſibus Anni 1690. pag. 228. ſq. vide & Cangii gloſſar. in *ſaci* & *Zarqiuor*, Annam Comnenam Alexiados p. 360. Menagii origines linguæ Gallicæ in voce *Echeca*, & Jo. Franciſcum Sarafinum in Epiftola ad Arnaldum Ducem exercitus, Gallicè Scriptam de Ludo latrunculorum, Davidem Clericum Oratione VII. Petronium Clariff. Burmanni pag.

pag. 129. Salmuthum item ad Pancirolli deperdita p. 25. Part. I. ubi invenitur in eos quibus Calliopa potior Tabliope est, sive qui literas professi Ludis potius quam librorum studio ducuntur. Chartarum lusoriarum usus non ante trecentos annos & in Gallia primum obtinuisse videtur, ut ex Menetrieri Bibliotheca curiosa * notat Jac. Bernardus in novellis Reip. literariae 1705. T. I. p. 15 14. sq. De puerili ludo *εραπεισι* sive testæ teretis super undis exilientis rotatione Minucius Felix cap. 3. Pollux IX. 7. sect. 19. Leopardus VI. 8. emendationum. & Meursius Græciæ ludibundæ pag. 15.

IV. De alea legibus Romanis vetita vide Nic. Abramium ad Orat. Ciceronis Philippicam 2. cap. 23. Quæ veteris Ecclesiæ de ludis sententia fuerit, exponit Jo. Baptista Thiers libro edito Paris. 1686. cui titulus: *traité des Jeux & des divertissemens qui peuvent être permis, ou qui doivent être défendus aux Chrétiens selon les règles de l'Eglise & le sentiment des Peres.* Nempe ludos qui forte constant, tanquam vanam nimis & periculosam relaxationem animi rejiciunt plerique omnes, quibus addendus Tremblæus in libro Gallice edito Paris. 1684. qui inscribitur *Conversations morales sur les Jeux & les divertissemens*, quem librum si legisset, severiorem de ludis sententiam laturum Virum Clariss. Jo. Barbeyracum existimant illi, ** qui non modo eos lusus detestantur qui lucri cupidine vel fallendi suscipiuntur animo, quibusque magna pecunia & multum temporis melioribus rebus impendendum perditur, sed quibus totum istud quod abusibus maximis adeo obnoxium est, in Christiano homine videtur improbandum. Quibus vero persuaderi id vix ac ne vix quidem potest, utinam modo hi illis cancellis circumscriberent ludos suos, quibus illos definitos cupiunt Jo. la Placette & laudatus modo Barbeyracus, cujus Historiam Ludorum, quam pag. 487. atque aliis in locis eruditi sui libri *** promittit, avidè expectamus.

V. De

* Titulus libri est: *Bibliothèque curieuse & instructive de divers ouvrages anciens & modernes, de littérature & des arts, à Trevoux 1704. 12.*

** Vide Ephemerides Parisienses A. 1712. Tomo 3. pag. 471. & Rev. D. Baddei Theologiam moralem cap. 3. sect. 5. 26.

*** Titulus est: *traité du Jeu, où l'on examine les principales questions de droit naturel & de morale qui ont rapport à cette matière.* Amst. 1709. 8.

V. De ludo talorum diligenter disputat Octavius Ferrarius lib. 1. electorum cap. 16. ubi *Venerem* dictum observat jactum , cum quatuor tali diversa facie singuli caderent. Græcis jactus similis *Midas* vel *Hercules* : vide Schottum ad Proverbia pag. 292. *Senionem* cum omnestali in latus concavum caderent , vel duo in convexum , duo in concavum. *Caniculam* denique cum omnes quatuor tali surrexissent sive recto gradu stetissent. Qui venerem jecerat , omnes numos tollebat , quos ponebat qui jecisset caniculam : qui senionem , in ludo simplici numum perdebat , in operosiore numum lucrabatur. Confer interpretes ad Svetonii Augustum cap. 71. ubi & de eo quod vocabant *ludere par impar* , Græci *ἀρσιὰ* ? *ov*. De *νοτήσιων* ludo convivali vide Schol. Luciani Tomo 1. pag. 38. Meursium de ludis Græcorum pag. 28. seq. & Stuckium III. 14. Antiqv. Convival. pag. 345. De aliis ludis ad convivia celebrari solitis id. III. 22.

VI. De *pila lusu* & aliis *gymnasticis* veterum exercitiis , *disco* , *lucta* , *carfu* , *salu* agunt è veteribus Galenus secundo *ὑγιεινὰν* sive de valetudine tuenda : è recentioribus Hieronymus Mercurialis & Petrus Faber in libris de arte Gymnastica , Vossius in Lib. de quatuor artibus popularibus. Conferenda his sunt , quæ de pila sive sphaeromachia Barthius ad Statium Tomo 1. pag. 1. pag. 351. Viri docti ad Pollucem IX. 7. sect. 103. sq. & Franciscus Maria Turrigius ad inscriptionem Urbi Togati , Tomo 12. Græv. pag. 397. sq. ubi etiam de pila vitrea , & ludo latrunculorum è vitro vel gemmis. Inscriptionem illam ediderat Gruterus pag. 637. 1. Turrigii diatriba prodierat Rom. 1630. 4. De lucta Jac. Lydius in agonisticis sacris cum Joh. Lomeieri additamento Zutphaniz A. 1700 12. reculs , disse- rit ad loca S. Scripturæ ad Athleticam & gymnasticam veterum alludentia , Octavius item Falconerius in Inscriptionibus Athleticis , Rom. 1668. 4. quæ cum notis Falconerii reculsæ sunt Tomo 8. Thef. Gronoviani , & Justus denique Lipsius in Saturnalibus sive libris 2. de gladiatoribus , & aliis duobus scriptis de Amphitheatro. Joh. Bircherodius in exercitatione de Ludis Gymnicis , præcipue certaminibus Olympicis , Hafniæ 1664. 4. De Olympicis , Nemeis , Pythiis , Isthmiisque Græcorum , res nota vel ex Pottero II. 22. sq. & iis , quæ ad Pindarum viri docti annotaverunt. De *Amphitheatro* Veronensi videndus Torellus Sarayna lib. de origine & amplitudine Veronæ , Anno 1540. fol. De Arelateni Josephus Gvis , Oratorii JESU

presbyter in descriptione Amphitheatri Arelatensis. Description des arenes ou de l'Amphitheatre d'Arles, Arelate 1665. 4.

VII. De ludis Romanorum in honorem Deorum aut defunctorum, Jacobus Gutherius III. 18. sq. de jure Pontificio, Tomo V. Græv. De ludis sæcularibus plures laudavi scriptores supra cap. X. §. 8. quibus addenda Rainfauti diss. ad duodecim numos in ludos sæculares Domitiani, Acta Eruditor. A. 1685. pag. 44 r.

De ludorum Circensium * apud Romanos ratione singularibus scriptis egerunt T. IX. Græv. recuis Onuphrius Parvinius, notis Joh. Argoli illustratus: Patav. 1600 fol. Julius Cæsar Bulengerus, qui Chrysofomi homiliam ludis his oppositam præmisit, T. 2. Opusculor. Eugd. 1626. fol. His addendus Cl. Salmasius est, qui diligentissime de Circo & Circensibus agit in Commentario ad Solinum, Sirmondus pag. 262. sq. ad Sidonium & Marcus Velserus in Opp. pag. 402. sq. ubi inter alia Hippodromi Romani formam & factiones agitatorum, albam, ruffatam, venetam & prasintam expositas invenies, & de circis aliarum Civitatum, quæ tamen præter Romanum, Constantinopolitanum, ac Mediolanensem rarissimi fuerunt. Color *χλωδης* prasinus sive viridis terra ac Cereri, *λευκῆ* venetis cæruleus *αqua* & Neptuno: ruffatus *igni*, albus *aeris* sacratum erat. Confer Sponii Misc. pag. 65. Gruteri inscript. pag. 331. sq. Langium lib. 1. Epist. Medicinal. 78. Chaussæum in Grævii thesauro T. 5. pag. 312. Cellar. ad Plin. IX. 6. Epist. Damascenum T. 2. edit. Michaelis de Qvici p. 698. De duodecim ostiis Circi vide Ausonium Tollii p. 644. Dentappa sive signo dato, Pitiscus ad Suetonii Neronem cap. 22. Mappam circensem manu tenentes Consules vel Imperatores in numis observat Pagi ad A. 394. 3. De Ovis & Delphinibus in Circo, Octavius Ferrarius II. 15. electorum. De universo hoc argumento non prætercundus quoque est Petrus Faber, qui in Athleticis suis Ludos veterum

non

* In honorem Solis ejusque in quatuor elementa Imperium, instituti hi ludi annui die 15. Martii à Pisensium Rege Oenomaos, tempore Romuli. Chron. Paschale f. 120. seq. quatuor colores agitatorum referebant totidem elementa: 12. domus in Circo erant pro totidem signis Zodiaci, Euripus mare: flexus per januas, Oriens, flexus ad metas, Occasus: septem stadia cursus septem planetarum. Adde Malale Chron. Tomo 1. pag. 221. Cedrenum pag. 221. Septem quoque gyris agone ille peragebatur, & qui septimo præibat victor erat, licet cæteris cessisset.

non tantum gymnicos, sed Musicos quoque ac Circenses persequitur, uti Xysticos & Thymelicos Alexander ab Alex. III. 9. Omnia fere genera agonum ac certaminum edidit Dionysius Heraclæ tyrannus teste Memnone apud Photium Cod. 224. pag. 167. *ἑπιτελεῖ δὲ καὶ ἀγῶνας ἰππικῆς, ἔχ' ἰππικῆς δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ σπηρικῆς καὶ θυμολικῆς καὶ γυμνικῆς.* De Ludis Apollinaribus Romanorum Livius XXV. 12. & Nicol. Abramus in notis ad Ciceronis Philippicam II. cap. 13. Ethnicorum, Indortheatrales, Circenses, Venationes & munera adire Christianos prohibuere Tertullianus & Cyprianus libris singularibus de Spectaculis. Et Cyrillus Hierosol. Catechesi I. cap. 4. explicaturus pompam Diaboli cui in baptismo renunciavimus, ait esse *θεατρομαχίας καὶ ἰπποδρομίας, κωμωδοὺς καὶ πῦσαι τῶν αὐτῶν ματαιότητων,* ad quem locum vide Tho. Malleum.

VIII. De equestribus & puerilibus Trojanis ludis Jo. Jacobus Draco lib. 1. de Orig. & jure Patriciorum Basil. 1627. 4. cap. 11. pag. 75. sq. Onufrius de ludis Circensibus II. 9. Tomo IX. Grav. pag. 422. seq. De Spectaculis Ludisque equestribus & Naumachiis, Franciscus Modius in T. 1. Pandectarum Triumphalium L. III. qui integer insertus est Tomo XL. Theaur. Gronoviani, & de septentrionalium ludis equestribus aliisque pariter differit. Hermannus Hugo libro 3. de militia equestri cap. 1. Idem Modius in Pandectis Triumphalibus Francof. 1686. fol. excusis Tomo 2. lib. 1. agit de Hastiludiis & Torneamentis per Germaniam & Europam universam celebratis, & prima * Torneamenta in Germania habita notat Anno Christi 939. Magdeburgi sub Henrico Aucupe. Confer Georg. Ruxneri Turnierbuch Francof. 1676. fol. Menetrerium libro Gallico de torneamentis & de ludis equestribus diatribam Georg. Schubartim edita Jen. 1689. Cangium & Menagii Origg. Gallicæ & Italicæ in Quintana & Torneamentum, (Tournois) Jo. Antonii Campani Carmina pag. 33. seq. edit. Lips. *βασιλικὰ πύργια, κομπαιχίας, μάχων, ἀχιλλεύς, ὀκτώηχοι.* Balsamo ad can. 51. Trullan. *τενεμαχίας* Torneamenta. Boivinius pag. 773. ad Niceph. Gregoram. De Majumis, Majicampis, Roncaliis & similibus ludicris animorum relaxationibus publicis, singularis Andrea Rivini exercitatio nuper recusa est in Syntagmate Graviano Ultraject. 1701. 4. cui addes Malz Chron. pag. 373. Jacob. Godofredumjad Codicem Theodosianum

Kkkk 2

anum

* Vide tamen Clariss. Gundlingii libram de Henrico Aucupe p. 134. 141. 64.

num Tomo 5. pag. 352. sq. Anonimus Pagi ad A. 399. Jo. Clericus
Bibl. selectæ Tomo 8. pag. 273. seq. De decurſionibus veterum,
diſſertatio inſerta Memoris Trevoluntis A. 1709. April. p. 645. ſq.

IX. De ſaltationibus * veterum Græcorum, Romanorum
que multa docebant Lucianus ſingulari libello de hoc argumento,
Athenæus in Diſcopophiliſis, Schol. Homeri Iliad. v. 617. è re-
centioribus Stuckius III. 21. Convival. Jo. Meurſius in Orcheſtra.
Tomo 8. Theſ. Gronoviani recuſa, ſive libro de ſaltationibus Græ-
corum: Jul. Caſar Balengerus in libro de Theatro, Scaliger lib. 2.
Poëtices cap. 18. Petrus Faber lib. 1. Agoniſtica cap. 12. Petrus
Taſſius, lib. 1. de ludis ſecularibus cap. ultimo. Tomo VIII. An-
tiq. Romanarum pag. 565. Præcipue Menæſtrius in libro Gallico
de ſaltationibus & choceis muſicis veteribus ac recentibus. Paſſ.
1682. 12. Oſtavins Ferrarius eſtor. H. 5. ubi illuſtrat locum Livii
VII. 2. quem male ſollicitaverat Salmaſius ad Vopifci Carinum. De
Pantomimorum ſaltatione agunt Voſſius lib. 2. Inſt. Poëticarum &
Baylius in Lexico voce *Βαυλις*.

De ſunambulis, ** ſchenobatis, neurobatis, creu-
nobatis, ſive oribatis præter Barthium V. 19. Adverſar. Bulenge-
rum cap. 62. libri de theatro, Jac. Godofredum ad veterem expo-
ſitionem Mundi pag. 20. ſeq. Erövium ad A. C. 1322. n. 34. & Spor-
nium in lib. Gallico Recherches de l'Antiquité pag. 407. adenda
ſingularis diſſ. Gabr. Grodeckii, Profeſſoris Gedaneniſis, *ἡ μαν-
τις*, cujus argumentum prælixe recenſetur in novis literariis Marii
Baltici A. 1702. p. 356. ſeq. De variis *ἑαυπαρειαῖς* & *ὑποπαιγίαις*
apud veteres generibus & præſtigiis, operæ pretium eſſet diligentius
exponi quæ breviter innuit Iſ. Caſaubonus in Caſaubonianis pag. 52.
ſeq. De Petauriſtis, Ephalmatoribus, Petaminariis, Parabola
Saltatoribus, Orcheſtopolis, & Orcheſtopolaris Salmaſius in Com-
mentar. ad Solinum pag. 986. edit. Pariſienſis. De Elephante ſu-
ni.

* Saltationes adverſus Ariſtiddem laudandas in ſe ſuſcepit Libanius T. 2. pag. 492. ſq.

** Ménagiana Tomo 2. pag. 194. *M. Vaillant m' a dit que l' on voyoit des ſabimbanques
ou Danſeurs de corde ſur des medailles; Et ſur tout qu' il y en avoit une belle que les
Gardiens avoient fait frapper à Caracalla, on en les voyoit tres-bien repreſen-
tez.*

nirepo five per catadromum decurrente meminit Dio Cassius & Svetonius in Nerone cap. XI. Specimen artis ludicræ hominum super alios assurgentium pyramidis forma, atque iterum celeri saltu desilientium de qua Claudianus meminit de consulari Malli Theodori v. 320. sq. Venetiis se non sine voluptate spectasse testatur * Adiffonius. Verba Claudiani hæc sunt:

*Vel qui more volans sese jaculatur in arces,
Corporaque adificans celeri crescentia mens,
Quorum compositæ aut puer ament adus in arcem
Emicet, & vincens plausa vel oruibus baro
Pendula librato figat vestigia salen.*

De oscillationis Iudo (Schaukeln) vide Barthium ad Britonem p. 309. & B. Franckensteinii diff. de novo Anno, corollar. 4.

X. Theatrum Atticum succincte describit Potterus lib. 1. Archæol. Attic. p. 34. sq. De Comœdia apud Græcos maxime Athenienses, veteri, media & nova videnda prolegomena Græca ad Aristophanem & quæ Terentii editioni Lindebrogiana, Schreveliana, vel Parisiensis in usum Delphini præmittuntur, tum Gatakeri adnotæ ad Marcum Antoninum lib. XI, cap. 6. Ionsius de scriptoribus historiarum Philosophicæ p. 27. seq. Anonymi libellus de varia Ludorum Theatrorum, scenarum ac scenicorum antiqua consuetudine, qui existat Tomo 8. Antiquitatum Græcarum, Menagius in diff. ad Heptantimorumenon Torrentii, ubi etiam de scenis ducilibus ac versatilibus: Boivini diff. de ludis Theatralibus veterum & differentia theatri Græci & Romani, in Memoriis Trevoltinis A. 1709. mense Januario pag. 23. seq. ubi etiam pag. 39. refertur altera diff. de Ludis spectatam Olympicis, Julius Caesar Bulengerus lib. de Theatro, ubi præterea habes de *Obis*, de quibus Pamelius ad Tertullian, cap. 42. de Resurrectione, Galenus Tomo 5. edit. Basilienfis pag. 468. Potterus lib. 1. Archæol. Attic. cap. 8. pag. 30. ubi ejus sciagraphia. Tum de *Ekke*, de quibus videbis Kircherum in Phonurgia pag. 701. seq. & Musurgia lib. 9. cap. 4. pag. 283. de *Pegmatibus* five pupillis, quas confixiles machinas vocat Apulejus, ad Lipsium cap. 22. de

Kk k h. 3.

Am

* Hist. des Ouvrag. des Savans A. 1701. pag. 443.

nam Tomo 5. pag. 378. sq. Antonium Pagi ad A. 399. Jo. Clericus
Bibl. selectæ Tomo 8. pag. 273. seq. De decursionibus veterum,
dissertatio inserta Memoriis Trevoltinis A. 1709. April. p. 645. sq.

**IX. De saltationibus * veterum Græcorum, Romanorum
que multa docebunt Lucianus singulari libello de hoc argumento,
Athenæus in Dipnosophisticis, Schol. Homeri Iliad. v. 617. è re-
centioribus Stuckius III. 21. Convival. Jo. Meursius in Orchestra.
Tomo 8. Thes. Gronoviani recusa, sive libro de saltationibus Græ-
corum; Jul. Cæsar Balengerus in libro de Theatro, Scaliges lib. 1.
Poëtices cap. 18. Petrus Faber lib. 1. Agonisticon cap. 12. Petrus
Tassinus, lib. 1. de ludis secularibus cap. ultimo, Tomo VIII. An-
tiqv. Romanarum pag. 565. Præcipue Menæstrerita in libro Gallico
de saltationibus & choreis musicis veteribus ac recentibus. Paris.
1682. 12. Octavius Ferrarius elector. H. 5. ubi illustrat locum Livii
VII. 2. quem male sollicitaverat Salmasius ad Vopiscum Carinum. De
Pantomimorum saltatione agunt Vossius lib. 2. Inst. Poëticarum &
Baylius in Lexico voce *Batyllos*.**

**De funambulis, ** schænobatis, neurobatis, areu-
nobatis, sive oribatis præter Barthium V. 19. Adversar. Bulenge-
rum cap. 62. libri de theatro, Jac. Godofredum ad veterem expo-
sitionem Mundi pag. 20. seq. Brovium ad A. C. 1322. 1334. & Spo-
nium in lib. Gallico Recherches de l'Antiquité pag. 407. ad eundem
singularis diss. Gabr. Grodeckii, Professoris Gedanensis, & *mu-
sætra*, cujus argumentum prælixè recensetur in novis literariis Mariæ
Baltici A. 1702. p. 356. seq. De variis *œuapatoriorum* & *ψαυμαγίων*
apud veteres generibus & præstigiis, operæ pretium esset diligentius
exponi quæ breviter innuit I. Casaubonus in Casaubonianis pag. 52.
seq. De Petauristis, Ephalmatoribus, Retaminariis, Parabolis,
Saltatoribus, Orchestopolis, & Orchestopolaris Salmasius in Com-
mentar. ad Solinum pag. 286. edit. Parisiensis. De Elephante fu-
ni-**

* Saltationes adversus Aristidem laudandas in se suscepit Libanius T. 2. pag. 478. sq.

** Ménagiana Tomo 2. pag. 194. *M. Vaillant* m' a dit que l'on voyoit des Saltimbanques
ou Danseurs de corde sur des médailles; Et sur tout qu'il y en avoit une belle que les
Carduchiens avoient fait frapper à Caracalla, en sa tête voyoit tres bien représen-
tée.

nirepo five per catadromum decurrente meminit Dio Cassius & Svetonius in Nerone cap. XI. Specimen artis ludicræ hominum super alios assurgentium pyramidis forma, atque iterum celeri saltu desilientium de qua Claudianus meminit de consularu Malli Theodori v. 320. sq. Venetiis se non sine voluptate spectasse testatur * Adiffonius. Verba Claudiani hæc sunt:

*Vel qui more aviarum sese jaculantur in arces,
Corpora quæ adificans celeri crescentia noxæ,
Quorum compescam puer ament adus in arceam
Emicet, & vincibus planta vel oruvibus harena
Pendula librato figat vestigia saltu.*

De oscillationis Iudo (Schaukeln) vide Barthium ad Brisonem p. 309. & B. Franckensteinii diss. de novo Anno, corollar. 4.

X. Theatrum Atticum succincte describit Potterus lib. 1. Archæol. Attic. p. 34. sq. De Comædiis apud Græcos maxime Athenienses, veteri, media & nova videnda prolegomena Græca ad Aristophanem & quæ Terentii editioni Lindebrogiana, Schreveliana, vel Parisiensis in usum Delphini præmittuntur, tum Gatakeri ab utroque ad Marcum Antoninum lib. XI, cap. 6. Jonsius de scriptoribus historiæ Philosophicæ p. 27. seq. Anonymi libellus de varia Ludorum Theatrorum, scenarum ac scenicorum antiqua consuetudine, qui existat Tomo 8. Antiquitatum Græcarum, Menagius in diss. ad hæc septimorum menon Torrentii, ubi etiam de scenis ductilibus ac versatilibus: Boivinii diss. de ludis Theatralibus veterum & differentia theatri Græci & Romani, in Memoriis Trevoltinis A. 1709. mensis Januarii pag. 28. seq. ubi etiam pag. 39. refertur altera diss. de Ludis spectatam Olympicis. Julius Cæsar Bulengerus lib. de Theatro, ubi præterea habet de *Obol*, de quibus Pamelaus ad Tertullian. cap. 42. de Resurrectione, Galenus Tomo 5. edit. Basilienensis pag. 468. Potterus lib. 1. Archæol. Attic. cap. 8. pag. 30. ubi ejus sciagraphia. Tum de *Echob*, de quibus videbis Kircherum in Phonurgia pag. 70. seq. & Musurgia lib. 9. cap. 4. pag. 283. de *Pegmatibus* five *pupillis*, quas confixiles machinas vocat Apulejus, ad Lipsium cap. 22. de *Kkkk*. 2. Am

* Hist. des Ouvrag. des Savans A. 1767. pag. 445.

Amphitheatra. Vide & si placet quæ de Theatris viri docti ad Alex. ab Alex. IV. 25.

De *Mimis* sive planipedibus, qui centumolis amicti verbis & sententiis agerent (Mimici scurræ, Salmaf. ad Vopisci Aurelian. cap. 42,) & de *Pantomimis* sive ludis ὀρχηστικαῖς actoribus & histrionibus qui solo gestu & saltatione muti omnia exprimerent & verba manibus expedirent, quales fuerunt Pylades, Bathyllus, Caramallus, Phabaton &c. non indiligenter agit Vossius in Poëticis suis, Sirmondus pag. 261. seq. ad Sidonium & Salmafius ad Solinum & Histor. Augustam. Vide & de illis γελιωποιῖαις & αἰγιῶταις ὑποκριταῖς Paulum Voëtium pag. 161. ad Herodian. atque Octavium Ferrarium, lib. 2. cap. XI. elector. Mimorum petulantiam & impudicos gestus detestatur Plutarchus VII. 8. sympos. p. 712. Cyrillus Hierosol.). *Mytagog.* cap. 4. ad quem locum consulenda Millefii notæ. Meminit & Augustinus lib. 2. cap. 11. de ordine, Tomo 1. pag. 487.

De variis fabularum sive dramatum generibus, *Atellana*, cuius exordia etiam defœata non tamen ab ipso Atellano sive *Ubbio* qui pronuntiabat, & turbanitate ac jocis populum detinebat, ut Tragicæ & Comici canebant, sed ab histrione. De *Rhintonica*: aliisque, apud Scaligerum de re poëtica, Ecphantium de Comœdiæ constitutione, Franciscum Hedelinum in opere Gallico de theatro, quantum satis est, videre licet. De Tragediæ constitutione, origine ac progressu apud Græcos quidem egit Josua Barnesius in prolegomenis ad Euripidem. Apud Romanos Martinus Delrio in prolegomenis ad Senecam Tragicum. Longe diligentius autem & accuratius, elegantiusque hoc argumentum pertractare instituerat antiquitatis omnis peritissimus Ezech. Spanhemius, cujus Librum de Tragediæ veteris constitutione fato ejus interceptum dolemus. De ludorum scenicorum apud Romanos origine illustris locus Livii VII. 2.

XI. Ludis cognatus est *Luxus*, apud Græcos pariter & Romanos rebus florentibus magnus satis & insolentissimus. Judæorum Jatum aliquot locis perstringunt in scriptis suis Prophete, quanquam nemo, quod sciam, singulari diligentia hoc argumentum è recentio-

tioribus illustravit. De luxu Græcorum præcipue in cibo & potu librum Stephani Nigri memoravi supra c. XIX. 1. pag. 365. & de luxu Romanorum, Mearsii libellum cap. XIX. 2. pag. 572. & Georg. Hackevillii observationes, quibus addendus Hadrianus Junius IV. 8. 9. Animadvers. & Stanislaus Kobierzichii liber post editionem Lovaniensem A. 1628. 4. T. VIII. Græviano recusus, in quo Romanorum opum admiranda copia, vestium splendor, ædificiorum magnificentia & conviviolorum luxuriosus apparatus proponuntur. Facit etiam hæc quæ disputat Tertullianus c. 5. de pallio, & pars non contemnenda operis Justii Lipsii, quod in 4. Libros distributum Admiranda, sive de magnitudine Romana inscribit, cujus generis admiranda Judaica, Ægyptiaca, Iberica & Gallica quoque molitum se testatur centur. 4. Epist. 64. Ad Lipsiani hujus operis imitationem, quod & separatim & inter alia, ejus scripta plus simpliciter vice vulgatum est, De magnitudine Ecclesiæ Romanæ; ut obiter hoc notem, libros duos edidit Thomas Stapletonus, in quibus non ab re Casaubonus in Calaubonianis pag. 49. carpit, quod Romanæ Ecclesiæ tribuit quæ sunt Ecclesiæ univærse Christianæ. Vincentius vero Contarminus cap. 1. de frumentaria, legatione affirmat se varias lectiones ad editionem paratas habere, quibus à Lipsio interdum dissentiat. *Cogent agmen, inquit 7 libri de falsa magnitudine Romana, quibus admiranda oppugnabo, & illos præcipue gigantum more congestos auri montes non fulmine sed solo veritatis fulgure dissipicam.* De luxu Romanorum circa margaritas & gemmas disputat Martinus Schoockius Oratione XX.

XII. De ædificiis antiquis & origine ac progressu *Architecturæ*, multa ad Vitruvium viri doctri annotaverunt. De infanis structionibus Ægyptiorum videndus Kircherus in Oedido Ægyptiaco, & de Græcorum Romanorumque *Architectis* Franciscus Junius in Catalogo artificum. De luxu Romanorum in ædibus publicis privatisque, Lipsius de magnitudine Rom. Hackevillius & Kobierzichius supra jam laudati. De templis quoque & Amphitheatris plures supra scriptores à me memorati sunt. De aliis ædificiis publicis, ut *curiis, senaculis, basilicis, palatiis, armamentariis, porcisibus, arcibus, turribus* aliisque vide Bergierium libro V. de viis Imperii Rom. cap. 8. Tomo X. Græv. Omitto quæ de turribus veterum ac recentiorum collegerunt auctores theatri vitæ humanæ & B. D. Mayerus in Museo

seo Ministri Ecclesiæ. De septem *turribus* vocalibus CPolitaniæ Menfius ad Hefychium illustrem pag. 237. seq. & Cangius in CPoli Christiana. De Sinensium *vagrandi* turri è terra porcellana, prope urbem Nanquinenfem, Lud. de Comitibus in memoriis Sinensibus Gallice editis Tomo 1. pag. 111. sq. De *falīs* quæ sunt turres rotundæ fastigio formam ovi referentes, Octavius Ferrarius II. 15. electorum. De *partibus adium*, liber lectu non indignus Francisci Marii Grapaldi lucem vidit Parmæ 1506. 4. recusus Basil. 1533. 4. & Lugd. 1535. 8. De *cellis* Hebræorum & aliarum gentium, Theodori Battidiff. Witcb. 1697. De *jannis* veterum Stuckius II. 30. Antiquitatum Convivalium & singularis liber Casparis Sagittari *Spanacris* Altenburg. 1672. 8. & Tomo VI, Grævii, una cum ipsius analectis Jenæ Anno 1694. 8. editis ad Clariss. Almeloventiam qui in conjectaneis Amst. 1686, pag. 147. sq. nonnulla ad Sagittarii librum monnerat. Vide & Salmasium ad Solinum: Borremansium c. IX. Var. Lect. & icones binas januarum, appositis iconibus Fortunæ pro felicitu & reddito, Tomo X. Grævii pag. 780. De *specularibus* sive *fenestris* non è vitro sed è lapide speculari quibus excluderetur frigus, admisso die vide Octavii Ferrarii electa pag. 42. Alia quibus uti sunt veteres enumerat Joh. Tzetzes Chiliad. IX, versu 317. sq. *vetes, πύργους & διαγυήτρων, speculares lapides & pelles.* Atque hodie etiam loco vitri quibusdam locis pelles, alibi ut Goræ ad admittendum diem adhibentur testæ offitæ.

XIII. De ritu primum lapidem fundamenti solenniter ponendi in ædificiis publicis, peculiarem libellum ante paucos annos edidit Carolus Ancillonius, de quo Jo. Georgius Eccartus in excerptis librorum mensuris Germanice editis Anni 1702. pag. 41. De vivariis, piscinis, granariis, cellis, modisque vina, aliaque potus genera & cibos servandi vide Stuckium II. 10. Antiqu. Convival. pag. 169. seq. De macellis & popinis id. II. pag. 174. seq. De tricliniis II. 14. pag. 285, sq. De diversoriis stabulisque veterum lib. 1. c. 28. De pituitis, molis aqvariis &c. Salvagnius Boëssius ad Ovidii Ibin pag. 113, 114. De molis etiam Henelius cap. 44. Otii Uratislav. De aqueductibus Urbis Romæ, Frontinus & Fabrettus, Tomo IV. Græv. & de canalibus ac fossis Bergierius IV. 44. sq. de Viis Romanor. De portibus Italiæ idem IV. 49. & Henninius in notis Tomo X. Græv. pag.

p. 791. sq. De foris Alexander ab Alex. II. 12. & de Cloacis Lipsius in Admirandis, & Bergierius lib. 1. c. 29. De luxu & artificio veterum in pavimenti ac parietibus, videnda Marci Velseri opera p. 397. sq. & Joh. Ciampinus in veteribus monumentis præcipue *musivis* operibus & sacrorum profanarumq; ædium structura, quod opus recensetur in Actis Er. A. 1690. p. 414. & in Ephemeridibus Parmensibus ejusdem anni p. 109, cui adde, quæ de Musivis ac tessellatis operibus interpretes ad cap. 1. libri Esther, & ad illa Cassiodori lib. 1. Epist. 6. *discolorea crusta marmorum gratissima picturarum varietate texantur.* Gviel. Goeree in Antiquitatibus Biblicis belgice editis, Salmasius ad Plinium, Casaubonus ad Pescennium Spartiani, Scaliger ad Manilium Lib. V. v. 513. Petavius ad Themist. pag. 575. sq. & Henninius ad Bergierium de viis Romanorum, Tomo X. Grævii pag. 673. 680. sq. Vide etiam Sirmondum ad Sidonium pag. 259. ubi de *asaroticis lapillis.* De arte constellandi & ferruminandi aurum, *eingelegete Arbeit* / Salmasius ad Hist. August. Petronius Burmanni pag. 127.

XIV. De Caminis, fornacibus * carbonibus & scabello muliebri, quod pedes calefaciebant, consules Lipsium L. 3. Epist. ad Belgas Epist. 75. Manutium ad Ciceronis Epistolas ad familiares VII. 10. Sirmondum pag. 258. ad Sidonium, Alexandrum ab Alex. III. 14. Philandri notas ad Vitruvium Lib. 7. cap. 3. Etymologicum Gerh. Joh. Vossii in *Caminus*, Baccium lib. 7. de thermis cap. 16. Cangii Glossarium in *Stuba.* De fumariis sive fumi emissariis (vulgo caminis) eorumque usu apud veteres, Octavium Ferrarium lib. 1. electorum cap. 9. illis caruisse vulgares ædes contendit Burmannus pag. 646. sq. ad Petron. De coctilibus carbonibus, titionibus & batillis, eorumque usu vide notas ad Scriptores Historiæ Augustæ Tomo 2. pag. 391. De carbonibus fossilibus (*Stein-Rohlen*) Bochartus Parte I. hierozoici p. 328. De Perfarum Tenuris sive foraminibus rotundis ollarum instar, quæ in solo facta prunis ardentibus replent atque ita circum illa assidentes se calefaciunt, vide Adamum Olearium p. 514. itineris Persici. Balneum XII. distinctum tholis, & unica fornace calefactum describit Joh. Malala Part. 2. Chronici p. 61. Andreæ Baccii Elpidiani Medici libri VII. de thermis & balneis lucem

L III

vi-

* Fornacalia farris torrendi ferizæ apud Romanos, Vide Boëssium ad Ovidii Ibin p. 113. & Carolum Neapolin ad fastos ejusdem Ovidii pag. 85.

viderunt Venetiis 1571. & nuper addito octavo libro A. 1712. Fol. ex hoc opere liber septimus, qui est de thermis & balneis * veterum, recusus legitur Tomo XII. Thesauri Antiquitatum Romanarum Græviani, quemadmodum Joh. Bapt. Casalii collectanea de balneis & thermis veterum occurrunt Tomo IX. Thesauri Gronoviani. Adde Gvil. du Choul de balneis & exercitatt. Veterum & qvæ viri docti ad Plinii Epist. V. 6. Bernardus de Montfaucon p. 266. diarii Italici, Frid. Gotlieb Struyius de balneis ac balneatoribus Jen. 1704. Jo. Christi Fromanni exercitatio de balneis, Coburg. 1659. & Joh. Langii Epist. Medicinal. lib. 1. 50. sq. De balneo Laconico sive sudatorio præter Meursium in Miscellaneis Laconicis II. 18. agit Politianus cap. 38. Misc. Baccius l. 7. c. 10. de thermis, cui addes Francisci Robortelli explicationem Laconici sive sudationis, qvæ adhuc visitur in ruina balnearum Pisanzæ urbis (Florent. 1548. 8. & Tomo 1. Lampadis Gruterianæ p. 1397. sq. & apud Rhodium ad Scribonium Largum pag. 103. seq. & Tomo XII. Thes. Græviani pag. 381.) Vide etiam sis Henricum Noris ad cenotaphia Pisana diss. 3. cap. 2. De distinctione balnearum pro diverso sexu agit Petavius in notis ad Epiphanium pag. 56. seq. Solita in balneis sibi superimponi vas tria milliaria sive mille & amplius libras aquæ capientia, frigidarium, sub hoc tepidarium, & infimum cui ignis suppositus caldarium, qvæ rem optime illustrat vetus icon è thermis Titi, qvæ ex illustris Pauli Alex. Maffei collectione statuarum antiquarum habet in Actis Eruditorum A. 1707. pag. 388. licet aliter. longe eam sibi conceperit Baccius lib. 7. cap. 9. de thermis, & in altero opere de vinis ac conviviis antiquorum lib. 4. pag. 178. ubi de thermopoliis. De unctionis in balneis usu vide Andr. Christiani Eschenbachii diss. de unctionibus & unguentis. De balneorum, frictionis & unctionis usu ante cibum Stuckius II. 24. & 25. antiquitat. convival. qui de manuum pedumqve ablutione etiam cap. 33. De magdaliis sive absterforiis veterum, & recentium sapone Bonifacius XIV. 18. Hist. ludicræ. De mantili, sive χειρωνακτικῶν manibus tergendis, Jo. Morinus de sacris ordinationibus p. 226. De vase quod abluendis manibus

* Quoniam balneæ quotidie magna multitudo frequentabat, hinc in usu fuit idola & simulacra Deorum ad cultum in illis collocare, cujus moris meminerunt Talmudici in tractatu Avoda Sara, Tom. 4. edit. Surenhus. p. 467. & 371. 380.

bus adhibebant, idem pag. 225. 227. 235. Cangius in *χρονολογία*, *χρονολογία* &c. De balnearum usu etiam apud Christianos, Benedictini in notis ad S. Ambrosium Tomo 2. Opp. pag. 22. Desellarum perforaturum usu in balneis, Rhodius p. 280. seq. ad Scribonium Largum & Montfauconus in Diario Italico pag. 158.

XV. De statuis & columnis veterum, Romanorum maxime egit singulari opere *Emanuel Figrelius*, Holmiæ 1656. 8. de quo argumento scripsisse se testatur etiam Josua Barnes ad Euripidem Tomo 2 pag. 72. Fridericus vero Mullerus Professor Giessensæ A. 1664. 4. edidit delineationem librorum XI. quos molitus est de statuis Romanorum, & præcipue de natura statuarum quibus præsei Romani bene meritos honorabant. Videnda etiam Jac. Gronovii *diff. de imaginibus & statuis Principum* Lugd. B. 1708. Resp. Jo. Sam. Strimesio, & pulcherrima collectio statuarum præcæ ac recentis ætatis ære descriptarum cum observationibus laudati Maffei Rom. 1704. fol. De *Lemii tractatu de statuis Gallicæ* edito Paris. 1688. 12. vide *Historiam Operum eruditor.* 1688. mense Junio pag. 178. De statuis Justiniani, Ludovici XIII. XIV. Henrici IV. &c. Boivinus ad Gregoram pag. 766. De statuis Magicis, Stephanus pag. 50. ad Saxonem Gramm. & quæ de Teraphim atque Talismanibus supra dicere mememini. De imaginibus quæ in atrio à Romanis collocabantur, vide Petavium ad Synesium pag. 27. seq.

XVI. *Urensilia*, instrumentum * omne & supellectile veterum exponunt viri docti ad Martialis Apophoreta, Joh. Smetius in *Antiquitatibus Noviomagensibus* & Laur. Begerus Tomo ultimo thesauri Brandenburgici in quibus varia exhibent vasa, bullas, armillas, fibulas, annulos, claves, tesseras: Alex. Wilhelmus in *dissertatione de phiala reliquiarum Sæ Agathæ*, ubi de veterum lenticulis, ampullis, lagunculis: Carolus Errardus, pictor Regius in *vasis antiquis*, aliisque veterum rebus æri incisus & Regine Christinæ dicatis, Paris. fol. Lazarus Baysius de *vasculis, sive animadversionibus in Titulum Digestorum de auro & argento legato*, quæ recusæ sunt Tom. IX. Thesauri Gronov. ubi etiam ex Ca-

LIII 2

* *Service, ministerium.* Vide Cangium glossar. & Meuardum pag. 200. ad Gregorii librum Sacramentorum.

Alio nonnulla reperuntur de insignibus, annulis, fibulis &c. de quibus postremis præcipue videndus Joh. Rhodius in libro de Acia. Celsi. Quænam supellectilis nomine comprehenderint veteres Jcti Romani, docet Alex. ab Alexandro lib. 1. genial. dierum. cap. 19. De poculis, lagenis, labris & focis mensurisqve veterum Hebræorum Rev. Daffovius in diss. A. 1696. vulgata ad titulum Talmudicum *Celim*, de vasis, qvi exstat Tomo VI. Mishnæ Surenhusianæ. De Romanorum veterum poculis vasisqve Pancirollus Var. lect. lib. 1. c. 58. seq. De poculis & vasis murrhinis Gvil. Stuckius III. 12. seq. & Nicol. Gviberti diss. de murrhinis † valis (ex onyche vide Joh. Henr. Eggelingii *Mysteria Cereris & Bacchi* p. 6. sq.) Francof. 1597. 8. Videndus etiam Joannes Doughtejus de calicibus *Evcharisticis*, cum mantissa Joannis Faës & *paræcipu*. Brem. 1694. 8. qvo in libro de variis poculorum generibus differitur. De doliis signis & sigillis qvibus signata, vide Monfauconi *Palæographiam* pag. 168. Idem pag. 3. instrumenta antiqva rustica ex veteri Codice Scholiastæ Hesiodi exhibet, quæ minus accurate in qvibusdam Hesiodi editionibus & in Gesneri historia animalium traduntur. Instrumenta fabrilia in Inscriptionibus Gruteri pag. 644. De horologiis veterum, (*απορῶπιος* vocat Alex. Aphrodis. I. 95. problem.) aqværis, sive Clepsydris, aliisque & solaribus consules interpretes ad 4. Regg. XX. 11. Et XXXVIII. Kircherum in arte magna lucis & umbræ & Tomo 2. Oedipi pag. 338. seq. Salmas. ad Solin. pag. 634. edit. Paris. & 647. seq. Laurentii Polymathix lib. 1. diss. 13. lib. 2. diss. 16. Joh. Bonam de divina Psalmodia cap. 3. Petrum Fabrum II. 25. semestrium, Franciscum Polletum historia fori Romani lib. 1. cap. 9. ubi de ad clepsydras dicentibus. Balforem ad Cleomedem pag. 144. Carolum du Fresne in glossario voce *Horologium nocturnum* & in CPoli Christiana. pag. 74. Clepsydræ veteris rationem exponit Petavius ad Syncesum. pag. 21. & Petermannus in dissertationibus duabus de clepsydris veterum. Vide & Portam XIX. 4. Magiæ Nat. De Buccinatoribus qui horas indicarent, Petronium Clariss. Burmanni p. 93. De Horis veterum Simondum Tomo 1. Opp. pag. 894. seq. 937. & Chronologos Scaligerum, Petavium aliosqve.

De veterum usû apud veteres, dissertatio Josephi Lanzani Medici Ferrariensis, inserta Museo Minervæ Venetz
To

† Porcellanis ea confert Salmasius pag. 203. ad Solin.

Tomo 1. pag. 353. seq. De *vehiculis* antiquorum, diatriba Pyrrhi Ligorii ex libris ejus de familiis Romanis excerpta, prodiit ad calcem librorum duorum Johannis Scheferi, quibus de omni re vehiculari veterum copiosæ observationes continentur Francof. 1671. 4. Video virum doctissimum pag. 326. ambiguum esse de etymologia *carri*, qui utiqve videtur dictus esse à quatuor rotis quasi *quadrus* & *quarrus*, ut est apud Stephanum Tornacensem Epist. 229. Tomo 25. Bibl. Patrum edit. Lugd. De *clavibus* veterum Lipsius ad Tacitum videndus, & Kirchmannus libro de annulis atque de clavibus falcatis Huetius ad Manilium pag. 8. De *speculis* ex auro, argento, ære, præclara Ez. Spanhemius p. 544. sq. ad Callimachum. De *cercorum* usu Vossius IV. 29. de idololatria & Joh. Faës *ὁ μανναεῖτης* libro nuper edito de cereis paschalibus. De *coloribus* & quomodo apud Græcos ac Latinos appellarentur, librum promittit Salmasius pag. 109. Epist. videndusque interim Antonius Thylesius libello de coloribus, recuso Tomo IX. thesauri Antiquitatis Græcarum.

XVII. De *vita privata* Romanorum & quomodo viri honesti diem soliti sint transigere, dissertationes duas Couturii insertas habes Memoriis Trevoltinis A. 1708. Jul. pag. 1158. seq. & Anno 1709. August. pag. 1418. seq. quarum priore horas diei ante meridiem, altera pomeridianas persequitur. De cura domestica Romanorum dissertationes quattuor B. Philippi Ludovici Hannekenii tunc admodum juvenis, postea inter Theologos nostros nomen haud obscurum consecuti prodierunt Giesæ 1669. 4. quarum prima est de ritibus quibusdam nuptialibus & vestibus privatorum: altera de servis & conviviiis, tertia de liberis eorumque cura & vestitu: quarta denique de bonis & facultatibus, agris, pecunia & censu. De *rusticatione* & *villis* veterum commentariolus Georgii Greenii qui postea gloriosiss. memoriæ Electori Saxoniae Jo. Georgio Georgio III. à sacris fuit, vidit lucem Lipsiæ A. 1667. 12. cui jungenda quæ de conviviiis rusticis Struckius lib. 1. cap. 23. Antiquitatum Convivalium. De salutationibus veterum præter Alexandrum ab Alex. II. 19. & eundem Struckium II. 31. seq. ac diff. Jo. Henningii de *salutationum* ritibus Magdeb. 1679. singulari libro crudite egit Joh. Jacobus Claudius, Ultraject. 1702. 12. De illa quæ detecto capita fit, videndus etiam

Joh. Gvil. Bergerus de ritu caput operiendi in sacris pag. 46. sq. De salutantium aliisque *osculis*: omnis generis copiose egit Martinus Kempius opere de osculis, distincto in dissertationes XXV, editoque Francof. 1680. 4. cui addendus Lipsius II. 6. electorum & Jacobus Herrenschildius in Osculologia Witeberg. 1630. 12. De osculo Magnificentiae apud Judaeos Regi dari solito, B. Carpzovius ad Schickardi jus Regium Hebraeorum p. 76. & Scacchus in Myrothecio tertio cap. 35. qvi pag. 970. manus etiam osculo contactas notat. Vide & de osculis Judaeorum laudatum Carpzovium notis ad librum Ruth pag. 128. seq. & de osculis Christianorum veterum Tob. Pfannerum II. 3. Observationum Ecclesiasticarum.

De *Collegiis Opificum* ut aurariorum, argentariorum aliorumque quorum in antiquis Inscriptionibus non raramentio, videndus Sponius in Miscellaneis eruditae Antiquitatis, Reinesius in Epistolis ad Hofmannum p. 539. & in Inscriptionum Syntagmate, & Bergierius IV. 21. sq. de publicis Romanor. viis. De *curso publico* idem Bergierius fuse IV. 4. sq. Gutherius de officiis domus Augustae III. 14. sq. Ez. Spanhemius diff. IX. de usu numismatum pag. 800. sq. Pancirollus ad notitiam Imperii cap. 6. Valesius notis ad Socratem pag. 40. Balthasar Stolbergius diff. de angariis veterum pag. 149. seq. & scriptor Gallus M. le Qvien de la Neufville de l'origine des *Pastes* chez les Anciens & les Modernes, Paris. 1708. 12. De Hemerodromis & cursoribus Alexander ab Alex. lib. 1. cap. 27. & Lipsius Centur. III. Epist. 59. De columbis & cornicibus literas perferentibus, ambo laudati scriptores iisdem locis, & Lipsius etiam II. 5. Saturnal. De *evellionibus* sive indulgentiis evehendi, Bergierius IV. 15. & 16. & Cangii glossarium in *tractoria*, *combina*, *evelliones*, Meursius & Svicerus in *opificum*. De omni genere *Epistolarum* Ecclesiasticarum apud veteres Christianos videndus Franciscus Bernardinus Ferrarius Libris III. Mediolan. 1613. 8. & curante B. Gebhardo Theodoro Meiero Helmst. 1678. 4. Philippus Priorius libro de Epistolis Canonicis cum appendice de tractoriis & Synodicis Paris. 1675. 8. & Jacobus Goetten lib. 1. Observationum cap. ult.

CAPUT XXIII.

De luctu, funeribus, exsequiis, conservandorum cadaverum ratione & monumentis sepulchralibus.

De funerum & sepulcræ ritibus generales scriptores. 1. De funeribus & luctu Hebræorum, 2. Græcorum, Persarum. 3. Romanorum. 4. Aegyptiorum, Germanorum & populorum septentrionalium. 5. De funeribus Christianorum. 6. De medicato funere & mumiis. 7. De linteis & vestibus sepulchralibus & de rebus quæ defuncto veluti secum affortanda permittebantur. De urnis feraleibus. 8. De pompa funebri, epulis, ludis, feriis sacrisque, coronis, lectis feraleibus, lacubus & laudationibus funebribus. 9. De lucernis sepulchralibus, sepulchris, cryptis, catacumbis & monumentis sepulchralibus. 10.

I.

DE funeribus & modo sepellendi apud antiquos univèrse, atque ita ut plurimum gentium rationem haberent, non satis distincte tamen nec accurate satis egerunt *Claud. Godchardus* de funeribus apud Romanos, Græcos & alias gentes veteres & recentiores, Italice primum Anno 1581. deinde etiam Gallice (vide Epistolas Marqv. Gudii p. 202.) *Muretus* scriptor Gallus in ceremoniis funebribus omnium gentium, ceremonies funebres de toutes les nations par le Sr. Muret. Paris. 1679. 12. qui liber recensetur in Actis Erud. A. 1683. p. 334. *Franc. Perrucius* in pompis funebribus omnium gentium. Veronæ 1639. fol. cum figuris in æs incisus. *Laurentius Beyerling* in Theatro vitæ humanæ, tit. *Cadaver & Sepultura.* *Etilius Gyraldus* vir doctissimus in lib. de sepulturæ ritibus, qui & seorsim prodiit & præmissus est sextæ parti antiquitatum *Job. Jac. Boissard,* & cum notis *Job. Faës & Manapix* editus Helmst. in 4to & denique inter Gyraldi opera in Belgio nitide vulgata recusus Lugd. Bat. 1699. fol. B. *Job. Andr. Quenstadii* Liber de Sepultura veterum, initio separatim, deinde ad calcem ejus Antiquitatum Ecclesiasticarum, denique Tom. XI. Thesaur. Antiquit. Græcar. Gronovii recusus. *Caspar Cat-*
4007

voer libro 3. ritualis Ecclesiastici Tomo 1. pag. 798. seq. *Alexander ab Alexandro* lib. III. Genial. Dierum cap. 2. & 7. & lib. VI. cap. 14. ibique *Tiraquellus: Josephi Laurentii* collectanea Alphabeticæ ordine digesta Lib. 6. Polymathia pag. 486. sq. & quæ ex eadem Laurentii Polymathia III. p. 13. 14. II. 47. 3. & 4. de funeribus antiquorum & funeribus ritibus ante & post rogum exhibentur Tomo XI. Thes. Gronoviani, in quo etiam recusus occurrit *Job. Meursii* liber de funere, quem admodum *Petri Morestelli*, Tornassensis Pompa feralis sive iusta funebria libris decem exposita habentur Tomo XII. Thes. Græviani; De *Job. Jacob. Boissardi* Tractatione de funeribus & modo sepeliendi apud antiquos vide Observ. Hallenses Tomo IV, pag. 15. *Thomasii Peracacchi* funeralia antiqua, Italice edita lucem aspexerunt Venet. 1574. fol. *Francisci Pompey* Jesuitæ Libitina sive de funeribus epitome eruditionis, prodiit Lugdun. 1659. 12. Confer Bibliothecam Latino Hebraicam Imbonati pag. 356. *Jo. Guenebault* diversités des ceremonies observees aux sepulchres anciennes, Divione 1621. 4.

II. De funeribus & luctu *Hebræorum* præter Interpretes S. Scripturæ consulendus *B. Martini Geleri* liber singularis Lipsiæ 1666. 12. editus & inter alia ejus opuscula in 8. & denique etiam apud Belgas unicum ejus Commentariis ad nonnullos Scripturæ libros, in folio recusus. *Melchior Leydeckerus* XII. 10. seq. de Rep. Hebræorum, *Jo. Benedicti Carpzovii* nepotis de sepultura Jacobi Patriarchæ, in parentis diss. pag. 1670. sq. *Jo. Hieronymus Soprans*, Jesuita, in digressione de ritibus Hebræorum in funere & de publico eorum privatoque luctu, quæ Davidi ipsius subjecta est Lugdun. 1643. f. *Frid. Mulleri* (cujus specimen librorum de statuis Romanorum superiore capite laudatum & specimen Architecturæ sacræ ex locis Exod. XXVI. 28. & XXXVI. 33. habemus) libri III. de sepulchris veterum Hebræorum prodierunt Gieslæ 1664. 4. Idem argumentum præter commentatores ad Codicem Talmudicum Bava Batra illustravit singulari libro *Jo. Nicolai* Amst. 1705. 4. ita quidem ut & aliarum gentium sepulchra prioribus capitibus persequatur. De tumba Salvatoris, extat *D. Jo. Andrea Smidii* diss. Helmst. 1703. Vide & *Steph. le Moyne* T. 2. Var. sacrar. p. 516. sq. In *Jo. Henr. Hottingeri* Cippis Hebraicis, Heidelb. 1659. 12. pleraque parum fide digna tradi notatum est Conringio in dissertatione de Numis Hebræorum. Prætereo quæ de funeribus & luctu apud Judæos attigerunt *Mennichius* lib. VIII. de Republ. Hebræorum cap. 5. sq. *Goodwinus* in *Mose & Aarone*,

ne, Lib.6. cap. 5. De sindone qua cadaver involutum, fasciis sepulchralibus quibus adstrictum & sudario quo caput obtectum, vide Octavii Ferrarii electa II. 20. & Jo. Jacobum Chiffletium de linteis & fasciis sepulchralibus, Antvverp. 1624. 4. Monumenta antiqua Judaica Augustæ Vindelicor. reperta illustravit *Matthias Fridericus Beckius*, Augustæ Vindelicor. 1686. 8. cum appendice monumentorum quorundam Romanorum, veluti mantissa operis Velferiani de antiquis monumentis Augustanis. De *Perfarum* funeribus Briffon. II. pag. 350. sq. & I. pag. 194. sq. ubi de funeribus Regum.

III. De funeribus & luctu Græcorum vide, quæ notata sunt viris doctis ad Homerilliados ψ , & Æschylum in Choëphoris (inferias facientibus sive ferentibus) tum *Johanni Nicolai* libro de Græcorum luctu lugentiumque ritibus variis, excuso Marpurgi Cattorum 1696. 12. *Jo. Postero* Archæol. IV. 1-8. *Jo. Nardio* in animadversione de funeribus Atheniensium, subjecta Lucretio editionis in usum Delphini. De more ad orientem vel occasum obversos mortuos sepeliendi *Plutarch.* Solone pag. 83. De funebri pompa Isiaca ab *Apulejo* descripta & aliis funera *Ægyptiorum* spectantibus vide *Kircheri Obeliscum*, pag. 433. & *Tomum 3. Oedipi Ægyptiaci* pag. 425. seq. *Joh. Conradum Dietericum* in Antiquitatibus Biblicis Vet. Testament. pag. 144. sq. De *Septentrionalium* populorum sepeliendi ritibus *Jornandes* ubi funus *Attilæ* describit, & *Stephanius* p. 90. sq. ad Saxonem *Gramm.* De *Germanis* *Cluverus*, l. 1. c. 53. *Hachenbergius* &c. De funeribus *Turcarum* *Angeli Geropoldi* Epistola in Museo *Minervæ Venetæ* T. 1. p. 151. sq.

IV. De funeribus & luctu *Romanorum* præ cæteris diligenter & accurate libris IV. agit *Johannes Kirchmannus*, Hamburg 1605. 4. & *Lubecz* 1625. 8. ut alias editiones omittam. Cui addendus est *Henricus Noris* in Cenotaphiis Pisanis, dissertatione tertia. *Theodorus Gorallus*, sive qui sub hoc nomine latet *Job. Clericus* in notis ad Elegiam 1. *Pedonis Albinovani*, *Claudius Dansquejus* ad *Silium Italicum* Libro XIII, versu 470. sq. *Jacobus Gutherius* de jure Manium libris 3. quibus ritus, mores & leges præsci funeris explicantur, Paris. 1615. Lips. 1671. 8. & Tomo XII. *Thesauri Antiquitatum Romanarum*, in quo præterea occurrit *Jo. Petri Bellorii* * descriptio sepulcri *Nasoniorum*. Cæterum ut antiquissimi Græcorum contra posteriorem gentis suæ morem cadavera mortuorum flammis, Homero teste, absumperunt, sic contra Romani vetustissimi corpora intacta flammis terræ mandaverunt, eundemque morem à quibusdam etiam post servatum no-

M m m m

tat

* Rom. 1680. fol. & Tomo XII. Græv.

rat O. Ferrarius II. 21. elestorum, ubi de eo, quo pacto crematorum cineres in urnam condi & à favilla rogi separari potuerint. Egyptii corpora defunctorum neutiquam cremarunt, unde Cambyfes à cadavere Amasis Regis Egypt. pridem defuncti pœnas gravissimas sumere posse se existimabat, si illud refoffum verberibus & omni contumelia affectum denique traderet flammis, ut narrat Diodorus Siculus pag. 249. excerpt. Peiresc. De ritu collocandi cadaveris Lipsius lib. 1. elect. cap. 6.

V. Imprimis vero *Christiani*, quo certam suam de resurrectione spem testarentur, magnam funerum rationem habuere & ab cremandis cadaveribus abstinuerunt: illamque circa funera curam inter causas incrementi religionis nostræ ponit Julianus Imperator Epist. 49. De ritibus sepulchralibus Christianorum veterum præter *Jac. Greserum* in libro de Christianorum funere, Ingolstadt. 1612. 4. & *Onaprium* in libello de ritu sepeliendi mortuos apud veteres Christianos & de eorum cœmeteriis (ad calcem Platinæ de vitis Pontificum) & *Hugonem Menardum* ad Sacramentarium Gregorii M. pag. 262. sq. *B. Bebelium* Sec. IV. Tomo 2. p. 931. sq. præcipue consulendus venit *Henr. Spondanum* in Cœmeteriis sacris, sive opere in 4. libros distincto & Parisiis 1638. 4. edito, in quo de ritibus sepulturæ tum apud Judæos & Gentes, tum maxime apud Christianos differit, & sepulturam publicam rem sacram esse nec concedendam hæreticis, impiisve, aut maleficis prolixè disputat, *Paulus Aringhus*, *Antoniusq.*, *Bofus*, in opere luculento, Romæ 1651. & Parisiis 1659. fol. edito quod Romam subterraneam inscripserunt. Vide etiam *Cass. Barbii* Adversaria p. 3015. sq. *Jo. Pearsonium* in Symbolum Apostol. p. 397. sq. edit. Latinæ, & *D. Joachimum Hildebrandum* in Veteris Ecclesiæ, Martyrum imprimis & SS. Patrum arte bene moriendi, sive praxi circa moribundos & morientium virtutibus Helmst. 1661. 4. De more intra templa, fidelium cadavera humandi vide V. C. Ludovici Antonii Muratorii diss. XVII. ad Paulinum pag. 185. seq. Tomo 1. anecdoton Bibl. Ambrosianæ. *Quot diebus luctus celebratus*, Benedictini ad Ambrosium Tomo 2. p. 1197. sq. Menardus ad Concordiam Regular. Cotelerius ad Const. Apostol. &c. *ἡνία πένθιμοι ἡμέραι*. Niceph. Gregoras XII. 2. pag. 358. Cum psalmis & hymnis deducta cadavera. Rosveidus pag. 791. ad vitas Patrum, ubi & de more cadavera linteo obvolvendi. De *Præparum usu apud Christianos*, Menardus p. 257. seq. ad Gregorii sacramentar. & Sam. Bafnage ad A. C. 37. num. 19. ubi & alia de Christiano-
rum

rum funeribus, De *Copiat* sive libitinariis clericis funera componentibus, Gothofredus ad Cod. Theodof. Tomo 5. pag. 5. Cangius in glossar. Vedelius & alii ad Epistolam Ignatio suppositam ad Antiochenos,

VII. De medicato funere sive variis rationibus corpora defunctorum condiendi, atque à corruptione & putredine conservandi, tum de Ægyptiorum *Mumiis* ita dictis ab Arabico vocabulo *Mum*, quod ceram significat, ut notat Tho. Gatakerus pag. 175. ad M. Antoninum, consules ubi lubebit *Asbanasium Kirrhorum* Tomo 3. Oedipi, Syntagmate 13. & syntagmate 16. ubi de Penatibus, Laribus & Serapibus, qui & ipsi nihil aliud erant quam corpora Ægyptiorum medicata, vide pag. 478. *Petrum Bellonium* Lib. 2. observ. cap. 47. & in libris tribus de admirabili operum antiquorum & rerum suspiciendarum præstantia, de medicato funere sive de cadavere condito & lugubri defunctorum ejulatione, nec non de medicamentis conservandi cadaveris vim obtinentibus, Paris. 1553. 4. & Tomo VIII. Thesauri Gronoviani: *Josephi Lanzoni* Medici Ferrariensis de pollinctura & balsamatione apud veteres, & recentium variis balsamandi cadavera modis, Genev. 1696. 12. *Andream Gryphium* in *Mumiis* Uratislaviensibus, Uratislavia 1662. 12. *Frid. Theoph. Kettererum* in diatriba de *Mumiis* Ægyptiacis. Lips. 1694. *Joh. Baptistam Portam* lib. IV. *Magiæ natural.* cap. 15. *Georg. Wolffgangum Wedelium* celeberrimum Jenensium Æsculapium decade 3. diss. 6. & 7. ubi de balsamatione tum aliorum corporum tum Christi, de qua etiam in manibus est M^{ste} Hermanni Conringii exercitatio. Methodum Kerckeringianam balsamandi sive condiendi cadavera breviter exponit personatus *Vignolius Marvillius* Tomo 1. *Miscell.* pag. 288. sq. *Mumiam* Ægyptiacam * ita describit *Joh. Bodinus* in colloquio medito *Heptaplozero*, quod sit *cadaver amomo, cardamomo, sale, aceto, melle, myrrha, abs, nardo, casia, resina sint biuimine* (adde *Diodorum Sic.* XIX. Tomo 2. pag. 735.) *carerisque id genus venenis, à putredine vindicansibus conditum ac maceratum. Etenim reperit inauracum, aurum enim cadavera, uti ligna quoque & mada & alia à corruptione servat: carnem cum cute flavescens ac fuscam ea duriss. ac hypoplasti, qua Saccharum vetus Creticum: Interiore visceribus exenteratis siccissimam, cadaver plane inodarum pro nimia siccitate, in cordis sede imaginem lapideam,*

M m m m 2

177

* S. Augustin. serm. 100. de diversis Tomo 1. supplem. pag. 336. *Ægypti maxime habent siccare corpora Quasi anca reddere, Gabbaras ea vocant.*

inscriptam nomine Iſidis, cadaver obvolutum corio bubulo, sub corio denique innumerabiles fascias denſſimis lini replicationibus ſingulas ſingulis adjunctas nec ulla ſui parte detritas. Adde his Gabrieliſ Cläuderī methodum, baſamandi corpora humana, Altenb. 1674. & Andr. Rivini exercitationem Lipſiæ editam de pollinctura & baſamatione. De ritu ungenti cadaveris Octavius Ferrarius II. 22. elector, ubi inter alia, notat Lazari corpus foetens memorari Joh. XI. 39. quia non condiebant Judæi cadavera, ut Ægyptiis in more poſitum, ſed tantum ungebant. Confer quæ de unctiōe mortuorum B. Bebelius Antiquitatt. Eccleſ. Sec. IV. Tomo 2. pag. 916. & de more condiendi cadavera in cera & melle, viri docti ad Plinium. Etiam Ariſtobuli Judæorum Regis cadaver melle conditum memorat Syncellus pag. 301.

VIII. De fasciis ſepulchralibus mortuorumque involu-
tione Joh. Jacobus Chiffletius in Criſi Hiſtorica de *linctis ſepulchralibus*
Chriſti Servatoris, Antvverp. 1624. 4. De more terram mortuis
inſiendi, Salmaſius Obſervat. ad juſ Atticum pag. 563. De veſti-
endi ritu Kirchmannus lib. 1. de funeribus Rom. cap. 10. Cum mor-
tuis ſepulta quibus vivi jocalibus delectabantur, de quo ad Vi-
truvium IV. 1. etiam peccuniam cum mortuis ſepultam obſervat
Stephanius ad Saxonem Grammaticum pag. 96. De aliis rebus ac li-
bris quos cum mortuis ſepelire inhumareque quibusdam placuit, vi-
de triplicem Bibliothecam mortuorum quam Germanice ante pau-
cos annos vulgavit Rev. D. Georgius Henricus Gvezius, in quarum
altera pag. 40. ſq. Epistoſa ejusdem argumenti ſcripta legitur à Paulo
Chriſtiano Hilliſchero, Paſtore Drendenſium meritiffimo. Vide
etiam ſis Sam. Frid. Lauterbachium in vita Valerii Herbergeri pag.
179. ſeq.

De *urnis feralibus*, quarum hodieque magnus numerus variis
in locis effoditur, videndus Sponius in Miſcellaneis p. 287. Aringhus
in Roma ſubterranea, Tho. Brovvn in Hydriotaphia ſive ſingulari libro
de urnis Norfolcenſibus, Anglice edito Lond. 1658. 8. Jac. à Mellen
Eccleſiaſtes Lubecenſis celeberrimus, in hiſtoria urnæ Sarmati-
cæ A. 1674. repertæ 4. Gothelf Trenerus in diatriba germanice
edita von den Todten, Döpffen / Joh. Dan. Major in bevölkerten Cimbrien
c. 27. ſq. Tentzelii dialogi A. 1695. p. 941. ſq. ubi & de tumulis illis ſub
quibus populi ſeptentrionales condere illas ſoliti ſunt: Henelius Sileſio-
graphiæ T. 1. p. 371. ſq. G. Agricola VII. 23. de natura foſſilium, Chri-
ſtia-

ftianus Stieffius Lignicenfis in Epiftola ad Mich. Jofephum Fibigerum de urnis in Silefia Lignicenfibus atqve Pilgramsdorfenfibus, Lipf. 1704. 4. De Seehufadis, Nova literaria Hamb. 1709. pag. 23. fq. De Moguntinis Jo. Craft Heigelius A. 1698. De Arnftadienfibus Jo. Chriftoph. Olearius Jen. 1701. 4. Tangunt etiam hoc argumentum Matthias Zimmermannus in florilegio, voce *Urna*, aliique laudati in collectione quæ sub titulo interceptarum epiftolarum Germanice prodit (*aufgefangene Briefe*) Parte II. pag. 879.

IX. Exequiæ funeris proprie dicebatur fepulchri jam complicatis valvis per feram occlufio. Vide Joh. Jacobum Chiffetium de exequiarum ritu. Solet tamen illud vocabulum etiam poni de univerfa deductione & pompa funeris atqve elatione, de qua Kirchmannus libro 2. & quotquot de funeribus antiquorum fcripfere. Solebant enim cœmeteria & fepulchra vel loca in quibus cadavera exurebantur, non effe intra civitates fed extra illas, communi ufa tum aliarum gentium, tum Hebræorum, Græcorum & Romanorum. Vide Jo. Doughtej i Analecta facra ad Ezech. XLII. 7. Luc. VII. 20 &c. Chiffetium ex pofitione infcriptione Geminæ matris facrorum p. 25. fq.

De Epulo ferali five filicernio vide Fefselii adverfaria facra lib. 1. c. 12. Jani Gvilelmii verifimilia III. 8. Stuckii Antiqu. Convival. 1. 25. Gabr. Marqvarti differtationes binas Lipfiæ editas, & quæ ad fragmentum marmoris Nemaufini notata funt in calee Sorberianorum. Orationes funebres in patria fua nullas fuiſſe teftatur Dionyſius Halicarnafſeus. Lib. V. Antiquitatum Rom. Quemadmodum nec apud Hiſpanos neque in hac noſtra civitate uſus eorum obtinuit. Cæterum apud Romanos nihil illis frequentius, quanquam illas ſæpe fabuloſas fuiſſe atque inde hiftoriam rerum factam mendofioreſ jam Cicero queſtus eſt in Bruto cap. 16. Confer Zenobium Centuria 5. proverbio 28. Egyptios quoque eundem morem mortuos Laudatione funebri proſequendi habuiſſe docet Joh. Marſhamus in canone chronico pag. 273. ut adeo fallatur Mottanus Vayerus, qui Tomo XIV. pag. 69. à Romanis hunc morem repertum eſſe exiſtimat. Vide & Philiſium Lib. 8. Epift. 12. De funebribus five feralibus ludis Auguſtinus Lib. 8. de civitate DEi cap. 26. De Feriis denecalibus, novendiali ſacrificio Voſſius libro 1. de Idololatria cap. XI. De more mortuos ad ſepulturam proſequendi cantu ac nœniis, Macrobius lib. 2. in Somnium Scipionis cap. 3. & ex Chriſtianis Chryſoſtomus homilia quarta in Epiftolam ad Hebræos, & Hieronymus in Epitaphio Paulæ. De

Coronis feralibus præter Palchalium, libro de Coronis, vide Rittershusium libro 7. sacrarum lectionum cap. 1. ubi singillatim de Christianis. Lecti funebri imaginem habes apud Schefferum libro 2. de re vehiculari pag. 89. De arcua sepulchrali sive loculo in lapide cavato, cui cadaver imponitur, sarcophagi arcisque feralibus, de conditoriis ac monumentis fufe & erudite disserit Salmasius in Commentario ad Solinum pag. 1203. seq. 1207. sq. De ustrino, apparitorio &c. Reines, pag. 818. Inscript. & Sponius pag. 290. Misc. Vide & de arca funerali Rhodium pag. 145. 146. ad Scribonium, & sarcophagi marmorei inscriptiones in Tomo 3. Act. Sanctorum Junii pag. 51. & pag. 81. De ritu campanas pulsandi ad funerum deductionem mentio est apud Scholiastem Theocriti, Idyllio secundo pag. 44.

X. In sepulchris priscis maxime admiratione dignæ visæ sunt *lucernæ*, non tam ob elegantem & miræ diversitatis quæ passim in illis conspicitur efformationem & materiem, quam ob flammam ignemque perennem, quem pro genere phosphori & lumine sine calore quidam habuerunt, ut Paulus Casatus diff. 9. de igne, quod tamen experientia ajunt repugnare qui lucernas illas eruerunt, & aëre admissio extinctum quidem lumen sed calorem adhuc à se deprehensum sunt testati. Nedum ut assentiendum sit Joanni Argolo, qui totum illud quod apertis sepulchris flammæ conspicitur, aëris ventilationi tribuit. Sane ellychnia quæ ab igne non consumantur parari ex Carystio lapide, notum antiqvis fuit, de quo Meursius ad Apollonium Dyscolum pag. 135. sq. unde Aresium qui hoc sibi persuadere non potuit, oppugnavit Licetus libro quinto operis mox à me laudandi. Confer Roberti Plot dissertationem de lampadibus antiquorum sepulchralibus, in Transactionibus Philosophicis Londinensibus A. 1684. p. 806. & in Actis Eruditor. Tomo 1. supplementi pag. 367. Ecquid vero sit illud quod tam constantem & diurnam possit flammam ardoremque alere, minus quidem adhuc videtur compertum, rem tamen ideo neutiquam negandam esse duxerim contra tot *antiquorum* testes, cum lucernam *ἀσβεστον* etiam sub dio, Veneri olim dicatam celebret Augustinus XXI. 6. de Civ. Dei. Et lucernam perpetuam subterraneam, cujus oleum sanet morsos à canibus rabidis, memoret Rossi sive Rubeus in memoriis Brixianis Italice editis pag. 204. eos

* Confer Vignolium Marvillium Tom. 3. Misc. pag. 811. sq. Videtur etiam perenne lacetnarum lumen in dubium vocare Kenelinus Digbæus de animæ rationalis immortalitate pag. 48. sq.

eos qui ex lucerna ejusmodi alimentum flammæ vel extrema lingvæ degustarunt, tantum tamque vehementem ardorem in ore inde sensisse, ut per longum temporis illum abolere non potuerint. Ne vero sim longior, de lucernis hæc lectorem ablego ad pulcherrimum opus *Fortunii Liceti* de lucernis antiquorum reconditis, Utini 1652. fol. quibus addi potest *Ottavii Ferrarius* in dissertatione de lucernis reconditis veterum, Patavii 1686. 4. & Tomo XII. Grav. in quo comparent etiam antiquorum lucernæ illustratæ à *Mish. Angèle Causeo de la Chausse* & *Petri* vero *Sanctii Bartoli* veterum lucernæ sepulchrales, collectæ ex cavernis & specubus subterraneis Urbis Romæ, cum observationibus *Jo. Petri Bellorii* prodierunt primum Rom. 1691. fol. & ex Italico Latine, ex præstantiss. Viri *Alex. Dukeri* interpretatione Tomo XII. Gronov. Sub idem tempus aliam versionem ejusdem operis, additis novis quibusdam observationibus dedit *Laurentius Begerus*, Berolm. 1702. fol. qui etiam in Tomo tertio thesauri Brandenburgici lucernas quasdam exponit atque ingenii sui lumen illis admover. Vide sis etiam *Bassi* & *Aringhi* Romam subterraneam jam supra mihi laudatam, & *Kircherum* in mundo subteraneo & Tomo 3. Oedipi syntagmate sc. ubi de lucernis veterum Ægyptiorum, qualem in Memphiticis sepulchris repertam memorat etiam Gallus scriptor *Crucejus* (de la Croix) in descriptione Africæ part. 1. lib. 1. Lugd. 1688. 12. *Joachimi Felleri* Professoris Lipsiensis diatriba de lucernis antiquorum subterraneis prodit Lipsiæ 1661.

Cenotaphia vocabantur tumuli honorariis in quibus nulla cadavera, ut videre est apud *Callimachum* epigr. 18. & 19. *Marcellinum* in vita *Thucydidis*, *Tacitum* II. 7. *Annal.* & in *Cenotaphiis* Pisanis quæ illustravit non minus doctrina quam dignitate & purpura illustris *Henricus Norisius*. Cæterum inter sepulchralia veterum monumenta, facile primas tenent *pyramides*, insana mole & incredibilibus sumptibus constructæ apud Ægyptios, ita, ut trecenta & sexaginta millia hominum per viginti annos in una Pyramide occupatos fuisse testetur *Diodorus Siculus*. De harum forma & magnitudine tum de eo, quod umbram licet altissimæ non præberent, vide *Joh. Grævium* in pyramidographia Anglice edita Lond. 1646. 8. & Gallice in collectione Itinerariorum Thevenotiana Paris. 1666. fol. tribus tomis edita, tomo primo: *Kircheri* *Oedipum* Tomo 2. Parte 2. pag. 292. seq. *Petrum Bellonium* T VIII. thesauri Gronoviani. *Francisci Bianchini* historiam universalem ex antiquis monumentis confirmatam, cap. 30. & qui ex *Cornelii Bruni* priori itinere interiorem pyramidis formam

conspiciendum exhibet, Ludolphi Neocori Bibliothecam novorum librorum A. 1698. pag. 776. sq. ut veteres Strabonem, Melam, Plinium, Ammianum, Diodorum Siculum aliosque præteream. De *Mausoleo*, monumento itidem sepulchrali admirando, quod non minus quam Pyramides, Orbis septem miraculis annumeratum est, vide præter Leonem Allatum ad Philonem Byzantinum, Amplissimi Cuperi Commentarium de Apotheosi Homeri pag. 236. & Baylii dictionarium historico criticum. De aliis monumentis ac sepulchris *Cryptisque* subterraneis ac *Catacumbis* præter supra laudatum Antonium Bosium & Paulum Aringhium in Roma subterranea, consules Franc. Mariz Torrigii *Cryptas sacras Vaticanas*, Italice editas, Joh. Herbinii *Cryptas Kijovvenses* & quæ de *Cryptis* subterraneis *Aegyptiorum* Kircherus T. 3. *Oedipi Aegypt*, pag. 399. Porro ex *catacumbis* illis Romanis quæ subinde reliquæ veluti Sanctorum ad cultum proferuntur, non dicam an Sanctorum sed num Christianorum ac non Ethnicorum & impiorum hominum sint, sæpe est incertum, unde cultum sanctorum ejusmodi ignotorum merito improbavit doctissimus Vir Johannes Mabillonius Epistola sub Eusebii Romani nomine edita ad Theophilum Gallum. Paris. 1698. 4. cui assentitur Jo. Baptista Thiers libro *de la plus solide de nosseux les devotions*, de perfectissimo pietatis officio quod in charitate consistit, ut præteream quæ de illis *catacumbis* notarunt Jac. Basnage lib. XVIII. *Hist. dogmatum Eccles. Gallice* editæ, Tho. Burnetus & Maximilianus Misson in itinere uterque Italico, Frid. Spanhemius in *Hist. Eccles. N. T.* pag. 668. 806. Tomo 1. Opp. & Petrus Zorn *diff. de Catacumbis* Lips. 1703. 4. Inscriptiones omnis generis Veterum Græcorum Romanorumque Ethnicas & Christianas, atque in his quam plurimas sepulchrales collegerunt illustraruntque, Gruterus, Reinesius, Sponius, Fabrettus, & alii in Bibliotheca Latina lib. IV. c. 5. à me laudati, quibus brevi accessuras spero iisdem describendas typis quibus Gruteri corpus nuper nitide recusum est, quas singulari studio collegit pridem atque explicavit V. C. Marquardus Gudius. Monumenta veterum sepulchralia, Romanorum maxime collegit & delineavit Petrus Sanctius Bartolius & cum explicationibus Joh. Petri Bellorii Italice scriptis edidit Rom. 1691. fol. Exstant etiam perquam eleganter recusa cum Bellorii explicationibus à Latina laudati Alex. Dukeri versione in Tomo XII. thesauri Antiquitatt. Gronoviani.

F I N I S.

MAU.

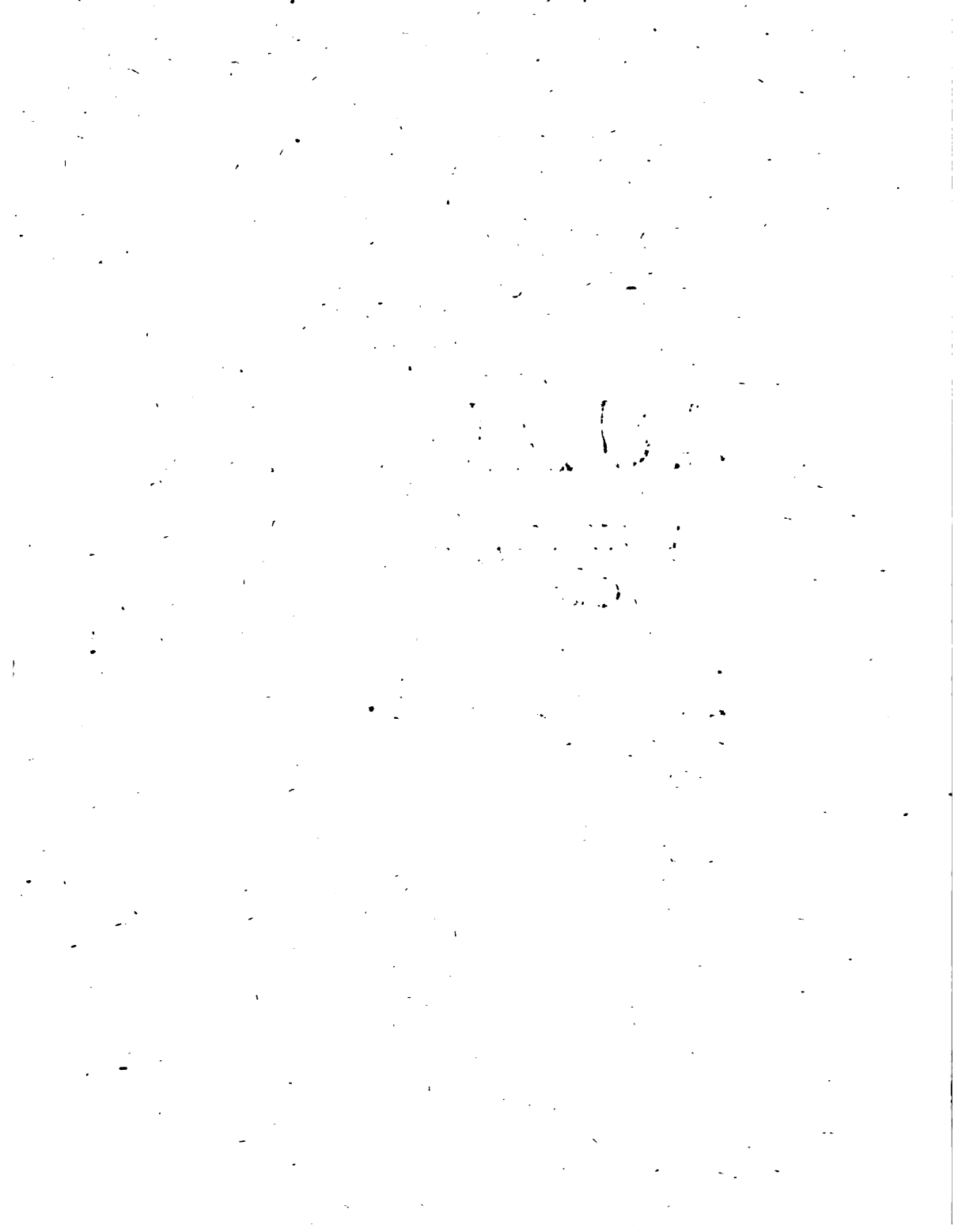
MAURICII

Senonensis

Carmen

De

MISSA.

AD LECTOREM.

REperi nuper in Codice vetusto membranaceo, quem ære in auctione publica redemptum possideo, & in quo Anselmi Cantuariensis de sacrificio, & alia quædam ejus generis continentur, hoc de ritibus S. Missæ carmen, sub nomine MAURICII *Senonensis*, quod quoniam editum esse non memini, existimavi huic de antiquorum rituum scriptoribus commentationi haud incommodè subjici posse. Mauricium illum alium esse haud mihi persuadeo, quam qui natus apud Aruernos, vulgo notus est sub nomine *Petri Venerabilis*, atque inter Abbates Cluniacensis Ordinis clarus diem obiit A. C. 1156. Sane præter nominis & Patriæ Galliæ convenientiam carmina illius quæ Tomo XII, Bibliothecæ Patrum edit. Lugd. leguntur, cum his sunt prorsus ejusdem genii, neque præterea video quid huic sententiæ

valide objici possit, quoniam certiora docturo libenter sum assensurus. Videtur autem dici Senonensis, quod fortasse tunc cum ista scriberet, apud Senonenses hæsit & domicilium habuit. Fuisse ex sacro Ordine Auctor satis se aperte prodit docetque quando se à populo distingvit versu 185:

Quod populum, quod nos ad meliora vocet.

& versu 394.

Et nos, & pariter plebs tua, magne DEUS.

& versu 481.

Nos etenim gerimus logion, cum nomina Patrum

Circa principium Canonis exprimimus.

Nos humeralis onus gerimus &c.

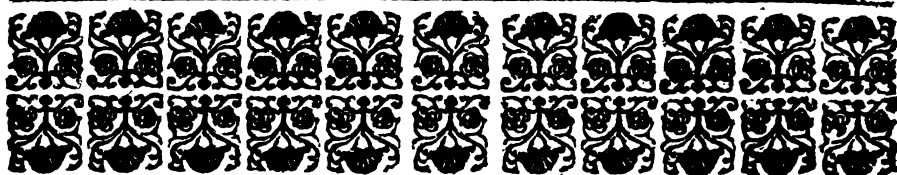
Versus sunt simplices quidem nec valde politi, pro illa ætate tamen non contemnendi plane, & auctor ipse hac in parte veniam sibi dari postulat v. 207.

Hæc aperire labor, quia metro nominibusq;

Ignaris metri materiaque premor. (usum,

Da veniam, Lector, rem tantum pandere &

Non speciem nostris versibus esse, sat est.

MAURICII SENONENSIS

De

M I S S A.

Scribere proposui quæ mystica sacra priorum
 Missa repræsentet, quæve Minister agat,
 Pro multis una, pro cottidie repetitis
 Est oblata semel hostia vera DEus.
 Involucrum Legis CHRISTUS patefecit, ovemque
 Significativam vera removit ovis. 5
 Presbyter hanc offert, rerum hac cessare figuras
 Remque figurarum testificatur agi.
 Sic etenim templi, sic & crucis exprimit aram,
 Ut sacra commemoret illius, hujus agat. 10
 Ergo quid in Missa vel agatur, vel memoretur,
 Quæ quibus assimilet, sub brevitate canam.
Turba Prophetarum venturi nuntia CHRISTI,
 Mysterium fertur præcinuisse crucis.
 Hunc desiderii, hunc laudibus, hunc prece multa 15
 Præspiravit, extulit, expetiit.
 Hæc tria commemorat, similiqve sub ordine ponit
Introitus Missæ, quem chorus ante canit.
 Ante recensentur *suspiria*, post ea *laudes*,
 Inde *preces*, in quæis quæque notentur habes. 20
 Exprimit *officium suspiria*, *Gloria laudes*,
Kyrieleison ter triplicata preces.
 Interea veniens in sacra veste Sacerdos
 Altaris dextram dona daturus adit.

Illius

Illius adventus, quibus o Judæa revivis

Te tuus Emmanuel, tempora præcipua

Secreta siquidem procedit ab æde Mater

Ortu secreto venit ad ima Deus

Vestibus ille sacris tegitur, textu caro

Tota carens maculâ, tota sacrata Deo

Ille stat à dextris, quam prælit auctor ille

Execrata Deos gens quasi dextra fuit

Angelicum prius hic sacrificex Pater incipit

Inceptum complet vociferando chorus

Incipiens memorat quæ Salvatoris in ortu

Gaudia Pastores Angelus edocuit

Cantica quæ prius hic superi cecinere, recit

Gloria quam complet vociferando chorus

Hinc oraturus alios hortatur ut orant,

Discipulos Christus jussit & ceteridem

Nam turbas in monte docens oravit, & ipsas

Orandi formam fratribus instituit

Lectio quæ sequitur, doctrinam signat eorum

Qui sunt præmissi septuagintaduo

Illorum monitis dum responsoria cantant

Edocet assensum se tribuisse chorus

Alleluja sequens memorat quæ gloria in

Quam pia laus oris sit comitata, fuit

Inde sinistrorsum Domini sacra verba legunt

Plebs ponit baculos, stat, retegitur

Neve superveniens Zizania seminet hostes

Frontibus imprimitur mystica fovea

Rejiciente fidem Judæa, gratia Christi

Transiit ad Gentes, Israël errat adhuc

Transitus is, quoties *Evangelium* recitatur

Mentibus occurrit, exprimiturque libenter

Ad lævam legitur, quia quæ transiit

Et velut à læva gens idolatra fuit

Ut sis attentus, patiens, erectus in hostes

Et caput, & baculus, & staturæ doctus

Qvippe caput reticens attente audire moneris,
 Parcere, cum baculum rejicis, instrueris.
 Stans, discis, quoniam stantes pugnare solemus,
 Quod te pugna gravis sub vigili hoste manet.
 Succinit ecce chorus *fidei compendia* nostræ, 65
 Assensum Verbo se tribuisse docens.
 Hinc etenim monstrat, quantum profecerit, in quem
 Crediderit, quæ sit quidve datura fides.
 Ordo bonus, quoniam quum Rex vocat atque Magister,
 Respondet miles, discipulusque: seqvor. 70
 Quæque nota pastor novit, propriamque fatetur,
 Hac se signatam testificatur ovis.
 Quæque probant opifex & signifer & caput idem,
 His opus, his proceres, his sua membra favent.
 Sic confessâ fidem pia plebs *orare* monetur, 75
 Ut sit in hac stabilis, & super aptet opus.
 Effectum spondet chorus *offertoria* cantans,
 Tanquam si dicat: credo, fatebor, agam.
 Hinc est quod prius hic offert sacra Minister,
 Dona de hinc populus, quod sibi lege licet. 80
 Ordo decens; Evangelium præcedere certus,
 Ponè fidem pandi, Dona deinde dari.
 Audis ut credas, & credis ut hostia fias,
 Taliter incipimus esse, sumusque DEi.
 Præterea donis quæ plebs devotior offert, 85
 Dona domus Judæ commemorare licet.
 Cum Salomon templum, Salomon altare sacraret,
 Oblata à populo victima multa fuit.
 Exemplo Judæa tuo plebs usa fidelis
 Altari dat se, dat sua: tu neutrum? 90
 Non sine mysterio sine re vel *Panis* ad aram
 Vel fertur *Vinum*, cui superaddis *aquam*.
 Utraque danda DEo præsignavere figuræ,
 Traditio docuit, sanctior usus habet.
 Utraque sub typico ritu formaque futuri 95
 Melchisedech Domino sacrificasse ferunt.

- Utraque* discipulis cœnantibus ipse Redemptor
 Tradidit, in corpus *utraque* versa suum.
- Ufus & ipse placet quod sic mactatur in imis,
 Ut sit in excelsis inviolata caro. 100
- Admixtum vino laticem miraris? id ipsum
 Grande sacramentum est, nec ratione caret.
- Unda fluens, homo præteriens: ea mixta Lyæo
 Est Christo, Christi sanguine junctus homo.
- Dividit unitos vel aquam vel vina ministrans,
 Et caput à membris separat ipse suis. 105
- Præterea nil fons sine sanguine, nil sine fonte
 Sanguis, utrumque simul salvat, uterque sacer.
- Cum rimaretur pendentis viscera Christi
 Lancea, manavit sanguis & unda simul. 110
- Sic utrumque simul fluxit, simul offer utrumque,
 Unum deme, crucis non imitaris opus.
- His ita præmissis secreto Presbyter orat,
 Secretas memorans, assimilansque preces;
- Quas egit Christus, cum jam te, Juda, remoto
 Abcessit modicum, tumque precatus ait: 115
- Si feri queat, hunc aufer calicem, Pater, à me,*
- His precibus veluti labiorum victima quædam
 Est oblata, typum Legis & ipsa gerit.
- Pro se, pro populo, pro Principibusque Sacerdos
 Supremus Domino mystica dona dedit. 120
- Nam sua, nam populi, nam Pontificum malefacta
 Portarunt aries, & caper, & vitulus.
- Pontificum vitulus, populi mala pertulit hircus,
 Ipsi excelsus dux gregis igne luit. 125
- Hæc tria Salvator tripli prece commemoravit,
 Jam tunc pro nobis omnibus unus agens.
- Jam ter humi strato contritio cordis, & ille
 Sanguineus sudor, crux fuit ante crucem.
- Jam tunc anxietas finem spondentibus umbris
 Et ritu veteri gratior una fuit. 130
- His actis populum sublimi voce salutat
 Presbyter, & *Sursum corda* levare monet. 135

Inde Patri <i>grates</i> per CHRISTUM semper agendas Afferit , & prius hic dona sacraanda facrat,	135
Si bene cuncta notes, hic totum Filius egit, A prece discipulos, inde petendo crucem, Primum iussit eos vigilare , statimque precari, Post dormire : dehinc agnus & ara fuit.	
Nimirum dum dicit eis, vigilate, salutat : Qvippe salus animæ, si vigilemus, adest.	140
Dum jubet orare, svadet sursum cor habere, Orari siquidem sola superna jubet.	
Dum tandem vocat ad requiem , monet edere <i>grates</i> , Mentis enim reqvie gratificamur ei.	145
Nam <i>grates</i> agere , est Domino nos reddere gratos, Qvod facit à vitiis mens , manus, osque vacans.	
Ut talis fiat quisquis sub iudice CHRISTO Sacrificat, sub quo justus & ipse tremit,	
Cum superum cantu , quos aræ constat adesse, Admitti proprias postulat ille preces.	150
Postulat ut sua vox laudi concordet eorum Quos astare sacris pagina multa docet.	
Si verbis hominis quem nectar ubique supernum Eructasse liquet , vis adhibere fidem.	155
Tempore quo supplens assistit presbyter aris, Mactaturque Patri Filius, ipse manens, Æthra patet, cœlestis adest chorus, ima supernis Junguntur, fiunt auctor & actus idem.	
Cœtibus his mentis dum vox, dum vita Ministri Concordant, <i>grates</i> indubitanter agit.	160
Hic bene cum populo <i>cor sanctus</i> , quæque sequuntur, Antea quam sacrat mystica dona; canit,	
Credimus hæc laudes assumptas ex isaia, In quibus innuitur trinus & unus apex.	165
Ter positum Sanctus, trinum notat esse , sed unum Acclamans Dominus atque DEUS Sabaoth, His tribus, huic uni sacrificex litat, angelus astat; Ascribit clerus, plebs veneratur idem.	

- Et quia percipiunt in sacro munere quiddam,
 Pro sacro Dominum munere glorificant,
 Laudibus his venerantur eum, quibus æthra resultat,
 Et duo de Seraphim nocte dieque canunt.
 Has pro perceptis quasi grates rite repensant,
 Ne quando frustra percipiendam petant. 175
- H**actenus explicui quid representent in ipso
 Officio Missæ, quidve Minister agat.
 Ex quibus hoc totum quod in æde priore jubetur
 Offerri, coram commemorare licet.
- Quicquid enim fit in Ecclesia, tantummodo profit
 Moribus aut fidei, victima grata Deo est. 180
- Offerimus vitulos linguæ mactamus & hircos,
 Solvimus in cineres thus oviumque virum,
 Dum canimus & dum legimus quod prava refrenet,
 Quod populum, quod nos ad meliora vocet. 185
- Tunc etiam vitulus, tunc sacrificatur & hircus,
 Cum fastum calcas, luxuriamque premis.
 Agnus ab innocuis, à simplicibusque columba,
 Turtur ab his qui sicut præmia summa procul.
 In clibano coctos panes altaribus offers,
 Si robur mentis nulla flagella movent: 190
- Consperfos oleo, si jus pietas moderetur,
 Inque reos infra, quam liceat, libeat.
 Non fermentatos, si mens tibi purior assit,
 Excoquat & carnis iussa supernus amor. 195
- Offers & simulam, si quos dividerat error,
 Colligis, inque fidem jungis, idemque facis.
 Hos catechizans, mox in baptismo mergens,
 Unis, informans aspera ferre coquis. 200
- Sic eadem moresque docent, Christumque figurant,
 Sic geminos usus cætera Legis habent.
 Quod vero Missæ superest, ita sacra recenset
 Legis, ut exhibeat sub cruce sacra crucis.
- Quippe recensetur quicquid Lex præco futuri
 Intra sanctorum sancta jubebat agi. 205

Hæc aperire labor, quia metro, nominibusque
 Ignaris metri, materiaque premor.
 Da veniam, lector, rem tantum pandere, & usum,
 Non speciem nostris versibus esse sat est. 210
 Non tamen exspectes vel singula verba, vel actus.
 Quoslibet aggrediar clarificare tibi.
 Ad summam rerum curret stylus, & quibus umbram
 Legis, opusque crucis exprimit ara, canam,
 Et semel & soli sanctorum sancta patebant 215
 Pontifici, precibus plebe vacante foris,
 Angulus is velo distabat ab æde priore,
 Adventu superum colloquioque facer.
 Idem thuribulo simul & thymiamatis ara
 Et testamenti fœdere clarus erat. 220
 Clarus & insigni tabula quæ præminet arcæ
 Quam superobnubilat pronus uterque Cherub,
 Summus eo Præsul semel accedebat in anno,
 Pro se, pro populo mystica dona ferens.
 Scilicet illius hirci vituli que cruorem 225
 Quos proles Aaron immolat ante fores.
 Carboesque simul quos de super exteriorem
 Sumendos aram pagina sacra docet.
 Hos in thuribulo ponit, tantumque Sacerdos
 Thus cremat, ut fumus uber obumbret eum. 230
 Aspergit tabulam, posthac aspergit & aram,
 Exteriusque sacrum sanguine pacifico.
 Hinc redit ad populum, vestes lavat, & tamen idem
 Non nisi sub sero vespere mundus erat.
 Hic locus, hic sacrificex, ea munera sacra fuere, 235
 Signa recefferunt, significata manent.
 Exprimit Ecclesiam prior ædes, altera cœlum,
 Antistes Christum, sanguis, amara crucis.
 Carboes summam virtutum, Christe, tuarum,
 Thuribulum carnem, thura cremata præcet. 240
 Summa tabella Patrem, cœlestes ara cohortes,
 Veste notatur homo, vespere mors hominis.

Hæc

- Hæc perstricta tibi rerum velamina pandunt,
 His ea sic veluti semiresecta vides,
 Ex his non aliter fit res tibi pervia, quam si
 Ex foribus spectes interiora domus. 245
- Interiora sacri Te, CHriste, docente patebunt,
 Cujus morte patent interiora poli.
 Qvas igitur partes perstringere nitor, eadem
 Qvas habet & series Canonis, apposui. 250
- Sic levius cernes quid opus, quæ verba Ministri,
 Quid reminiscatur Legis, agantve crucem.
Te igitur, Clementissime Pater, usque ad: hæc sanctis sacrificia illibata.
 Intrabat Præsul, vitulorum sanguine sacrum,
 Intravit proprio CHristus & ipse polum.
- Intrat agens sacrificex in sanguine semper ad aram 255
 Effusi semper sanguinis ipse memor.
 Nam quotiens fusi verbo cruce mente retractat,
 Hunc specie totiens in sacrosancta gerit.
 Qvippe velut quidam cruor & meminisse cruoris
 Hujus nos memores crux iterata facit. 260
- Mentio mortis adest, ubicunqve perennibus escis
 Imprimit uncta manus mystica signa Crucis.
 Sic Aaron CHristumque sequens altare frequentat
 Presbyter hunc haustum sanguinis ipse gerit.
- In primo siquidem usu vexilla salutis 265
 Ter super appositas prorogat ille dapes.
 In quo jam mortis, mitisque piiqve recordans
 Appellat triplici nomine munus idem.
 Dona vocat primo, mox munera nuncupat escas,
 Postmodo sacrificii nomine censet eas. 270
- Dona vocat, quoniam DEus has donavit, ut inde
 Sustaineretur lege modoqve caro.
 Munera sunt, quoniam DEus his donatur, & inde
 Munerat auctorem cui dedit auctor eas,
 Nam quod sacrificii censetur nomine, monstrat 275
 Qua ratione prius munera dicat eas.
 Scilicet idcirco quia sacrificantur, & apte
 Munerat auctorem qui data reddit ei.

Sic eadem quæ dona vocat, cum sacrificantur
 Munera sunt, quoniam munerat inde DEum. 289
 His quoque nominibus pulchre satis hostia triplex
 Innuitur scripto jam recitata meo.
 Hæc etenim totum quod spondebatur in illis.
 Completum memorant, sub specieque gerunt.
 Nam quod speravit prius in vervece sacerdos, 285
 In capro populus, in vituloque duces,
 Crux dedit, esca lapit, totum canit esca tributum;
 Nominibus trinis hæc tria sacra notans.
In primis qua Tibi offerimus, usque ad illud : aeterno DEo vivo & vero.
 Ingrediens sacra sacrorum Leviticus orat
 Pro se, proque suo Principe, gente, domo, 290
 Ante crucem CHRISTUS rogat & se clarificari
 Et custodiri quos dedit ipse DEUS.
 In cœlis etiam semper pro plebe Sacerdos,
 Pro servo Dominus, pro grege Pastor agit.
 Noster in hoc sacrificæ Aaron Christumque secutus 295
 Pro tota primum supplicat Ecclesia.
 Hinc etiam pro Pontificis Regisque salute,
 Pro reliquis infra sicut oportet agens.
Communicantes & memoriam daverantes, usque ad : muniamur auxilio.
 Lege jubebatur sumtos altaris ab igne
 Carbones vivos in sacrosancta geri. 300
 Lege jubebatur Aaron festivus eisdem
 Thuribulo positus thus adolere DEO.
 Thuribulum carnis tanquam carbone refertum
 Virtutum cumulo CHRISTUS ad astra tulit.
 Hæc ex igne DEO quo mentis fluxa cremantur 305
 Quo lapsæ carnis lubrica, sumpsit homo.
 Tanquam carbonæ inter sacrosancta Sacerdos
 Nomina sanctorum commemorando gerit.
 Hos etenim vivis carbonibus assimilamus,
 Qui splendent actu juris, amore calent. 310
 Denique si sequitur quod Lex jubet, umbra figurat,
 Dum litat hæc, ignem mente minister habet.

- Ingrediens etenim sanctorum sancta Sacerdos
 Pectore gestabat nomina scripta Patrum,
 Scilicet insinuans exempla fidemque piorum, 315
 His imitanda, quibus mystica mensa patet,
 Nec satis esse DEo verbis meminisse bonorum,
 Si non exhibeas moribus ipse bonos.
 Sic sacrificex introque calens, extraque coruscans
 Carbones carbo factus & ipse gerit. 320
 Sic bene contexit multorum nomina Patrum,
 Si meritis multos exprimit ipse Patres.
Hanc ergo oblationem servitutis nostrae, usque: jubet grege numerari.
 Hac nebula fumi tegitur Leviticus orans
 Ut pateat nulli dum thymiana cremat.
 Hac prece pro nobis, hac sedulitate precatur 325
 CHRISTUS, ut Angelicum transeat intuitum,
 Nescitur quantum sumptæ præsentia carnis
 Possit apud Patrem, quid sine voce preces,
 His precibus cedit quicquid Leviticus offert,
 Et quocunque etiam tempore, sine, gradu. 330
 His precibus Patrem dediscere iudicis iras
 Et flecti constat, & meminisse Patris.
 Tanquam sub nebula sacra dona frequentat & offert
 Quisquis agit CHRISTI CHRISTUS & ipse vices.
 Hæc etenim virtus, hæc efficientia Verbi 335
 Et crucis est, ut mens linguaque cedat eis,
 Nescit homo: latet & superos quæ provehat escas
 Gratia verborum, mysteriumque crucis.
 Incipit his precibus supplex instare Sacerdos
 Quæ salva specie munus utrumque novant. 340
 Incipit & toto contritus corde, cremansque
 Thuribulo mentis lucida thura precum.
 Orat ut accipiat placatus dona, suaque
 Ordinet in pace tempora nostra DEUS.
 Orat ut eripiat de massa perditionis, 345
 Inter & electos nos numerare velit.
Quam oblationem Tu DEUS, usque: qui pridie,

Orat

Orat ut hic idem benedicat quas dedit escas,
 Orat ut ascriptas atque ratas faciat.
 Orat ut hoc altaris opus ratione geratur,
 Sitque quod acceptet, quod probet ipse DEUS. 350
 Dum rogat ut Dominus quæ condidit hæc benedicat,
 Ut novet in melius, promoveatque, rogat.
 Dum rogat ascribi quod eam sibi proroget escam,
 Atque dicet propriam sacrificando, rogat.
 Dum rogat esse ratam, ne frustra speret in illa 355
 Sed sit quæ profit, sint rata vota, rogat.
 Dum rogat hac ratione geri quæ munia recte
 Offert, ut recte dividat ipse, rogat.
 Istius ergo dapis benedictio, gratia major,
 Uberior fructus, perpetuansque vigor. 360
 Hoc sane totum verbis confertur in illis
 Quæ subdit sacrificex non sua sed Domini.
 Quippe recensurus quæ protulit ille vel egit,
 Dicit: *Qui pridie quam pateretur, accepit panem, usque: Dedit Discipulis suis,*
dicens.
 Cum cœnans idem, cœna beata fuit.
 Panis ab hoc verbo sed adhuc communis ab ara 365
 Sumitur, & sumptum tollit utraque manu.
 Presbyter hic idem, cum venerit ad benedixit,
 Imprimit elato mystica signa crucis.
 Nec prius in mensa demittit, quam Tua CHRISTE
 Verba representans explicet ista super. 370
Accipite & manducate ex hac omnes. Hoc est corpus meum. Simili modo post-
quam canasum est, usque: dedit discipulis.
 Hinc levat & calicem, signatque, nec ante reponit
 Quam super Auctoris verba retractet ita:
Accipite & bibite, usque: in remissionem peccatorum.
 Si qua fides Patribus quos vita beata perennat
 Esca fit hic animæ, quæ modo carnis erat.
 His verbis utrumque novas acquirere vires 375
 Majoresque suis, scripta probata docent.
 Sub cruce sub verbo natura novatur, & aram
 Panis honorificat carne, cruore calix.

- Presbyter idcirco cum verba venitur ad illa,
 In quibus altari gratia tanta datur. 380
 Tollit utrumque, notans quod sit communibus escis
 Altior, & quiddam majus utrumque gerat.
 Quæque parens animæ carnis fomenta paravit,
 Omnia sacrat inferiora cibus.
Unde & memores, usque: Calicem Salutis perpetua.
- Et quoniam quoties libaverit ista Sacerdos 385
 Christus eum memorem præcipit esse sui,
 Hoc sacramento nos commemorare fatemur
 Quod mortem tulerit omniceator homo.
 Quod surgens cælos ascenderit, hæc tria sane 390
 Qualem sacrificem vult cibus ille, notant.
 Scilicet ut carni moriatur, mente resurgat,
 Ter quibus gradibus templa superna petat.
 Sic memores passi, surgentis, ad astra meantis
 Et nos, & pariter plebs tua, magne DEus,
 De Donis, propriisque datis, Tibi munera pura 395
 Munera sancta sed & immaculata damus.
 Dona quidem nobis, Domino data, nam quod in escam
 Donat, nos ipsi sacrificando damus.
 Pura damus, quoniam non his aut mixta verustas,
 Aut ad salvandos nos ope Legis egent. 400
 Sancta damus, quia qui sanctas dijudicat escas
 Proficit, & libans sanctificatur eis.
 Immaculata damus, quia quæ fuit immaculata
 Hostia, quodque dedit, nostra fit, & dat idem.
Supra qua propicio, usque: secundum sacrificium immaculatam hostiam.
- Presbyter insistens implorat, ut ille serenus 405
 Respiciat, clemens approbet ille DEus.
 Nec minus hoc placeat quam quod puer obtulit Abel,
 Quam quod Abram, quam quod Rex sacrificæque Salem.
 His tribus innuitur variorum forma sacrorum,
 Quæ ratio, quæ lex, quæ sacra cœna dedit. 410
 Lex naturalis, Lex tradita, Lex breviata
 Placavere DEum munere quæque suo.

- Et tamen impariter, quia speque fideque supremæ
 Dicitur in reliquis plena fuisse salus,
 Hæc tibi sufficiens, nec eget perfecta salutis, 419
 Nec de præteritis unde juvetur habet.
Supplices Te rogamus, Omnipotens DEUS, usque: gratia repleamur.
 Aspergi tabulam Lex umbra jubebat & aram,
 Exteriusque sacrum sanguine pacifico.
 Filius asseritur toties aspergere Patrem,
 Asperso quoties sanguine placat eum, 420
 Aspergit semper superos, quia semper eorum
 Asperso reparat restituitque gregem.
 Aspergit semper homines, quia semper & ipsos
 Asperso renovat conciliatque Patri.
 Hos astans aris aspergit & ipse Sacerdos 425
 Cum memor aspersi sanguinis unit eos.
 Unit eos placando DEum, placando ruinam,
 Spiritui vitam restituendo reis.
 Vita DEus moriens hoc totum præstitit Orbi,
 Hoc per eum mortis mentio præstat adhuc. 430
 Tunc igitur sacrificex aspergit sanguine Patrem,
 Cum semel aspersi mentio placat eum.
 Tunc idem cœtus aspergit cœlicolarum,
 Cum semel aspersi mentio supplet eos.
 Tunc aspergit eos, quos abluit unda salutis,
 Cum semel aspersi mentio purgat eos. 435
 Presbyter hoc satagens sumpta sibi supplice forma
 In sublime geri mystica dona rogat.
 Addit & erectus, ut participatio Missæ
 Quotquot eam sument, profit, & intus alat. 440
Memento etiam Domine famulorum, famularumque tuarum, usque: venia largitor admittit.
 Neve sepulorum pia mentio prætereatur,
 Et bene defunctis, & sibi poscit idem.
Nobis quoque peccatoribus, usque: venia largitor admittit.
 Poscit idem sibi, dum sanctis rogat associari,
 Quos & nominibus exprimit ipse suis.

- Angelus is cujus manibus facer ille minister
 In sublime geri munus utrumque rogat, 445
 Angelus est ejus, vel quos reverenda Potestas
 Desursum missos dicit adesse sacris.
 Ara superna DEI conspectus: eo sacra ferri
 Est etiam meritis sacra placere DEO. 450
 Angelicas ea ferre manus, est plaudere nostro
 Affectu superos, mysteriisque sacris.
 Quæ tam secreta plausu perlata feruntur
 In sublime placent, apcificantque DEUM.
 Ergo pius sacrificæ aspergit sanguine Patrem,
 Cum sic aspersi mentio placat eum. 455
 Convivis veniam, refrigeriumque sepultis
 Impetrat, & partem quam petit ipse sibi.
 Et superos & mortales aspergere fertur,
 Nam quæ nos purgat mentio, supplet eos. 460
 Porro cum sacrificæ sublimem nominat aram,
 Quo supplex orat dona sacrandæ gerit.
 Commemorat liquido velaminis interiora
 Quæ semel intrabat pontificalis apex.
 Cum sacra proferri sursum rogat, innuit hircum 465
 Quem Lex deserti vasta subire jubet.
 Quippe duos foribus templi Lex applicat hircos,
 Uni desertum destinat, alter obit.
 CHRISTUS diversis respectibus hircus uterque,
 Nam tulit in ligno, vivit in arce poli. 470
 Vivit & hic humilis deserto regnat in illo
 Quo propriis humeris ipse revexit ovem.
 Sic meminit Legis, meminit crucis ipse Sacerdos,
 In sublime geri munus utrumque petens.
 Idem dum memorat sanctos, humerale recenset 475
 Quod bis sena Patrum nomina scripta gerit.
 Pectus enim logion, scapulas humerale tegebat,
 Præfulis intrantis interiora sacri.
 Hic in utroque gerens gemmis insculpta priorum
 Nomina, venturi præco typusque fuit, 480

Nos etenim gerimus logion, cum nomina Patrum
 Circa principium Canonis exprimimus.

Nos humeralis onus gerimus, cum nomina Patrum
 Hac in parte sacri Canonis inserimus.

Tunc etenim logion, tunc fert humerale minister,
 Cum mores Patrum, * cum labor ipse placet.

485

Per quem hæc omnia, Domine, usque: per omnia secula seculorum.

Ecce subinfertur, quod Tu bone conditor Orbis
 Per Christum semper hæc bona cuncta creas.

Sanctificas & vivificas, idem benedixisti
 Glorificans primæ conditionis opus.

490

Nam quia sic homini Verbum DEus hæret, ut una
 Sint persona creans atque creatus homo.

Quicquid per Verbum DEus ordinat aut operatur,
 Per Christum fieri dicitur illud idem.

Ergo per Christum rerum natura novatur,
 Communisque cibus fit speciale bonum.

495

Per Christum quoque sanctificat DEus unus utrumque,
 Vivificat pariter & benedicit idem.

Sanctificat, quoniam datur hæc quoque gratia rebus,
 Ut bene percipiens sanctificetur eis.

500

Vivificat, quoniam datur hæc vegetatio rebus,
 Ut moriens intus vivificetur eis.

Hic idem benedicit eas, quia provenit inde
 Ut benedicatur qui bene sumit eas.

Est honor, est etenim per Christum gloria Patri,
 Per quem cuncta Pater glorificanda facit.

505

Est & cum Christo, quia glorificatur & ipse,
 Cum perfecta Pater glorificanda facit.

Est simul in Christo, quoniam DEus unus uterque,
 Et quod in hoc uno est, est in utroque simul.

510

Oramus.

Ad populum regredi vestesque lavare, supremum
 Pontificem Legis mystica iussa volunt.

Ipse tamen mundus, eadem sic iussa canebant,
 Non nisi cum jam Sol occubisset, erat.

Eccle-

* Sic diferte in MS.

Ecclesie CHRISTO quam non, abundo, reliquit. 315
 Subveniens ad eam compatiendo redit.
 Hæc, ejus vestes; has vivis abluit undis.
 Fons qui perpetuo menstrua nostra lavat.
 Fons tamen ille lavans donec famulabitur Orbi
 Sol, velut immundus atque lavandus erit. 520
 Ejus enim membris dum Sol aget iste labor,
 Hærebunt maculae, quodque lavetur erit.
 Dicitur ad populum tanquam remeare Sacerdos,
 Pro populo rursus multiplicando precor.
Præceptis salutaribus moniti, & divina institutione formati, quodcumque dico,
 Jamque velut foris est, cum vocem mutatur & dicitur. 525
 Ammonet ut pariter oret, & ipse dicitur.
Pater noster, qui es in caelis,
 Ammonet orandi formam sublime retrahit.
 Quam statuit CHRISTUS edocuitque sibi.
 Talibus officiis interventuque sacrorum.
 Et simul intinctu sanctificantis aquæ. 530
 Ipse lavans populum sua vestimenta lavare.
 Fertur, & apta DEO reddere fonte precor.
 Est tamen immundus, donec Sol occidat, idem.
 Nam dum vivit habet quod lavet omnia hodie.
 Sic sacrificex remeans ut dignus percipiendū.
 Fiat, & ad vitam sumat utrumque sibi. 535
 Jam quasi cum populo septem sibi domos aperit.
 Quæ voluit CHRISTUS instituitque precor.
 Illorum tria prima quidem sine fine manebunt.
 Sed reliquis finem spondet amantissimus dicitur.
Sanctificetur Nomen Tuum,
 Semper enim sanctum Nomen Patris, & Filii, & Spiritus
 Quod metuat, quod amet, quod veneretur, & glorietur.
Adveniat Regnum Tuum,
 Semper & usque * bonum regnum Patris, & Filii, & Spiritus
 Scandala cuncta procul, quodque resistat, erit.
Fiat voluntas Tua sicut in caelo & in terra.
 Semper ut in caelo sic in tellure voluntas
 Fiet, & in neutro quod reprobetur erit. 545

* MS. ipse.

Fit vero pariter in utroque paterna voluntas,

Cum quod amat, quod vult angelus, hoc & homo.

Præterea sicut quidam sensere priorum,

Terra caro, Cælum spiritus accipitur.

550

Consummatur in his pariter Divina Voluntas,

Cum caro subjicitur, spirituique favet.

Hæc tria nunc iusto variis eventibus assunt,

Post mundi finem nescia finis erunt.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Amen.

Quatuor esse sinent: nam pasti nullus egebit,

555

Cuive remittantur debita, nullus erit.

Tentari nemo poterit, mala nulla deinceps,

A quibus electos liberet auctor, erunt.

Nam Verbum vitæ panem puto cotidianum,

Sive sacramentum quo viget intus homo.

560

Tunc neque doctrina nec ea dape justus egebit,

Qui sciet omne bonum, cui DEus ipse cibus.

*Libera nos quesumus, Domine, ab omnibus malis, usque
ab omni perturbatione securi.*

Et quia prateriti meminit, presente gravatur,

Venturum metuit Presbyter ipse malum.

Ut prece Sanctorum DEus illum liberet, utque

Pax data tranquillet tempora nostra, rogar.

Officit Ecclesie cum perturbatio fervet,

Pax in spem fructus semina jacta fovet.

Hinc sequitur *panis infectio* tradita nobis.

A Domino, quiddam legis & ipsa gerens.

Legis precepto minui similago jubetur

Non nisi frustasim sacrificanda DEO.

Sic sacrum panem coenans fregisse Redemptor

Dicitur & fractum distribuisse suis.

Nos quoque non frustra Legem CHRISTUMQUE sequentes

Apte partimur dona sacrata DEO.

Nam tres Ecclesie sunt partes, una laborat

In terris, partem jam fovet alta quies.

Partem quæ restat, elementorum excoquit ignis,

Excocta que datur transitus ad requiem.

Diversus meritis, diversas sorte locorum

Tres istas partes hostia fracta notat.

563

570

575

580

585

Pars intincta mero vivis aptatur, opusque

Sanguinis & carnis expiat ipsa caro.

Pro bene defunctis quorum purgatio unus

Hoc interventu non eget, alter eget.

Offerri reliquas ratio docet, obtinet usus,

Non tamen hinc idem fructus utrisque datur,

Nam dum pro justo sacris assistitur aris,

Pro justo grates ipse Minister agit.

Cum pro salvandis, nunc pœnam temperat ultor,

Nunc & plena quies acceleratur eis.

His epulis epulas illius sumimus agni,

Quem Lex præcivuit, Crux tulit, Ara sapit.

Presbyter hæc in mysterio sumpturus, ab ipso

Tam sibi quam populo munera digna petit.

Inter eos siquidem primum rogat enumerari,

Quos in carne pudet turbine carnis agi.

Hinc in eo regno petit idem glorificari,

Quo sua membra caput glorificando trahit.

Pax Domini sit semper vobiscum, Amen.

Postremo quia spiritui caro lena resistit,

Cedit & infelix spiritus ipse caro.

Implorat pacem, quo fiat uterque quod alter,

Concordesque velint atque sequantur idem.

Nam nisi re bene composita, nec justificatur

605

Nunc, nec in æternum glorificatur homo.

Hoc intellectu distinguit prisca vetustas,

Quod clerus triplici voce precatur ita:

Agnus DEI qui tollis peccata mundi, miserere nostri!

Ad CHRISTI reditura fidem Judæa notatur,

Cum Patris ad dextram cedit, & explet opus,

610

Expliciunt usus Missæ.

Ex eodem Codice MS. alterius Auctoris,
de transmutatione locorum Altaris.

Est ratio, quod pars altaris dextera Missæ

Principium finemque tenet, mediumque sinistra.

Dextera Judæos, Gentiles læva figurat,

Cœpit ab his, transfertur ad hos, referetur ad illos

Nostra fides, & erunt sub mundi fine fideles.

INDEX RERUM

IN HOC VOLUMINE CONTENTARUM.

- A** Bacus, 559
 Abolla, 558
 Abulfaraji Chronicon, 179
 Abulfedæ Geographia, 130
 Academiæ Hebræorum 600
 alie, 602
 Academia Platonis, 602
 Academiæ dignitates, 603
 peregrinationes in Academiis, 608
 Acclamations & plausus 378 379 sq.
 Achaicorum corpus scederatum, 476
 Acies, 539
 Accumbere ad mensam, 565
 Acolithi 459
 Acroamatica & exoterica institutio, 606
 Acus crinalis, 549
 Adoptiones, 595
 Edificia, 631. 632
 Ediles, 482
 Edium partes, 632
 Egyptiacarum antiquitatum Scriptores ge-
 nerales 29 sq. Dies Egyptiaci, 343
 Egyptiorum Dies 251. Politia 478 leges & le-
 gum latores, 496
 Aër pro Deo cultus, 250
 Era Christi Dionysiana 192
 Erarium & reditus Regum Israelis, 508
 Ere describendi artificium, 617
 Agones, 625 seq.
 Album, 610
 Alea, 623 624
 Alexandrinum Chronicon 168
 Alexandrinorum Episcoporum successio 218
 Alexandri ab Alexandro dies Geniales, 67
 Altaria 299 Judæorum, Ethnicorum, Christi-
 anorumque 305 sq.
 Americanorum ritus collati cum Judaicis,
 p. 16 sq. num originem Judaicis debeant
 pag. 17. sq. Israelitæ decem tributum an
 quærendi in America? ibid.
 Amphitheatra, 625 626
 Ampullæ, lagunculæ &c. 635
 Anagnostæ, 572. 607
 Anathemata in templis, 299
 Angeiographia, 125
 Angeli 276 eorum ordines 277. sq. Cuiusque
 hominis, populi &c. 279 sq. cultus ange-
 lorum 281
 Animalia Diis sacra 354 Scriptores de ani-
 malibus Bibliis 356
 De Anno mundi variæ sententiæ, 187 sq. nati
 Christi, 193
 Anni novi festum 314 annus Sabbaticus, 316
 Jubileus ibid. Jubileus Romanorum 317
 Christianorum, 319
 Annuli, 554 narium, 549
 Antecoenium, 568
 Ἀντιποδουσία, 349
 Antiochiæ Episcoporum successio, 218
 Antiquarii 607
 Antiquitatum divisio & partes 122, 228
 Ἀποδείξις, 268
 Apollinæres ludi, 627
 Apostoli 445 sq.
 Apparitorum 646
 Aqua pro Deo culta, 250
 Aquæ ductus urbis Romæ, 638
 Aræ, 299

Nam nisi re bene composita, nec justificatur
Nunc, nec in æternum glorificatur homo.

605

Hoc intellectu distinguit prisca vetustas,
Quod clerus triplici voce precatur ita:

Agnus DEI qui tollis peccata Mundi, miserere nostri!

Ad CHRISTI reditura fidem Judæa notatur,

Cum Patris ad dextram cedit, & explet opus,

610

Expliciunt usus Missæ.

Ex eodem Codice MS. alterius Auctoris,
de transmutatione locorum Altaris.

Est ratio, quod pars altaris dextera Missæ
Principium finemque tenet, mediumque sinistra.
Dextera Judæos, Gentiles læva figurat,
Cœpit ab his, transfertur ad hos, referetur ad illos
Nostra fides, & erunt sub mundi fine fideles.

INDEX RERUM

IN HOC VOLUMINE CONTENTARUM.

Abacus, 559
 Abolla, 558
 Abulfaraji Chronicon, 179
 Abulfedæ Geographia, 130
 Academiæ Hebræorum 600
 aliæ, 602

Academia Platonis, 602
 Academiæ dignitates, 603
 peregrinationes in Academiis, 603
 Acclamations & plausus 378 379 sq.
 Achaicorum corpus fœderatum, 476
 Acies, 539
 Accumbere ad mensam, 565
 Acolithi 459
 Acroamatica & exoterica institutio, 606
 Acus crinalis, 549
 Adoptiones, 595
 Edificia, 631.632
 Ediles, 482
 Edium partes, 632
 Egyptiacarum antiquitatum Scriptores ge-
 nerales 29 sq. Dies Egyptiaci, 343
 Egyptiorum Dies 251 Politia 472 leges & le-
 gum latores, 496
 Aër pro Deo cultus, 250
 Era Christi Dionysiana 192
 Erarium & reditus Regum Israelis, 508
 Exe describendi artificium, 617
 Agones, 625 seq.
 Album, 610
 Alea, 623 624
 Alexandrinum Chronicon 168
 Alexandrinorum Episcoporum successio 218
 Alexandri ab Alexandro dies Geniales, 67

Altaria 299 Judæorum, Ethnicorum, Chri-
 stianorumque 305 sq.
 Americanorum ritus collati cum Judaicis,
 p. 16 sq. num originem Judaicis debeant
 pag. 17. sq. Israelitæ decem tribuum an
 quærendi in America? ibid.
 Amphitheatra, 625 626
 Ampullæ, lagunculæ &c. 635
 Anagnostæ, 572. 607
 Anathemata in templis, 299
 Angeiographia, 125
 Angeli 276 eorum ordines 277. sq. 605 usque
 hominis, populi &c. 279 sq. cultus ange-
 lorum 281
 Animalia Diis sacra 354 Scriptores de ani-
 malibus Bibliis 356
 De Anno mundi variæ sententiæ, 187 sq. nati
 Christi, 193
 Anni novi festum 314 annus Sabbaticus, 316
 Jubileus ibid. Jubileus Romanorum 317
 Christianorum, 319
 Annuli, 554 narium, 549
 Antecœnium, 568
 Ἀντιποδοῦσαι, 349
 Antiochiæ Episcoporum successio, 218
 Antiquarii 607
 Antiquitatum divisio & partes 122, 228
 Ἀποδείξεις, 268
 Apollinæres ludi, 627
 Apostoli 445 sq.
 Apparitorum 646
 Aqua pro Deo culta, 250
 Aquæ ductus urbis Romæ, 632
 Aræ, 299

- Arbores Diis sacrae**, 355 **Scriptores de arboribus & plantis Bibliis**, 356
Arcula sepulchralis, 646
Arcani disciplina, 606
Archæographiæ partes pag. 183
Archidiaconi, 456
Archiepiscopi, 453
Archipresbyteri, 456
Architectographia, 124
Architecti, 631
Archontum Atticorum Index Alphabeticus 209
Arcus triumphales & alii, 631
Arcus Sythicus, 561
Arma gestare inter sacra, inter epulas, 562
Armamentaria, 631
Armilla, 549
Josue Arndii Lexicon Ecclesiasticum & Caroli Arndii Bibliotheca antiquitatum Judaic. MS. 9
Artopta, 570
Asarotici lapilli, 633
Astrolabia, 621
Athea gens nulla 228 sq.
Atheniens. historiæ brevis Sciagraphia, 215
Atticarum antiquitatum Scriptores p. 35
Regnum Archontumq; Index Alphabeticus 209 **Atheniens. Reipublicæ politia**, 474. seq.
Athletica, 625
Atellanæ, 630
Atramentum, 611
Auctiones, nundinæ &c. 516
Auri constellatio & ferruminatio 633
Bacchanalia 332
Baculi, 558
Balnea, 634
Baptismi Judæorum & lotiones 385 **Baptismus infantum apud Christianos** 386 **Ritus Baptismi, exorcismus, immersio aliæque** 386 sq. **de patris pag. 388 sq. Baptismus Johannis** 389.
Baptismus morientibus non denegatus, 390
Baptismus campanarum 391
Barbatoriam facere, 552
Basilicæ, 631
Beatificatio gradus quidam inferior Canonisationis, 274
Beatorum stolæ in futura vita, 159
Belanus Deus, 255
Bellaria, 571
Bellum quomodo indictum, 534
Bella Christianorum, 544
Benedictiones Judæorum, Christianorum Ethnicorum, 370 sq. **ad mensam, & ad potum**, 573
Benedictio sacerdotalis ad conjugium, 576
Beneficia Ecclesiastica, 462
Bibere in alterius salutem, 573
Bibliographia, 125
Bibliopola, 607
Bibliotheca, 608
Braccæ, 558
Britanniæ veteris Geographia, 141
Britannorum veterum Dii 253
Buccellatum, 571
Byzantinorum rerum scriptores, 162
Cæsiorn familia, 594
Cæstibus pugnare, 562
Calamus scriptorius, 610
Calcei, 578 seq.
Calendaria Judæorum 309 Græcorum, Romanorum & Christianorum, 323
Calices, 636
Calidæ potus 570
Calypsones, 571
Camini, 633
Campanæ, 374 (646
Campanas pulsare ad funeris deducendum,
Campanarum Baptismus, 391
Canales, 632
Canonisatio Sanctorum in Ecclesia Rom. 269
in Græca, 275 **ritus canonisationis** 273
gradus quidam inferior beatificatio, 274
num fiat solius Pontificis autoritate ibid.
Cantores in Ecclesia Christiana, 457
Capillamenta, 550
Capitolium Rom. 254
Carbones, 633
Cardinales, 455
Carri etymologia, 637 **Ca-**

- Carniola (Ratis)** : Geographia vetus, 140
Carnis esus prohibitus, 171
Carchaginensium antiquitatum Scriptores
 pag. 31 seq.
Castra, 139
Catacumbæ, 648
Catholici Judæorum קתוליים generales
 vicarii Pontificis maximi, 471
Celia, 169
Cellæ, 632
Cenotaphia, 647
Census, 113
Censores, 479
Cerevisia, 169
Charta, 609. 610. 611
Chirotheca, 557 seq.
Chlamys, 556
Chorea, 628
Chrisma, 391
De Christi nativitate variaz Chronologorum
 opiniones, 187 seq. quo mense Christus
 natus sit 342 Christi miracula 424
Christianorum primorum vita ac mores, 106
Christianarum antiqv. scriptores generales
 cap. V. annales & Lexica, pag. 103. seq.
 Systemata 104 Christ. antiqv. studii utili-
 tates 110 speciatim rituum Romanæ Ec-
 clesiæ Scriptores, 104 seq. Græcæ item
 105 seq. Christianorum & impri-
 mis Romanæ Ecclesiæ rituum cum
 Ethnicis ac Judaicis convenientia, 106 sq.
Christianar. antiqv. Scriptores miscellanei
 109 Christianæ Ecclesiæ ritus ordine quo
 obtinere cœperunt descripti 109 Ecclesiæ
 unio non solvitur rituum discrepantia 110
Christianarum sive Ecclesiast. antiqv.
thesaurus delineatus 112. seq.
Chronicon Eusebii 165 fragmenta, versiones
 atque editiones 165 seq. Chronicon Joh.
 Malalæ 168 Alexandrinum sive Paschale
 169 Georgii Monachi Syncelli 170 seq.
 Theophanis 171 Nicephori 173 Georgii
 Monachi Archimandritæ 174 Hippolyti
 175 Georgii Cedreni 175 Joh. Zonaræ ib.
 Mich. Glycæ 176 Constantini Manassis,
 ib. Chronicon Samaritanum, 181
Chronologi Veteres ante Eusebium 163 post
 Eusebium, Græci 168 seq. Latini 177 sq.
Judæi 178 Arabes 179 recentiores in Vob.
 & N. T. 182 in universam Chronologiam
 183, Chronologi Technici 184 Chrono-
 logorum variaz sententiæ de anno nati-
 vîtatis Christi 187 seq.
Chronologia ut ad historiam omnem ita ad
 antiquitatis studium requiritur 125 Est
 vel technica vel historica. 163 Chronolo-
 giam historicam qui texuerint ex veteri-
 bus ante Eusebium 168 seq. Chronologia
 Vet. & N. T. 182 universalis 183 Chrono-
 logiæ Technicæ Scriptores 184 Chrono-
 logiæ Historicæ idea in VI. Miltenarios
 divisa, 199 seq. Chronologiæ minutæ
 non consecrandæ 186
Cibum capientes semel, bis &c. per diem, 167
 seq.
Res cibaria veterum, 164
Circenses ludi, 626
Circumcisio Judæorum 381 de cultis cir-
 cumcisionis & aliis circumstantiis, 382
 sq. Ethnicorum 382 mulierum, 383 Moha-
 medanorum, 383 Circumcisio apud Ju-
 dæos per Laicos facta, 384
Civitatis Rom. jus 488
Claudium Museum Romæ 604
Claves, 637
Clavi vestium & mapparum, 156
Cleri distinctio à Laicis, 435
Clypei, 561
Coctia, 569
Cœlibatus sacerdotum, 185 seq.
Cœmeteria extra urbem, 645
Cœna, 168
Cœnacula, 631
Cognationis genera 194
Collaria clericorum, 148
Coma, 150
Comitia, 497
Comœdia, 629
Concilia 499
Conciones Judæorum & Christianorum ve-
 te-

- terum 378 ethnicis nullæ fuerunt, 378
 Concionantibus factæ acclamationes, 378
 Confirmatio Christianorum 398
 Conjugium Clericorum, 585 seq.
 Coniugalis continentia 584
 Constantinopolitanar. sive Byzantinæ rerum
 Scriptores 162 Episcoporum CPoli-
 tanorum successio 218
 Consules Romani, 217 477
 Convivia, 563 seq. inauguralia, publica, sa-
 cra 565 feralia 645
 Copiatæ, 643
 Coronæ 485 ferale, 646
 Cornua propoculis, 567
 Cosmetice, 553
 Cremare mortuos, 641
 Crepidæ, 558
 Cretæ antiquitates pag. 35
 Crodo, idolum Germanorum, 254
 Crucis supplicium 502 seq. cultus 281
 Cryptæ sepulchrales, 648
 Culei poena, 502
 Cuniculi, 540
 Curia, 631
 Currus falcati, 540
 Curtus publicus, 638
 Cycias, 557
 Cynophoria, 502
 Cynofarges, 603
 Cypri antiquitates pag. 35
 Dæmones mali culti ne nocerent, 239
 Danorum veterum, vestes, 547
 Dapes, 568
 D. Dassovii scripta promissa 10 sq.
 Decemviri, 483
 Decimæ, 509
 Decectæ, 569
 Decursiones, 628
 Dei cognitio ad omnes pervenit 280
 pro Deo cultum apud Ethnicos quod vel
 prodesset vel nocere posset ut astra atque
 res naturales, vel homines eorumque affe-
 ctiones, vel genii atque Dæmones, 233 sq.
 Sexus in divinis, 234 Deum esse materiam
 universi multi falso crediderunt, 236 seq.
 item dari principium mali Deo coz-
 vum, 237 seq. Dii boni & mali 238
 malos multi coluerunt ne nocerent, 239
 Dii σύνθετοι, πάρεδροι σύμβουλοι, 239
 Diis multiplicia nomina tributa fuerunt 240
 Deorum imagines. 240 genealogia 241
 Unius & summi Dei cultus 242 varia no-
 mina ibid. seq. tetragrammaton illud
 ΓΩΩΓ 243 alia nomina & cognomina ib.
 seq. Dei Trinitatem multos non ex Judæis
 modo sed Mohamedanis quoque atque Eth-
 nicis credidisse quidam sibi persuaserunt
 246. 255 Trinitatem Platonice & Aristo-
 telicam non esse eam quam Christiani
 credunt, 248 de Diis falsis quoniam scripse-
 rint 248 sq. Solem multi per Deo habuere
 249 alii lunam 250 aquam, terram, ignem
 aliisque ib. Dii Syrorum 248 Perlarum
 249 Græcorum 250 Egyptiorum 251 Ro-
 manorum 252 Germanorum, Gallorum &
 Britannorum, 253 Dii gentium universe
 256 Dii irati ex imaginibus discedere cre-
 debantur ab Ethnicis 256 Deorum ima-
 gines quomodo ornatae fuerint, circum-
 gestatae, ablatae & verberatae, item de eo-
 rum nimbis & sudore 257 seq. Deorum
 varii gradus & genera 258 Dii tutelares
 certorum locorum 259 qui artificii præ-
 essent, 261 Dii tutelares orbis Christiani,
 261 hominum consecratio apud Ethnicos,
 268 Dii manes 281 Deo ignoto ara dedi-
 cata 296 Diis superis altaria, terrestribus
 ara: inferis foci ponebantur 299 sq. Diis
 diversis diversa sacra fiebant, 354 Plantæ,
 herbæ, arbores Diis sacrae 355 Deum
 summum cultu externo majorem quæ fla-
 tuerint, 232
 Diaconi in Ecclesia Christiana, 447 452
 Diadema Regum Principumque 484
 Dianæ Ephesiae templum 298
 Dictatores, 482
 Dies Dominicus, 324

- Dignitates Academicæ, 603
 Diptycha, 608
 Diræ Judæorum, Christianorum, Ethnicorum
 370
 Disciplinæ & flagellationes Christianorum
 404
 Discipuli Christi LXX, 446
 Diversoria, 632
 Dominicus dies 324 Dominica Lætare, 333
 Divinatio 409. centum circiter divinationum
 genera ordine alphabetico recensita, 409
 seq.
 Divortia, 582 seq.
 Doctores Hebræorum, 601
 Dōdra, 569
 Dolabra, 562
 Dolia, 636
 Domestica cura, vitæque 637
 Dos 574
 Dramatâ theatralia, 630
 Echea, 629
 Ecclesia, vide Christiana, Rom. Græca.
 Eleusinia festum Ægyptiorum, & inde Athe-
 nas translatum, 321
 Encænna templorum, 305
 Endovellicus Deus, 274
 Epthalmatores, 628
 Epigrammatographia, 124
 Episcopi 447 Episcoporum officia 448 seq.
 Episcopatum notitiâ 143
 Episcoporum Cpoleos, Hierosolym. Antio-
 chæ, Alexandriæ & Romæ successionem
 qui scripserint, 218
 Epistola, 638
 Epithalamia, 577
 Ἐπογραμματογράφος, ludi genus, 624
 Epulæ, 569
 Equestres ordines religiosi & militares 465
 Equestres Ludi, 627
 Equestris militia, 534
 Equester ordo apud Romanos, 488
 Equi cataphracti, 561
 Ethnicorum ritus si vel tantillam habeant
 cum Judaicis similitudinem non statim ab
 his deducendi pag. 29 quomodo cum Chri-
 stianis conveniant, pag. 106 seq. festa
 520 seq. preces 365 seq. hymni 367 diræ
 371 Ethnicis nullæ fuerunt conciones sa-
 cræ quales Christianis, 378
 Evangelistæ 447
 Eucharistiæ adoratio 281 ritus sacræ Cœnæ
 394 seq.
 Erecciones, 638
 Eusebii Chronicon 165 fragmenta, versiones,
 editiones, 166 sq.
 Excalceatio, 559
 Excelsa sive montes sacri in quibus cultus di-
 vinus fiebat 291
 Exequiæ, 645
 Exilium, 502
 Exorcismus in Baptismo, 386
 Exorcistæ, 459
 Fabrilia instrumenta 636
 Facultates Academicæ, 603
 Falx, 632
 Familiæ Romanorum, 593
 Fasces prælati Magistratibus, 456
 Fasciæ involvendis mortuis, 641, 644
 Fenestræ, 632
 Festa Judæorum, Ethnicorum & Christiano-
 rum quis descripserit c. X. Festa Judæorum
 308 Sabbatum 310 Neomenia, Pascha, 312
 Pentecoste 313 festum tabernaculorum,
 314 tubarum ib. expiationis ibid. Purim.
 315 Encæniorum s. repurgati templi ib.
 festa quædam minora 316 Ethnicorum &
 speciatim Græcorum 320 seq. Romano-
 rum 323 Christianorum 324 sq. Dies Sab-
 bati sive Dominicus ib. alia festa 327 Græ-
 cæ Ecclesiæ 328 in Sanctorum honorem
 329 Festum circumcisionis, 329 Epipha-
 niorum, 330 Purificationis Mariæ 331
 Quadragesimæ 332 Dominica Lætare, 333
 annunciatio B. Virginis ibid. hebdomas
 magna 334 Dies palmarum ibid. festum
 Resurrectionis Christi 235 ascensionis
 337 Pentecostes ibid. Festum SS. Trinita-
 tis 338 corporis Christi (Fest. Ascensionis)
 338 Nativitatis Joh. Baptistæ, 339 Visa-
 tionis Mariæ ibid. Michaelis Archangelii
 340 omnium Sanctorum 341 Dominicæ
 d 3 Adven-

INDEX

- ventus *ibid.* Festum Nativitatis Christi
 342 seq. Turcarum festa 343 Dies nefasti,
 Egyptiaci, 345
- Flagellationes, 404
 Flinlius, idolum cultus 555
 Fluminum cultus, 250
 Foci, 633, 636
 Foedera victimis sancita, 151
 Fornaces, 633
 Fornasalia *ibid.*
 Fossæ, 632
 Frigidæ potus, 570
 Fucus, 552
 Funambuli 628
 Fundamenti ponendi ritus Solensis, 632
 Funera, 639 seq.
 Funus medicatum, 643
- Galca, 561
 Gallorum Dii 253
 Γαλατοποιόν, 630
 Gemara à paucissimis illustrata p. 4 seq.
 de Gemnis Biblicis Scriptores, 357
 Genealogiæ 593 Deorum, 241
 Genii, 280
 Geographi veteres Arabes 128 Græci, 130
 seq. Latini 135 seq.
- Geographiæ Scriptores generales cap. V.**
 Geographiæ cognitio uti ad historiam
 omnem ita ad antiquitatis studium re-
 quiritur, 125 Geographiæ Biblicæ Scri-
 ptores veteres & recentis, 126 Geo-
 graphia Nubiensis, 128, 129 Abulfedæ
 Geographia 130. Geographiæ Vete-
 ris compendia 137 seq. notitia ple-
 nior 138 veteris & recentioris paral-
 lelismus 138 Lexica Geographica 138
 Geographia vetus Hispaniæ 139 Italiæ,
 Sicilia, Sardinia, Corsicæ 140 Germaniæ &
 quarundam ejus partium 140 sq. mediæ ævi
 & præsertim Germaniæ 141 Græciæ, 142
 Geographia Ecclesiastica quatenus per
 Patriarchatus, Metropoles, Episcopatus
 &c. distinguitur, 143
- Geographicæ tabulæ, 135 sq.
 Georgii Monachi Chronicon, 170 item Ge-
 orgii Archimandritæ qui cum priori non
 confundendus est, 174 Georgii Cedreni
 Chronicon, 175
 Germani veteres religioni sibi dixerunt ha-
 bere templa 289 Germanorum Dii 282
 poenæ, 504
 Germaniæ & speciatim quarundam ejus pro-
 vinciarum Geographia vetus 140 seq.
 Germaniæ inferioris Geographia vetus
 141 mediæ ævi Geographia, *ib.*
 Germanorum antiqv. Scriptores p. 32 sq.
 Gladii, 561
 Gladiatorum, 562
 Globi celestes, 621
 Mich. Glycæ annales, 176
 Glyptographia pag. 124
 Græcorum Dii, 250 Festa 320 seq. Græcorum
 politia 472 Leges & Legumlatores 494
 Judicia 498 poenæ 501 servi 504 seq. ce-
 sus, reditus, vestigialia 510 seq. res milita-
 ris 533 &c.
 Græciæ veteris Geographia, 142 seq.
 Græcorum antiqv. Scriptores generales p.
 33 seq. compendia, 34 Lexica *ib.* Thesau-
 rus Gronovianus 35 seq. Græcæ Ecclesiæ
 tum antiqvæ tum recentis ritus 105
- Græcobarbarorum librorum Catalogus, 116
 Gradus prohibiti in connubiis, 578
 Grævii Thesaurus antiqv. Rom. 68 seq. hu-
 jus & thesauri Antiquitatum Græcarum
 Gronoviani index *alphabeticus* 78 seq.
 Granaria, 632
 Gronovii thesaurus antiqv. Græcarum, 35
 seq. hujus & thesauri Rom. antiqv. Græ-
 wiani index *alphabeticus*, 78 seq.
 Gruteri lampas sive fax artium, 62
 Gymnici ludi, 627
 Gynecæum textorium, 553
 Hebraicarum antiqv. Scriptores generales
 cap. I. Hebraicæ antiquitates unde pe-
 tendæ pag. 1. seq. Antiquitatum He-
 braicarum plenum corpus nondum
 existat pag. B. Lexicon & Bibliothecam
 pro-

- promisit Arndius, 9. compendia 15 specialia argumenta explicata ib. Thesaurus delineatus 21 seq. Hebraicarum antiquitatum systema promisit Dassovius, 10 Hebraicum Lexicon Emphaticum 13 Hebræorum Respublica 466 Synedrium pag. 469 Jus Regium 470 Æchmoltarchiæ, ethnarchæ, &c. 471 Hebræorum leges 492 Judicia 498 pœnæ 500 servi 504 seq. numi, 519 moralis Philofophia, civilitas morum & merita in rem literariam, 601 seq.
- Heraldica** 562
- Hierarchia Ecclesiastica** 145. 447
- Hieronymi Chronicon**, 177
- Hierosolymam** qui descripserint tum ex antiquis tum ex recentibus 126 seq. Hierosolymitanorum Episcoporum successio, 218 templum Hierof. 284
- Hispaniæ veteris Geographia** 139 seq.
- Historia illustrata ex numis**, 527
- Hippolyti Chronicon**, 125
- Horæ Canoniciæ**, 363
- Horologia**, 636 seq.
- Horti**, 289
- Hortus Epicuri**, 603
- Jo. Hudfoni Geographi minores**, 132
- Hymni Judæorum & Ethnicorum**, 367 seq. Christianorum, 368
- Jaculandi modi**, 562
- Janus**, 632
- Iconographia**, 124
- Idololatriæ origo & ratio** 232 Idololatria gentilium, Syrorum 248 seq. Perfarum 249 Græcorum, 250 Ægyptiorum 251 Romanorum, 252 Germanorum, Gallorum & Britannorum, 253
- Idolis** quinam scripserint, 248 seq. Idolorum ornamenta, vestes, nimbis, circumgestatio, ablutio, projectio, verberatio, exsecratio, 257
- Jejunia Judæorum & Christianorum**, 408 sq.
- Ignis pro Deo cultus** 250
- Imagines atriis ædium exornandis**, 635 Bibliothecis, 608
- Imagines Deorum**, 257
- Immunitas sacerdotum à tributis**, 533
- Imperatores Christiani iidemque Pontifices maximi**, 436.
- Impomenta**, 568
- Inaures**, 549
- Incestus**, 579 seq.
- Incisio imaginum in tabellas ligneas vel areas**, 617
- Judorum ritus cum Hebraicis collati**, p. 16 seq.
- Indulgentiæ**, 408
- Inscriptiones Veteres**, 648.
- Insignia**, 562
- Institutio puerorum**, 602
- Inventa novantiqua**, 618 seq.
- Jocalia**, 547
- Jodutta**, 254
- Jom Tobh editurum se promisit Dassovius** p. 14
- Irmensula**, 254
- Israeliticorum Regum reditus**, 508
- Italiæ veteris Geographia**, 140
- Jubilens annus Judæorum**. 316 Romanorum 317 Christianorum, 318
- Judæi præsentés ut ritibus differant à veteribus & inter se** 15 seq. Judæorum ritus cum Indicis & Americanis collati 16 seq. Decem tribus an in Americam translatae 17 seq. in Septentrionem, Colchidem, Mingreliam, Chinamque dispersæ 18 seq. Judæorum reliquiæ num in Lapponia quærendæ, 20 Judæorum ritus num deducendi ab Ægyptiis p. 29 quomodo cum Christianis conveniant p. 106 seq. Judaicæ Theologiæ Scriptores, 245 Judæorum festa 308 Calendaria 309 Judæi sæpe clade affecti per nimis. religiosum cultum sabbati, 311 Judæorum Neomenia, Pascha 312 Pentecoste, 313 festum tabernaculorum 314 tubarum ibid. expiationis ibid. Furim 315 Encæniorum sive repurgati templi 315 festa quædam minora 316 Judæorum annus Sabbaticus 316 Jubileum ib. Judæi accusantur à nonnullis quod

INDEX

- quod Christianorum infantum sanguine
 ad sacra sua abutantur, 351 Judæorum
 preces 363 mos & gestus orantium 364 sq.
 Judæorum hymni, 367 diræ & benedictio-
 nes 370 conciones. 375 jejunia 402 artes
 Magicæ, 42 primitivæ, decimæ, tributæ, ve-
 stigialia, 509 sq.
 Jūdicia Hebræorum, Græcorum, Romano-
 rum & Christianorum, 498 seq.
 Juramenta victimis sancita, 351 Juramenti re-
 ligio 427 Juramenta Hebræorum, 427
 Græcorum; 428 Romanorum 429 Chri-
 stianorum ibid. seq. Juramenti prorsus
 quidam abstinendum putarunt, 431 Ger-
 manorum & Gallorum ibid. Muhamedan-
 norum Juramenta, 431 seq.
 Kernusinos Deus, 255.
 Laconicarum antiquitatum Scriptores, 34
 seq.
 Lapidatio, 102
 Laquearia inaugurata in templis, 296
 Lares. 281
 Largitiones frumentariæ &c, 514
 Latruncolorum ludus, 623
 Larvæ 281
 Laudationes funebres, 645
 Lecti 566 seq. funebres 646
 Lecticæ 566 seq.
 Lectores in Ecclesia Christiana, 457
 Leges Mosaicæ 492 leges & legumlatores
 gentium ceterarum, Græcorum, Egi-
 ptiorum, 494 seq. Romanorum, 496
 Lemures, 281
 Lexicon Ecclesiasticum promissit Arndius 9
 Emphaticum Hebrææ lingvæ Daffovius 13
 Vide plura sub titul: Antiquitatum, Geo-
 graphia &c.
 Libri quadrati eorumque conglutinatio, 607
 seq.
 Librarii, 607
 Lippii magnitudo Romana, 631
 Literæ 612 Hieroglyphicæ, 613
 Loculi defunctorum, 646
 Loricæ, 561
 Lucernæ sepulchrales, 646 seq.
- Lucorum usus loco templorum non apud ve-
 teres modo sed & apud recentiores, quia-
 imo quosdam Christianos obtinet, 289
 Luctus super mortuo, quod dierum 642
 Ludi 622 seq. funebres 645 sæculares Roma-
 norum, 317
 Lumina ad imagines accensa, 257
 Luna pro Deo & Dea culta 250
 Luxus 547. 572 573. 630. 631
 Lyceum Aristotelis, 603
 Maccaroni, 571
 Macedoniæ Antiquitates 35
 Macella, 632
 Magdalia, 634
 Magica, 425
 Magistratus Rom. & aliarum gentium, 476
 Magnitudo Romana & Ecclesiæ Rom. 631
 Majumæ, 627
 Malalæ (Joh.) Chronicon. 168
 Manassis (Constantini) Chronicon, 170
 Mantile, 634
 Marcipanes, 570
 Matrimonii sacramentum, 400
 Mausoleum, 648
 Μελίττιον, 569
 Menachot Codicem Talm. illustratum ede-
 re promissit D. Daffovius, 12
 Mensæ, 567
 Mensuræ & pondera veterum, 531. 636
 Messicæ falsi, 245
 Militarem rem Veterum qui descriperint
 cap. XVII. res militaris Hebræorum 532
 Græcorum & Romanorum 533 militia
 equestris veterum, 534 navalis 535 pe-
 destris 537 missio militum & pœnæ 543
 Miracula vera & falsa, 423
 Misna pag. 3. Hispanice versa 4 pars Italice
 ibid. Arabice item, ib. Germanica versio in
 MSto latet, ibid. est thesaurus rituum He-
 braicorum pag. 2 & 7
 Minicos quosdam codices illustraturum se
 promissit Daffovius, 13
 Missio militum 543
 Mithræ cultus, 247
 Molendinæ, 634

R E R U M.

- Monastici Ordines** 462 seq.
Montes & excelsa in quibus cultus divinus fiebat, 291 de montibus pietatis, D. Matthæ Zimmermanni liber sub Dorothei Asciani numine editus Lipsi. 1670 4
Monumenta sepulchralia, 641. 642
Moretum, 571
Moritasgus Deus, 254
Mosis tabernaculum, 283 miracula Mosis, 423 Mosaicæ Leges 492
Mosis Maimonidis quædam editurum se promissit D. Daffovius cum versione 14
Mulamedanorum festa 345
Mulieres apud Judæos certis quibusdam ceremoniis Deo dicatæ: apud Ethnicos quosdam etiam circumcisæ, 383
Mumizæ, 643
Museum Alexandrinum, Romanum &c. 603 seq.
Musica Veterum Hebræorum, 372 **Ægyptiorum, Græcorum, Romanorum** 372 sq. musica instrumenta veterum, 373 seq.
Musicæ notæ typis exscriptæ 617
Musica opera, 633
Natalitia, 591. 592. **Naumachiz**, 603
Nauticam Veterum quis descripserit c. XVII. **Navalis militia**, 535 res nautica, 536
Neocoræ urbes, 297
Neomenia, 312
Nicephori Chronicon 173
Noachi VII. præcepta, 492
Nomina Hebræorum, 595 **Græcorum**, 597 **Romanorum**, 598 **Germanorum &c.** 599
Nubiensis quæ vocatur Geographia autore Scherif Elidris, 128 tantum **Epitome majoris operis** 129
Nudipedalia, 550
Numi Veterum 517 **Hebræorum**, 519 **Samaritani, Punicæ, Persici, Arabici**, 522 sq. **Græcorum numi** 525 **Romanorum** 524 **aliarum gentium**, 525 **ex numis historia illustrata** 527 **bracteati, & chemici** 529
Numismatographia 123
Nundinz 516
Nuptiales ritus, 574 seq.
Nuptiæ secundæ, 587
Nutrices, 591
Oceræ 558
Odea theatralia 629
Odeum, schola Athenis, 603
Oglia poderida, 571
Opificum Collegia, 638
Opsophagi, 571
Orchestra, 628
Ordines sacri Ecclesiastici nascentis Ecclesiæ 445 **nascenti Ecclesiæ cum sequentibus seculis communes** 447 seq. **hodiernæ Ecclesiæ Romanæ septem Ordines** 459
Ordines Monastici 462 seq. **Equestres**, 465
Ornatrices, 553
Oscillationis ludus, 629
Oscula, 638
Ostiarum in Ecclesia Christiana, 458
Ostracismus, 502
Pædagogum, 591. 602
Panola, 546
Palæstinam qui descripserint tum ex antiquis tum ex recentibus 126
Palatia, 631
Palla, 557
Palladium, schola Athenis, 603
Pallium, 548. 557
Panes, 570
Pantomini 628. 630
Papyrus, 609
Par impar ludere 625
Pascha 312 **circa hoc festum apud Judæos captivus aliquis libertati restituebatur**, 303
Paschale Chronicon, pag. 169
Patriarchæ Judæorum, 440 **Christianorum**, 453
Patrini 388
Pectines, 549
Pegmata, 627
Penates 281
Pentecoste Judæorum, 315
Peregrinationes religiosæ 401
Peripatus Aristotelis, 603
Persæ non sunt ab idololatria absolvendi 312 **an religioni sibi duxerint habere templa** 289 **Persarum Dii** 249 **politia**, 474

- P**erficarum antiqv. Scriptores generales 30
 seq.
Personæ & larvæ, 549
Periscelides, 557
Petaminarii, 628
Petavriſta, 628
Pilæ ludus, 625
Pileus, 548 seq.
Pilum, 561
Pinacotheca, 608
Piscinæ, 632
Pistores, 570
Pistrina, 632
Plantæ & arbores Diis sacrae, 355. Scriptores
 de plantis & animalibus biblicis 356
Plumaria ars 546
Pocula, 566. 636
Poenæ apud Hebræos 500 Græcos 501 Ro-
 manos, 502 Germanos & alios 504
Poenitentia publica Christianorum, 396 ejus-
 que gradus 398
Polygamia, 588
Πολυθεΐα vid. Idololatria
Pondera & mensura veterum 531. 636
Pontifex 454
Pontificum Romanorum Catalogus Chro-
 nologico alphabeticus 219 seq.
Pontificii. vid. Romana Ecclesia
Popinæ, 632
Portæ urbis Romæ 151 seq.
Porticus, 631
Portus, 632
Præfixæ, 642
Prætores, 487
Prandium, 568
Preces Christianorum 366 Judæorum 363
 Muhamedanorū, 365 Ethnicorum, 365 sq.
Preshyteri, 447. 451
Primitiæ 509 seq.
Pressoria & reconditoria vestium 553
Prinçipia duo boni & mali cœterna multū
 statuerunt, 237 seq.
Prinçipum episcopatus circa externa Ec-
 clesiae, 437
Privata vita, 637
Privilegia studiis literarum tributa 605
Procelliones sacrae 401
Proclamatio ante nuptias 576
Professores scientiarum & artium 605
Prophetae veri falsique 422
Profenechæ Judæorum ubi orabant, 228
Prussiæ Geographia vetus 140
Prussorum Diis 555
Psephopæctæ, 628
Pseudomessia, 247
Pudicitia custodia, 593
Puerperium, 590 seq.
Pugillares, 610
Pugio 565
Pulpira, 619
Pulvis odoratus, 550 pyrius, 620 seq.
Punici vide *Cathaginenses*.
Piramides, 647
Pyxis navitica sive magnetica, 619. 620
Quæstiones, 482
Quadrivium, 603
Rabbinis quantum tribuendum, 6
Raschi commentarium editurum se pro-
 misit Dassovius, 13
Rationarium Augusti, 513
Recitationes, 607
Reditus Regum Israël, 508
Regum Hebræorum inaugurationis & unctio
 483 Regum Insignia, diadema, coronæ,
 484 seq.
Respublicæ commentitia, 490
Rheticæ Geographia vetus, 140
Rhintonicæ 630
Rhodi antiquitates, 35
L. Cœli Rhodigini Antiquæ lectiones, 66
Ritus v. Christianorum, Rom. Græcorum &c.
 Rituum discrepentia unionem Ecclesiae
 non solvit 110 Ritus omnes externi non
 fugiendi, ibid.
Gaudencii Roberti Miscellanea erudita 65
Roma hodie vix umbram veteris refert
splendoris 146 Scaligeri, Scriverii, & Jani
Vitalis in hanc rem Epigrammata, 147 sq.
Roma tria nomina 149 sq. qui de origine
urbis Romæ scripserint 150 de Pomœtiis,
portis, incrementis & amplitudine ejus
Scriptores 151 sq. Romæ XIV. Regiones
& viæ publicæ 153 sq. VII. Colles & Capi-

- colium 154 seq. ædificia publica & privata & multitudo Incolarum, 155 Scriptores complures qui veterem Romam ejusque ornamenta, rudera ac reliquias descripserunt, 155 seq. Roma nova, Cpolis 161 seq. Romæ urbis præfecti, 479
 Romanorum ædiles, 482
 Romanarum antiquitatum Scriptores generales, cap. III. Syllæma multi moliti 54 seq. primus perfecit Rosinus 56 Romanarum antiquitatum compendia 58 seq. Lexica 59 specialia capita 60 Scriptores Miscellanei 62 seq. Thesaurus Grævianus p. 68 seq. Index alphabeticus in hunc & Gronovianum, 78 seq.
 Romanorum Consulium series, 227
 Censores, 479
 Jus civitatis, 488
 Comitia, 497
 Decemviri legum ferendarum, 483
 Dictatores, 482
 Dii, 252
 Episcoporum successio, 218
 Equestris ordo, 488
 Festa, 323
 Imperii amplitudo 160 seq.
 Judicia 499
 Largitiones frumentariæ, 514
 Leges & Legumlatores, 496
 Ludi secularis, 317
 Magistratus, 476
 Nummi 524
 Pontificum Catalogus Alphabeticus 219 seq.
 Poenæ 502
 Prætores, 481
 Questores, 482
 Reges & consules 477 seq.
 Res militaris, 532
 Senatus, 480
 Servi, 504
 Tribuni plebis 481
 Tribus & ordines, 487
 Tributa, vectigalia &c. 511 seq.
 Romanæ Ecclesiæ Rituum scriptores 104 sq. eorundem cum Ethnicis & Judaicis convenientia, 106 seq.
 Roncalia, 627
 Rotæ supplicium, 502
 Rustica instrumenta, 636
 Rusticationes, 637
 Sabaja 569,
 Sacerdotum distinctio à Laicis ap. Hebræos, 435 Sacerdotes iidemque Reges, 436 Sacerdotes Hebræorum 439 & aliarum gentium 440 Sacerdotes alii annui alii perpetui 442 Sacerdotes foeminae 442 Sacerdotes Romanorum 443 Sacerdotum inter Christianos electio 460 seq. consecratio & unctio Sacerdotum ap. Hebræos, unde alerentur 509 immunitas à tributis 518 Sacramenta Vet. Test. 381 seq. Novi 382, seq. Sabbati cultus 310 Via Sabbati 310 seq. Sabbati cultus nimis religiosus Judæis aliquando cladem acceleravit, 311 Sabbatum *δευτεροπρωτον* 311 annus Sabbaticus 316 Sabbatum sive dies Dominicus Christianorum, 324
 Sacrificia Judæorum, 347 publica vel privata 348 Sacrificia Ethnica quibus homines immolabantur 349 Sacrificia in foederibus faciendis, 351 sacrificia alia Ethnicorum 352 sacrificia diversis Diis oblata 354
 Sæculares ludi Romanorum, 317, 626
 Salaria, 515
 Salutationes, 628
 Salutationes, 637 seq.
 Samogitarum Dii, 255
 Sancti tutelares orbis Christiani, 261 præfecturæ sanctis tributæ 264 sq. Sanctorum Canonisatio 269 seq. beatificatio qui est gradus quidam inferior canonisationis 274 Canonisatio an fiat solius Pontificis auctoritate 274 Sanctorum cultus 281 ignotorum reliquiarum & veneratio quæ his tribuitur 281
 Collegium Sanitatis, 604
 Saponis usus, 634
 Sarcophagi, 646
 Sardinia Geographia vetus 140
 Sartores, 554
 Satisfactiones Pontificiæ, 407
 Scachiludium 623
 e a

- Scenæ ductiles, 629
 Scenopægia 314
 Seheidiî prof. Argentorat. opera, Hebraicas
 antiquitates spectantia MSS. 9
 Schœnobata, 628
 Scholæ 600. seq.
 Scriptio, 609
 Scripturæ loca physica & Mathematica ex-
 plicata 358
 Scuta, 560, 561
 Scythæ olim Religioni sibi duxerunt habere
 templa 289
 Seculum v. Sæculum.
 Sedere ad mensam, 565
 Sellæ, 563, 567
 Sella perforata, 635
 Senatus Rom. 480.
 Sephirot X. In scala Cabbalistical 244
 Sepeliendi ritus, 639 seq.
 Sepulchra 639, 646
 Sepulta cum mortuis, 644
 Servi Hebræorum, Græcorum & Romano-
 rum 504 seq. aliarum gentium, 506
 Sica, 561
 Sicera, 569
 Siciliæ Geographia antiqva 140
 Sigillæ 529
 Silesiæ Geographia antiqva 140
 Silicernium, 645
 Simila, 570
 Slavorum Dii 255
 Societates literariæ, 604 seq.
 Sol pro Deo cultus 249
 Spartanæ Reip. politia, 474
 Specula, 637
 Speculares lapides 632
 Sphæræ armillares, 621
 Sponsalia 574 seq.
 Stabula, 632
 Stapletonus de magnitudine Ecclesiæ Rom.
 631
 Statuæ 635
 Stibadium 566
 Stigmatè notati 502
 Studia Veterum 609
 Stufio, idolum 255
 Stylus scriptorius, 610
 Subdiaconi Ecclesiæ Christianæ, 457
 Subligacula 558
 Supellex, 636
 Superintendentes, 448
 Synagogæ Judæorum, 288. 600 seq.
 Synedrium (Sanhedrin) Hebræorum, 469
 Syncelli Chronicon, 171
 Syrorum Dii 248
 Tabernaculum Mosis, 283 festum taberna-
 culorum 314
 Tabulæ novæ, 517
 Talismanes 426
 Talorum ludus, 625
 Talmud Hierosolymitanum & Babylo-
 nius qui utramque constans Misna & Ge-
 nara pag. 2. seq. fons. antiquitatum He-
 braicarum 2 ibid. ejus editiones 5 com-
 pendia ibid.
 Talmudica quædam scripta editurum se pol-
 licitus est D. Daffovius p. 13 seq.
 Talmudicis & Rabbincis doctoribus quan-
 tum tribuendum, 6
Θαυματοποιολ. 628
 Tecta, 632
 Tempia Ægyptiorum & Hebræorum anti-
 exitum Iſraelis ex Ægypto 283 Templum
 Hierosolymitanum, 284 quo nomine de-
 dicatum fuerit 287 de ara ejus & vasis
 quæ plurimis 287 Templis quædam gen-
 tes caruere 289 Tempia Ethnicorum 291
 & 295 Templorum quorundam Ichnogra-
 phia 292 Tempia qualia fuerint Romæ &
 passim apud Græcos, 292 seq. Templorum
 varia genera, & quibus non licitum fue-
 rit ea intrare. 294 ornamenta templorum,
 296 Tempia & aræ ignotis Diis conse-
 cratæ 296 Templum Dianæ Ephesæ por-
 tatile 297 abathemata in templis posita
 299 Tempia veterum Christianorum. 300
 seq. eorum formæ 301 Tempia Ethnico-
 rum eversa vel sanctificata à Chri-
 stianis 303 Templis tributi honores
 301 seq. Templorum Encænâ 305 Tem-
 pla pro alyis habita, 307 *vid. supra* portatilia
 297

- Terram mortuis injiciendi mos 644
 Terra pro Dea culta 250
 Tessellata opera, 633
 Testamenta 515 seq.
 Theatra 629. 630
 Theisæ, 257
 Theocratia Hebræorum, 466 seq.
 Theologiæ naturalis atqve Ethnicæ scripto-
 res 231 Judaicæ 245
 Theophanis Chronicon, 171
 Thor Jupiter Germanorum, 254
 Tibilenus Deus, 255
 Tituli honorum, 486
 Toga 632
 Tonfura 551
 Toreumatographia 125
 Tormenta bellica ignes jaculantia, 620. 621
 Torneamenta 627
 Torques 549
 Tragedia 630
 Tribus & ordines populi Rom, 487
 Tribuni plebis, 481
 Tributa 513 seq.
 Triclinia, 566. 632
 Trinitatis in Deo creditæ vestigia apud
 Judæos, Ethnicos atqve Muamedanos
 246 Trinitatem Platonicam & Ari-
 stotelicam non esse eam quam Chri-
 stiani credunt, 248
 Trivium 603
 Triumpho Romanorum 541
 Trojani ludi, 627
 Tubi optici 621
 Tunica molesta 502 picta 556
 Turcarum festa 345 preces 365
 Turres 631. 632.
 Tutelares Dii, 261 orbis Christiani, id.
 Typi V. Testamenti 359 seq.
 Typographia 615 seq. Inventa varia quibus
 illa locupletata est 617
 Vasa antiqua 635 seq.
 Vestigalia 513 seq.
 Vehicula 636
 Vela 636
 Veneficia 425 tela veneno infecta 568
 Ventus textilis 557
 Res Vestitaria 545 seq.
 Vestes literatæ 556 in ligulas incisæ, 557
 Vestium substratio, 557
 Vestes scindere in luctu 560
 Vestes pullæ lugentium, 560
 Vina 568
 Virginum cura 592
 Virtus sceminarum 549
 Vivaria 632
 Unctio extrema 359
 Volumina 607
 Vota 432 Græcorum, Romanorumqve 433
 Vota sanctis nuncupata 433 Vorum perse-
 verantiæ, missionis &c. p. 434
 Urbes Neocoræ 297
 Urnæ feræles 644 seq.
 Urim & Thummim Hebræorum, 358
 Ustrinum 646
 Usuræ Judæorum in non Judæos 529
 Usuræ varia genera 530
 Utenilia 635
 B. Wasmuthi Chronologica 184
 Zone 557
 Zonaræ Chronicon 175
 Zythus 569

)

